

NOVUM
TESTAMENTUM

Domini nostri

Jesu Christi :

Interprete

THEODORO BÉZA.

LONDINI,

Apud D. MIDWINTER, W. & J. INNYS,
J. OSBORN & T. LONGMAN. 1726.

BOOKS printed for, and sold by D. Midwinter, W. and J. Innys, and J. Osborn and T. Longman.

- L**ittleton's Dictionary, 4to.
Cole's English and Latin Dictionary, 8vo.
Virgilius, 8vo.
C. Suetonius, 8vo.
Cæsar's Comment. 8vo.
Ovidij Epist. 8vo.
Q. Curtius, 8vo.
C. Sallustius, 8vo. } In usum Delphini.
Horatius.
L. Florus.
Justinus.
Ciceronis Orat.
Plautus.
Needham's Hierocles.
Dr. Well's Dionysius, 8vo.
Gærc. Test. cum Notis, 8vo.
Hebrew Psalter, 120.
Hederici Lexicon manuale.
Poetæ Minores, 8vo.
Walker's English Examples.
—— his Particles.
Nichols's Hist. Sacra.
English Expositor, 120.
Clerici Logica.
Lock of Education.
—— of Understanding.
Kempis de Imitatione Christi.
Erasmus Notis Binaldi.
Virgilius Notis Binaldi.
Hogarth's Grammar Disputations.
Cælaris Comment. 120.
Young's Spelling-Book.
Vertot's Roman History, 2 vol.

244
11. 11.
150.

Evangelium secundum MATTHÆUM.

CAPUT I.

Genealogia & nativitas Christi.

IBER generationis Jesu Christi, filii Davidis, filii Abrahami.

2 Abrahamus genuit Isaacum, Isaacus autem genuit Jacobum, Jacobus autem genuit Judam & fratres ejus.

3 Judas autem genuit Pharesum & Zaramum de Thamar, Pharesus autem genuit Esromum, Esromus autem genuit Aramum.

4 Aramus autem genuit Aminadabum, Aminadabus autem genuit Naassonem, Naasso verò genuit Salmonem.

5 Salmo verò genuit Boozum de Rachaba, Boozus autem genuit Obedem de Rutha, Obedes autem genuit Jessen.

6 Jesse verò genuit Davidem illum regem, David autem rex ille genuit Solomonem ex ea quæ fuerat uxor Uriæ.

7 Solomon verò genuit Roboamum, Roboamus autem genuit Abiam, Abias autem genuit Asam.

8 Asa autem genuit Josaphatum, Josaphatus autem genuit Joramum, Joramus autem genuit Hoziam.

9 Hozias autem genuit Joathamum, Joathamus autem genuit Achazum, Achazus autem genuit Ezechiam.

10 Ezechias autem genuit Manassensem, Manasses autem genuit Amonem, Amon autem genuit Josiam.

11 Josias autem genuit Jechoniam & fratres ejus in transportatione illa Babylonica.

12 Post transportationem autem illam Babylonicam, Jechonias ge-

nuit Salathielem, Salathiel autem genuit Zorobabelem.

13 Zorobabel autem genuit Abiudem, Abiud autem genuit Eliacimum, Eliacimus autem genuit Azorem.

14 Azor autem genuit Sadocum, Sadocus autem genuit Achimum, Achimus autem genuit Eliudum.

15 Eliud autem genuit Eleazarum, Eleazarus autem genuit Matthanem, Matthan autem genuit Jacobum.

16 Jacob autem genuit Josephum virum Mariæ, ex qua genitus est Jesus ille qui dicitur Christus.

17 Universæ igitur progenies ab Abrahamo usque ad Davidem, progenies quatuordecim : & à Davide usque ad transportationem Babylonicam, progenies quatuordecim : & à transportatione Babylonica usque ad Christum, progenies quatuordecim.

18 Jesu verò Christi nativitas ita fuit : Quum enim mater ejus Maria desponsata esset Josepho, priusquam ipsi convenissent, comperta est prægnans esse de Spiritu Sancto.

19 Porro Josephus vir ejus, quum esset justus, & nollet eam ignominie exponere, voluit eam dimittere.

20 Hæc autem quum in animum induxisset, ecce angelus Domini in somnio apparuit ei, dicens, Josephus fili Davidis, ne metue accipere Mariam uxorem tuam : nam quod in ea genitum est, ex Spiritu Sancto est.

21 Pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jesum : ipse enim liberabit populum suum ex peccatis ipsius.

22 (Totum hoc autem factum est, ut impleretur quod ait Dominus per prophetam, dicentem,

23 Ecce, virgo illa pragnans erit, & pariet filium, & vocabis nomen ejus Emmanuel: quod est, si interpreteris, Nobiscum Deus.)

24 Experrectus autem Josephus ex somno, fecit ut ei imperaret angelus Domini, & accepit uxorem suam.

25 Sed non cognovit eam, quousque peperisset filium illum suum primogenitum: vocavitque nomen ejus Jesum.

C A P. II.

Magi Christum adorant. Josephus Angeli monitu fugit cum Jesu & matre in Egyptum. Infanticiidiam.

Quum ergo natus esset Jesus in ea Bethleema qua est Judææ, temporibus Herodis regis, ecce Magi ab oriente advenerunt Hierosolymam,

2 Dicentes, Ubi est ille rex Judæorum, qui natus est? vidimus enim ejus stellam in oriente, & venimus ut adoremus eum.

3 His autem auditis, Herodes rex turbatus est, & tota Hierosolyma cum eo.

4 Et congregatis omnibus primariis sacerdotibus, & Scribis populi, percontatus est ab eis ubi Christus ille nasciturus esset.

5 At illi dixerunt ei, In ea Bethleema qua est Judææ: sic enim scriptum est per prophetam,

6 Et tu Bethleema terra Judæ, nequaquam minima es inter duces Judæ, ex te enim exhibit dux qui pascet populum illum meum Israel.

7 Tum Herodes, clam vocatis Magis, exquisivit ab eis quo tempore stella apparuisset.

8 Et, eis Bethleemam dimissis, dixit, Profecti penitus exquirite de puerulo illo: postquam autem illum inveneritis, nunciate mihi, ut & ego veniam & adorem eum.

9 Ipsi vero, audito rege, profecti sunt: & ecce stella, quam viderant in oriente, præibat eis, donec venit stetitque supra locum in quo erat puerulus ille.

10 Visâ autem stella gavisi sunt gaudio magno valde:

11 Et ingressi domum, invenerunt puerulum cum Maria matre ipsius, & prostrati adoraverunt eam: apertisque thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, & thus, & myrrham.

12 Et divinitus admoniti in somnio ne reverterentur ad Herodem, per aliam viam regressi sunt in regionem suam.

13 Iplis autem regressis, ecce, angelus Domini apparet in somnio Josepho, dicens, Experrectus accipe puerulum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum; & esto illic usque dum dixerō tibi: futurum est enim ut Herodes quærat puerulum, ad eum perdendum.

14 Ille vero experrectus accepit puerulum & matrem ejus nocte, & secessit in Ægyptum.

15 Et fuit illic usque ad obitum Herodis: ut impleretur quod ait Dominus per prophetam, dicentem, Ex Ægypto vocavi filium meum.

16 Tum Herodes, quum vidisset se illusum esse à Magis, excanduit valdè, & missis carnificibus, interemit omnes pueros qui erant in Bethleema, & in omni confinio ejus, à bimulis & infra, secundum tempus quod exquisierat ex Magis.

17 Tunc impletum fuit quod ait Domi-

Dominus per Hieremiam prophetam, dicentem,

18 Vox in Rhama audita est, lamentatio, & fletus, & ejulatus multus; Rachel plorans filios suos, & noluisset consolationem admittere, *de eo* quoddam non sint.

19 Quum autem obiisset Herodes, ecce angelus Domini in somnio apparet Josepho in Ægypto,

20 Dicens, Experrectus accipe puerulum & matrem ejus, & proficere in regionem Israelis: mortui sunt enim qui perebant animam pueruli.

21 Ille verò experrectus accipit puerulum & matrem ipsius, & venit in regionem Israelis.

22 Quum autem audisset Archelaum regnare in Judæa pro Herode patre suo, timuit illic abire: verum divinitus admonitus in somnio, secessit in partes Galilææ.

23 Et quum eò venisset, habitavit in urbe quæ dicitur Nazareth: ut impleretur quoddam dictum est per prophetas, fore ut Nazareus vocaretur.

C A P. III.

Doctrina & vita Johannis, à quo Christus baptizatur.

Temporibus autem illis adfuit Johannes Baptista, prædicans in deserto Judææ,

2 Dicensque, Resipiscite, appropinquavit enim regnum cælorum.

3 Nam hic est ille de quo dictum est per Esaiam prophetam, dicentem, Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas ejus.

4 Ipse verò Johannes habebat vestimentum suum è piliis camelinis, & zonam coriaceam circum lumbos suos; alimentum autem ejus erat locusta & mel agreste.

5 Tunc exivit ad eum Hieroso-

lyma, & tota Judæa, totaque regio circumjacens Jordani.

6 Et baptizabantur ab eo in Jordane confitentes peccata sua.

7 Quum vidisset autem multos ex Phariseis & Sadduceis venientes ad baptismum suum, dixit eis, Pro enies viperarum, quis vobis præmonstravit ut fugeretis à futura ira?

8 Ferte igitur fructus convenientes resipiscentiæ.

9 Et ne putate vobis dicendum apud vos ipsos, Patrem habemus Abrahamum; dico enim vobis, Deum posse etiam ex lapidibus istis excitare liberos Abrahamo.

10 Jam verò etiam securis ad radicem arborum posita est. Omnis igitur arbor non ferens fructum bonum, exciditur, & in ignem abjicitur.

11 Ego quidem baptizo vos aquâ ad resipiscentiâ; is verò, qui pone me venit, validior me est, cujus non sum dignus qui soleas portem: ipse vos baptizabit Spiritu Sancto & igne.

12 Cujus ventilabrum est in manu sua, & qui perpurgabit aream suam: & coget triticum suum in horreum, paleam autem exuret in inextincto.

13 Tunc advenit Jesus à Galilæa ad Jordanem ad Johannem, ut baptizaretur ab eo.

14 At Johannes obnixè prohibebat eum, dicens, Mihi opus est ut à te baptizer, & tu venis ad me?

15 Respondens autem Jesus dixit ad eum, Omite me nunc, ita enim decet nos implere omnem justitiam. Tunc omittit eum.

16 Et baptizatus Jesus ascendit statim ex aqua: & ecce, aperti sunt ei cæli, & vidit Spiritum Dei descendentem quasi colum-

bam, & venientem super ipsum.

17 Et ecce vox *adfuit* è coelis, dicens, Hic est filius ille meus, dilectus ille in quo acquiesco.

C. A. P. IV.

Christus jejunans tentatur à Diabolo, quo victo inchoat suum ministerium.

Tunc Jesus subductus fuit in desertum à spiritu, ut tentaretur à diabolo.

2 Et quum jejunasset dies quadraginta & noctes quadraginta, postea esuriit.

3 Et quum venisset ad eum tentator, dixit, Si filius es Dei, dic ut isti lapides panes fiant.

4 At ille respondens dixit, Scriptum est, Non solo pane vivet homo, sed ex quovis verbo prodeunte per os Dei.

5 Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam urbem, & statuit eum super pinnas templi :

6 Dixitque ei, i filius es Dei, deice teipsum deorsum ; nam scriptum est, Angelis suis mandabit de te, & ipsi accollent te in manus, nequando offendas ad lapidem pedem tuum.

7 Dixit ei Jesus, Vicissim scriptum est, Non tentabis Dominum Deum tuum.

8 Rursum assumpsit eum diabolus in montem sublimem valde, & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum :

9 Dixitque ei, Hec omnia tibi dabo, si prostratus adoraveris me.

10 Tunc dicit ei Jesus, Abi Satana ; scriptum est enim, Dominum Deum tuum adorabis, & ei soli servies.

11 Tunc omittit eum diabolus ; & ecce, angeli accesserunt, & ministrabant ei.

12 Quum audisset autem Jesus

Johannem traditum esse *in custodiam*, rediit in Galilæam :

13 Et relicta Nazareth, venit & habitavit in Capernaumo *in*be maritima, in finibus Zabulon & Nephtholim :

14 Ut impleretur quod dictum est per Elaiam prophetam, dicentem,

15 Terra Zabulon, & terra Nephtholim : *ad* viam maris, secus Jordanem, Galilæa gentium :

16 Populus positus in tenebris vidit lucem magnam ; & positus in regione & umbra mortis lux exorta est.

17 Ex eo tempore cepit Jesus predicare, & dicere, Respicite ; appropinquavit enim regnum coelorum.

18 Ambulans autem Jesus ad mare Galilææ, vidit duos fratres, Simeonem, qui dictus est Petrus, & Andream fratrem ejus, jacentes rete in mare (erant enim piscatores)

19 Et dicit eis, Sequimini me, & faciam vos piscatores hominum.

20 Illi verò statim, omissis retibus, sequuti sunt eum.

21 Tunc progressus illinc, vidit alios duos fratres, Jacobum filium Zebedæi, & Johannem fratrem ejus, in navigio cum Zebedæo patre suo, sarcientes retia sua, & vocavit eos.

22 Illi autem statim, omissa navigio & patre suo, sequuti sunt eum.

23 Et obivit totam Galilæam Jesus, docens in synagogis ipsorum, & predicans Evangelium regni, & sanans quemvis morbum, & quemvis languorem in populo.

24 Tunc emanavit fama ipsius in totam Syriam : & obtulerunt ei

ei omnes male affectos, variis morbis & cruciatibus detentos, & demoniacos, & lunaticos, & paralyticos; sanavitque eos.

25 Et sequuta est eum turba multa à Galilæa ac Decapoli, & Hierosolyma, & Judæa, & regionibus trans Jordanem sitis.

CAP. V.

Cenno Christi in monte, complexa esse beatitudines, & explanationem legis.

Quum vidisset autem turbam, ascendit in montem: & quum confedisset, adierunt eum discipuli ejus.

2 Tunc aperto ore suo docebat eos, dicens,

3 Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum celorum.

4 Beati qui legunt: quoniam ipsi solamen recipiunt.

5 Beati qui sunt mites: quoniam ipsi terram hereditario jure obtinebunt.

6 Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam: quoniam ipsi saturabuntur.

7 Beati qui sunt misericordes: quoniam ipsis misericordia tribuetur.

8 Beati qui sunt mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.

9 Beati qui sunt pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur.

10 Beati quos persequuntur homines justitiæ causâ: quoniam ipsorum est regnum celorum.

11 Beati eritis quum vos conviciis affecerint, & persequuti fuerint, & mentientes dixerint quidvis mali adversus vos, propter me.

12 Gaudete & exultate; quoniam merces vestra multa est in celis: ita enim persequuti fuerunt prophetas qui fuerunt ante vos.

13 Vos estis sal terræ. Quod si sal insaturatus fuerit, quo salietur? ad nihil valet amplius, nisi ut abjiciatur foras, & conculcetur à quibusvis.

14 Vos estis lux mundi. Non potest urbs occultari supra montem posita.

15 Neque accendunt lucernam, & ponunt eam subter modium, sed in candelabrum; & splendet omnibus qui sunt in domo.

16 Ita splendeat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, glorificentque Patrem illum vestrum qui est in celis.

17 Ne existimate me venisse ut dissolvam legem, aut prophetas: non veni ut eam dissolvam, sed ut eam impleam.

18 Amen quippe dico vobis, Usque dum præterierit cælum & terra, iota unum aut unus apex nequaquam præterierit ex lege, usque dum omnia facta fuerint.

19 Quisquis igitur solverit unum ex mandatis hisce minimis, & ita docuerit homines, minimus vocabitur in regno celorum: quisquis autem fecerit & docuerit, iste magnus vocabitur in regno celorum.

20 Dico enim vobis, nisi abundaverit vestra justitia plus quam illa Scribarum & Phariseorum, vos nequaquam ingressuros in regnum celorum.

21 Audistis dictum fuisse à veteribus, Non occides: quisquis autem occiderit, tenebitur iudicio.

22 Ego verò dico vobis, Quicumque irascitur fratri suo temerè, tenebitur iudicio: quicumque verò dixerit fratri suo, Raca, tenebitur confessu: quisquis autem dixerit, Fatue, tenebitur gehennæ ignis.

23 Igitur si munus tuum attuleris

leris ad altare, & illic memineris fratrem tuum habere aliquid contra te ;

24 Omitte illic munus tuum coram altari, & abi ; primum reconciliator fratri tuo, & tunc ubi veneris, offer munus tuum.

25 Esto amicus adversario tuo cito, dum es in via cum eo : nequando te tradat adversarius iudici, & iudex te tradat ministro, & in custodiam conjiciaris.

26 Amen dico tibi, nequaquam exhibis illinc usque dum reddideris ultimum quadrantem.

27 Audistis dictum fuisse à veteribus, Non mœchaberis.

28 Ego verò dico vobis, Quicumque aspicit mulierem ut eam concupiscat, jam adulteravit eam in corde suo.

29 Quod si oculus tuus dexter facit ut tu offendas, erue eum, & abjice abs te : expedit enim tibi ut pereat unum ex membris tuis, ac non totum corpus tuum conjiciatur in gehennam.

30 Et si dextera tua manus facit ut tu offendas, excinde eam, & abjice abs te : expedit enim tibi ut pereat unum ex membris tuis, ac non totum corpus tuum conjiciatur in gehennam.

31 Dictum est autem, Quisquis dimiserit uxorem suam, det ei libellum abscissionis.

32 Ego verò dico vobis, Quisquis dimiserit uxorem suam, extra rationem scortationis, facit ut ea mœchetur : & quisquis dimissam duxerit, mœchatur.

33 Rursum audistis dictum fuisse à veteribus, Non pejerabis, sed reddes Domino quæ tu juraveris.

34 Ego verò dico vobis, Ne jurate omnino : neque per cælum, quia thronus Dei est :

35 Neque per terram, quia scabellum est pedum ejus : neque per Hierosolymam, quia urbs est magni regis.

36 Neque per caput tuum jures, quia non potes unum capillum album aut nigrum facere.

37 Esto autem sermo vester, Etiam etiam, Non non : quod autem supra hæc redundat, à malo est.

38 Audistis dictum fuisse, Oculum pro oculo, & dentem pro dente.

29 Ego verò dico vobis, Ne obstitite improbo, sed qui te cædet in dexteram tuam maxillam, obverte ei & alteram.

40 Et ei qui velit tecum contendere, ac tunicam tuam capere, dimitte illi etiam pallium :

41 Et quisquis te angariabit ad milliare unum, abi cum eo duo.

42 Pereati abs te dato : & volentem mutuari abs te ne averfare.

43 Audistis dictum fuisse, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.

44 Ego verò dico vobis : Diligite inimicos vestros, benedicite eis qui deovent vos, benefacite illis qui oderunt vos, & precamini pro illis qui vobis infesti sunt, & persequuntur vos :

45 Ut sitis filii Patris illius vestri qui est in cælis : facit enim ut sol suus exoriatur super malos ac bonos, & pluit super justos & injustos.

46 Nam si dilexeritis eos qui diligunt vos, quam mercedem habebitis ? nonne & publicani ita faciunt ?

47 Et si complexi fueritis fratres vestros solum, quid amplius facitis ? nonne & publicani ita faciunt ?

48 Estote

o, quia
neque
urbis est

m jures,
um al-

ster, E-
autem
lo est.
Ye, O-
m pro

is. Ne
te cæ-
killam,

n con-
capere,

bit ad
duo.

: &
te ne

, Di-
o ha-

Dili-
dicite
facite
amini
ut, &

s ve-
enim
malos
os &

s qui
n ha-
at ita

fra-
plus
ita

tote

48 Estote igitur vos perfecti, ut Pater vester qui est in cœlis perfectus est.

CAP. VI.

De eleemosyna, oratione Domini-
ca, jejunio, mammona, & regno
Dni.

Atrendite ne justitiam vestram exerceatis coram hominibus, ut spectemini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum qui est in cœlis.

2 Itaque quum præstabis eleemosynam, ne curato buccinâ cani coram te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis & in plateis, ut gloriam consequantur ab hominibus: amen dico vobis, retulerunt mercedem suam.

3 Quum verò tu das eleemosynam, ne noverit sinistra tua quid facit dextra tua:

4 Ut sit tua eleemosyna in occulto: Pater autem tuus qui te aspicit in occulto, reddet tibi in propatulo.

5 Et quum precaberis, ne esto ut hypocritæ: amant enim in conventibus & in angulis platearum stantes precari, ut appareant hominibus: amen dico vobis, retulerunt mercedem suam.

6 Tu verò cum precaris, introito in conclave tuum, & clauso ostio tuo, precare Patrem tuum in occulto: & Pater tuus, qui te aspicit in occulto, reddet tibi in propatulo.

7 Precantes autem ne eadem blaterate, ut ethnici: putant enim scire ut suâ illâ loquacitate exaudiantur.

8 Ne igitur ipsis assimilamini: novit enim Pater ille vester qui vobis sit opus, antequam vos petatis ab eo.

9 Vos igitur ita precamini:

PATER noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum.

10 Veniat regnum tuum: fiat voluntas tua, sicut in cœlo, ita etiam in terra.

11 Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

12 Et remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris.

13 Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos ab illo malo. Quia tuum est regnum, & potentia, & gloria in secula. Amen.

14 Nam si remiseritis hominibus suos lapsus, remittet etiam vobis Pater ille vester cœlestis:

15 Sin autem non remiseritis hominibus ipsorum lapsus, nec Pater vester remittet vobis offensas vestras.

16 Quum autem jejunatis, ne estote ut hypocritæ tetrico vultu: deformant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunare: amen dico vobis, retulerunt mercedem suam.

17 Tu verò, cum jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava:

18 Ut ne appareas hominibus jejunare, sed Patri tuo qui est in occulto: & Pater tuus, qui aspicit in occulto, reddet tibi in propatulo.

19 Ne thesauros recondite in terra, ubi tinea & erosio corrumpit, & ubi fures perfodiunt ac furantur.

20 Sed recondite vobis thesauros in cœlo, ubi neque tinea neque erosio corrumpit, & ubi fures non perfodiunt, neque furantur.

21 Nam ubi est thesaurus vester, illuc erit etiam cor vestrum.

22 Lucerna corporis est oculus: itaque si oculus tuus simplex fuerit, totum

totum corpus tuum lucidum erit :

23 Sin autem oculus tuus malus fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Ergo si lumen, quod est in te, tenebrae sunt, ipsae tenebrae quantae?

24 Nemo potest duobus dominis servire: aut enim unum habebit odio, & alterum diliget; aut uni adhærebit, & alterum contemner. Non potestis Deo servire & mammonæ.

25 Propterea dico vobis, Ne estote solliciti de anima vestra, quid esuri sitis, aut quid bibituri; neque de corpore vestro, qua re sitis induendi. Nonne anima plus est quam alimentum, & corpus quam vestitus?

26 Intuemini in volucres cæli: non enim serunt, neque metunt, neque cogunt in horrea, sed Pater ille vester cælestis alit eas: nonne vos multo præstatis eis?

27 Quis autem ex vobis sollicitè cogitando potest apponere ad staturam suam cubitum unum?

28 Ac de vestitu quid solliciti estis? discite quomodo lilia agrorum augeantur: non fatigantur, neque nent.

29 Sed dico vobis, ne Solomonem quidem cum universa gloria sua sic amictum fuisse ut unum ex istis.

30 Quod si herbam agri, quæ hodie extat, & cras in clibanum conjicitur, Deus ita circumvestit; nonne vos multo magis, o exigua fide præditi?

31 Ne igitur estote solliciti, dicentes, Quid edemus, aut quid bibemus, aut quo amiciemur?

32 (Nam omnia ista gentes requirunt) novit enim Pater ille vester cælestis vos indigere his omnibus.

33 Sed querite primò regnum Dei, & iusticiam ejus, & ista omnia adjicientur vobis.

34 Ne igitur estote solliciti de crastino: nam crastinus dies sollicitus erit de rebus suis: sufficit diei sua vexatio.

C A P. VII.

*Non judicandum de proximo. San-
ctum canibus non dandum. Via
lata & arcta. Propheta ex fru-
ctu discernendi. Domus quæ be-
nè, & quæ malè, fundata.*

NE judicate, ut ne judicemini. 2 Quo enim judicio judicatis, judicabimini: & quæ mensurâ metimini, eadem contra metietur vobis.

3 Quid autem spectas festucam, quæ est in oculo fratris tui, trabem verò, quæ est in oculo tuo, non animadvertis?

4 Aut quomodo dicis fratri tuo, Sine ejiciam festucam ex oculo tuo, & ecce trabs in oculo tuo?

5 Hypocrita, ejice primùm trabem illam ex oculo tuo, & tum dispicies ut ejicias festucam ex oculo fratris tui.

6 Ne date quod sanctum est canibus, nec projicite margaritas vestras coram porcis: nequando conculcent eas pedibus suis, & conversi lacerent vos.

7 Pellite, & dabitur vobis: quarite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis.

8 Quisquis enim perit, accipit: & qui querit, invenit: & ei qui pulsar, aperietur.

9 Nam quis est ex vobis homo, qui si filius ejus petierit ab eo panem, det ei lapidem?

10 Et si piscem petierit, num serpentem dabit ei?

11 Si vos igitur, qui mali estis, nōstis dona bona dare liberis vestris,

ris, quanto magis Pater ille ver-
er, qui est in cœlis, dabit bona
s qui petierint ab ipso?

12 Quæcunque igitur volueritis
faciant vobis homines, ita &
vos facite eis: ista enim est lex
et propheta.

13 Introite per angustam por-
tam: quoniam lata est porta &
spatiosa via: quæ abducit in exi-
um, multique sunt, qui intro-
unt per eam.

14 Quia angusta est porta, &
narrowa via quæ ducit ad vitam,
& pauci sunt, qui inveniunt eam.

15 Cavete verò vobis à pseu-
doprophetis, qui veniunt ad vos
cum vestimentis ovium, sed in-
terius sunt lupi rapaces.

16 A fructibus eorum agnosce-
re eos. Num colligunt ex spinis
olivam, aut ex tribulis ficus?

17 Ita omnis arbor bona fert
fructus bonos: putris autem ar-
bor fert fructus putres.

18 Non potest arbor bona fru-
ctus malos ferre, neque arbor
mala fructus bonos ferre.

19 Quæcunque arbor non fert
fructum bonum exciditur, & in
ignem conjicitur.

20 Nempe igitur ex fructibus
ipsorum agnosceatis eos.

21 Non quisquis dicit mihi, Do-
mine Domine, introibit in reg-
num cœlorum: sed qui facit quod
vult Pater meus qui in cœlis est.

22 Multi dicent mihi die illo,
Domine Domine, nonne per no-
men tuum prophetavimus, & in
nomine tuo dæmonia ejecimus,
& per nomen tuum multas virtu-
tes edidimus?

23 Tunc autem profitebor eis,
Certè nunquam novi vos: disce-
dite à me qui operam datis trans-
gressioni legis.

24 Quisquis igitur audit ex me
sermone istos & eos præstat,
assimilabo eum viro prudenti, qui
ædificavit domum suam super pe-
tram:

25 Decidit autem nimbus, &
venerunt flumina, & flaverunt
venti, & inciderunt domui illi:
sed non cecidit, fundata enim fu-
erat super petram.

26 Et quisquis audit ex me hos
sermone, & eos non præstat, assi-
milabitur viro fatuo, qui ædifica-
vit domum suam super arenam:

27 Descendit autem pluvia, &
venerunt flumina, & flaverunt
venti, & impegnerunt in domum
illam: & cecidit, & fuit casus
ejus magnus.

28 Factum est autem quum fi-
nisset Jesus sermones istos, ut per-
celleretur turba super doctrina ip-
sius.

29 Docebat enim eos ut ha-
bens auctoritatem, non autem ut
Scribæ.

C A P. VIII.

*Leprosus, centurionis puer, & so-
crus Petri sanantur. Sedatur
tempesta à Christo, & dæmones
ex hominibus ejecit in porcos
vivunt.*

DEscendentem autem eum è
monte sequuta est turba mul-
ta.

2 Et ecce, leprosus quum ve-
nisset, adoravit eum, dicens, Do-
mine, si velis, potes me purgare.

3 Extensâque manu tetigit eum
Jesus, dicens, Volo, purgator. Sta-
tim igitur purgata fuit ejus le-
pra.

4 Tunc dicit ei Jesus, Vide ut
nulli dicas: sed abi, ostende te
sacerdoti, & offer donum illud
quod imperavit Moyses, ut hoc sit
eis testimonio.

5 Ingressum

5 Ingressum autem Jesum Capernaumum adiit centurio, precans eum,

6 Et dicens, Domine, puer meus projectus est domi paralyticus, & vehementer torquetur.

7 Tunc dicit ei Jesus, Ego quum verero, sanabo eum.

8 Et respondens centurio dixit, Domine, non sum dignus ut sub testum meum ingrediaris: sed solum loquere, & sanabitur puer meus.

9 Etenim ego sum homo sub potestate constitutus, habens sub me milites: & dico huic, Proficiscere, & proficiscitur; & alteri, Veni, & venit; & servo meo, Fac hoc, & facit.

10 Hæc autem quum audisset Jesus, miratus est, & dixit iis qui sequebantur, Amen dico vobis, ne in Israele quidem tantam fidem inveni.

11 Dico autem vobis, multos ab oriente & occidente venturos, & accubituros cum Abrahamo, & Isaaco, & Jacobo in regno cælorum.

12 Filios verò regni cælestium iri in tenebras illas exterius, illic erit fletus & stridor dentium.

13 Et dixit Jesus centurioni, Abi, &, ut credidisti, fiat tibi. Sanatusque est puer ejus eo ipso momento.

14 Et quum venisset Jesus domum Petri, vidit socrum ejus in lecto projectam, & febricitantem;

15 Tetigitque manum ejus, & dimisit eam febris: & surrexit, ac ministravit eis.

16 Quum autem serum diei esset, obrulerunt ei demoniacos multos: & ejecit spiritus verbo, omnesque malè habentes sanavit,

17 Ut impleretur quod dictum est per Esaiam prophetam, dicens, Ipse in valetudines nostras accepit, & morbos portavit.

18 Quum vidisset autem Jesus turbam multam circum sese, iussit ut abiretur in ulteriorem ripam.

19 Et quum accessit quidam Scriba, dixit ei, Magister, sequar te quocunque abieris.

20 Tunc dicit ei Jesus, Vulpes habent lustra, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.

21 Alius autem ex discipulis ejus dixit ei, Domine, permittite mihi primum abire, & sepelire patrem meum.

22 Jesus autem dixit ei, Sequere me, & sine ut mortui sepeliant mortuos suos.

23 Ipsum autem ingressum in navigium sequuti sunt eum discipuli ejus.

24 Et ecce, concussio magna facta est in mari, adeo ut navis operiretur fluctibus: ipse verò dormiebat.

25 Et accedentes discipuli excitaverunt eum, dicentes, Domine, serva nos, perimus.

26 Ipse verò dixit eis, Quid timidi estis, o exigua fide præditi? Tunc expectatus oburgavit ventos & mare; & facta est tranquillitas magna.

27 Homines autem illi mirati sunt, dicentes, Qualis est ille, quod venti quoque & mare auscultant ei?

28 Et quum venisset ipse ad ulteriorem ripam, in regionem Gergesænorum, occurrerunt ei duo demoniaci, e monumentis prodeuntes, sævi valde, adeo ut non valeret quispiam præterire per viam illam.

29 Et ecce clamârunt, dicentes, Quid nobis tecum, Jesu fili Dei! venisti huc vexatum nos ante constitutum tempus?

30 Erat autem longè ab eis grex porcorum multorum pascens.

31 Dæmones verò precabantur eum, dicentes, Si ejicis nos, permitte nobis abire in gregem porcorum illorum.

32 Et ait eis, Abite. Illi verò egressi abierunt in illum gregem porcorum: & ecce ruit totus ille grex porcorum è præcipitio in mare, & mortui sunt in aquis.

33 Pastores autem fugerunt: & quum abiissent in urbem, renunciârunt omnia, & quæ dæmoniis facta fuerant.

34 Et ecce, tota urbs illa exivit in occursum Jesu, & quum vidissent eum, rogârunt ut digrederetur à finibus suis.

C A P. IX.

Christus peccata & paralyfin olvit, Matthæum vocat, quinque edit miracula, & in multa messe operarios jubet petere.

Ingressus igitur navigium, trajecit, & venit in suam urbem.

2 Et ecce, obtulerunt ei paralyticum in lecto projectum; quumque vidisset Jesus fidem eorum, dixit paralytico, Confide, fili, remissa sunt tibi peccata tua.

3 Et ecce quidam è Scribis dicebant apud se, Ille blasphematur.

4 Et quum vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit, Quid cogitatis mala in cordibus vestris?

5 Utrum enim est facilius dicere, Remissa sunt tibi peccata, an dicere, Surge & ambula?

6 Ut autem sciatis potestatem habere Filium hominis in terra remittendi peccata (tunc dicit paralytico) Surge, attole tuum lectum, & abi domum tuam.

7 Tunc ille surrexit, abiitque domum suam.

8 Turba verò, quum hoc vidisset, mirata est, & glorificavit Deum, qui dedisset talem potestatem hominibus.

9 Et quum digrederetur Jesus illinc, vidit quendam sedentem ad telonium, qui Matthæus dicebatur, & dixit ei, Sequere me. Atque is surgens sequutus est eum.

10 Et factum est, quum Jesus accumberet domi illius, ecce, multi publicani & peccatores, qui venerant, simul accubuerunt cum Jesu & discipulis ejus.

11 Quum autem id vidissent Pharisei, dixerunt discipulis ejus, Quare cum publicanis & peccatoribus edit doctor ille vester?

12 Jesus autem quum hoc audisset, dixit eis, Iis qui valent non est opus medico, sed iis qui malè se habent.

13 Ite verò & discite quid sit, Miserationem volo, & non sacrificium; non enim veni vocatum iustos, sed peccatores ad resipiscientiam.

14 Tunc adeunt eum discipuli Joannis, dicentes, Quare nos & Pharisei multum jejunamus, discipuli vero tui non jejunant?

15 Et dixit eis Jesus, Num possunt filii thalami lugere, quamdiu cum eis est sponsus? aderunt autem dies, quum tollatur ab eis sponsus, & tunc jejunabunt.

16 Nullus autem indit panniculum novum in vestimentum vetus: illud enim ipsius supplementum tollit aliquid ex illo vestimento, & sit pejor fissura.

17 Neque injiciunt vinum novum in utres veteres: alioqui rumpuntur utres, & tum vinum effunditur, tum utres pereunt: sed inji-

ciunt vinum novum in utres recentes, & utraq; e conservantur.

18 Hæc eo loquente iplis, ecce, qui iam præfectus *synagoga* venit, & adoravit eam, dicens, Filia mea modo defuncta est: sed veni, & impone manum tuam super eam, & vivet.

19 Tunc surgens Jesus sequutus est eam, & discipuli ej s.

20 Et ecce, mulier sanguinis profluvio laborans à duodecim annis, accedens à tergo, tetigit fimbriam vestimenti illius.

21 Dicebat enim apud se, Si solùm tetigero vestimentum ejus liberabor.

22 Jesus verò conversus & introitus eam, dixit, Confides filia; fides tua te liberavit. Et liberata fuit mulier ab eo momento.

23 Et quum venisset Jesus domum præfecti *synagoga*, vidissetq; tibicines & turbam tumultuantem;

24 Dicit eis, Recedite; non enim mortua est puella, sed dormit. Et deridebant eum.

25 Quum autem fuisset ejecta turba, ingressusprehendit manum ejus, & surrexit adolescentula.

26 Et exiit hæc fama in totam illam regionem.

27 Quumque digrederetur illinc Jesus, sequuti sunt eum duo cæci, clamantes, & dicentes, Miserere nostri, fili David.

28 Quum autem venisset domum, adierunt eum cæci illi, & dicit eis Jesus, Creditis me hoc posse facere? Dicunt ei, Etiam, Domine.

29 Tunc tetigit oculos eorum, dicens, Secundum fidem vestram fiat vobis.

30 Et aperti sunt oculi eorum; & graviter interminatus est eis Jesus, dicens, Videte nemo sciat.

31 At illi egressi sparserunt ejus famam in tota illa regione.

32 Ipsi autem egredientibus, ecce obtulerunt ei hominem multum demoniacum.

33 Et ejecto demonio loquutus est mutus: & mirata est turba, dicens, Nunquam apparuit tale quidpiam in Israël.

34 Pharisei vero dicebant, Per principem demoniorum ejicit demonia.

35 Et obibat Jesus urbes omnes ac vicos, docens in synagogis eorum, & prædicans evangelium regni, & sanans quemvis morbum, & quemvis languorem in populo.

36 Quum vidisset autem turbam, commiseratione intima commotus est super eis, quod essent dissipati & disjecti quasi oves non habentes pastorem.

37 Tunc dicit discipulis suis Ipsa quidem messis multa, operarii autem pauci.

38 Rogate igitur dominum messis, ut emitrat operarios in messem suam.

C A P. X.

Vocatio 12 apostolorum, illorumque persecutio, consolatio, & summa instructio.

Tunc advocatis duodecim discipulis suis, dedit eis potestatem adversus spiritus impuros, ut ejicerent eos, & sanarent omnem morbum & omnem languorem.

2 Porro duodecim apostolorum nomina sunt hæc: primus Simon qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus, Jacobus filius Zebedæ, & Johanne, frater ejus,

3 Philippus & Bartholomæus Thomas & Mattheus ille publicanus, Jacobus filius Alphaï, & Lebbeus cognominatus Thaddæus.

4 Simon Canaanites, & Judas Iscariotes

18. Sed & ad præfides ac rege^s

15. Hic duodecim misit Iesus, & addidit eis mandata, dicens, In vici-
um gentium ne abieritis, & in
urbem Samaritanorum ne ingre-
diamini :

16. Sed proficiscimini potius ad
ovēs perditas domus Israelis.

17. Iter facientes verò procla-
mate, dicentes, Appropinquavit
regnum cælorum.

18. Egrotos sanate, leprosos pur-
gare, mortuos suscite, dæmonia
ejicite : dono accepistis, dono date.

19. Ne comparate aurum, neque
argentum, neque æs in zonis ve-
stris ;

20. Neque peram ad irer, neque
linas tunicas, neque soleas, ne-
que baculum : nam dignus est
operarius alimento suo.

21. In quamcunque verò urbem
aut vicum introieritis, exquirite
quis in ea sit dignus : & illic ma-
nere usquedum exeat.

22. Introeantes autem Domum,
salutate eam.

23. Et si quidem fuerit domus
digna, venito pax vestra supra e-
am : sin autem non fuerit digna,
pax vestra ad vos revertitur.

24. Et quicumque non exceperit
vos, neque audierit sermones ve-
stros, exeuntes domo aut ex urbe
illa, excutite pulverem pedum ve-
strorum.

25. Amen dico vobis, tolerabili-
or erit conditio terræ Sodomorum
& Gomorhæorum in die iudicii,
quàm urbis illius.

26. Ecce, ego mitto vos ut oves
in medium luporum : estote igitur
prudentes ut serpentes, & simpli-
ces ut columbæ.

27. Cavete verò ab hominibus :
perdent enim vos in confectus, &
in conventibus suis flagellabunt
vos.

18. Sed & ad præfides ac rege^s
ducemini mei causâ, ut hæc sit eis
& gentibus testimoniū,

19. Sed quum tradent vos, ne
estote solliciti quomodo aut quid
loquamini ; dabitur enim vobis il-
lo momento quod loquamini.

20. Non enim vos estis qui lo-
quimini, sed spiritus Patris vestri
est qui loquitur in vobis.

21. Tradet autem frater fratrem
ad mortem, & pater filium : & in-
surgent liberi in parentes, & mor-
te multandos eos curabunt.

22. Et eritis exoli omnibus pro-
pter nomen meum : verum qui
sustinerit ad finem usque, is ser-
vabitur.

23. Quum autem persequantur
vos in ea urbe, fugite in aliam :
Amen enim dico vobis, nequa-
quam obieritis urbes Israelis, quin
venerit Filius hominis.

24. Non est discipulus supra do-
ctorem, neque servus supra domi-
nem suum.

25. Sufficiat discipulo ut sit sicut
doctor ipse, & ut servus sit sicut
dominus ipse. Si ipsum patrem-
familias Beelzebulem vocant,
quandò magis domesticos ejus ?

26. Itaque ne eos timere : nihil
enim est opertum, quod non sit
retegendum, & nihil occultum,
quod non sit cognoscendum.

27. Quod dico vobis in tenebris,
dicite in luce : & quod in aurem
auditis, prædicate in solaris.

28. Et ne timete vobis ab iis qui
trucidant corpus, animam autem
non possunt trucidare : sed time-
te potius eum qui potest & animam
& corpus perdere in gehenna.

29. Nonne duo passeruli assario
vereunt, & unus ex eis non ca-
det in terram sine Patre vestro ?

30. Vestri verò etiam capilli ca-
pituli omnes numerati sunt.

31 Ne igitur timeat: vos multis passerulis præstatis.

32 Quisquis igitur agnoscat me coram hominibus, agnoscam & ego eum coram Patre meo qui est in cælis.

33 Quisquis autem abnegaverit me coram hominibus, abnegabo eum & ego coram Patre meo qui est in cælis.

34 Ne existimate me venisse immisurum pacem in terram; non veni immisurus pacem, sed gladium.

35 Nam veni facturus ut dissideat filius à patre suo, & filia à matre sua, & nurus à socru sua.

36 Et inimici hominis erunt qui sunt domestici ipsius.

37 Qui amat patrem aut matrem supra me, non est me dignus: & qui amat filium aut filiam supra me, non est me dignus.

38 Et qui non accipit crucem, ac pone me sequitur, non est me dignus.

39 Qui invenerit animam suam, perdet eam: & qui perdiderit animam suam meâ causâ, inveniet eam.

40 Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui misit me.

41 Qui recipit prophetam nomine prophete, mercedem prophete accipiet: & qui recipit iustum nomine iusti, mercedem iusti accipiet.

42 Et quicumque potum dederit uni ex his parvis poculum frigida solum, nomine discipuli, amen dico vobis, non perdiderit mercedem suam.

C A P. XI.

Legatio Joannis ad Christum, Christusque concilio legalis & evangelica.

ET factum est quum finem fecisset Jesus præcipiendi duo-

decim discipulis suis, ut digressus illinc doceret, & prædicaret in urbibus eorum.

2 Joannes autem, quum audisset in vinculis opera Christi, missis duobus ex discipulis suis,

3 Dixit ei, Tunc is es qui venturus erat, an alium expectabimus?

4 Et respondens Jesus dixit eis, Ite & renunciate Joanni quæ auditis & videris:

5 Cæci visum recipiunt, & claudi ambulant, leprosi mundantur, & surdi audiunt, mortui suscitantur, & pauperibus evangelizatur.

6 Et beatus est qui non fuerit offensus in me.

7 Illis autem abeuntibus, cœpit Jesus dicere turbæ de Joanne, Quid existis in desertum spectatur? arundinem qui agitur a vento?

8 Sed quid existis visuri? hominem mollibus vestibus amictum? ecce, qui gerunt molles vestes in domibus regum sunt.

9 Sed quid existis visuri? prophetam? certe dico vobis etiam amplius quam prophetam.

10 Iste enim est, de quo scriptum est, Ecce, ego mitto nuncium meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam coram te.

11 Amen dico vobis, non est suscitatus inter genitos è mulieribus quisquam major Joanne Baptista: sed qui est minimus in regno cælorum, major eo est.

12 Porro à diebus Joannis Baptiste usque nunc regno cælorum vis assertur, & violenti rapiunt illud.

13 Nam omnes prophete & ipsa lex usque ad Joannem prophetarunt.

14 Et, si vultis hoc recipere, ipse est Elias ille, qui venturus erat.

15 Qui habet aures ad audiendum, audiat.

16 Sed cui assimilabo gentem istam? Similis est puerulis qui sedent in foris, & acclamant sodalibus suis,

17 Ac dicunt, Tibiis cecinimus vobis, & non salutastis: lamentati sumus vobis, & non planxistis.

18 Venit enim Joannes nec edens nec bibens, & aiunt, Demonium habet.

19 Venit Filius hominis edens ac bibens, & dicunt, Ecce homo edax & vini potor, publicanorum amicus & peccatorum. Sed justificata est sapientia à filiis suis.

20 Tunc cepit cum probris intrepere civitates, in quibus editæ sue aut plurimæ virtutes ipsius, quod non respuissent, dicens,

21 Væ tibi, Chorazin, væ tibi, Bethsaida: nam si Tyri & Sidone editæ fuissent virtutes quæ editæ sunt apud vos, olim cum sacco & cinere sedentes respuissent.

22 Quin etiam dico vobis, Tyro & Sidoni tolerabilior erit conditio in die iudicii, quam vestra.

23 Et tu, Capernaum, quæ es usque ad cælum sublata, usque ad inferos deprimeris: nam si Sodomis editæ fuissent virtutes quæ editæ sunt apud te, mansissent usque ad hodiernum diem.

24 Quin etiam dico vobis, terræ Sodomorum tolerabilior erit conditio in die iudicii, quam tua.

25 In illo tempore respondens Jesus dixit, Gloriam tibi tribuo, Pater, Domine cæli & terræ, quod hæc oculaveris à sapientibus & intelligentibus, & ea retexeris infantibus.

26 Etiam, Pater, quia ita placuit tibi.

27 Omnia mihi tradita sunt à Patre meo: & nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quisquam novit nisi Filius, & cuicumque voluerit Filius regere.

28 Venite ad me omnes qui fatigati estis & onerati, & ego faciam ut requiescatis.

29 Attollite iugum meum in vos, & discite a me, quod mansum & humilis corde: & invenietis requiem animabus vestris.

30 Iugum enim meum facile est, & onus meum leve est.

C A P. XII.

Quid sabbato & sacrificio præstantius. Diabolum non posse ejici nisi digito Dei, & bonum esse debere qui bene agat. Jonas typus Christi.

Illo tempore ibat Jesus sabbato per frata: discipuli vero ipsius esuriebant, cœperuntque vellere spicas, & edere.

2 Pharisei verò quum hæc viderent, dixerunt ei, Ecce, discipuli tui faciunt quod non licet facere sabbato.

3 Ipse autem dixit eis, non legitis quid fecerit David, quum esuriret ipse, & qui erant cum eo?

4 Quomodo introierit domum Dei, & panes proposititios ederet, quibus vesci non erat ipsi licitum, neque iis qui cum eo erant, sed sacerdotibus solis?

5 Aut non legitis in lege, sabbatis sacerdotes in templo sabbatum profanare, & inculpabiles esse?

6 Dico autem vobis, quendam templum majorem hic esse.

7 Quod si nosteris quid sit, Misericordiam volo, & non sacrificium, non condemnassetis inculpabiles.

8 Nam dominus est etiam sabbati Filius hominis.

9 Et digressus illinc, venit in synagogam eorum.

10 Et ecce, quidam illuc erat manum habens aridam: & interrogarunt eum dicentes, Licetne

sabbatis *quempiam* sanare? ut accusare eum.

11 Ipse vero dixit eis, Quiserit ex vobis qui habeat ovem unam, & si ea inciderit sabbato in foveam, non apprehendat eam & erigat?

12 Quantum autem homo praeferat ovi? itaque licet sabbatis bene facere.

13 Tunc dixit homini illi, Proinde manum tuam. Et is extendit, estque restituta sana ut altera.

14 Pharisei vero egressi ceperunt consilium adversus eum, ut eum perderent.

15 Jesus autem quum hoc nossset, secessit illinc, sequitaque est eum turba multa, sanavitque eos omnes.

16 Et interminatus est eis, ne se manifestum facerent:

17 Ut impleretur quod dictum erat per Esaiam prophetam, dicentem,

18 Ecce servus ille meus quem elegi, dilectus ille meus in quo acquiescit anima mea: ponam Spiritum meum super eum, & iudicium gentibus annuntiabit:

19 Non litigabit, neque clamabit, neque audiet quisquam in plateis vocem ejus:

20 Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non exstinguet, utque dum protulerit ad victoriam iudicium;

21 Et in ejus nomine gentes sperabunt.

22 Tunc oblatus est ei daemoniacus cæcus & mutus: & sanavit eum, adeo ut qui cæcus & mutus fuerat, & loqueretur & videret.

23 Et obstupuit tanta turba, dicebatque, Nonne iste est filius ille Davidis?

24 Pharisei vero quum hæc audissent, dicebant, Ille non ejicit demonia nisi per Beelzebulem

principem demoniorum.

25 Jesus autem, quum scribere cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnum dissidens adversus seipsum vastatur: & omnis urbs aut domus dissidens adversus seipsum, non stabit.

26 Sed si Satanas Satanam ejicit, adversus seipsum dissidet: quomodo ergo stabit regnum ejus?

27 Et si ego per Beelzebulem ejicio demonia, filii vestri per quem ea ejiciunt? propterea ipsi erunt vestri iudices.

28 Sin autem per Spiritum Dei ego ejicio demonia, nempe pervenit ad vos regnum Dei.

29 Nam quomodo potest aliquis ingredi domum potentis *alicujus*, & vasa ejus diripere, nisi primò vincerit potentem illum? & tunc domum illius diripiet.

30 Qui non est mecum, adversum me est: & qui non cognoscit mecum, spargit.

31 Propterea dico vobis, quod vis peccatum & blasphemia remittetur hominibus: blasphemia vero in Spiritum non remittetur hominibus.

32 Et quisquis loquutus fuerit adversus Filium hominis, remittetur ei, quisquis autem fuerit loquutus adversus Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro.

33 Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonus; aut facite arborem putrem, & fructum ejus putrem: nam è fructu arbor cognoscitur.

34 Progenies viperarum, quomodo possitis bona loqui, quum sitis mali? nam ex redundantia cordis os loquitur.

35 Bonus homo è bono thesauro cordis, profert bona: & malus homo ex malo thesauro profert mala.

36 Sed

36 Sed dico vobis, quodcumque verbum otiosum loquuti fuerint homines de eo reddituros rationem in die iudicii.

37 Ex sermonibus enim tuis justificaberis, & ex sermonibus tuis condemnaberis.

38 Tunc responderunt quidam de Scribis ac Phariseis, dicentes, Præceptor, velimus ex te signum videre.

39 Ipse verò respondens dixit eis, Gens mala & adulterina signum requirit, sed signum non dabitur ei, nisi signum illud Jonæ prophetæ.

40 Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tres dies & tres noctes, ita erit filius hominis in corde teræ tres dies & tres noctes.

41 Ninevitæ resurgent in iudicio cum gente ista, & condemnabunt eam: quod ipsi resipuerint ad præconium Jonæ; & ecce, plus quam Jonas est in hoc loco.

42 Regina Austri surget in iudicio cum gente ista: & condemnabit eam: quod venerit à terminis terræ, ut audiret sapientiam Solomonis; & ecce, plus quam Solomon est in hoc loco.

43 Cæterum quum impurus spiritus exierit à quopiam, ambulat per arida loca, quærens requiem, & non invenit.

44 Tunc dicit, Revertar domum meam; unde exivi. Et quum venit, invenit eam vacantem, versam & ornata.

45 Tunc abit & accipit secum septem alios spiritus pejores quàm ipse sit, & ingressi habitant illic; si que ultima conditio hominis illius deterior priore: Ita etiam erit genti isti malæ.

46 Quum autem adhuc loqueretur turbæ, ecce, mater & fratres ejus adstiterunt foris, quærentes ejus colloquium.

47 Dixit autem ei quid m, Ecce, mater tua & fratres tui foris adstant, quærentes tuum colloquium.

48 Ipse verò respondens dixit illi qui hoc ei dixerat, Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?

49 Et protendit manu sua in discipulos suos, dixit, Ecce mater mea, & fratres mei:

50 Quisquis enim fecerit quod vult Pater ille meus qui est in cælis, is est meus frater, & soror, & mater.

G A P. XIII.

Conico Christi complexa parabola de semine & septem alias. Despicitur Jesus à cognatis.

I Illo vero die egressus Jesus domo, sedit apud mare.

2 Et coacta est ad eum turba multa, adeo ut navigium ingressus sederet: tota autem turba in litore adstabat.

3 Et loquutus est eis multa per parabolas, dicens, Ecce quidam sator exiit ad serendum.

4 Et quum is seminaret, alia quidem ceciderunt secundum viam; & venerunt volucres, & devoraverunt ea.

5 Alia verò ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam: & statim exorta sunt, propterea quod non habebant profundam terram.

6 Sole autem exorto, ardore tacta sunt, &, propterea quod non habebant radicem, exaruerunt.

7 Alia verò ceciderunt in spinas: & accenderunt spinæ, & suffocârunt ea.

8 Alia verò ceciderunt in terram bonam, & ediderunt fructum, aliud quidem centena, aliud verò sexagena, aliud verò tricena.

9 Qui habet aures ad audiendum, audiat.

10 Tunc

10 Tunc accedentes discipuli dixerunt ei, Quare per parabolas loqueris eis?

11 Ipse vero respondens dixit eis, Quia vobis datum est nosse mysteria regni cœlorum, illis autem non est datum.

12 Quisquis enim habet dabitur ei, & amplius habebit: quisquis autem non habet, etiam quod habet tolletur ab eo.

13 Propterea per parabolas loquor eis, quia videntes non vident, & audientes non audiunt, nec intelligunt.

14 Itaq; completur in ipsis prophetia Esaïæ quæ dicit, Auditui audietis, & non intellige is; & videntes videbitis, & non cernetis.

15 Crassum factum est enim cor populi huius, & auribus graviter audierunt, & oculis suis conniverunt: ne quando cernant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & se convertant, & sanem eos.

16 Vesteri vero beati sunt oculi quod videant, & aures vestrae quod audiant.

17 Amen enim dico vobis, multi prophetae & iusti desideraverunt videre quæ videtis, & non viderunt; & audire quæ auditis, & non audierunt.

18 Vos igitur audite parabolam eius qui seminat.

19 Quoties quisquam audit sermonem de regno illo, & non attendit, venit ille Malus, & rapit quod satum est in corde ipsius: is est qui secundum viam semen excepit.

20 Qui vero in petrosi semen excepit, is est qui sermonem audit, & eum statim cum gaudio excipit:

21 Non habet autem radicem in sese, sed temporarius est; ortus

que compressione vel persequutione propter sermonem, statim confenditur

22 Qui vero in spinas semen excepit, is est qui sermonem audit, sed sollicitudo seculi huius, & fallacia divitiarum suffocat semen, qui fit fructus expers.

23 Qui vero in terram bonam excepit semen, is est qui sermonem audit, & intelligentiam intendit, qui videlicet fructum fert, edique alius quidem centena, alius sexagena, alius vero tritena.

24 Aliam parabolam proposuit eis, dicens, Simile est regnum cœlorum homini ferenti bonum semen in agro suo.

25 Quum autem dormirent homines, venit ejus inimicus, & sevit zizania inter triticum, & abiit.

26 Quum vero germinasset herba, & fructum edidisset, tunc apparuerunt etiam zizania.

27 Accedentes autem servi patris-familias, dixerunt ei, Domine, nonne bonum semen sevesti in tuo agro? unde ergo habet zizania?

28 Ille vero dixit eis, Inimicus quispiam hoc fecit. Servi autem dixerunt ei, Vis igitur abeamus & colligamus ea?

29 Et ille dixit, Non: ne colligendo zizania eradicetis simul cum eis triticum.

30 Sinite utraque simul crescere usque ad messem: & tempore messis dicam messoribus, Colligite primum zizania, & ligate ea in fasciculos, ad exurendum ea; triticum vero cogite in horreum meum.

31 Aliam parabolam proposuit eis, dicens, Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod acceptionem quispiam sevit in agro suo.

32 Quod minimum quidem est
annuum seminum: quum autem
creverit, maximum est olerum,
et arborescit; adeo ut veniant
volucres coeli & nidulentur in ra-
mis ipsius.

33 Aliam parabolam loquutus
est eis, dicens, Simile est regnum
celorum fermento, quod accep-
tum mulier indidit in farinæ sata-
ria, usquequo fermentaretur to-
ta.

34 Hæc omnia loquutus est Je-
sus per parabolas ad turbam, &
absque parabola nihil loquutus est
eis:

35 Ut compleretur quod dictum
est per prophetam, dicentem, A-
periam per parabolas os meum:
mystabo occultata à jacto mundi
fundamento

36 Tunc dimissâ turbâ venit
domum Jesus, & adierunt eum
discipuli ejus, dicentes, Ediffere
nobis parabolam zizaniorum agri
illius.

37 Ipse verò respondens dixit
eis, Qui seminat bonum semen
est Filius hominis.

38 Ager autem est mundus: bo-
num verò semen sunt filii regni:
zizania verò sunt filii illius Mali:

39 Inimicus autem qui semina-
vit ea, est diabolus, messis vero
consummatio seculi est: messores
autem angeli sunt.

40 Sic erit ergo colliguntur ziza-
nia, & igni exuruntur: ita erit in
consummatione seculi huius.

41 Mittet Filius hominis ange-
los suos, qui colligent ex ipsius
regno omnia offendicula, & eos
qui dant operam transgressioni
legis.

42 Projicientque eos in fornacem
ignis: illic erit fletus, stridorque
dentium.

43 Tunc iusti effulgebunt ut

sol in regno patris sui. Qui habet
aures ad audiendum audiat.

44 Rursus, simile est regnum
celorum thesauro occultato in a-
gro, quem nactus quispiam occu-
luit, & præ gaudio quod accipit
ex eo, subducit sese, & omnia
quæ habet vendit, emitque agrum
illum.

45 Rursus simile est regnum
celorum cuiuspiam negotiatori,
quærenti pulchras margaritas:

46 Qui nactus quandam mag-
ni pretii margaritam, abiit & ve-
nundedit omnia quæ habebat, &
emit eam.

47 Rursum, simile est regnum
celorum sagenæ jactæ in mare, &
quæ rescuiusvis generis coegit:

48 Quam impletam piscatores
subduxerunt in litus; & sedentes
quæ bona erant in vasa college-
runt; quæ verò patria, extrâ
abjecerunt.

49 Ita erit in consummatione
seculi: prodibunt angeli, & segre-
gabunt malos à medio iustorum:

50 Projicientque eos in cam-
inum ignis, illic erit fletus & stridor
dentium.

51 Dicit eis Jesus, Intellexistis
hæc omnia? Dicunt ei, Etiam, Do-
mine.

52 Ipse verò dixit eis, Propte-
rea omnis Scriba edoctus in re-
gno celorum, similis est cuiuspiam
patri familias, qui profert è the-
sauro suo nova & vetera.

53 Et factum est, quum finis-
set Jesus parabolas istas, ut solve-
ret illuc.

54 Et quum venisset in patriam
suam, docuit eos in synagoga eo-
rum, adeo ut percellerentur, ac
dicerent, Unde huic sapientia illa
& virtutes?

55 Nonne iste est ille fabri fili-
us? nonne mater ejus dicitur Maria,
&c

& fratres ejus Jacobus & Joses & Simon & Judas?

56 Et sorores ejus nonne omnes apud nos sunt? unde igitur isti hæc omnia?

57 Et offendebantur in eo. Jesus autem dixit eis, Non est propheta inhonoratus, nisi in patria sua & domo sua.

58 Neque edidit illic virtutes multas, propter incredulitatem eorum.

C A P. XIV.

Herodis de Jesu judicium. Quare Joannes victus & decollatus fuerit. Miraculum quinque panum. Fide firmanitur fluctus.

Illo tempore audivit Herodes tetrarcha famam de Jesu.

2 Et dixit pueris suis, Iste est Joannes ille Baptista: ipse suscitatus est ex mortuis, & propterea virtutes agunt in eo.

3 Nam Herodes prehensum Joannem vinxerat, & conjecerat in carcerem, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui.

4 Dicebat enim ei Johannes, Non licet tibi eam habere.

5 Et quum caperet eum occidere, timuerat turbam, quod eum haberent ut prophetam.

6 Quum autem agerentur natalitia Herodis, saltaverat filia Herodiadis in medio, & placuerat Herodi.

7 Unde cum jurejurando sponderat se daturum ei quicquid petisset.

8 Illa verò prædocta à matre sua, Da mihi (inquit) hic in patina caput Joannis Baptistæ.

9 Et contristatus fuerat rex: sed propter jusjurandum, & eos qui simul accumbebant, jusserat dari.

10 Et misso carnifice decollaverat Joannem in carcere.

11 Et allatum fuerat caput ejus

in patina datumque puellæ; & ipsa obtulerat illud matri suæ.

12 Et quum accessissent discipuli ejus, sustulerant corpus illius, illudque sepelierant; veneruntque & renunciaverunt Jesu.

13 Hæc igitur quum audisset Jesus, secessit illinc à navigio in desertum locum privatum: & quum hæc audisset turba, pedibus sequuta est eum ab urbibus.

14 Et egressus Jesus vidit mulieram turbam, & commiseratione intima commotus est ega eos, sanavitque eorum ægrotos.

15 Quum autem serum diei esset, adierunt eum discipuli ejus, dicentes, Desertus est locus, & tempus jam præterit: dimitte turbam, ut abeuntes in vicos emant sibi escas.

16 Jesus autem dixit eis, Non habent necesse abire: date ei vos quo vescantur.

17 Ipsi verò dicunt ei, Non habemus hic nisi quinque panes & duos pisces.

18 Ipse autem dixit, Adfero mihi eos huc.

19 Et iussâ turbâ per herbas discumbere, acceptis quinque illis panibus ac duobus piscibus, susiciens in cælum benedixit: & quum fregisset, dedit discipulis panes, discipuli verò turbæ.

20 Et comederunt omnes, & saturati sunt: sustuleruntque quod superfuerat fragmentorum, duodecim cophinos plenos.

21 Qui autem ederant fuere viri quasi quinquies mille, absque mulieribus ac puerulis.

22 Et statim adegit Jesus discipulos suos incendere in navigium, & præire sibi in ripam alteram dum dimitteret turbam.

23 Dimissi igitur turbâ adscendit in montem privatum ad orandum.

ap. 14.
nellæ; &
tri luce.
fent diffi-
rpus illius
ueruntque
audiffet
avigio in
um: &
pedibus
ibu:
idit mul-
feratione
ga eos
tos.
rum diei
ipuli ejus
ocus, &
dimitte
vicos e-
eis, Non
date eis
ei, Non
ne panes
Adferat
herbas
nque illis
us, fuppi-
xit: &
discipulis
be:
es, & fa-
ne quod
duode-
fuere vi-
abfque
us difci-
vigium,
alteram
adfcen-
d oran-
dum:

Cap. 15.

SEC. MATTHÆUM.

23

um: quum autem serum diei es-
et, solus erat illic.

24 Navigium verò jam in me-
dio maris erat, vexatum à flucti-
bus: nam ventus erat contrarius.

25 Quarta autem noctis vigilia
biit ad eos Jesus, ambulans super
mare.

26 Et eo viso super mare am-
bulante, discipuli turbati sunt, di-
centes, Spectrum est: & præ me-
u clamarunt.

27 Sed statim loquutus est eis
Jesus, dicens, Confidite, ego sum,
ne timete.

28 Respondens autem ei Petrus,
dixit, Domine, si tu es, jube me
ad te venire super aquas.

29 Ipse verò dixit, Veni. Et
quum descendisset à navigio Pe-
trus, ambulavit super aquas, ut
veniret ad Jesum.

30 Videns autem ventum vali-
dum, timuit: & quum cœpisset
demergi, clamavit, dicens, Do-
mine, serva me.

31 Statim verò Jesus, extensâ
manu, apprehendit eum, dicit-
que ei, Exigua fide prædite, quid
dubitasti?

32 Et quum ipsi essent ingressi
navigium, pacatus fuit ventus.

33 Qui autem erant in navigio,
venientes adoraverunt eum dicen-
tes, Verè Dei filius es.

34 Et cum trajecissent, vene-
runt in terram Genesareth.

35 Et quum agnovissent eum
viri loci illius, miserunt in totam
circumjacentem i lam regionem,
& obtrulerunt ei omnes malè af-
fectos.

36 Et precabantur eum, ut so-
lum tangerent fibriam palli ip-
sius: & quotquot tetigerunt libe-
rati sunt.

C A P. XV.

Incensantur apostoli de non lavatis

*manibus. Quid polluit homi-
nem. Historia Chananaea, &
septem panum cum piscibus.*

Tunc quidam qui Hierosolymis
advenerant Scribæ & Phari-
sæi, adierunt Jesum, dicentes,

2 Quare discipuli tui trans-
grediuntur traditionem seniorum?
non enim lavant manus suas, quum
edunt panem.

3 At ille respondens dixit eis,
Quare & vos transgredimini man-
datum Dei per traditionem ve-
stram?

4 Nam Deus mandavit, dicens,
Honora patrem tuum & matrem;
& Qui maledixerit patri aut ma-
tri, morte moriatur.

5 Vos autem dicitis, Quicumque
dixerit patri aut matri, Donum
est quocumque à me juvari posses,
insens erit; & nequaquam hono-
raverit patrem suum aut matrem
suam.

6 Et irritum fecistis mandatum
Dei per traditionem vestram.

7 Hypocritæ, benè de vobis pro-
phetavit Esaias, dicens,

8 Appropinquat mihi populus
hic ore suo, & labiis me honorat:
cor autem eorum procul abest à
me.

9 Sed frustra me colunt, do-
centes doctrinas quæ sunt mandata
hominum.

10 Et advocatâ turbâ dixit eis,
Audite, & intelligite.

11 Non quod ingreditur in os,
hoc polluit hominem; sed quod
egreditur ex ore, hoc polluit ho-
minem.

12 Tunc accedentes discipuli e-
jus dixerunt ei, nōsti Phariseos au-
dito isto sermone offensos fuisse?

13 Ipse verò respondens dixit,
Omnis planta, quam non plantavit
Pater ille meus coelestis, eradica-
bitur.

14 Omite

14 Omitte illos; duces sunt cæci cæcorum: quod si cæcus cæcum per viam duxerit, ambo in foveam cadent.

15 Respondens autem Petrus dixit ei, Edificare nobis parabolam istam.

16 Jesus autem dixit, Adhuc & vos intelligentiâ caretis?

17 Nondum intelligitis, quicquid ingreditur in os, in ventrem cadere, & in latrinam ejici?

18 Quæ autem proficiuntur ex ore, ex ipso corde egrediuntur, ita polluunt hominem.

19 Nam ex corde egrediuntur cogitationes malæ, cædes, adulteria, scortationes, furta, falsa testimonia, maledicta.

20 Hæc sunt quæ polluunt hominem: illorum autem manibus yesci non polluit hominem.

21 Et egressus illinc Jesus secessit in partes Tyri & Sidonis.

22 Et ecce, mulier Chananæa à finibus illis egressa clamavit, dicens ei, Misere mei, Domine, fili David; filia mea malè à demonio vexatur.

23 Ille verò non respondit ei quicquam. Tunc accedentes discipuli ejus rogârunt eum, dicentes, Demitte eam, nam clamat post nos.

24 Ipse verò respondens dixit, Non sum missus nisi ad oves perditas domûs Israelis.

25 Illa autem venit, & adoravit eum, dicens, Domine, succurre mihi.

26 Ipse verò respondens dixit, Non est bonum accipere panem liberorum, & objicere catellis.

27 Ipsa autem dixit, Etiam, Domine: etenim catelli vescuntur micis, quæ cadunt è mensa dominorum suorum.

28 Tunc respondens Jesus dixit

ei, O mulier, magna est fides tua: fiat tibi ut vis. Et sanata fuit filia ejus ab eo momento.

29 Et digressus illinc Jesus venit juxta mare Galilee: & quando ascendisset in montem, sedit illuc.

30 Tunc adiit eum turba multa, habens secum claudos, cæcos, mutos, mancos, & alios multos, & abjecerunt eos ad pedes Jesu & sanavit eos:

31 Adeo ut turba mirata sit, quum videret mutos loquentes, mancos sanos, claudos ambulantes, cæcos videntes, & glorificabant Deum Israelis.

32 Jesus autem advocatis discipulis suis dixit, Commoveor misericordia erga turbam, quia jam triduum permanent apud me, & non habent quo vescantur: & dimittere eos jejunos nolo, ne viribus deficiant in via.

33 Tunc dicunt ei discipuli ejus, unde nobis in deserto tot panes, ut saturemus turbam tantam?

34 Dicit igitur eis Jesus, Quot panes habetis? Illi autem dixerunt, Septem, & paucos pisciculos.

35 Tunc jussit turbam discumbere humi.

36 Et acceptis septem illis panibus ac piscibus, quum gratias egisset, fregit, deditque discipulis suis; discipuli verò turbæ.

37 Comederuntque omnes, & saturati sunt: & sustulerunt quod superfuerat fragmentorum, septem sportas plenas.

38 Erant autem qui comederant quater mille viri, absque mulieribus & puerulis.

39 Tunc dimissa turbâ insecutur in navigium, venitque in fines Magdala.

CA P. XVI.

Cavendum à serpente Pharisæo

Confessio Petri. Petra & claves ecclesiæ. Abnegatio sui & crux quam necessaria.

1 Tunc quum accessissent Pharisei & Sadducei, tentantes, ro-
bunt eam, ut signum è cælo sibi
ostenderet.

2 Ipse verò respondens dixit eis,
quando serum est diei, dicitis, Se-
mitas erit; rubet enim cælum:

3 Et mane, Hodie erit tempe-
ras; rubet enim cælum triste.
Hypocritæ, faciem quidem cæli
vultis discernere, signa verò tem-
perum illorum non potestis?

4 Gens mala & adulterina sig-
num requirit: sed signum non
dabitur ei, nisi signum illud Jonæ
prophetæ. Et relictis ipsis abiit.

5 Et quum venissent discipuli
eis in ulteriorem ripam, obliti
erant sumere panes.

6 Jesus autem dixit eis, Vi-
dete, & cavete à fermento Pha-
riseorum, & Sadduceorum.

7 Ipsi verò disceptabant inter se,
dicentes, Panes non sumpsimus.

8 Id autem quum nōset Jesus,
dixit eis, Quid disceptatis inter
vos, exigua fide præditi, quod
panes non sumpsistis?

9 Non animadvertitis, neque
meministis quinque illos panes ho-
minum quinque milia, & quot
ophinos acceperitis?

10 Neque septem illos panes
quater mille hominum, & quot
portas acceperitis?

11 Quomodo non animadver-
tite, me non dixisse vobis de pane,
ut caveretis à fermento Pharise-
orum & Sadduceorum?

12 Tunc intellexerunt eum non
dixisse, ut caverent à fermento
panis, sed à fermento doctrinæ
Phariseorum & Sadduceorum.

13 Quum venisset autem Jesus
in partes Cæsareæ, quæ dicuntur Phi-

lippi, interrogavit discipulos suos,
dicens, Quemnam esse me dicunt
homines, Filium hominis?

14 Illi verò dixerunt, Alii qui-
dem Joannem Baptistam, alii
verò Eliam, alii verò Jeremiam,
aut unum ex prophetis.

15 Dicit eis, Vos autem quem
me dicitis esse?

16 Respondens verò Simon
Petrus dixit, Tu es Christus,
Fi ius ille Dei viventis.

17 Tunc respondens Jesus dixit
ei, Beatus es, Simon Bar-Jonæ:
quia caro & sanguis hæc non re-
texit tibi, sed Pater meus qui est
in cælis.

18 Sed & ego tibi dico, Tu es
Petrus, & super hanc petram ædi-
ficabo meam ecclesiam; & portas
inferiorum non superabunt eam.

19 Et tibi dabo claves regni
cælorum: & quicquid ligaveris
in terra, erit ligatum in cælis,
& quicquid solveris in terra, erit
solutum in cælis.

20 Tunc interdixit discipulis
suis, ut nemini dicerent, se esse
Jesum illum Christum.

21 Ex eo tempore cepit Jesus
indicare discipulis suis, oportere se
abire Hierosolymam, & multa
pati à Senioribus & primariis sa-
cerdotibus, & Scribis, & occidi,
& tertio die suscitari.

22 Et prehensum eum Petrus
cepit objurgare, dicens, Propiti-
us tibi esto, Domine; nequaquam
erit tibi hoc.

23 At ille sese convertens dix-
it Petro, Abice de me Satana,
offendiculo es mihi: nam non
sapis quæ sunt Dei, sed quæ sunt
hominum.

24 Tunc Jesus dixit discipulis
suis, Si quis vult pone me venire,
abdicet semetipsum, & attollat
crucem suam, ac sequatur me.

25 Quisquis enim voluerit animam suam servare, perdet eam : quisquis autem perdiderit animam suam meâ causâ, inveniet eam.

26 Quid enim prodest cuiquam si totum mundum lucratus fuerit, animâ verò suâ multetur ? aut quam dabit quispiam compensationem animæ suæ ?

27 Futurum est enim, ut Filius hominis veniat cum gloria Patris sui, cum angelis suis : & tunc reddet unicuique secundum facta ipsius.

28 Amen dico vobis, sunt quidam ex his qui hic adsunt, qui nequaquam gustabunt mortem, usquedum viderint Filium hominis venientem in regnum suum.

C A P. XVII.

Transformatio Christi. Elias quæritur. Quæ vi fidei. Christus prædicat passionem suam, & tributum solvit.

Sextâ verò post die assumit Jesus Petrum, ac Jacobum, & Joannem fratrem ejus, & subducit eos privatim in montem sublimem :

2 Transformatusque est coram eis, & fulsit facies ejus ut sol : vestimenta autem ejus facta sunt alba ut lux.

3 Et ecce, conspecti sunt eis Moses & Elias, cum eo colloquentes.

4 Respondens autem Petrus dixit Jesu, Domine, bonum est nos hic esse : si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, & Moysi unum, & Eliæ unum.

5 Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida inumbravit eos : Et ecce vox è nube, dicens, Hic est filius ille meus, dilectus ille in quo acquiesco : ipsum audite.

6 Et cum hæc audissent discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt vehementer.

7 Tunc accedens Jesus tergit eos, dixitque, Surgite & ne timeatis.

8 Sublatis autem oculis suis neminem viderunt, nisi Jesum solum.

9 Et cum descenderent de monte, mandavit eis Jesus, dicens, Nemini dixeritis quod vidistis, usquequo Filius hominis a mortuis resurgat.

10 Tunc interrogaverunt eum discipuli sui, dicentes, Quid igitur Scribæ dicunt, oportere ut Elias primum veniat ?

11 Jesus autem respondens dixit eis, Elias quidem veniet primum, & reſtituet omnia :

12 Sed dico vobis, Eliam jam venisse, quem non agnovimus, sed fecerunt ei quæcunque voluerunt ; ita futurum est, ut & Filius hominis patiatur ab eis.

13 Tunc intellexerunt discipuli eum de Joanne Baptista baptizante in aqua, ipsi dixisse.

14 Et cum venisset ad turbam, adiit eum quidam procidens ei ad genua,

15 Et dicens, Domine, miserere filii mei, quoniam lunaticus est, & male afficitur : nam sæpe cadit in ignem, & sæpe in aquam.

16 Et obtuli eum discipulis tuis, nec potuerunt eum sanare.

17 Respondens autem Jesus dixit, O natio incredula & perversa, quousque tandem ero vobiscum, quousque tandem tolerabo vos ? adducite mihi eum huc.

18 Et increpavit demonium Jesus ; exiitque illud ab eo, & sanatus est puer ab illo momento.

19 Tunc adeuntes discipuli Jesum privatim, dixerunt, Quare non posuimus illud ejicere ?

20 Jesus autem dixit eis, Propter incredulitatem vestram : amen dico vobis, si habeatis fidem,

tem quantum est granum sinapis, dicetis huic monti, transgrederitor hinc illic: & demigrabit: & nihili impossibile vobis erit.

21 Hoc verò genus *demoniorum* non egreditur, nisi per precationem & jejunium.

22 Versantibus autem ipsis in Galilæa, dixit eis Jesus, Futurum est ut Filius hominis tradatur in manus hominum;

23 Et trucidabunt eum, sed tertio die suscitabitur. Et contestati sunt vehementer.

24 Cum autem venisset Capernaum, venerunt ad Petrum qui didrachma accipiunt, dixeruntque, Præceptor vester non solvit didrachma?

25 Dicit, Etiam. Et cum ingressus fuisset domum, prævenit eum Jesus, dicens, Quid tibi videtur, Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributa & censum? à filiis suis, an ab alienis?

26 Dicit ei Petrus, Ab alienis. Ait ei Jesus, Nempe igitur liberi sunt filii.

27 Sed ne offendiculo simus eis, profectus ad mare, mitte hamum; & eum piscem, qui ascenderit primus, tolle, & aperto ore ejus invenies staterem: acceptum illum da eis pro me & pro te.

C A P. XVIII.

Pueruli imitandi proponuntur. Instituitur disciplina ecclesiastica.

EO ipso tempore adierunt Jesum discipuli, dicentes, Quisnam maximus est in regno cælorum?

2 Et cum advocasset puerulum Jesus, statuit eum in medio eorum,

3 Et dixit, Amen dico vobis, si vos converteritis, & fiat ut pueruli, nequaquam ingrediemini in regnum cælorum.

4 Quisquis igitur summiserit se sicut est puerulus iste, is est ma-

ximus ille in regno cælorum.

5 Et qui quis exceperit aliquem puerulum talem nomine meo, me excipit.

6 Quisquis autem offendiculo fuerit uni ex parvis istis qui in me credunt, præstiterit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, ac demergatur in profundo maris.

7 Væ mando ab offendiculis: necesse est enim ut eveniant offendicula: veruntamen væ homini illi per quem offendiculum evenit.

8 Si vero manus tua vel pes tuus facit ut tu offendas, excinde ea, & abjice abs te: bonum est tibi ad vitam ingredi claudum aut manum, potius quam duas manus, vel duos pedes habentem, conjici in ignem illum æternum.

9 Et si oculus tuus facit ut tu offendas, erue eum, & abjice abs te: bonum est tibi luscum ingredi in vitam, potius quam duos oculos habentem conjici in gehennam ignis.

10 Videte ne contemnatis aliquem ex parvis istis: dico enim vobis, angelos eorum in cælis per omne tempus intueri faciem Patris mei qui in cælis est.

11 Venit enim Filius hominis, ut servet quod perierat.

12 Quid vobis videtur? si fuerint alicui homini centum oves, & erraverit una ex iis, nonne, relictis ipsis nonaginta novem, profectus in montes quærît eam quæ aberraverat?

13 Quod si acciderit ut inveniat eam, Amen dico vobis, gaudet super ea magis quæ super illis nonaginta novem quam non aberrârunt.

14 Ita non vult Pater vester qui in cælis est, ut pereat ullus ex parvis istis.

15 Si verò peccaverit in te fra-

ter tuus, ito, & argue eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus es fratrem tuum:

16 Sin verò te non audierit, assume tecum adhuc unum aut duos; ut ex ore duorum aut trium testimonium confirmetur res tota.

17 Quod si neglexerit eos audire, dic ecclesiæ: quod si ecclesiæ audire neglexerit, sit tibi velut ethnicus & publicanus quispiam.

18 Amen dico vobis, quæcunque ligaveritis in terra, erunt ligata in cælo; & quæcunque solveritis in terra, erunt soluta in cælo.

19 Rursum dico vobis, si duo ex vobis consenserint in terra de omni re, quam petierint, fiet eis à Patre meo qui in cælis est.

20 Ubi enim sunt duo vel tres coacti in nomine meo, illic sum in medio eorum.

21 Tunc audiens eum Petrus dixit, Domine, quoties peccabit in me frater meus, & remittam ei? *an usque septies?*

22 Dicit ei Jesus, Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies.

23 Propterea simile est regnum cælorum regi, qui voluit conferre, rationem cum servis suis.

24 Et quum cœpisset conferre oblati est ei quidam debitor decies mille talentorum.

25 Quum autem is non posset hæc reddere, iussit eum dominus ejus venundari, & uxorem ejus, & liberos, & omnia quæ habebat, & reddi debitum.

26 Procidens ergo servus ille adorabat eum, dicens, Domine, cohibe iram adversum me, & omnia tibi reddam.

27 Commotus autem intimâ commiseratione dominus servi illius, dimisit eum, & mutuum remisit ei.

28 Egressus vero servus ille invenit unum ex conservis suis, qui debebat ei centum denarios; & prehensum eum suffocabat, dicens, Redde quod debes.

29 Procidens ergo consensus ejus ad ejus pedes, precabatur eum, dicens, Cohibe iram adversum me, & omnia tibi reddam.

30 Ille vero noluit; sed abiens coniecit eum in carcerem, quousque redderet debitum.

31 Quum autem vidissent conservi ejus quæ facta fuerunt, doluerunt vehementer, & quum venissent, declarârunt domino omnia quæ facta fuerant.

32 Tunc, eo advocato, dominus ipsius dixit ei, Serve male, totum debitum illud remisisti tibi, quia precatus es me:

33 Nonne oportuit & te miseri conservi tui, ut & ego tuus misertus sum?

34 Et iratus dominus ejus tradidit eum tortoribus, usquequo redderet id omne quod sibi debebatur.

35 Ita & Pater ille meus cœlestis faciet vobis, nisi remiseritis suo quisque fratri ex cordibus vestris lapsus eorum.

C A P. XIX.

Ius divorcii. Distinguntur eunuchi. Acceptantur pueruli. Quis ad vitam promoveat, & qui impediat.

ET factum est, quum transisset Jesus sermones istos, ut solveret à Galilæa, & venit in fines Judææ secus Jordanem.

2 Et sequuta est eum turba multa; sanavitque eos illic.

3 Tunc adierunt eum Pharisei, tentantes eum, & dicentes ei, Licetne homini dimittere uxorem suam quavis ex causa?

4 Ille vero respondens dixit eis,

Non legistis Opusce[m] ab initio
ecisse masculum & foemina[m]?

5 Et dixisse, Propterea dere
linquet homo patrem & matrem,
& agglutinabitur uxori suæ; &
erunt una caro?

6 Ita que non amplius sunt duo,
sed una caro: quod ergo Deus
conjunct, homo ne sejungat.

7 Dicunt ei, Cur ergo Moses
mandavit dare libellum discessio
nis, & eam dimittere?

8 Dicit eis, Moses pro duritia
cordis vestri permisit vobis di
mittere uxores vestras: ceterum
a principio non fuit ita.

9 Dico autem vobis, Quicum
que dimiserit uxorem suam, nisi
ob fornicationem, & aliam duxe
rit, mœchatur; & qui dimissam
duxerit, mœchatur.

10 Dicunt ei discipuli ejus, si
tale est negotium hominis cum
uxore, non expedit uxorem du
cere.

11 Ipse vero dixit eis, Non
omnes sunt capaces hujus sermo
nis, sed ii quibus datum est.

12 Sunt enim eunuchi, qui ex
matris utero nati sunt ita: & sunt
eunuchi, qui castrati sunt ab homi
nibus: & sunt eunuchi qui seipso
castrarunt propter regnum cœlo
rum. Qui potest capax esse hujus
sermonis, capiat.

13 Tunc oblatis sunt ei pueruli;
ut manus eis imponeret, & preca
retur: discipuli autem objurgâ
bant eos.

14 Jesus autem ait, Omitte
re puerulos, & ne prohibete eos
a me venire; talium est enim
regnum cœlorum.

15 Et quum imposuisset eis ma
nus, processit illinc.

16 Et ecce, quidam accedens
dixit ei, Doctor bone, quid boni
faciam, ut habeam vitam æternam?

17 Ipse vero dixit ei, Cur me
dicis bonum? nullus est bonus,
nisi unus, nempe Deus. Si vis au
tem ad vitam ingredi, serva man
data,

18 Dicite ei, Quæ? Jesus autem
dixit, Non occides, Non mœcha
beris, Non furaberis, Non dices
falsum testimonium,

19 Honora patrem & matrem,
& Diliges proximum tuum ut te
ipsum.

20 Dicit ei adolescens ille,
Omnia hæc observavi a juventute
mea: quoadhuc deficior?

21 Ait ei Jesus, Si vis perfectus
esse, abi, vende quæ tibi suppe
runt, & da pauperibus; & ha
bebis thesaurum in cœlo: & ad
eundem, sequere me.

22 Qui m audisset autem ado
lescens ille hunc sermonem, abiit
tristitia affectus; habebat enim
bona multa.

23 Jesus autem dixit discipulis
suis, Amen dico vobis, dives dif
ficulter introibit in regnum cœlo
rum.

24 Rursum vero dico vobis, Fa
cilis est camelum per foramen a
cus transire, quam divitem in reg
num Dei introire.

25 His autem auditis discipuli
ejus perculsi sunt valde, dicentes,
Quis ergo potest servari?

26 Intuitus autem eos Jesus dix
it eis, Apud homines hoc impos
sibile est; apud Deum autem
omnia possibilia sunt.

27 Tunc respondens Petrus
dixit ei, Ecce, nos reliquimus
omnia, & sequuti sumus te: quid
ergo erit nobis?

28 Jesus autem dixit eis, Amen
dico vobis, vos qui sequuti estis
me in regeneratione, quum sede
rit Filius hominis in throno gloriæ
suæ, sedebitis vos etiam, inquam,

in thronis duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel.

29 Et quisquis reliquerit domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, causâ nominis mei, centuplicia accipiet, & vitam æternam hereditatis jure possidebit.

30 Multi autem primi erunt ultimi, & ultimi primi.

C A P. XX.

Ecclesia est vinea Zebæorum petitio enodatur, & cæci duo sanantur.

Simile enim est regnum cælorum patrifamilias, qui exiit cum prima luce ad conducendos operarios, quos mitteret in vineam suam.

2 Pactus autem cum operariis denario in diem, misit eos in vineam suam.

3 Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos.

4 Et illi dixit, Abite & vos in vineam, & quodcunque iustum fuerit, dabo vobis.

5 Illi autem abierant. Rursum egressus circa sextam & nonam horam, fecit itidem.

6 Circa horam autem undecimam egressus, invenit alios stantes otiosos, ac dicit eis. Cur hic statis totum diem otiosi?

7 Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit. Dicit eis, Abite & vos in vineam, & quicquid f. erit iustum, accipietis.

8 Quum autem sermo dici esset, dicit dominus vineæ procuratori suo, Voca operarios, & redde eis mercedem, exorsus ab ultimis, usque ad primos.

9 Et quum venissent qui circa undecimam horam conducti fuerant, acceperunt singuli denarium.

10 Quum venissent autem primi, exstimarunt se plus esse accepturos: sed acceperunt ipsique singuli denarium.

11 Sed quum accepissent, murabant adversus patremfamilias,

12 Dicentes, Isti ultimi unam horam opus fecerunt, & eos æquales nobis fecisti, qui portavimus pondus d. ei, & aestum.

13 Ipse verò respondens dixit uni eorum, Amice, non facio tibi injuriam; nonne denario pactus es mecum?

14 Tolle quod tuum est, & abi. Volo autem huic ultimo dare ut tibi.

15 Annon licet mihi quod volui facere in meis rebus? an oculatus malus est, quia ego bonus sum?

16 Sic ultimi erunt primi, & primi ultimi: multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

17 Et ascendens Iesus Hierosolimam, assumpsit duodecim discipulos suos privatim in via, & dixit eis,

18 Ecce, ascendimus Hierosolimam, & Filius hominis tradetur primariis sacerdotibus ac Scribis, & condemnabunt eum morte;

19 Tradentque eum gentibus ut illudant, & flagellent, & crucifigant: sed tertia die resurget.

20 Tunc venit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans, & petens aliquid ab eo.

21 Ipse verò dixit ei, Quid vis? At ei, Dic ut sedeant isti duo filii mei, unus ad dexteram tuam, & alter ad sinistram, in regno tuo.

22 Respondens autem Iesus dixit, Nescitis quid petatis: potestis bibere poculum quod ego biburus sum, & baptisate quo ego

ego baptizor, baptizari? Dicunt
mihi, Possumus.

23 Tunc dicit eis, Poculum
quidem meum bibetis, & baptis-
mate quo ego baptizor baptiza-
mini: sedere autem ad dexteram
meam & sinistram meam non est
meum dare, sed *dabitur* quibus pa-
tratum est à Patre meo.

24 Et quum *hec* audissent alii
decem, indignati sunt de duobus
fratribus.

25 Jesus autem quum eos ad-
proccasset, ait, Scitis principes gen-
tium in ea dominari, & magnates
potestatem exercere in eas.

26 Verum non ita erit inter vos:
sed quicumque voluerit inter vos
magnus fieri, esto vester minister:

27 Et quicumque voluerit inter
vos primus esse, sit vester servus.

28 Sicut Filius hominis non ve-
nit ut sibi minifiretur, sed ut mi-
nistret, detque animam suam in re-
demptionis pretium pro multis.

29 Eredientibus autem ipsis
urbe Jericho, sequuta est eum tur-
ba multa.

30 Et ecce, duo cæci sedentes
apud viam, quum audivissent Je-
sum præterire, clamârunt, dicen-
tes, Miserere nostri, Domine, fi-
li Davidis.

31 Turba autem objurgabat
eos, ut silerent; illi verò magis cla-
mabant, dicentes, Miserere nostri,
Domine, fili Davidis.

32 Et quum substitisset Jesus,
vocavit eos, & ait, Quid vultis fa-
ciam vobis?

33 Dicunt ei, Domine, ut ape-
riantur oculi nostri.

34 Commiseratione autem in-
timâ commotus Jesus tergit ocu-
los eorum: & statim visum re-
ceperunt oculi eorum; & ipsi se-
quuti sunt eum.

CAP. XXI.

*Pompa regis Christi asinâ vesti,
lato Hosanna excepti. Quis verè
dicendus facere quod pater vult.*

ET quum appropinquassent Hi-
erolimis, & venissent Beth-
phagen ad montem olearum, tunc
Jesus misit duos discipulos,

2 Dicens eis, Ite in vicum qui
vobis est ex adverso, & statim
invenietis asinam ligatam & pul-
lum cum ea: solventes eos addu-
cite mihi.

3 Et si quis vobis aliquid dix-
erit, dicite, Domino his opus est:
statim autem mittet eos.

4 Hoc autem totum factum est,
ut impletur quod dictum est per
prophetam, dicentem,

5 Dicite filie Sion, Ecce, rex
tuus venit tibi mitis, & insidens
asinæ, ac pullo fœtui subjugis a-
sinæ.

6 Profecti autem sunt discipuli,
feceruntque sicut imperavit eis
Jesus,

7 Et adduxerunt asinam & pul-
lum, & eis imposuerunt vestimen-
ta sua, & collocarunt ipsum su-
per ea.

8 Plurima autem turba strave-
runt vestimenta sua in via: alii
verò cædebant ramos ex arbori-
bus, & stenebant in via.

9 Porro turba quæ præibat &
quæ sequebatur clamabat, dicens,
Hosanna filio David: benedictus
qui venit in nomine Domini: Ho-
sanna, *O qui es in calis altissimis.*

10 Et quum introisset Hieroso-
lymam, commota est universa
urbs, dicens, Quis est hic?

11 Turba autem dicebat, Hic
est Jesus ille Propheta ortus Na-
zareth urbe Galilee.

12 Et introivit Jesus in tem-
plum Dei, & eiecit omnes qui ven-
debant & qui emebant in tem-
plo

plo; mensasque nummulariorum, & cathedras vendentium columbas subvertit.

13 Et dixit eis, Scriptum est, Domus mea domus precatonis vocabitur: at vos fecistis eam speluncam latronum.

14 Tunc venerunt ad eum cæci & claudi in templo, & sanavit eos.

15 Quum vidissent autem primarii Sacerdotes & Scribæ miranda illa quæ fecerat, & pueros clamantes in templo, & dicentes, Hofanna filio David, indignati sunt.

16 Et dixerunt ei, Audis quid isti dicant? Jesus autem dixit eis, Etiam: nunquam legistis, Ex ore infantium & lactentium perfecit laudem?

17 Et eis relictis, abiit Bethaniam extra urbem, & diversatus est illic.

18 Manè autem rediens in urbem esuriit.

19 Et quum vidisset ficum quandam apud viam, venit ad eam, & nihil invenit in ea nisi folia solum: tunc dicit ei, Ne amplius ex te fructus nascitor in æternum. Et exaruit illico ficus.

20 Quum igitur hoc vidissent discipuli, mirati sunt, dicentes, Quomodo illico exaruit ficus?

21 Respondens autem Jesus ait eis, Amen dico vobis, si habueritis fidem, neque addubitaveritis, non solum hoc quod factum est ficui facietis, verum etiam si monti isti dixeritis, Tollitor, & projicitor in mare, fiet:

22 Et quæcunque precando petieritis, si credideritis, accipietis.

23 Quum autem venisset in templum, primarii Sacerdotes & seniores populi eum docentem adierunt, dicentes, Quâ auctoritate facis ista? & quis tibi dedit istam

itatem?

24 Respondens vero Jesus dixit eis, Interrogabo vos & ego respondendam; quam si dixeritis mihi, dicam & ego vobis quâ auctoritate ista faciam;

25 Baptisma Joannis unde erat? è cælo, an ex hominibus? At illi ratiocinabantur apud se, dicentes, Si dixerimus, E cælo, dicet nobis, Quare ergo non credidistis ei?

26 Si autem dixerimus, Ex hominibus; timemus turbam: omnes enim habent Joannem ut prophetam,

27 Et respondentes Jesu dixerunt, Nescimus. Ait eis & i se, Nec ego vobis dico quâ auctoritate ista faciam.

28 Quid autem vobis videtur? quidam habebat duos filios; & accedens ad priorem, dixit, Filia mihi, hodie operare in vinea mea.

29 Ille vero respondens ait, Nolo: sed postea quum resipiscet, abiit.

30 Et accedens ille ad secundum, dixit eidem: is vero respondens ait, Ego abeo, domine. Sed non abiit.

31 Uter è duobus fecit quod voluit *eius* pater? Dicunt ei, Prior. Dicit eis Jesus, Amen dico vobis, publicani & meretrices præeunt vobis in regnum Dei.

32 Venit enim ad vos Joannes via justitiæ, & non credidistis ei; publicani verò & meretrices crediderunt ei: Vos autem qui *hec* vidistis, non resipiscistis postea, ut ei crederetis.

33 Aliam parabolam audite: Fuit quidam paterfamilias qui plantavit vineam, & septem circumposuit ei, foditque in ea torcular, ædicavit turrin, & elocavit eam agricolis, ac peregrè profectus est.

34 Quum autem tempus fructuum

um

Jesús dixit
ego rem
eritis mihi
auctori-

unde erat?

us? At illi

dicentes,

dicet nobis,

istis ei?

us, Ex homi-

nam: omni-

annem ut

Jesús dixit

s & i se

ua aucto-

videtur

os; & ac-

xit, Filia-

ea mea.

dens at-

resipit

ad secun-

vero re-

domine

ecit quod

ei, Prior

dico vobis,

præeunt

os Joannes

idistis ei;

rices cre-

n qui hoc

postea, ut

audite;

milias qui

epem cir-

ea tor-

& elo-

peregrè

im appropinquasset, misit servos
eos ad agricolas, ut ejus fructus
reciperent.

35 Agricola vero, captis ejus
servis, alium quidem ceciderunt,
alium vero trucidarunt, alium
autem lapidarunt.

36 Rursum misit alios servos
vires prioribus, & fecerunt eis
eundem.

37 Postremo autem misit ad
eos filium suum, dicens, Revere-
buntur filium meum.

38 Agricola vero viso filio
dixerunt inter se, Ille est heres,
adeste, trucidamus eum, & obti-
neamus hereditatem ejus.

39 Et captum eum ejecerunt
extra vineam, & trucidarunt.

40 Quum igitur venerit dominus
vineæ, quid faciet agricolis illis?

41 Dicunt ei, Malos ipsos male
perdet, & vineam suam elocabit
aliis agricolis, qui reddent ei fru-
ctum temporibus suis.

42 Dicit eis Jesús, Nunquam
legistis in Scripturis, Quem lapi-
dem reprobarunt ædificantes, is
factus est caput anguli: à Domi-
no factum est illud, & est mirabile
in oculis nostris?

43 Propterea dico vobis, tolle-
tur à vobis regnum Dei, & dabi-
tur genti quæ ferat ejus fructus.

44 Porro qui ceciderit ad lapi-
dem istum, confringetur: super
quem vero ceciderit dissipabit eum.

45 Et quum audissent primarii
sacerdotes ac Pharisei parabolam
ejus, cognoverunt hæc de se dici.

46 Et quum studeant eum pre-
bendere, timuerunt turbam, quo-
dum ut prophetam eum haberent.

C A P. XXII.

*Nuptiarum parabola. Gentium vo-
catio. Quæstiones de censu Cæsa-
ris, de resurrectione, & mandato
maximo. Messias quis.*

Tunc respondens Jesús, rursum
loquutus est eis per parabolas,
dicens,

2 Simile est regnum cælorum
cuidam regi, qui fecit nuptias fi-
lio suo:

3 Et misit servos suos qui vo-
carent vocatos ad nuptias: sed
noluerunt venire.

4 Rursum misit alios servos, di-
cens, Dicite vocatis, Ecce, pran-
dium meum paravi, tauri mei &
alilia mactata sunt, & omnia pa-
rata: adeste ad nuptias.

5 Illi autem quum hæc neglex-
issent, abierunt, alius quidem in
agrum suum, alius vero ad mer-
caturam suam.

6 Reliqui vero prehenso servos
ejus contumeliis affecerunt, & truci-
darent.

7 Rex autem quum hæc audisset,
iratus est, & multis copiis suis, per-
didit homicidas illos, & urbem
eorum incendit.

8 Tunc dicit servis suis, Nuptiæ
quidem paratæ sunt; sed qui vo-
cati fuerant non erant digni:

9 Ite ergo ad compita viarum,
& quocunque invenieris vocate
ad nuptias.

10 Et egressi servi illi in vias,
congregarunt omnes quos invene-
runt, malos pariter ac bonos: &
implere sunt nuptiæ convivis.

11 Ingressus autem rex ut spe-
taret convivas, vidit illic quen-
dam non indutum veste nuptiali.

12 Tunc dicit ei, Amice, quo-
modo huc introisti non habens ve-
stem nuptialem? At illi os occlu-
sum est.

13 Tunc dicit rex ministris, Li-
gatis pedibus & manibus ejus tol-
lite eum, & ejicite in tenebras
extimas: illic erit fletus & stridor
dentium.

14 Multi

14 Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

15 Tunc profecti Pharisei consilium ceperunt ut illaquearent eum in sermone.

16 Itaque mittunt ad eum discipulos suos cum Herodianis, dicentes, Præceptor scimus te veracem esse, & viam Dei in veritate docere, nec quempiam curare; non enim respicis ad personam hominum:

17 Dic ergo nobis, Quid tibi videtur? licet censum dare Cæsari, an non?

18 Cognitâ autem Jesus malitiâ eorum ait, Quid me tentatis, hypocritæ?

19 Ostendite mihi numisma censûs. Ipsi verò obtulerunt ei denarium.

20 Tunc dicit eis, Cujus est imago ista & inscriptio?

21 Dicunt ei, Cæsaris. Tunc dicit eis, Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.

22 Quum igitur hoc audissent, mirati sunt: & omisso eo abierunt.

23 In illo die adierunt eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem, & interrogârunt eum,

24 Dicentes, Præceptor, Moses dixit, Si quis mortuus fuerit non habens filios, ejus frater ducet affinitatis jure uxorem ejus, & succitabit sobolem fratri suo.

25 Fuerunt autem apud nos septem fratres; & primus uxore ducta obiit: & quum non haberet semen, reliquit uxorem suam fratri suo.

26 Similiter etiam secundus & tertius, usque ad illos septem.

27 Post omnes autem mortua est & mulier.

28 In resurrectione ergo cujus ex illis septem erit uxor? omnes enim habuerunt eam.

29 Respondens autem Jesus dixit eis, Erratis, neque Scripturam scientes, neque potentiam Dei.

30 Nam in resurrectione neque uxores ducunt, neque nuptur dantur, sed sunt ut angeli Dei in celo.

31 De resurrectione verò mortuorum non legistis quod vobis dictum est a Deo, dicente,

32 Ego sum Deus Abrahami & Deus Isaac, & Deus Jacobi. Deus non est Deus mortuorum sed viventium?

33 Et quum hoc audisset turbæ percussa est super doctrina ipsius.

34 Pharisei verò, quum eum audissent os occlusisse Sadducæi coacti sunt in unum.

35 Tunc interrogavit eum quidam ex ipsis legis interpretes, tentans eum, & dicens,

36 Præceptor, Quod est mandatum magnum in lege?

37 Jesus autem dixit ei, Dilige Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua & ex tota cogitatione tua.

38 Istud est primum & magnum mandatum.

39 Secundum autem simile huic, Diliges proximum tuum teipsum.

40 Ab istis duobus mandatis tota lex & propheta pendunt.

41 Coactis autem Phariseis interrogavit eos Jesus,

42 Dicens, Quid vobis videtur de Christo illo? cujus filius est? Dicunt ei, Davidis.

43 Dicit eis, Quomodo ergo David per spiritum vocat eum Dominum, dicens,

44 Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dextram meam, usque dum posuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

45 Si ergo David vocat eum Dominum

Dominum

ominum, quomodo filius ejus
est?

46 Et nemo poterat ei respon-
dere quicquam: neque ausus fuit
quispiam ab illo die amplius illum
interrogare.

C A P. XXIII.

*Ultima & vita Phariseorum gra-
tiple à Christo depicta.*

Unc Jesus loquutus est turbæ
& discipulis suis,

2 Dicens, In cathedra Moſis
ſident Scribæ & Phariſæi;

3 Omnia ergo quæ dixerint
vobis ut ſerveis, ſervate & fa-
cite: ſed ſecundum opera eorum
facite; dicunt enim, & non
faciunt.

4 Ligant enim onera gravia diſ-
ſiliæque portatu, & imponunt
humeros hominum, digito ac-
cuſant ſuo nolunt ea movere.

5 Omnia verò opera ſua fa-
ciunt, ut ſpectentur ab homini-
bus: dilatant enim phylacteria
& producunt ſimbrias pallio-
rum ſuorum;

6 Amantque primos accubitus
cenis, & primos conſeſſus in
conviviis,

7 Et in ſoris ſalutationes, &
ſaluti ab hominibus, Rabbi,
Rabbi.

8 Vos autem ne vocamini Rab-
bi: unus eſt enim doct̃or veſter,
nempe Chriſtus; omnes autem vos
fratres eſtis.

9 Et patrem veſtrum ne quen-
quam vocate in terra: unus eſt
Pater veſter qui in cœliſ eſt.
10 Nec vocemini doct̃ores: u-
nus enim veſter eſt doct̃or, nempe
Chriſtus.

11 Sed qui maximus eſt ve-
ſtrum, ſit miniſter veſter.

12 Porro qui ſe extollit, de-
premetur: & qui ſeſe deprimi-
t, ſolvetur.

13 Sed vœ vobis, Scribæ & Pha-
riſæi, hypocritæ, quoniam præclu-
ditis regnum cœlorum hominibus:
vos enim non introitis, nec intro-
euntes finitis introire.

14 Vœ vobis, Scribæ & Phari-
ſæi, hypocritæ, quoniam exeditis
domos viduarum, idque in ſpeci-
em utentes longis precibus: prop-
terea auferetis gravioſam con-
demnationem.

15 Vœ vobis, Scribæ & Phari-
ſæi, hypocritæ, quoniam circum-
ſitis mare & terram, ut faciatis
unum proſelytum: & quum fuerit
factus, facitis eum filium gehem-
næ duplo magis quàm vos ſitis.

16 Vœ vobis, duces cæci, qui
dicitis, Quiſquis juraverit per
templum, nihil eſt: quicumque
autem juraverit per aurum tem-
pli, reus eſt.

17 Stulti & cæci: utrum enim
majus eſt, aurum, an templum
quod ſanctificat aurum?

18 Et quiſquis juraverit per
altare, nihil eſt: quicumque autem
juraverit per donum quod eſt ſu-
per ipſum, reus eſt.

19 Fatui ac cæci: utrum enim
maius eſt, munus, an altare quod
ſanctificat munus?

20 Qui ergo juraverit per al-
tare, jurat per ipſum, & per om-
nia quæ ſuper illud ſunt:

21 Et qui juraverit per tem-
plum, jurat per ipſum, & per
eum qui habitabit in eo:

22 Et qui juraverit per cœlum,
jurat per thronum Dei, & per
eum qui ſedet ſuper ipſum.

23 Vœ vobis, Scribæ & Phari-
ſæi, hypocritæ, qui decimatis
mentham, & anethum, & cumi-
num, & omittitis quæ graviora
ſunt legis, judicium, & miſericor-
diam, ac fidem: hæc oportuit fa-
cere, & illa non omittere.

24 Duces

24 Duces cæci, qui percolatis calicem, camelum autem deglutitis.

25 Væ vobis, Scribæ & Pharisæi, hypocritæ, qui purgatis exteriorem poculi patinæque partem, intus autem illa plena sunt rapina & intemperantia.

26 Phariseæ ecce, purga primum quod est intra poculum & patinam, ut id quoque quod extra est purum fiat.

27 Væ vobis, Scribæ & Pharisæi, hypocritæ, qui assimilés estis sepulcris dealbatis, quæ extrâ quidem apparent speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, omnique immunditia.

28 Ita & vos extra quidem apparetis hominibus iusti, intus autem pleni estis hypocrisis & iniquitate.

29 Væ vobis, Scribæ & Pharisæi, hypocritæ, qui ædificatis sepulcra prophetarum, & ornatis monumenta iustorum;

30 Et dicitis, Si fuissimus temporibus patrum nostrorum, non fuissimus eorum focii in cæde prophetarum.

31 Itaque testamini adversus vosmetipsos, vos esse filios eorum qui prophetas occiderunt.

32 Vos quoque complete mensuram patrum vestrorum.

33 Serpentes, progenies viperarum, quomodo effugere possitis condemnationem gehennæ?

34 Propterea, ecce, ego mitto ad vos prophetas, & sapientes, & scribas, & ex ipsis nonnullos trucidabitis & crucifigetis; & ex ipsis nonnullos flagellabitis in conventibus vestris, & persequemini oppidatim.

35 Ut veniat super vos omnis sanguis iustus effusus super terram, à sanguine Abel iusti usque

ad sanguinem Zachariæ filii Barachiae, quem occidistis inter templum & a tare.

36 Amen dico vobis, venient hæc omnia super ætatem istam.

37 Jerusalem, Jerusalem, trucidatrix prophetarum, lapidatrix eorum qui ad te missi sunt, quoties volui congregare liberos tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & nolulistis?

38 Ecce, relinquetur vobis domus vestra deserta.

39 Dico enim vobis, nequaquam me videbitis ab hoc tempore, usque dum dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domini.

C A P. XXIV.

Signa excidii Hierosolymorum, pariter & finis huius sæculi.

ET egressus Iesus è templo, abibat: & accesserunt discipuli ejus, ut ostenderent ei ædificata templi.

2 Iesus autem dixit eis, Nonne videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem qui non dissolvatur.

3 Sedente autem eo in monte olearum, adierunt eam discipuli privatim, dicentes, Dic nobis quando hæc erunt? & quod erit signum adventus tui, & consummationis sæculi?

4 Et respondens Iesus dixit eis, Videte ne quis vos seducat.

5 Multi enim venient sub nomine meo, dicentes, Ego sum Christus ille, multosque seducunt.

6 Futurum est autem ut auditis bella, & rumores bellorum, videte ne turbemini: oportet enim omnia hæc fieri, sed nondum erit finis.

7 Insurret enim gens in gentem, & regnum in regnum: erunt fames, & pestilentie, & terræ motus singulis locis.

8 Hæc autem omnia principium erunt dolorum pariter.

9 Tunc tradent vos afflictioni, & trucidabunt vos; & eritis ex omni-
bus gentibus propter nomen meum.

10 Et tunc offendentur multi, & alius alium proder, & odio habebit alius alium.

11 Et multi pseudoprophetae exoriantur, ac seducunt multos.

12 Et quoniam multiplicata erit iniquitas, refrigescet charitas multorum.

13 Sed qui sustinuerit ad finem usque, is servabitur.

14 Et prædicabitur istud Evangelium regni in toto terrarum orbe, ut sit testimonio omnibus gentibus: & tunc venit finis.

15 Quum ergo videritis abominationem illam vastatricem, quæ dicta est per Daniele propheta, positam in loco sancto (qui legit, animadvertat)

16 Tunc qui in Judæa fuerint, fugiant in montes:

17 Qui in solario, non descendat summat quicquam e domo sua:

18 Et qui in agro, non revertatur retro ut sumat vestimenta sua.

19 Væ autem prægnantibus & lactantibus per illos dies.

20 Orate verò ne fiat fuga vestra hyeme, neque sabbato.

21 Erit enim tunc afflictio magna, qualis facta non fuit a principio mundi ad hoc usque tempus, neque unquam fiet.

22 Et nisi decurtati fuissent dies illi, periret omnis caro: sed propter electos decurtabuntur dies illi.

23 Tunc si quis vobis dixerit, ecce, hic Christus, aut hic, ne credite.

24 Excitabunt enim pseudoprophetae, & falsi & pseudoprophetae, & erunt signa magna & miracula;

ita ut seducant (si fieri possit) etiam electos.

25 Ecce, prædixi vobis.

26 Itaque si dixerint vobis, Ecce, in deserto est; ne egredimini: Ecce, in conclavibus; ne credite.

27 Sicut enim fulgur exit ab oriente, & apparet usque ad occidentem, ita etiam erit adventus Filii hominis.

28 Ubiunque enim fuerit cadaver, illuc congregabuntur aquilæ.

29 Statim autem post compressionem dierum illorum sol obscurabitur, nec dabit luna splendorem suum, & stellæ cadent e cælo, & potestates cælorum concutientur.

30 Tunc apparebit signum Filii hominis in cælo, & tunc omnes tribus terræ plangent, & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli cum potentia & gloria multa.

31 Tunc verò mittet angelos suos cum tubæ voce magnâ, & coigent electos ejus a quatuor ventis, a cælorum extremo ad eorum extremum.

32 A ficu autem discite parabola: quum jam ramus ejus tener sit, & folia germinant, nôtis propè esse æstatem:

33 Ita & vos, quum videritis hæc omnia, scitote illum propè esse & ad fores.

34 Amen dico vobis, nequam præterierit ætas hæc, usque dum omnia ista facta sint.

35 Cælum & terra præteribunt: sermones autem mei nequam præteribunt.

36 De die autem illo & hora nemo scit, ne angelus quidem cælorum; sed pater meus solus.

37 Sicut autem erant dies Noë

ita erit & adventus Filii hominis.

38 Sicut enim diebus qui præcesserunt diluvium, edebant & bibebant, uxores ducebant & nuptum dabant, ad eum usque diem quo ingressus est Noe in arcam;

39 Nec agnoverunt diluvium, usque dum venisset, & sustulisset omnes: ita erit & adventus Filii hominis.

40 Tunc duo erunt in agro, unus accipietur, & alter relinquetur.

41 Duæ molentes in pistrino: una accipietur, & altera relinquetur.

42 Vigilate ergo, nescitis enim quâ horâ Dominus vester venturus sit.

43 Illud autem scitote; si sciret paterfamilias quâ vigiliâ fur venturus sit, vigicaret, nec fineret perfodi domum suam.

44 Propterea & vos estote parati: quia quâ horâ non putatis, Filius hominis venturus est.

45 Quis igitur est fidelis servus & prudens, quem præfecit dominus famulatio suo, ut det illis alimentum in tempore?

46 Beatus servus ille, quem, quum venerit dominus ejus, invenerit ita facientem.

47 Amen dico vobis, omnibus, quæ sibi suppetunt, præficiet eum.

48 Quod si dixerit servus ille malus in corde suo, Dffert dominus meus adventum:

49 Cœperitque verberare conservos, quinetiam edere & bibere cum ebris:

50 Veniet dominus servi illius die quo non expectat, & qua hora non novit.

51 Et separabit eum, ac partem ei assignabit cum hypocritis: illic erit fletus & stridor dentium.

C A P. XXV.

Decem virgines, talenta, & processus ultimi judicii.

Tunc erit simile regnum celorum decem virginibus, quæ sumptis lampadibus suis exierunt in occursum sponsi.

2 Quinque autem ex eis erant prudentes, & quinque fatuæ.

3 Quæ erant fatuæ, sumptis lampadibus suis, non ceperant oleum secum:

4 Prudentes verò ceperant oleum in vasis suis, una cum suis lampadibus.

5 Morante autem sponso niderunt omnes ac dormierunt.

6 Mediâ verò nocte clamor ortus est d'centium, Ecce, sponsus venit, exite in occursum ejus.

7 Tunc surrexerunt omnes illæ virgines, & adornarunt lampades suas.

8 Fatuæ verò prudentibus dixerunt, Date nobis ex oleo vestro, quia lampades nostræ exstinguuntur.

9 Responderunt autem prudentes illæ, dicente, Nequaquam, non sufficiat nobis & vobis: sed verò potius ad eos qui vendunt, & ipse vobis emite.

10 Quum autem abirent emptum, venit sponsus; & quæ paratæ erant introiverunt cum eo ad nuptias; clausaque est janua.

11 Postea verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes, Domine, domine, aperi nobis.

12 Ipse verò respondens, ait, Amen dico vobis, non novi vos.

13 Vigilate itaque; quia neque illum diem, neque illam horam scitis, quâ Filius hominis veniet.

14 Ita enim est, ut quum quispiam peregrè proficiens vocavit servos suos, & tradidit eis quæ sibi suppetebant:

& proce-

um celo-

bus, que

s exierunt

eis erant

faruæ.

sumptis

perant o-

erant ole-

suis lam-

is.

onso nica-

nt.

clamor or-

e, spon-

ejus.

omnes illa-

lampada-

ibus dixe-

eo vestro,

extinguunt.

m pruden-

quam, ut

vobis : ita

pendunt, &

irent em-

qua para-

um eo ad

janua.

unt & reli-

, Domine,

ndens, ait,

novi vos,

quia neque

lam horam

is veniet.

um quise-

ens vocavi-

eis que si-

15 Et

15 Et huic quidem dedit quinque talenta, alii autem duo, alii vero unum; unicuique secundum suam facultatem & peregrè profectus est statim.

16 Profectus autem qui quinque talenta acceperat, negotiatus est ex iis, & fecit altera quinque talenta.

17 Idem & qui duo receperat, lucratus est & ipse altera duo.

18 Qui autem unum acceperat, abiit & defodit illud in terram, & occultavit pecuniam domini sui.

19 Post multum verò tempus venit dominus servorum illorum, & confert rationem cum eis.

20 Tunc accedens is qui quinque talenta acceperat, attulit altera quinque talenta dicens, Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce, altera quinque talenta lucratus sum ex iis.

21 Dixit autem ei dominus ejus, Bene est, serve bone & fidelis; in exiguo fuisti fidelis, super multa te constituam: ingredere in gaudium domini tui.

22 Accedens autem & qui duo talenta acceperat, ait, Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce, alia duo lucratus sum ex iis.

23 Ait ei dominus ejus, Bene est, serve bone & fidelis; in exiguo fuisti fidelis, super multa te constituam: ingredere in gaudium domini tui.

24 Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait, Domine, noveram te hominem durum esse, qui metas ubi non sedulisti, & inde cogas, ubi non spargisti.

25 Itaque timens abii, & occultavi talentum tuum in terra; ecce, habes quod tuum est.

26 Respondens autem dominus

eius dixit ei, Serve male & ignave, sciebas me metere ubi non semivi, & inde coger, ubi non sparsi:

27 Oportuit ergo te tradere pecuniam meam mensariis: & ego quum venissem recepissem meum cum fenore.

28 Tollite ergo ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta:

29 (Omni enim qui habet, dabitur, & is exuberabit: qui verò non habet, etiam quod habet tollitur ab eo)

30 E inutilem servum ejicite in tenebras illas extimas: illic erit fletus & stridor dentium.

31 Quum autem venerit Filius hominis cum gloria sua, & omnes sancti angeli cum eo, tunc sedebit in throno gloriæ suæ:

32 Et cogentur coram eo omnes gentes: & separabit eos alios ab alteris, ut pastor separat oves ab hædis.

33 Ecce statuet oves quidem ad dexteram suam, hædos autem ad sinistram.

34 Tunc dicet Rex iis qui ad dexteram ipsius erunt, Adeste, benedicti Patris mei, possidere regnum paratum vobis à jacto mundi fundamento:

35 Esurivi enim, & dedistis mihi quo vescerer: sitivi, & dedistis mihi potum: hospes eram, & collegistis me:

36 Nudus, & amicum vestis me: egrotavi, & invisistis me: in carcere eram, & venistis ad me.

37 Tunc respondebunt ei iusti, dicentes, Domine, quando te vidimus esurientem, & alimus? aut sitientem, & dedimus tibi potum?

38 Quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te? aut nudum, & amicum vestimus?

D 2

39 Aut

39 Aut quando te vidimus ægrotum, aut in carcere, & venimus ad te ?

40 Et respondens Rex dicit eis, Amen dico vobis, quatenus id fecistis uni ex istis fratribus meis minimis, mihi fecistis.

41 Tunc dicit etiam iis qui ad sinistram erunt, Exsecrati, abite a me in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus.

42 Esurivi enim, & non dedisti mihi quo vescerer: sitivi, & non dedistis mihi potum :

43 Hospes eram, & non collegistis me : nudus, & non amiccivistis me : ægrotus, & in carcere eram, & non invivistis me.

44 Tunc ipsi quoque respondunt ei, dicentes, Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut ægrotum, aut in carcere, & non ministravimus tibi ?

45 Tunc respondebit eis, dicens, Amen dico vobis, quatenus id non fecistis uni ex istis minimis, nec mihi fecistis.

46 Et abibunt isti ad supplicium æternum : justi verò ad vitam æternam.

C A P. XXVI.

Περί τῆς Χρῆστῆς, & institutionis sacra cene.

ET factum est quum finisset Jesus omnes istos sermones, dixit discipulis suis,

2 Scitis post biduum Pascha fore, & Filius hominis prodetur ut crucifigatur.

3 Tunc coacti sunt primarii Sacerdotes, & Scribæ, & Seniores populi, in aulam Pontificis maximi, qui dicebatur Caiaphas.

4 Et simul consultarunt ut Jesum dolo prehenderent, ut cruciparent.

5 Dicebant autem, Non in festo ne tumultus fiat in populo.

6 Quum autem Jesus esset in Bethania, in domo Simonis leprosi.

7 Venerat ad eum mulier habens alabastrum unguenti gravipretii, & effuderat in caput ipsius accumbentis.

8 Hoc autem videntes discipuli ejus indignati sunt, dicentes, Quid sum perditio hæc ?

9 Ponit enim istud unguentum vanire magno, & dari pauperibus.

10 Quum autem hoc cognovisset Jesus, ait eis, Quid molestiam exhibetis isti mulieri ? opus enim bonum operata est erga me.

11 Semper enim pauperes habetis vobiscum ; me verò non semper habetis.

12 Quòd enim hæc unguentum hoc injecit corpori meo, ad fundandum me fecit.

13 Amen dico vobis, Ubicumque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, etiam quod hæc fecit dicetur ad memoriam ipsius.

14 Tunc profectus unus ex duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes, ad primarios Sacerdotes,

15 Ait eis, Quid vultis me dare, & ego vobis eum tradam. Ipsi vero appenderunt ei triginta argenteos nummos.

16 Et ex eo tempore quarebat opportunitatem ad eum prodendum.

17 Primo autem die azymorum accesserunt discipuli ad Jesum dicentes ei, Ubi vis paremus tibi ad edendum Pascha ?

18 Ipse vero dixit, Abite in urbem ad quendam, & dicite ei. Præceptor dicit, Tempus meum propè est, apud te faciam Pascha cum discipulis meis.

19 Et fecerant discipuli sicut
præceperat eis Jesus : & parave-
runt Pascha.

20 Quum autem serum diei ef-
flet, discubuit cum duodecim.

21 Et edentibus ipsis dixit, A-
men dico vobis, unus vestrum me
prodet.

22 Tunc contristati vehemen-
ter, coeperunt singuli eorum ipsi
dicere, Num ego sum, Domine ?

23 Ipse verò respondens ait,
Qui intingit mecum manum in ca-
lamo, is me prodet.

24 Filius quidem hominis abit,
sicut scriptum est de eo : vae au-
tem homini illi per quem Filius
hominis proditur : bonum e at ho-
mini illi si natus non fuisset.

25 Respondens autem Judas, qui
prodebat eum, dixit, Num is ego
sum, Rabbi ? Dicit ei, Tu dixisti.

26 Edentibus autem eis, Jesus,
cum accepisset panem & bene-
dixisset, fregit eum, deditque di-
scipulis, & ait, Accipite, come-
date : hoc est corpus meum.

27 Et accepto poculo, ac gratias
eis, dedit eis, dicens, Bibite ex
hoc omnes.

28 Hoc est enim sanguis meus
novi foederis, qui pro multis ef-
funditur in remissionem peccato-
rum.

29 Dico autem vobis, Non bi-
bam ab hoc tempore ex hoc fru-
ctu vitis, usque ad diem illum,
cum ipsum bibam vobiscum no-
tum in regno Patris mei.

30 Et quum hymnum cecinisset,
exierunt in montem olearum.

31 Tunc dicit eis Jesus, Omnes
vos ista nocte offendimini in me ;
scriptum est enim, Percutiam pa-
scuam, & dispergentur oves gre-
gis.

32 Postquam autem suscitatus
est, præibo vobis in Galilæam.

33 Respondens verò Petrus di-
xit ei, Etiam si omnes offendantur
in te, ego nunquam offendar.

34 Dixit ei Jesus, Amen dico
tibi, ista nocte, antequam gallus
vocem mittat, ter me abnegabis :

35 Dicit ei Petrus, Etiam si o-
portuerit me mori tecum, non te
abnegabo. Similiter & omnes di-
scipuli dixerunt.

36 Tunc venit Jesus cum eis in
locum qui dicitur Gethsemane, &
dicit discipulis, Sedete hic, us-
quequo profectus precatus fuero
illic.

37 Et assumpto Petro & duobus
filiis Zebedæi, coepit contristari,
& gravissimè angī.

38 Tunc dicit eis Jesus, Undi-
quaque tristis est anima mea us-
que ad mortem : manete hic, &
vigilate mecum.

39 Et progressus paululum, pro-
cidit in faciem suam, precans, &
dicens, Pater mi, si possibile est,
abeat à me poculum istud : ve-
runtamen non ut ego volo, sed
ut tu.

40 Tunc venit ad discipulos, &
reperit eos dormientes : & dicit
Petro, Itane non potuisti unam
horam vigilare mecum ?

41 Vigilate & orate, ne intro-
eatis in tentationem : spiritus qui-
dem est promptus, sed caro infir-
ma.

42 Rursum secundo abiit, &
precatus est, dicens, Pater mi, si
non potest hoc poculum abire à
me, quin bibam ipsum, fiat vo-
luntas tua.

43 Et quum venisset, reperit eos
rursum dormientes ; erant enim
oculi eorum gravati.

44 Et relictis eis, rursum abiit,
& precatus est tertio, eundem ser-
monem loquutus.

45 Tunc venit ad discipulos su-

os, & dicit eis, Dormite quod superest, & requiescite : ecce, appropinquavit hora illa, & Filius hominis proditur in manus peccatorum.

46 Surgite, eamus; ecce appropinquavit qui me prodit.

47 Et adhuc eo loquente, ecce Judas, unus ex duodecim, venit, & cum eo turba multa cum gladiis & fustibus, à primariis Sacerdotibus & Senioribus populi.

48 Is verò qui prodebat eum dederat eis signum, dicens, Quem osculatus fuero, is est; prehendite eum.

49 Itaque statim, quum venisset ad Jesum, dixit, Ave Rabbi, & deosculatus est eum.

50 At Jesus dixit ei, Amice, quorsum ades? Tunc accesserunt, & manus injecerunt in Jesum, & prehenderunt eum.

51 Et ecce, unus ex iis qui erant cum Jesu, extensâ manu, distinxit gladium suum: & percussio servo Pontificis maximi, abstulit auriculam ejus.

52 Tunc ait ei Jesus, Converte gladium tuum in locum suum: quicumque enim acceperint gladium, gladio peribunt.

53 An putas me non posse nunc precari Patrem meum, qui huc mittat mihi plures quam duodecim legiones Angelorum?

54 Quomodo ergo implerentur Scripturæ, quæ dicunt sic oportere fieri;

55 In illa hora dixit Jesus turbæ, Ut adversus latronem exivistis cum gladiis & fustibus, ut comprehenderetis me: quotidie apud vos sedebam docens in templo, nec prehendistis me.

56 Hoc autem totum factum est, ut impleretur Scripturæ Prophetarum. Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt.

57 Illi verò prehensum Jesum adduxerunt ad Caiapham Pontificem maximum, ubi Scribæ & Seniores coacti erant.

58 Petrus autem sequebatur eum è longi quo usque in aulam Pontificis maximi, & ingressus intro sedebat cum ministris, ut videret finem.

59 Primarii verò Sacerdotes & Seniores, & totus confessus querebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morte afficerent;

60 Et non inveniunt: etiam quum multi falsi testes accessissent non inveniunt. Postremò ventus advenientes duo falsi testes,

61 Dixerunt, Ille dixit, Possim destruere templum Dei, & triduum ipsum adificare.

62 Et quum exsurrexisset Pontifex maximus, dixit ei, Nihil respondens? quid est quod isti adversum te testificantur?

63 Jesus autem filebat. Et respondens Pontifex maximus dixit ei, Adjuro te per Deum viventem ut dicas nobis, an tu sis Christus ille Filius Dei.

64 Dicit ei Jesus, Tu dixisti quinetiam dico vobis, Ab hoc tempore videbitis Filium hominis sedentem ad dexteram potentis Dei, & venientem in nubibus caeli.

65 Tunc Pontifex maximus dirupit vestimenta sua, dicens, Blasphe-mavit: quid amplius egemus testibus? ecce, nunc audistis blasphemiam ejus.

66 Quid vobis videtur? Ipse verò respondentes dixerunt, Teneatur mortis poenâ.

67 Tunc inspuerunt in faciem ejus, & colaphos ei inflixerunt, alii vero bacillis eum ceciderunt,

68 Dicentes, Vatinicare nobis Christe, quis sit qui te percussit.

69 Petrus

69 Petrus autem sedebat extra in aula : & accessit ad eum quædam ancillula, dicens, Et tu cum Jesu Galilæo eras.

70 Ipse vero negavit coram omnibus, dicens, Nescio quid dicas.

71 Eum autem egredientem in vestibulum vidit alia *an illa*; & dixit iis qui *erant* illic, Et iste erat cum Jesu Nazareno.

72 Tunc rursus negavit cum iurejurando, dicens, Non novi hominem.

73 Paulo post autem accesserunt qui adstabant, & dixerunt Petro, Verè & tu ex ipsis es; nam & loquutio tua te manifestum facit.

74 Tunc cœpit seipsum devovere & jurare, dicens, Non novi hominem. Et statim gallus misit vocem.

75 Et recordatus est Petrus verborum Jesu, qui dixerat ei, Priusquam gallus vocem mittat, ter me abnegabis : & egressus extra flevit amare.

C A P. XXI I.

Historia passionis, mortis, & sepulture Christi.

MANÈ autem quum esset, consilium ceperunt omnes primarii Sacerdotes & Seniores populi adversus Jesum, ut eum morte afficerent.

2 Et vinctum eum abduxerunt, ac tradiderunt Pontio Pilato præfidi.

3 Tunc Judas, qui eum prodiderat, quum vidisset eum damnatum esse, pœnitens retulit triginta argenteos *nummos* ad primarios Sacerdotes & Seniores,

4 Dicens, Peccavi, proclio sanguine innoxio. At illi dixerunt, Quid ad nos? tu videris.

5 Ipse verò projectis illis *nummis* argenteis in templum, secessit; & profectus strangulavit se.

6 Primarii autem Sacerdotes, acceptis *nummis* illis argenteis, dixerunt, Non licet eos immittere in corbanam, quoniam pretium sanguinis est.

7 Consilio autem capto, emerunt ex eis agrum illum figuli, ad sepulturam hospitum.

8 Quapropter vocatus est ager ille, ager sanguinis, usque in hodiernum diem.

9 (Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam prophetam, dicentem; Et acceperunt triginta *nummos* argenteos, pretium æstimati, qui æstimatus fuit a filiis Israel.

10 Et dederunt eos ad *emendandum* illum agrum figuli, sicut injunxit mihi dominus.)

11 Jesus autem stetit coram præfide : & interrogavit eum præfides, dicens, Tunc es rex ille Judæorum? Dixit autem ei Jesus, Tu dicis.

12 Et quum ipse accusaretur à primariis Sacerdotibus & Senioribus, nihil respondit.

13 Tunc dicit ei Pilatus, Non audis quàm multa adversum te testificantur?

14 Et non respondit ei ad ultimum verbum; ita ut miraretur præfides valde.

15 Præfides autem singulis festis consueverat turbæ dimittere unum vinctum, quem voluissent.

16 Habebant verò tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas.

17 Ipsis igitur congregatis, dixit eis Pilatus, Utrum vultis dimittam vobis? Barabbam, an Jesum qui dicitur Christus?

18 Sciebat enim quòd per invidiam tradidissent eum.

19 Sedente autem eo in tribunali, misit ad eum uxor ejus, dicens, *Nihil tibi rei sit cum justo illo*;

illo : multa enim passa sum hodie in somnio propter eum.

20 Primarii verò Sacerdotes & Seniores, persuaserunt turbæ ut peteret Barabbam, Jesum vero perderet.

21 Respondens autem præses dixit eis, Utrum è duobus illis vultis ut vobis dimittam ? Ipsi vero dixerunt, Barabbam.

22 Dixit eis Pilatus, Quid igitur faciam Jesu, qui dicitur Christus ? Dicunt ei omnes, Crucifigatur.

23 Præses autem ait, At enim quid mali fecit ? At illi amplius clamabant, dicentes, Crucifigatur.

24 Videns autem Pilatus se nihil proficere, sed maiorem tumultum fieri, accepta aqua abluit manus coram turba, dicens, Innoxius ego sum à sanguine hujus iusti : vos videritis.

25 Et respondens universus populus dixit, Sanguis ejus super nos & filios nostros.

26 Tunc dimisit eis Barabbam : Jesum autem quum flagellasset, tradidit ut crucifigeretur.

27 Tunc milites præsidis, quum adduxissent Jesum in prætorium, coegerunt ad eam universam cohortem.

28 Et quum exuissent eum, circumposuerunt ei chlamydem coccineam :

29 Et coronam è spinis contextam imposuerunt ejus capiti, & arundinem in dextram ejus : & genu ante eum summisso, illudebant ei, dicentes, Ave rex Judæorum.

30 Et quum inspissent in eum, ceperunt arundinem illam, & verberabant caput ejus.

31 Et postquam illussent ei, exuerunt eum chlamyde, indueruntque vestimentis suis : & abduxerunt eum ut crucifigerent.

32 Exeuntes autem invei- erunt quendam Cyrenæum, nomine Simonem : hunc angariaverunt ut attolleret crucem ejus.

33 Et quum venisset in locum qui dicitur Golgotha (quod est Calvarie locus)

34 Dederunt ei acetum bibendum cum felle mistum : & quum gustasset noluit bibere.

35 Postquam autem crucifixerunt eum, partiti sunt ejus vestimenta, lotem jacentes, ut impleretur quod dictum est à propheta, Partiti sunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam jecerunt sortem.

36 Et sedentes servabant eum illic.

37 Et imposuerunt super caput ejus crimen ipsius scriptum, HIC EST JESUS REX ILLE JUDÆORUM

38 Tunc crucifiguntur cum eo duo latrones ; unus ad dexteram, & alter ad sinistram.

39 Qui vero præteribant convitiabantur, moventes capita sua,

40 Et dicentes, Tu qui destruis templum, & triduo ædificas, serva te ipsum : si filius Dei es, descendito è cruce.

41 Similiter autem etiam primarii Sacerdotes, illudentes cum Scribis & Senioribus, dicebant,

42 Alios servavit, seipsum non potest servare : si rex Israelis est, descendat nunc e cruce, & credemus ei.

43 Confidit in Deo, eruat ipsum nunc, si placet ei : dixit enim, Filius Dei sum.

44 Id ipsum autem etiam latrones, qui crucifixi erant cum eo, exproabant ei.

45 A sexta autem hora tenebre factæ sunt super universam regionem, usque ad horam nonam.

46 Circiter

46 Circiter verò horam nonam exclamavit Jesus voce magnâ, dicens, Eli, Eli, lama sabachthani? hoc est, Deus mi, Deus mi, cur dereliquisti me?

47 Quidam autem illic stantium cum hoc audissent, dicebant, Eliam vocat iste.

48 Et statim currens quidam ex eis, quum acceptam spongiam imbevisset aceto, & circumposuisset ei, dedit ei ut biberet.

49 Reliqui vero dicebant, Sine, videamus an veniat Elias servatus eum.

50 Jesus autem quum rursus clamasset voce magnâ, emisit spiritum.

51 Et ecce, velum templi fissum est in duas partes à summo usque ad imum; & terra mota est, & petrae fissae sunt,

52 Et monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorum qui dormierant, surrexerunt;

53 Qui egressi è monumentis post resurrectionem ejus, introierunt in sanctam urbem, & apparuerunt multis.

54 Centurio verò, & qui cum eo servabant Jesum, viso terræ motu, & iis quæ facta fuerant, timerunt vehementer, dicentes, Verè filius Dei erat iste.

55 Erant autem illic mulieres quum à longinquo spectantes, quæ sequutæ fuerant Jesum à Galilæa, ministrantes ei:

56 Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria mater Jacobi & Jose, & mater filiorum Zebedei.

57 Quum autem serum diei esset, venit homo dives Arimathæensis, nomine Josephus, qui & ipse discipulus fuerat Jesu:

58 Is adiit Pilatum, & petiit corpus Jesu: tunc Pilatus jussit reddi corpus.

59 Et Josephus, quum accepisset corpus, involvit illud sindone purâ:

60 Posuitque in monumento suo novo quod exciderat in parva: & advoluto saxo magno ad ostium monumenti, abiit.

61 Erat autem illic Maria Magdalene, & altera illa Maria, sedentes contra sepulchrum.

62 Postero autem die, qui est post parasceuen, coacti sunt primarii sacerdotes & Pharisei ad Pilatum,

63 Dicentes, Domine, meminimus planam illum dixisse, quum adhuc viveret, Tertio post die suscitabor.

64 Jube ergo muniri sepulchrum usque in diem tertium: nequando veniant discipuli ejus nocte, & furentur eum, dicantque populo, Suscitatus est mortuis: & erit ultimus error pejor priore.

65 Dixit eis Pilatus, Habetis custodiam: abite, munite sicut scitis.

66 Ipsi autem profecti munierunt sepulchrum, obsignato lapide, cum custodia.

C A P. XXVIII.

Christi resurrectio, apparitio; baptismi catholici institutio, & apostolatus inauguratus.

Extremo autem sabbato, quum lucefceret in primum diem hebdomadis, venit Maria Magdalene, & altera illa Maria, ut spectarent sepulchrum.

2 Et ecce terræ motus factus est magnus: Angelus enim Domini quum descendisset è coelo, accessit, & avolvit saxum ab ostio, sedebatque super illud.

3 Erat autem visus ejus ut fulgur, & vestimentum ejus album sicut nix.

4 Custodes autem percussæ sunt præ

præ ipsius timore, & facti sunt sicut mortui.

5 Respondens autem angelus dixit mulieribus, Vos vero ne time-
re; scio enim vos Jesum crucifixum querere.

6 Non est hic: resurrexit enim, prout dixit: adeste, videte locum ubi jacebat Dominus;

7 Et citò profecta dicite discipulis ejus, eum resurrexisse a mortuis: & ecce præt vobis in Galilæam; illic enim videbitis: ecce, dixi vobis.

8 Tunc egresse citò à monumento cum timore & gaudio magno, currebant, ut renunciarent discipulis ejus.

9 Ut autem proficiscebantur ut hoc renunciarent discipulis ejus, ecce, Jesus occurrit eis, dicens, Ave. Illæ verò accesserunt, & prehenderunt pedes ejus, & adoraverunt eum.

10 Tunc ait eis Jesus, Ne time-
te: abite, renunciate fratribus meis, ut abeat in Galilæam, illic me videbunt.

11 Eunibus autem ipsis, ecce, quidam ex custodia venerant in urbem, & renunciaverunt primariis Sacerdotibus omnia quæ facta fuerant.

12 Ipsi vero congregati cum senioribus, consilioque capto, numeros multos dederunt militibus.

13 Dicentes, Dicite, Discipuli ejus nos venerunt, & eum furasunt, nobis dormientibus,

14 Quod si hoc auditum fuerit apud præsidem, nos persuadebimus ei, & securos vos præstabimus.

15 Ipsi vero acceptâ pecuniâ fecerunt sicut erant edocti: & divulgatus est ille sermo apud Judæos usque ad hodiernum diem.

16 Undecim autem illi discipuli profecti sunt in Galilæam, in montem ubi constituerat eis Jesus;

17 Et quum vidissent eum, adoraverunt eum: quidam autem dubitaverunt.

18 Et quum accessisset ad eos Jesus, loquutus est eis, dicens, Data est mihi omnis potestas in celo & in terra:

19 Profecti ergo docete omnes gentes, baptizante eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti;

20 Docentes eos servare omnia quæ mandavi vobis: & ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Amen.

Evangelium secundum MARCUM.

C A P. I.

Joannis ministerium, victus, & vestitus; Christi que investitura per baptismum, & probatio per tentationem. Evangelii prædicatio. Discipulorum vocatio & miracula.

P Rincipium Evangelii Jesu Christi filii Dei;

2 Ut scriptum est in Prophetis, Ecce, ego mitto nuncium illum meum ante faciem tuam, qui pa-

rabat viam tuam coram te:

3 Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, complanate sententias ejus.

4 Baptizabat Joannes in deserto & prædicabat baptismum reformationis ad remissionem peccatorum;

5 Et exibat ad eum omnis judæa regio ac Hierosolymitæ, & baptizabantur omnes ab eo in Jordani flumine, confitentes peccata sua.

6 Indutus autem erat Joannes

Cap. I.

Cap. I. *illis camelorum, & zona coriacea circa lumbos suos; & edebat locustas & mel sylvestre.*

7 Et prædicabat, dicens, Venitne me, qui validior me est, cum non sum dignus qui incurvatus vestram corrigiam solearum.

8 Ego quidem baptizavi vos aqua, ipse verò baptizabit vos Spiritu sancto.

9 Et factum est diebus illis, ut Jesus, quum venisset à Nazareth Galilææ, baptizatus sit in Jordane à Joanne.

10 Et is statim ascendens ex aqua vidit findi celos, & Spiritum quasi columbam descendere super eum:

11 Et vox exiit à caelis, Tu filius ille meus dilectus, in quo placeo.

12 Statimque Spiritus eum exiit in desertum.

13 Et factum est illic in deserto dies quadraginta, tentante eum Satana: et atque cum feris: & angelis ministrabant ei.

14 Postquam autem traditus fuisset Joannes in custodiam, venit Jesus in Galileam, prædicans Evangelium regni Dei;

15 Et dicens, Expletum est tempus, & appropinquavit regnum Dei; respicite, & credite Evangelio.

16 Ambulans autem apud mare Galilææ, vidit Simeonem & Andream fratrem ejus jacentes rete in mare (erant enim piscatores)

17 Et dixit eis Jesus, Sequimini me, & faciam ut sitis piscatores hominum.

18 Et ipsi statim ommissis retibus, sequuti sunt eum.

19 Tunc progressus illinc paululum, vidit Jacobum filium Zebedæi, & Joannem fratrem ejus, qui ipsi in navigio sarcinebant retia:

20 Statimque vocavit eos: & ipsi omisso patre suo Zebedæo in navigio cum mercenariis, sequuti sunt eum.

21 Et ingreditur Capernaum: statimque sabbato ingressus in synagogam docebat.

22 Et percellabantur super doctrina ejus: docebat enim eos ut auctoritatem habens, & non ut Scribe.

23 Fuit autem in synagoga eorum quidam, in quo erat spiritus impurus, qui exclamavit,

24 Dicens, Ah, quid nobis tecum, Jesu, Nazarene? venisti ut perderes nos? novi te quis sis, nimirum, Sanctus ille Dei.

25 Et oburgavit eum Jesus, dicens, Obmutescce, & exi ex eo.

26 Tunc, quum decerpisset eum spiritus impurus, & clamasset voce magnâ, exiit ex eo.

27 Et expaverunt omnes, ita ut mirato quærent inter se, dicentes, Quid est hoc? quæ doctrina nova hæc, quod per potestatem imperat etiam spiritibus impuris, & auscultant ei?

28 Emanavit autem fama ipsius in totam regionem circumjacentem Galilæam.

29 Et statim è synagoga egressi, venerunt domum Simonis & Andree cum Jacobo & Joanne.

30 Socrus autem Simonis decubebat febricitans: & statim dicunt ei de illa.

31 Tunc accedens erexit eam, prehensâ manu ejus: & dimisit eam febris statim, & ministravit eis.

32 Quom autem serum diei esset, occidente sole, adducebant ad eum omnes malè affectos & demoniacos.

33 Et civitas tota coacta erat ad ostium.

34 Et sanavit multos malè affectos

hos variis morbis, & demonia multa eiecit; & non sinebat dicere demonia quod ipsum nossent.

35 Et manè valde multâ nocte quum surrexisset, exiit, & abiit in desertum locum, & illic precabatur.

36 Et prosequuti sunt eum Simon & qui cum ipso erant.

37 Et quum invenissent eum, dicunt ei, Omnes te quarunt.

38 Tunc dicit eis, Eamus in contigua oppidula, ut & illic prædicem; ad hoc enim sum egressus.

39 Et prædicabat in synagogis eorum in tota Galilæa, & demonia eiciebat.

40 Venitque ad eum leprosus precans eum, eique ad genua procidens, ac dicens ei, Si velis, potes me purgare.

41 Jesus autem commiseratione intimâ commotus, extensâ manu tetigit eum, & dixit ei, Volo, purgator.

42 Et quum hæc dixisset, statim abiit ab eo lepra, & purgatus fuit.

43 Et graviter interminatus ei Jesus, statim ablegavit eum,

44 Dixitque ei, Vide ut nemini quicquam dicas: sed abi, ostende te ipsum Sacerdoti, & offer pro purgatione tua quæ imperavit Moses, ut hoc sit eis testimonio.

45 Ille vero egressus cœpit prædicare multa, & multa divulgare, ita ut jam non posset Jesus manifestè introire in civitatem: sed foris in desertis locis erant, & veniebant ad eum undique.

C A P. II.

Christus simul paralyticum & peccata solvit, Matthæum vocat, & discipulosque excusat neglecti jejunii & sabbati.

ET rursus intravit Capernaum interjectis aliquot diebus, &

auditum est eum domi esse;

2 Statimque coacti sunt multi adeo ut jam non caperent eos, & quidem loca quæ erant ad ostium & loquebatur eis sermonem Evangelii.

3 Tunc venerunt ad eum ferrentes paralyticum, qui à quatuor portabatur.

4 Et quum non possent ei appropinquare propter turbam, detexerunt tabulatum *Lei*, in quo erat, eoque perfollo, *funibus* demiserunt grabbatum, in quo paralyticus jacebat.

5 Quum autem vidisset Jesus fidem eorum, dixit paralytico, Remissa sunt tibi peccata tua.

6 Erant autem illic quidam Scribæ sedentes, & ratiocinantes in cordibus suis,

7 Quid iste ita loquitur blasphemias? quis potest remittere peccata, nisi solus Deus?

8 Et quum statim cognovisset Jesus spiritu suo, eos ita ratiocinantes apud se, dixit eis, Quid ista ratiocinamini in cordibus vestris?

9 Utrum est facilius dicere paralytico, Remissa sunt tibi peccata? an dicere, Surge, & atrolle grabbatum tuum, & ambula?

10 Ut autem sciatis Filium hominis habere potestatem remittendi peccata in terra (ait paralytico)

11 Tibi dico, Surge, & atrolle grabbatum tuum, & abi domum tuam.

12 Tunc ille statim surrexit, sublatoque in humeros grabbato, egressus est coram omnibus: adeo ut obstupescerent omnes, & glorificarent Deum, dicentes, Nunquam tale quicquam vidimus.

13 Et egressus est rursus ad mare: totaque turba veniebat ad eum, ac docebat eos.

14 Et quum prætergrederetur, vidit Levin Alphi *filium* sedentem ad telonium, dixitque ei, Sequere me. Et *is* surgens sequutus est eum.

15 Et factum est, ut quum Jesus accumberet in domo illius, multi etiam publicani & peccatores simul discubuerunt cum Jesu, & discipulis ejus: erant enim multi, & sequuti fuerant eum.

16 Quumque Scribæ & Pharisei viderent eum edentem cum publicanis & peccatoribus, dixerunt discipulis ejus, Quid est quod cum publicanis & peccatoribus edit ac bibit?

17 Et quum *hoc* audisset Jesus, ait eis, Iis qui valent non opus est medico, sed iis qui male se habent: non veni ut vocarem iustos, sed peccatores ad resipiscantiam.

18 Discipuli autem Joannis ac Phariseorum jejunabant: veniunt igitur & dicunt ei, Quare discipuli Joannis & Phariseorum jejunant, tui autem discipuli non jejunant?

19 Tunc ait eis Jesus, Num potest filius thalami, quo tempore cum sponsa est sponsus, jejunare? quamvis habent secum sponsum, non possunt jejunare.

20 Venient autem dies, quum solutus erit ab eis sponsus, & tunc jejunabunt illis diebus.

21 Sed nemo panniculum in novum insuit vestimento veteri: quin illud ipsius supplementum novum tollit *aliquid* ex veteri vestimento. & fit pejor fissura.

22 Et nemo injicit vinum rotam in utres veteres, alioqui vinum effunditur, & utres pereunt: novum vinum novum in utres recens injiciendum est.

23 Factum est autem ut ipse transiret sabbato per sara, &

cœperunt discipuli ejus iter faciendo vellere spicas.

24 Tunc Pharisei dixerunt ei, Ecce, cur faciunt sabbato quod non licet?

25 Et ipse dixit eis, Nunquam legistis quid fecerit David, quum egeret, & esuriret ipse, & quum eo erant?

26 Quomodo ingressus sit domum Dei sub Abiathar pontifice maximo, & panes proposit itos ederet, quos non licet edere, nisi sacerdotibus, & dederit etiam iis qui secum erant?

27 Dixit etiam eis, Sabbatum propter hominem factum est, non homo propter sabbatum.

28 Itaque Filius hominis est etiam sabbati dominos.

C A P. III.

Jus sabbati. Investitura apostolorum. Per quam vim ejiciantur demonia: & quis mater aut frater Christi.

ET introivit rursus in synagogam: eratque illic quidam arefactum manum habens.

2 Et observabant an sabbato sanaturus esset eum; ut ipsi accusarent.

3 Tunc ait homini habenti manum arefactam, Surge in medium.

4 Eis autem dixit, Licet sabbato berefacere, an malefacere *cuiuspiam*? hominem servare, aut trucidare? Ipsi vero silebant.

5 Et quum circumspexisset eos cum ira, simul dolens quod occaluisse cor eorum, dicit homini, Extende manum tuam. Et *is* extendit: restitutaque est manus ejus sana ut altera.

6 Tunc egressi Pharisei statim cum Herodianis consilium inierunt adversus eum, ut eum perderent.

7 Sed Jesus cum discipulis suis secessit ad mare: & magna multitudo

titudo sequuta est eum à Galilæa, & à Judæa,

8 Et Hierosolymis, & ab Idumæa, & regione quæ est trans jordanem: & qui circa Tyrum ac Sidonem habitabant, magnâ multitudine, quum audissent quanta faceret, venerunt ad eum.

9 Ipse autem dixit discipulis suis, ut navigiolum sibi semper adesset propter turbam, ne ipsum opprimerent

10 Multos enim sanaverat, adeo ut inciderent in eum, ut ipsum tangerent, quotquot tenebantur flagellis.

11 Et spiritus impuri, quum eum conspexerant, accidebant ei ad pedes, & clamabant, dicentes, Tu es Filius ille Dei.

12 Ipse verò multum interminabatur eis, ne ipsum manifestum facerent.

13 Tunc ascendit in montem, & advocavit ad se quos ipse voluit: & venerunt ad eum.

14 Et constituit duodecim, ut secum essent, & ut mitteret eos ad prædicandum Evangelium:

15 Et ut haberent potestatem sanandi morbos, & ejiciendi demonia.

16 Primum Simonem (cui imposuit nomen Petrum)

17 Et Jacobum filium Zebedæi, & Joannem fratrem Jacobi (& imposuit eis nomina Boanerges, quod est, filii tonitru)

18 Et Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Jacobum Alphæi filium, & Thaddæum, & Simonem Cananitem,

19 Et Judam Iscarioten, qui prodidit eum: veneruntque domum,

20 Convenit autem rursum turba; adeo ut ne capere quidem cibum possent.

21 Et quum hæc audissent ipsi propinqui, venerunt ut prehenderent eum: dicebant enim eum apud se non esse

22 Scribæ verò qui Hierosolymis descenderant dicebant, Certe habet Beelzebulum. & certi principem demoniorum ejiciunt demonia.

23 Quum autem eos advocasset dixit eis per parabolas, Quomodo potest Satanas Satanam ejicere?

24 Neque si regnum adversus sese dissidet, potest stare regnum illud.

25 Neque si domus contra semetipsam dissidet, potest stare domus illa.

26 Sic quoque si Satanas insurgit & dissidet adversus semetipsum, stare non potest, sed sine habet.

27 Non potest quisquam potentis alicujus vasa, ingressus domum ejus, diripere, nisi primo validum illum vinxerit; & tunc domum ejus diripiet.

28 Amen dico vobis, quæ peccata remittentur filiis hominum, & blasphemie quibuscumque blasphemaverint.

29 Sed quicumque blasphemaverit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in æternum, sed tenetur æterno judicio.

30 Dicebant enim, Spiritum impurum habet.

31 Veniunt igitur fratres & mater ejus; & foris stantes miserunt ad eum, & eum vocarunt.

32 Sedebat autem circa eum turba: illi vero dixerunt ei, Ecce, mater tua & fratres tui foris quærunt te.

33 Tunc respondit eis, dicens, Quæ est mater mea, aut fratres mei?

34 Et quum circumspexisset in

Cap. 4.

10 Et ait eis qui circumfede-
bant, Ecce mater mea, & fratres mei.
11 Quicumque enim fecerit quod
Deus vult, is est frater meus, &
soror mea, & mater.

C A P. IV.

Parabola seminantis, ejusdemque
expositio; & navigatio pericu-
losa.

12 Et rursus cepit docere apud
mare: & coacta est ad eum
turba multa, adeo ut ipse navi-
gum ingressus federet in mari:
tota autem turba apud mare in
terra erat.

13 Et docebat eos per parabolas
multas, dicebatque eis in doctrina
haec;

14 Audite, ecce quidam sator
exiit satum:

15 Et factum est inter serendum,
aliud quidam cecidit secundum
terram: veneruntque volucres coeli,
& devoraverunt illud.

16 Aliud vero cecidit in petrosa,
ubi non habebat terram multam, &
statim exortum est, propterea quod
non habebat profundam terram:

17 Sole autem exorto, ardore
tractum est, & propterea quod
non habebat radicem, exaruit.

18 Et aliud cecidit in spinas, &
ascenderunt spinæ, ac suffocârunt
illud, & fructum non edidit.

19 Et aliud cecidit in terram bonam,
ediditque fructum assurgentem
ac crescentem: & tulit aliud
tricenarium, & aliud sexagenarium, &
aliud centenarium.

20 Tunc dixit eis, Qui habet
aures ad audiendum, audiat.

21 Quum autem esset solus, in-
terrogaverunt eum qui circum eum
erant cum duodecim, de parabola.

22 Et dixit eis, Vobis datum
est nosse mysterium regni Dei; his
autem qui foris sunt, per parabolas
omnia ista fiunt.

12 Ut videntes videant, &
non cernant; & audientes audi-
ant, & non intelligant: nequan-
do se convertant, & remittantur
eis peccata.

13 Præterea dixit eis, Nescitis
parabolas istam? & quomodo
omnes parabolas cognoscetis?

14 Sator ille sermonem serit.

15 Isti autem sunt qui juxta vi-
am semen excipiunt, in quibus vide-
licet seminatur sermo: sed post-
quam audiervnt, statim venit Sata-
nas, & tollit sermonem qui semi-
natus fuerat in cordibus eorum.

16 Et isti sunt similiter qui in
petrosa semen excipiunt, qui vi-
delicet, quum audient sermonem,
statim cum gaudio excipiunt eum.

17 Et non habent radicem in
sepe, sed temporarii sunt: deinde
orta afflictione aut persecutione
propter sermonem, statim offen-
duntur.

18 Hi sunt autem, qui in spi-
nas semen excipiunt, hi sunt, in-
quam, qui sermonem audiunt:

19 Sed solitudines seculi hu-
jus, & fallacia divinarum, & cu-
piditates quæ in cæteris rebus ver-
santur, introeuntes suffocant ser-
monem, isque redditur fructus
expers.

20 Hi sunt verò qui in terram
bonam semen exceperunt, qui vi-
delicet audiunt sermonem, & ex-
cipiunt: & fructum ferunt, aliud
tricenarium, aliud sexagenarium, aliud
centenarium grana.

21 Dixit etiam eis, Num Incer-
na venit ut subter modium ponat-
ur, aut subter lectum? nonne ut
candelabro imponatur?

22 Non est enim quicquam oc-
cultum, quod non sit manifestum
faturum, neque quod abscondat-
ur, sed operietur ut in apertum ve-
niat.

23 Si quis habet aures ad audiendum, audiat.

24 Præterea dixit eis, Videte quid audiat: quâ mensurâ metimini, vobis metietur, & adjicietur vobis qui auditis.

25 Qui enim habet, dabitur ei: & qui non habet, etiam quod habet tolletur ab eo.

26 Item dicebat, Ita est regnum Dei, ut si quispiam jaciât semen in terram;

27 Et dormiat, & exsurgat nocte ac die: & semen germinet, & assurgat quomodo ipse nescit.

28 Sponte enim terra fructum fert, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica.

29 Quum autem prodiderit sese fructus, statim mittit messorum, quoniam adest messis.

30 Dicebat etiam, Cui rei assimilaverimus regnum Dei? aut quâ collatione contulerimus illud?

31 Velut grano sinapis: quod cum seritur in terra, minimum est omnium seminum quæ in terra sunt:

32 Sed quum satum fuerit, assurgit, & fit maximum omnium olorum, edicque ramos magnos, ita ut possint sub ejus umbra volucres cœli nidulari.

33 Et talibus multis parabolis loquebatur eis sermonem *Evangeli*, prout poterant audire.

34 Absq; parabola vero non loquebatur eis: privatim autem discipulis suis explicabat omnia.

35 Dixit autem eis die illo, quum serum *diei* esset, Transeamus in ulteriorem *ripam*.

36 Dimissâ igitur turbâ acceperunt eum ut erat in navigio: sed & alia navigiola erant cum eo.

37 Tunc oritur turbo venti mag-

nus, & fluctus irruerant in navigium, ita ut jam impleretur.

38 Erat autem ipse in populi cervicali indormiens. Tunc exasperant eum, dicuntque ei Magister, non est tibi cura quod perimus?

39 Experrectus igitur obiurgavit ventum, dixitque mari, Sile obmutesce. Tum quievit ventus, factaque est tranquillitas magna.

40 Dixit autem eis, Quid ita timidi estis? quomodo fidem non habetis?

41 Et timuerunt timore magno, dicebantque alius ad alium, Quisnam ille est, quod etiam ventus & mare auscultant ei?

C A P. V.

Miracula erga demoniacum, erga filiam Jairi, & erga mulierem sanguinis fluxione laborantem.

ET venerunt in ulteriorem *ripam* maris, in regionem Gadarenorum.

2 Egresso autem ipsi è navigio statim occurrit è monumentis quidam, in quo erat spiritus impurus.

3 Qui domicilium habebat in monumentis, & ne cate: is quidem quisquam poterat eum vincere:

4 Propterea quod sæpe pedicæ & catenis vinctus fuerat, sed disceptæ fuerant ab eo catenæ, & pedicæ contritæ; neque quisquam potuerat eum domare.

5 Et per omne tempus erat clamans nocte in montibus & in monumentis clamans, & concidens seipsum lapidibus.

6 Quum vidisset autem Jesum, procul, cucurrit & adoravit eum;

7 Et clamans voce magnâ dixit, Quid mihi tecum, Jesu Fili David altissimi? adjuro te per Deum, ne me torqueas.

8 (Dicebat enim ei *Jesus*, Ego spiritus

ritus impure ex isto homine)
9 Tunc interrogavit eum, Quod
nomen est? Et respondit, di-
cens, Legi mihi nomen ist; quia
multi sumus.

10 Et multum precabatur eum,
ipsos mitteret extra illam re-
gionem.

11 Erat autem illic apud mon-
tem grex porcorum magnus pa-
mans.

12 Et precati sunt eum omnes
dæmones, dicentes, Mitte nos
procos, ut in eos introeamus.

13 Et permisit eis statim Jesus.
Ipsi vero spiritus illi im, uri in-
citant in porcos: & cecidit ille
ex præcipitio in mare (erant
tunc quasi bis mil'e) & suffocari
cepit in mari.

14 Qui vero pascebant porcos,
revertunt, & renunciaverunt in ur-
gionem & in agros. Et illi egressi
sunt, ut viderent quid illud esset
quod factum fuerat.

15 Veniunt igitur ad Jesum, &
dicunt ei, qui fuerat dæ-
moniacus, sedentem, ac vestitum,
habebat in se mentis eum, *inquam*, qui
supererat legionem: & timue-
re: &.

16 Et qui id viderant narra-
verunt ei quomodo actum esset cum
dæmonibus, & de porcis.

17 Tunc illi coeperunt eum ro-
gare ut abiret ex finibus ipsorum.

18 Ipse vero ingressus in navigi-
um, rogabat eum ille qui fuerat
dæmoniacus ut esset cum ipso.

19 Jesus autem non permisit ei,
sed dixit ei, Abi domum tuam ad
patrem, & eis renuncia quanta tibi
dominus præstiterit, & quod mi-
nus sit tui.

20 Abiit igitur ille, & cepit
predicare in Decapoli quanta ipsi
dixisset Jesus: & omnes miraban-
tur.

21 Et quum Jesus rursus traje-
cisset navigio in ulteriorem ripam,
coacta est turba multa ad eum:
eratque apud mare.

22 Et ecce, venit unus ex præ-
fectis synagoge, nomine Jairus:
& quum vidisset eum, accidit ad
pedes ejus;

23 Et multum precabatur eum,
dicens, Filola mea in extremum
adducta est: *nego* ut venias, &
imponas ei manus, ut servetur; &
vivet.

24 Abiit igitur Jesus cum eo:
& sequebatur eum turba multa, &
comprimebant eum.

25 (Tunc mulier quædam quæ
erat in fluxione sanguinis ab annis
duobusdecim,

26 Feceratque multa perpeffa à
multis medicis, & impenderat om-
nia sua, & nihil adjuta fuerat,
sed potius in deterius venerat;

27 Quum audisset de Jesu, ve-
nit in turba a tergo, & tetigit ve-
stimentum ejus.

28 Dicebat enim, Si vel vesti-
menta ejus tetigero, servabor.

29 Et statim exaruit fons san-
guinis ejus; & sensit corpore se
sanatam esse ex eo flagello.

30 Statim autem Jesus, quum
apud se cognovisset vim illam quæ
ex seipso prodierat, conversus in
turba, dixit, Quis tetigit vesti-
menta mea?

31 Et dixerunt ei discipuli ipsi-
us, Vides turbam te comprimen-
tem, & dicas, Quis me tetigit?

32 Ipse vero circumspiciebat, ut
videret eam quæ hoc fecerat.

33 Mulier autem timens & tre-
mens, quum sciret quod in se fa-
ctum fuerit, venit & accidit ei ad
pedes, dixitque ei omnem verita-
tem.

34 Ille autem dixit ei, Filia fi-
des tua te servavit; abi cum pa-
tre tuo.

ce, & esto sana ex flagello tuo.)

35 Adhuc eloquente, veniunt quidam à præfecto synagogæ, dicentes, Filia tua mortua est: quid amplius vexas magistrum?

36 Jesus autem statim ut audiit hunc sermonem qui dicebatur, dicit præfecto synagogæ, Ne metue, solummodo crede.

37 Neque permisit ut se quicquam sequeretur, nisi Petrus, & Jacobus, & Joannes frater Jacobi.

38 Venit igitur domum præfecti synagogæ, & tumultum conspicit, fientes & eulantes multum.

39 Et ingressus dicit eis, Quid tumultuamini & fletis? puella non est mortua, sed dormit.

40 Et deridebant eum. Ipse verò, ejectis omnibus, assumit patrem & matrem puellæ, & eos qui secum erant, & ingreditur eo ubi erat puella jicens.

41 Prehensaque manu puellæ, dicit ei, Talitha cumi; quod est si interpreteris, Puella (tibi dico) surge.

42 Et statim surrexit puella, & ambulabat; erat enim annorum duodecim: & obstupuerunt stupore magno.

43 Ipse verò multum imperavit eis, ne quis id resciret: dixitque ut daretur puellæ quo vesceretur.

CAP. VI.

*Prædicans Christus in patria con-
temnitur. Mituntur apostoli.
Joannes ab Herode decollatur.
Quinque panibus saturatur in-
gens populus.*

ET egressus est illinc, venitque in patriam suam: & sequuti sunt eum discipuli ejus.

2 Quumque advenisset sabbatum, cepit in synagoga docere: multique audientes percellabantur,

dicentes, Unde hæc ista, & quæ hæc sapientia quæ data est ei? quod etiam virtutes tales per manus ejus edantur?

3 Nonne iste est faber ille, filius Mariæ, frater Jacobi, & Joseph, & Simonis? nonne & sorores ejus hic sunt apud nos? Et ostendebantur in ipso.

4 Dicebat autem eis Jesus, Non est propheta inhonoratus nisi in patria sua, & inter cognatos, & domi sue.

5 Neque potuit illic virtutes ullam edere, nisi quod quum parvis eis egrotis imposuisset manus, sanavit eos.

6 Mirabaturque propter incredulitatem eorum, & circuibat eos in orbem, docens.

7 Tunc advenit duodecim milia, cepitque eos mittere binos, deditque eis potestatem adversus spiritus impios.

8 Et præcepit eis, ut nihil opererentur ad iter, nisi virgam calcium; non peram, non panem, non æs in zona:

9 Sed ut calcarentur sandalia, & ne induerentur binis tunicis.

10 Et dicebat eis, Ubi cunq; introieritis domum, illic manetis usquedum exeatis illinc.

11 Et quicumque non exceperit vos, neque audierint vos, egredimini illinc excutite pulverem qui subest pedibus vestris, ut hæc sit testificatio adversus eos. Amen dicit vobis, tolerabilior erit Sodomorum conditio aut Gomorrhorum die judicii, quam urbis illius.

12 Egressi igitur illi proclamabant ut resipiscerent homines.

13 Et demonia multa ejiciebant, ungebantque oleo multo agrotos, & sanabant eos.

14 Audivit autem hæc rex Herodes (clarum enim factum erat nomen ejus)

men ejus) dixitque, Joannes ille qui baptizabat, suscitatus est ex mortuis, & propterea virtutes agunt in eo.

15 Alii dicebant, Elias est. Alii verò dicebant, propheta est, vel unus ex prophetis illis.

16 Quum igitur hæc audisset Herodes, ait, Ille est Joannes quem ego decollavi: ipse suscitatus est ex mortuis.

17 Ipse enim Herodes missis satellitibus prehenderat Joannem, & vinxerat eum carcere, propter Herodiam uxorem Philip- pi fratris sui, quia duxerat eam uxorem.

18 Dicebat enim Joannes Herodi, Non licet tibi habere uxorem fratris tui.

19 Herodias autem imminabat ei, & cupiebat eum trucidare, nec poterat:

20 Herodes enim metuebat Joannem, sciens eum esse virum justum ac sanctum, & observabat eum, auditoque eo multa faciebat, & libenter eum audiebat.

21 Quum igitur dies opportuni adestet, quo tempore Herodes in natalitii suis cœnam faciebat procubitus suis, ac chiliarum, & primarum Galilee;

22 Et introisset filia ipsius Herodias, ac saltasset, p'acuisseque Herodi & simul accumbentibus, rex ait puellæ, Pete à me quodcumque volueris, & dabo tibi.

23 Juravitque ei, Quodcumque à me petieris dabo tibi, usque ad dimidium regni mei.

24 At illa egressa dixit matri suæ, Quid petam? Illa verò dixit, Caput Joannis Baptistæ.

25 Puella igitur cum festinatione statim ad regem ingressa, id petiit, dicens, Velim ut jam nunc decedes mihi in patina caput Joannis Baptistæ.

26 Rex autem valde tristis factus, noluit tamen, propter iurandum & eos qui simul accumbabant, eam aspernari.

27 Et statim rex, missis spiculatoribus, imperavit ut afferretur caput ejus.

28 Ille verò abiit, ac decollavit eum in carcere; attulitque caput ejus in patina, & dedit illud puellæ, & puella dedit illud matri suæ.

29 Quumque hæc audissent discipuli ejus, venerunt, & sustulerunt cadaver ejus, & posuerunt in monumento.

30 Coacti sunt autem apostoli ad Jesum, & annuntiaverunt ei omnia, & quæ egerant, & quæ docuerant.

31 Et dixit eis, Venite vos seorsim in desertum locum, & requiescite paululum. Erant enim multi venientes & abeuntes: & ne cibum quidem capere ipsis vacabat.

32 Abierunt igitur in desertum locum navigio seorsim.

33 Vidit autem eos abeuntes turba, & agnoverunt eum multi: & pedibus ex omnibus civitatibus concurrerunt illuc, præveneruntque eos, & convenerunt ad eum.

34 Tunc egressus vidit turbam multam Jesus, & commiseratione intimâ commotus est super eis, quoniam erant ut oves non habentes pastorem; cœpitque eos docere multa.

35 Quum autem jam multus dies esset, adierunt eum discipuli ejus, dicentes, Desertus est locus iste, & jam multus dies est;

36 Dimitte eos, ut abeuntes in circumjacentes agros ac vicosemant sibi panes: nam quo vescantur non habent.

37 At ille respondens dixit eis, Date vos ipsis quo vescantur. Tunc dicunt ei, Non profecti emerimus

mus ducentis denariis panes, & dederimus eis quo vescantur?

38 Ipse verò dixit eis, Quot panes habetis? abire & videre. Et illi, re cognitâ, dixerunt, Quinque, & duos pisces.

39 Tunc imperavit eis ut facerent discumbere omnes per convivia super viridi gramine.

40 Discubuerunt igitur sigillatim per areolas, *partim* centeni, & *partim* quinquageni.

41 Et acceptis quinque illis panibus, ac duobus illis piscibus, quam suspexisset in cœlum, bene dixit, ac fregit panes; deditque discipulis suis, ut illis apponerent: & duos pisces partitus est omnibus.

42 Comederuntque omnes, & saturati sunt.

43 Et sustulerunt fragmentorum duodecim cophinos plenos, & ex piscibus.

44 Erant autem qui comederant quasi quinquies mille viri.

45 Et statim coegit discipulos suos inscendere navigium, & præire in ulteriorem *ripam* Bethsaidæ oppositam, dum ipse dimitteret turbam.

46 Et quum amandasset eos, abiit in montem ad precandum.

47 Quum autem serum *diei* adesset, erat navigium in medio mari, & ipse solus in terra.

48 Viditque eos vexatos in *navigio* provehendo (erat enim ventus eis contrarius) & circa quartam vigiliam noctis venit ad eos, ambulans super mare, volebatque eos præterire.

49 Illi vero, viso eo ambulante super mare, putarunt spectrum esse, & exclamaverunt.

50 (Omnes enim videbant eum, & turbati sunt) Sed statim loquutus est cum eis, & dixit, Confidete, ego sum, ne timeate.

51 Tunc ascendit ad eos in na-

vigium, quievitque ventus: & *ipsi* multo magis apud sese obstupescabant, & mirabantur.

52 Non enim intellexerunt *quid factum fuerat* illis panibus, quoniam cor eorum stupidum erat.

53 Et quum trajecissent, venerunt in terram Genesareth, & appulerunt.

54 Tunc ipsis egressis è navigio, statim agnito eo,

55 Percussa totâ illa circumjacente regione, *homines loci illius* caeperunt in grabbatis male affectos circumferre, ubi audiebant eum esse.

56 Et quocumque introisset in vicos, aut urbes, aut agros, infertis ponebant egrotos, & precabantur eum ut vel sumbriam pallii ipsius tangerent: & quotquot tangebant eum, sanabantur.

C A P. VII.

Transiit Phariseorum religio, & cananæ fides. Sardus minus sanatur.

Tunc coguntur ad eum Pharisei, & quidam ex Scribis, qui venerant Hierosolymis.

2 Ut quum vidissent quosdam ex discipulis ejus pollutis manibus (id est, illotis) edere panem, conquesti sunt.

3 (Nam Pharisei & omnes Judæi, nisi pugno laverint manus, non edunt, tenentes traditionem seniorum:)

4 Et à foro *venientes*, nisi loti fuerint, non edunt: & alia multa sunt, quæ acceperunt tenenda; nempe lotiones poculorum, & sextariorum, & aramentorum, & lectorum.)

5 Deinde interrogarunt eum Pharisei & Scribæ, Quare discipuli tui non ambulant secundum traditionem seniorum, sed illotis manibus edunt panem?

6 Ille verò respondens dixit eis,

Benè

enē certē prophetavit Esaiās de
his hypocritis; ut scriptum est,
populus iste labiis me honorat, cor
tētem eorum procul abest à me.

7 Frustrā verò me colunt, do-
centes doctrinas quæ sunt mandata
domini.

8 Nam omisso mandato Dei,
metis traditionem hominum, lo-
quēs sextariorum & poculorum :
quæ similia huiusmodi multa
cogitis.

9 Præterea dixi eis, Sane bellē
vobis mandatum Dei, ut tradi-
tionem vestram servetis.

10 Moses enim dixit, Honora
matrem tuam & patrem tuam; &
qui maledixerit patri vel matri,
forte moriatur.

11 Vos autem dicitis, Si dixerit
fratrem patri vel matri, Corban
(id est, donum) est quocunque a
se juvari posses, insons erit.

12 Nec permititis amplius eum
aliquam præstare patri suo, aut
matri suæ :

13 Irritum facientes sermonem
dei traditione vestra quam tra-
didistis & similia huiusmodi mul-
ta facitis.

14 Advocatā etiam totā turbā,
dixit eis, Audite me omnes, &
attendite.

15 Nihil est extra hominem,
quod ingrediens in eum possit e-
um polluere : sed quæ egrediun-
tur ex eo, illa sunt quæ polluant
hominem.

16 Si quis habet aures ad au-
diendum, audiat.

17 Et quum intrāset domum,
egressus à turba, interrogarunt
eum discipuli ejus de parabola.

18 Tunc dicit eis, Itane & vos
intelligentiā caretis? non intelli-
gitis, quicquid extrinsecus ingre-
ditur in hominem, non posse eum
polluere?

19 Non enim ingreditur in cor
ejus, sed in ventrem, & in latrin-
am, abire, purgans omnes escas.

20 Dicebat autem, quod ex
homine egreditur, illud polluere
hominem.

21 Intu enim, ex corde homi-
num, malæ cogitationes egrediun-
tur, adulteria, scortationes, cædes,

22 Furia, augenda rei artes,
scelera, dolus, protervia, oculi
malus, obrectatio, superbia, a-
mentia.

23 Omnia hæc scelera intus ex-
eunt, & polluant hominem.

24 Et illinc surgens abiit in con-
finia Tyri ac Sidonis : & ingressus
domum, neminem volebat hoc
scire : sed non potuit latere.

25 Quum enim de eo audisset
mulier, cujus filiola habebat spi-
ritum impurum, venit, & accidit
ad pedes ejus,

26 (Erat autem mulier Græca,
Syrophœnissa gente) & rogavit
eum, ut dæmonium ejiceret ex
filia sua.

27 Jesus autem dixit ei, Sine
prius saturari libero : non est e-
nim bonum accipere panem libe-
rorum, & obijcere catellis.

28 Ipsa verò respondit, & dixit
ei, Etiam, Domine : sed enim
catelli edunt sub mensa ex micis
puerorum.

29 Tunc dixit ei, Propter istum
sermonem abiit : exiit dæmonium
ex filia sua.

30 Quam autem illa abiisset
domum suam, invenit dæmonium
exivisse, & filiam projectam su-
per lectum.

31 Tunc egressus è finibus Tyri
ac Sidonis, venit ad mare Galilææ,
per medios fines Decapolis.

32 Et offerunt ei surdum diffi-
cilter loquentem, & precantur
eum, ut imponat ei manum.

33 *Ips*e verò, quum abduxisset eum è turba privatim, misit digitos suos in auriculas ejus: & quum spuxisset, tetigit linguam ejus.

34 Et quum suspexisset in cœlum, ingemuit, dixitque ei, Ephphatha, quod est, Adaperitor.

35 Et statim adaperitæ sunt aures: & solum est vinculum lingue ipsius, & loquebatur rectè.

36 Et interdixit eis ne cui dicerent: sed quantumcunque ipse eis interdixisset, multò magis *hoc* prædicabant.

37 At supra modum percellerantur, dicentes, Benè omnia fecit: facit ut & surdi audiant, & muti loquantur.

C A P. VII.

Miraculum septem panum. Cæci sanatio. Apostolorum de Christo confessio. Satanam esse qui animam servare suadet.

Diebus illis, quum multa omnino turba esset, nec haberent quo vesterentur, advocatis discipulis suis, Jesus dixit eis,

2 Intimam misericordiâ commoveor erga turbam; quia jam triduum manent apud me, nec habent quo vescantur.

3 Quid si dimiserò eos jejuno, domum suam, deficient in via: quidam enim ex eis procul venerunt.

4 Responderunt autem ei discipuli ejus, Unde istos quispiam possit hic satiare panibus in deserto?

5 Interrogavit autem eos, Quot panes habetis? Ipsi verò dixerunt, Septem.

6 Tunc denunciavit turbæ ut discumberet hami: & acceptis septem illis panibus, quum gratias egisset, fregit, deditque discipulis suis, ut eos apponerent: & apposuerunt turbæ.

7 Habebant autem pisciculos

paucos: & quum benedixisset, dixit ut hos etiam apponerent.

8 Comederunt autem, & saturati sunt: & sustulerunt fragmentorum quæ supersuerant, septem sportas.

9 Erant autem qui comederant quasi quater mille: dimisitque eos.

10 Et statim ingressus in navigium cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha.

11 Prodierunt autem Pharisei, cœperuntque altercari cum eo quærente, ab eo signum è cœlo ipsum tentantes.

12 Ipse verò cum altè ingemisset spiritu suo, dixit, Cur genti ista signum requirit? Amen dico vobis, si dabitur isti genti signum,

13 Et eis relictis, ingressus rursus navigium, abiit in ulteriorem ripam.

14 Fuerant autem obliti discipuli sumere panes, & panem non nisi unum habebant secum in navigio.

15 Tunc edixit eis, dicens, Vultis, cavete à fermento Phariseorum, & fermento Herodis.

16 Disceptabant igitur alii adversus alios, dicentes, Panes non habemus.

17 *Id* autem quum rōssset Jesus dixit eis, Quid disceptatis quod panes non habetis? nondum animum advertitis, nec intelligentiæ præditi estis? adhuc stupidum habetis cor vestrum?

18 Quum oculos habeatis, non cernitis? & quum aures habeatis, non auditis? neque memores estis?

19 Quum quinque illos panes fregi illis quinquies mille, quæ cochino fragmentis plenos sustulistis? Dicunt ei, Duodecim.

20 Quum autem septem illos panes illis quater mille, quæ sportas fragmentis plenas sustulistis?

SEC. MARCUM.

59

Cap. 8, 9.

Illi? Illi vero dixerunt, Septem.

21 Tunc dixit eis, Quomodo
non intelligitis?22 Venit autem Bethsaida: &
dixerunt ei cœcum, & precati
sunt eum ut ipsum tangeret.23 Tunc prehensa manu cœci,
dixit eum extra vicum: &
cum inspisset in oculos ejus, im-
posuissetque ei manus, interroga-
vit eum ecquid videret.24 Qui quum suspexisset, dixit,
video homines instar arborum am-
bulantes.25 Deinde rursum imposuit ma-
nus oculis ejus, fecisque ut *denus*
oculos attolleret; & restitutus fu-
it, viditque procul & dilucidè om-
nia.26 Tunc Jēsus misit eum do-
mum suam, dicens, Neque in vi-
am illam ingreditor, neque *hæc*
dico cuiquam in vico.27 Egressus est autem Jēsus ac
discipuli ejus in vicos Cæsareæ, *qua*
regnatur Philippi: & in via
interrogavit discipulos suos, di-
cens eis, Quemnam esse me dicunt
homines?28 Illi vero responderunt, Jo-
annem Baptistam; & alii Eliam;
alii vero unum ex prophetis.29 Tunc ipse dixit eis, Vos au-
tem, quem me dicitis esse? Re-
spondens vero Petrus dicit ei, Tu
es ille Christus.30 Tunc interminatus est, ut
illi id dicerent de se.31 Et cepit eos docere, quod
porteret Filium hominis multa
pati, & reprobari à Senioribus, &
primariis Sacerdotibus, ac Scribis,
& trucidari, & tribus post diebus
resurgere.32 Et apertè eum sermonem
proquebatur. Tunc prehensum eum
Petrus cepit objurgare.33 Ipse vero conversus, & in-
victus discipulos suos, objurgavitPetrum, dicens, Abscede à me,
Satana; nam non sapis quæ Dei
sunt, sed quæ sunt hominum.34 Et quum advocasset turbam
cum discipulis suis, dixit eis, Qui-
cunque vult pone me venire ab-
dicet semetipsum, & tollat cru-
cem suam, ac sequatur me.35 Quisquis enim voluerit ani-
mam suam servare, perdet eam:
quisquis autem perdiderit animam
suam causa meâ & Evangelii, is
servabit eam.36 Quid enim profuerit cuiquam,
si lucratus fuerit mundum totum
& animâ suâ multetur?37 Aut quam dabit quisquam
compensationem animæ suæ?38 Nam quæcumque puduerit
mei ac meorum sermonum in gen-
te ista adultera & peccatrice, Fi-
lium etiam hominis pudebit ejus,
qua do venerit in gloria Patris sui
cum angelis illis sanctis.

CAP. IX.

*Transfiguratio Christi. Quis Elias
sit. Spiritus mutus ejus. Dis-
cipuli exemplo pueruli de priori-
tate instruantur.*PRæterea dixit eis, Amen dico
vobis, sunt quidam ex iis qui
hic adsunt, qui nequaquam gu-
stabunt mortem, usque dum vide-
rint regnum Dei venisse cum po-
tentia.2 Sexto verò post die assumit
Jēsus Petrum, & Jacobum, & Jo-
annem, & subducit eos in mon-
tem sublimem seorsim solus; &
transarmatus fuit coram eis.3 Et vestimenta ejus facta sunt
coruscantia, candida valde ut nix,
qualia non potest fullo in terra
dealbare.4 Et visus est eis Elias cum Mo-
se, qui colloquebantur cum Jēsu.5 Tunc respondens Petrus dicit
Jēsu, Rabbi, bonum est nos hic
esse:

esse: sciamus igitur tabernacula tria; tibi unum, & Mosi unum, & Eliæ unum.

6 Nec enim sciebat quid loqueretur; erant enim exterriti.

7 Et exstitit nubes quæ inumbravit eos: venitque vox è nube, dicens, Hic est Filius ille meus, dilectus ille, ipsum audite.

8 Et repente quum circumspexissent, non amplius viderunt quemquam, nisi solum Jesum secum.

9 Quum verò descenderent è monte, interdixit eis ut nemini narrarent quæ viderant, nisi postquam Filius hominis à mortuis resurrexisset.

10 *Ipsi* igitur hanc rem continuerunt apud se, mutuo quærentes quid illud esset, A mortuis resurgere.

11 Et interrogarunt eum, dicentes, Cur Scribæ dicunt oportere ut Elias prius veniat?

12 Ipse verò respondens dixit eis, Elias quidem postquam prius venerit, restituet omnia: sed ut scriptum est de Filio hominis, oportet ut multa patiatur, & pro nihilo habeatur.

13 Sed dico vobis, & Eliam venisse, & *istos* ei fecisse quæcumque voluerunt, sicut scriptum est de eo.

14 Et quum venisset ad discipulos suos, vidit turbam multam circa eos, & Scribas cum eis altercantes.

15 Et statim tota turba viso eo expavit; & accurrentes salutaverunt eum.

16 Tunc interrogavit Scribas, Quid altercamini inter vos?

17 Et respondens quidam è turba dixit, Magister, adduxi filium meum ad te, habentem spiritum mutum.

18 Qui ubicunque eum contigerit, lacerat eum; *ipse* vero spumat, & stridet dentibus suis, & exarescit. Et dixi discipulis tuis, ut eum ejicerent, sed non poterunt.

19 Ipse verò respondens ei dixit, O natio incredula, quousque lero vos? adducite eum ad me.

20 Illum igitur adduxerunt eum. Et eo conspecto, statim spiritus discerpfit eum: & ille qui cecidisset in terram, volutabat se spumans.

21 Tunc interrogavit *Jesus* patrem ejus, Quantum temporis ex quo hoc accidit ei? Ipse verò dixit, Ab infante.

22 Et saepe eum tum in ignem abiecit, tum in aquas, ut perderet eum. Sed si quid potes, succurre nobis, intimâ misericordiâ commotus erga nos.

23 *Jesus* autem dixit ei, Si potes hoc credere, omnia fieri poterunt credenti.

24 Pater verò pueri statim clamans, cum lachrymis dixit, Credo, Domine: succurre incredulo tui mei.

25 Quum vidisset autem *Jesus* turbam simul accurrere, objurgavit spiritum illum impurum, dicens ei, Tu spiritus muretur surde, ego tibi impero, Exi de eo, & ne amplius ingreditor eum.

26 Et quum clamasset spiritus, multumque discerpisset eum, exivit: & ille factus est quasi mortuus, adeo ut multi dicerent, Certe mortuus est.

27 *Jesus* verò prehensâ manum ejus, erexit eum: & ille surrexit.

28 Quum autem esset ingressus domum, discipuli ejus interrogaverunt eum privatim, Cur nos non potuimus spiritum illum ejicere?

29 *Ipsē* verò dixit eis, Hoc re-
 nus *damoniorum* nulla re potest
 exire nisi precatione & jejunio.
 30 Et illinc egressi, unā iter
 aciebant per Galilæam: nec vo-
 cebat ut quisquam *id* sciret.
 31 Docebat enim discipulos suos,
 & dicebat eis, Filius hominis tra-
 getur in manus hominum, qui
 trucidabunt eum: sed trucidatus,
 tertio die resurget.
 32 Ipsi vero ignorabant hoc dic-
 tum, & timebant eum interrogare.
 33 Venit igitur Capernaumum:
 & cum venisset domum, interro-
 pavit eos, Quid in via inter vos
 discitebatis?
 34 Ipsi vero siluerunt: nam alii
 dixerunt alios disseruerant in via,
 quis esset *futurus ipsorum* maximus.
 35 Et quum consedisset, vocavit
 duodecim illos, & dixit eis, Si quis
 vult primus esse, erit omnium ul-
 timus, & omnium minister.
 36 Et acceptum puerulum: sta-
 vit in medio eorum: eoque in
 manus recepto, dixit eis,
 37 Quisquis unum ex talibus
 puerulis exceperit meo nomine,
 me excipit; & quicumque me ex-
 ceperit, non me excipit, sed eum
 qui mittit me.
 38 Respondit autem ei Joan-
 nes, dicens, Præceptor, vidimus
 & audimus per nomen tuum ejicien-
 tes *dæmonia*, qui non sequitur
 nos: & prohibuimus eum, quia
 non sequitur nos.
 39 Jesus autem ait, Ne illum
 prohibete: nullus enim est qui
 virtutem per nomen meum,
 possit ritò malè loqui de me.
 40 Nam qui non est contra nos,
 non est nobis est.
 41 Quisquis enim potum dede-
 rit vobis poculum aquæ in nomi-
 ne meo, *id est*, quod sitis Christi,
 non dico vobis, nequaquam

perdiderit mercedem suam.

42 Et quisquis offendiculo fac-
 rit uni ex parvis istis qui credunt
 in me, bonum esset ei potius si
 circumponeretur saxum molare
 circa collum ejus, & projiceretur
 in mare.

43 Quod si manus tua facit ut tu
 offendas, abscinde eam: bonum
 est tibi ad vitam ingredi mancum,
 potius quàm duas manus haben-
 tem abire in gehennam, *id est*, in
 ignem illum inexstinctum:

44 Ubi vermis eorum non inter-
 rit, & ignis non exstinguitur.

45 Et si pes tuus facit ut tu
 offendas, abscinde eum: bonum
 est tibi ingredi in vitam claudum,
 potius quàm duos pedes habentem
 projici in gehennam, *id est*, in
 ignem inexstinctum:

46 Ubi vermis eorum non inter-
 rit, & ignis non exstinguitur.

47 Et si oculus tuus facit ut tu
 offendas, erue eum: bonum est tibi
 introire in regnum Dei luscum, po-
 tius quàm duos oculos habentem
 projici in gehennam ignis:

48 Ubi vermis eorum non in-
 terit, & ignis non exstinguitur.

49 Nam omnis homo igne salie-
 tur: & omnis oblatio sale salietur.

50 Bonum est sal: si vero sal in-
 suffusus fuerit, quonam ipsum con-
 dietis? habete in vobis ipsis salem,
 & pacem habete alii cum aliis.

C A P. X.

*Jus repudii. Parvulorum præroga-
 tiva. Difficultas divitum salvan-
 dorum. Petitio filiorum Zebedæ.*

E t illinc digressus venit in fines
 Judææ per oram Jordanis:
 & convenit rursus turba ad eum:
 & ut consueverat, rursus doce-
 bat eos.

2 Tunc accedentes Pharisei in-
 terrogarunt eum, an liceret viro
 uxorem dimittere, tentantes eum.

3 Ipse verò respondens dixit eis, Quid vobis mandavit Moses?

4 Ipsi autem dixerunt, Moses permittit libellum abscissionis scribere, & dimittere uxorem.

5 Tunc respondens Iesus, dixit eis, Pro duritia cordis vestri scripsit vobis mandatum istud.

6 A principio verò creationis masculum & feminam fecit Deus.

7 Propterea relinquet homo patrem suum & matrem, & agglutinetur uxori suæ:

8 Et qui duo fuerant, erunt caro una. Itaque non sunt amplius duo, sed una caro.

9 Quod ergo Deus conjunxit, homo ne seingat.

10 Et domi rursus discipuli ejus ead. m. de re interrogarunt eum.

11 Ipse verò dixit eis, Quicunque dimiserit uxorem suam, & duxerit aliam, mœchatur adversus eam.

12 Et si mulier dimiserit virum suum, & nupsit alteri, mœchatur.

13 Tunc obtulerunt ei puerulos ut tangeret eos: discipuli verò objurgabant eos qui offerebant.

14 Quod quum vidisset Iesus, indignatus est, & dixit eis, Sinite puerulos venire ad me, & ne prohibete eos; talium enim est regnum Dei.

15 Amen dico vobis, quicunque non exceperit regnum Dei ut puerulus, nequaquam in id ingredietur.

16 Et quum accepisset eos in ulnas, impositis in eos manibus, benedixit eis.

17 Egreidente autem ipso ut sese daret in viam, quidam, quum accurrisset, & accidisset ei ad genua, interrogavit eum, Præceptor bone, quid faciam ut vitam æternam possideam?

18 Iesus autem dixit ei, Quid me dicis bonum? nullus est bonus, nisi unus, nempe Deus.

19 Mandata nosti; Ne moechator, Ne occidito, Ne furaris, Ne falsum testimonium dicito, Ne damno afficito quemquam, Honora patrem tuum & matrem.

20 Ille verò respondens, dixit ei, Magister, hæc omnia obsecravi à juventute mea.

21 Iesus autem eum intuitus dilexit eum, & dixit ei, Unum tibi deficit: abi, quæcunque habes vende, & da pauperibus; & habebis thesaurum in coelo: & veni sequere me, sublata in humeris tuis cruce.

22 Ille verò mœstus factus, propter hunc sermonem, abi contristatus: habebat enim possessiones multas.

23 Et quum circumspexisset, dixit discipulis suis, Quam difficile est qui opes habent, in regnum Dei introibant!

24 Discipuli vero expaverunt, quia sciebant quod Iesus ait. Iesus autem rursus respondens, dixit eis, Quam difficile est eos qui confidunt in opibus in regnum Dei introire!

25 Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem in regnum Dei introire.

26 Illi vero amplius percontabantur, dicentes inter se, Et quomodo potest servari?

27 Intuitus autem eos Iesus dixit, Apud homines hoc fieri non potest, sed non apud Deum: omnia fieri possunt apud Deum.

28 Tunc Petrus coepit dicere, Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te.

29 Respondens autem Iesus dixit, Amen dico vobis, nullus est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut

em, aut uxorem, aut liberos, aut
ros, mea causa & Evangelii,
30 Quin accipiat centuplicia
nc isto tempore, domos, &
re-, & sorores, & matres, &
e, & agros, cum persecutio-
us. & in seculo venturo vitam
ternam.
31 Multi autem primi erunt ul-
ni, & ultimi primi.
32 Erant autem in via ascen-
dentes Hierosolyma; & præibat
Jesús; & expavecebant, &
sequebatur. Ipse
autem assumptis rursum duodecim,
cepit dicere quæ sibi erant
entura.
33 Dicens, Ecce, ascendimus
Hierosolyma, & Filius hominis
datur principibus sacerdotum &
scribis: & condemnabunt eum
cruce, tradentque eum gentibus:
34 Et ipse illudent ei, & flagel-
lunt eum, & insipient in eum,
crucifigebant eum: sed tertiâ
resurget.
35 Tunc accedunt ad eum Ja-
cobs & Joannes filii Zebedæi,
dixentes, Magister, velimus ut quic-
quid petierimus præstes nobis.
36 Ipse vero dixit eis, Quid
vultis vobis præstare?
37 Illi autem dixerunt ei, Da
bit ut unus ad dexteram tuam,
alter ad sinistram tuam sedea-
ris in gloria tua.
38 Jesus autem dixit eis, Ne-
scitis quid peratis: potestis bibe-
re poculum, quod ego bibo, &
bathmus quo ego baptizor, bap-
tizari?
39 Ipsi vero dixerunt ei, Possu-
mus. Jesus autem dixit eis, Pocu-
lum quidem quod ego bibo, bi-
bis, & baptismate quo ego bap-
tizor, baptizabimini:
40 Sed sedere ad dexteram
meam & ad sinistram meam, non

est meum dare, sed dabitur quibus
paratum est.

41 Et quum hæc audissent alii
decem, coeperunt indignari de Ja-
cobo & Joanne.

42 Jesus autem quum eos advo-
casset, dixit eis, Scitis eos qui
consentur imperare gentibus do-
minari in eas, & earum magnates
potestatem habere in eas,

43 Verum non ita erit inter
vos: sed quicumque voluerit fieri
magnus inter vos, sit minister ve-
ster;

44 Et quicumque voluerit ex vo-
bis fieri primus, sit omnium servus.

45 Nam & Filius hominis non
venit ut sibi ministraretur, sed ut
ministraret, & daret animam suam
redemptionis pretium pro mul-
tis.

46 Tunc veniunt Hiericho: eo-
que egrediente ab Hiericho, ac di-
scipulis ejus, & turba multa, filius
Timæi, Bartimeus cæcus, sedebat
apud viam mendicans.

47 Et quum audisset ipsum esse
Jesum illum Nazarenum, cepit
clamare, & dicere, Fili Davidis
Jesu, miserere mei.

48 Objurgabant autem eum
multi ut taceret: ille vero multo
magis clamabat, Fili Davidis mi-
serere mei.

49 Tunc Jesus quum substitisset,
jussit eum vocari. Vocant igitur
cæcum, dicentes ei, Confide,
surge; vocat te.

50 Ipse vero abjecto pallio suo
quum surrexisset, venit ad Jesum.

51 Et respondens dixit ei Jesus,
Quid vis tibi faciam? Cæcus au-
tem ait ei, Rabboni, ut visum re-
cipiam.

52 Jesus autem dixit ei, Abi,
fides tua te servavit. Statim igitur
recepit visum, & sequebatur Je-
sum in illo itinere.

C A P. XI.

Christus ingreditur Hierosolymam: ejicit templo vendentes & ementes: vim fidei predicat, & quaestione de baptismo Joannis sacerdotum os obturat.

QUUM autem appropinquarent Hierosolymis ad Bethpage & Bethaniam apud montem olearum, misit duos de discipulis suis;

2 Et dicit eis, Abite in vicum qui vobis est ex adverso: & statim ut ingrediemini in eum, invenietis pullum ligatum, in quo nullus hominum sedit: solvite eum & adducite.

3 Quod si quis vobis dixerit, Cur hoc facitis? dicite, Quoniam eo opus est Domino; & eum statim huc mittere.

4 Abierunt igitur, & invenerunt pullum ligatum ad ostium foris in bivio, & solverunt eum.

5 Tunc quidam eorum qui illic adstabant, dixerunt eis, Quid facitis qui solvitis pullum?

6 Ipsi vero dixerunt eis prout mandarat Jesus: & illi dimiserunt eos.

7 Adduxerunt igitur pullum ad Jesum, & injecerunt ei pallia sua, & insedit ei.

8 Multi vero pallia sua straverunt per viam: alii autem frondes cadebant ex arboribus, & sternebant in viam.

9 Et qui praebant, quique sequebantur, clamabant, dicentes, Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini.

10 Benedictum regnum patris nostri David quod venit in nomine Domini: Hosanna, *O qui es in caelis altissimis.*

11 Et ingressus est Hierosolymam Dominus, & in templum: quumque circumspexisset omnia

& vespera jam hora esset, abiit Bethaniam cum illis duodecim.

12 Et postero die quum exisset Bethania, esuriit.

13 Quum ne procul vidisset eum habentem folia, venit visum videlicet num inveniret aliquid ea: & quum venisset ad eam, nihil invenit nisi folia, non enim erat tempus ficum.

14 Tunc respondens Jesus dixit, Ne amplius ex te in seculum quisquam fructum comedit. *hoc audierunt discipuli ejus.*

15 Veniunt igitur Hierosolymam. Et ingressus Jesus in templum coepit ejicere eos qui vendebant & emebant in templo & mensas numulariorum, & thedras vendentium columbas subvertit.

16 Nec sinebat ut quisquam diceret vas per templum.

17 Et docebat, dicens eis, Nonne scriptum est, domum meam domum precationis vocatum ab omnibus gentibus? vos autem eam fecistis speluncam latronum.

18 Et hoc audierunt Scribae & primarii sacerdotes, & quaerebant quomodo eum perderent: timebant enim eum, quia tota turba percellabatur super doctrinam ejus.

19 Quum vero vespera advenisset, egressus est Jesus extranivum.

20 Et mane iter facientes per vicum, viderunt eam exaruisse dicitur.

21 Tunc recordatus Petrus dixit ei, Rabbi, ecce ficus illa cuius precatus es exaruit.

22 Et respondens Jesus dixit eis, Habete fidem Dei.

23 Amen enim dico vobis, cumque dixerit monti huic, Tu

proijce te in mare, nec addu-
taverit in corde tuo, sed credi-
derit futura quæ dicit, fiet ei
quicquid dixerit.

24 Propterea dico vobis, quæ-
cumque precantes petitis, credite
et accipietis, & erunt vobis.

25 Et quum adfiteritis precan-
tes, remittite si quid habetis ad-
versus aliquem: ut & Pater ille
ostendat qui in cælis est remittat vo-
bis offensas vestras.

26 Nam si vos non remiseritis,
& Pater ille vester qui in cælis
remittet offensas vestras.

27 Tunc veniunt rursus Hiero-
lymam, & quum ipse ambularet
in templo, veniunt ad eum pri-
marii sacerdotes, & scribæ, & se-
phores.

28 Et dicunt ei, Quâ auctoritate
hæc facis? & quis tibi dedit aucto-
ritatem istam, ut hæc facias?

29 Jesus autem respondens
dixit eis, interrogabo vos & ego
respondetis: respondere igitur
mihi, & dicam vobis quâ auctori-
tate hæc faciam;

30 Baptisma Joannis è cælo
est, an ex hominibus? responde-
mini.

31 Ratiocinabantur autem apud
se, dicentes, Si dixerimus, E cælo,
est, Quare ergo non credidistis

32 Sed si dicamus, Ex homini-
bus; timemus populum: omnes
enim sentiebant de Joanne, eum
esse prophetam fuisse.

33 Tunc respondentes dicunt
illi, Nescimus. Et Jesus respon-
dens dicit eis, Nec ego dicam vo-
bis quâ auctoritate hæc faciam.

C A P. XII.

*similitudine vineæ. De lapide
ab edificatoribus reprobato. De
tributo. De resurrectione mor-
tuum. De legis summa, filio*

Davidis, & vidua paupercola.

ET cœcit eis per parabolas di-
cere, Vineam plantavit qui-
dam, & circumposuit sepem, &
fodit lacum, & edificavit turrim,
& eloavit eam agricolis, ac per-
egrè protectus est.

2 Misitque servum ad agricolas
suo tempore, ut ab agricolis ac-
ciperet ex fructu vineæ.

3 Illi verò captum eum cœci-
dunt, ac remiserunt inanem.

4 Et rursus misit ad eos alium
servum: & illi huic quoque lapi-
dato caput comminuerunt, & re-
miserunt dedecoratum.

5 Et rursus alium misit; & il-
lum trucidarunt: multosque alios,
hos quidem cædentes, illos verò
trucidantes.

6 Quum ergo unum adhuc ha-
beret filium suum dilectum, misit
etiam illum ultimum ad eos, di-
cens, Reverebuntur filium meum.

7 Illi verò agricolæ dixerunt
inter se, Iste est hæres; venite,
trucidemus eum, & nostra erit
hæreditas.

8 Et capium eum trucidarunt,
& ejecerunt extra vineam.

9 Quid ergo faciet dominus vi-
neæ? Veniet & perdet agricolas,
& dabit vineam aliis.

10 Ne hanc quidem scripturam
legistis, Quem lapidem reprobav-
erunt ædificantes, is factus caput
est anguli:

11 A Domino factum est istud,
& est mirabile in oculis nostris?

12 Studebant igitur eum pre-
hendere, sed timuerunt turbam;
norant enim eum adversus ipsos
illam parabolam dixisse: itaque
omisso eo abierunt.

13 Et miserunt ad eum quos-
dam è Phariseis & Herodianis;
ut eum irretirent captum ser-
mone.

14 Illi verò quum venissent, dicunt ei, Præceptor, scimus te veracem esse, neque curare quemquam; non enim respicis ad personam hominum, sed in veritate viam Dei doces: Licet censum Cæsari dare, an non? demus, an non demus?

15 Ipse verò, quum sciret eorum hypocrisin, dixit eis, Quid me tentatis? prorsus te mihi denarium, ut videam.

16 Illi verò protulerunt. Tunc dicit eis, Cujus est imago ista & inscriptio? Illi vero dixerunt ei, Cæsaris.

17 Et respondens Jesus dixit eis, Reddite quæ sunt Cæsari Cæsari, & quæ Dei sunt Deo. Et admirati sunt super eo.

18 Tunc veniunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem, & interrogarunt eum, dicentes,

19 Præceptor, Moses scripsit nobis, ut si alicujus frater mortuus sit, ac reliquerit uxorem, & filios non reliquerit, accipiat ipse frater uxorem ejus, & excitet semen fratri suo.

20 Septem ergo fratres fuerunt; ac primus accepit uxorem, & moriens non reliquit semen.

21 Et secundus accepit eam, & mortuus est, & ne ipse quidem reliquit semen: & tertius itidem.

22 Et acceperunt eam septem illi, neque reliquerunt semen: ultima omnium mortua est & mulier.

23 In resurrectione ergo, postquam resurrexerint, cujus eorum erit uxor? nam septem habuerunt eam uxorem.

24 Tunc respondens Jesus dixit eis, Nonne propterea eratis quod non sciatis scripturas, neque potentiam Dei?

25 Postquam enim à mortuis resurrexerint, neque uxores dantur, neque nuptum dantur; sed sunt ut angeli qui in cœlis sunt.

26 De mortuis vero, quod sciandi sunt, non legistis in libro Moysi, quomodo in rubo locutus sit ei Deus, dicens, Ego sum Deus Abrahami, & Deus Isaac, & Deus Jacobi,

27 Non est Deus *Deus* mortuorum, sed Deus viventium: ne ergo multum erratis.

28 Et quum accessisset quidam de Scribis, qui audierat eos discitantes, & sciebat eum bene respondisse, interrogavit eum, dicens, Quod est primum omnium mandatum?

29 Jesus autem respondit, Primum omnium mandatorum. Audi Israel, Dominus Deus noster, Deus unus est.

30 Diliges igitur Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota vigitatione tua, & ex totis viribus tuis: hoc est primum mandatum.

31 Et secundum illi simile, *est*, Diliges proximum tuum ut ipsum. Majus istis aliud mandatum non est.

32 Tunc dixit ei Scriba ille, Bene, præceptor, in veritate dixisti, nam unus est Deus, nec alius præter eam:

33 Et diligere eum ex toto corde, & ex tota intelligentia, & ex tota anima, & ex totis viribus, diligere proximum ut seipsum plus est quam omnia holocausta & sacrificia.

34 Tum Jesus, quum vidisset eum cordatè respondisse, dixit, Non longè es à regno Dei. nemo amplius audebat eum interrogare.

35 Et respondens Iesus dicebat, docens in templo. Quomodo dicunt Scribæ Christum esse filium Davidis?

36 Nam ipse David dixit per Spiritum sanctum, Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dexteram meam, usquedum posuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

37 Ipse ergo David dicit eum Dominum: unde igitur filius ejus est? Et multa turba audiebat eum libenter.

38 Ipse autem dicebat eis in doctrina sua, Cave a Scribis, qui amant stolati ambulare, & salutationes in foris,

39 Primosque confessus in conventibus, & primos accubitus in cenis;

40 Qui devorant domus viduarum, & in speciem utuntur longis precibus: isti auferent gravius iudicium.

41 Et quum sedisset Iesus ex adverso gazophylacii, spectabat quomodo turba immitteret æs in gazophylacium: multi igitur divites injiciebant multa.

42 Et quum venisset quædam mulier pauper, injecit minuta æreola duo, quod est quadrans.

43 Tunc ille, quum advocasset discipulos suos, dixit eis, Amen dico vobis, vidua hæc pauper plus immisit quam omnes alii qui miserunt pecuniam in gazophylacium.

44 Nam omnes ex eo quod superfluis redundat immiserunt: hæc vero è penuria sua immisit omnia quæ habebat, totum nempe victum suum.

CAP. XIII.

Consummatio hujus seculi figuratur per excidium Hierosolymæ 1477.

Quum autem egredereetur e templo, dixit ei quidam è discipulis suis, Præceptor, vide quide lapides, & qualia ista sint ædificia.

2 Tunc Iesus respondens dixit ei, Vides ista magna ædificia? non relinquetur lapis super lapidem, qui non dissolvatur.

3 Et quum sederet in monte olearum ex adverso templi, interrogarunt eum privatim Petrus, & Jacobus, & Joannes, & Andreas;

4 Dic nobis quando hæc erunt, & quod signum erit quando futurum est ut hæc omnia finem habeant.

5 Iesus autem eis respondens cepit dicere, Videre nequis vos seducat.

6 Multi enim venient sub nomine meo, dicentes, Ego sum Christus, multosque seducunt.

7 Quum autem audieritis bella & rumores bellorum, ne turbamini, oportet enim ista fieri: at nondum erit finis.

8 Surget enim gens in gentem, & regnum in regnum, eruntque terramotis singulis locis, & erunt fames ac turbæ.

9 Principia erunt dolorum partus ista: sed cavere vos vobis ipsis, tradent enim vos in confectus & conventus; cædemini, & coram præsidibus ac regibus sistemini propter me, ut hoc sit testimonio adversus eos.

10 Et apud omnes gentes oportet primum predicari Evangelium.

11 Quum autem vos tradendo duxerint, ne antè solliciti estote quid dicturi sitis, neque meditari: sed quicquid datum fuerit vobis illo momento, id loquimini: non enim estis vos qui lo-

loquimini, sed Spiritus Sanctus.

12 Tradet autem frater fratrem ad mortem, & pater filium: & insurgent liberi adversus parentes, & eos curabunt morte mulcandos.

13 Et eritis odio omnibus propter nomen meum: sed qui sustinerit ad finem usque, is servabitur.

14 Quum autem videritis abominationem illam vastatricem, quæ dicta est à Daniele propheta, positum ubi non oportet (qui legit animadvertat) tunc qui fuerint in Judæa fugiant in montes:

15 Qui verò fuerit in solario, ne descendat domum, nec ingrediatur ut quicquam sumat ex domo sua:

16 Et qui fuerit in agro, ne revertatur retro, ut sumat pallium suum.

17 Væ autem prægnantibus & lactantibus per illos dies.

18 Orate verò ne fiat fuga vestra hyeme.

19 Erunt enim dies illi talis afflictio, qualis non fuit à principio rerum conditarum, quas condidit Deus, usque ad hoc tempus, neque fiet.

20 Et nisi Dominus decurtasset dies illos, omnis caro periret: sed propter electos, quos elegit, decurtavit dies illos.

21 Tunc autem si quis dixerit, Ecce hic Christus, vel, Ecce illic, ne credite.

22 Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetae, & edent signa ac miracula ad seducendam, si fieri possit, etiam electos.

23 Vos autem cavete: Ecce, prædixi vobis omnia.

24 Caterum per illos dies, post afflictionem illam, sol obscurabitur, nec dabit luna splendorem suum.

25 Et stelle cæli excident, &

potestates quæ in cælis sunt conturbentur.

26 Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum potentia & multa gloria.

27 Ille verò tunc mittet angelos suos, & suos electos coget à quatuor ventis, ab extremo terræ usque ad extremum cæli.

28 A ficu verò discite parabolam: quum ramus ejus jam tener sit, & germinat folia, nostis prope esse aestatem.

29 Ita & vos, quum hæc videritis fieri, scitote illum prope esse ad fores.

30 Amen dico vobis, nequam præterierit hæc ætas usque dum facta sint hæc omnia.

31 Cælum & terra præteribunt, sermones autem mei nequaquam præteribunt.

32 Sed de die illo ac hora nemo scit, ne angeli quidem qui in cælis sunt, neque ipse Filius, sed Pater.

33 Cavete, vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus illud sit futurum.

34 Nam filius hominis ita est ut quispiam qui peregrè abiens, relicta domo sua, datque se visui potestate, ac suo cuique opere janitori mandavit ut vigilaret.

35 Vigilate igitur (nescitis enim quando dominus domus veniet, vespere, an mediâ nocte, an in gallicinio, an mane)

36 Ne quum repente venerit inveniat vos dormientes.

37 Quæ autem dico vobis, omnibus dico, Vigilate.

C A P. XIV.

Christi passio.

ERat autem pascha, & azymis duobus post diebus, & quarebant primarii sacerdotes & scribæ quomodo eum dolo prehensum trucidarent.

2 Dicebat

2 Dicebant autem, Non in festo, lans amphoram aquæ, sequimini eum :
tumultus sit populi.

3 Quum autem *J. sus* esset apud ethaniam in domo Simonis lepro-
accumbente eo, venerat mu-
ter habens alabastrum unguenti
ardi liquidæ multi pretii, &
onfracto alabaistro, effuderat ei
caput.

4 Quidam autem indignabantur
quid sese, & dicebant, Quorsum
editio ista unguenti facta est ?

5 Nam poterat hoc venire am-
plius quam trecentis denariis, &
ari pauperibus. Et fremebant
eam.

6 Jesus autem ait, Omittite
am: quid ei molestiam exhibe-
re? bonum opus operata est er-
ga me.

7 Semper enim pauperes habe-
re vobiscum, & quandocunque
olueritis poteritis eis benefacere ;
verò non semper habebitis.

8 Hæc quod potuit fecit: occu-
pit enim ungere meum corpus
funerationem.

9 Amen dico vobis, ubicunque
adiatum fuerit Evangelium
hoc in toto mundo, etiam id quod
ita fecit dicetur in memoriam
fias.

10 Tunc Judas Iscariotes, unus
ex illis duodecim, abiit ad pri-
arios sacerdotes, ut eum ipsis
proderet.

11 Illi verò eo audito gavis-
sunt, & polliciti sunt se pecuniam
daturos. Quarebat igitur quo-
modo opportunè eum proderet.

12 Primo autem die azymo-
rum, quando pascha mactabatur,
venit ei discipuli ipsius, Ubi vis
profecti parare ut edas pas-
cha?

13 Tunc mittit duos de disci-
pulis suis, & dicit eis, Abite in
viam, & occidite quendam basi-

14 Et quocunque introierit, di-
cite patrifamilias, Præceptor dicit,
Ubi est diverforium, ubi pascha
cum discipulis meis edam?

15 Tunc ipsis vobis monstrabit
coenaculum magnum stratum, pa-
ratum: Illic parate nobis pascha.

16 Abierunt igitur discipuli
ejus, veneruntque in civitatem, &
invenerunt omnia prout dixerat
eis: & paraverunt pascha.

17 Et quum serum *dei* esset,
venit cum duodecim;

18 Quumque discubissent, &
ederent, ait Jesus, Amen dico vo-
bis, unus ex vobis prodet me,
qui edit mecum.

19 Ipsi verò coeperunt contri-
stari, & ei dicere sigillatim, Num
ego? & alius, Num ego?

20 Ipse autem respondens dixit
eis, Unus ex duodecim qui *ma-*
num intingit mecum in catinam,
me proder.

21 Filius quidem hominis abit,
prout scriptum est de eo: sed vae
homini illi per quem Filius homi-
nis proditur: bonum erat homini
illi si natus non fuisset.

22 Et edentibus ipsis, quum ac-
cepisset Jesus panem, & bene-
dixisset, fregit, deditque eis: &
ait, Accipite, edite: hoc est cor-
pus meum.

23 Et accepto poculo, cum gra-
tias egisset, dedit eis: & biberunt
ex eo omnes.

24 Et dixit eis, Hoc est sanguis
meus novi illius fœderis, qui pro
multis effunditur.

25 Amen dico vobis, non bi-
bam amplius ex fructu vitis, usque
ad diem illum quum ipsum bibam
novum in regno.

26 Et quum hymnum cecinif-
sent, exierunt in montem olearum.

27 Tunc

27 Tunc dicit eis Iesus Omnes offendimini in me nocte ista: nam scriptum est, Percutiam pastorem, & dispergentur oves:

28 sed postquam suscitatus fuero, præibo vobis in Galilaam.

29 Petrus autem dixit ei, Etiamli omnes offendantur, at non ego.

30 Tunc dicit ei Iesus, Am n dico tibi, hodie nocte ista, priusquam bis gallus vocem miterit, ter abnegabis me.

31 At ille multò magis dicebat, Si me oportuerit commori tibi, haudquaquam te abnegabo. Itidem autem etiam omnes dicebant.

32 Veniant igitur in locum cuius nomen est Gethsemane Tunc dicit discipulis suis, Sedete hic usque dum precatus fuero.

33 Et assumit Petrum, & Jacobum, & Joannem secum: cepitque expavescere, & gravissimè angere.

34 Et dixit eis, Undiquaque tristis est anima mea usque ad mortem: manete hic, & vigilate.

35 Progressusque paululum, prociit in terram; & oravit ut, si fieri possit, abiret ab ipso hora illa;

36 Dixitque, Abba, Pater, omnia fieri abs te possunt: transfer à me istud poculum: verum non quid ego velim, sed quid tu.

37 Tunc venit, & invenit eos dormientes; dixitque Petro, Simon, dormis? non potuisti unam horam vigilare?

38 Vigilate & precamini, ne introeatis in tentationem: spiritus quidem promptus est, sed caro infirma.

39 Et quum rursus abiisse, precatus est, eundem sermonem loquutus.

40 Reversus autem invenit eos rursus dormientes, (erant enim oculi eorum gravati) neque sciebant quid ei responderent.

41 Et venit tertio, dicitque eis, Dormite quod superest, & requiescite: sufficit, venit hora: ecce traditur Filius hominis in manus peccatorum.

42 Surgite, eamus: ecce, qui prodit me appropinquavit.

43 Et statim adhuc eo loquente, adest Judas, qui erat unus duodecim, & cum eo turba multa cum gladiis & fustibus, à primariis sacerdotibus, & scribis, & senioribus.

44 Dederat autem eis iste, qui eum tradebat, commune inter ipsos signum, dicens, Quemcumque osculatus fuero, is est; prehendite eum, & abducite eum.

45 Quum igitur venisset, statim accedens ad eum, dixit ei, Rabbi, Rabbi; ac deosculatus est eum.

46 Illi vero injectis in eam manibus prehenderunt eum.

47 Quidam autem ex iis qui adstabant, stricto gladio percussit servum pontificis maximi, & abstulit eius auriculam.

48 Respondens autem Iesus dixit eis, Ut adversus laqueum existis cum gladiis & fustibus ad comprehendendum me?

49 Quotidie eram apud vos in templo docens, nec prehensistis me: sed oportet ut impleantur scripturæ.

50 Tunc relicto eo omnes fugerunt.

51 Quidam autem juvenis sequebatur eum, amicus sindone super nudum corpus, & prehendit eum juvenes.

52 Ipse vero derelicta sindone, nudus effugit ab illis.

53 Tunc abduxerunt Jesum ad pontificem maximum; cum quo conveniunt omnes primarii sacerdotes, & seniores, & scribæ.

54 Petrus autem è longinquo secutus est eum intrò usque in aulam pontificis maximi; & considerat cum ministris, & calefaciebat se ad ignem.

55 Primarii verò sacerdotes, & omnes confessus querebant testimonium adversus Jesum, ut eum morte mulctarent; nec inveniebant.

56 Nam multi falsum testimonium dicebant adversus eum, sed non erant paria ipsorum testimoniorum.

57 Tunc quidam surrexerunt, & falso testati sunt adversus eum, dicentes,

58 Nos audivimus eum dicentem, Ego destruam templum hoc quod est manibus factum, & in ruinam absque manibus factum iterum edificabo.

59 Sed ne sic quidem par erat testimonium eorum.

60 Tunc pontifex maximus, cum assurrexisset in medium, interrogavit Jesum, dicens, Non respondes quicquam? quid illud quod isti adversum te testificantur?

61 Ipse vero silebat, & nihil respondit. Rursum pontifex maximus eum interrogavit, & dixit ei, Tunc es ille Christus filius illius benedicti?

62 Jesus autem dixit, Ego sum: & videbitis Filium hominis sedentem ad dexteram potentie dei, & venientem cum nubibus caeli.

63 Pontifex maximus verò discipulis vestibus suis dixit, Quid adhuc nobis opus est testimoniis?

64 Audistis blasphemiam: quid

vobis videtur? Illi verò omnes contra eum judicaverunt, ipsum teneri mortis poena.

65 Et ceperunt quidam inspuere in eum, & obtegere faciem ejus, & colaphos ei infligere, & dicere ei, Varicinare: ministri verò bacillorum ictibus eum cedebant.

66 Quum verò Petrus esset in aula inferius, venit quadam ex ancillis pontificis maximi:

67 Et quum vidisset Petrum secalescientem, intuita in eum dixit, Et tu cum Nazareno Jesu eras.

68 Ipse verò negavit, dicens, Non novi illum, neque scio quid tu dicas. Et exivit extra in vestibulum, & gallus vocem emisit.

69 Tunc ancilla quum rursus vidisset eum, cepit dicere iis qui adstabant, Hic est unus ex ipsis.

70 Ipse vero rursus negavit. Et rursus pulo post qui adstabant dixerunt Petro, Verè ex ipsis es: etenim Galilaus es, & locutio tua similis est.

71 Ipse autem cepit execrari & jurare, dicens, Non novi hominem istum quem dicitis.

72 Tunc secundo gallus vocem emisit: & recordatus est Petrus verborum quæ dixerat ei Jesus, Prinquam gallus vocem bis miserit, & me abnegabis. Et quum se proripuisset, flevit.

C A P. XV.

Christi passio, mors, & sepultura.

Statim autem, mane consilio inito, summi sacerdotes cum senioribus & scribis, totusque confessus, vincum Jesum abduxerunt, tradideruntque Pilato.

2 Et interrogavit eum Pilatus, Tunc es ille rex Judæorum? Ipse vero respondens dixit ei, Tu dicis.

3 Et accusabant eum primarii sacerdotes de multis.

4 Pilatus

4 Pilatus autem rursus interrogavit eum, dicens, Non respondes quicquam? ecce quam multa adversus te testificantur.

5 Jesus autem nihil amplius respondit, adeo ut miraretur Pilatus.

6 Caterum singulis festis dimittebat eis unum ex vincitis, quemcunque postulassent.

7 Erat verò quidam, qui dicebatur Barabbas, vincitus cum seditionis fociis, qui sedem per seditionem fecerant.

8 Et vociferans turba cœpit petere ut faceret, prout semper ipsis fecerat.

9 Pilatus autem respondit eis, dicens, Vultis dimittam vobis regem illum Judæorum?

10 (Noverat enim eum per invidiam traditum fuisse à primariis sacerdotibus.)

11 Primarii verò sacerdotes concitârunt turbam ut potius Barabbam ipsis dimitteret.

12 Tunc Pilatus respondens, rursus dixit eis, Quid ergo vultis faciam isto quem dicitis regem Judæorum?

13 Ipsi vero rursus clamaverunt, Crucifige eum.

14 Pilatus autem dicebat eis, Enimvero quid mali fecit? Illi autem amplius clamaverunt, Crucifige eum.

15 Pilatus igitur volens turbæ satisfacere, dimisit eis Barabbam, & Jesum flagellatum tradidit ut crucingeretur.

16 Milites vero abduxerunt eum intra aulam, id est, pratorium, & convocaverunt totam cohortem.

17 Et induerunt eum purpurâ, & circumposuerunt ei plexam coronam spineam.

18 Et cœperunt eum salutare, dicentes, Ave rex Judæorum.

19 Et verberabant ejus caput calamo, & inspuabant in eum ac submissis genibus adorabant eum.

20 Quum autem illussissent eum exuerunt eum purpurâ, & induerunt eum suis ipsius vestimentis eduxeruntque ut crucifigerent eum.

21 Præterea angariârunt prætereuntem quendam Simonem Cyrenæum (venientem rure, patre Alexandri & Rufi) ut attolleret crucem ejus.

22 Duxeruntque eum in locum Golgotha: quod est, si interpretis, Calvariæ locus.

23 Et dederunt ei bibendum myrrhatum vinum: ipse verò non sumpsit.

24 Quumque crucifixissent eum partiti sunt vestimenta ejus, jactu forte super ea, quis quid tolleret.

25 Erat autem hora tertia quando crucifixerunt eum.

26 Eratque inscriptio criminis ipsius inscripta his verbis, REUS ILLE JUDÆORUM.

27 Crucifixerunt etiam cum duos latrones, unum ad dexteram & alterum ad sinistram ejus.

28 Et impleta est scriptura quod dicit, Et cum sceleratis numeratus est.

29 Qui verò præteribant conturbabantur ei, moventes capita sua & dicentes, Vah, tu qui destruxisti templum & triduo ædificas,

30 Serva teipsum & descende à cruce.

31 Similiter autem & primarii sacerdotes illudentes, dicebant ei ad alios cum scribis, Alios servare seipsum servare non potest,

32 Christus ille rex Israel descendat nunc à cruce, ut videamus & credamus. Et qui crucifixi erant cum eo probis afficiunt eum.

33 Quum verò advenisset hora
exta, tenebræ factæ sunt super
regionem usque ad horam
onomam.

34 Et horâ nonâ clamavit Je-
sus voce magnâ, dicens, Eloi, E-
lamma sabachthani? quod
est, si quis interpreteretur, Deus mi,
deus mi, cor me deseruisti?

35 Et quidam adstantium, quum
adissent, dicebant, Ecce, Eliam
vocat.

36 Cucurrit autem quidam, &
plerâ spongiâ aceto, & arundi-
circumpositâ dedit ei potum,
dicens, Sinite; videamus an veni-
Elias ad eum detrahendam.

37 Jesus verò emissâ voce
agrâ expiravit.

38 Et aulaum templi fissum est
duas partes, à summo usque ad
fundum.

39 Quum vidisset autem centu-
rioni qui adstabat ipsi ex adverso,
ita emissio clamore expirasse,
dixit, Verè homo ille filius erat Dei.

40 Erant autem etiam & mu-
lieres è longinquo spectantes;
inter quas erat Maria Magdalene,
Maria Jacobi parvi & Jose-
phæ, & Salome:

41 Quæ etiam, quum esset in
Galilæa, sequutæ fuerant eum, &
nunc aberant ei: aliæque multæ
simul cum eo ascenderant
in Ierosolyma.

42 Quum autem serum diei jam
esset, (quoniam erat parasceue,
est, ante-sabbatum)

43 Veniens Iosephus Arima-
theus, honoratus senator, qui
ipse expectabat regnum Dei,
ante animo introiit ad Pilatum,
petit corpus Jesu.

44 Pilatus autem miratus est, si
mortuus esset; & advocato
militum, interrogavit eum, an
verum mortuus fuisset?

45 Et re cognitâ ex centurio-
ne, donavit corpus Iosepho.

46 Is autem emit sindonem, &
detrahit eum involvit sindone,
deposuitque in monumento quod
erat excisum è petra; & advolvut
saxum ad ostium monumenti.

47 Maria Magdalene verò &
Maria mater Joie spectabant ubi
poneretur.

C A P. XVI.

*Christi resur. ectio, apparitio, bap-
tismi institutio, & ascensio in
cælum.*

ET exacto intercedente sabbato,
Maria Magdalene, & Maria
Jacobi mater & Salome emerant
aromata, ut venientes ungerent
eum.

2 Et valde mane, primo die
hebdomadis, veniunt ad monu-
mentum, exorto sole;

3 Dicebantque inter sese, Quis
avolvit nobis saxum ab ostio mo-
numenti?

4 Intuitæ verò conspiciunt sax-
um esse avolutum: nam erat
magnum valde.

5 Ingressæ igitur in monumen-
tum, viderunt juvenem sedentem
ad dexteram amictum stolâ can-
didâ: & expaverunt.

6 Ipse verò dixit eis, Ne ex-
pavefcite: Jesum quæritis Naza-
renum illum, qui fuit crucifixus:
suscitatus est, non est hic: ecce
locus ubi posuerant eum.

7 Sed abite, dicite discipulis
ejus & Petro, *insum* præire vobis
in Galilæam: illic eum videbitis,
prout dixit vobis.

8 Tunc digressæ citò, fugerunt
à monumento: tenebat enim eas
tremor & stupor, neque cuiquam
quicquam dicebant; timebant e-
nim.

9 Quum autem resurrexisset Je-
sus mane, primo die hebdomadis,

G

apparuit

apparuit primùm Mariæ Magdalenaë, ex qua eiecerat septem damonia.

10 Illa profecta annunciavit iis qui cum ipso fuerant, lugentibus ac flentibus.

11 Illi verò quum audissent eum vivere, & conspectum fuisse ab ea, non crediderunt.

12 Postea autem duobus ex ipsis ambulanti bus apparuit aliâ formâ, quum rus proficiscerentur.

13 Et illi abierunt, & annunciarunt reliquis, qui ne illis quidem crediderunt.

14 Postremò verò unì sedentibus ipsis undecim conspicuum sese præbuit, & exprobravit incredulitatem eorum, & cordis duriem; eo quod iis qui ipsum conspexerant suscitatum non credidissent.

15 Et dixit eis, Profecti in mundum universum, prædicare Evangelium omni creaturæ.

16 Qui crediderit, & baptizatus fuerit, fervabitur; qui vero non crediderit condemnabitur.

17 Signa autem eos qui crediderint hæc consequentur: Per nomen meum damonia ejicient, linguis loquentur novis;

18 Serpentes tollent; & quid lethale biberint, nequaquam nocebit eis; agrotis manus imponent, & bene habebunt.

19 Dominus igitur, postquam loquutus fuisset eis, sursum recessus est in cælum, & sedixit dexteram Dei.

20 Illi verò profecti prædicant ubique, Domino co-operante, & sermonem eorum confirmant per signa subsequencia.

Evangelium secundum LUCAM.

C A P. I.

Historia parentum Joannis, ejusque natiuitatis & functionis. Annunciatur conceptio Christi. Magnificat Deum Maria, & Zacharias prophetat de Joanne.

QUoniam multi aggressi sunt componere narrationem earum rerum, quarum plena fides nobis facta est,

2 Prout tradiderunt nobis qui à principio spectatores ipsi & ministri fuerunt sermonis:

3 Visum est etiam mihi, omnia altè repetita penitus assequuto, oratione illa ad te scribere, præstantissime Theophile;

4 Ut agnoscas earum rerum veritatem, quas audicione accepisti.

5 **F**UIT diebus Herodis illius regis Judææ sacerdos quidam nomine Zacharias, ex classe biblicæ: uxor vero ipsius erat filiabus Aaron, & nomen ei Elisabetha.

6 Erant autem iusti ambo, conspectu Dei, incedentes in omnibus mandatis & constitutionibus Domini inculpate.

7 Nec erat eis proles, eo quod esset Elisabetha sterilis, & ambo provecti jam essent ætate.

8 Factum est autem, ut quum is sacerdotio fungeretur in ordine sue classis ante Deum,

9 Secundum ritum functionis sacerdotalis, sortitus sit munus facienda, ingrediendo in templum Domini.

10 Tota verò multitudo populi
ois precabatur tempore suffitus.

11 Visus autem est ei angelus
Domini stans ad dexteram altaris
suffitus.

12 Et Zacharias eo viso turba-
tus est, & timor incidit in eum.

13 Dixit autem ei angelus, Ne
time, Zacharia; nam exaudita est
precatio tua, uxorisque tua Eli-
sabetha gignet tibi filium, & vo-
cabis nomen ejus Joannem.

14 Et erit tibi gaudio & ex-
ultationi, multique super ejus na-
tuitate gaudebunt.

15 Erit enim magnus in con-
spectu Domini, & vinum siceram-
que non bibet; & Spiritu sancto
implebitur etiam à ventre matris
sue:

16 Multosque filiorum Israel
convertet ad Dominum Deum ip-
sorum.

17 Nam ipse præcedet in con-
spectu ejus cum Spiritu & virtute
sua, ut convertat corda patrum
in filios, & rebelles ad prudentiam
istorum, ut paret Domino popu-
lum instructum.

18 Tunc dixit Zacharias ange-
lo, Quò argumento istud noscam?
Ego enim sum senex, & uxor
mea provecta est ætate.

19 Et respondens angelus dixit
ei, Ego sum Gabriel, qui adito
in conspectu Dei, missusque sum
à te alloquar, & hæc tibi læta
annunciem.

20 Et ecce, silebis, nec loqui
saberis ad eum usque diem, quo
revertentur; eò quòd non credidisti
sermonibus meis, qui implebantur
tempore suo.

21 Erat autem populus expe-
ctans Zachariam; & mirabantur
quòd ista tardaret in templo.

22 Ille verò egressus non pot-
uit eis loqui; & agnoverunt eum

visionem vidisse in templo; nam
ipse innuebat eis: permanisitque
mutus.

23 Et factum est, ut impleti
sunt dies ministerii ipsius, abiit
domum suam.

24 Post illos autem dies conce-
pit Elisabetha uxor ejus; & occul-
tavit se menses quinque, dicens,

25 Nempe ita mihi fecit Domi-
nus diebus, quibus me intuitus est,
ut auferret probrum illud meum
inter homines.

26 Mense autem sexto missus est
angelus Gabriel à Deo in urbem
Galilææ, cui nomen Nazareth,

27 Ad virginem desponsam vi-
ro, cui nomen erat Josephus, ex
domo Davidis: nomen autem vir-
ginis erat Maria.

28 Ingressus igitur angelus ad
eam, dixit, Ave, gratia dilecta:
Dominus tecum est: benedicta tu
inter mulieres.

29 Illa verò quum eum vidis-
set, perturbata est super ejus ser-
mone, & cogitabat qualis esset
salutatio ista.

30 Tunc dixit ei angelus, Ne
time, Maria; es enim in gratia
apud Deum.

31 Ecce, concipies in utero,
& paries filium; & vocabis no-
men ejus Jesum.

32 Hic erit magnus, & filius
Altissimi vocabitur, dabitque ei
Dominus Deus sedem Davidis pa-
tris ipsius:

33 Regnabitque in domo Ja-
cobi in æternum, & regni ejus
non erit finis.

34 Dixit autem Maria ad ange-
lum, Quomodo erit istud, quando-
quidem virum non novi?

35 Et respondens angelus dixit
ei, Spiritus sanctus superveniet in
te, & virtus Altissimi inumbrabit
te: propterea id etiam quòd na-
scetur

scetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.

36 Et ecce, Elisabetha cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua; & hic mensis est sextus ipsi quæ vocabatur sterilis.

37 Quia apud Deum non erit ullum verbum quod fieri non potest.

38 Dixit autem Maria, Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Et abiit ab ea angelus.

39 Surgens vero Maria per eos dies, profecta est in montanam regionem cum festinatione in urbem Judæ,

40 Et ingressa est domum Zachariæ, & salutavit Elisabetham.

41 Et factum est, ut audivit Elisabetha salutationem Mariæ, subsiliit fœtus in utero ejus, & repleta est Spiritu sancto Elisabetha,

42 Exclamavitque voce magna, & dixit, Benedicta tu inter mulieres, quia benedictus fructus uteri tui.

43 Et unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?

44 Ecce enim, ut existit vox salutationis tuæ in auribus meis, subsiliiit fœtus exultans in utero meo.

45 Et beata est quæ credidit: nam pericientur ea quæ dicta sunt ei à Domino.

46 Tunc ait Maria, Magnificat anima mea Dominum,

47 Et exultat spiritus meus super Deo servatore meo:

48 Quia respexit humilem ancillam suam: ecce enim ex hoc nunc & beatam me predicabunt omnes ætates;

49 Quia magnificè mecum egit potens ille, cujus sanctum est nomen.

50 Et cujus misericordia in omnes ætates parata est timentibus ipsum.

51 Forte facinus fecit brachio suo: dissipavit superbos cogitatione cordis ipsorum:

52 Detrahit potentes è thronis & exaltavit humiles:

53 Famelicos implevit bonis & divites ablegavit inanes.

54 Suscepit Israel em puerum suum, ut memor esset misericordiæ,

55 (Prout loquutus est pater noster, nimirum Abrahamo & Isaac & Jacob) in æternum.

56 Manlit autem Maria cum illa quasi menses tres, & postea revertit domum suam.

57 Elisabethæ verò completum est tempus ad pariendum; & peperit filium.

58 Et audierunt accolæ & cognati ejus, Dominum magnificam misericordiâ suâ usum esse erga eam & ei gratulabantur.

59 Et factum est, ut die octavo venerint ad circumcidendum puerulum: vocabant autem eum ex nomine patris ipsius, Zachariam.

60 Sed respondens mater ejus ait, Nequaquam, sed vocabitur Joannes.

61 Et dixerunt ad eam, Nemo est in cognatione tua qui vocetur isto nomine.

62 Innebant autem patres quid vellet eum vocari.

63 Ilque postulata tabella scripturæ, dixit, Joannes est nomen ejus. Et mirati sunt omnes.

64 Apertum est autem os ejus illico, & lingua ejus; & loquebatur benedicens Deo.

65 Ortus est igitur timor omnibus accolis eorum: & in montana regione Judææ dice-

SEC. LUCAM.

77

Cap. I, 2.

ata sunt omnia verba ista.

66 Et omnes qui audierunt re-

posuerunt ea in cordibus suis, dicen-

tes, Quisnam puerulus hic erit?

Manus autem Domini erat cum

67 Et Zacharias pater ejus re-

pletus est Spiritu sancto, prophe-

tizavitque, dicens,

68 Benedictus Dominus Deus

Israelis, quod inviserit & rede-

derit populum suum.

69 Et erexit cornu salutis nobis

in domo Davidis pueri tui;

70 Prout loquutus est per os

prophetarum suorum,

71 Fore ut nos servaret ex ini-

micis nostris, & de manu omnium

72 Ut uteretur misericordia

ga patris nostris, ac memor ef-

ficari iocundis tui sancti;

73 Et iurjurandi quod juravit

Abrahamo patri nostro, *nimirum*

74 Ut sine metu, de manu ini-

micorum nostrorum liberati, ser-

75 Cum sanctitate & iustitia,

76 Tu verò, puerule, propheta

77 Et des cognitionem salutis

78 Ex intima misericordia Dei

79 Ut appareat iis qui in tene-

80 Ipse autem puerulus cresce-

81 & corroborabatur spiritu;

suitque in desertis ad eum usque diem, quo se ostenderet apud Iherusalem.

CAP. II.

Nativitas Christi quomodo facta & patefacta, ejusque circumcisio. Purificatio Mariæ. Canticum Simeonis. Concio Anna, & Christi pueri cum doctoribus synagagæ.

Factum est autem diebus illis, ut prodiret edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur totus terrarum orbis.

2 (Hæc descriptio prima facta est presidente Syria Cyrenio)

3 Ibant igitur omnes ut describerentur, in suam quisque urbem.

4 Ascendit autem etiam Josephus à Galilæa, ex urbe Nazareth, in Judæam, in urbem Davidis, quæ vocatur Bethlehema, propterea quod erat ex domo & familia Davidis:

5 Ut describeretur cum Mariâ desponsa sibi uxore, quæ erat prægnans.

6 Factum est autem quomodo essent illic, ut explerentur dies ad pariendum.

7 Peperit igitur filium suum primogenitum, & fasciis eum involvit, reclinavitque eum in præsepi; eo quod non erat eis locus in diversorio.

8 Erant autem pastores in eadem regione excubantes, & agentes vigilias noctis super gregem suum

9 Et ecce, angelus Domini supervenit ipsius, & gloria Domini circumfulsit eos, & timuerunt timore magno.

10 Tunc dixit eis angelus, Ne timeate, ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit toti populo:

11 Nunc, natum esse vobis ho-

die Servatorem, qui est Christus genitus sanctus Domino erit.)
Dominus, in urbe Davidis.

12 Hoc autem vobis signum secundum id quod dictum est
erit, invenietis infantem fasciis involutum, acentem in præsepi.
lege Domini, par turturum, & duos pullos columbarum.

13 Et repente adfuit cum angelo multitudo exercituum celestium, laudantium Deum, & dicentium,
25 Et ecce, quidam erat Hierosolymis, cui nomen Simeon: eratque homo iste iustus ac religiosus expectans consolationem Israel.

14 Gloria in celis altissimis Deo, & Spiritus sanctus erat super eum.
& in terra pax, in homines benevolentia.

15 Et factum est, ut discesserunt ab eis angeli in cœlum, tunc pastores illi dicerent alii ad alios, Eamus sane Bethlehchem usque, & videamus factum istud quod Dominus notum fecit nobis.

16 Venerunt igitur festinantes, & invenerunt Mariam, & Josephum, & infantem jacentem in præsepi.
26 Fueratque ipsi divinitus nuntiata a Spiritu sancto, ut non viscerum mortem, priusquam viderent Christum illum Domini.

17 Eo autem viso, divulgaverunt id quod dictum fuerat ipsis de puerulo illo.
27 Is igitur venit impulsus Spiritu in templum. Et quum introducerent puerulum Jesum parentes, ut ejus causa facerent quod ex lege consuetum erat:

18 Et omnes qui audierunt mirati sunt ea, quæ ipsis dicta fuerant à pastoribus illis.
28 Nunc ipse recepit eum in ulnas suas, & benedixit Deo, dixit.

19 Maria verò ista omnia conservabat, conferens in corde suo.
29 Tu c dimittis servum tuum Domine, secundum verbum tuum cum pace:

20 Reverfi sunt autem pastores glorificantes & laudantes Deum super omnibus, quæ audierant & viderant, prout ipsis dictum fuerat.
30 Quia viderunt oculi mei salutem tuam,

21 Et quum advenisset dies octavus ad circumcidendum puerulum, vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum fuerat ab angelo priusquam ipse in utero conciperetur.
21 Quam parâsti in oculis omnium populorum;

22 Et quum impleti fuissent dies purgationis Mariæ, secundum legem Moysi, adduxerunt eum Hierosolymam, ut offerrent eum Domino.
32 Lumen detegendum gentibus, & gloriam populi tui Israel.

23 (Prout scriptum est in lege Domini, Omnis masculus primogenitus offeratur Domino.)
33 Josephus autem & Maria ejus mirabantur super iis quæ dicebantur de eo.

24 Et benedixit eis Simeon dixitque Mariæ matri ejus, Ecce positus est iste casui & resurrectioni multorum in Israel, & in gentem cui contradicatur:
34 Et quum impleti fuissent dies purgationis Mariæ, secundum legem Moysi, adduxerunt eum Hierosolymam, ut offerrent eum Domino.

25 (Prout scriptum est in lege Domini, Omnis masculus primogenitus offeratur Domino.)
35 (Quia & tuam ipsius vitam pro nobis tradidisti) ut discantur ex multis cordibus cogitationes.

26 Erat etiam quidam prophetissa, filia Phannelis, tribu Aseris, provecta in senectute.

ram aetatem, postquam vixisset cum viro annos septem à virginitate sua :

37 Et *quum* esset vidua quasi annorum octoginta quatuor, non abicebat a templo, jejuniis ac deprecationibus colens Deum noctem ac diem.

38 Hæc igitur eo ipso momento quam supervenisset, vicissim palam a-noscebat Dominum, & loquebatur de eo omnibus qui redemptionem expectabant Hierosolymis.

39 At illi ut perfecerunt omnia secundum legem Domini, reversi sunt in Galilaam, in urbem suam Nazaretham :

40 Puerulus autem crescebat, & corroborabatur Spiritu, implebaturque sapientia, & Deigratia erat super eum.

41 Ibant vero parentes ejus quotannis Hierosolymam in festo Pasche.

42 Quum igitur factus esset annorum duodecim, ipsique ascenderent Hierosolymam secundum morem illius festi,

43 Et peregrissent illius dies, revertentibus ipsis, substitit puer Jesus Hierosolymis : & hoc nescivit Josephus, nec mater ejus.

44 Existimantes autem eum esse in comitatu, ierunt viam *vinis* Dei, & requirebant eum inter cognatos & inter notos.

45 Et quum eum non invenissent, reversi sunt Hierosolymam, quærentes eum.

46 Et factum est triduo post, cum ipsi ut invenirent eum in templo, sedentem in medio magistrorum, audientem eos, & eos interrogantem.

47 Percellebantur autem omnes qui eum audiebant, super intelligentia & responsis ejus.

48 Et eo viso facti fuerunt parentes ejus attoniti : & dixit ad eum mater ipsius, Fili, cur ita fecisti nobis? ecce pater tuus & ego anxii quærebamus te.

49 Tunc dixit ad eos, Quid est quod quærebatis me? an nesciebatis oportere me in iis esse quæ patris mei sunt?

50 Sed ipsi non intellexerunt verba, quæ ipsis fuerat loquutus.

51 Descendit autem cum eis, venitque Nazaretham, & erat eis subiectu : & mater ejus conservabat verba hæc omnia in corde suo.

52 Jesus vero proficiebat sapientia & statura, ac gratia apud Deum & homines.

C A P. III.

Ministerium Joannis, ejusque de Christo testimonium : ejus incarcerationis & mortis ; necnon baptismus, & genealogia Christi.

ANno autem decimo quinto imperii Tiberii Cæsaris, Pontio Pilato procurante Judæam, tetrarcha Galilææ Herode, Philippo autem ipsius fratre tetrarcha Ituræ & Trachonitidis regionis, & Lyfania Abilenes tetrarcha,

2 Sub pontificibus maximis Anna & Caiapha, factum est verbum Domini ad Joannem Zachariæ filium in deserto.

3 Venit igitur in omnem regionem circumjacentem Jordani, prædicans baptismum reipiscentiæ ad remissionem peccatorum :

4 Ut scriptum est in libro sermonum Esaie prophetæ, dicentis, Vox vociferantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas ejus.

5 Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis deprimetur : & quæ curva sunt fient *via* recta, & asperæ viæ fient planæ.

6 Vide-

6 Videbitque omnis caro salutem Dei.

7 Dicebat igitur turbæ venienti ut baptizaretur ab ipso, Progenies viperarum, quis præmonstravit vobis ut fugeretis à futura ira?

8 Ferte igitur fructus convenientes resipiscentiæ: & ne cœperitis dicere apud vos ipsos, Patrem habemus Abrahamum: dico enim vobis, posse Deum etiam ex lapidibus istis excitare liberos Abrahamo.

9 Jam verò etiam securis ad radicem arborum posita est: omnis ergo arbor non ferens fructum bonum exciditur, & in ignem abjicitur.

10 Et interrogavit eam turba, dicens, Quid igitur faciemus?

11 Respondens autem dixit eis, Qui habet duas tunicas, impertiat non habenti; & qui habet escas similiter faciat.

12 Venerunt autem & publicani ut baptizarentur; & dixerunt ei, Magister, quid faciemus?

13 Ipse verò dixit eis, Nihil amplius quàm quod constitutum est vobis exigite.

14 Interrogarunt autem eum etiam milites, dicentes, Et nos quid faciemus? Et ait eis, Neminem concutite, neque dolo opprimite; & contenti estote stipendiis vestris.

15 Expectante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Joanne, numnam ipse esset Christus ille;

16 Respondit Joannes, dicens omnibus, Ego quidem baptizo vos aqua: sed venit qui validior me est, cujus non sum dignus qui solvam corrigiam solearum: ipse vos baptizabit Spiritu sancto & igni.

17 Cujus ventilabrum in manu ipso: & qui perpurgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleam autem exuret igni inextinguibili.

18 Multa igitur etiam alia exhortans evangelizabat populo.

19 Herodes autem retrarchæ quum argueretur ab eo de Herodiade uxore Philippi fratris ejus, deque omnibus sceleribus quæ ipse patraret,

20 Adjicit & hoc supra omnia, quod incluserat Joannem in carcere.

21 Factum est autem quum baptizaretur omnis populus, & Jesus baptizatus esset & oraret, ut aperiretur cælum;

22 Et descenderet Spiritus sanctus corporeâ specie, tanquam columba, supra eum; & vox de cælo existeret, dicens, Tu es filius ille meus, dilectus ille, in te acquiesco.

23 Ipse autem Jesus incipiebat esse quasi annorum triginti, filius (ut existimabatur) Josephi filii Heli,

24 Filii Matthathi, filii Levi filii Melchi, filii Jannæ, filii Josephi.

25 Filii Mattathie, filii Amos filii Naumi, filii Esli, filii Naggæ.

26 Filii Maathi, filii Mattathie, filii Semei, filii Josephi, filii Judæ,

27 Filii Joannæ, filii Rhesæ filii Zorobabelis, filii Salathiel filii Neri,

28 Filii Melchi, filii Addi, filii Cosami, filii Elmodami, filii Eris,

29 Filii Josæ, filii Eliezeris, filii Jorimi, filii Matthathi, filii Levi,

30 Filii Simeonis, filii Judæ, filii Josephi, filii Jonani, filii Eliacimi,

31 Filii Melex, filii Mainan

Cap. 4. filii Matthæ, filii Nathanis, filii Davidis.

32 Filii Jesse, filii Obedis, filii Boosi, filii Salmonis, filii Naassolis,

33 Filii Aminadabi, filii Arami, filii Eliomi, filii Phareb, filii Judæ,

34 Filii Jacobi, filii Isaci, filii Abrahami, filii Tharæ, filii Naathoris,

35 Filii Saruchi, filii Ragavi, filii Phaleci, filii Heberis, filii Salæ,

36 Filii Arphaxadi, filii Semi, filii Noë, filii Lamechi,

37 Filii Mathusalæ, filii Henochi filii Jaredis, filii Mahalalelis, filii Cainani,

38 Filii Henochi, filii Sethi, filii Adami, qui fuit Dei.

CAP. IV.

Incipit Evangelium Christi quadragesimale: monomachia felix cum diabolo, concio inter populares, & miracula.

Jesus autem plenus Spiritu sancto revertit à Jordane, & aëtas ab eodem spiritu in desertum,

2 Dies quadraginta tentante eum diabolo: nec edit quicquam per illos dies; sed iis finitis postea sinit

3 Tum edixit ei diabolus, Si filius es Dei, dic illi lapidi ut fiat panis.

4 Et respondit ei Iesus, dicens, scriptum est, Non pane solo viveret homo, sed quovis verbo Dei.

5 Tunc quum subduisset eum diabolus in montem sublimem, ostendit ei omnia regna terræ in brevis temporis.

6 Et ait ei diabolus, Tibi dabo universam hanc universam, & gloriam illorum regnorum: nam omni tradita est, & cuicunque venero do eam.

7 Itaque si tu adoraveris me, dabo tua omnia.

8 Respondens autem Iesus, dixit ei, Abscede à me, Satana; scriptum est enim, Adorabis Dominum Deum tuum, & eum solum coles.

9 Tunc duxit eum Hierosolymam, & eum statuit super pinas templi, & dixit ei, Si tu filius Dei es, deice teipsum hinc deorsum;

10 Scriptum est enim, Angelis suis præcipiet de te, ut custodiant te;

11 Et in manus attollent te, ne quando impingas ad lapidem pedem tuum.

12 Respondens autem Iesus dixit ei, Dictum est, Non tentabis Dominum Deum tuum.

13 Et finita omni tentatione, diabolus abscessit ab eo ad tempus.

14 R. versus est autem Iesus cum virtute Spiritus in Galilæam: & fama de eo exiit in totam circumiacentem regionem.

15 Et ipse docebat in synagogis eorum, omnibus ipsam glorificantibus.

16 Venit igitur Nazaretham, ubi fuerat nutritus: & intravit, ut consueverat, die sabbati in synagogam; & surrexit ut legeret.

17 Tunc da us est ei liber Esaiæ prophete: quumque explicuisset librum, invenit locum in quo scriptum erat,

18 Spiritus Domini super me, propterea quod unxit me; ut evangelizem pauperibus misit me, ut medear contritis corde, ut predicem captivis dimissionem, & caecis visus recuperationem, ut concessos emittam in liberatem:

19 Ut predicem annum Domini acceptum.

20 Et complicatum librum quem reddidisset ministro, sedit; &

& omnium in synagoga oculi erant intenti in eum.

21 Cœpit autem eis dicere, Certè hodie impleta est hæc scriptura audientibus vobis.

22 Et omnes testimonium ei dabant, ac mirabantur super sermonibus *plenis* gratiâ procedentibus ex ore ipsius, dicebantque, Nonne iste est filius ille Iosephi?

23 Et dixit ad eos, Omnino dicetis mihi hoc proverbium, Medice, cura teipsum; quæcunque audivimus facta fuisse in urbe Capernaumo, fac etiam hic in patria tua.

24 Dixit autem, Amen dico vobis, nemo propheta acceptus est in patria sua.

25 Sed in veritate dico vobis, multæ viduæ erant diebus Eliæ in Israele, quando clausum fuit cœlum ad tres annos & sex menses, adeo ut fuerit fames magna per totam regionem:

26 Et ad nullam illarum missus est Elias, sed Sareptam urbem Sidoniæ, ad mulierem viduam.

27 Et multi leprosi erant in Israele sub Elisæo propheta: & nullus eorum purificatus est, sed Naamanus Syrus.

28 Tunc repleti sunt omnes excandescentiâ in synagoga, hæc audientes.

29 Et quum surrexissent, eiecerunt eum extrâ urbem, & duxerunt eum usque ad supercilium montis, super quem urbs ipsorum erat ædificata, ut præcipitarent eum.

30 Ipse verò quum transisset per medios ipsos, profectus est.

31 Et descendit Capernaumum urbem Galilææ, ibique docebat eos sabbatis.

32 Et percellerantur super doctrinam ejus: erat enim sermo ipsius cum auctoritate.

33 Erat autem in synagoga quidam habens spiritum dæmoniacum impurum, qui exclamavit voce magna,

34 Dicens, Ah, quid nobis tecum, Jesu Nazaré? venisti ut perderes nos? novi te quis sis: *nimirum* sanctus ille Dei.

35 Et objurgavit eum Jesus, dicens, Obmutece, & exi ab eo. Tunc dæmonium, *projecto* illo in medium, exiit ex eo, nihilque enocavit.

36 Et obortus est pavor in omnibus: & colloquebantur alii cum aliis, dicentes, Quid hoc est, quòd cum auctoritate ac potestate imperat impuris spiritibus, & exeunt?

37 Et dimanavit rumor de eo in omnem locum circumjacentem regionis.

38 Egressus autem Jesus è synagoga introivit domum Simonis locutus verò Simonis detinebatur febri magna: & rogaverunt eum pro illa.

39 Tunc ipse adstans supra eam objurgavit febrim, & *febris* eam dimisit: *illa* verò quum illico surrexisset, ministravit eis.

40 Occidente autem sole, omnes qui habebant infirmos morbo variis, ducebant ipsos ad eum: ille verò unicuique ipsorum impositis manibus, sanavit eos.

41 Exibant autem etiam *dr* monia ex multis, clamantia, ac dicentia, Certè tu es Christus ille filius ille Dei. Sed ipse objurgans non sinebat ea loqui, quod scirent ipsum esse Christum illum.

42 Orto autem die egressus profectus est in desertum locum, & turba quærebat eum; veneruntque usque ad ipsum, & retinebant eum, ne ab ipsis discederet.

43 Ille verò dixit eis, Certè

etiam aliis urbibus oportet me
evangelizare regnum Dei : nam
ad hoc missus sum.

44 Et prædicabat in synago-
gis Galilææ.

C A P. V.

*Christus docet è navigis, & per cap-
turam piscium attrahit Petrum,
Jacobum, & Joannem : simul
paralyticum & peccata solvit : vocat
Levi publicanum : excusat suos
discipulos à jejuniis.*

Factum est autem quum turba
incumberet ei, audire dei verbi
causâ, ipse stabat apud lacum
Genesareth ;

2 Viditque duo navigia quæ ad
lacum erant : piscatores vero quum
illis descendissent, abluebant
retia.

3 Ingressus autem in unum
horum navigiorum, quod erat Si-
monis, rogavit eum ut à terra pro-
heret paululum : quumque con-
discesset, docebat turbam ex na-
vigio.

4 Ut cessavit autem loqui, dixit
ad Simonem, Provehito in altum,
et dimitte retia vestra ad captu-
m.

5 Tum respondens Simon ait
Magister, quam per totam no-
ctem nos fatigaverimus, nihil ce-
dimus ; tamen ex tuo jussu de-
mittam rete.

6 Et quum hoc fecissent, con-
discesserunt piscium multitudinem
signam : dirumpebatur autem
rete eorum.

7 Et innuerunt consortibus qui
erant in altero navigio, ut veni-
rent, & sibi opitularentur. Ve-
nerunt igitur, & impleverunt am-
bas naves, ita ut pene merge-
rentur.

8 Quum autem hæc vidisset Si-
mon Petrus, accidit ad genua Je-
sus, dicens, Discede à me, nam
ego peccator sum, Domine.

9 Pavor enim occupârat, eum
& omnes qui cum eo erant, super
captura piscium, quam compre-
henderant :

10 Similiter autem & Jacobum
& Joannem filios Zebedæi, qui
erant socii Simoni. Tunc ait ad
Simonem Jesus, Ne metue ; ab
hoc tempore vivos capies homi-
nes.

11 Illi autem quum subduxis-
sent in terram navigia, relictis
omnibus, sequuti sunt eum.

12 Et ecce factum est, ut quum
esset in quadam urbe, tum adve-
nisset quidam plenus leprâ, ac viso
Jesu, procidens in faciem, depre-
caretur eum, dicens, Domine, si
velis, potes me purificare.

13 Jesus autem extensâ manu
tetigit eum, dicens, Volo, purifica-
tor. Et statim lepra abiit ab eo.

14 Ipse verò mandavit ei, ut
nulli hoc diceret : sed profectus,
inquit, ostende te ipsum sacerdoti,
& offer pro purificatione tui,
prout imperavit Moyses, ut hoc sit
eis testimonio.

15 Dimanabant autem eò ma-
gis sermones de eo : & convenie-
bat turba multa ut audirent, &
per eum sanarentur ab infirmi a-
tibus suis.

16 Ipse autem secedens erat in
desertis, & orabat.

17 Et factum est quodam die,
quum ipse doceret, sederentque
Pharisæi ac legis doctores, qui
venerant ex omnibus vicis Gali-
lææ, & Judææ, & Hierosolymis,
& virtus Domini adesset ei ad
sanandum illos ;

18 Tunc ecce advenerunt qui-
dam ferentes in lecto hominem
qui erat paralyticus : & stude-
bant eum inferre, & ponere in
ipsius conspectu.

19 Et quum non invenissent
quâ

quā ipsum inferrent propter turbam, ascenderunt in solarium, & perfollo testaceo pavimento, dimiserunt eum cum lectulo in medium, ante Jesum:

20 Qui fide eorum visā, dixit, Heus tu, remissa sunt peccata tua.

21 Tunc coeperunt ratiocinari Scribæ & Pharisei, dicentes, Quis est iste qui loquitur blasphemias? quis potest remittere peccata nisi solus Deus?

22 Jesus autem agnitis eorum cogitationibus, respondens, dixit eis, Quid ratiocinamini in cordibus vestris?

23 Utrum est facilius dicere, Remissa sunt tibi peccata; aut dicere, Surge & ambula?

24 Ut autem sciatis Filium hominis auctoritatem habere in terra remittendi peccata (ait paralytico) Tibi dico, Surge, & sublato in humeros lectulo tuo, abi domum tuam.

25 Is autem illico surgens in eorum conspectu, sublato in humeris eo in quo jacuerat, abiit domum suam glorificans Deum.

26 Et stupor cepit omnes, & glorificabant Deum: & repleti sunt metu, dicentes, Certe vidimus inopina hodie.

27 Post hæc verò exiit, & conspexit publicanum nomine Levi, sedentem ad telonium, & dixit ei, Sequere me,

28 Et ille derelictis omnibus, surrexit, & sequutus est eum.

29 Et fecit ei Levi epulum magnum domi suæ: eratque turba multa publicanorum, & aliorum qui cum ipsis accubebant.

30 Obmurmurabant autem eis Scribæ ac Pharisei, dicentes ad discipulos ejus, Quare cum publicanis & peccatoribus editis & bibitis?

31 Et respondens Jesus dixit eis, Non opus est iis qui sani sunt me dico, sed iis qui male se habent.

32 Non veni vocatum iustos, sed peccatores ad resipiscientiam.

33 Ipsi verò dixerunt ei, Quare discipuli Joannis jejunant crebra & deprecationes faciunt, similiter & discipuli Phariseorum; tui vero edunt & bibunt?

34 Ipse autem dixit eis, Nemo potestis facere ut filii thalami, quod tempore cum ipsis est sponsus, junent?

35 Veniet autem dies, quando tolletur ab eis sponsus, tunc jejunabunt illis diebus.

36 Dicebat autem eis etiam parabolam, Nemo panniculum novi vestimenti indit in vestimentum vetas: alioqui & illud novum findit vetus, & veteri non convenit panniculus sumptus novo.

37 Et nemo injicit vinum novum in utres veteres: alioquin dirumpet vinum novum utres, & ipsum effundetur, & utres rubeant.

38 Sed vinum novum in utres recentes injiciendum est, & utres que conservantur.

39 Et nemo qui biberit veteris statim vult novum; dicit enim, Vetus utilis est.

C A P. VI.

ΣΥΝΤΗΡΙΣ de sabbato. Et de recessu apostolorum. Concilio de consuetudine & contra, de inimicorum dilectione, & de fugientibus iudiciis temerariis, & hypocrisis.

Factum est verò ut sabbato primo pertransiret per sabbatum, vellebant autem discipuli spoliare edebantque, confricantes manibus.

2 Quidam autem Pharisei & summi sacerdotes dixerunt eis, Cur facitis hæc?

quod non licet facere sabbatis? 3 Tunc respondens Iesus, dixit illis, Ne hoc quidem legistis, quod dixit David, quum esuriret ipse & qui cum eo erant?

4 Quomodo introierit domum Dei, & panes proposititios sumperit, ederitque, & dederit etiam illis qui secum erant: quibus panibus non licet vesci nisi solis sacerdotibus?

5 Et dicebat eis, Filius hominis dominus est etiam sabbati.

6 Factum est verò etiam alio sabbato, ut ipse ingrederetur in synagogam, ac doceret. Erat autem ibi quidam, cujus manus dextra erat arida.

7 Observabant autem eum Scribæ & Pharisei, an sabbato sanatus esset illum, ut invenirent occasionem adversus eum.

8 At ipse notat cogitationes eorum, & dixit homini illi qui habebat manum aridam, Surge, & stas in medio. Ille verò surrexit & stetit.

9 Dixit igitur eis Iesus, Interrogabo vos quiddam: licet sabbatis facere an malefacere *cuiquam*? an mentem servare an perdere?

10 Et quum eos omnes circumspiceret, ait homini, Extende manum tuam. Ille autem ita fecit: & restituta est manus ejus sicut altera.

11 Ipsi autem repleti sunt avidia; & colloquebantur alii cum eo, quidnam facerent Iesu.

12 Factum est autem aliis diebus, abiit in montem ad orandum, & pernoctavit illic in prece Domini Dei.

13 Et quum dies ortus esset, adiecit discipulos suos, & quum illis elegeret duodecim, quos apostolos nominavit:

14 (Nempe Simonem, quem e-

tiam nominavit Petrum, & Andream fratrem ejus, Jacobum & Joannem, Philippum & Bartholomæum,

15 Matthæum & Thomam, Jacobum Alphæi filium, & Simonem qui vocatur Zelotes,

16 Judam Jacobi fratrem, & Judam Iscarioten, qui etiam fuit proditor)

17 Et descendisset cum eis, substitit in loco campestri, turbaque discipulorum ejus, & multitudo magna plebis ex tota Judæa & Hierusalem, & a maritima regione Tyri & Sidonis, qui venerant ut audirent eum, & sanarentur ab infirmitatibus suis:

18 Et qui vexabantur à spiritibus impuris: & sanabantur.

19 Et tota turba studebat eum tangere; quia vis ab eo prodibat, & sanabat omnes.

20 Ipse verò sublati oculis suis in discipulos, dicebat, Beati estis, pauperes; quia vestrum est regnum Dei.

21 Beati qui nunc esuritis; quia saturabimini. Beati qui nunc flestis; quia ridebitis.

22 Beati eritis, quum vos oderint homines, & separaverint vos, & conviciis affecerint vos, & nomen vestrum ut improbum abjecerint, propter Filium hominis.

23 Gaudete illo die, & salite; ecce enim merces vestra multa est in cœlis; nam itidem faciebant prophetis patres eorum.

24 Sed vae vobis, divitibus; nam perceptum habetis solatium vestrum.

25 Vae vobis, qui impleti estis; nam esurietis. Vae vobis, qui ridestis nunc; nam lugebitis & flebitis.

26 Vae vobis, quum benè vobis dixerint omnes homines; nam

eadem faciebant pseudoprophetis patres eorum.

27 Sed vobis dico qui auditis, Diligite inimicos vestros; benefacite iis qui vos oderunt;

28 Benedicite iis qui execrantur vos, & orate pro infestantibus vos.

29 Et qui tibi ceciderit maxillam, præbe & alteram: & ab eo qui tollit tibi pallium, etiam tunicam ne prohibeto.

30 Cuius autem petenti abs te da: & ab eo qui tollit *res tuas* ne repetito.

31 Et prout vultis ut faciant vobis homines, vos e iam facite eis similiter.

32 Quod si diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis erit gratia? nam & peccatores diligunt eos, à quibus diliguntur.

33 Et si benefeceritis iis, qui vobis benefaciunt, quæ vobis erit gratia? nam & peccatores idem faciunt.

34 Et si metuum dederitis iis, à quibus speratis vos recepturos, quæ gratia erit vobis? nam & peccatores peccatoribus dant mutuum, ut recipiant paria.

35 Imo diligit inimicos vestros, & iis benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes: & erit merces vestra multa, ac filii eritis illius Altissimi: nam ipse benignus est erga ingratos & malos.

36 Estote ergo misericordes, prout & Pater vester misericors est.

37 Ne iudicate, & non iudicabimini: ne condemnate, & non condemnabimini: absolvite, & absolvemini:

38 Date, & dabitur vobis: mensuram, *inquam*, bonam, pressam, agitatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem

enim mensurâ, quâ metimini, contra metietur vobis.

39 Dicebat autem eis parabola, Num potest cæcus cæco viam dux esse? nonne ambo in foveam cadent?

40 Non est discipulus supra magistrum suum: sed quisquis erit perfectus discipulus, erit ut magister.

41 Quid autem aspicias festucam quæ est in oculo fratris tui? trabem autem quæ est in oculo tuo non consideras?

42 Aut quomodo potes dicere fratri tuo, Frater, sine ejiciam festucam quæ in oculo tuo est? quum ipse trabem quæ est in oculo tuo non respicias? Hypocrita, ejice primum trabem illam ex oculo tuo, & tunc despicias ut ejicias festucam quæ est in oculo fratris tui.

43 Non est arbor bona, quæ faciat fructum malum, neque arbor mala, quæ ferat fructum bonum.

44 Unaquæque enim arbor ex fructu suo cognoscitur. Neque enim è spinis colligunt ficus, neque è rubo vindemiant uvam.

45 Bonus homo ex bono thesauro cordis sui profert bonum, & malus homo ex malo thesauro cordis sui profert malum: ex abundantia enim cordis loquitur os ejus.

46 Quid autem vocatis nomen Domine, Domine, & non facitis quæ dico?

47 Quisquis venit ad me, audit sermones meos, & eos præstat, præmonstrabo vobis cuius milis sit.

48 Similis est cuiuspiam ædificanti domum, qui fodit, & excavavit, & statuitque fundamenta super petram. Ubi autem venit inundatio, illius est flumen domus illi, & non

nequivit eam quaterere; fundata enim erat super petram.

49 Qui autem *meos sermones* audivit, nec præstitit, similis est cuiusdam qui ædificavit domum suam super solum absque fundamento, cui illud est flumen: itaque statim cecidit, factæque ruina domus illius magna.

C A P. VII.

Christus servum centurionis sanat, & filium viduæ resuscitat; legatus Joannis excipit; edit miracula, & peccata remittit.

Quom autem finivisset omnia verba sua audiente populo, processit est Capernaumum.

2 Centurionis verò cujusdam servus malè affectus moribundus erat, qui erat ipsi pretiosus.

3 Et verò quum audivisset de Jesu, misit ad eum seniores Judæum, rogans eum ut veniret, & curaret servum suum.

4 Isti autem quum venissent Jesum, precati sunt eum fructuè, dicentes, Certè dignus est hoc præbeas:

5 Diligit enim gentem nostram, synagogam ædificavit nobis.

6 Jesus ergo ibat cum eis. Et cum jam non longè abesset ab ædomo, misit ad eum centurio amicus, dicens ei, Domine, ne exorator; nec enim sum dignus ut ad eum meum subeas:

7 Ideo ne meipsum quidem indignum arbitratus qui veni ad te: sed loquere, & sana puer meus.

8 Et enim ego homo sum sub tellare constitutus, habens sub militibus; & dico huic, Valet, & obtemperat: & alteri, Veni, & venit: & servo meo, Fac hoc, ac facit.

9 Auditis autem his, Jesus admiratus est eum: & conversus, ait turbæ quæ ipsum sequebatur,

Dico vobis, ne in Israele quidem tantam fidem inveni.

10 Et domum reversi qui missi fuerant, sanum invenerunt servum qui infirmus fuerat.

11 Et factum est die sequenti, ut proficisceretur in civitatem quæ vocatur Nain: proficiscebantur autem cum eo discipuli ejus multi, turbaque multa.

12 Ut autem appropinquavit portæ civitatis, tum ecce, defunctus efferebatur, qui unigenitus fuerat matri suæ, & ipsi quidem viduæ: turbaque civitatis multa erat cum ea.

13 Dominus verò ipsam intuitus, intimâ misericordiâ commotus est super ea, & dixit, Ne flecto.

14 Quumque accessisset tetigit locum (qui vero portabant subfisterunt) & dixit, Adolescens, tibi dico, Surge.

15 Tunc resedit qui fuerat mortuus, & cepit loqui: & illi dedit eum matri suæ.

16 Cepit autem omnes timor; & glorificabant Deum, dicentes, Certè propheta magnus suscitatus est inter nos, &, Certè Deus respexit populum suum.

17 Pervenitque iste de eo sermone in totam Judæam, & in totam regionem circumjacentem.

18 Et annuntiârunt Joanni discipuli ipsius de his omnibus: qui advocatos duos quosdam de discipulis suis,

19 Misit ad Jesum, dicentes, Tune is es qui venturus erat, an alium expe habimus?

20 Quum igitur venissent ad eum viri illi, dixerunt, Joannes Baptista misit nos ad te, dicens, Tune is es qui venturus erat, an alium expectabimus?

21 Eâdem autem horâ multos sanavit

sanavit à morbis, & flagellis, & spiritibus improbis; & cæcis multis visum gratificatus est.

22 Et respondens Iesus, dixit eis, Profecti annunciate Joanni quæ vidistis & audistis; cæcos visum recipere, claudos ambulare, leprosos purificari, surdos audire, mortuos suscitari, pauperibus evangelizari.

23 Beatus est autem quicumque non fuerit offensus in me.

24 Et quum abiissent nuntii Joannis, cœpit de Joanne dicere ad turbam, Quid existis in desertum spectaturi? arundinem à vento agitatam?

25 Sed quid existis visuri? hominem molibus vestibus amictum? ecce, qui vestitu magnifico utuntur, & luxu versantur, sunt in palatibus regis.

26 Sed quid existis visuri? prophetam? certè dico vobis etiam amplius quam prophetam.

27 Hic est de quo scriptum est, Ecce, mitto nuncium meum ante faciem tuam, qui apparabit viam tuam coram te,

28 Nam dico vobis, inter genitosex mulieribus nullus est major propheta Joanne Baptista: sed qui minimus est in regno Dei major est eo.

29 Et eo audito, totus populus & publicani justificarunt Deum, baptizati baptismo Joannis.

30 Pharisei verò, & legis interpretes, consilium Dei aspernati sunt adversus semetipsos, non baptizati ab eo.

31 Dixit præterea Dominus, Cui ergo assimilabo homines gentis istius? & cui rei similes sunt?

32 Similes sunt puerulis sedentibus in foro, & qui acclamant alij aliis, & dicunt, Cecinimus vobis tibiis, & non saltastis; la-

mentati sumus vobis, & non saltastis.

33 Venit enim Joannes Baptista neque edens panem, neque bibens vinum; & dicitis, Dæmonium habet.

34 Venit Filius hominis edens & bibens; & dicitis, Ecce hominidax & vini potor, amicus publicanorum & peccatorum.

35 Sed justificata est sapientia filiis suis omnibus.

36 Rogavit autem eum quidam ex Phariseis, ut secum ederet itaque ingressus domum Pharisei discubuit.

37 Et ecce, mulier quæ fuerat in urbe peccatrix, quum cognovisset eum accumbere in domo Pharisei, allato alabastro unguenti,

38 Et stans apud pedes ejus retro, flens cœpit lacrymis rigare pedes ejus, & capillis capitis intergebat, & deosculabatur pedes ejus, & illo unguento ungebat.

39 Quum autem id vidisset Phariseus qui vocaverat eum, dixit ad se, Hic, si esset propheta, novisset utique quæ & qualis sit ea mulier quæ tangit ipsum, quod videlicet sit peccatrix.

40 Tunc respondens Iesus dixit ei, Simon, habeo quiddam quod tibi dicam. At ille ait, Magister, dic.

41 Duo debitores, inquit Jesus erant cuidam creditori: unus debebat denarios quingentos, alter verò quinquaginta.

42 Quum autem illi non essent solvendo, gratificatus est utrisque. Horum igitur, dic, utrum eum plus diligeret?

43 Respondens vero Simon dixit, Ille, præsumo, cui plus gratificatus est. At ille dixit ei, Recte judicasti.

44 Et conversus ad mulierem dixit Simoni, Cernis hanc mulierem? ingressus sum domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti; hæc autem lacrymis rigavit pedes meos, & capillis capitis sui extersit:

45 Osculum mihi non dedisti; hæc autem, ex quo ingressa est, non intermisit deosculari pedes meos:

46 Oleo caput meum non unxit, hæc autem unguento unxit pedes meos.

47 Cujus rei gratia dico tibi, remissa esse multa illa ipsis peccatis, nam dilexit multum: cui autem parvulum remittitur, parvulum diligit

48 Dixit autem ei, Remissa sunt tibi peccata.

49 Et ceperunt qui simul acumbant dicere apud se, Quis est iste qui etiam peccata remittit?

50 Dixit autem ad mulierem illam, Fides tua te servavit: vade in pace.

CAP. VIII.

Mulieres Christo ministrant. Parabola de semine, & de lucerna: item quatuor miracula.

Et factum est deinceps, ut ipse iter faceret oppidatum & vicarum, prædicans, & evangelizans nomen Dei, & duodecim illi erant cum eo:

2 Et quedam mulieres, quas faverat à spiritibus improbis & orbis; nempe Maria quæ vocabatur Magdalene, ex qua septem demonia exierant,

3 Et Joanna uxor Chuze procuratoris Herodis, & Susanna, & alie multe, quæ ministrabant ei ex quo sibi suppetebant.

4 Quam autem multa turba congreneret, & qui in singulis urbibus erant proficiscerentur ad eum, didicis per parabolam,

5 Quidam sator exiit ut sereret semen suum: & inter serendum aliud cecidit secundum viam, & conculcatum est, & volucres celi exederunt illud.

6 Et aliud cecidit in petram; & enatum exaruit, quia non habebat humorem.

7 Et aliud cecidit inter spinas; & simul enatæ spinæ suffocant illud.

8 Et aliud cecidit in terram bonam; & quum enatum esset edidit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat, Qui habet aures ad audiendum, audiat.

9 Interrogabant autem eum discipuli ejus, dicentes, Quæ esset ista parabolæ?

10 Ipse verò dixit eis, Vobis datum est nosse mysteria regni Dei, reliquis autem per parabolas loquor, ut videntes non videant, & audientes non intelligant.

11 Est autem hæc parabola: Semen illud est sermo Dei.

12 Qui autem secundum viam semina excipiunt, ii sunt qui audiunt; deinde venit diabolus, & tollit sermonem de corde eorum, ne, postquam crediderint, ferventur.

13 Qui vero in petram, ii sunt qui quum audierunt, cum gaudio excipiunt sermonem: sed isti radices non habent, qui ad tempus credunt, & tempore tentationis abscedunt.

14 Quod autem in spinas cecidit, ii sunt qui audierunt: sed profectioni à solitudinibus & divitiis ac voluptatibus vitæ suffocantur, nec fructus proferunt.

15 Quod autem in bonam terram cecidit, ii sunt qui in corde honesto ac bono auditum sermonem retinent, & fructum adferunt per tolerantiam.

16 Nemo porro qui lucernam

accenderit, operit eam vase, aut subter lectum ponit: sed candelabro imponit, ut qui ingrediuntur cernant lumen.

17 Non est enim *quicquam* occultum, quod non sit futurum manifestum, nec celatum, quod non sit futurum ut innotescat, & veniat in apertum.

18 Videte ergo quomodo auditis: quisquis enim habet, dabitur ei, & quicumque non habet etiam quod videtur habere tolletur ab eo.

19 Venerunt autem ad eum mater & fratres ejus, & non poterant eum convenire propter turbam.

20 Et annunciatum est ei, dicentibus *nonnullis*, Mater tua & fratres tui adstant foris cupientes te videre.

21 Ipse vero respondens dixit, Mater mea & fratres mei hi sunt, qui sermonem Dei audiunt, & eum præstant.

22 Factum est autem quodam die, ut ipse ingrederetur in navigium ac discipuli ejus, & diceret eis, Transamus in ulteriorem ripam lacus. Profecti sunt igitur.

23 Navigantibus autem eis sopitus est: & descendit turbo ventri in lacum, & complebantur, ac periclitabantur.

24 Accedentes autem expersecerunt eum, dicentes, Præceptor, præceptor, perimus. Ipse vero exprofectus objurgavit ventum ac fluctuationem aquæ: & cessaverunt, factaque est tranquillitas.

25 Dixit autem eis, Ubi est fides vestra? Metuentes autem mirati sunt, dicentes alii ad alios, Quisnam ille est, ut ventis quoque & aquæ imperet, & auscultent ei?

26 Et navigarunt in regionem

Gadarenorum, quæ est in opposita ripa Galilææ.

27 Ipsi autem egresso in terram occurrit ex urbe vir quidam, qui habebat dæmonia à temporibus multis, & vestimento non induebatur, neque in *ulla* domo manebat, sed in monumentis.

28 Iergo quum vidisset Jesum & exclamasset, accidit ei *ad pedes* & voce magnâ dixit, Quid mihi tecum, Jezu, fili Dei altissimi? ergo te ne me torqueas.

29 Mandabat enim illi spiritus impuro, ut exiret ab eo hominem à multo tempore corripuerunt eum: itaque victus *ille* catenis pedicis custodiebatur; sed diutius vinculis agitabatur à dæmonio in deserto.

30 Interrogavit autem eum Jesus, dicens, Quod tibi nomen est? Ipse vero dixit, Legio: nam dæmonia multa ingressa erant eum.

31 Et rogabant eum ne intraret sibi ut abirent in abyssum.

32 Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte: & rogabant eum *dæmonia* sibi permitteret in illos ingredi. Et permisit eis.

33 Egressa autem dæmonia à eo homine ingressa sunt porcos, & grex ille ruit è præcipitio in lacum, & suffocatus est.

34 Quum autem pastores viderent quod factum fuerat, fugerunt; & profecti annunciarunt urbem & in agros.

35 Exierunt igitur ut viderent quod factum erat: veneruntque Jesum, & invenerunt hominem solum, à quo dæmonia exierant, constitum, ac sanæ mentis, ad pedes Jesu; & metuerunt.

36 Annunciaverunt autem etiam hi qui viderant, quomodo

liberatus fuisset qui fuerat demoniacus.

37 Et rogavit eum tota multitudo circumjacentis regionis Gadarenorum, ut discederet ab eis, quia magna metu tenebantur: ipse autem ingressus navigium reversus est.

38 Deprecatus est autem eum vir ille, a quo demonia exierant, ut esset cum eo: sed dimisit eum Jesus, dicens,

39 Revertere domum tuam, & narra quanta tibi præstiterit Dominus. Abiit igitur prædicans per totam urbem quanta sibi præstisset Jesus.

40 Factum est autem, ut quum revertisset Jesus, exceperit eum turba; nam omnes expectabant eum.

41 Et ecce venit quidam cui nomen Jairus, qui erat præfectus synagoga; & accidens ad pedes Jesu, rogabat eum ut ingrederetur domum suam:

42 Quoniam erat ei unigenita filia quasi annorum duodecim, qua ve moriebatur. Inter eundum vero turba coarctabat eum.

43 Mulier autem quæ erat in fluxione sanguinis ab annis duodecim, & in medicos impenderat totum victum, nec ab ullo potnerat curari,

44 Quum accessisset à tergo, tetigit fibriam pallii ipsius: & subito subsistit fluxio sanguinis.

45 Tunc ait Jesus, Quis est qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus & qui cum eo erant, Magister, turba te constringit & opprimit, & dicis, Quis qui me tetigit?

46 Jesus autem ait, Tetigit me inquit, nam ego cognovi virtutem me produisse.

47 Videns autem mulier illa se

non latuisse, tremens venit, & accidens ei ad pedes, declaravit ei in conspectu totius populi quam ob causam tetigisset eum, & quomodo sanata fuerat illico.

48 Ipse vero dixit ei, Confide, filia, fides tua te servavit: vade cum pace.

49 Adhuc eo loquente, venit quidam à præfecto synagoga, dicens ei, Mortua est filia tua; ne vexa magistrum.

50 Jesus autem hoc audito, respondit ei, Ne time; crede solummodo, & servabitur.

51 Ingressus vero domum, non permisit ingredi quemquam, nisi Petrum, & Jacobum, & Joannem, & patrem ac matrem puellæ.

52 Flebant autem omnes, & plangebant eam. Ipse vero dixit, Ne flete: non est mortua, sed dormit.

53 Et deridebant eum, quod scirent esse mortuam.

54 Ipse vero e cæcis foras omnibus, & prehensâ manu ejus, clamavit, dicens, Tuella, surge.

55 Et reversus est spiritus ejus, ac surrexit illico: & ipse imperavit ut ei daretur quod ederet.

56 Et percussu fuerant parentes ejus: ipse vero mandavit eis, ut nulli dicerent quod factum fuerat.

C A P. IX.

Commissio & missio 12 apostolorum.

Miraculum 5 panum & 2 piscium. Quid vulgus & quid apostoli de Christo senserint. Præmonet Christus de morte & resurrectione sua. Transfiguratur: demoniacum sanat: contentionem de primatu reprimit: zelum inconsideratum redarguit: sequi se volentes instruit.

Convocatis autem Jesus duodecim discipulis suis, dedit eis vim

vim & potestatem in omnia demonia, & morbos sanandi :

2 Misitque eos ut prædicarent regnum Dei, & sanarent infirmos.

3 Et dixit eis, Nihil sumite ad iter; neque virgas, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque binas tunicas habete.

4 Et in quamcunque domum intraveritis, illic manete, & illinc exite.

5 Et quicumque non receperint vos, exeuntes ex urbe illa etiam pulverem à pedibus vestris excutite, ut hoc sit testimonium adversus eos.

6 Exeuntes igitur obibant singulos vicos, evangelizantes & sanantes morbos ubique.

7 Audivit autem in Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo: & hæsitabat propterea quod dicebatur à quibusdam, Joannem suscitatum esse è mortuis;

8 A quibusdam verò, Eliam apparuisse; ab aliis autem, prophetam quempiam ex antiquis surrexisse.

9 Tunc ait Herodes, Joannem ego decollavi: quis est autem iste de quo ego talia audio? Et studebat eum videre.

10 Reversi autem apostoli narrauerunt ei quæcunque fecerant: & ipse assumptis illis secessit privatim in locum desertum urbis quæ vocatur Bethsaida.

11 Quod quum cognovisset turba, sequuta est eum: ipse autem excepit eos, & loquebatur eis de regno Dei; & eos quibus sanatione opus erat, sanabat.

12 Dies autem coeperat inclinare: & accedentes duodecim illi dixerunt ei, Dimitte turbam; ut abeuntes in circumjacentes vicos & agros, illuc divertant & inve-

niant cibaria; nam hic in loco deserto sumus.

13 Ipse verò dixit eis, Date ipsi vos quod edant. Ipsi verò dixerunt, Non sunt nobis plus quam quinque panes & duo pisces, nisi nos profecti emamus toti huic populo escas.

14 Aderant enim quasi viginti quinque mille, Ait autem discipulis suis; Facite ut discumbant per singulos quotque discubitus quinquageni.

15 Ipsi igitur ita fecerunt; & discubuerunt omnes.

16 Ipse verò acceptis quinque illis panibus & duobus piscibus, suscipiens in cælum benedixit eis: & fregit, deditque discipulis ut apponerent turbae.

17 Ederunt igitur omnes illi & saturati sunt: & sublatum est quod supersuit ipsis fragmentorum, coepini duodecim.

18 Et factum est, ut quum ipse seorsim oraret, erant una cum eo discipuli, quos interrogavit, dicens, Quemnam esse me dicite turba?

19 Ipsi autem respondens dixerunt, Joannem Baptistam: alii autem Eliam: alii verò, prophetam quempiam ex antiquis surrexisse.

20 Dixit autem eis, Vos verò quem me esse dicitis? Respondens autem Petrus dixit, Christum illum Dei.

21 Ipse verò interminatus eis mandavit ut nulli hoc dicerent;

22 Dicens, Oportet Filium hominis multa pati, & reprobari à senatoribus, & principibus sacerdotum, & scribis, & interimi, & tertio die suscitari.

23 Dicebat autem omnibus, Si quis vult me sequi, abdicet se ipsum, & attollat crucem suam quotidie

quotidie, & sequatur me.

24 Quisquis enim voluerit animam suam servare, perdet eam :

quisquis verò perdidit animam suam mea causa, is servabit eam.

25 Quid enim prodest cuiquam lucratur universum mundum, si ipsam autem perdat, sive sui ipsius exitio multetur ?

26 Quem enim puduerit mei ac sermonum, ejus pudebit illi hominis quando venerit cum gloria sua & Patris, sanctorumque angelorum.

27 Dico autem vobis verè, sunt quidam ex iis qui hic adsunt, qui nequaquam gustabunt mortem usque dum viderint regnum Dei.

28 Factum est autem, quum esset hæc verba quasi dies octo in-cessissent, ut assumptis Petro, & Joanne, & Jacobo, ascenderit in montem ad orandum.

29 Facta est autem inter orandum species faciei ipsius alia, & vestitus ejus albus ac resplendens.

30 Et ecce, duo viri colloquebantur cum eo, qui erant Moyses & Elias :

31 Qui visi cum gloria, dicebant ipsius exitum, quo futurum erat ut defungeretur in Hierusalem.

32 Petrus verò, & qui cum ipso erant, gravati erant somno : quum autem evigilassent, viderunt gloriam ejus, & duos illos viros stantes cum eo.

33 Et factum est, quum illi discederent ab eo, ut diceret Petrus ad Jesum, Magister, bonum est nobis hic esse : atque *ad hoc faciemus* tabernacula, unum tibi, & unum Moysi, & unum Eliæ : nescimus quid diceret.

34 Hæc autem ipso dicente, exierunt nubes quæ inumbravit illos :

metuerunt autem dum illi ingrederentur in nubem.

35 Et vox exiitit è nube, dicens, Hic est Filius ille meus, dilectus ille : ipsum audite.

36 Et postquam vox illa extitisset, inventus est Jesus solus ; ipsi autem siluerunt, & nulli annuntiaverunt per id tempus quicquam eorum quæ viderant.

37 Factum est autem sequente die, ut quum ipsi descendissent è monte, occurrerit ei turba multa.

38 Et ecce quidam è turba vociferatus est dicens, Magister, deprecor te, respice ad filium meum, nam unigenitus est mihi :

39 Et ecce, spiritus apprehendit eum ; & ipse repente clamat, & spiritus discerpit eum spumantem, & vix abscedit ab eo contrens eum.

40 Et deprecatus sum discipulos tuos ut ipsum ejicerent ; sed non potuerunt.

41 Respondens autem Jesus ait, O gens incredula, & perversa, quousque tandem ero apud vos, & sufferam vos ? adduc filium tuum huc.

42 Quum autem adhuc accederet, allisit eum demonium, & decerpit : objurgavit autem Jesus spiritum impurum, & sanavit puerum, & reddidit eum patri suo.

43 Percellebantur igitur omnes super magnifica Dei virtute : omnibus verò mirantibus super omnibus quæ faciebat, dixit discipulis suis,

44 Reponite vos in aures vestras sermones istos : futurum est enim ut Filius hominis tradatur in manus hominum.

45 Ipsi verò ignorabant dictum istud, eratque ipsis occultum,

tum, adeo ut illud non sentirent : & mutabant eum interrogare de hoc dicto.

46 Incidit autem cogitatio inter eos, quis esset eorum maximus.

47 Iesus verò visâ cogitatione cordis ipsorum, acceptum puerulum, statuit apud se.

48 Et dixit eis, Quicumque exceperit puerulum hunc nomine meo, me excipit ; & quicumque me exceperit, excipit eum qui me misit : nam qui minimus est inter vos, is erit magnus.

49 Respondens autem Joannes ait, Magister, vidimus quemdam sub nomine tuo ejicientem demonia, & prohibuimus eum, quia te non sequitur nobiscum.

50 Et dixit ei Iesus, Ne prohibete illum : qui enim non est adversum nos, pro nobis est.

51 Factum est autem interim, dum compleretur tempus quo iursum reciperetur, tum ipse faciem suam direxit ad eundem Hierosolymam.

52 Misitque nuntios ante faciem suam : qui profecti, ingressi sunt in vicum Samaritanorum, ut pararent ei hospitium.

53 Sed illi non receperunt eum, quòd facies ejus esset proficiscientis Hierosolymam.

54 Quum autem hoc vidissent ejus discipuli Jacobus & Joannes, dixerunt, Domine, vis dicamus ut ignis descendat e caelo, & consummat eos, ut etiam Elias fecit ?

55 Sed conversus Iesus objurgavit eos, dicens, Nescitis qualis spiritus vos sitis.

56 Filius enim hominis non venit ut perderet animas hominum, sed ut servaret. Abierunt igitur in alium vicum.

57 Factum est autem ut proficiscientibus ipsis, quidam in via

dixerit ei, Sequar te quocunque ieris, Domine.

58 Dixit autem ei Iesus, Vulpes habent lustra, & volucres caeli nidus : Filius autem hominis non habet ubi caput recinet.

59 Dixit verò ad alium quemdam, Sequere me. At ille dixit Domine, permitte mihi ut prius abeam, ac sepeliam patrem meum.

60 Dixit autem ei Iesus, Sin ut mortui sepeliant mortuos suos tu verò protectus annuncia regnum Dei.

61 Dixit autem etiam alius, Sequar te, Domine : sed permitte mihi prius ut valedicam iis qui sunt domi meæ.

62 Ait autem ei Iesus, Nemo qui manu suâ admostrat aratro, re-
spexerit ad ea quæ retro sunt, ap-
positus est ad regnum Dei.

C A P. X.

70 discipuli adjunguntur 12 apostolis, & de urbibus infidelibus denunciatur. Quis proximus, & qua diversa studia Martha & Maria.

Post hæc autem designavit Dominus etiam alios discipulos septuaginta, misitque eos bis ante faciem suam in omnem urbem & locum, quo futurum erat ut ipse veniret.

2 Dicebat igitur eis, Missi quidem multa, sed operarii pauci : deprecamini ergo dominum messis, ut emitat operarios in messis suam.

3 Abite, ecce, ego mitto vos ut agnos in medium laporum.

4 Ne portate crumenam, neque peram, neque soleas : & nemi-
nem in via salutaveritis.

5 In quamcunque domum ingressi fueritis, primùm dicite, Pax esto huic domui.

6 Quòd si fuerit illic quispiam
ius pacis, requiescet super eum
vestra: sin minus, ad vos re-
tetur.

7 Manete autem in ea ipsa do-
o, edentes & bibentes quæ ab
is apposta fuerint: dignus enim
operarius mercede suâ. Ne e-
edimini è domo in domum.

8 Sed & in quamcunque urbem
gressi fueritis, & exceperint vos,
ite quæ apponuntur vobis.

9 Et sanate infirmos qui in ea
erint, & dicite eis, Appropin-
quavit ad vos regnum Dei.

10 In quamcunque autem ur-
m ingressi fueritis & non ex-
eperint vos, egressi in plateas e-
dicite,

11 Etiam pulverem qui adhæsit
vobis ex urbe vestra, vobis ab-
ergimus: tamen hoc scitote, ap-
propinquasse ad vos regnum
Dei.

12 Dico autem vobis, Sodomo-
m conditionem die illo to-
biliorem fore quam urbis il-
lis.

13 Væ tibi Chorazin, væ tibi
Betsaida: nam si in Tyro &
Sidone editæ fuisset virtutes
quæ editæ sunt apud vos olim
in sacco & cinere sedentes resi-
derent.

14 Ideo Tyri & Sidonis tolera-
tor erit conditio in iudicio quam
væstra.

15 Et tu, Capernaum, quæ usque
ad celum elata es, usque ad infe-
rum deprimeris.

16 Qui vos audit, me audit; &
qui vos aspernatur, me asperna-
tur: qui vero me aspernatur, as-
pernatur eum qui misit me.

17 Reversi sunt autem septua-
ginta cum gaudio, dicentes, Do-
mine, etiam dæmonia subiciuntur
vobis per nomen tuum.

18 Ipse autem dixit eis, Specta-
bam Satanam, ut fulgur, è coelo
cadentem.

19 Ecce, do vobis potestatem
calcandi serpentes & scorpiones, &
supra omnem vim inimici, & ni-
hil vos lædet.

20 Sed de eo ne gaudere, quòd
spiritus vobis subiciantur: gau-
dere verò potius quòd nomina ve-
stra scripta sunt in cælis.

21 Eo ipso momento exultavit
Iesus in spiritu, & dixit, Gloriam
tibi tribuo, Pater, Domine coeli
ac terra, quòd hæc occultaveris
sapientibus & intelligentibus; &
detexeris ea infantibus: etiam, Pa-
ter, quia ita libuit tibi.

22 Omnia mihi tradita sunt à
Patre meo: & nemo novit quis sit
Filius, nisi Pater; & quis sit Pater,
nisi Filius, & cuiusque voluerit
filius eum revelare.

23 Et conversus ad discipulos
privatim dixit eis, Beati oculi qui
vident quæ vos videtis.

24 Dico enim vobis, Multos pro-
phetas & reges cupivisse videre
quæ vos videtis, nec vidisse; &
audire quæ auditis, nec audisse.

25 Tum ecce, quidam legis
interpretes surrexit, tentans eum &
dicens, Magister, quid faciendo
vitam æternam possidebo?

26 At ille dixit ei, In lege quid
scriptum est? quomodo legis?

27 Ille verò respondens dixit,
Diliges Dominum Deum tuum ex
toto corde tuo, & ex tota anima
tua, & ex totis viribus tuis, &
ex tota cogitatione tua; & pro-
ximum tuum ut teipsum.

28 Tum ipse dixit ei, Rectè re-
spondisti: hoc fac, & vives.

29 Ille autem volens justificare
seipsum, dixit Jesu, Et quis est
meus proximus?

30 Excipiens autem ejus sermo-
nem

nem Jesus dixit, Quidam descendebat ab Hierusalem in Jericho, & incidit in latrones, qui exspoliato eo & plagis impositis abierunt, eo seminece relicto.

31 Casu autem sacerdos quidam descendit per eandem viam; qui viso eo, ex adverso præterit.

32 Similiter, & Levita, quum venisset eo, & illum vidisset, præterit ex adverso.

33 Samaritanus autem quidam iter faciens; venit eo, & ipso conspecto, misericordia intimâ commotus est:

34 Et accedens obligavit ejus vulnera, infundens oleum ac vinum: & ipsum impositum suo jumento duxit in diversorium, & ejus curam egit.

35 Postero autem die abiens, prolatos duos denarios dedit hospiti, & dixit ei, Curam ipsius age: & quodcunque præterea insumpseris, ego quum redibo reddam tibi.

36 Quis igitur eorum trium tibi videtur proximus fuisse illi, qui incidit in latrones?

37 Ille autem dixit, Is qui usus est misericordia erga eum. Ait igitur ei Jesus, Abi, & tu fac similiter.

38 Factum est verò inter eundem, ut ipse isgrederetur in quandam vicum: mulier autem quædam Martha nomine excepit eum domum suam.

39 Et huic erat soror quæ vocabatur Maria, quæ etiam assidens ad pedes Jesu audiebat ipsius sermonem.

40 Martha verò distrahebatur circa frequens ministerium: superveniens igitur ait, Domine, non est tibi curæ quod soror mea dereliquit me ut sola ministrem? dic ergo ei ut me vicissim adjuvet.

41 Respondens autem dixit Jesus, Martha, Martha, sollicita es, & fatigis de multis:

42 Atqui uno opus est. Martha verò bonam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

C A P. XI.

Christus docet orare, demonium mutum ejicit, docet qui sint in mari, quæ signa in vobis data, quomodo lucidum fiat corpus; & barisæo invitatus, externam simulationem larvam increpat.

ET factum est, ut quum ipse oraret quodam in loco, postquam cessasset, diceret ei quidam ex ejus discipulis, Domine, docenote nos orare, prout & Joannes docet discipulos suos.

2 Dixit autem eis, Quum oratis, dicite, PATER noster qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum: veniat regnum tuum: fiat voluntas tua, sicut in cælo, ita etiam in terra.

3 Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

4 Et remitte nobis peccata nostra: nam & ipsi remittimus eis vis nobis aliquid debenti. Et ne nos inducas in tentationem, libera nos ab illo improbo.

5 Dixit enim eis, Quis vestrum habebit amicum, & proficiens ad eum mediâ nocte, & dicat ei, Amice, da mihi mutuo panes;

6 Quoniam amicus meus ve de via ad me, & non habeo quod apponam ei?

7 Et ille intus respondens dicit, Ne mihi molestias præbe: postestium clausum est, & pueruli mecum sunt in cubili: non possunt surgere & dare tibi.

8 Dico vobis etiam si non derit ei experrectus, eò quod amicus ejus sit: at certè propter inportunitatem

oportunitatem ejus experrectus dedit ei quotquot sunt ei opus.

9 Et ego dico vobis, Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietur: pulsate, & aperietur vobis.

10 Quisquis enim petit, accipiet: & qui quærit, invenit: & pulsanti aperietur.

11 Equis autem ex vobis patet, si filius ab eo petierit panem, panem ei dabit? aut si piscem, piscem ei dabit? aut si serpentem, serpentem ei dabit?

12 Aut si petierit ovum, num ovum ei dabit?

13 Si vos igitur, qui mali estis, scitis bona dona dare liberis vestris: quanto magis Pater vester cælis dabit Spiritum sanctum petentibus ab ipso?

14 Ejecit etiam demonium quoddam mutum: factum est autem mutum, & loquutus est ille, & mirata est turba.

15 Quidam verò ex eis dixerunt, Per Beelzebulem principem demoniorum ejicit dæmonia.

16 Et alii eum tentantes, signum ei cælo petebant ab eo.

17 Ipse verò quum nōisset cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnum dissidens adversus se ipsum, statum: & domus adversus se ipsam, cadit.

18 Quod si etiam Satan as adversus seipsum dissidet, quomodo stabit regnum ejus? nam dicitur per Beelzebulem ejicere me dæmonia.

19 Quod si ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, filii vestri quem ejiciunt? propterea ipsi vestri iudices.

20 Sin autem digito Dei ejicio dæmonia, nempe antevertens perit ad vos regnum Dei.

21 Quum validus quispiam armatus custodit aulam suam, in partem quæ ipsi suppetunt.

22 Postquam verò quispiam eo validior superveniens vicerit eum, totam armaturam ejus tollit quæ confidebat, & spolia ejus distribuit.

23 Qui non est mecum, adversum me est: & qui non congregat mecum, spargit.

24 Quum impurus spiritus exierit à quopiam, transit per arida loca, quærens requiem: & non inveniens, dicit, Revertar domum meam, unde exivi.

25 Veniens igitur invenit eam versam & ornatam.

26 Tunc proficiscitur & assumit septem alios spiritus improbiore quam sit ipse, & ingressi habitant illic: fitque ultima conditio hominis illius deterior prior.

27 Factum est autem quum hæc diceret, attollens vocem quædam mulier turba dixit ei, Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti.

28 Ipse autem dixit, Imò verò beati qui audiunt sermonem Dei, & eum observant.

29 Quum autem turba aggregaretur apud eum, cœpit dicere, Gens ista improba est: signum requirit: (sed signum non dabitur ei, nisi signum illud Jonæ prophætæ.

30 Nam prout fuit Jonas signum Ninivitis, ita etiam erit Filius hominis isti genti.

31 Regina Austri surget in iudicio cum viris gentis hujus, & condemnabit eos; quod venerit ab ultimis terris, ut audiret sapientiam Solomonis: & ecce, plus quam Solomon est hoc in loco.

32 Viri Ninivæ exsurgent in iudicio cum gente ista, & condemnabunt eam; quod ad præconium Jonæ respuerint: &

ecce, plus quàm Jonas *est* hoc in loco.

33 Nullus verò, si lucernam accenderit, in occulto loco ponit eam: neque subter modium: sed in candelabrum, ut qui ingrediuntur, splendorem cernant.

34 Lucerna corporis est oculus: quum igitur oculus tuus fuerit simplex, totum quoque corpus tuum lucidum erit: quum verò malus fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit.

35 Considera ergo num lumen quod in te est, tenebra sint.

36 Itaque si corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrosam, erit lucidum totum, ut quum lucerna fulgore te illustrat.

37 Quum autem *hac* loquutus esset, rogavit eum quidam Phariseus, ut pranderet apud se. Ingressus igitur recubuit.

38 Phariseus verò, quum *hoc* vidisset, admiratus est eum non prius ablutum fuisse ante prandium.

39 Dixit autem ei Dominus, Vos quidem Pharisei exteriorem poculi patinæque partem purificatis: sed quod intra vos est, plenum est rapina & improbitate.

40 Desipientes, Nonne qui fecit quod foris est, etiam id quod intus est fecit?

41 Imò, ea quæ penes vos sunt date in eleemosynam: & ecce omnia erunt vobis munda.

42 Sed vae vobis Phariseis, qui decimatis mentham, & rutam, & quodvis olus, sed præteritis iudicium & charitatem Dei. Hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.

43 Vae vobis Phariseis, qui diligitis primum confessum in conventibus, & salutationes in foris.

44 Vae vobis, Scribæ & Pharisei, hypocrite; qui estis ut monumenta quæ non apparent, & quæ nesciunt ii qui super ea ambulant.

45 Respondens autem quidam ex legis interpretibus ait ei, Magister, quum hæc dicis, etiam nos afficis iniuriâ.

46 Ipse autem ait, Vae vobis quorum legis interpretibus: quoniam oneratis homines oneribus difficultibus portatu, sed ipsi uno ex digitis vestris non attingitis onera.

47 Vae vobis: quoniam ædificatis monumenta prophetarum, patres autem vestri interemerunt eos.

48 Nempe testimonio vestro ultro consentitis factis patrum vestrorum: quoniam illi quidem eos interemerunt, vos autem ædificatis eorum monumenta.

49 Propterea etiam sapientia Dei dixit, Mittam ad eos prophetas, & apostolos, & ex ipsis quædam interiment, & quædam expellent.

50 Ut à gente ista requiratur sanguis omnium prophetarum effusus à jacto mundi fundamentis.

51 A sanguine Abel usque ad sanguinem Zachariæ, qui perit inter altare & adem: profecto dico vobis, requiratur ab hac gente.

52 Vae vobis legis interpretibus quoniam sustulistis clavem cognitionis: ipsi non introistis, & ei qui introibant prohibuistis.

53 Quum autem hæc eis diceret, coeperunt Scribæ & Pharisei vehementer ipsi imminere, eum allicere ad loquendum multis.

54 Insidiantes ei, & cupientes aliquid ex ipsius ore, eum accusarent.

C A P. XII.

Christus à fermento Phariseorum à timore hominum, ab avaritia

& sollicitudine terrenorum debortatur, jubetque ad regni sui præcursoria attendere.

Interca quum aggregata esset permulta turba, adeo ut alii alios conculcarent, cepit dicere discipulis suis, Imprimis cavete vobis à fermento Phariseorum, quod est hypocrisis.

2 Nihil enim opertum est, quod non detegatur; & nihil occultum, quod non innoscat.

3 Propterea quæ in tenebris dixistis, in luce audientur: & quod in aurem loquuti estis, in conclavibus, prædicabitur in solaris.

4 Dico autem vobis amicis meis, Ne metuite vobis ab iis qui interimunt corpus, & postea non habent quod amplius faciant.

5 Præmonstrabo autem vobis quem mematis: metuite eum qui postquam interemit, auctoritatem habet conjiciendi in gehennam: utique, dico vobis, hunc metuite.

6 Nonne quinque passeruli veniunt affariis duobus; & tamen unus ex iis non est in oblivione in conspectu Dei?

7 Quinetiam capilla capitis vestri omnes numerati sunt: ne igitur metuite; multis passerulis præstatis.

8 Dico autem vobis, Quisquis me agnoverit coram hominibus, filius quoque hominis agnoscat eum coram angelis Dei.

9 Qui verò me abnegaverit in conspectu hominum, abnegabitur in conspectu angelorum Dei.

10 Et quisquis loquutus fuerit adversus Filium hominis, ei remittetur: ei vero qui adversus Spiritum sanctum blasphemaverit, non remittetur ei.

11 Quum autem adduxerint vos ad synagogas, & ad magistratus

ac potestates, ne solliciti estote quomodo aut quid pro defensione allaturi, aut quid dicturi sitis:

12 Spiritus enim sanctus docebit vos eo ipso momento, quæ oporteat dicere.

13 Dixit autem ei quidam de turba, Magister, dic fratri meo ut partiatur mecum hæreditatem.

14 Ipse verò dixit ei, Heus tu, quis me vobis iudicem aut partitorem præfecit?

15 Dixit igitur eis, Videte, & cavete ab avaritia: nec enim cuiusquam vita ex iis quæ ipsi suppetunt in eo sita est, ut redundet.

16 Dixit autem eis parabolam in hæc verba: Hominis cuiusdam divitis exuberarat regio.

17 Itaque ratiocinabatur apud se, dicens; Quid faciam? nec enim habeo ubi congregem fructus meos.

18 Et dixit, Hoc faciam; destruam horrea mea, & maiora ædificabo; & illic cogam omnes proventus meos, & bona mea:

19 Et dicam animæ meæ, Anima, habes multa bona reposita in annos multos: requiesce, ede, bibe, oblectare.

20 Dixit autem ei Deus, Desipiens, hæc nocte animam tuam repetunt abs te: quæ verò parasti cuius erunt?

21 Ita est qui thesaurum recon-dit sibi, nec est in Deo dives.

22 Dixit autem discipulis suis; Propterea dico vobis, ne solliciti estote de anima vestra, quid esuri sitis, neque de corpore, quæ re sitis induendi.

23 Anima plus est quam alimentum, & corpus quam indumentum.

24 Considerate corvos neque ferere, neque metere, quibus non est cella neque horreum; & ta-

men Deus alit eos; quanto vos prestatis volucris?

25 Quis autem ex vobis sollicitè cogitando potest apponere ad staturam suam cubitum unum?

26 Itaque si ne rem quidem minimam prestare potestis, quid dereliquis illis estis solliciti?

27 Considerate lilia, quomodo crescant; non fatigantur, neque nent: dico autem vobis, ne Solomonem quidem in omni gloria sua amictum fuisse ut unum illorum.

28 Quod si herbam, quæ hodie est in agro, & cras in clibanum immittitur, Deus ita circumvestit; quanto magis vos, exigua fide præditi?

29 Vos igitur ne querite quid esuri sitis, & quid bibitori; & ne suspenso animo estote.

30 Hac enim omnia gentes mundi requirunt: Pater autem vester novit vos istis indigere.

31 Quin potius querite regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis.

32 Ne metue, parve grex iste, nam libuit Patri vestro dare vobis regnum illud.

33 Vendite quæ habetis, & date eleemosynam: parate vobis crumenas quæ non veterascunt, thesaurum in coelis, qui nunquam deficiat, quo fur non appropinquat, & ubi tinea non corrumpit.

34 Ubi enim thesaurus vester est, illic & cor vestrum erit.

35 Sint lumbi vestri succincti, & vestra lucernæ ardentes:

36 Et similes estote vos ii qui expectant, quando dominus suus regressurus sit à nuptiis, ut qui venerit ac pulsaverit, statim aperiant ei.

37 Beati servi illi, quos quum

venerit dominus, invenerit vigilantes; amen dico vobis, præcingentur, & tacet ut discumbant, & accedens ministrabit eis.

38 Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & si in quarta vigilia venerit, beati servi illi.

39 Hoc autem scitote, si scierit pater familias quâ hora fur venturus sit, vigilaret, nec fineret perforare domum suam.

40 Et vos igitur estote parati, quia quæ hora non putatis, Filius hominis veniet.

41 Dixit autem ei Petrus, Domine, nobis discis illam parabolam an etiam omnibus?

42 Dixit autem Dominus, Quia non est fidus dispensator ac prædens, quem dominus constituet super familiam suam, ut tempore præstituto det demensum?

43 Beatus servus ille quem quum venerit dominus, invenerit ita facientem.

44 Verè dico vobis, supra omnia quæ sibi suppetunt præficietur.

45 Quod si dixerit servus illi in corde suo, Tardat dominus meus adventum, coeperitque cedere servos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari;

46 Veniet dominus servi illius eo die quo ipsum non expectat, & eâ hora quam non novit, & separabit eum, partemque cum incredulis ei statuet.

47 Ille autem servus qui novit voluntatem domini sui, & neque se comparavit, neque fecit ex voluntate, cadetur multis plagis:

48 Qui verò non novit, & fecit digna plagis, cadetur per agis pacis. Porro, cuicumque multum datum fuerit, multum repetetur.

abeo: & apud quem depositum
fuerit multum, amplius repositur
ab eo.

49 Ignem veni missurus in ter-
ram: & quid volo si jam accen-
sus est?

50 Sed baptismo oportet me
baptizari: & quomodo constri-
ngor ut nequo hoc perficiatur!

51 Putatis me advenisse pacem
daturum in terra? non dico vo-
bis, imò dissidium.

52 Erunt enim ex hoc tempore
quinque in una domo dissidentes,
tres adversus duos, & duo adver-
sus tres.

53 Dissidebit pater adversus fi-
lium, & filius adversus patrem;
mater adversus filiam, & filia ad-
versus matrem; scrus adversus
norum suum, & nurus adversus
socrum suum.

54 Dicebat autem etiam turbæ,
Quum videritis nubem exorientem
ab occasu, statim dicitis, Imber
venit; & ita fit:

55 Et quum austrum flantem,
dicitis, Aestus erit; & fit aestus.

56 Hypocritæ faciem terræ &
cæli vobis explorare: hoc autem
præstitum tempus qui sit ut non
exploretis?

57 Cur autem & per vos ipsos
non discernitis quod iustum est?

58 Enim verò dum abis cum ad-
versario tuo ad magistratum, da
operam in via ut libereris ab eo:
ne pertrahat te ad iudicem, & ju-
dex tradat te exactori, & exactor
conspiciat te in carcerem.

59 Dico tibi, non exibis illinc,
usquequò ultimum etiam minutum
redideris.

C A P. XIII.

Exemplis & similitudine ad respici-
entiam exhortatio. Mulier sab-
bato sanatur. Parabola grani
sinapis & serminali. Salvandi

difficultas; & luctus Christi su-
per Hierusalem.

Adfuerunt autem eo ipso tempo-
re quidam annunciantes ei de
Galileis, quorum sanguinem Pila-
tus miscuerat cum ipsorum sacri-
ficiis.

2 Et respondens Iesus dixit eis,
Putatis hos Galilæos præ omnibus
Galilæis peccatores fuisse, quòd ta-
lia passi sint?

3 Nequaquam, dico vobis: imò
nisi resipiscatis, omnes itidem pe-
ribitis.

4 Aut illi decem & octo, supra
quos cecidit turris in Siloam, &
quos interemit, putatis debitores
fuisse præ omnibus hominibus qui
habitabant Hierosolymis?

5 Nequaquam, dico vobis: imò
nisi resipiscatis, omnes similiter pe-
ribitis.

6 Dixit autem hanc parabolam:
Ficum habebat quidam plantatam
in vinea sua; & venit quærens
fructum in ea, neque invenit.

7 Dixit autem vinitori; Ecce
anni tres sunt ex quo venio quæ-
rens fructum in ficu ista, & non
invenio: excinde eam; quorsum
etiam terram inutilem reddidit?

8 Ille vero respondens dixit ei,
Domine, sine eam etiam hoc an-
no, usquequò fodero circum eam,
& misero stercus:

9 Et si quidem tulerit fructum,
sines; sin minus, postea excindes
eam.

10 Docebat autem in quadam
synagoga sabbato;

11 Et ecce, mulier adfuit ha-
bens spiritum infirmitatis ab an-
nis decem & octo: eratque in-
curva, nec prorsus sese poterat sur-
rigere.

12 Ipsum autem Iesus visam
advocavit, & dixit ei, Mulier, so-
luta es ab infirmitate tua.

13 Et imposuit ei manus: & illico surrecta est, & glorificabat Deum.

14 Respondens autem praeceptorum synagogae, indignans quod sabbato sanasset Iesus, dixit turbae, Sex dies sunt quibus oportet operari: his ergo *diebus* venite & curamini, & non die sabbati.

15 Respondit ergo ei Dominus, & dixit Hypocrita, unusquisque vestrum sabbato nonne solvit bovem suum aut asinum à praesepe, & abducit aquatum?

16 Hanc autem filiam Abraham, quam vinxerat Satanas ecce decem & octo annos, non oportuit à vinculo isto solvi die sabbati?

17 Et quum hrediceret, pudebant omnes qui se opponebant ei: tota verò turba gaudebat super omnibus illis praeclaris rebus, quae fiebant ab eo.

18 Dixit autem Iesus, Cui rei simile est regnum Dei, & cui illud assimilabo?

19 Simile est grano sinapis, quod acceptum quispiam misit in hortum suum: & crevit, & evasit in arborem magnam, & volucres caeli nidulatae sunt in ejus ramis.

20 Et rursum dixit, Cui rei assimilabo regnum Dei?

21 Simile est fermento, quod acceptum mulier indidit in farinae fata tria, usquequò fermentaretur tota.

22 Peragrabat igitur singulas urbes & vicos, docens, & iter faciens Hierosolimam.

23 Dixit autem ei quidam, Domine, num pauci sunt qui serventur? Ipse verò dixit eis,

24 Contendite intrare per angustam porram: quia multi, dico vobis, studebunt intrare, & non poterant

25 Ex quo videlicet surrexit perterfam lias, & occluserit ostium, & coeperit foris stare, & pulsare ostium, dicentes, Domine Domine, aperi nobis: qui respondens dicet vobis, Nescio unde sitis.

26 Tunc incipietis dicere, Edimus in tuo conspectu, & bibimus, & in plateis nostris docuisti.

27 Et dicit, Dico vobis, nescio unde vos sitis: abscedite à me omnes qui datis operam in istis.

28 Illic erit fletus, & stridendum, quum videritis Abraham, & Isaac, & Jacobum, & omnes prophetas in regno Dei, vos autem ejici foras.

29 Tunc venient homines ab oriente, & occidente, & Boeotia, & discumbent in regno Dei.

30 Et ecce, sunt ultimi qui erunt primi, & sunt primi qui erunt ultimi.

31 Eo ipso die accesserunt quidam Pharisei, dicentes, Exi, abi hinc; nam vult Herodes interimere.

32 Tunc ait es, Profecti discite à vobis, Ecce, ejiciam demonia & sanationes peragam hodie & cras: tertia autem die consummabor.

33 Veruntamen oportet me hodie & cras, & perendie iter facere quia non contingit ut propheta pereat extra Hierosolimam.

34 Hierusalem, Hierusalem, qui interimis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties voluimus congregare liberos tuos, quemadmodum gallina pulliciem suam alas, & noluitis?

35 Ecce, relinquitur vobis domus vestra deserta. Amen autem dico vobis, non videbitis me, usquequò

quedam venerit *tempus* quum dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domini.

C A P. XIV.

*Sanatio hydropici sabbato. Sermo-
nis convivialis. Christi ejusque
monitio ad sui imitatores.*

ET factum est, ut quum venisset domum cujusdam ex primoribus Phariseis sabbato ad edendum panem, ipsi observarent eum.

2 Et ecce, quidam hydropicus aderat coram eo.

3 Tunc respondens Jesus, dixit legibus interpretibus & Phariseis in hæc verba, Licetne curare sabbato?

4 Ipsi verò tacuerunt. Tunc ipse prehensum eum sanavit, & dimisit.

5 Et respondens eis, dixit, Quis vestrum, si *ipsum* asinus aut bos in puteum incidat, non statim exirahet eum die sabbati?

6 Et non poterant ei ex adverso ad ista respondere.

7 Dixit autem parabolam iis qui vocati fuerant, attendentes quomodo primos accubitus eligerent, dicens eis :

8 Quum vocatus fueris ab aliquo ad nuptias, ne discumbito primo loco; ne forte honoratior te sit vocatus ab eo.

9 Et is qui te & illum vocavit veniens, dicat tibi, Da huic locum; & tunc incipias cum ignominia ultimum locum tenere.

10 Sed cum vocatus fueris, vade discubitu in ultimum locum; ut quum venerit qui te vocavit, dicat tibi, Amice, ascende altius: tunc erit tibi gloria in conspectu eorum qui tecum discumbunt.

11 Nam quisquis se extollit de-

primetur; & qui se depressoerit, extollitur.

12 Dicebat autem etiam ei à quo fuerat ipse vocatus, Quum feceris prandium aut cœnam, ne vocato amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos tuos, neque vicinos divites: nequando & ipsi te vicissim vocent, ac retribuatur tibi gratia.

13 Sed quum facis epulum, voca mendicos, mancos, claudos, cæcos :

14 Et beatus eris, quia non possunt *gratiam* retribuere tibi; retribuetur enim tibi in resurrectione justorum.

15 Hæc autem quum audisset quidam ex iis qui simul discumbebant, dixit ei, Beatus qui edit panem in regno Dei.

16 Ipse autem dixit ei, Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocavi multos:

17 Misitque servum suum, honoratior, ut diceret vocatis venire, quia jam parata sunt omnia.

18 Et omnes coeperunt uno ~~ex~~ se excusare. Primus dixit ei, Agrum emi, & necesse habeo exire, & eum incipere; rogo te, habe me excusatum

19 Et alter dixit, Juga boum emi quinque, & proficiscor ad probandum ea; rogo te, habe me excusatum.

20 Et alius dixit, Uxorem duxi, & propterea non possum venire.

21 Quum igitur servus ille advenisset, annunciavit ista domino suo. Tum iratus paterfamilias dixit servo suo, Exi citò in plateas & vicos urbis, & mendicos ac mancos, claudosque & cæcos huc introducito.

22 Et

22 Et ait servus, Domine factum est ut imperasti, & adhuc locus est.

23 Tunc ait dominus servo, Abi ad vias, & sepes, & coge ingredi, ut impleatur domus mea.

24 Dico enim vobis, neminem virorum illorum qui vocati fuerant, gustaturum cenam meam.

25 Ibat autem turba multa cum eo: & conversus, dixit eis,

26 Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & liberos, & fratres, & sorores, atque adeo etiam animam suam, non potest meus esse discipulus.

27 Et quisquis non portat crucem suam, & sequitur me, non potest meus esse discipulus.

28 Quis enim ex vobis, si velit turrim aedificare, non prius confidens computat sumptum, an habeat quæ ad ejus perfectionem requirantur?

29 Ut ne postquam statuerit fundamentum, & ne uiverit eam perficere, omnes qui spectarint incipiant illi i ludere;

30 Dicentes, Homo iste cepit aedificare, & nequivit aedificum perficere.

31 Aut quis rex proficiscens ut committat prælium adversus alterum regem, non prius consulat confidens, an possit cum decem millibus occurrere illi qui cum viginti millibus venit adversus ipsum?

32 Alioquin, quum adhuc ille procul est, legatione missi rogat ea quæ ad pacem spectant.

33 Sic ergo quisquis vestrum non valedicit omnibus bonis suis, non potest meus esse discipulus.

34 Bonus est sal: si vero sal infatuatus fuerit, quo condigetur?

35 Neque ad terram neque ad sterquilinum appositus est: forte eum abiciunt. Qui habet aurem ad audiendum audiat.

C A P. XV.

Tres parabole, de ove & drachma perditis, siueque prodigo.

Accedebant autem ad eum omnes publicani & peccatores, ut eum audirent.

2 Et murmurabant Pharisei & Scribæ, dicentes, Iste peccatores recipit, & edit cum eis.

3 Ipse vero loquutus est ad eos hanc parabolam, dicens,

4 Quis ex vobis, si habeat centum oves, & perdidit unam ex illis, non derelinquit illas nonaginta novem in deserto, & abít ad eam quæ periit, usque dum eam nactus erit?

5 Et eam nactus, imponit in humeros suos gaudens:

6 Venientique domum convocat amicos & vicinos, dicens eis, Gratulamini mihi; nam inveni ovem meam quæ perierat.

7 Dico vobis, ita fore gaudium in cælo super uno peccatore resipiscente, magis quam super nonaginta novem iustis, quibus non opus est resipiscentiâ.

8 Aut quæ mulier, si habeat drachmas decem, & perdidit drachmam unam, non accendit lucernam, & verrit domum, queritque accuratè, usquequò eam invenerit?

9 Et eam nacta, convocat amicos ac vicinas dicens, Gratulamini mihi; nam inveni drachmam, quam perdideram.

10 Ita dico vobis, gaudium est in conspectu angelorum Dei super uno peccatore resipiscente.

11 Ait autem, Quidam habebat duos filios:

12 Quorum junior dixit patri, Pater, da mihi partem substantiæ ad me attinentem. *Ille* igitur divisit eis facultates.

13 Post dies autem non multos, congregatis omnibus, junior ille filius peregrè profectus est in regionem longinquam: & illic dissipavit substantiam suam profusè vivendo.

14 Quum autem omnia ipse consumplisset, orta est fames valida in regione illa; & ipse cepit vixisse defici:

15 Abiit igitur & adhæsit uni ex civibus regionis illius; qui misit eum in agros suos ut pasceret porcos.

16 Et desiderabat implere ventrem suum siliquis quas edebant porci: & nemo ei dabat.

17 Quum autem ad se redisset, dixit; Quot mercenarii patris mei redundant panibus, ego verò fame pereor?

18 Surgens proficiscar ad patrem meum, & dicam ei, Pater, peccavi in cœlum, & in tuo conspectu;

19 Neque amplius sum dignus vocari filius tuus: fac me ut unum ex mercenariis tuis.

20 Surgens igitur contendit ad patrem suum. Quum autem adhuc longè abesset, vidit eum pater ipse, & intimâ misericordiâ motus est; & accurrens incidit in collum ejus, & deosculatus est eum.

21 Dixit autem ei filius, Pater, peccavi in cœlum, & in tuo conspectu, neque dignus sum amplius vocari filius tuus.

22 Dixit autem pater ad servos suos; Proferte stolam illam præcipuam, & induite eum, & induite annulum in manum ejus, & soleas in pedes:

23 Et adductum vitulum illum

saginaturn mactate, & edentes oblectemur.

24 Quia filius iste meus mortuus erat, & revixit; perieratque, & inventus est. Cœperunt igitur sese oblectare.

25 Erat autem filius ille ipsius senior ruri: qui ut veniens appropinquavit domui, audivit concentum & choros.

26 Et vocatum unum ex pueris perconatus est quid istud esset.

27 Is verò dixit ei, Frater tuus venit: & mactavit pater tuus vitulum saginatum, quod valentem illum receperit.

28 Indignatus est autem ille, nec voluit introire. Pater ergo ipsius egressus advocabat eum.

29 Ipse verò respondens, dixit patri, Ecce, tot annos servio tibi, nec unquam præceptum tuum sum transgressus; nec unquam dedisti mihi hædum, ut cum amicis meis oblectarer:

30 Sed quum filius iste tuus, qui abligurivit vitulum tuum cum metreticibus, venit, mactasti ei vitulum illum saginatum.

31 Ipse verò dixit ei, Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt.

32 Exhilarari verò & gaudere oportebat, quod frater tuus hic mortuus erat, & revixit; perieratque, & inventus est.

C A P. XVI.

Parabola dispensatoris iniqui. Divortium. Dives epulo, & Lazarus.

Dixit autem etiam discipulis suis, Fuit homo quidam dives, qui habebat dispensatorem: & is delictus est apud eum, ut qui dissiparet quæ ipsi suppgebant.

2 Vocavit eum igitur, & dixit ei, Qui istud audio de te? redde rationem dispensationis tuæ; non enim

enim poteris amplius esse dispensator.

3 Dixit autem apud se dispensator, Quid faciam, quum dominus meus auferat a me dispensationem; fodere nequeo; mendicare pudet.

4 Novi quid sim facturus, ut quum amicus fuero à dispensatione, recipiant me *aliqui* domum suam.

5 Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dixit primo, Quantum debes domino meo?

6 Is autem ait, Centum batos olei. Tum ille dixit ei, Accipe tabulas tuas, & sede citò, & scribe quinquaginta.

7 Deinde alii dixit, Tu verò quantum debes? Is autem ait, Centum coros tritici. Tum ipse dixit ei, Accipe tabulas tuas, & scribe octoginta.

8 Et laudavit dominus ille dispensatorem injustum, quòd prudenter fecisset. Certè filii hujus seculi prudentiores sunt filiis lucis in suo genere.

9 Sic etiam ego vobis dico, Facite vobis amicos ex mamona injusto; ut quum defeceritis, recipiant vos in æterna illa tabernacula.

10 Qui fidelis est in paucis, etiam in multo fidelis est: & qui in paucis injustus est, etiam in multo injustus est.

11 Itaque si in fallaci mamona fideles non fuistis, veram *mamonam* quis crederet vobis?

12 Et si alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis?

13 Nullus servus potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit, & alterum diligit; aut uni adhaerebit, & alterum con-

temnet: non potestis Deo servire & mamonz.

14 Audiebant autem hæc omnia etiam Pharisei, qui erant avari; & sennis eum excipiebant.

15 Tunc dixit eis, Vos ita estis qui justificatis vos ipsos in hominum conspectu: Deus autem novit corda vestra; quia quod apud homines sublimè est, abominabile est in conspectu Dei.

16 Lex & prophetæ usque ad Joannem: ab eo tempore regnavit Dei evangelizatur, & quisvis in illum vi perumpit.

17 Facilius est autem cælum & terram præterire, quam legem & numerum apicem excidere.

18 Quisquis dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur; & quisquis à viro dimissa m ducit mœchatur.

19 Cæterum quidam erat dives qui induebatur purpura & bysso, & sese oblectabat quotidie splendide.

20 Erat verò quidam mendiculus nomine Lazarus, qui proiecтус erat ad vestibulum ejus, ulcero-

sus. 21 Et desiderans saturari micis quæ cadebant à mensa divitis sed & canes veniebant ac lingebant ejus ulcera.

22 Factum est autem ut mortiretur mendiculus, & asportaretur à angelis in sinum Abrahami, mortuus est verò etiam dives, ac sepultus est,

23 Et apud inferos sublati oculis suis quum esset in tormentis vidit Abrahamum à longinquo, & Lazarum in sinu ejus.

24 Tum ipse clamans, dixit Pater Abrahamæ, miserere mei, & mitte Lazarum ut intingat extrinsecum digitum suum in aquam, & refrigeret linguam meam: quon-

p. 17.

crucior in ista flamma.

25 Di it autem Abrahamus, memento te bona tua rece-
ste in vita tua, & Lazarum si-
liter mala: nunc autem hic
amen recipit, tu vero cruci-
sis.

26 Et ad hæc omnia, inter nos
vos hiatus ingens constitutus
est, ut ii qui volunt hinc transire
vos, non possint, neque illinc
transire.

27 Dixit autem ille, Rogo te
pater, ut eum mitas do-
mum patris mei.

28 Habeo enim quinque fratri-
bus, ut hæc attestetur eis: ne &
veniant in hunc locum tor-
renti.

29 Dicit ei Abrahamus, Habent
patrem & prophetas: audiant
his.

30 Ille verò dixit, Non, pater
Abrahamæ, sed si quis è mortuis
suscipietur ad eos, respiciet.

31 Abrahamus autem dixit ei,
Mosen & prophetas non au-
diunt, ne si quidem quispiam
ex mortuis resurgat, persuadebun-
tur.

C A P. XVIII.

*Andelam vitandum. Ignifec-
tia commendata. Decem leprosi
sanati. Regnum Dei quomodo ve-
niat, & quo mundi statu appa-
rebit filius hominis.*

1 Et autem discipulis, Contingere
non potest ut non eveniant
offendicula: sed vae illi per quem
veniunt.

2 Expedit ei si mola asinaria
cumponatur collo ejus, & ab-
eas fuerit in mare, potius quam
ut sit offendiculo uni ex parvis
his.

3 Cavete vobis: Si peccaverit
te frater tuus, objurga eum;
et si respuerit, remitte ei.

4 Et si septies in die peccave-
rit in te, & septies in die rever-
tatur ad te, dicens, Repui, re-
mittes ei.

5 Tunc dixerunt apostoli Do-
mino, Adde nobis fidem.

6 Dixit autem Dominus, Si ha-
beretis fidem quantum est gra-
num sinapis, diceretis huic Iyca-
mino, Eradicator, & plantator in
mari, & obediret vobis.

7 Quis autem vestrum habet
servum arantem aut pascentem,
qui regresso ab agro dicat statim,
Accede, & recumbe?

8 Imò nonne dicit ei, Para quod
coenam, & præcinctus ministra
mihi, usque dum edero ac bi-
bero; & postea edito tu & bi-
bito?

9 Num gratiam habet servo illi,
quia fecit quæ ipsi edicta fuerant?
non poto.

10 Ita & vos, quum feceritis
omnia quæ edicta sunt vobis, di-
cite, Servi inutiles sumus; nam
quod debuimus facere, fecimus.

11 Et factum est inter eun-
dum Hierosolimam, ut ipse transi-
ret per mediam Samariam & Ga-
lilæam.

12 Quum autem ingrederetur
in quendam vicum, occurrerunt
ei decem viri leprosi, qui stete-
runt procul:

13 Et sustulerunt vocem di-
centes, Jesu magister, miserere
nostri.

14 Qui cum eos vidisset, dixit
eis, Profecti ostendite vos sacer-
dotibus. Et factum est ut inter
eundum purificati sint.

15 Unus autem ex ipsis, ut vi-
dit se sanatum esse, revertit, glo-
rificans Deum voce magnâ.

16 Et procidit in faciem ad pe-
des ejus, gratias ei agens; erat
que ille Samaritanus.

17 Respondens autem Iesus, dixit. Nonne decem illi purificati sunt? novem autem illi ubi sunt?

18 Non sunt reperti qui redierint, ut retribuere gloriam Deo, nisi alienigena iste.

19 Et dixit ei, Surge, & abi; fides tua te servavit.

20 Interrogatus autem à Phariseis quando venturum esset regnum Dei, respondit eis, & dixit, Non venit regnum Dei ita ut observari possit.

21 Neque dicent, Ecce hic, aut ecce illic: ecce enim, regnum Dei intus habebitis.

22 Dixit autem discipulis, Veniet tempus quum desiderabitis videre unum ex diebus Filii hominis; nec videbitis.

23 Et dicent vobis, Ecce hic, aut ecce illic: sed ne abite, neque prosequimini.

24 Nam sicut fulgor coruscans ex una regione quæ sub cælo est, in alteram quæ sub cælo est, splendet; ita erit & Filius hominis die suo.

25 Sed prius oportet eum multatui, & reprobari à gente ista.

26 Et prout factum est in diebus Noe, ita etiam diebus Filii hominis.

27 Edebant, bibebant, uxores ducebant, & dabantur nuptum, ad eum usque diem quo introiit Noe in arcam: venitque diluvium, & perdidit omnes.

28 Similiter etiam ut accidit in diebus Lot; edebant, bibebant, emebant, vendebant, plantabant, ædificabant:

29 Quo autem die Lot exiit Sodomis, pluit igni & sulphure e cælo, & omnes perdidit.

30 Secundum hæc erit dies quo Filius hominis detegetur.

31 In illo die qui fuerit in sola-

rio, & vasa ejus in ipsa domo, ne descendat ad ea tollenda; & qui in agro, similiter non revertatur retrorsum.

32 Memineritis uxorem Lot.

33 Quicumque studuerit animam suam servare, perdet eam: & quicumque eam perdiderit, vivificabit eam.

34 Dico vobis, illa nocte erunt duo in lecto uno: unus accipietur, & alter relinquetur.

35 Duæ erunt molentes simul: una accipietur, & alter relinquetur.

36 Duo erunt in agro: unus accipietur, & alter relinquetur.

37 Tunc respondentes dicunt ei, Ubi, Domine? Ipse vero dixit eis, Ubi corpus, illuc congregabuntur aquilæ.

C A P. XVIII.

Exemplo vidua & publicani commendantur assiduitas & humilitas orationis, Pueruli à Christo amplificantur. Terrentur qui pecunias possident, & consolantur qui omnia reliquerunt.

Dixit autem eis etiam parabolam hanc spectantem, quod oporteret ipsos semper orare, neque fegnes esse;

2 Dicens, Iudex quidam erat in quadam urbe, qui Deum non timebat, nec quemquam reverebatur.

3 Erat autem in illa urbe quidam vidua, quæ venit ad eum, dicens, Vindica me ab adversario meo.

4 Ille autem noluit per multum tempus: postea vero dixit apud se, Et si Deum non timeo, nec quemquam revereor;

5 Tamen quia molestiam mihi præbet vidua ista, vindicabo eam, ne tandem veniens obtundat me.

6 Ait autem Dominus, Audite quid iudex ille injustus dicat:

7 Deus autem non vindicabit electos suos, vociferantes ad ipsum die ac nocte, etiamsi iram cohibeat super ipsis?

8 Dico vobis vindicabit eos deo, Verumtamen Filius hominis quum venerit, num reperturus est eum in terra?

9 Dixit autem etiam quibusdam, qui sibi persuaserant se iustos esse, & pro nihilo habebant reus quos, parabolam istam:

10 Homines duo ascenderunt in templum ad orandum; unus pharisæus, & alter publicanus.

11 Pharisæus consistens seorsim oravit: Deus, gratias ago tibi, quod non sim ut reliqui homines, rapaces, injusti, mæchi; vel etiam ut iste publicanus.

12 Jejuno bis hebdomade: deo quæcunque possideo.

13 Publicanus autem procul stans, nolebat vel oculos in cælum tollere: sed cædebat pectus suum, dicens, Deus, placator mihi peccatori.

14 Dico vobis, descendit isteustificatus domum suam potius quam ille: quia quicumque se exaltat deprimitur, & qui sese deimit extolletur.

15 Adferebant autem ad eum etiam infantes, ut eos tangeret: quum autem hoc vidissent discipuli, objurârunt eos.

16 Jesus verò quam puerulos vocasset, dixit, Sinice puerulos venire ad me, & eos non prohibebo: talium enim est regnum dei.

17 Amen dico vobis, quicumque non exceperit regnum Dei quum puerulus, nequaquam introibit in illud.

18 Tunc interrogavit eum qui-

dam ex primoribus, dicens, Magister bone, quid faciendo vitam æternam possidebo?

19 Dixit autem ei Jesus, Cum me dicis bonum? nemo bonus nisi unus, nempe Deus.

20 Præcepta nostrî: Ne mœchare, Ne occidito, Ne furare, Ne falsum testimonium dicito, Honora patrem tuum & matrem tuam.

21 Ille autem dixit, Hæc omnia observavi à juventute mea.

22 Jesus verò his auditis, dixit ei, Adhuc unum tibi deest: omnia quæ habes vende, & distribue pauperibus, & habebis thesaurum in cælo; & adesum, sequere me.

23 At ille, his auditis, valde tristis factus est, nam dives erat valde.

24 Quum autem vidisset Jesus eum valde tristem factum, dixit, Quam difficile qui pecunias habent introibunt in regnum Dei?

25 Facilius est enim camelum per foramen acus intrare, quam divitem in regnum Dei intrare.

26 Qui verò istud audierunt, dixerunt, Et quis potest servari?

27 Ipse autem dixit, Quæ fieri non possunt apud homines, fieri possunt apud Deum.

28 Dixit autem Petrus, Ecce, nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te.

29 Ipse verò dixit eis, Amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut liberos, regni Dei causâ,

30 Qui non recepturus sit multiplicia in hoc tempore, & in seculo venturo vitam æternam.

31 Jesus autem assumptis illis duodecim, dixit eis, Ecce, ascendimus Hierosolymam, & perficientur omnia quæ scripta sunt

per prophetas de Filio hominis.

32 Tradetur enim gentibus, & illudetur, & contumeliis afficietur, & conspuetur.

33 Et postquam eum flagellaverint, interiment: sed die tertiâ resurget.

34 Ipsi verò nihil horum intellexerunt: erantque ista verba ipsis occulta, nec cognoverunt quæ dicebantur.

35 Factum est autem, ut dum ipse appropinquaret Jericho, cæcus quidam sederet apud viam mendicans.

36 Quum igitur is audisset turbam prætereuntem, percontabatur quid hoc esset.

37 Annunciaverunt autem ei Jesum Nazaræum transire.

38 Tunc vociferatus est, dicens, Jesu fili Davidis, miserere mei.

39 Et qui præibant, oburgabant eum ut fileret: ipse verò multò magis clamabat, Fili Davidis, miserere mei.

40 Jesus autem quum substitisset, jussit eum adduci ad se: & quum is appropinquasset, interrogavit eum,

41 Dicens, Quid tibi vis faciam? Ille verò dixit, Domine, ut visum recipiam.

42 Et Jesus dixit ei, Recipito visum: fides tua te servavit.

43 Illico igitur visum recepit, ac sequebatur eum glorificans Deum; & totus populus, quum hoc vidisset, tribuit laudem Deo.

C A P. XIX.

Zacchæus vocatur. Parabola de decem minis. Christi ingressus in urbem; ejusque lacrymæ, & zelus erga domum Dei.

Jesus autem ingressus Jericho, transibat.

2 Et ecce, quidam nomine vocatus Zacchæus, & qui magister

erat publicanorum, & is dives erat;

3 Studebatque videre quis esset Jesus: nec poterat præ turba, quod staturâ parvus esset.

4 Præcurrens igitur ascendit in sycomorum, ut eum videret, novam futurum erat ut illac transiret.

5 Ut autem venit ad eum locum, suspiciens Jesus vidit eum, & dixit ei, Zachæe, festinans descende: hodie enim domi tua oportet me manere.

6 Tum is festinans descendit, & excepit eum gaudens.

7 Et omnes quum hoc vidissent, murmurabant, dicentes, eum ingressum esse ad hominem peccatorem, ut ibi diversaretur.

8 Adstans autem Zacchæus dixit Domino, Ecce, dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & si quid cuipiam per calumniam eripui, reddo quadruplum.

9 Dixit autem ei Jesus, Hodie salus huic domui contigit, eo quod ipse quoque est filius Abraham.

10 Venit enim Filius hominis, ut quærat & servet quod perierat.

11 Hæc autem ipsis audientibus pergens dixit parabolam, eo quod esset prope Hierosolymam, & quod putarent fore ut illico regnum Dei appareret.

12 Dixit ergo, Homo quidam nobilis profectus est in regionem longinquam, ut acciperet sibi regnum, ac reverteretur.

13 Vocatis autem decem servis, dedit eis decem minas, & dixit eis, Negotiamini donec veniam.

14 Cives autem ejus oderunt eum, miseruntque legationem post eum, dicentes, Nolumus tuum regnare super nos.

15 Et factum est quum is redisset, accepto regno, iussit vocari servos illos ad se, quibus dederat pecuniam; ut cognosceret quid quis negotiando confecisset.

16 Adfuit autem primus, dicens, Domine, mina tua decem lucrificavit.

17 Ille autem ait ei, Bene est, serve bone; quia in minimo fuisti fidelis, habeto potestatem in decem urbes.

18 Et alter venit, dicens, Domine, mina tua confecit quinque minas.

19 Ille verò & isti dixit, Tu quoque præsto quinque urbibus.

20 Et alius venit dicens, Domine, ecce mina tua quam habui depositam in sudario.

21 Metui enim te, quod homo susterus: auferens quod non deposuisti, & tollis quod non seminauisti.

22 Tum ille dixit ei, Ex ore tuo te iudicabo, serve male: quare quod non deposuisti, & metam quod non seminauisti?

23 Quare igitur non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego veniens, cum fœnore ipsam exegissem?

24 Et adstantibus dixit, Tollite o minas, & date ei qui decem minas habet.

25 Illi verò dixerunt ei, Domine, habet decem minas.

26 At ille, Nam, inquit, dico vobis, Omni habenti dabitur: ei verò qui non habet, etiam quod habet auferetur ab eo.

27 Quin etiam meos illos inimicos, qui noluerunt me regnare supra se, adducite huc, & jugulate coram me.

28 Et his dictis, antegrediebatur ascendens Hierosolymam.

29 Et factum est quum appropinquasset Bethphage & Bethaniam, ad montem qui vocatur Olearum, misit duos de discipulis suis,

30 Dicens, Abite in vicum qui est ex adverso; in quo introeuntes invenietis pullum alligatum, cui nullus unquam hominum insedit: solutum eum adducite.

31 Et si quis vos interrogaveris, Quare solvitis; sic dicetis ei, Quoniam eo opus est Domino.

32 Profecti autem qui missi erant, invenerunt prout eis dixerat.

33 Solventibus autem ipsis pullum, Dixerunt eis domini ejus, Quare solvitis pullum?

34 Ipsi verò dixerunt, Quoniam eo opus est Domino.

35 Duxerunt igitur eum ad Jesum: & palliis suis pullo injectis, imposuerunt Jesum.

36 Eunte autem ipso substernebant pallia sua in via.

37 Et quum jam appropinquaret ad descensum montis Olearum, coepit omnis multitudo discipulorum gaudentium laudare Deum voce magna de omnibus quas viderant virtutibus,

38 Dicentes, Benedictus rex ille, qui venit in nomine Domini: pax in cœlo, & gloria in locis altissimis.

39 Et aliqui Phariseorum de turba dixerunt ei, Magister, objurga discipulos tuos.

40 Ipse verò respondens dixit eis, Dico vobis, si siluerint isti, mox lapides clamaveros.

41 Et ut appropinquavit, visam urbem, flevit super ea.

42 Dicens, Si vel tu nosse hoc saltem tuo die quæ ad pacem tuam pertinent: sed ea nunc occulta sunt oculis tuis.

43 Nam veniet tempus adversum te, quo circumjicient tibi inimici tui vallum, & circumcinent te, & confringent undique:

44 Teque solo aquabunt, & filios tuos intus, neque relinquent in te lapidem super lapidem, eò quòd non noveris præsinitum hoc tempus visitationis tuæ.

45 Et ingressus in templum, coepit ejicere eos qui vendebant in eo, & emebant,

46 Dicens eis, Scriptum est, Domus mea domus precatationis est: vos autem fecistis eam speluncam latronum.

47 Et docebat quotidie in templo. Primarii verò sacerdotes, & scribæ, & primores plebis studebant eum perdere.

48 Nec inveniebant quid facerent: totus enim populus pendebat ab ipso, quum eum audiebat.

C A P. XX.

De baptismo Joannis. De operariis in vineam missis. De tributo.

De resurrectione, & filio David's.

ET factum est quodam die-rum illorum, ut quum ipse doceret populum in templo, & evangelizaret, supervenerint primarii sacerdotes & scribæ cum senioribus;

2 Et alloquuti sint eum, dicentes, Dic nobis quâ auctoritate ista facis, aut quis ille sit, qui dedit tibi istam auctoritatem.

3 Respondens autem dixit eis, Interrogabo vos & ego quiddam: dicite igitur mihi,

4 Baptismus Joannis è cœlo erat, an ex hominibus?

5 At illi ratiocinati sunt apud se, dicentes, Si dixerimus E cœlo; dicet, Quare ergo non credidistis ei?

6 Sin autem dixerimus, Ex hominibus; tota plebs lapidabit nos: persuasa enim est, Joannem prophetam fuisse.

7 Responderunt igitur se nescire unde esset.

8 Tunc Jesus dixit eis, Nec ego dico vobis quâ auctoritate hæc faciam.

9 Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc: Quidam plantavit vineam, & elocavit eam agricolis: & peregre absuit multum temporis.

10 Sed præstituto tempore misit servum ad agricolas illos, ut tibi darent ex fructu vineæ: agricolæ autem illi casum illum ablegaverunt inanem.

11 Ille verò perrexit, & alterum servum misit: at ipsi hunc quoque casum & contumeliis affectum ablegaverunt inanem.

12 Et perrexit mittere tertium at illi & istum vulneratam ejecerunt.

13 Dixit igitur dominus vineæ, Quid faciam? mittam filium meum dilectum: utique quum hunc viderint, reverebuntur.

14 Viso autem eo agricolæ ratiocinabantur inter se, dicentes, Iste est hæres: venite, interimamus eum, ut nostra fiat hæreditas.

15 Et ejectionem eum extra vineam interemerunt. Quid ergo faciet eis dominus vineæ?

16 Veniet & perdet agricolæ istos, & dabit vineam aliis. Et autem quum audissent, dixerunt Absterge.

17 Ille verò intuitus eos ait, Quid illud est ergo quod scriptum est, Quem lapidem reprobaverunt ædificantes, is factus est caput anguli?

18 Quisquis ceciderit super illum lapidem, confringatur: super quem autem ceciderit, dissipabitur eum.

19 Et studuerunt primarii sacerdotēs & Scribæ injicere in eum manū: eā ipsā horā; sed metuebant plebem: cognoverant enim eum adversus ipsos dixisse similitudinem istam.

20 Itaque observantes eum, miserunt insidiatores, qui se iustos esse simularent; ut carperent ejus sermonem, tradituri eum imperio & potestati prædidis;

21 Qui interrogaverunt eum dicentes, Præceptor, scimus te recte dicere & docere, nec accipere personam, sed viam Dei in veritate docere.

22 Licet nobis tributum dare Cæsari, an non?

23 Animadversa autem eorum insiditate, dixit eis, Quid me tentatis?

24 Ostendite mihi denarium: quid habet imaginem & inscriptum? Respondentes autem dicunt, Cæsaris.

25 Tum dixit eis, Reddite igitur quod est Cæsaris, Cæsari, & quod est Dei, Deo.

26 Itaque nequiverant ejus verbum carpere coram plebe: & mirati sunt ejus responso siluerunt.

27 Accedentes autem quidam Sadducæorum (qui contendunt non esse resurrectionem) interrogaverunt eum,

28 Dicentes, Magister, Moses præcepit nobis, Si cujus frater mortuus fuerit habens uxorem, & sine liberis mortuus fuerit, ut ejus frater accipiat uxorem illam, & excuset semen fratri suo.

29 Septem ergo fratres fuerunt, primus accepit uxorem, & non habuit liberis,

30 Accepit igitur eam secundus, qui & ipse mortuus est sine liberis.

31 Deinde tertius accepit eam: itidem autem & illi septem: nec reliquerunt liberos, & mortui sunt.

32 Post omnes autem mortua est mulier.

33 In resurrectione ergo cujus eorum erit uxor? nam illi septem habuerunt eam uxorem.

34 Tum respondens dixit eis Jesus, Filii hujus ævi ducunt uxores, & nuptum dantur;

35 Qui verò digni habiti fuerint qui ævum illud consequantur, & resurrectionem ex mortuis, neque ducunt uxores, neque nuptum dantur:

36 Nec enim mori possunt amplius, pares enim angelis sunt: & filii sunt Dei, quoniam sint filii resurrectionis.

37 Mortuos autem suscitatum iri etiam Moses indicavit in rubo, quoniam dicit Dominum Deum Abrahami, & Deum Isaac, & Deum Jacobi.

38 Deus autem non est mortuorum, sed vivorum Deus; omnes enim vivunt ei.

39 Respondens autem ei quidam ex Scribis dixerunt, Magister, bene dixisti.

40 Nec amplius audebant eum quicquam interrogare.

41 Dixit autem eis, Quomodo dicunt Christum filium esse Davidis?

42 Et ipse David dicit in libro Psalmorum, Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dexteram meam,

43 Uti quidem statueram inimicos tuos scabellum pedem tuorum.

44 David ergo Dominum eum vocat, & quomodo alius eus est?

45 Audiente vero toto populo dixit discipulis suis,

46 Cavete a Scribis, qui volunt ambulare stolati, & amant solatationes in foris, ac primos contumelias in conventibus, & primos accubitus in coenis;

47 Qui exedant domos viduarum, & in speciem precibus longis utuntur: isti recipiunt gravius iudicium

C A P. XXI.

Vidua super ruina: liberata. Excedum Jerusalem, & fines sancti.

Respiciens vero vidit divites immitteutes dona sua in gastrophylacium.

2 Visit autem etiam quandam viduam pauperculam immitteutem illuc minuta *anula* duo:

3 Et dixit, Verè dico vobis, vidua hec pauper immitit amplius quam omnes.

4 Nam omnes hi ex eo quod sibi redundat immiserunt, que donarent Deo: hæc autem immitit ex penuria sua totum victum quem habebat.

5 Et quibusdam dicentibus de templo, quod pulchris lapidibus ac donatis ornatum esset, dixit,

6 Hæcne spectatis? venient dies, quibus non relinquentur lapis super lapidem, qui non destruantur.

7 Interrogaverunt autem eum, dicentes, Magister, quando hæc erunt; & quod *signum* quando futura sint ista?

8 Ipse vero dixit, Videte ne seducamini; multi enim venient sub nomine meo, dicentes, Ego sum Christus: & tempus illud præstitutum appropinquat: ne igitur sequimini eos.

9 Quia verò audientis bella & exagitaciones, ne conturbamini:

oportet enim ista primùm fieri, *sed nos statim erit finis.*

10 Tunc dixit eis, Insurgens in gentem, & regnum in regnum:

11 Et magni terræ motus erunt singulis locis, &, fames, ac pestilentia, & terriculamenta, & signa è caelo magna erunt.

12 Sed ante hæc omnia imitent vobis manus, & vos persequentur, tradentes in conventus & carceres, adductos ad reges ac principes, propter nomen meum.

13 Hæc autem cedent vobis in testimonio.

4 Habete igitur *hoc* reposam in cordibus vestris, non premittari defensionem.

15 Ego enim dabo vobis os, sapientiam, cui non poterunt contradicere, neque obfistere omnes qui se vobis opponent.

16 Prodeunt autem etiam in parentibus & fratribus, & cognatis & amicis: & morte multam curabunt *aliquos* ex vobis:

17 Et eritis exorti omnibus propter nomen meum.

18 Sed pilus capitis vestri non peribit.

19 Per tolerantiam vestram possidete animas vestras.

20 Quia autem videritis Hierosolimam cingi ab exercitibus, nunc agnoscite appropinquare stationem ejus.

21 Tunc qui in Judea sunt, fugiant in montes; & qui intra civitatem sunt, non excedant; & qui in agris sunt, non gradientur in eam.

22 Nam hi sunt dies ultimi, ut implerentur omnia que scripta sunt.

2: Vt autem gravida & stantibus in illis diebus: cum non necessitas magna in hac regione, & *quæ* in populo isto.

21 Et cadent acie gladii, & eripui dicentur in omnes gentes: Hierosolyma calcabitur a gentibus, usque quod impleantur preterita illa tempora gentium.

22 Tunc erunt signa in sole, & luna, & stellis; & in terra anxietas gentium in consilio inopia, resonante mari & salo;

23 Exanimatis hominibus praemortui & expectatione malorum eorum supervenientium in orbem terrarum: nam potestates coelorum concutientur.

24 Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potentia & gloria multa.

25 Quam autem haec fieri incipient, turbam aspiciete, & attollite capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra.

26 Dixit etiam eis parabolam hanc, Videte ficum & omnes arbores:

27 Quam jam emiserint folia, cum videritis, per vos ipsos agnoscitis jam prope esse autumnum:

28 Ita & vos, quam videritis haec fieri, agnoscite prope esse regnum Dei.

29 Amen dico vobis, Ne priusquam praeterierit haec aetas, quoniam haec omnia facta sunt.

30 Coelura & terra praeteribunt, verba autem mea ne priusquam praeteribunt.

31 Cavete autem vobis, ne quando graventur corda vestra crapula & ebrietate, & sollicitudinibus huius vitae, & repente vobis superintendant dies ille.

32 Nam ut laqueus invaderet omnes, qui habuissent in superbiae animi peritiam.

33 Excubate igitur, omni tempore deprecantes ut digni habeamini qui effugiatis ista omnia, quae futura sunt, & consistatis ante Filium hominis.

34 Docebat autem interdum in templo: noctu vero exiens, pernoctabat in monte qui vocatur Olearum.

35 Et totus populus diluculo veniebat ad eum, ut eum audiret in templo.

C A P. XXII.

Prodit a Iuda. Instituta cena. Professus Christi. Patris zelus, lapsus, & resuscitatio, Christi de se confessio.

A Propinquabat autem festum azymorum, quod dicitur pascha:

2 Et querebant primarii sacerdotes & Scribae quomodo eum interimerent: movebant enim plebem.

3 Introit autem satanas in Iudam cognominatum Iscariotem, qui erat ex numero illorum duodecim.

4 Abiens igitur colloquutus est cum primariis sacerdotibus ac praefectis templi, quomodo ipsi eum proderent.

5 Qui gavisii sunt, & pacti sunt se daturum ei pecuniam.

6 Ipse vero respondit; quarebarque opportunitatem eum ipsis tradendi abique turba.

7 Venit autem dies azymorum, quo oportebat mactari pascha.

8 Adhuc igitur Petrum & Joannem dicens, Profecti parate nobis pascha, ut edamus.

9 Ipsi vero dixerunt ei, Ubi vis paremas illud?

10 At ille dixit eis, Ecce, postquam introieritis in urbem, occurret vobis quidam aquae amphorae bajulus: sequimini eum domum illam in quam intro-

11 Et dicite patrifamilias illius domûs, Dicit tibi Magister, Ubi est diverforium, ubi Pascha cum discipulis meis edam?

12 Tunc ipse ostendit vobis cœnaculum magnum stratum: illic parate pascha.

13 Profecti verò invenerunt omnia prout dixerat eis: & paraverunt pascha.

14 Cum autem adesset *constitutum* illud tempus, recubuit, & duodecim apostoli cum eo.

15 Et dixit eis, Desiderio desideravi hoc pascha edere vobiscum, antequam ego patiar.

16 Dico enim vobis me non amplius esurum ex eo, usquequo completum fuerit in regno Dei.

17 Et accepto poculo, quum gratias egisset, dixit, Accipite hoc, & partimini vobis ipsis.

18 Dico enim vobis me non bibiturum ex fructu vitis, usquequo regnum Dei venerit.

19 Et acceptum panem, quum gratias egisset, fregit; & dedit eis, dicens, Hoc est corpus meum quod pro vobis datur: hoc facite ad mei commemorationem.

20 Itidem etiam *dedit eis* poculum, postquam cœnasset, dicens, Hoc poculum est novum illud pactum per sanguinem meum, qui pro vobis effunditur.

21 Ceterum ecce, manus ejus qui me prodit mecum est in mensa.

22 Et Filius quidem hominis, prout definitum est, abit: verumtamen vae homini illi per quem proditur.

23 Tunc ipsi cœperunt mutuo querere inter se de hac re? ceus nimirum ex ipsis esset hoc acturus.

24 Ota est autem etiam de hoc

contentio inter eos, quis eorum videretur esse maximus.

25 Ipse vero dixit eis, Reges gentium dominantur eis, & qui auctoritate non habent in eas, benefici vocantur.

26 Vos autem non ita estote: sed qui maximus est inter vos, est sicut qui minimus est; & qui ductor est, sicut qui ministrat.

27 Nam uter major est, qui accumbit, an qui ministrat? nonne qui discumbit? at ego sum inter vos ut qui ministrat.

28 Vos autem ii estis, qui permansistis mecum in temptationibus meis.

29 Ego verò paciscor vobis, prout pactus est mihi Pater meus, regnum;

30 Ut edatis & bibatis in mensa mea in regno meo, & sedeat super thronos, judicantes duodecim tribus Israel.

31 Dixit etiam Dominus, Simon, Simon, ecce, satanas appetit vos, quos ventilaret sicut triticum:

32 Sed ego deprecatus sum pro te, ne deficiat fides tua: tu igitur aliquando quum te converteris, stabili fratres tuos.

33 Ipse verò dixit ei, Domine, tecum paratus sum & in carcerem & ad mortem proficisci.

34 At ille dixit ei, Dico tibi, Petre, nequaquam emittet vocem hodie gallus, priusquam ter neges quod tu me noveris.

35 Dixit etiam eis, Quando misi vos absque crumena & pera & soleis, num quid defuit vobis? Ipse vero dixerunt, Nihil.

36 Dixit ergo eis, At nunc, qui crumenam habet, tollat eam, similiter & peram: & qui non habet, vendat pallium suum, & emat gladium.

37 Dico enim vobis, adhuc oportet

ere scriptum istud in me perfici, & abstulit aurem ejus dexteram.

istud, *inquam*, Et cum sceleratis numeratus est: nam ea quæ *scripta sunt* de me finem habent.

38 At illi dixerunt, Dōmine, ecce duo gladii hic. Ipse verò dixit eis, Satis est.

39 Et egressus, profectus est ex more in montem Olearum: sequuti sunt autem eum etiam discipuli ejus.

40 Quum verò pervenisset ad eum locum, dixit eis, Orate, ne introeatis in tentationem.

41 Tum ipse abscessit ab eis quasi ad jactum lapidis, posuitque genibus oravit,

42 Dicens, Pater, si velles transferre poculum hoc à me: verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.

43 Conspēctus est autem ei angelus e cœlo corroborans eum.

44 Et ipse constitutus in angore mentis orabat. Erat autem sudor ejus quasi grani sanguinis descendentes in terram.

45 Et quum surrexisset à prece, invenit eos dormientes præ stilitia;

46 Et dixit eis, Quid dormitis? Vigilate, & orate, ne introeat in tentationem.

47 Adhuc autem eo loquente, ecce turba; & is qui dicebatur Judas, unus ex illis duodecim, traiecit eis, & appropinquavit Jesu, ut oscularetur eum.

48 Jesus autem dixit ei, Juda, scilicet illum illum hominis proditoris?

49 Videntes autem ii qui circa eum erant, quod futurum erat, responderunt ei, Domine, percutie gladio?

50 Et quidam ex ipsis percussit servum pontificis maximi, vitæ amarè.

51 Respondens autem Jesus, dixit, Sinite huc usque. Et tunc illius auriculâ, sanavit eum.

52 Dixit autem Jesus iis qui adversus ipsum venerant, nempe primariis sacerdotibus, & præfectis templo, & senioribus, *Sicne* ut adversus latronem existis cum gladiis ac fustibus?

53 Quum quotidie vobiscum essem in templo, non extendistis manus in me: sed hæc est hora illa vestra, & potestas tenebrarum.

54 Prehensum autem eum duxerunt, & introduxerunt domum pontificis maximi, Petrus verò sequebatur è longinquo.

55 Quumque accendissent ignem in medio aule, atque ura conediscent, sedit & Petrus inter eos.

56 Quum autem eum vidisset ancilla quædam sedentem ad ignem, intentis in eum oculis dixit, Et iste cum eo erat.

57 Ipse verò abnegavit eum, dicens, Mulier, non novi eum.

58 Et paulo post alius videns eum dixit, Et tu ex ipsis es. Petrus verò ait, Heus tu, non sum.

59 Et interposita quasi horâ unâ, alius quidam *id* asseverabat, dicens, Vere & iste cum illo erat: etenim Galilæus est.

60 Ait autem Petrus, Heus tu, nescio quid dicas. Et illico, adhuc ipso loquente, vocem emisit gallus.

61 Tum conversus Dominus intuitus est Petrum: & recordatus est Petrus sermonis Domini, quomodo *nimirum* dixerat ipsi, Præquam gallus vocem emiseric, ter me abnegabis.

62 Et egressus foras Petrus flebat amarè.

63 Ii verò qui unà tenebant Jesum illudebant ei, cœdentes eum :

64 Et eo obvelato, cœdebant faciem ejus, & interrogabant eum, dicentes, Vaticinare quis sit qui te percussit.

65 Et alia multa conviciantes dicebant in eum.

66 Et ut ortus est dies, congregatum fuit presbyterium populi, & primarii sacerdotes, & scribæ, & adduxerunt eum in suum confessum.

67 Dicentes, Num tu es ille Christus? dic nobis, Dixit autem eis, Si vobis dixerò, nequaquam credetis :

68 Quòd si vos etiam interrogavero, nequaquam respondebitis mihi, neque me absolvetis.

69 Ab hoc tempore erit Filius hominis sedens ad dexteram potentiae Dei.

70 Dixerunt autem omnes, Tu ergo es filius ille Dei? Ipse verò dixit eis, Vos dicitis : Nam & ego sum.

71 At ille dixerunt, Quid amplius egemus testimonio? Ipsi enim audivimus ex ore ipsius.

C A P. XXIII.

Christus ab Herode illusos, & à Pilato damnatus, crucifigitur; crucifixus deridetur & moritur, mortuus sepelitur.

Tunc surgens universa multitudo eorum duxit eum ad Pilatum.

2 Cœperunt autem eum accusare, dicentes, Comperimus itum pervertere gentem, & vetare tributa dare Cæsari dicendo se Christum, id est, regem, esse.

3 Pilatus autem interrogavit eum dicens, Tunc es Rex ille Judæorum; ipse verò respondens ei dixit, Tu dicis.

4 Ait verò Pilatus ad primarios

sacerdotes & turbam, Nullam invenio noxam in hoc homine.

5 At illi invalescebant, dicentes, Concitat populum, docens per universam Judæam, exorsus à Galilæa, huc usque.

6 Pilatus verò audità Galilæam interrogavit num homo iste Galilæus esset?

7 Et quum cognovisset eum ad Herodis potestatem pertinere, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat per eos dies.

8 Herodes autem visò Jesu gavius est valde : nam à multo tempore cupiebat eum videre, eò quòd audivisset multa de eo, & speraret se signum aliquod visurum ab eo fieri.

9 Interrogavit autem eum multo sermone : sed ipse nihil ei respondit.

10 Adstabant autem primarii sacerdotes & scribæ, magnà contentione eum accusantes.

11 Herodes autem cum militibus suis, quum eum pro nihilo habuisset, & illuisset ei, amictum veste splendida remisit ad Pilatum.

12 Et facti sunt amici inter se Pilatus & Herodes eo ipso die : nam antea inimici erant inter sese.

13 Pilatus verò, convocatis primariis sacerdotibus, & primariis, ac populo,

14 Dixit eis, Obtulistis mihi hunc hominem, tanquam avertentem populum : & ecce, ego in vestri conspectu quæstione habità, nullam noxam inveni in homine isto, ex iis de quibus accusatis eum.

15 Sed ne Herodes quidem nam remisi vos ad illum, & ecce nihil dignum morte factum est ab eo.

16 Calligatum ergo eum dimittam.

17 Necessesse autem habebat dimittere eis singulis festis unum *empium*.

18 Exclamavit autem simul universa turba, dicens, Tolle illum, mitte verò nobis Barabbam :

19 Qui erat propter seditionem quandam, & eadem factam in urbe, coniectus in carcerem.

20 Rursus ergo Pilatus allocutus est eos, volens dimittere eum.

21 Ipsi verò reclamabant, dicens, Crucifige, crucifige eum.

22 Ille autem tertio dixit eis, Quid enim iste mali fecit? nullam peccatam capitalem inveni in eo : Calligatum ergo eum dimittam.

23 At illi instabant vocibus magnis, petentes ut ipse crucifigeretur : & invalescebant voces eorum ac primariorum sacerdotum.

24 Tum Pilatus secundum eos edixit, ut fieret quod ipsi petebant.

25 Dimisit autem eis illum qui propter seditionem & eadem coniectus fuerat in carcerem, quem petierant : Jesum verò tradidit eorum voluntati.

26 Quum igitur abducerent eum, prehensio S. mone quodam Cyrenæo, qui veniebat rure, imposerunt ei crucem ferendam post Jesum.

27 Sequebatur autem eum magna multitudo populi & mulierum : quæ & plangebant & lamentabantur eum.

28 Conversus autem ad eas Jesus, dixit, Filie Hierusalem, ne lugeamini de me, verum de vobis ipsis, & de liberis vestris.

29 Nam ecce venient dies, quando dicent, Beate steriles, & u-

teri qui non genuerunt, & ubera quæ non lactaverunt.

30 Tum incipient dicere monitis, Cadite in nos; & collibus, Operite nos.

31 Nam si in virente ligno ista faciunt, in arido quid fiet?

32 Ducebantur autem etiam alii duo, *ique* facinorosi, cum eo interimendi.

33 Quum igitur venissent in locum qui vocatur Calvaria, illic crucifixerunt eum, & facinorosos illos; unum ad dexteram, alterum ad sinistram.

34 Jesus autem dicebat, Pater, remitte *hoc* ipsis; nesciunt enim quid faciant. Partientes verò vestimenta ejus, jecerunt sortem.

35 Et stabat populus spectans : sannis autem excipiebant eum etiam primores cum eis, dicentes, Alios servavit, servet seipsum, si hic est ille Christus electus ille Dei.

36 Illudebant autem etiam ei milites, accedentes, & acetum ei offerentes,

37 Dicentesque, Si tu es Rex Iudeæ, serva teipsum.

38 Erat autem etiam inscriptio scripta supra eum literis Græcis, & Romanis, & Hebraicis, HIC EST REX ILLE JUDÆORUM.

39 Unus autem ex facinorosis illis suspensis conviciabatur ei, dicens, Si tu es Christus ille, & teipsum & nos serva.

40 Respondens autem alter obijurgavit eum, dicens, Ne Deum quidem tu times, quum in eadem sis damnatione?

41 Et nos quidem iuste (nam digna factis recipimus) iste verò nihil indecens fecit.

42 Dixit

42 Dixitque Iesu, Domine, memento mei quia veneris in regnum tuum.

43 Tum dixit ei Iesus, Amen, dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.

44 Erat autem quasi hora sexta, & tenebrae factae sunt in tota regione usque ad horam nonam.

45 Et obtenebratus est sol, & auleum templi fissum est medium

46 Quumque clamasset voce magnâ Iesus, ait, Pater, in manus tuas depono spiritum meum. Et quum hæc dixisset, exspiravit.

47 Quum vidisset autem centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens, Verè hic homo iustus erat.

48 Et omnis turba quæ simul ad hoc spectaculum accefferat, spectans quæ facta fuerant, cadens pectora sua revertebatur.

49 Stabant autem omnes noti eius procul, & mulieres quæ erant eum unâ sequutæ à Galilæa, videntes ista.

50 Tunc ecce quidam nomine Iosephus, senator, vir bonus ac iustus;

51 Qui non assensus fuerat consilio ac facto eorum, ortus Arimathæa, civitate Judæorum, qui & ipse expectabat regnum Dei;

52 Hic, inquam, adiens Pilatum, petiit corpus Iesu.

53 Et detractam illud, involvit sindone, posuitque illud in monumento quod erat in saxo incisum, in quo nondum quisquam positus fuerat.

54 Porro dies erat parasceves, & sabbatum succedebat.

55 Subsequentæ etiam mulieres

quæ cum eo venerant ex Galilæa spectarunt monumentum, & quomodo positum esset corpus ejus.

56 Reversæ verò paraverunt aromata & unguenta: ac sabbatum quidem quies erunt, secundum præceptum.

C A P. XXIV.

Angeli evangelizant mulieribus. Colloquium Emmausicum. Christus assumptio in cælum.

Primo autem die hebdomadæ profundo diluculo iverunt ad monumentum, ferentes quæ paraverant aromata, & nonnullæ cum ipsis.

2 Invenērunt autem saxum avolutum a monumento.

3 Et ingressæ, non invenerunt corpus Domini Iesu.

4 Et factum est, ut dum in exitu hæsitarent, tum ecce, duo viri superpervenerint eis, induti vestibus fulgorantibus:

5 Quum autem expavescerent, inclinarent faciem in terram, dixerunt eis, Quid inter mortuos queritis eum qui vivit?

6 Non est hic, sed suscitatus est: mementote, ut loquutus sum vobis, quum adhuc in Galilæa esset,

7 Dicens, Oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertio resurgere.

8 Recordatæ sunt igitur verbum illius.

9 Et reversæ à monumento nuntiaverunt hæc omnia illis decem, & reliquis omnibus.

10 Erant autem Maria Magdalene, & Joanna, & Maria Jacobi mater, & reliquæ cum ipsis, quæ hæc dicebant apostolis.

11 Sed visæ sunt apud eos quæ deliramentum verba ipsarum: quæ crediderunt eis.

12 Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum : & quum se inclinasset, cernit lintea sola illi cernentia ; abiitque apud semetipsum mirans factum.

13 Et ecce, duo ex iis ibant eo die in vicum, distantem stadiis sexaginta ab Hierosalem, cuius nomen est Emmaus.

14 Et colloquebantur inter se de his omnibus quæ evenerant.

15 Et factum est ut dum colloquerentur, & se mutuo rogarent, se Jesus accederet, & una iter faceret cum ipsis.

16 Oculi autem eorum retinebantur, ne ipsum agnoscerent.

17 Dixit autem eis, Qui sunt sermones, quos confertis inter ambulantes ? & quid estis rebo vultu ?

18 Respondens autem alter, nomen Cleophas, dixit ei, Tu es con moraris Hierosolymæ, & nosti quæ in ea facta sunt his diebus ?

19 Ipse verò dixit eis, Quæ ? Illi dixerunt ei, Quæ facta sunt in Nazaræo, qui fuit propheta, & mens reipsa & verbis coram populo & toto populo :

20 Quomodo eum tradiderunt principes sacerdotum & primores iudei, ut mortè damnaretur, & crucifixerunt eum.

21 Nos autem sperabamus illum, qui redempturus esset Israël : atqui præter hæc omnia, nunc hunc diem agit hodie, ex his quæ hæc facta sunt.

22 Sed & mulieres quædam ex illis pertrulerunt nos, quæ diluculo venerunt ad monumentum ;

23 Et non invento eius corpore, reverserunt dicentes, se etiam apparitionem angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere.

24 Et abierunt quidam eorum

qui erant nobiscum ad monumentum ; & ita invenerunt prout mulieres dixerant, ipsum verò non viderunt.

25 Tum ipse dixit eis, O amentes & tardi corde ad credendum omnibus quæ loquuti sunt prophetae ;

26 Nonne hæc oportuit pati Christum, & introire in gloriam suam ?

27 Et exorsus à Mose & omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis quæ de se scripta erant.

28 Appropinquarunt igitur vico, in quam proficiscebantur, & ipse simulabat se longius ire.

29 Sed ipsi adegerunt eum, dicentes, Mane nobiscum, quoniam advesperascit & inclinavit dies. Ingressus est igitur ut maneret cum eis.

30 Et factum est quum discubisset cum eis, sumpto pane, benedixit, & fractum dedit eis.

31 Adaperiti sunt autem oculi eorum, & agnoverunt eum : sed ipse ablatus est ex eorum conspectu.

32 Tum alter ad alterum dixerunt, Nonne cor nostrum ardebat in nobis, dum loqueretur nobis in via, & dum adaperiret nobis Scripturas ?

33 Et surgentes eo ipso momento, reversi sunt Hierosolymam, & invenerunt congregatos illos undecim, & eos qui cum ipsis erant :

34 Et qui dicebant, Suscitatus est Dominus verè, & conspectus est Simoni.

35 Tum ipsi exposuerunt eis quæ gesta erant in via, & ut fuerat à se agnitus in fractione panis.

36 Hæc autem ipsis loquentibus,

bus, stetit ipse Jesus in medio eorum, & dixit eis, Pax vobis.

37 Conflernati vero & expansi, putabant se spiritum conspicerere.

38 Tunc dixit eis, Quid turbati estis, & quare disceptationes subeunt corda vestra?

39 Videte manus meas & pedes meos: nam ego ipse sum; contrectate me, & videte; nam spiritus carnem & ossa non habet, sicut me conspiciți habere.

40 Et quum hoc dixisset, ostendit eis manus ac pedes.

41 Achuc autem ipsis non credentibus præ gaudio, & mirantibus, dixit eis, Habetis hic esculentum aliquid?

42 Tum ipsi dederunt ei partem piscis assi, & aliquid ex faviario.

43 Quæ ille accepit, & edit in eorum conspectu;

44 Dixitque eis, Hi sunt sermones quos loquutus sum vobis, quum adhuc essem vobiscum, oportere impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, & prophetis, & Psalmis de me.

45 Tunc aperuit eorum mentem, ut intelligerent Scripturas:

46 Et dixit eis, Ita scriptum est, & ita oportuit Christum pati, & resurgere ex mortuis tertio die:

47 Et prædicari ejus nomine resipiscenciam ac remissionem peccatorum apud omnes gentes, incipiendo ab urbe Hierosolymorum.

48 Vos autem estis horum testes.

49 Et ecce, ego mittam præmissum Patris mei in vos: vos autem residete Hierosolymis usquequò induamini virtute ex alto.

50 Eduxit autem eos foras ad Bethaniam usque: & sublati manibus suis, benedixit eis.

51 Et factum est, ut dum ipse benediceret eis, disjunctus ab eis sursum ferretur in cælum.

52 Ipsi autem adorato eo reversi sunt Hierosolymam cum gaudio magno.

53 Erantque omni tempore in templo, laudantes & benedicentes Deo.

Evangelium secundum JOANNEM.

C A P. I.

Verbum caro factum. Testimonium Joannis de Christo. Vocatio quatuor discipulorum. Scala cæli.

IN principio erat sermo ille, & sermo ille erat apud Deum, eratque ille sermo Deus.

2 Hic sermo erat in principio apud Deum.

3 Omnia per hunc sermonem facta sunt, & absque eo factum est nihil quod factum sit.

4 In ipso vita erat, & vita erat lux illa hominum.

5 Et lux ista in tenebris lucebat, sed tenebræ eam non comprehenderunt.

6 Existit homo missus à Deo, cui nomen Joannes.

7 Is venit ad dandum testimonium, id est, ut testaretur de illa luce, ut omnes per eum crederent.

8 Non erat ille lux illa, sed missus fuit ut testaretur de illa luce.

9 Hic erat lux illa vera quæ illuminat omnem hominem venientem in mundum.

10 In mundo erat, & mundus per eum factus est, sed mundus eum non agnovit.

11 Ad sua venit, & sui eum non exceperunt.

12 Quotquot autem eum exceperunt, dedit eis hoc jus, ut filii Dei sint facti, nempe iis qui credunt in nomen ejus;

13 Qui non ex sanguine, neque ex libidine carnis, neque ex libidine viri, sed ex Deo geniti sunt.

14 Et sermo ille factus est caro, & commoratus est inter nos, & spectavimus gloriam ejus, gloriam, inquam, ut unigeniti expressi à Patre, plenus gratiæ ac veritatis.

15 Joannes testatus est de eo, & clamavit, dicens, Hic est de quo dicebam, Is qui pone me venit ante positus est mihi; quia prior me erat.

16 Et ex plenitudine ipsius omnes accepimus, & gratiam pro gratiâ.

17 Nam lex illa per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum præstita est.

18 Deum nemo vidit unquam: unigenitus ille Filius qui est in sinu Patris, ille nobis exposuit,

19 Hoc etiam est testimonium Joannis, quando miserunt Judæi Hierosolymis sacerdotes & Levites, ut interrogarent eum, quis ipse esset.

20 Et professus est, neque negavit: professus est, inquam, se non esse Christum illum.

21 Tunc interrogaverunt eum, quid ergo es? Tunc es Elias? & vero dixit, Non sum. Et illi, Tu propheta ille? Qui respon-

22 Dixerunt ergo ei, Quis es? ut responsum demus iis qui miserunt nos? quid dicis de teipso?

23 Ait, Ego sum vox vociferantis in deserto, Complunate viam Domini, prout dixit Esaias propheta.

24 Qui verò missi fuerant erant ex Pharisæis.

25 Et interrogaverunt eum, ac dixerunt ei, Cur ergo baptizas, si tu non es Christus ille, neque Elias, neque propheta ille?

26 Respondit eis Joannes, dicens, Ego baptizo aqua; sed in medio vestrum stat quem vos non nôtis.

27 Hic ille est qui pone me venit, qui mihi antepositus est; cujus solearum non sum dignus qui solvam corrigiam.

28 Hæc Bethabara facta sunt secus Jordanem, ubi Joannes baptizabat.

29 Postero die cernit Joannes Jesum venientem ad se, & ait, Ecce agnus ille Dei qui tollit peccatum mundi.

30 Hic est de quo dicebam, Pone me venit vir qui antepositus est mihi, quia prior me erat.

31 At ego non noveram eum: sed ut manifestus fiat Israel, propterea veni ego baptizans aqua.

32 Tum, inquam, testatus est Joannes, dicens, Conspexi Spiritum descendantem quasi columbam à caelo, qui etiam mansit super eum.

33 Et ego non noveram eum, sed qui misit me ut baptizarem aquâ, ille mihi dixerat, Super quem videris Spiritum descendantem, ac manentem super eum, hic est qui baptizat Spiritu sancto.

34 Ego igitur vidi, & testor hunc esse filium illum Dei.

35 Postero die iterum stabat Joannes, & ex discipulis ejus duo:

36 Et intuitus Jesum ambulans dixit, Ecce Agnus ille Dei.

37 Audierunt autem eum duo illi discipuli loquentem, & sequuti sunt Jesum.

38 Conversus verò Jesus, & conspicatus eos sequentes s, dicit eis,

39 Quid queritis? Illi verò dixerunt ei, Rabbi (quod dicitur, si interpreteris, Magister) ubi moraris?

40 Dicit eis, Venite & videte. Venerunt videruntque ubi moraretur, & apud eum manserunt diem illum: hora enim erat quasi decima.

41 Erat Andreas, frater Simonis Petri, unus ex duobus qui audierant illa ex Joanne, & sequuti fuerant eum.

42 Invenit hic prior fratrem suum Simonem, & dixit ei, Invenimus Messiam illum; quod est, si interpreteris, Christus ille.

43 Et adduxit eum ad Jesum. Intuitus autem eum Jesus dixit, Tu es Simon filius Jona: tu vocaberis Cephas, quod est, si interpreteris, Petra.

44 Postero die voluit Jesus abire in Galileam: invenit autem Philippum, & dixit ei, Sequere me.

45 Erat verò Philippus ex Bethsaida civitate Andree & Petri.

46 Invenit Philippus Nathanaelem, & dicit ei, Invenimus illum de quo scripsit Moses in lege, & prophetæ, nempe Jesum filium illum Josephi, illum ex urbe Nazareth.

47 Tum dixit ei Nathanael, Ex urbe Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus, Veni & vide.

48 Vidit Jesus Nathanaelem venientem ad se, & dixit de eo,

Ecce verè Israelita in quo dolus non est.

49 Dixit ei Nathanael, Unde me nôsti? Respondit Jesus, & dixit ei, Priusquam te Philippus vocaret, quum esses subter ficum videbam te.

50 Respondit Nathanael, & dixit, Rabbi, tu es ille filius David tu es ille rex Israel.

51 Respondit Jesus, & dixit ei, Quia dixi tibi, Vidi te sub fico credis? majora istis videbis.

52 Præterea dixit ei, Amen, amen dico vobis, ab hoc tempore vobis aperietur cælum, & angelos Dei ascendentis ac descendentes super filium hominis.

C A P. II.

Nuptiæ in Cana Galilee. Reformatio templi. Corpus Christi templum mysticum.

Dixit autem tertio Nuptiæ factæ sunt in Cana oppido Galilee erat mater Jesu illic.

2 Vocatus est autem etiam Jesus ac discipuli ejus ad nuptias illas.

3 Et quum defecisset vinum mater Jesu dixit ei, Vinum non habent.

4 Dicit ei Jesus, Quid mihi tu cum rei est, mulier? nondum venit hora illa mea.

5 Dicit ei mater Jesu ministris, Quodcumque dixerit vobis, facite.

6 Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundum purificationem Judæorum, capientes singulæ amphoras binas aut ternas.

7 Dicit eis Jesus, Implete hydrias aqua. Impleverunt igitur usque ad summum.

8 Tunc dicit eis, Haurite nunc & offerte architriclino. Obtulero igitur,

9 Ut autem gustavit architriclinus aquam illam quæ facta fuerat vinum (nesciebat autem unde esset; sed ministri sciebant qui hauerant aquam) vocat sponsum architriclinus:

10 Et dicit ei, Omnes primo loco bonum vinum apponunt, & postquam *conviva* assatim bibebant, tunc id quod minus bonum est: tu vero servasti bonum vinum usque adhuc.

11 Hoc initium signorum fecit Iesus in Cana, oppido Galilææ, & manifestum fecit gloriam suam: & crediderunt in eum discipuli ejus.

12 Postea descendit Capernaum ipse, & mater, & fratres, & discipuli ejus: manseruntque illic non multos dies;

13 Nam prop^{ter} erat pascha Judæorum: addidit igitur Iesus Hierosolimam.

14 Et invenit in templo venditores bovum, & ovium, & columbarum, & numularios sedentes.

15 Factoque flagello de funiculis, omnes eiecit de templo, & oves & oves: & argentariorum numulos effudit, mensasque subvertit.

16 Et columbarum venditoribus dixit, Tollite hinc ista: ne eccite domum Patris mei domum mercatis.

17 Recordati sunt autem ejus discipuli scriptum esse, Zelus domus tue exedit me.

18 Responderunt ergo Judæi, & dixerunt ei, Quid signum ostendis nobis quod ista facias?

19 Respondit Iesus, & dixit eis, Estimate templum hoc, & intra illud excitabo illud.

20 Dixerunt ergo Judæi, Quaraginta & sex annis ædificatum est templum istud, & tu intra triennium illud excitabis?

21 At ille loquebatur de templo corporis sui.

22 Postquam ergo suscitatus fuit ex mortuis, recordati sunt ejus discipuli quod hoc sibi dixisset, & crediderunt Scripturæ, & sermoni quem Iesus dixerat.

23 Quum autem esset Hierosolymis in Pascha, in festo, multi crediderunt in nomen ejus, spectantes signa quæ edebat.

24 Ipse autem Iesus non credebatur eis semetipsum, eo quod nō sciret omnes:

25 Nec opus esset ut quisquam ei testaretur de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine.

CAP. III.

Dialogus inter Nicodemum & Christum. Compendium Evangelii propositum, expositum, & obfignatum.

ERat autem quidam ex Phariseis, cui nomen erat Nicodemus, ex primoribus Judæorum:

2 Hic venit ad Jesum nocte, & dixit ei, Rabbi scimus te a Deo venisse magistrum: nemo enim potest hæc signa edere quæ tu edis, nisi Deus sit cum eo.

3 Respondit Iesus, & dixit ei, Amen, amen dico tibi, nisi quis genitus sit iterum, non potest videre regnum Dei.

4 Dicit ei Nicodemus, Quomodo potest quispiam nasci qui sit senex? num potest in uterum matris suæ secundo introire & nasci?

5 Respondit Iesus, Amen, amen dico tibi, nisi quis fuerit genitus ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum Dei.

6 Quod genitum est ex carne, caro est: & quod genitum est ex spiritu, spiritus est.

7 Ne mireris me dixisse tibi, Oportet vos iterum gigni.

8 Ventus quod vult spirat, & sonum ejus audis, sed nescis unde veniat,

veniat, & quo vadat : ita est quisquis genitus est à Spiritu.

9 Respondit Nicodemus, & dixit ei, Quomodo possunt hæc heri?

10 Respondit Iesus, & dixit ei, Tu es magister Israelis, & hæc non n^osti?

11 Amen, amen dico tibi, quod scimu loquimur, & quod vidimus testamur : sed testimonium nostrum non recipitis.

12 Si terrena dixi vobis, & non creditis; quomodo si dixerò vobis celestia, credetis?

13 Nullus enim ascendit in cælum, nisi qui descendit à cælo, nempe Filius hominis qui est in cælo.

14 Prout autem Moses extulit serpentem in deserto, ita extolli oportet Filium hominis :

15 Ut quisquis credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

16 Ita enim Deus dilexit mundum, ut filium suum illum unigenitum dederit, ut quisquis credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

17 Non enim misit Deus filium suum in mundum, ut damnet mundum, sed ut servetur mundus per eum.

18 Qui credit in eum non condemnatur : qui verò non credit jam condemnatus est, quia non credit in nomen unigeniti filii Dei.

19 Hæc est autem condemnatio, quòd lux venit in mundum, sed dilexerunt homines potius tenebras quàm lucem; quia sunt eorum mala opera.

20 Quisquis enim quæ mala sunt agit, odit lucem, nec venit ad lucem, ne arguantur opera ipsius.

21 Qui verò dat operam veritatis, venit ad lucem, ut manifesta fiant opera ipsius, quod se-

cundum Deum facta fuerint.

22 Postea venit Iesus & discipuli ejus in Judææ territorium, & illic educabatur cum eis, & baptizabat.

23 Baptizabat autem etiam Joannem in Amon prope Salim, quoniam aquæ multæ erant illic, & veniebant ac baptizabantur.

24 Nondum enim conjectus fuerat Joannes in carcerem.

25 Orta est igitur quæstio quibusdam ex discipulis Joannis cum Judæis de purificatione.

26 Veneruntque ad Joannem & dixerunt ei, Rabbi, is qui tecum erat apud trajectum Jordanis, cui tu testimonium dedisti, ecce baptizat, & omnes veniunt ad eum.

27 Respondit Joannes, & dixit, Homo non potest recipere quicquam, nisi fuerit ei datum à cælo.

28 Vos ipsi mihi testes estis, non dixisse, Non sum ego Christus, sed missus sum qui apparerem coram eo.

29 Qui habet sponsam sponsum est : amicus autem sponsi, qui illi & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi : hoc ergo gaudium meum impletum est.

30 Illum oportet crescere, me verò minui.

31 Qui supernè venit, super omnes est : qui è terra est, terrenus est, & terrena loquitur; qui cælo venit, supra omnes est.

32 Et quod vidit & audivit, testatur : sed testimonium ejus nemo recipit.

33 Qui recipit ejus testimonium, is obsignavit Deum veracem esse.

34 Nam is demum, quem mundus Deus, verba Dei loquitur : non enim homo admittitur Deus spiritum.

35 Pater diligit Filium, & omnia dedit ei in manum.

36 Qui credit in Filium habet vitam æternam; qui vero non as-
sentitur Filio, non videbit vitam,
sed ira Dei manet super eum.

C A P. IV.

*Colloquium Christi cum Samaritana,
ejusque fructus. Regis filius
sanatur.*

UT ergo cognovit Dominus Pha-
risæos audisse, ipsum plures
discipulos facere & baptizare
quam Joannem,

2 (Quoniam Jesus ipse non
baptizabat, sed discipuli ejus)

3 Reliquit Judæam, & abiit rur-
sum in Galilæam.

4 Oportebat autem eum transi-
re per Samariam.

5 Venit ergo in urbem Samariae
quæ dicitur Sichar, juxta prædi-
ctum quod dedit Jacobus Josepho
filio suo.

6 Erat autem ibi fons Jacobi.
Jesus ergo fatigatus ex itinere,
sedet ad fontem; hora enim
erat quasi sexta.

7 Venit mulier Samaritana ut
hauriret aquam: dicit ei Jesus,
Da mihi potum.

8 Nam discipuli ejus abierant
in urbem, ut cibos emerent.

9 Dicit igitur ei mulier illa Sa-
maritana, Quomodo tu, Judæus
quoniam sis, potum à me poscis
quæ sin mulier Samaritana?
non enim utuntur Judæi Sama-
ritanis)

10 Respondit Jesus & dixit ei,
qui nōsses donum illud Dei, & quis
est ille qui dicit tibi, Da mihi po-
tum, tu petisses ab eo, & dedisset
tibi aquam vivam.

11 Dicit ei mulier, Domine,
neque quo haurias habes, & pute-
us profundus est; unde ergo ha-
bes aquam illam vivam?

12 Num tu major espatre no-
stro Jacobo, qui dedit nobis hunc
puteum, ex quo ipse bibit, & filii
ejus, & ejus pecora?

13 Respondit Jesus & dixit ei,
Quisquis bibit ex aqua ista, sitiet
rursus;

14 Quisquis autem biberit ex
aqua illa quam ego ei dabo, non
sitiet in æternum; sed aqua illa
quam ego dabo ei, fiet in eo
fons aquæ salientis in vitam æter-
nam.

15 Dicit ei mulier, Domine, da
mihi aquam istam, & non sitiam,
neque veniam huc ad haurien-
dum.

16 Dicit ei Jesus, Vade, voca
virum tuum, & veni huc.

17 Respondit mulier, & dixit
ei, Non habeo virum. Dicit ei
Jesus, Benè dixisti, Non habeo vi-
rum.

18 Quinque enim viros habu-
isti; & nunc quem habes, non est
tuus vir: hoc verè dixisti.

19 Dicit ei mulier, Domine, vi-
deo te prophetam esse.

20 Patres nostri in hoc monte
adoraverunt: & vos dicitis, Hie-
rosolymis esse locum illum ubi
oporteat adorare.

21 Dicit ei Jesus, mulier, crede
mihi, venit tempus, quando neq;
in monte hoc, neque Hierosolymis
adorabitis Patrem.

22 Vos adoratis quod nescitis;
nos adoramus quod scimus: quia
salus ex Judæis est.

23 Sed venit tempus, & nunc
est, quum veri adoratores adora-
bunt Patrem spiritu ac veritate:
etenim Pater tales quærit qui ip-
sum adorent.

24 Deus est spiritus: & qui ad-
orant eum, oportet ut spiritu ac
veritate adorent.

25 Dicit ei mulier, Scio Messiam
venturum

venturum (qui dicitur Christus) quum venerit ille, nobis annuntiabit omnia.

26 Dicit ei Jesus, Ego is sum qui loquor tibi.

27 Interea verò venerunt Jesus discipuli, & mirati sunt quòd cum muliere loqueretur: nemo tamen dixit, Quid quaris? aut quid loqueris cum ea?

28 Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abiit in urbem, dixitque ejus loci hominibus,

29 Venite, videre hominem qui dixit mihi quacunque feci: num iste est Christus ille?

30 Exierunt ergo ex urbe, & venerunt ad eum.

31 Interim autem rogabant eum discipuli, dicentes, Rabbi, e de.

32 Ille autem dixit eis, Ego cibum habeo quemdam, quem vos non nōstis.

33 Dicebant ergo discipuli alii ad alios, Num quis attulit ei quod ederet?

34 Dicit eis Jesus, Esca mea est exsequi voluntatem ejus qui misit me, & consummare ipsius opus.

35 Nonne vos dicitis, Adhuc quadrimestre spatium superest, & messis erit? Ecce, dico vobis, attollite oculos vestros, & spectate regiones; nam albe jam sunt ad messem.

36 Qui autem metit mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam: ut & qui seminat simul gaudeat, & qui metit.

37 Nam in hoc dictum illud verum est, Alius est qui seminat, & alius qui metit.

38 Ego misi vos ad id metendum, in quo vos non laborastis: alii laboraverunt, & vos in labores eorum introistis.

39 Ex urbe autem illa multi Sa-

maritanorum crediderunt in eum propter sermonem mulieris illius testantis, ac dicentis, Cerrè dixit mihi omnia quæ feci.

40 Quum ergo venissent ad eum Samaritani, rogârunt eum ut apud ipsos maneret; & mansit illi duos dies.

41 Ac multò plures crediderunt propter sermonem ipsius.

42 Et illi mulieri dicebant, Non amplius propter tuos sermones credimus: ipsi enim audimus, & scimus hunc esse verè Servatorem illum mundi, Christum.

43 Duobus autem post diebus exiit inde, & abiit in Galilæam.

44 Ipse enim Jesus testatus fuerat, prophetam in sua patria honorem non habere.

45 Quum ergo venisset in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, quum omnia vidissent quæ fecerat Hierosolymis in festo: nam & ipsi venerant ad festum.

46 Venit igitur Jesus rursum Cana, oppidum Galilææ, ubi fecerat ex aqua vinum. Erat autem in urbe Capernaumo regius quidam, cujus filius infirmus erat.

47 Is quum audisset Jesum venisse ex Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & eum rogavit ut descenderet ac sanaret suum filium: erat enim moribundus.

48 Dixit ergo Jesus ei, Nisi signa & prodigia videritis, non credetis.

49 Dicit ei regius ille, Domine descende priusquam moriatur puerulus meus.

50 Dicit ei Jesus, Vade, filius tuus vivit. Credidit homo sermoni quem dixerat ei Jesus; & profectus est.

51 Jam autem eo descendente servi occurrerunt ei, & annun-

ciaverunt

grabbatum tuum, & ambula.

9 Et statim sanus factus est homo ille: & sustulit grabbatum suum, & ambulabat: erat autem sabbatum die illo.

10 Judæi ergo dicebant ei qui curatus fuerat, Sabbatum est, non licet tibi tollere grabbatum.

11 Respondit eis, Qui me sanum fecit, is mihi dixit, Attolle grabbatum tuum, & ambula.

12 Interrogaverunt eum ergo, Quis ille est qui dixit tibi, Attolle grabbatum tuum, & ambula:

13 Is autem qui sanatus fuerat nesciebat quis esset: Jesus enim evaserat e turba quæ erat in illo loco.

14 Postea invenit eum Jesus in templo, & dixit ei, Ecce sanus factus es: nunc pecca amplius, ut nequid deterius tibi fiat.

15 Abiit homo ille, & nuntiavit Judæis, Jesum esse a quo sanatus fuerat.

16 Ac propterea persequerentur Judæi Jesum, & studebant eum interficere, quod ista fecisset sabbato.

17 Jesus autem respondit eis, Pater meus usque adhuc operatur, & ego operor.

18 Propterea ergo magis studebant eum Judæi interficere, quia non solum solvisset sabbatum, sed & Deum dixisset parem suum, parem se faciens Deo.

19 Respondit ergo Jesus, & dixit eis, Amen, amen dico vobis, non potest Filius a semetipso operari, nisi viderit Patrem operantem: quæcunque enim illa facit, hæc etiam Filius pariter facit.

20 Pater enim amat Filium, & omnia ostendit ei quæ ipse facit: & opera istis majora ostendet ei, ut vos miremini.

21 Sicur

22 Sicur

23 Sicur

24 Sicur

25 Sicur

26 Sicur

27 Sicur

28 Sicur

29 Sicur

30 Sicur

31 Sicur

32 Sicur

21 Sicut enim Pater suscitavit mortuos & vivificat, ita & Filius quos vult vivificat.

22 Nec enim Pater iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio :

23 Ut omnes honorent Filium, prout honorant Patrem : qui non honorat Filium, non honorat Patrem, ut qui misit eum.

24 Amen, amen dico vobis, qui sermonem meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in condemnationem non venit, sed transibit à morte in vitam.

25 Amen, amen dico vobis, adventat tempus, & nunc est, quum mortui audient vocem Filii Dei : & qui audierint, vivent.

26 Sicut enim Pater habet vitam in seipso, sic dedit & Filio habere vitam in seipso.

27 Et auctoritatem ei dedit etiam iudicium exercendi, quatenus Filius hominis est.

28 Ne hoc miramini ; nam veniet hora, quâ omnes qui in monumentis sunt audient vocem eius :

29 Et prodibunt qui bona fecerint in resurrectionem vitæ ; qui verò mala egerint, in resurrectionem condemnationis.

30 Non possum ego à meipso facere quicquam : prout audio iudico : & iudicium meum iustum est ; quia non quero voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me, *id est*, Patris.

31 Si ego testor de meipso, testimonium meum non est firmum.

32 Alius est qui testatur de me, & scio firmum esse testimonium quod testatur de me.

33 Vos misistis ad Joannem, & is testimonium dedit veritati.

34 Ego autem ab homine testimonium non capto : sed hæc dico ut vos servemini.

35 Ille erat lucerna ardens & lucens : vos autem voluistis ad momentum exsultare ejus luce.

36 At ego testimonium habeo majus testimonio Joannis : opera enim quæ dedit mihi Pater ut ea consummem, ipsa, *inquam*, opera quæ ego facio, testantur de me, quod Pater miserit me.

37 Et qui misit me Pater ipse testatur est de me : neque vocem ejus unquam audistis, neque speciem ejus vidistis.

38 Et sermonem ejus non habetis in vobis manentem : quum quem misit ille, huic vos non creditis.

39 Scrutamini Scripturas, quia vos videmini vobis in ipsis vitam æternam habere : & illæ sunt quæ testantur de me.

40 Sed non vultis venire ad me, ut vitam habeatis.

41 Gloriam ab hominibus non capto.

42 Sed vos novi charitatem Deum non habere in vobis.

43 Ego veni nomine Patris mei, nec recipitis me : si venisset alius nomine suo, illum recipietis.

44 Quomodo vos potestis credere, quum gloriam alii ab aliis capteris, & gloriam illam quæ à solo Deo proficitur non queratis ?

45 Ne putate me accusaturum vos apud Patrem : est qui accuset vos, Moyses, in quo vos speratis.

46 Si enim crederetis Moysi, crederetis mihi : nam ille de me scripsit.

47 Quod si scriptis illius non creditis, quomodo verbis meis credetis ?

C A P. VI.

Christi miracula, & concio de pane & aqua vite, & quomodo excerta.

Post hæc abiit Jesus trans mare Galilææ, quod est Tiberias.

2 Et sequebatur eum turba multa, quia videbant ejus signa quæ dabat in infirmis.

3 Subiit verò in montem Jesus, ibi sedit cum discipulis suis.

4 Prope autem erat pascha, festum Judæorum.

5 Quum ergo sustulisset oculos Jesus, & contempisset multam turmam ad se venire, dicit Philippo, unde ememus panes ut edant hi?

6 (Hoc autem dicebat, tentans eum: ipse enim sciebat quid esset futurus)

7 Respondit ei Philippus, Duntaxat denariorum panes non sufficiunt, ut singuli eorum minimum quiddam accipiant.

8 Dicit ei unus ex discipulis ejus, nempe Andreas frater Simonis Petri,

9 Est hic puerulus quidam qui habet quinque panes hordeaceos & duo pisceculos? sed hæc quid sunt pro tam multis?

10 Dixit autem Jesus, Facite ut recumbant. Erat autem ibi turba multa in eo loco. Discipuli ergo viri illi numero quinquies mille.

11 Accepit autem panes illos Jesus, & actis gratiis distribuit discipulis, discipuli verò accumbentibus: similiter etiam ex pisceculis quantum volebant.

12 Ut autem expleti sunt, dixit Jesus discipulis suis, Congregate que superfluerunt fragmenta, ne pereant.

13 Congregarunt ergo, & im-

pleverunt duodecim cophino fragmentis ex quinque illis panibus hordeaceis, quæ superfuerant iis qui comederant.

14 Illi ergo quum vidissent signum quod Jesus ediderat, dicebant, Hic est verè propheta ille qui venturus erat in mundum.

15 Jesus ergo quum nòset venturos, & se abrepturos ut facerent se regem, cecidit rursus in montem solus ipse.

16 Ut autem serum diei factum est, descenderunt discipuli ejus ad mare.

17 Et ingressi navigium ibant trans mare Capernaumum versùs: jam autem erant tenebræ, nec venerat ad eos Jesus.

18 Et mare, vento magno flante, insurgibat.

19 Profecti verò quasi stadia viginti quinque aut triginta, conspiciunt Jesum ambulante super mare; & appropinquantem navi: & timuerunt.

20 Ille verò dixit eis, Ego sum, ne metuite.

21 Cupidè ergo receperunt eum in navigium; & statim navigium pervenit ad regionem in quam ibant.

22 Postero die turba quæ subsisterat cis mare, quum vidisset illic non fuisse aliud navigium, nisi ut nunc illud, in quod ingressi fuerant discipuli ejus, & Jesum non introisse cum discipulis suis in navigium, sed solos ejus discipulos abiisse;

23 (Alia verò navigiola Tiberiade venerunt prope locum illum ubi ederant panem, postea quam gratus egisset Dominus)

24 Quum igitur, inquam, vidisset turba Jesum illic non esse, neque discipulos ejus, ingressi sunt & ipsi in navigia, & venerunt

runt Capernaumum, quærentes Jesum.

25 Et eo invento trans mare, dixerunt ei, Rabbi, quando huc pervenisti?

26 Respondit eis Jesus, & dixit, Amen, amen dico vobis; quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia edistis panes illos & saturati estis.

27 Operemini non cibo qui perit, sed cibo isti qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis: hunc enim Pater obsignavit, *id est*, Deus.

28 Dixerunt ergo ad eum, Quid faciemus ut operemur operibus Dei?

29 Respondit Jesus & dixit eis, Hoc illud est opus Dei, ut credatis in eum quem ille misit.

30 Dixerunt ergo ei, Quod ergo tu signum edis, ut videamus & credamus tibi? quid operaris?

31 Patres nostri ederunt illud manna in deserto illo: sicut scriptum est, Panem à cælo dedit eis quem ederent.

32 Dixit ergo eis Jesus, Amen, amen dico vobis, nequaquam Moses dedit vobis panem illum cælestem, sed Pater meus dat vobis panem illum cælestem verum.

33 Panis enim ille Dei is est qui de cælo descendit, & dat vitam mundo.

34 Dixerunt ergo ei, Domine, da nobis semper panem istum.

35 Dixit autem eis Jesus, Ego sum panis ille vitæ: qui venit ad me nequaquam esuriat; & qui credit in me non sitiet unquam.

36 Sed dixi vobis, certè & vidistis me, & non creditis.

37 Quicquid dat mihi Pater, ad me veniet: & eum qui venit ad me nequaquam ejiciam foras:

38 Quia descendi, à cælo ut ex-

sequar non voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.

39 Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, *id est*, Patris, ut quicquid mihi dederit, non perdam ex eo, sed suscitem illud in ultimo illo die.

40 Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, ut quisquis conficiat Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam: & suscitem ipsum ego ultimo illo die.

41 Murmurabant ergo Judæi de eo, quia dixerat, Ego sum panis ille qui à cælo descendit;

42 Et dicebant, Nonne iste est ille Jesus, filius ille Josephi, cui nos novimus patrem & matrem, quomodo ergo dicit ille, Ego à cælo descendi?

43 Respondit ergo Jesus, & dixit eis, Ne murmurate inter vos.

44 Nemo potest venire ad me nisi Pater qui misit me, traxerit eum: & ego suscitem ipsum ultimo illo die.

45 Scriptum est in prophetis, Eterunt omnes docti à Deo. Quis ergo audivit à Patre & dicit, venit ad me.

46 Non quòd Patrem viderit quisquam, nisi is qui est à Deo: hic vidit Patrem.

47 Amen, amen dico vobis, qui credit in me habet vitam æternam.

48 Ego sum panis ille vitæ.

49 Patres vestri ederunt manna in deserto, & mortui sunt.

50 Hic est panis ille qui à cælo descendit, ut qui edit ex eo, non moriatur.

51 Ego sum panis ille vivus, qui à cælo descendit. Si quis ederit hoc panem, vivet in æternum: panis autem quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita.

52 Pugnabant ergo Judæi alii non credebant, & quis eum pro-
adversus alios, dicentes, Quomo-
dum potest hic nobis carnem suam
habere quam edamus?

53 Dixit ergo eis Jesus, Amen dico vobis, nisi ede-
ritis carnem Filii hominis, & bi-
beritis ejus sanguinem, non ha-
bebitis vitam in vobis.

54 Qui edit carnem meam, &
bibit meum sanguinem, habet vi-
tam æternam; & ego suscitabo
eum ultimo illo die.

55 Caro enim mea verè est
cibus, & sanguis meus verè est
potus.

56 Qui edit meam carnem, &
bibit meum sanguinem, in me
manet, & ego in eo.

57 Sicut misit me vivens ille
Pater, & ego vivo per patrem:
etiam qui ederit me, vivet
se quoque per me.

58 Hic est panis ille qui de cœ-
descendit: non prout ederunt
patres vestri manna, & mortui
sunt: qui ederit hunc panem
vivet in æternum.

59 Hæc dixit in synagoga, quum
quereret in urbe Capernaumo.

60 Multi ergo ex discipulis e-
jus auditis dixerunt, Durus est
sermo: quis potest eum audi-

61 Sciens autem Jesus apud
discipulos suos de hoc murmu-
re, dixit eis, Hoccine vos of-
fendit?

62 Quid si igitur spectaveritis
hominem ascendentem eò,
quod erat prius?

63 Spiritus est id quod vivifi-
cat, caro non prodebet quicquam:
sed quæ ego loquor vobis, spi-
ritus sunt & vita sunt.

64 Sed sunt quidam ex vobis
qui non credunt. Sciebat enim à
principio Jesus quoniam essent qui

65 Et dicebat, Propterea dixi
vobis neminem posse venire ad
me, nisi fuerit ei datum à Patre
meo.

66 Ex eo tempore multi discipu-
lorum ejus pedem retulerunt, nec
amplius cum eo versabantur.

67 Dixit ergo Jesus duodecim
illis, Num & vos vultis abire?

68 Respondit ergo ei Simon
Petrus, Domine, ad quem abibi-
mus? verba vitæ æternæ habes:

69 Et nos credidimus, & sci-
mus te esse Christum illum filium
Dei viventis.

70 Respondit ei Jesus, Nonne
ego vos duodecim elegi, & ta-
men unus ex vobis est diabolus?

71 Loquebatur autem de Ju-
da Simonis filio Iscariota; futu-
rum enim erat, ut hic proderet
eum, quum esset unus ex illis du-
odecim.

C A P. VII.

*Christus non cum assuibus, sed clam
processus ad festum, docet in tem-
plo. Varia feruntur de eo judi-
cia; & dissident qui eum com-
prehendere volebant.*

Versabatur autem Jesus post
hec in Galilæa: nolebat e-
nim in Judæa versari, quia stude-
bant eum Judæi interimere.

2 Prope autem erat festum Ju-
dæorum Scenopegia.

3 Dixerunt igitur ad eum fra-
tres ejus, Digredere hinc, & vade
in Judæam, ut tui quoque discipuli
spectent opera tua quæ facis.

4 Nemo enim occultè facit ali-
quid, & querit ipse celebris esse:
si hæc facis, manifesta te ipsum
mundo.

5 Nam ne fratres quidem ejus
credebant in eum.

6 Dicit ergo eis Jesus, Præsti-

M

tutum

tutum illud tempus meum nondum adest: præstitutum autem illud tempus vestrum semper est paratum.

7 Non potest mundus vos odire: me autem odit, quoniam ego testor de eo, opera ejus mala esse.

8 Vos ascendite ad hos dies festos: ego nondum ascendo ad festum, quia præstitutum illud meum tempus nondum expletum est.

9 Hæc autem quum eis dixisset, mansit in Galilæa

10 Ut ascenderant autem fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad festum, non manifestè, sed velut occultè.

11 Judæi ergo quærebant eum in festo, & dicebant, Ubi est ille?

12 Et missitatio multa erat in turba de eo: alii quidem dicebant, Vir bonus est; alii verò dicebant, Non, sed turbam seducit.

13 Nullus tamen liberè loquebatur de eo, propter metum Judæorum.

14 Festo autem illo jam medio ascendit Jesus in templum, ac docebat.

15 Et mirabantur Judæi, dicentes, Quomodo iste literas novit, quum eas non didicerit?

16 Respondit eis Jesus, & dixit, Mea doctrina non est mea; sed ejus qui misit me.

17 Si quis voluerit quod ille vult facere, cognoscat de doctrina, utrum ex Deo sit, an ego à meipso loquar.

18 Qui à semetipso loquitur gloriam propriam querit: qui autem quærit gloriam ejus qui misit ipsum, hic verax est, & injustitia in eo non est.

19 Nonne Moses dedit vobis

legem, & tamen nemo ex vobis præstat legem? quid me studetis temere?

20 Respondit turba & dicebat, Dæmonium habes: quis te audet intemere?

21 Respondit Jesus, & dixit eis, Unum opus feci, & omnes miramini.

22 Attamen Moses dedit vobis circumcisionem (non quod ex Moysè sit, sed quia ex patribus) sabbato circumciditis hominem.

23 Si circumcisionem accipitis homo sabbato, ut non solvatis legem Moysi, mihi indignum quod totum hominem sanum fecerim sabbato?

24 Ne judicatis secundum visum, sed iustum illud judicetis forte.

25 Dicebat ergo quidam Hierosolymitanis, Nonne hic quem student interimere?

26 At ecce, liberè loquitur, nihil ei dicunt: numquam cognoverunt primores hunc esse Christum illum?

27 Sed novimus unde hic venit, quum autem venerit ille Christus, nemo cogniturus est.

28 Clamabat ergo Jesus in templo, docens, & dicens, Et me interficistis, & unde sim nōstis: & à patre ipso non veni, sed est verax qui misit me, quem vos non nōstis.

29 Ego verò novi eum, qui misit me, & ille me misit.

30 Studebant ergo eum percuti: sed nemo injectit ei manum, quia nondum venerat hora illa ipsius.

31 Multi verò è turba crediderunt in eum, & dicebant, Christus quum venerit, num signa edet eis quæ iste edidit?

32 Audierunt Pharisei turba

ex volentem de eo, & mife-
 erant Pharifæi ac primarii sacer-
 doses miniftros, ut eum prehen-
 dent.

33 Dixit ergo eis Iefus, Adhuc
 dilper ero vobifcum : deinde
 & dicit ei qui me mifit.

34 Quæretis me, nec invenie-
 & ubi ego ero, eò vos non
 eritis venire.

35 Dixerunt ergo Judei inter
 Quonam eft ille profecturus,
 nos non inveniamus eum?
 in ad eos qui difperfi funt in
 Græcos profecturus eft, &
 eos docturus?

36 Quis eft hic fermo quem
 dicit, Quæretis me, & non inve-
 nitis me : & ubi ego ero, vos
 poteritis venire?

37 Ultimo autem die illo ma-
 fefti fterit Iefus, & clamavit,
 Siquis fitit, veniat ad me,
 bibat.

38 Qui credit in me, ficut dixit
 Scriptura, flumina aquæ vivæ ex
 ventre ipfius fluent.

39 (Hoc autem dixit de Spiritu
 quem accepturi erant creden-
 tes in eum : nondum enim erat
 Spiritus fanctus, quia Iefus non
 erat glorificatus.)

Multi ergo è turba, quum au-
 dient hunc sermonem, dicebant,
 hic eft propheta ille.

40 Alii dicebant, Hic eft Chri-
 ftus. Quidam autem dicebant,
 in enim è Galilæa venit ille
 iftus?

41 Nonne Scriptura dicit, ex
 de Davidis, & ex vico Beth-
 lehem, ubi erat David, venturum
 Chriftum?

42 Diffidium ergo ortum eft in
 eis propter eum.

43 Quidam autem ex ipsis vo-
 luerunt eum prehendere : fed nemo
 potuit in eum manus.

45 Venerunt ergo miniftri ad
 primarios sacerdotes & Pharifæos :
 qui dixerunt eis, Quare non ad-
 duxiftis eum?

46 Responderunt miniftri, Nun-
 quam ita loquutus eft homo ut
 homo ifte.

47 Responderunt ergo eis Pha-
 rifæi, Num & vos feducti eftis?

48 Num quis ex primoribus
 credidit in eum, aut ex Phari-
 ſæis?

49 Sed turba hæc, quæ non no-
 vit legem execrabilis eft.

50 Dicit ei Nicodemus, is qui
 venerat ad eum nocte, quum u-
 nus efferet ex illis,

51 Num lex noſtra condemnat
 quempiam, niſi prius ex ipſo
 audierit, & cognoverit quid fa-
 ciat?

52 Responderunt & dixerunt
 ei, Num & tu Galilæus es? ſcru-
 tare, & ſcito ex Galilæa prophe-
 tam non fuiſſe ſuſcitatum.

53 Et profectus eft unusquiſque
 domum ſuam.

C A P. VIII.

*Chriſtus adulteræ peccatæ remittit.
 Teſtatur de ſeipſo & de Patre : &
 quis ſemen Abrahæ, & quis li-
 ber dicendus.*

Iefus autem profectus eft in
 montem Olearum.

2 Et diluculo ruriſus adfuit in
 templo; & totus populus venit ad
 eum, & ſedens docebat eos.

3 Adducunt autem ad eum
 Scribæ & Pharifæi mulierem in
 adulterio deprehenſam : & quum
 ſtatiſſent eam in medio,

4 Dicunt ei, Magiſter, hæc mu-
 lier deprehenſa eſt in ipſo facto,
 quum moecharetur.

5 In lege verò Moſes præcepit
 nobis, ut tales lapidentur : tu ergo
 quid dicis?

6 Hoc autem dicebant tentantes
 eum,

eum, ut possent eum accusare. Jesus autem incurvatus deorsum digito scribebat in terra.

7 Quum autem perseverarent eum interrogare, sese surrigens dixit ad eos, Qui vestrum immunis est a peccato, primus in eam jaciatur lapidem.

8 Et rursum incurvatus deorsum scribebat in terra.

9 Ipsi verò quum hæc audivissent, & à conscientia redarguerentur, singulatim alius post alium exierunt, initio facto à senioribus usque ad ultimos : & derelictus est solus Jesus, & mulier in medio stans.

10 Jesus autem sese surrigens, & nemine conspecto præter mulierem, dixit ei, Mulier, ubi sunt illi tui accusatores ? nemo te condemnavit ?

11 Ipsa vero dixit, Nemo, Domine. Dixit autem ei Jesus, Nec ego te condemno : vade, & ne deinceps pecca.

12 Rursum ergo Jesus eis loquutus est, dicens, Ego sum lux illa mundi : qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ.

13 Pharisei igitur dixerunt ei, Tu de teipso testaris : testimonium tuum non est firmum.

14 Respondit Jesus, & dixit eis, Etiam si ego testor de meipso, firmum est testimonium meum ; quia scio unde venerim, & quò vadam : vos autem nescitis unde venerim, & quò vadam.

15 Vos secundum carnem judicatis : ego non judico quemquam.

16 Quod si etiam judicarem ego, judicium meum firmum esset : quia solus non sum, sed ego, & qui misit me Pater.

17 Sed & in lege vestra scriptum est, duorum hominum testimonium firmum esse.

18 Ego & sum qui testor de me ipso, & testatur de me qui misit me Pater.

19 Dicebant ergo ei, Ubi est tuus ille Pater ? Respondit Jesus, Neque me nōstis, neque Patrem meum : si me nōstetis, Patrem quoque meum nōstetis.

20 Hæc verba loquutus est Jesus in gazophylacio, docens in templo : & nemoprehendit eum quia nondum venerat illa ipsa hora.

21 Dixit ergo iterum eis Jesus, Ego vado, & quæretis me, & hoc peccato vestro moriemini : quòd ego vado, vos non potestis venire ?

22 Dicebant ergo Judæi, Nemo interimet seipsum, quia dicit : Quo ego vado, vos non potestis venire :

23 Tum dixit eis, Vos infestis, ego sum supernè : vos estis de hoc mundo, ego non sum de hoc mundo.

24 Ideo vobis dixi, vos moriemini in peccatis vestris : nam si credideritis me eum esse, moriemini in peccatis vestris.

25 Dixerunt ergo ei, Tu quæ es ? Tum dixit eis Jesus, Id quod à principio dico vobis.

26 Multa habeo quæ de vobis loquar ac judicem : sed qui me misit, verax est ; & ego quæ à divi ab eo, hæc loquor mundo.

27 Non cognoverunt se de se, tre hæc ipsis dicere.

28 Dixit ergo eis Jesus, qui sustuleritis Filium hominis, & agnoscetis me eum esse, & meipso nihil facere sed prout voluit me Pater hæc loqui.

29 Nam qui me misit mecum est : non reliquit me solum Patrem, quia ego quæ placent ipsi facio semper.

30 Hec illo loquente multi crederunt in eum.

31 Dicebat ergo Jesus iis Judæis qui crediderunt ipsi, Si vos confiteritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis.

32 Et cognoscetis veritatem, veritas vos in libertatem vindicabit.

33 Responderunt ei, Senten Abrahami sumus, neque cuiquam vivimus unquam: quomodo tu dicis, Vos in libertatem vindicamini?

34 Respondit eis Jesus, Amen, amen dico vobis, quisquis operatur in peccato, servus est peccati.

35 Servus autem non manet in peccato: filius manet perpetuo.

36 Itaque si vos Filius in libertatem vindicaverit, verè liberi eritis.

37 Scio vos semen Abrahami esse, sed studetis me interimere, quia sermo ille meus non habet vim apud vos.

38 Ego loquor quod vidi apud patrem meum; & vos facitis et vidistis apud patrem verum.

39 Responderunt & dixerunt ei, Pater noster Abrahamus est. Dicit illi Jesus, Si filii Abrahami essetis, opera Abrahami faceretis.

40 Nunc autem studetis me interimere, hominem qui veritatem vobis loquutus sum, quam pater meus testificatus est mihi à Deo: hoc Abrahamus non facit.

41 Vos facitis opera patris vestri. Itaque dixerunt ei, Nos ex veritate non sumus geniti: unum patrem habemus, nempe Deum.

42 Dixit ergo eis Jesus, Si Deus pater vester esset, diligeretis me; quia enim à Deo prodii & adsum:

nec enim à meipso veni, sed ille me misit.

43 Quare loquelam istam meam non agnoscitis? nempe quoniam non potestis audire sermonem meum.

44 Vos ex patre diabolo estis, & cupiditates patris vestri vultis exsequi. Ille fuit homicida à principio, & in veritate non perstitit: non est enim veritas in eo: quovis scunque loquitur mendacium, de suo loquitur, quia mendax est, & pater ille mendacii.

45 Vox autem, quia ego veritatem dico, non creditis mihi.

46 Quis ex vobis arguit me de peccato? si veritatem dico, quare vos non creditis mihi?

47 Qui ex Deo est, verba Dei audit: propterea vos non audistis, quia ex Deo non estis.

48 Responderunt ergo Judæi & dixerunt ei, Nonne benedicimus te Samaritanum esse, & demonium habere?

49 Respondit Jesus, Ego demonium non habeo, sed honoro Patrem meum; & vos contumelia afficitis me.

50 Ego verò non quero gloriam meam: est qui querat & judicet.

51 Amen, amen dico vobis, si quis sermonem meum observaverit, mortem non conspiciet in æternum.

52 Dixerunt ergo ei Judæi, Nunc agnovimus te demonium habere. Abrahamus mortuus est, & propheta: & tu dicis, Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in æternum.

53 Num tu major es patre illo nostro Abrahamo, qui mortuus est? etiam prophetae mortui sunt: quem tu teipsum facis?

54 Respondit Jesus, Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est: Pater ille meus is est, qui glorificat me, quem vos dicitis Deum vestrum esse.

55 Sed non nōstis eum; ego verò ipsum novi: & si dixero ipsum mihi non esse notum, ero similis vestri, *id est*, mendax: sed eum novi, & sermonem ejus observo.

56 Abrahamus pater ille vester gēstivit videre diem istum meum; & vidit, ac gavīsus est.

57 Dixerunt igitur ei Judæi, Quinquaginta annos nondum habes, & Abrahamum vidisti?

58 Dixit eis Jesus, Amen, amen dico vobis, priusquam Abrahamus existeret, ego sum.

59 Sustulerunt ergo lapides ut jacerent in eum: Jesum autem occultavit se, & exivit de templo, quum transivisset per medios ipsos: & ita prateriit.

C A P. IX.

Cæci à Christo sanati historia.

Praetergrediens autem vidit quemdam cæcum à nativitate.

2 Et interrogaverunt eum discipuli eius, dicentes, Rabbi, quis peccavit, iste, an parentes ejus, ut cæcus nasceretur?

3 Respondit Jesus, Neque iste peccavit, neque parentes ejus, *ut cæcus nasceretur*; sed *cæcus natus est*, ut opera Dei manifesta fierent in eo.

4 Oportet me vacare operibus ejus qui misit me, donec dies est: veniet nox, quum nemo potest operari.

5 Quamdiu fuero in mundo, lux sum mundi.

6 Hoc quum dixisset, spuit humi, & fecit lutum ex spūto, & ille vit lutum oculis cæci illius;

7 Dixitque ei, Vade, ablue oculos in piscina Siloam, quod est, si,

interpreteris, Missus. Abiit ergo & abluit oculos, rediitque videns.

8 Vicini ergo, & qui prius conspexerant eum cæcum esse, dicebant, Nonne hic est qui sedebat & mendicabat?

9 Alii dicebant, Certè hic est alii verò, Certè similis est ei. Ille vero dicebat; Certè ego is sum.

10 Dixerunt ergo ei, Quomodo aperti sunt tibi oculi?

11 Respondit ille, & dixit, Quidam qui dicitur Jesus lutum fecit mihi, & inunxit oculos meos, & dixit mihi, Vade ad piscinam Siloam, & ablue oculos: ut autem abii, ablui oculos, vidi.

12 Dixerunt ergo ei, Ubi est ille? Ait, Nescio.

13 Adducunt eum ad Phariseos, eum, *inquam*, qui olim cæcus fuerat.

14 Erat autem sabbatum, quum lutum faceret Jesus, & aperiret oculos ejus.

15 Rursus ergo interrogant eum etiam Pharisei, quomodo videndi facultatem esset adeptus? Ille verò dixit eis, Lutum impositum fuit oculis meis, & ablui oculos, video.

16 Dicebant ergo ex Phariseis quidam, Homo iste non est à Deo; nam sabbatum non servat. Alii dicebant, Quomodo potest quispiam peccator talia signa edere? Et dissidium erat inter eos.

17 Rursus dicunt cæco, quid dicis de ipso, quod aperuit oculos tuos? Ille autem dixit, Certè propheta est.

18 Non crediderunt ergo Pharisei de eo quod cæcus fuisset, & videndi facultatem esset adeptus, usquequò vocarunt ejus parentes ejus, *inquam*, qui videndi facultatem suerat adeptus.

19 Et interrogaverunt eos dicentes, Hicne est filius ille vester, quem vos dicitis cæcum natum esse? quomodo ergo nunc videt?

20 Responderunt eis parentes ejus, & dixerunt, Scimus hunc esse filium illum nostrum, & cæcum natum esse:

21 Quomodo verò nunc videat nescimus; aut quis ejus aperuerit oculos nos nescimus: ipse ætatem habet, ipsum interrogate, ipse se loquetur.

22 Hæc dixerunt parentes ejus, quod metuerent Judæos: jam enim constituerant Judæi, ut si quis eum profiteretur esse Christum, synagogâ moveretur.

23 Propterea parentes ejus dixerunt, Ætatem habet, ipsum interrogate.

24 Secundò ergo vocârunt hominem qui fuerat cæcus, & dixerunt ei, Tribue gloriam Deo: nos hunc hominem scimus peccatorem esse.

25 Respondit igitur ille, & dixit, An peccator sit nescio; unum scio; me, quum cæcus fuero, nunc videre.

26 Dixerunt autem ei rursus, quid fecit tibi? quomodo aperuit oculos tuos?

27 Respondit eis, Jam vobis dixi, & non audistis: cur iterum vultis audire? num & vos fieri discipuli vultis ipsius?

28 Itaque conviciati sunt ei, & dixerunt, Tu discipulus illius cæci, nos autem Moysi discipuli sumus.

29 Nos scimus Deum esse locutum Moysi: hic autem unde nescimus.

30 Respondit ille, & dixit eis, At enim istud mirum est, quod vos nesciatis unde sit, & tamen aperuit meos oculos,

31 Scimus autem quod Deus peccatores non audiat: sed si quis Dei cultor est, & facit quod ille vult, ille hunc audit.

32 Ab seculo non est auditum aliquem aperuisse oculos ejus qui cæcus natus fuerit.

33 Nisi esset hic à Deo, non posset tale quicquam facere.

34 Responderunt & dixerunt ei, Tu in peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et ejecerunt eum foras.

35 Audivit Jesus eum ejectum foras; & eum nactus dixit ei, Tunc credis in filium Dei?

36 Respondit ille, & dixit, Quis est, Domine, ut credam in eum?

37 Dixit autem ei Jesus, Et vidisti eum, & is est qui loquitur tecum.

38 At ille ait, Credo, Domine. Et adoravit eum.

39 Et dixit Jesus, Ad judicium exercendum ego in hunc mundum veni: ut qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant.

40 Audierunt autem hæc quidam ex Pharisæis qui cum ipso erant, & dixerunt ei, Num & nos cæci sumus?

41 Dixit eis Jesus, Si cæci essetis, non haberetis peccatum: nunc vero dicitis, Videmus; itaque peccatum vestrum manet.

CAP. X.

Christus distinguens verum pastorem à mercenario, & ovium naturam describens, conciliat sibi à Judæis odium & calumnias.

A Men, amen dico vobis, qui non ingreditur per ostium in curiam ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.

2 Qui verò ingreditur per ostium, pastor est ovium.

3 Huic aperit janitor, & oves vocem ejus audiunt; suas oves vocat

vocat nominatim, & educit eas.

4 Quumq; suas oves emiseric, antegreditur eas: & oves eum sequuntur, quia noverunt vocem ejus.

5 Alienum autem nequaquam sequentur, sed fugient ab eo, quia non nōrunt vocem alienorum.

6 Hanc similitudinem dixit eis, Jesus. Illi verò non cognoverunt quānam illa essent quæ loquebatur eis.

7 Jesus ergo rursus dixit eis, Amen, amen dico vobis, ego sum ostium illud ovium.

8 Quotquot ante me venerunt, fures sunt & latrones: sed oves non auscultarunt eis.

9 Ego sum illud ostium: per me si quis introierit, fervabitur; & ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet.

10 Fur non venit nisi ut furetur; & mactet ac perdat oves: ego veni ut vitam habeant, & abundant.

11 Ego sum pastor ille bonus: bonus pastor animam suam deponit pro ovibus.

12 Mercenarius autem, & qui non est pastor, cujus non sunt oves propriæ, spectans lūpū venientem, relinquit oves, & fugit: lūpus autem eas rapit, & dispergit ovile.

13 Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non est illi cura ovium.

14 Ego sum pastor ille bonus, & agnosco meas, & agnoscor à meis.

15 Prout novit me Pater, ita & ego novi Patrem; & animam meam depono pro ovibus.

16 Alias etiam oves habeo quæ non sunt ex hac caula: illas quoque oportet me adducere; nam vocem meam audient: fietque unus grex, & unus pastor.

17 Propterea Pater me diligit,

quia ego depono animam meam ut eam rursus assumam.

18 Nemo tollit eam à me, sed ego depono eam per meipsum: auctoritatem habeo deponendi eam, & auctoritatem habeo rursus eam assumendi. Hoc præceptum accepi à Patre meo.

19 Dissidium igitur rursus ortum est inter Judæos propter istos sermones.

20 Dicebant autem multi eorum, Dæmonium habet, & insanit: quid eum auditis?

21 Alii dicebant, Hæc verba non sunt dæmoniacy: num dæmonium potest cæcorum oculos aperire?

22 Facta sunt autem encænia Hierosolymis, & hyems erat.

23 Et ambulabat Jesus in templo in porticu Solomonis.

24 Cinxerunt igitur eum Judæi, & dixerunt ei, Quotquæ animam nostram suspendis? Si tu es Christus ille, dic nobis apertè.

25 Respondit eis Jesus, Dixi vobis, nec creditis: opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testantur de me.

26 Sed vos non creditis, non enim estis ex ovibus illis meis sicut dixi vobis.

27 Oves illæ meæ vocem meam audiunt, & ego eos agnosco, & sequuntur me.

28 Et ego vitam æternam do eis, nec peribunt in æternum, neque rapiet eas quisquam è manu mea.

29 Pater ille meus, qui mihi dedit eas, major omnibus est: neque quisquam potest eas eripere è manu Patris mei.

30 Ego & Pater unum sumus.

31 Sustulerunt ergo rursus lapides Judæi, ut eum lapidarent.

32 Respondit eis Jesus, Multi

na opera ostendi vobis ex Patre
eo: propter quod illorum ope-
ra me lapidatis?

33 Responderunt ei Judæi, di-
centes, Ob bonam opus non lapi-
mus te, sed ob blasphemiam,
est, quia tu, homo quum sis,
eis teipsum Deum.

34 Respondit eis Jesus, Nonne
scriptum est in lege vestra, Ego
pater dii entis?

35 Si illos dixit deos, ad quos
veteris Dei factus est, & non potest
in Scriptura;

36 Mene, quem Pater sanctifi-
cavit & misit in mundum, vos di-
cis blasphemare, quia dixi, Fi-
lius Dei sum?

37 Si non facio opera Patris
ei, nolite credere mihi:

38 Si verò illa facio, etiam si
hi non credatis operibus *tamen*
credite: ut cognoscatis & credatis
verum in me esse, & me in eo.

39 Rursus ergo studabant eum
prehendere: sed exivit ex eorum
annu.

40 Abiitque rursus ad traxitum
ardanis, in eum locum ubi pri-
us fuerat Joannes quum bap-
tizet, mansitque illic.

41 Multi autem veniebant ad
eum, & dicebant, Joannes qui-
dam signum nullum edidit: quæ-
ritque autem de isto dixit, vera
est.

42 Et multi illic crediderunt in
eum.

CAP. XI.

*Lazarus mortuus resuscitatur. Chri-
stus concionatur. Caiphas inscius
anticipatur.*

Rat autem infirmus quidam
nomine Lazarus, à Bethania,
vico Mariæ & Marthæ sororis
eius.

2 (Maria autem ea erat quæ un-
xit Dominum unguento, & exter-

sit pedes ejus capillis suis; cujus
frater Lazarus infirmus erat)

3 Miserunt ergo sorores ejus ad
ipsum, dicentes, Domine, ecce, is
quem amas est infirmus.

4 Jesus autem *hec* audito, dixit,
Hæc infirmitas non est *immixta* ad
mortem, sed pro Dei gloria, ut
per eum *morbum* glorificetur filius
Dei.

5 Diligebat autem Jesum Mar-
tham, & sororem ejus, & Laza-
rum.

6 Ut ergo adivit illum agro-
tare, tum quidem mansit duos dies
in eo loco ubi erat.

7 Deinde postea dixit discipulis,
Eamus in Judæam rursus.

8 Dicunt ei discipuli, Rabbi,
modo studebant te Judæi lapidare,
& rursus illuc abis?

9 Respondit Jesus, Nonne duo-
decim sunt horæ diei? si quis am-
bulet in meridie, non impingit, quia
lucem huius mundi cernit:

10 Si quis autem ambulet nocte,
impingit, quia lux ei non adest.

11 Hæc ait; & postea dixit eis,
Lazarus amicus ille noster dormit:
sed proficiscor ut à somno excitem
eum.

12 Dixerunt ergo discipuli ejus,
Domine, si dormit, servabitur.

13 Hoc autem dixerat Jesus de
ipso morte: at illi putarunt eum
de dormitione somni dicere.

14 Tunc ergo Jesus dixit eis a-
perta, Lazarus mortuus est;

15 Et gaudeo propter vos (ut
credatis) me illic non fuisse: sed
eamus ad eum.

16 Dixit autem Thomas, qui
dicitur Didymus, condiscipulis, Ea-
mus & nos, ut moriamur cum eo.

17 Venit ergo Jesus, & invenit
eum quartum jam diem in monu-
mento agere,

18 Erat autem Bethania prope
Hierosolymam.

Hierosolymam ferè stadiis quindecim.

19 Multique ex Judæis venerant ad Martham & Mariam, & eas quæ cum ipsi erant, ut consolarentur eas de fratre suo.

20 Martha ergo ut audivit Jesum venire, occurrit ei: Maria vero domi sedebat.

21 Dixit autem Martha Jesu, Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus:

22 Sed & nunc scio fore ut quæcunque petieris à Deo, det tibi.

23 Dicit ei Jesus, Resurget frater tuus.

24 Dicit ei Martha, Scio resurrectionem in ultimo illo die.

25 Dicit ei Jesus, Ego sum resurrectio & vita: qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet:

26 Et quisquis vivit, & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc?

27 Ait illi, Etiam Domine, ego credo te esse Christum illum, filium illum Dei, qui in mundum venturus erat.

28 Et quum hæc dixisset, abiit & clam vocavit Mariam sororem suam, dicens, Magister adest, & te vocat.

29 Illa ut audivit, Surgit citò, & venit ad eum.

30 (Nondum autem venerat Jesus in vicum; sed erat in loco ubi occurrerat ei Martha)

31 Judæi ergo qui domi erant cum ea, & consolabantur eam, quum vidissent Mariam citò surrexisse, & exisse, sequuti sunt eam, dicentes, Certè abiit ad monumentum, ut illic flet.

32 Maria vero quum venisset eò ubi erat Jesus, viso eo, accidit ad ejus pedes, dicens ei, Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus.

33 Jesus autem ut vidit eam flentem, & Judæos qui una venerant cum ea flentes, infremuit ipsam, & turbavit seipsum.

34 Et dixit, Ubi posuistis eum? Dicunt ei, Domine, veni, & vide.

35 Lacrymatus est Jesus.

36 Dixerunt ergo Judæi, Ego quomodo amabat eum!

37 Quidam autem ex ipsis dixerunt, Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci, facere ut & ille non moreretur?

38 Jesus ergo rursum fremens apud semetipsum, venit ad monumentum: erat autem spelunca, & lapis erat ei impositus.

39 Ait Jesus, Tollite lapidem. Dixit ei Martha, soror ejus qui mortuus fuerat, Domine, jam oleo quatuor enim dierum est.

40 Dicit ei Jesus, Nonne dico tibi, fore, si credideris, ut videris gloriam Dei?

41 Sustulerunt ergo lapidem loco ubi mortuus ille fuerit positum. Jesus autem sustulit sursum oculos & dixit, Pater, gratias ago tibi quòd me audieris.

42 Ego verò sciebam me semper à te audiri: sed propter turbam circumstantem hoc dixi, ut credant me à te missum esse.

43 Et quum hæc dixisset, clamavit voce magna, Lazare, adest dum foras.

44 Tum qui fuerat mortuus prodiit pedes & manus vinctus fasciis, vultus autem ejus sudario circumdatus. Dicit eis Jesus, Solvite eum, & finite abire.

45 Multi ergo ex Judæis, qui venerant ad Mariam, & spectabant quæ fecerat Jesus, crediderunt in eum.

46 Quidam autem ex eis abierunt ad thariseos, & dixerunt quæ fecerat Jesus.

47 Coegerunt ergo primarii sacerdotes & Pharisei concilium, dicebant, Quid agemus? nam hic homo multa signa edit.

48 Si omittamus eum ita, omnes ei credent: venientque Romani, & delebunt tum locum nostrum, tum gentem.

49 Unus autem ex ipsis, Caiaphas, pontifex maximus anni illius, dixit ei, Vos nihil scitis:

50 Nec cogitatis conducere nos, ut unus homo moriatur pro populo, & tota gens non pereat.

51 Hoc autem ex semetipso non dixit; sed quoniam esset pontifex maximus anni illius, prophetauit fore ut Jesus pro gente moreretur:

52 Nec tantum pro ea gente, sed ut etiam filios Dei dispersos congregaret in unum.

53 Ab illo ergo die consultabant una ut interimerent eum.

54 Jesus ergo palam amplius non ambulabat inter Judæos: sed abiit illinc in regionem quæ est prope desertum, in urbem quæ vocatur Ephraim; & illic commorabatur cum discipulis suis.

55 Propter autem erat pascha iudeorum: & ascenderunt multi Hierosolimam ex illa regione ante pascha, ut purificarent se.

56 Quærebant ergo Jesum, & quæiebantur alii cum aliis in remanentes. Quid videtur vobis? venturus non est ad festum?

57 Dederant autem primarii sacerdotes & Pharisei præceptum, si quis nōset ubi esset, indicaret, ut prehenderent eum.

CAP. XII.

Christus à Maria ungitur. Hierosolimam ingreditur, & tristatur.

Jesus ergo sex ante pascha diebus venit in Bethaniam, ubi erat Lazarus ille qui fuerat mor-

tuus, quem suscitaverat ex mortuis.

2 Pecerunt igitur ei cœnare illic, & Martha ministrabat: Lazarus autem unus erat ex iis qui simul ducumbebant cum eo.

3 Maria verò accepit librā unguenti nardi liquidæ multi pretii, unxit pedes Jesu, & exterlit pedes ejus capillis suis: domus autem impleta est odore unguenti.

4 Dixit ergo Jesus, quidam ex discipulis ejus, nempe Judas Simonis filius, Iscariotes, qui erat eum proditurus,

5 Quare hoc unguentum non venit trecentis denariis, & datum est pauperibus?

6 Dixit autem hoc, non quod pauperum ipsi cura esset, sed quia fur erat, & marsupium habebat, & ea quæ immittebantur portabat.

7 Dixit ergo Jesus, Omittite eam, in diem funerationis meæ asservavimus.

8 Pauperes enim semper habebitis vobiscum, me verò non semper habebitis.

9 Cognovit ergo turba multa ex Judæis eum illic esse: & venerunt non propter Jesum tantum, sed etiam ut Lazarum viderent, quem excitavit à mortuis.

10 Consultarunt autem primarii sacerdotes, ut Lazarum etiam interimerent:

11 Quia multi ex Judæis propter eum abibant, & credebant in Jesum.

12 Postero die turba multa, quæ venerat ad diem festum, quum audissent Jesum venire Hierosolimam,

13 Acceperunt ramos palmarum, & prodierunt ei obviam, & clamabant, Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini, Rex ille Israelis.

14 Nactus

14. Natus autem Jesus a sellum infedit ei, sicut scriptum est,

15. Ne metue, filia Sionis, ecce Rex ille tuus venit insidens pullo asinae.

16. Hæc autem non cognoverunt discipuli ejus primò: sed quum glorificatus esset Jesus, tunc recordati sunt hæc esse scripta de eo, & sese hæc illi præstirisse.

17. Testabatur verò turba quæ erat cum eo, quòd Lazarum vocasset è monumento, & suscitasset eum ex mortuis.

18. Propterea etiam occurrit ei turba, quia audierat eum edidisse hoc signum.

19. Pharisei ergo dixerunt inter se, Videtisne nos nihil proficere? ecce, mundus eum sequutus est.

20. Erant autem quidam Græci ex iis qui ascendunt ut adorent in festo.

21. Isti ergo venerunt ad Philippum, qui erat à Bethsaida urbe Galilææ, & rogant eum, dicentes, Domine, vellemus Jesum videre.

22. Venit Philippus, & dicit Andreas: Andreas rursum & Philippus dicunt Jesu.

23. Jesus autem respondit eis, dicens, Venit hora illa glorificandi Filii hominis.

24. Amen, amen dico vobis, nisi granum frumenti ceciderit in terram, & mortuum fuerit, ipsum solum manet: si verò mortuum fuerit, multum fructum adfert.

25. Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodiet eam.

26. Si quis mihi ministrat, me sequatur; & ubi ego fuero, illic & minister meus erit: & si quis mihi ministraverit, honorabit eum Pater.

27. Nunc anima mea turbata est: & quid dicam? Pater, libera me ab hac hora, sed propterea veni in horam hanc.

28. Pater, glorifica nomen tuum. Venit ergo vox è caelo, dicens, Et glorificavi, & rursus glorificabo.

29. Turba ergo quæ adstantem audierat, dicebat tonitruum esse factum. Alii dicebant, Angelus loquutus est.

30. Respondit Jesus, & dixit, Non propter me hæc vox exiit, sed propter vos.

31. Nunc judicium adest mundi: nunc princeps ille mundi hujus ejicietur foras.

32. Et ego si sublati fuero è terra, omnes traham ad meipsum.

33. (Hoc autem dicebat, significans quia morte futurum erat moreretur)

34. Respondit ei turba, Noscimus divinus ex lege, Christum manere in æternum: quomodo igitur tu dicis, oportere tolli Filium hominis? quis est iste Filius hominis?

35. Dixit igitur eis Jesus, Adhuc parvo tempore lux vobiscum est: ambulate dum lucem habetis, ne vos tenebræ deprehendant: qui ambulat in tenebris nescit quid vadat.

36. Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis fiat. Respondit Jesus: & quum accessisset, occultavit se ab eis.

37. Quum autem tot signa fecerit eis edidisset, non credebant eum:

38. Ut sermo Esaiæ prophete impleretur, quem dixit, Domine, quis credidit sermoni nostro, barchium Domini, cui detestatus est?

39. Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Esaias,

40 Excecavit oculos eorum, & duravit corda eorum: ne viderent oculis, & sint intelligentes corde, & sese convertant, & faciant eos.

41 Hec dixit Esaias, quando dixit gloriam ejus, & loquutus est de eo.

42 Veruntamen etiam ex prioribus multi crediderunt in eum: sed propter Phariseos hoc non profitebantur, ne synagoga revereretur.

43 Dilexerunt enim gloriam hominum potius quam gloriam Dei.

44 Jesus autem clamavit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me.

45 Et qui conspicit me, conspiciet eum qui misit me.

46 Ego lux in mundum veni, quisquis credit in me, in tenebris non maneat.

47 Si quis autem audierit verba mea, & non crediderit, ego non habeo ipsum: non enim veni ut mundum mundum, sed ut servem hominem.

48 Qui aspernatur me, nec reverentur verba mea, habet qui condempnat ipsum: sermo quem loquutus sum, ille damnabit eum in illo die.

49 Quia ego ex meipso non loquutus: sed qui misit me, ipse mihi praecepit quid loquar, & quid loquar.

50 Et scio praeceptum ejus vitae aeternae esse. Quae igitur loquor, prout dixit mihi Pater, ita loquor.

C A P. XIII.

Jesus lavat pedes apostolorum: et ait: Qui praecepit lavare pedes meos, praecepit etiam lavare pedes vestros.

Post festum autem diem paschae, sciens Jesus venisse horam se discedendi ex hoc mundo ad Patrem, quum dilexisset suos

illos qui erant in mundo, usque ad finem dilexit eos.

2 Et coena peracta (quum diabolus jam immisisset in cor Judae, filii Simonis, Iscariotae, ut proderet eum)

3 Sciens Jesus Patrem omnia dedisse sibi in manus, & se à Deo proficisse, & ad Deum abire,

4 Surgit à coena, & deponit pallium; acceptoque linteo, praecinxit se.

5 Deinde, immisit aquam in pelvim, & cepit lavare pedes discipulorum, & extergere linteo quo erat praecinctus.

6 Venit ergo ad Simonem Petrum: qui dixit ei, Domine, tu mihi lavas pedes?

7 Respondit Jesus, & dixit ei, Quod ego facio, tu nescis nunc, cognoscas autem postea.

8 Dicit ei Petrus, Non lavabis meos pedes in aeternum. Respondit ei Jesus, Nisi laveri te, nihil tecum habebis commune.

9 Dicit ei Simon Petrus, Domine, non solum pedes meos, sed etiam manus & caput.

10 Dicit ei Jesus, Ei qui lotus est, non opus est nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus: & vos mundi estis, sed non omnes.

11 Nôrat enim a quo prodebat: propterea dixit, Non omnes estis mundi.

12 Postquam ergo lavisset pedes eorum, & pallium suum receperat, rursus recubuit, & dixit eis, Nôstisne quod fecerim vobis?

13 Vos me vocantes dicitis, Magister ac Domine; & benè dicitis: solum enim.

14 Itaque si ego lavi pedes vestros Dominus & praeceptor, vos quoque debetis alii aliorum pedes lavare.

15 Exemplum enim praeberi vobis.

N

bis,

bis, ut prout ego feci vobis, *ita* & vos faciatis.

16 Amen, amen, dico vobis, Servus non est major domino suo, neque legatus major eo a quo missus est.

17 Si hæc noveritis, beati eritis, si ea feceritis.

18 Non de omnibus vobis loquor: ego scio quos elegerim: sed oportet impleatur Scriptura, Qui edit mecum panem, sustulit adversum me calcem suam.

19 Jam nunc dico vobis, priusquam fiat, ut quum factum fuerit, credatis me *eum* esse.

20 Amen, amen, dico vobis, quando aliquem misero, quisquis *eum* recipit, me recipit; qui verò me recipit, recipit eum qui me misit.

21 Quum hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu; & testatus est, dixitque, Amen, amen, dico vobis, unus ex vobis prodet me.

22 Discipuli ergo aspiciebant alii ad alios, incerti de quo diceret.

23 Erat autem quidam ex discipulis Jesu recumbens in sinu ipsius, *nimirum* is quem diligebat Jesus.

24 Innuit ergo huic Simon Petrus, ut percontaretur quisnam esset de quo diceret.

25 Ille verò quum sese inclinasset in pectus Jesu, dicit ei, Domine, quis est?

26 Respondit Jesus, Ille est cui ego intinctam ossulam dedero. Et quum intinxisset ossulam, dedit Judæ filio Simonis Iscariotæ.

27 Et post sumptam ossulam, tunc ingressus est in illum Satanas. Dicit ei igitur Jesus, Quod facis mox facito.

28 Hoc autem nemo accumbentium intelligebat quorsum ei dixisset.

29 Quidam enim putabant, quoniam marsupium habebat Judæ. Iesum ei dixisse, Eme quibus opus est nobis ad festum; aut ego nis ut aliquid daret.

30 Ille igitur, accepta ossula, statim exivit: erat autem nox.

31 Quum ergo exivisset, dicit Jesus, Nunc glorificatus est Filius hominis, & Deus glorificatus in eo.

32 Quod si Deus glorificatus est in eo, Deus quoque glorificabit eum in sese, & statim glorificabit eum.

33 Filioli, adhuc paulisper vobiscum sum. Quæretis me: sicut dixi Judæis, Quod ego vobis non potestis venire; *ita* vobis nunc dico.

34 Præceptum novum do vobis, Ut alii alios diligatis: sicut *inquam*, dilexi vos, ut vos etiam diligatis alii alios.

35 Ex hoc omnes cognoscite vos esse discipulos meos, si charitatem habueritis alii in alios.

36 Dicit ei Simon Petrus, Domine, quò abis? Respondit ei Jesus, Quò abeo non potes me nunc qui: postea verò sequeris me.

37 Dicit ei Petrus, Domine, quare non possum te sequi nunc animam meam pro te deponam.

38 Respondit ei Jesus, Animam tuam pro me depones? Amen, amen, dico tibi, non emittet te cem gallus, donec ter me abnegaveris.

C A P XIV.

Christus via, vita, veritas, mittit Spiritum sanctum, et officium describit.

NE turbator cor vestrum: credite in Deum; etiam in me credite.

2 In domo Patris mei habitabunt ones multe sunt: alioqui dixissem vobis.

3 Proficiscor paraturus vobis locum : & quum profectus fuero, & paravero vobis locum, rursum veniam, & assumam vos ad meipsum ; ut ubi ero ego, & vos sitis.

4 Et quod ego abeam scitis ; & jam scitis.

5 Dicit ei Thomas, Domine, quomodo scimus quo abeam : quomodo scitur possumus viam scire ?

6 Dicit ei Jesus, Ego sum via illa, & illa veritas, & vita illa : neque venit ad Patrem nisi per me.

7 Si nosteris me, Patrem etiam eum nosteris : & jam nunc nosteris eum, & vidistis eum.

8 Dicit ei Philippus, Domine, mende nobis Patrem, & sufficit vobis.

9 Dicit ei Jesus, Tantum temeris vobiscum sum, & non nosteris ? Philippe, qui vidit me vidit Patrem : quomodo igitur tu dicis, mende nobis Patrem ?

10 Non credis me in Patre, & Patrem in me esse ? Verba quæ ego loquor vobis, à meipso non loquor : sed Pater qui in me manet, ipse facit opera.

11 Credite mihi me in Patre, & Patrem in me esse : si minus, quæ ego nunc propter ipsa opera credite mihi.

12 Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, ipse faciet, & majora illis faciet : nam ego ad Patrem meum proficiscor.

13 Et quicquid petieritis in nomine meo, hoc faciam : ut glorificetur Pater in Filio.

14 Si quid petieritis in nomine meo, ego faciam.

15 Si diligitis me, præcepta mea servate.

16 Ego verò rogabo Patrem, & meum advocatum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum :

17 Nempe Spiritum illum veritatis,

quem mundus non potest recipere, quia non conspiciit eum, nec novit eum ; vos autem nosteris eum, quia apud vos manet, & in vobis erit.

18 Non relinquam vos orbos : redeo ad vos.

19 Adhuc paululum, & mundus me non amplius conspiciet, vos autem conspicietis me : quia ego vivo, vos etiam vivetis.

20 In illo die vos cognoscetis me esse in Patre meo, & vos in me, & me in vobis.

21 Qui tenet præcepta mea, & observat illa, is est qui diligit me : qui autem diligit me, diligetur à Patre meo : & ego diligam eum, & ei conspiciendum exhibebo meipsum.

22 Dicit ei Judas, non ille Iscariotes, Dominus, quid est cur te sis nobis committendum exhibiturus, & non mundo ?

23 Respondit Jesus, & dixit ei, Si quis diligit me, sermonem meum observabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & apud eum habitabimus.

24 Qui non diligit me, sermones meos non observat : & sermo quem auditis non est meus, sed ejus qui misit me, nempe Patris.

25 Hæc locutus sum vobis apud vos manens.

26 Advocatus autem ille, id est, Spiritus sanctus, quem mittit Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæ dixi vobis.

27 Pacem relinquo vobis, pacem illam meam do vobis ; non prout mundus dat, ego do vobis. Ne turbator cor vestrum, neque formidator.

28 Audivistis me dixisse vobis. Abeo, & redeo ad vos. Si diligetis me, gauderetis utique quod dixerim,

dixerim, Proficiscor ad Patrem : nam Pater major me est.

29 Et nunc dixi vobis, priusquam fiat ; ut quem factum fuerit, credatis.

30 Non loquar amplius multa vobiscum : venit enim princeps mundi hujus, sed in me non habet quicquam.

31 Sed ut nōrit mundus Patrem à me diligī, ut prout praecepit mihi Pater, ita faciam ; surgite, abeamus hinc.

C A P. XV,

Christus vitis & palmitum similitudine ostendit quomodo discipuli fructum ferre possint ; & ad dilectionem & patientiam suo exemplo eos hortatur.

EGO sum vitis illa vera, & Pater meus agricola ille.

2 Omnem palmitem qui non ferentem fructum tollit ; & omnem qui fert fructum purgat, ut plus fructus adferat.

3 Jam vos puri estis propter sermonem quem loquutus sum vobis.

4 Manete in me, & ego in vobis manebo : sicut palmēs non potest ferre fructum à semetipso, id est, nisi manserit in vite ; ita nec vos, nisi in me manseritis.

5 Ego sum vitis, vos palmites : is qui manet in me, & in quo ego maneo, hic fert fructum multum : nam seorsum à me nihil potestis facere.

6 Nisi quis in me manserit, abiectus extra vineam statim ut palmēs arefcet : deinde congregantur isti palmites, & in ignem abjiciuntur, & ardent.

7 Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quicquid volueritis, petite, & fiet vobis.

8 In hac re glorificatus fuerit Pater meus, ut fructum multum

adferatis : & eritis mei discipuli.

9 Prout dilexit me Pater, ita & ego dilexi vos : manete in illa mea charitate.

10 Si praecepta mea observaveritis, manebitis in charitate mea ; sicut ego Patris mei praecepta servavi, & maneo in eius charitate.

11 Hec loquutus sum vobis, ut gaudium illud meum in vobis maneat, & gaudium vestrum impleatur.

12 Hoc est mandatum illud meum, ut diligatis alii alios, prout dilexi v. s.

13 Majorem charitatem nullus habet quam istam, ut quisque animam suam deponat pro amicis suis.

14 Vos amici mei eritis, si feceritis quaecunque ego praecepi vobis.

15 Non amplius dicam vos servos, quia servus nescit quid faciat dominus ipsius : vos autem dicite amicos, quia omnia quae audivi a Patre meo, nota feci vobis.

16 Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & constitui vos, ut abeuntes fructum feratis, & fructus vester maneat ; ut quicquid petieritis à Patre in nomine meo, det vobis.

17 Hec Praecipio vobis, ut diligatis alii alios.

18 Si mundus vos odit, scitis prius quam vos illis odio habetum.

19 Si ex mundo effectis, mundus quod suum est amaret : quia vos ex mundo non estis, sed ego elegi vos ex mundo, propterea odit vos mundus.

20 Mementote sermonis illius quem ego dixi vobis, Non est servus major domino suo : si ergo persequuti sunt, & vos persequuntur.

mentur : si sermonem meum observaverunt, & vestrum observaverunt.

21 Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia non oderunt eum qui misit me.

22 Si non venissem & loquutus essem eis, peccatum non haberent : nunc autem non habent quod prætexant peccato suo.

23 Qui me odit, & etiam Patrem meum odit.

24 Si opera non fecissem inter vos quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent : nunc autem & oderunt, & oderunt tum me, tum Patrem meum.

25 Sed oportet ut impleatur scriptum qui in lege ipsorum scriptus est, Oderunt me immerito.

26 Quum autem venerit Advocatus ille, quem ego mittam vobis Patre, Spiritus, inquam, ille veritatis, qui a Patre emanat, ille testabitur de me.

27 Sed & vos testabimini, quoniam a principio mecum estis.

C A P. XVI.

Christus discipulis crucem prædicat, Consolatorem promittens, & usque officium describens : angustias suorum mulieri parturienti comparat.

Et loquutus sum vobis, ut ne offendantini.

Movebunt vos synagogis ; imo venit tempus quum quisquis vos peremerit, putet se cultum præbere Deo.

3 Et hæc facient vobis, quia non oderunt Patrem, neque me.

4 Sed hæc loquutus sum vobis, ubi venerit hora illa, memento vestrorum, nempe, quod ego hæc testabor vobis : hæc autem vobis a principio non dixi, quia vobis non eram.

Nunc autem abeo ad eum qui misit me, & nemo ex vobis inter-

rogat me, dicens, Quod abis ?

6 Sed quia hæc loquutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum.

7 Sed ego veritatem dico vobis, confert vobis ut ego abeam : nisi enim abiero, Advocatus ille non veniet ad vos : sin autem in profectus fuero, mittam eum ad vos.

8 Et quum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de justitia, & de judicio.

9 De peccato quidem, eò quod non credunt in me.

10 De justitia verò, eò quod ad Patrem abeam, & amplius non conspicietis me.

11 De iudicio autem, eò quod princeps hujus mundi condemnatus sit.

12 Adhuc multa habeo quæ vobis dicam ; sed nunc non potestis portare.

13 Quum autem venerit ille, id est, Spiritus ille veritatis, dux viæ vobiserit in omnem veritatem : non enim loquetur à semetipso, sed quæcunque audierit loquetur ; & quæ ventura sunt renunciabit vobis.

14 Ille me glorificabit ; quia de meo accipiet & renunciabit vobis.

15 Omnia quæ habet Pater, mea sunt : propterea dixi illum de meo accepturum, & renunciaturum vobis.

16 Paulisper, & non conspicietis me : & rursum paulisper, & videbitis me, quia ego vado ad Patrem.

17 Dixerunt ergo quidam ex discipulis ejus alii ad alios, Quid est hoc quod dicit nobis, Paulisper, & non conspicietis me ; & rursum paulisper, & videbitis me, & Quia ego vado ad Patrem ?

18 Dicebant ergo, Quid illud est quod dicit, paulisper ? nescimus quid loquatur.

19 Cognovit autem Jesus eos velle ipsum interrogare, & dixit eis, De hoc queritis inter vos, quod dixi, Paulisper, & non conspicietis me, & iterum paulisper, & videbitis me?

20 Amen, amen dico vobis, flebitis vos, & lamentabimini, mundus autem gaudebit: vos verò tristes eritis, sed tristitia vestra evadet in gaudium.

21 Mulier quum parit, dolorem habet, quoniam advenit hora ejus; postquam autem peperit puerulum, jam non meminit afflictionis, propter gaudium quod homo sit natus in mundum.

22 Et vos igitur nunc quidem tristitia tenemini: sed rursus videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.

23 Et illo die me non interrogabitis quicquam. Amen, amen dico vobis, quæcunque petieritis à Patre in nomine meo, dabit vobis.

24 Usque adhuc non petistis quicquam in nomine meo: petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.

25 Hæc loquutus sum vobis per similitudines: venit tempus quum non ampliùs per similitudines loquar vobis, sed aperte de Patre meo nuncium afferam vobis.

26 Illo die in nomine meo petetis: & non dico vobis me rogaturum Patrem pro vobis.

27 Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis me à Deo prodissse.

28 Prodi à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & proficiscor ad Patrem.

29 Dicunt ei discipuli ejus, Ecce, nunc aperte loqueris, nec similitudinem ullam dicis.

30 Nunc scimus te scire omnia, nec opus esse tibi ut quis te interroget: per hoc credimus te à Deo prodissse.

31 Respondit eis Jesus, Nunc creditis?

32 Ecce venit tempus, & nunc venit, quum dispergemini unusquisque ad sua, meque solum relinquetis: sed non sum solus; nam Pater mecum est.

33 Hæc loquutus sum vobis, in me pacem habeatis: in mundo afflictionem habetis: sed credite, ego vici mundum.

C A P. XVII.

Christi ad Patrem precatio.

Hæc loquutus est Jesus, & factulit oculos suos in cælum, dixitque, Pater, venit hora illa glorifica filium tuum, ut & te filius tuus glorificet:

2 Sicut dedisti ei auctoritatem in omnem carnem, ut quotquot crediderint ei, det eis vitam æternam.

3 Hæc est autem vita æterna, ut te cognoscant esse illum solum verum Deum, & quem misisti filium Christum.

4 Ego te glorificavi in tempore opus consummavi quod dedisti mihi ut facerem.

5 Nunc igitur glorifica me, Pater, apud temetipsum, ea gloriâ quam habui apud te priusquam mundus esset.

6 Manifestum feci nomen tuum hominibus quos dedisti mihi, quia es à mundo: tui erant, & meos eos dedisti; & sermonem tuum servârunt.

7 Nunc noverunt omnia quod dedisti mihi à te esse.

8 Quia verba quæ tradidisti mihi, tradidi eis: & ipsi receperunt, & verè nôrunt me à te prodissse, & crediderunt me à te prodissse.

9 Ego pro eis rogo : non pro mundo rogo, sed pro eis quos dedisti mihi, quia tui sunt.

10 Et mea omnia tua sunt, & gloria mea sunt : & glorificatus sum in eis.

11 Et non sum amplius in mundo, sed isti sunt in mundo, & ego ad te venio. Pater sancte, serva eos per nomen tuum quos dedisti mihi, ut sint unum, prout & nos.

12 Quum essem cum eis in mundo, ego custodiebam eos per nomen tuum : quos dedisti mihi ego custodiavi, & nemo ex iis perivit, nisi filius ille perditionis ; ut Scriptura impleretur.

13 Nunc autem ad te venio, & nec loquor in mundo, ut habeant gaudium meum plenum apud se.

14 Ego tradidi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt ex mundo, prout & ego non sum ex mundo.

15 Non rogo ut tollas eos è mundo, sed ut eos ab impio illo conserves.

16 Ex mundo non sunt, prout ego non sum ex mundo.

17 Sanctifica eos tuâ veritate : sermo ille tuus veritas est.

18 Sicut me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum.

19 Et eorum causâ ego sanctifico meipsum ; ut sint & ipsi sanctificati in veritate.

20 Non tantum autem pro istis rogo, sed & pro iis qui per sermonem eorum credituri sunt in me :

21 Ut omnes unum sint, sicut & tu, Pater, in me, & ego in te, ut ipsi in nobis unum sint : ut crederet mundus me à te missum esse.

22 Et ego gloriam quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus.

23 Ego in eis, & tu in me, ut

sint consummati in unum, & ut cognoscat mundus quod tu me miseris, & eos diligas, prout me dilexisti.

24 Pater, quos dedisti mihi, velim ut ubi sum ego, & illi sint mecum ; ut spectent gloriam illam meam quam dedisti mihi : quia dilexisti me ante factum mundi fundamentum.

25 Pater iuste, mundus te non novit : ego autem te novi, & hi noverunt me à te missum esse.

26 Et notum ipsis feci nomen tuum, & notum faciam : ut charitas, quâ dilexisti me, sit in eis, & ego in eis.

C A P. XVIII.

Christus in horto capitur : à Petro abnegatur, & Pilato traditur.

HÆC quum dixisset Jesus, egressus abiit cum discipulis suis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse & discipuli ejus.

2 Noverat autem eum locum etiam Judas qui prodebat eum, quia Jesus frequenter cum discipulis suis illuc convenerat.

3 Judas ergo quum accepisset cohortem, & a primariis sacerdotibus ac Phariseis ministros, venit illuc cum laternis & facibus & armis.

4 Jesus itaque sciens omnia quæ ventura erant in se, prodiens dixit eis, Quem queritis ?

5 Responderunt ei Jesum Nazarenum. Dicit eis Jesus, Ego is sum. Stabat autem cum eis etiam Judas qui prodebat eum.

6 Ut ergo dixit eis, Ego is sum, abierunt retrorsum, & ceciderunt humi.

7 Iterum igitur rogavit eos, Quem queritis ? Illi autem dixerunt, Jesum Nazarenum.

8 Respondit Jesus, Dixi vobis me eum esse: ergo si me quaeritis, finite hos abire:

9 Ut impleretur sermo quem dixerat, Ex iis quos dedisti mihi non perdidisti quemquam.

10 Simon autem Petrus, quum gladium haberet, eduxit eum, & ferit servum pontificis maximi, & abscidit auriculam ejus dextram: erat autem nomen servo Malchus.

11 Dicit ergo Jesus Petro, Reconde gladium tuum in vaginam: annon bibam poculum quod dedit mihi Pater?

12 Cohors igitur & tribunus & ministri Judaeorum comprehenderunt Jesum, & vinxerunt eum;

13 Et adduxerunt primum ad Annam, erat enim socer Caiaphae, qui erat pontifex maximus anni illius: is vero misit eum vinctum ad Caiapham pontificem maximum.

14 Erat autem Caiaphas is qui consilium dederat Judaeis, expedire ut unus homo moreretur pro populo.

15 Sequebatur autem Jesum Simon Petrus, & alius discipulus. Discipulus vero ille notus erat pontifici maximo, & simul introiit cum Jesu in aulam pontificis maximi.

16 Petrus autem stabat extra ad ostium. Exiit ergo discipulus ille alter, qui erat notus pontifici maximo, & loquutus est ostiarie, & introduxit Petrum.

17 Dixit ergo Petro ancilla ostiaria, Nonne & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille, Non sum.

18 Adstabant autem servi & ministri, qui prunas congesserant, quia stigus erat, & sese calefaciebant; erat vero cum eis etiam

Petrus adstans, & sese calefaciens.

19 Pontifex maximus ergo interrogavit Jesum de discipulis ejus, & doctrina ipsius.

20 Respondit ei Jesus, Ego palam loquutus sum mundo: ego semper docui in synagoga & in templo, quod undique Judaei conveniunt, & in occulto loquutus sum nihil.

21 Quid me interrogas? interroga eos qui audierunt quid sim ipsis loquutus: ecce, hi sciunt quae dixerim ego.

22 Haec autem quum ipse dixisset, unus ex ministris qui adstabat, bacillo cecidit Jesum, dicens, Itane respondes pontifici maximo?

23 Respondit ei Jesus, Si male loquutus sum, testificare de malo sin bene, cur me caedis?

24 Miserat igitur eum Annam vinctum ad Caiapham pontificem maximum.

25 Stabat autem Simon Petrus & sese calefaciebat: dixerunt igitur ei, Num & tu ex discipulis ejus es? Negavit ille, & dixit, Non sum.

26 Dicit ei quidam ex servis pontificis maximi, cognatus ejus, cujus absciderat Petrus auriculam: Nonne ego te vidi in horto cum eo?

27 Rursus ergo negavit Petrus & statim gallus vocem emisit.

28 Ducunt ergo Jesum a Caiapha in praetorium: erat autem mane: & ipsi non introierunt in praetorium, ne polluerentur, ut ederent pascha.

29 Prodiit ergo Pilatus ad eos & dixit, Quam accusationem affertis adversus hominem istum?

30 Responderunt & dixerunt ei, Nisi iste esset facinorosus, non tradidissemus eum tibi.

ap. 19.

31 Dicit ergo eis Pilatus, Accipite eum vos, & secundum legem vestram condemnate eum. Itaque Judæi dixerunt ei, Nobis non licet interficere quemquam.

32 Ut sermo Jesu impleretur, quem dixerat, significans quâ mortuum futurum erat ut moreretur.

33 Regressus est ergo in prætorium Pilatus, & vocavit Jesum, & dixit ei, Tunc es rex ille Judæorum?

34 Respondit ei Jesus, A teipso tu hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me?

35 Respondit Pilatus, Num quid ego Judæus sum? gens tua & principes sacerdotes tradiderunt te mihi: quid fecisti?

36 Respondit Jesus, Regnum meum non est ex hoc mundo: si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei certassent neaderer Judæis: nunc autem regnum meum non est hinc.

37 Dixit ergo ei Pilatus, Ergo tu rex es? Respondit Jesus, Tu dicis me regem esse: ego ad hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut dem testimoni in veritatem. Quisquis est ex veritate audit vocem meam.

38 Dicit ei Pilatus, Quid est veritas? et quum hoc dixisset, rursum prodiit ad Judæos, & dixit eis, Ego nullum invenio crimen in eo.

39 Est autem vobis consuetudo, ut quemcumque vultis dimittam vobis in pascha: vultisne ergo dimittam vobis quemcumque vultis? Respondit illi unus ex illis, Barabbas latro.

40 Clamabant autem rursum illi, dicentes, Nequaquam istum, sed Barabbam. Erat autem Barabbas latro.

CAP. XIX.

1 In die passionis, mortis & sepulture Christi.

Tunc ergo assumpsit Jesum Pilatus, & flagellavit.

2 Et milites contexuerunt coronam ex spinis, & imposuerunt ipsius capiti, & pallio purpureo induerunt eum,

3 Et dicebant, Ave rex Judæorum: & bacillis eum cædebant.

4 Prodiit ergo rursum Pilatus foras, & dixit eis, Ecce, adduco vobis eum foras, ut noveritis me nullum in eo crimen invenire.

5 Prodiit ergo Jesus foras, gestans spinæam illam coronam, & purpureum illud pallium. Et dixit eis Pilatus, Ecce homo.

6 Quum autem intuiti essent eum principes sacerdotum & ceterum ministri, clamabant, dicentes, Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatus, Accipite eum vos, & crucifigite: ego enim non invenio in eo crimen.

7 Responderunt ei Judæi, Nos legem habemus, & secundum legem nostram debet mori, quia filium Dei se fecit.

8 Quum ergo audivisset Pilatus hunc sermonem, magis metuait.

9 Et rursus ingressus est in prætorium, & dixit Jesu, Unde es tu? Jesus autem responsum ei non dedit.

10 Dicit ergo ei Pilatus, Mihi non loqueris? nescis me potestatem habere crucifigendi te, & potestatem habere te dimittendi?

11 Respondit Jesus, Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi hoc tibi datum esset superne: propterea qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.

12 Ex eo tempore studebat Pilatus eum dimittere: Judæi verò clamabant, dicentes, Si hunc dimiseris, non es amicus Cæsaris: quicumque se regem facit, contradicit Cæsari.

13 Pilatus

13 Pilatus ergo quum audisset hunc sermonem, eduxit foras Jesum, confeditque in tribunali, in loco qui dicitur Lithostrotos, Hebraicè autem Gabbatha.

14 Erat autem parasceue pasche, hora verò quali sexta: tum dicit Judæis, Ecce rex vester.

15 Illi verò clamitârunt, Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit ei Pilatus, Regem vestrum crucifigam? Responderunt primarii sacerdotes, Non habemus regem nisi Cæsarem.

16 Tunc ergo tradidit eum ipsis, ut crucifigeretur. Assumpserunt autem Jesum, & adduxerunt.

17 Et ipse portans crucem suam prodiens venit in eum locum qui dicitur Calvaria, Hebraicè autem Golgotha.

18 Ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos, hinc & hinc, medium autem Jesum.

19 Scripsit autem etiam titulum Pilatus, & imposuit cruci. Erat verò scriptum, JESUS NAZARENUS REX ILLE JUDÆORUM.

20 Hunc ergo titulum multi Judæorum legerunt; quia prope civitatem erat locus, ubi crucifixus erat: & erat scriptum Hebraicè, Græcè, & Romanè.

21 Dixerunt igitur Pilato primarii sacerdotes Judæorum, Ne scribito, Rex ille Judæorum; sed, illum dixisse, Rex sum Judæorum.

22 Respondit Pilatus, Quod scripsi, scripsi.

23 Milites ergo, quum crucifixissent Jesum, acceperunt ejus vestimenta (& fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem) & tunicam: erat autem tunica infutilis, à summo contexta tota,

24 Dixerunt ergo inter se, Ne scindamus eam, sed sortiamur de illa, cujus futura sit: ut Scriptura impleretur, dicens, Partiti sunt vestimenta mea sibi, & super vestimenta mea jecerunt sortem. Milites igitur hæc fecerunt.

25 Stabant autem juxta crucem Jesu, mater ejus, & soror matris ejus, Maria Cleopæ uxore, & Maria Magdalene.

26 Quum vidisset ergo Jesus matrem ac discipulum adstantem quem diligebat, dicit matri suæ, Mulier, ecce filius tuus.

27 Deinde dicit discipulo, Ecce mater tua. Et ex illa hora recipit eum discipulus ille domum suam.

28 Postea, quum sciret Jesus reliqua omnia jam esse peracta, consummatur Scriptura, dixit Sitio.

29 Vas igitur illic erat positum aceto plenum. Illi verò impleverunt spongiam aceto, & hyssopo circumdatam admoventur oribus ejus.

30 Quum autem accepisset Jesus acetum dixit, Consummatus est: & inclinato capite tradidit spiritum.

31 Judæi ergo, ut non transirent in cruce corpora sabbato, quoniam erat parasceue (erat enim magnus dies illius sabbati) rogaverunt Pilatum ut confringerentur eorum crura, ac tolleretur.

32 Venerunt ergo milites, & prioris quidem latronis confringerunt crura, & alterius qui crucifixus fuerat cum eo.

33 Ad Jesum autem quum venerunt, ut viderent eum jam mortuum, non confringerunt ejus crura.

34 Sed quidam ex militibus lancea latus ejus fodit; & statim exivit sanguis & aqua.

- 35 Et qui vidit, testatur : & ille discipulus, & venerunt ad monumentum.
- 36 Facta sunt enim hæc, ut citius Petro, venitque prior ad monumentum.
- 37 Et rursus alia Scriptura dicit, Intuebuntur quem transfixerunt.
- 38 Post hæc autem rogavit illum Josephus Arimathæensis, ut qui esset discipulus Jesu, sed nescitus, propter metum Judæorum ut tolleretur corpus Jesu : quod permisit Pilatus. Venit ergo, & sustulit corpus Jesu.
- 39 Venit autem & Nicodemus, qui venerat ad Jesum nocte primam) ferens misturam myrræ & aloes libras quasi centum.
- 40 Acceperunt ergo corpus Jesu, & obvinerunt illud linteis aromatibus, sicut mos est Judæis funerare.
- 41 In eo autem loco ubi fuerat crucifixus, erat hortus, & in hortu monumentum novum, in quo nondum quisquam positus fuerat.
- 42 Ibi ergo propter parasceven Judæorum, quod monumentum illud prope esset, posuerunt Jesum.
- C A P. XX.
- Resurrectio Christi quomodo facta & patefacta.*
1. Primo verò die hebdomadis Maria Magdalene venit mane, dum adhuc tenebræ essent, ad monumentum ; cernitque lapidem illum sublatum à monumento.
2. Currit ergo & venit ad Simonem Petrum, & ad alterum illum discipulum, quem amabat Jesus, & ait eis, Sustulerunt dominum à monumento, & nescimus ubi posuerint eum.
3. Exiit ergo Petrus, & aliter
4. Currebant autem, duo simul : sed alter ille discipulus præcurrit prior ad monumentum.
5. Et quum se incurvasset, cernit posita lintea : non tamen introivit.
6. Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introivit in monumentum, & conspexit lintea ibi posita :
7. Et sudarium quod fuerat super caput ejus non cum linteis positum, sed seorsum involutum in unum locum.
8. Tunc ergo introivit etiam alter ille discipulus, qui venerat prior ad monumentum, viditque & credidit.
9. Nondum enim noverant Scripturam, videlicet quòd oporteret eum ex mortuis resurgere.
10. Redierunt ergo illi discipuli ad suos.
11. Maria verò flens stabat ad monumentum foris : dum ergo fleret, incurvavit se in monumentum.
12. Et conspexit duos angelos albatos, sedentes, unum ad caput, & alterum ad pedes, illic ubi jacuerat corpus Jesu :
13. Qui etiam dixerunt ei, Mulier, quid fles ? Dicit eis, Sustulerunt Dominum meum, nec scio ubi posuerunt eum.
14. Et quum hæc dixisset, convertit se retrorsum, conspexitque Jesum stantem, nec sciebat Jesum esse.
15. Dicit ei Jesus, Mulier, quid fles ? quem quæris ? Illa putans olitorem esse, dicit ei, Domine, si tu ipsum asportasti, dicito mihi ubi posueris eum, & ego eum tollam.

16 Dicit ei Jesus, Maria. Illa se convertens dicit ei, Rabboni, quod dicitur Magister.

17 Dicit ei Jesus, Ne me tangito; nondum enim ascendi ad Patrem meum; sed proficiscere ad fratres meos, & dic eis, Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum, & Deum meum & Deum vestrum.

18 Venit Maria Magdalene annuncians discipulis, quod vidisset Dominum, & quod ea sibi dixisset.

19 Quum ergo vespera esset, die illo primo hebdomadis, & fores essent clausæ illuc, ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum, venit Jesus, stetitque in medio *ipsorum*, & dixit eis, Pax vobis.

20 Et quum hæc dixisset, ostendit eis manus ac latus suum. Gavisi sunt ergo discipuli viso Domino.

21 Dicit autem eis iterum, Pax vobis: sicut misit me Pater, ita & ego mitto vos.

22 Et quum hæc dixisset, afflavit eos; & dixit eis, Accipite Spiritum sanctum.

23 Si quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: si quorum retinueritis, retenta sunt.

24 Thomas autem, unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis, quando venerat Jesus.

25 Dixerunt igitur ei alii discipuli, Vidimus Dominum. Ille vero dixit eis, Nisi videro in manibus ejus vestigium clavorum, & immiserò digitum meum in vestigium clavorum, & immiserò manum meam in latus ejus, nequaquam credam.

26 Octo verò post diebus rursus erant discipuli ejus intus, &

Thomas cum eis: venit Jesus foribus clausis, & stetit in medio *ipsorum*, & dixit, Pax vobis.

27 Deinde dicit Thomas, Improbe, digitum tuum huc, & vide manus meas, & profer manum tuam, & immitte in latus meum, & ne esto incredulus, sed credens.

28 Respondit autem Thomas, & dixit, Domine mi, & Deus meus.

29 Dicit ei Jesus, Quia vidisti me, Thomas, credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt.

30 Multa verò etiam alia signa edidit Jesus in discipulorum suorum conspectu, quæ non sunt scripta in hoc libro,

31 Hæc autem scripta sunt, ut credatis Jesum esse Christum filium Dei, & ut credentes vitam habeatis per nomen ejus.

C A P. XXI.

Apparitio Christi, & sermo ad Petrum.

Postea sese conspiciendum præbuit rursus Jesus discipulis in pad mare Tiberiadis: sic autem sese conspiciendum præbuit.

2 Erant simul Simon Petrus, & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanael qui erat ex Cana Galilææ, & filii Zebedæi, alique ex discipulis ejus duo.

3 Dicit eis Simon Petrus, Abiimus piscatum. Dicunt ei, Imus & nos tecum. Exierunt, & ascenderunt in navigium statim: & illa nocte nihil ceperunt.

4 Manè verò jam exorto, stetit Jesus ad littus: nesciebant tamen discipuli Jesum esse.

5 Dicit igitur eis Jesus, Pueri, nunquid obsonii habetis? Respondērunt ei, Non.

6 At ille dixit eis, Conjicite rete in dexteram navigii partem, & invenientis, Conjecerunt ergo, & nequibant

sequabant amplius illud trahere
multitudine piscium.

7 Dicit ergo discipulus ille quem
diligebat Jesus Petro, Dominus est.
Simon ergo Petrus quum audisset
Dominum esse, amiculum præ-
cepit (erat enim nudus) & ab-
iecit se in mare.

8 Alii verò discipuli navigio ve-
nerunt (non enim longè aberant
a terra, sed circiter cubitis di-
stantis) trahentes rete *plenum* pis-
cium.

9 Ut autem descenderunt in
terram, cernunt prunas positas, &
piscem impositum, & panem.

10 Dicit eis Jesus, Adferite ex
piscibus quos modo cepistis.

11 Ascendit Simon Petrus, &
proiecit rete in terram, plenum ma-
nis piscibus centum quinquaginta
tribus: & quum tot essent, non
est fissum rete.

12 Dicit eis Jesus, Venite,
et mandete. Nullus autem disci-
pulorum audebat eum interroga-
re, Tu quis es? quum scirent
Dominum esse.

13 Venit ergo Jesus, & accipit
panem, & dat eis, & piscem li-
beriter.

14 Istà jam tercià vice conspi-
ciunt sese præbuit Jesus discipu-
lis, postquam suscitatus fuerat
a mortuis.

15 Quum ergo prandissent, di-
xit Simoni Petro Jesus, Simon fili
Jonæ, diligis me plus quàm hi?
Respondit ei, Certè, Domine, tu rō-
scis quod amem te. Dicit ei, Pasce
ovēs meos.

16 Dicit ei rursum secundò, Si-
mon fili Jonæ, diligis me? Ait illi,
Certè, Domine, tu nōsti quod a-
mem te. Dicit ei, Pasce oves meas.

17 Dicit ei terciò, Simon fili
Jonæ, amas me? Tristitià fuit
affectus Petrus quòd terciò dixis-
set ipsi, Ama me? dixitque ei,
Domine, tu omnia nōsti; tu nō-
sti quod amem te. Dicit ei Jesus,
Pasce oves meas.

18 Amen, amen, dico tibi,
quum esses junior cingebas te, &
ambulabas quo volebas: quum
autem senueris, extendes manus
tuas, & alius te cinget, & trans-
feret quo noles.

19 Hoc autem dixit, significans
quà morte glorificaturus esset De-
um. Et quum hoc dixisset, dicit
ei, Sequere me.

20 Conversus Petrus cernit il-
lum discipulum quem diligebat
Jesus sequentem, qui & recu-
buerat in cœna illa super pectus
ejus, & dixerat, Domine, quis
est ille qui te prodit?

21 Hunc ergo quum vidisset
Petrus, dicit Jesu, Domine, hic
autem quid?

22 Dicit ei Jesus, Si velim eum
manere donec veniam, quid ad
te? tu me sequere.

23 Exiit ergo sermo iste inter
fratres, discipulum illum non mori-
tuum: sed non dixerat ei Je-
sus, Non morietur: sed, Si eum
velim manere donec veniam,
quid ad te?

24 Hic est discipulus ille qui
de his testatur, & hæc scripsit:
& scimus firmum esse testimoni-
um ejus.

25 Sunt autem & alia multa
quæ fecit Jesus, quæ si scribantur
sigillatim, ne mundum quidem
ipsum opinor capturum eos qui
scriberentur libros. Amen.

ACTA APOSTOLORUM.

CAP. I.

Ascensio Christi in cælum. Devotio apostolorum. Electio Matthias in locum Judæ.

Primum quidem librum confeci, Theophile, de omnibus quæ cepit Jesus & facere & docere,

2 Ad eum usque diem, quom præcepta dedisset apostolis, quos per Spiritum sanctum elegerat, sursum receptus est.

3 Quibus etiam sese, postquam passus fuit, exhibuit vivum cum multis certissimis signis, per dies quadraginta conspectus ab eis, dicens quæ ad regnum Dei spectant.

4 Et cum illis conveniens mandavit eis ne abscederent Hierosolymis, sed ut expectarent Promissionem Patris, Quam, inquit, audistis ex me.

5 Nam Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto istis non multis post diebus.

6 Quum igitur illi convenissent, interrogarunt eum, dicentes, Domine, num hoc tempore restitues regnum Israel?

7 Dixit autem ad illos, Non est vestrum nosse tempora sive opportunitates, quas Pater in sua ipsius auctoritate statuit.

8 Sed recipietis virtutem Spiritus sancti, postquam supervenerit in vos, eritisque mihi testes & Hierosolymis, & in tota Judæa, & Samaria, & usque ad ultimas terras.

9 Et quum hæc dixisset, aspicientibus ipsis elevatus est: & nubes susceptum eum abstulit ab oculis eorum.

10 Et quum essent intentis in

cælum oculis, eo proficiscente ecce, viri duo adstiterunt illis alio vestitu:

11 Qui & dixerunt, Viri Galilai, quid statis intuentes in cælum? hic Jesus qui sursum receptus est discedens à vobis in cælum, ita veniet, quemadmodum spectastis eum proficiscentem in cælum.

12 Tunc reversi sunt Hierosolymam à monte qui vocatur Oliveti, qui est prope Hierosolymam, distans itinere sabbati.

13 Et quum introissent, accesserunt in cenaculum, ubi conveniebantur & Petrus, & Jacobus & Joannes & Andreas, & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Jacobus filius Alphæ & Simon Zelotes, & Judas Jacobii frater.

14 Hi omnes perdurabant concorditer in precibus & supplicationibus, cum uxoribus, & Matre Jesu, & cum ipsius fratribus.

15 Et per eos dies quum accessisset Petrus in medio discipulorum, dixit (erat autem turba capitum eodem loci quasi centum viginti)

16 Viri fratres, oportuit inspecturi Scripturam hanc, quam prædixit Spiritus sanctus per os prophetarum, de Juda, qui fuit videri vobis, de his qui comprehenderunt Jesum.

17 Annumerabatur enim numerum, & sortitus erat sortibus ministerii hujus.

18 Is igitur acquisivit agnam ex mercede injustitiæ; & propter pretium crepuit medius, & cuncta sunt omnia viscera ejus.

19 Innotuitque omnibus habitantibus Hierosolymis: adeo ut crederetur ager ille proprii ipsorum lingua Aceldama, hoc est, ager sanguinis.

20 Scriptum est enim in libro salmorum, Fiat commoratio eius in deserta, & non sit qui habitet in ea. Et, Episcopatum ejus accipiat alius.

21 Oportet igitur ex iis viris qui nobiscum convenerunt, toto tempore quo Dominus Jesus verus est inter nos,

22 Exorsus à baptismo Joannis ejum usque diem, quo sursum receptus est à nobis, unum fieri nobiscum testem resurrectionis ejus.

23 Statuerunt igitur duos, Joannem vocatum Barsabam, qui cognominabatur Justus, & Mattheum.

24 Et orantes dixerunt, Tu, Domine, qui corda omnium nosti, mende utrum elegeris ex his duobus.

25 Ut accipiat sortem ministerium, & apostolatûs, à quo et ipse servavit Judas, & abiret in locum suum.

26 Jecerunt igitur sortes eodem die; & cecidit tors super Mattheum, qui communibus calculis aliquasi census est cum undecim apostolis.

CAP. II.

1 In diebus primæ Pentecostes N. T. effusione Spiritus sancti, in conspectu apostolorum, nominatum fuit viri, conversione auditorum, & communionem sanctorum.

2 Cum autem advenisset dies Pentecostes, erant omnes congregati eodem loci.

3 Tum exstitit repente ventus & tanquam ruentis flatus violentus, & explevit totam domum eorum confidentes.

3 Et visæ sunt eis dispersitæ linguæ instar ignis, qui etiam sedebat super unumquemque eorum.

4 Repleti sunt autem omnes Spiritu sancto, cœperuntque loqui aliis linguis, prout Spiritus ille dabat eis effari.

5 Erant vero Hierosolymis habitantes Judæi, viri religiosi, ex omni natione eorum qui sub cœlo sunt.

6 Orto autem hoc rumore, convenit multitudo, & conturbata fuit, quod audiret unusquisque suâ propriâ lingua ipsos loquentes.

7 Obstupescabant autem omnes ac mirabantur, dicentes alii ad alios, Nonne ecce omnes isti qui loquuntur, Galilæi sunt?

8 Quomodo igitur nos audimus eos sua quisque lingua in qua nati sumus?

9 Parthi, & Medi, & Elamitæ, & qui incolimus Mesopotamiam, Judæamque, & Cappadociam, Pontum & Asiam,

10 Phrygiam & Pamphyliam, Aegyptum & partes Libyæ quæ est secundum Cyrenem, & advenæ Romani, tum Judæi tum proselyti,

11 Cretes & Arabes, audimus eos loquentes nostris linguis magnifica Dei facta.

12 Obstupescabant igitur omnes, & hæsitabant, dicentes unus ad alium, Quid hoc sibi vel er?

13 Alii vero sannis eos exsequentes dicebant, Vino dulci pleni sunt.

14 Consistens autem Petrus cum undecim, extulit vocem suam, & affatus est eos, dicens, Viri Judæi, vosque omnes qui habitatis Hierosolymis, hoc vobis notum esto, & auribus percipite verba mea.

15 Non enim, ut vos præsumentis, isti ebrii sunt, quum sit hora diei tertia :

16 Sed hoc illud est quod dictum est per prophetam Joelem,

17 Et erit ultimis temporibus (dicit Deus) effundam ex spiritu meo in quamvis carnem : & prophetabunt filii vestri & filiae vestrae, & juvenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia somniant.

18 Et quidem in servos meos & in ancillas meas in diebus illis effundam ex Spiritu meo, & prophetabunt.

19 Et edam prodigia in caelo sursum, & signa in terra deorsum, sanguinem & ignem & vaporem sumi.

20 Sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem, priusquam veniat dies ille Domini magnus & illustris.

21 Et futurum est quicumque invocaverit nomen Domini, fervetur.

22 Viri Israelitae, audite sermones istos : Jesum illum Nazaraeum, virum à Deo approbatum apud vos praestantibus factis & prodigiis, & signis quae edidit per eum Deus in medio vestri, sicut & ipsi cōstis.

23 Hunc, *inquam*, desinito illo consilio & praecognitione Dei deditum, quum accepissetis, manibus sceleratis cruci affixum interemistis.

24 Quem Deus suscitavit, solutis doloribus mortis, ed quod fieri non poterat ut ipse ab ea retineretur.

25 David enim dicit de eo, Prospiciebam Dominum in conspectu meo semper ; quoniam est mihi ad dexteram, ne concutiar.

26 Propterea oblectatum est cor meum, & extulavit lingua mea : atque adeo caro mea commorabitur cum spe ;

27 Quoniam non deferes animam meam apud inferos, neque fines sanctum illum tuum senties corruptionem.

28 Notas mihi fecisti vias : replebis me jucunditate tuo conspectu.

29 Viri fratres, licet liberè dicere apud vos de patriarcha Davide, eum & obiisse & sepultum esse, & monumentum ejus esse apud nos ad hunc usque diem.

30 Propheta igitur quum esset & sciret Deum jurejurando jurasse, fore ut ex fructu luminis ipsius, quod ad carnem attineret, Christum illum suscitaret, quae collocaret super ejus throno :

31 Praescius loquutus est de resurrectione Christi, non deitam esse apud inferos animam ejus, neque carnem ejus senties corruptionem.

32 Hunc Jesum suscitavit Deus, cujus rei omnes nos sumus testes.

33 Itaque dexteram Dei sursum sublatam, & promissum Spiritu sanctum adeptus à Patre, effudit hoc quod vos nunc cernitis auditum.

34 Nec enim David ascendit caelos : sed dicit ipse, Dixit mihi Dominus meo, Sede ad dexteram meam.

35 Usquedum statuerò inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

36 Certe sciat ergo tota domus Israelis, quod Deus hunc fecit Dominum & Christum, hunc solum, *inquam*, Jesum quem crucifixistis.

37 Qui verò haec audierunt compuncti sunt corde, & dirigerunt ad Petrum ac reliquos apostolos.

ap. 2
m e
lingu
a com
es an
os, ne
fentia
ias v
itate
liberè d
rcha Da
sepulch
ejus et
diem.
aum eff
ando fil
Stu lum
a attine
er, qui
ono :
s est e
non d're
s anima
us sentit
tavit De
us testes
Dei sur
n Spiritu
re, effu
cernis
ascendit
, Dixit
ede ad de
nero inini
tuorum.
o tota dom
hinc fecer
an, hunc
m quem

38 Petrus autem ait ad eos,
Respicite, & baptizetur unus
quisque vestrum in nomine Jesu
Christi in remissionem peccato-
rum : & accipietis donum Spiritus
sancti.

39 Vobis enim *facta est* pro-
missio, & liberis vestris, & omni-
bus longè post *futuris*, quoscun-
que videlicet advocaverit Dominus
deus noster.

40 Aliisque sermonibus pluri-
bus obtestabatur, & exhortabatur
eos, dicens, Servamini ex gente
Iudaica prava.

41 Qui ergo libenter receperunt
sermonem ejus, baptizati sunt : &
conscripti sunt *ecclesie* die illo animarum
nati ter mille.

42 Perdurabant autem in do-
ctrina apostolorum, & communi
oratione, & fractione panis, &
versibus.

43 Obortus est autem omnibus
miraculorum, & signorum
per apostolos fiebant.

44 Omnes autem qui credebant
adversum eodem loci, & habebant o-
mnia communia.

45 Et possessiones ac facultates
vendebant, & dispertiebant ea o-
mnibus, prout cuique opus erat.

46 Et quotidie perdurantes con-
stitit in templo, ac frangentes
maim panem, capiebant cibum
in exultatione & simplicitate
cordis;

47 Laudantes Deum, & habentes
gratiam apud totum populum.
Miraculis autem addebat quotidie
ecclesia qui salvi fierent.

C A P. III.

1 *miraculum, & concio pani-*
tientialis & evangelica.

2 Petrus & Joannes si-
mul ascendebant in templum

sub horam precationis, *nempe* no-
nam.

2 Quidam autem vir claudus ab
utero matris suae portabatur :
quem ponebant quotidie ad por-
tam templi quae dicitur Speciosa,
ut peteret eleemosynam ab in-
gradientibus in templum,

3 Is quum vidisset Petrum ac
Joannem ingressuros in templum,
rogavit ut eleemosynam accipe-
ret.

4 Intentis autem in eum oculis
Petrus cum Joanne dixit, Aspice
ad nos.

5 Ille igitur attendebat eos,
sperans se aliquid ab eis acceptu-
rum.

6 Petrus autem dixit, Argen-
tum & aurum non est mihi : quod
autem habeo, hoc tibi do ; In no-
mine Jesu Christi Nazaraei surge
& ambula.

7 Et prehensâ manu ejus dex-
terâ, cum erexit : illico verò so-
lidatae sunt plantae ipsius ac mal-
leoli.

8 Et exsiliens stetit, & ambu-
lavit ; & ingressus est cum eis in
templum, ambulans & saliens, &
laudans Deum.

9 Viditque eum totus populus
ambulantem & laudantem De-
um.

10 Et eum agnoverunt illum
esse qui ad *perentiam* eleemosynam
sedebat ad Speciosam portam
templi : & impleti sunt pavore &
stupore super eo quod ei contige-
rat.

11 Quum autem claudus ille,
qui sanatus fuerat, teneret Pe-
trum & Joannem, cucurrit totus
populus ad eos in porticum quae
appellatur Solomonis, expave-
factus.

12 Quo viso Petrus respondit
populo, Viri Israelitae, quid mi-
ramini

ramini de hæc re? aut quid intentos oculos in nos habetis, quasi propria potestate aut pietate effecerimus ut hic ambulet?

13 Deus ille Abrahami & Isaaci & Jacobi, Deus, *inquam*, patrum nostrorum glorificavit filium suum Jesum, quem vos tradidistis & abne astis in conspectu Pilati, quum ille iudicasset esse dimittendum.

14 Vos autem sanctum illum & iustum abnegastis, & postulastis homicidam condonari vobis:

15 Principem autem vitæ interemistis, quem Deus suscitavit à mortuis; cuius rei nos testes sumus.

16 Et per fidem in nomine ipsius, hunc, quem conspiciatis ac no- stis, confirmavit nomen ipsius: fides (*inquam*) quæ per ipsum est, dedit isti integritatem hanc coram omnibus vobis.

17 Sed nunc, fratres, scio vos per ingorantiam *ista* fecisse, sicut & primores vestros.

18 Deus autem quæ prænunciaverat per os omnium prophetarum suorum, Christum suum perpe- ssurum, ita implevit.

19 Respicite igitur, & convertite vos, ut deleantur peccata vestra, postquam venerint tempora refrigerationis à conspectu Domini,

20 Et miserit prius prædicatum vobis Jesum Christum.

21 Quem oportet quidem cæli capiant usque ad tempora restitutionis omnium, de quibus loquutus est Deus à seculo per os omnium sanctorum suorum prophetarum.

22 Moses etenim ad patres dixit, Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester ex fratribus vestris, sicut me: audietis

eum in omnibus quæ loquutus fuerit vobis.

23 Futurum est autem ut quisquis non auscultarit prophetam illum, disperdatur è populo.

24 Sed & omnes prophetae Samuele, & deinceps iis qui fuerunt quotquot loquuti sunt, etiam prænunciârunt dies istos.

25 Vos estis filii prophetarum & pacti quod pepigit Deus erga patres nostros, dicens ad Abrahamum, Et in semine tuo benedictionem consequentur omnes famule terræ.

26 Vobis primum Deus suscitatum filium suum Jesum missi qui benediceret vobis, unoque se se avertente à pravitatibus vestris.

C A P. IV.

Petrus & Joannes inrepide coram senioribus populi causam Christi agunt: interea discipuli precipue invigilant, & communionem benedicti coalescunt.

Loquentibus autem ipsis populum, supervenerunt cerdotes & præfectus templi Sadducaei,

2 Molesti ferentes quod docerent populum, & annuntiarent nomine Jesu resurrectionem mortuis.

3 Et injecerunt eis manus, fueruntque eos in custodia inexpectatum diem: nam erat jam vespere.

4 Multi verò eorum qui audierant hunc sermonem crediderunt, & factus est numerus virorum quasi quinquies mille.

5 Factum est autem postero die ut congregarentur primores civitatis & seniores & Scribae Hierosolymis;

6 Et Annas pontifex maximus & Caiaphas & Joannes & Alexan-

Cap. 4.

nder, & quotquot erant ex genere pontificio.

7 Quum igitur statuisent eos in medio, percontati sunt, Quâ potestate, aut quo nomine vos hoc fecistis?

8 Tunc Petrus repletus Spiritu sancto dixit eis, Primores populi, & seniores Israelis,

9 Quandoquidem de nobis hoc quaestio habetur super beneficio in hominem infirmum *collato*, quomodo *videlicet* iste servatus sit:

10 Notum sit omnibus vobis, & toti populo Israelitico, per nomen Jesu Christi Nazaraei, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit ex mortuis, per hoc, *inquam*, istum adstare sanum in vestro conspectu.

11 Hic est lapis ille pro nihilo habitus à vobis ædificantibus, qui factus est caput anguli,

12 Nec est in alio quoquam alius: nec enim aliud nomen est sub cælo quod datum sit inter homines, per quod oporteat nos servari.

13 Conspectâ verò Petri in dicendo libertate & Joannis, comertoque homines esse illiteratos & idiotas, admirabantur, & agnoscebant eos cum Jesu fuisse.

14 Et hominem illum qui sanatus fuerat cernentes stantem cum eis, nihil poterant contradicere.

15 Jussis autem ipsis extra consilium abire, conferebant inter se,

16 Dicentes, Quid faciemus hominibus istis? conspicium enim quum editum esse per eos, manifestum est omnibus habitantibus Hierosolymis, nec id possunt negare:

17 Sed ne id amplius serpat in populum, minaciter interminemur, ne posthac ulli hominum loquantur in nomine isto.

18 Itaque vocatis ipsis denunciârunt ne omnino loquerentur, neve docerent in nomine Jesu.

19 Petrus autem & Joannes, respondentes dixerunt eis, An justum sit in conspectu Dei vobis potius auscultare quam Deo, judicate.

20 Non enim possumus nos, quæ vidimus & audivimus, non loqui.

21 Illi verò non invenientes quomodo punirent eos, additis minis eos dimiserunt, propter populum, quia omnes glorificabant Deum super eo quod factum fuerat.

22 Annorum enim erat amplius quadraginta homo ille, in quem editum fuerat signum istud sanationis.

23 Dimissi autem illi venerunt ad suos, & annuntiaverunt quæ primarii sacerdotes & seniores ipsis dixerant.

24 Qui quum hæc audissent, concorditer sustulerunt vocem ad Deum, dixeruntque, Domine, tu es Deus ille qui fecisti cælum ac terram, mare, & omnia quæ in eis sunt;

25 Qui Spiritu sancto per os Davidis pueri tui dixisti, Cur fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania?

26 Adstiterunt reges terræ, & principes congregati sunt simul adversus Dominum, & Christum ejus.

27 Congregati sunt enim in hac civitate verè adversus sanctum filium tuum Jesum quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus, cum gentibus & populis Israelis,

28 Ut facerent quæcunque manus tua & consilium tuum prius prædestinavit ut fierent.

29 Nunc igitur Domine, dispice

pice in minas eorum, & da servis tuis ut cum omni libertate loquantur sermonem tuum,

30 Manu tuâ à te extensâ ad sanandum, signisque & prodigiis editis per nomen sancti filii tui Jesu.

31 Quum autem precati essent, succussus est locus in quo erant congregati: & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & loquuti sunt sermonem Dei cum libertate.

32 Multitudinis autem eorum qui crediderant erat cor & anima una: nec quisquam aliquid eorum quæ habebat suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia.

33 Et apostoli magnâ vi reddebant testimonium resurrectionis Domini Jesu: & gratia magna erat super eos omnes.

34 Nullus enim erat egenus inter eos: quotquot erant enim possessores agrorum & domorum, vendentes adferebant pretia eorum quæ vendita fuerant;

35 Et deponebant ad pedes apostolorum: distribuebatur autem *hoc* singulis, prout cuique opus erat.

36 Joseph ergo qui cognominatus est Barnabas ab apostolis (quod est, si interpreteris, Filius consolationis) Levites, Cyprius genere,

37 Quum haberet agrum, vendidit *eum*, & attulit pecuniam, deposuitque ad pedes apostolorum.

C A P. V.

Anania cum uxore historia. Apostoli capti denuo sistuntur concilio; & Gamalielis consilio morari eximuntur: caduntur rament, & gaudent.

VIR autem quidam nomine Ananias, cum Sapphira ux-

ore sua, vendidit possessionem

2 Et intervertit *aliquid* ex pretio, conscia etiam uxore suâ, allatamque partem aliquam ad pedes apostolorum deposuit.

3 Dixit autem Petrus, Anania, cur implevit Satanas cor tuum, ut mentireris in Spiritum sanctum, & interverteres ex pretio illius prædii?

4 Nonne si servasses manebat tibi, & venundatum in tua erat potestate? quid erat cur inducere in animum rem illam; non enim mentitus hominibus, sed Deo.

5 Audiens autem Ananias hoc sermones, cecidit, & exanimatus est: & exstitit metus magnus super omnes audientes ista.

6 Surgentes vero juvenes subtraxerunt eum, elatumque sepelierunt.

7 Intercessit autem sermone horarum trium intervallum, quam uxor quoque ipsius, nesciens quod factum fuerat, ingressa est.

8 Petrus autem dixit ei, Diabolus mihi, num tanti prædium vendidisti? Ipsa vero dixit, Etiam tanti.

9 Petrus autem dixit ei, Quare est cur convenerit inter vos ut tentaretis Spiritum Domini? ecce pedes eorum qui sepelierunt virum tuum, ad ostium adsumi, & efferent te.

10 Illico verò cecidit ad pedes ejus, & exanimata est: ingressi autem juvenes, invenerunt eam mortuam, & elatam sepelierunt juxta virum suum.

11 Et obortus est metus magnus toti ecclesiæ, & omnibus qui hæc audiebant.

12 Per manus autem apostolorum edebantur signa & prodigia multa in populo: & erant concordes omnes in porticu Solomonis.

13 Reliquorum autem nemo
debat ipsis adherere: sed mag-
ficabat eos populus.

14 Imò verò adiciebantur qui
rederent Domino, multitudo vi-
dicit virorum simul ac mulie-
rum.

15 Adeò ut in plateas efferrent
infirmos, & ponerent in lectis ac
strabatis; ut venientis Petri vel
umbra inumbraret aliquem co-
rum.

16 Conveniebat autem etiam
plagus vicinarum urbium Hiero-
solyam, adferentes infirmos ac
exagos a spiritibus impuris: qui
rabantur omnes.

17 Confurgens autem pontifex
maximus, & omnes qui cum eo
erant, quæ eît hæresis Sadducæo-
rum, repleti sunt invidia:

18 Et iniecerunt manus in apo-
stolos, posueruntque eos in custo-
dia publica.

19 Sed angelus Domini per
noctem aperuit fores carceris, e-
xitque illis dixit,

20 Ite, & vos stantes loqui-
mini populo in templo omnia
verba vitæ hujus.

21 Illi vero quum hæc audissent,
proierunt sub diluculum in tem-
plo, & docebant. Adveniens

22 autem pontifex maximus, & qui
cum eo erant, convocârunt con-
cilium & universum senatum fili-
um Israhel; miseruntque in car-
cerem, ut illi adducerentur.

23 Quum autem venissent mi-
nistri, non invenerunt eos in car-
cere: quod reversi annuntiave-
runt,

24 Dicentes, Carcerem quidem
venimus clausum quàm tutissi-
mum, & custodes extra stantes
ante fores: quum aperuissemus
templum, neminem intus inveni-

24 Ut verò audierunt hos ser-
mones & pontifex & præfectus
templo, & primarii sacerdotes,
hæsitabant super eis, quoniam hoc
evasurum esset.

25 Adveniens autem quidam
nuntiabat eis, Ecce, viri quos po-
sueratis in carcere stant in tem-
plo, & docent populum.

26 Tunc præfectus abiens cum
ministis abduxit eos, non tamen
per vim (meruebant enim popu-
lum, ne lapidarentur)

27 Adductos igitur eos statue-
runt in concilio: & interrogavit
eos pontifex maximus,

28 Dicens, Nonne etiam atque
etiam demandavimus vobis ne
doceretis in nomine isto; & ecce,
replevistis Hierosolyam doctrinâ
vestra, & vultis in nos inducere
sanguinem hominis istius?

29 Respondens autem Petrus &
apostoli dixerunt, Obedire oportet
Deo potius quàm hominibus.

30 Deus ille patrum nostrorum
suscitavit Jesum quem vos inter-
fecistis suspensum in ligno:

31 Hunc, inquam, Deus dex-
tera suâ sursum sublatum constituit
principem ac servatorem, ut det
resipiscentiâ Israeli, & remissionem
peccatorum.

32 Et nos sumus ei testes horum
quæ dicimus: atque etiam Spiritus
ille sanctus, quem dedit iis De-
us qui dicto sunt audientes ipsi.

33 At illi his auditis frende-
bant, & consultabant de iis in-
terficiendis.

34 Surgens autem in concilio
quidam Phariseus, nomine Gama-
liel, legis doctor, quem totus
populus in pretio habebat, iussit
ut paulisper abducerent foras apo-
stolos;

35 Et dixit illis, Viri Israelitæ,
attendite animum vobis ipsis,
quod

quod ad istos homines attinet, quid facturi sitis.

36 Nam ante hæc tempora exortus est Theudas, dicens se aliquem esse; cui agglutinatus est numerus virorum circiter quadringentorum: qui interemptus est, & omnes qui assensu sunt ei dissoluti sunt, & ad nihilum redacti.

37 Post hunc exortus est Judas ille Galileus temporibus descriptionis, & avertit populum multum post se: periit & ille, & omnes qui assensu fuerant ei dispersi sunt.

38 Nunc itaque dico vobis, abscedite ad hominibus istis, & missos ipsos facite; quoniam si est ex hominibus consilium hoc sive opus istud, dissolvetur:

39 Sin ex Deo est, non potestis illud dissolvere: & videte ne etiam cum Deo pugnare conperiamini.

40 Assensu sunt autem ei: & quum advocassent apostolos, cæsis mandarunt ne loquerentur in nomine Jesu, & dimiserunt eos.

41 Ipsi ergo gaudentes professi sunt a conspectu concilii, quod digni habiti essent qui pro nomine Jesu contumelia afficerentur.

42 Et quotidie in templo & domatim non cessabant docere & evangelizare Jesum Christum.

C A P. VI.

Septem Diaconiel igitur: ex quibus Stephanus capitur & accusatur.

Cæterum per eos dies quum multiplicarentur discipuli, ortum est murmur Græcorum adversus Hebræos, quod ipsorum viduæ despicerentur in ministerio quotidiano.

2 Itaque duodecim illi, advo-

catâ multitudine discipulorum discesserunt, Non est æquum nos, de relicto sermone Dei, ministrare mensis.

3 Deligite ergo, ô fratres, ex vobis viros septem, testimoniis ornatos, plenos Spiritu sancto & sapientiâ, quos huic usui præstamus.

4 Nos verò in precibus & administratione sermonis perdurabimus.

5 Placuit autem hic sermo toti præsentī multitudinī: & elegerunt Stephanum, virum plenum fide ac Spiritu sancto, & Philip-pum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam & Nicolaum proselytum Antiochensem:

6 Quos statuerunt in conspectu apostolorum, qui precati imposuerunt eis manus.

7 Itaque sermo Dei crescebat & valde multiplicabatur numerus discipulorum Hierosolymis multaue turba sacerdotum assensuebat fidei.

8 Stephanus verò plenus fide ac potentiâ, edebat prodigia & signa magna in populo.

9 Exorti sunt autem in synagoga, quæ dicitur Libertinorum, quidam, & Cyrenæorum, & Alexandrinorum, & eorum qui sunt ex Cilicia & Asia, altercantes cum Stephano.

10 Sed nequiverunt obsequi sapientiæ & spiritui per quem loquebantur.

11 Tunc subjecerunt quosdam qui dicerent, se audivisse eum loquentem verba blasphemia contra Moysen & Deum.

12 Commoveruntque plebem & seniores & scribas: & cum eum adorati, correptum adduxerunt in concilium.

13 Stiterunt

ap. 7.

13 Stiteruntque falsos testes qui
acerent, Homo iste non cessat lo-
ni verba blasphemata adversus lo-
um hunc sanctum & legem.

14 Audivimus enim eum quum
ceret, Jesum illum Nazaraeum
structurum hunc locum, & mu-
ritum ritus quos tradidit nobis
ioses.

15 Tunc intentis in eum oculis
mnes, qui sedebant in concilio vi-
erunt faciem ejus quasi faciem
ngeli.

C A P. VII.

ocio Stephani apologetica, expli-
cans nucleum Pentateuchi: eius-
que lapidatio.

Dixit autem pontifex maximus,
Num igitur haec ita habent?

2 Ipse vero dixit; Viri fratres
patre, audite, Deus ille gloriae
us est patri nostro Abrahamo,
um esset in Mesopotamia, pri-
quam habitaret Charris;

3 Et dixit ei, Exi è terra tua, &
cogitatione tua, & veni in ter-
am quamcunque ostendam tibi.

4 Tunc exiit è terra Chaldeo-
um, & habitavit Charris: & il-
ne, postquam pater ejus mortu-
est, transfudit eum Deus in ter-
am hanc, in qua nunc vos habi-
tis.

5 Nec dedit ei hereditatem in
ne vestigium quidem pedis;
amvis pollicitus esset se illam
aturum ei obtinendam, & semini
us post eum, quum non haberet
olem.

6 Loquutus autem est ita Deus,
it, inquit, semen tuum iniquili-
um in terra aliena, ubi servituri
objicietur, & male accipietur an-
quadringentis.

7 Sed gentem cui servierint pu-
amo ego, dicit Deus: & post hæc
tribunt, & ipsi colent me in loco
uo.

3 Stiterunt

8 Deditque ei pactum circum-
cisionis: & ita Abrahamus genuit
Isaacum, & circumcidit eum die
octavo; Isaacus autem genuit Ja-
cobum, & Jacobus duodecim illos
patriarchas.

9 Patriarchæ verò invidiâ moti
Josephum vendiderunt abducen-
dum in Ægyptum: sed erat Deus
cum eo.

10 Et eruit eum ex omnibus
ipsius afflictionibus, deditque ei
gratiam & sapientiam coram Pha-
raone rege Ægypti, qui constitu-
it eum ductorem Ægypto, & to-
ti domui suæ.

11 Venit autem fames in uni-
versam terram Ægypti & Chara-
an, & afflictio magna: & non in-
veniebant cibos patres nostri.

12 Quum audivisset autem Ja-
cobus esse triticum in Ægypto,
misit patres nostros primum.

13 Et in secunda professione ag-
nitus est Josephus à fratribus suis,
& innotuit Pharaoni genus Jose-
phi.

14 Missi autem nunciis, Jose-
phus accertivit patrem suum Ja-
cobum, omnemque cognationem
suam, capitum septuaginta quin-
que.

15 Descendit ergo Jacobus in
Ægyptum, obiitque ipse, & pa-
tres nostri.

16 Et translati sunt Sichemam,
& positi in monumento quod e-
merat Abrahamus pretio argenti
à filiis Emoris patris Sichemi.

17 Quum autem appropinqua-
ret tempus promissionis, quam
Deus jurârat Abrahamo, crevit
populus, & multiplicatus est in
Ægypto.

18 Usquequo exortus est alius
rex, qui non noverat Josephum.

19 Hic adversus genus nostrum
ingeniosus, malè accepit patres
nostros,

nostros, *adco* ut exponerent infantes suos ne sobolescerent.

20 Quo tempore natus est Moses, qui fuit divitiis venustus, & nutritus fuit tres menses in domo patris sui.

21 Expositum autem illum sustulit filia Pharaonis, & nutritivit eum sibi pro filio.

22 Et eruditus fuit Moses omni sapientiâ Ægyptiorum; eratque potens dictis & factis.

23 Ut verò expletum est ei quadragintâ annorum tempus, venit ei in mentem invisere fratres suos filios Israelis.

24 Et quum vidisset quemdam ex *his* affici injuriâ, tutatus est eum, percusso Ægyptio, & laborantem illum vindicavit.

25 Existimabat autem fratres suos intelligere, Deum per manum ipsius dare ipsis salutem: at illi non intellexerunt.

26 Subsequente verò die visus est ipsis pugnantibus, & compulit eos in pacem, dicens, Viri, fratres estis vos: cur alii alios injuriâ afficiis?

27 Is autem qui injuriâ afficiebat proximum, repulit eum, dicens; Quis te nobis constituit principem & judicem?

28 Num tu me vis interimere, quemadmodum interemisti heri Ægyptium illum?

29 Ad hunc autem sermonem Moses fugit, & factus est advena in regione Madian, ubi genuit duos filios.

30 Expletis verò annis quadraginta visus est ei in deserto montis Sina angelus Domini in flammeo igne rubi.

31 Moses autem ut *hec* conspexit, admiratus est visum: & quum accederet ad hoc considerandum, exstitit ad eum vox Domini, *dicentis*,

32 Ego *sum* Deus ille patrum tuorum, Deus Abrahami, & Dei Isaaci, & Deus Jacobi. Tremefactus autem Moses non audebat illud considerare.

33 Dixit autem ei Dominus, Solve soleas pedum tuorum: locus enim in quo stas terra sancta est.

34 Vidi, vidi vexationem populi mei qui *est* in Ægypto, & suspiria ipsorum audiui, & descendi etiam eos: nunc ergo adesce, mittam te in Ægyptum.

35 Hunc *ergo* Moſen, quem alii negaverunt, dicentes, Quis constituit principem & judicem hunc, *inquam*, Deus misit principem & liberatorem futurum ductu angeli qui visus fuerat in rubo.

36 Hic eduxit illos editis pedibus, & lignis in regione Ægypti, & in rubro mari, & in desertis annis quadraginta.

37 Hic est Moſes ille qui dicitur filiis Israel, Prophetam suscitavit nobis Dominus Deus vester ex tribus vestris sicut me: ipsum autem dieris.

38 Hic ille est qui, conveniens populo in deserto, fuit cum angelo ipsum alloquente in monte Sina, & cum patribus nostris, qui excepit viva eloquia quæ non traderet.

39 Cui noluerunt auscultare tres nostri, sed repulerunt eum, averſi sunt cordibus suis in Ægyptum,

40 Dicentes Aaroni, Fac nos Deos qui præeant nobis; Moſes enim isti qui eduxit nos ex Ægypto nescimus quid cogitet.

41 Et vitulum fecerunt per dies, obruleruntque sacrificium dolo, & oblectarunt sese operibus manuum suarum.

42 Vertit autem *se* Deus, & tradidit eos ad colendum exercituum cœli: sicut scriptum est in libro prophetarum, Num victimas & oblationes obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israel?

43 Imò bajulastis tabernaculum Molochi, & sidus Dei vestri Remphanis, quas figuras fecistis ut ea adoraretis: itaque transferam vos in Babylonis fines.

44 Tabernaculum testimonii dicit patribus nostris in deserto, prout edixerat is qui dixerat Iosif, ut faceret illud secundum exemplar quod viderat.

45 Quod etiam exceptum introxerunt patres nostri cum Jesu ipsa occupatione gentium, quas tulit Deus à conspectu patrum istorum, usque ad dies Davidis;

46 Qui invenit grâtiâ in conspectu Dei, petiitque ut nancisceretur tabernaculum Deo Jacobi.

47 Solomon autem ædificavit eadem.

48 Sed excelsissimus ille in manufactis templis non habitat, ut propheta dicit,

49 Cœlum mihi thronus est, terra autem scabellum pedum meum. Quam ædem ædificabitis mihi, dicit Dominus? aut quis locus requietis meæ?

50 Nonne manus mea fecit omnia?

51 Duri cervice, & incircumcorde & auribus, vos semper inimici illi sancto obnitimini: tales fuerunt patres vestri, tales vos estis.

52 Quem prophetarum non sunt secuti patres vestri? trucidant, inquam, eos qui prænuntiant adventum iusti illius, cunctum vos proditores & inter-

53 Qui accepistis legem per dispositionem angelorum, & non observastis.

54 Audientes autem hæc fidebantur cordibus suis, & fridebant dentibus in eum.

55 Quum autem esset plenus Spiritu sancto, intentis in cœlum oculis vidit gloriam Dei, & Jesum adstantem ad dexteram Dei;

56 Et ait, Ecce conspicio cœlos apertos, & Filium illum hominis adstantem ad dexteram Dei.

57 Exclamantes autem illi voce magnâ, continuerunt aures suas, & irruerunt concorditer in eum.

58 Et ejectum eum extra urbem lapidarunt: testes autem deposuerunt pallia sua ad pedes adolescentis qui vocabatur Saulus.

59 Lapidarunt igitur Stephanum invocantem, & dicentem, Domine Jesu, accipe spiritum meum.

60 Positis autem genibus, clamavit voce magna, Domine, ne statuas eis hoc peccatum. Et quum hoc dixisset, obdormivit.

C A P. VIII.

Saulus ecclesiam persequitur. Samaria Dei verbum recipit. Philippus Simonem Magum & Æthiopem eunuchum baptizat.

Saulus autem ultro consenserat ipsius cædi. Orta est verò illo die persecutio magna adversus ecclesiam quæ erat Hierosolymis: & omnes dispersi sunt per regiones Judææ & Samaritæ, præter apostolos.

2 Extulerunt autem unâ Stephanum viri religiosi, & plangorem magnum ediderunt super eo.

3 Saulus verò vastabat ecclesiam, iens domatim: & tractos viros ac mulieres tradebat in custodiam conjiciendos.

4 At qui dispersi fuerant peragrabant

agrabant *regionem*, evangelizantes sermonem Dei.

5 Philippus verò, quum devenisset in urbem Samariæ, prædicabat eis Christum.

6 Attendebat autem turba concorditer iis quæ à Philippo dicebantur, audiendo & cernendo signa quæ edebat.

7 Spiritus enim impuri ex multis qui eis tenebantur exibant, vociferantes voce magna : multique paralytici & claudi sanati sunt.

8 Et gaudium magnum extitit in illa urbe.

9 Vir autem quidam, nomine Simon, antea in illa urbe exercerat artem magicam, & gentem Samariæ obstupefecerat, dicens se esse quempiam magnum.

10 Cui attendebant omnes à minimo usque ad maximum, dicentes, iste est potentia illa Dei magna.

11 Attendebant autem ei, propterea quòd à multo tempore magicis artibus eos decurrerat.

12 Quum verò credidissent Philippo evangelizanti quæ ad regnum Dei & nomen Jesu Christi pertinent, baptizabantur tum viri tum mulieres.

13 Simon verò & ipse credidit ; & baptizatus perdurabat apud Philippum : & conspicuens signa & virtutes magnas edi, obstupefiebat.

14 Quum autem audissent apostoli qui erant Hierosolymis, Samariam recepisse sermonem Dei, miserunt ad eos Petrum & Joannem.

15 Qui quum descendissent orarunt pro eis, ut acciperent Spiritum sanctum.

16 (Nondum enim in quemquam illorum illapsus fuerat, sed baptizati tantum fuerant in nomen Jesu)

17 Deinde imposuerunt eis ma-

nus, & receperunt illi Spiritum sanctum.

18 Quum autem conspexisset Simon per impositionem manuum apostolorum dari Spiritum sanctum, obtulit eis pecunias,

19 Dicens, Date etiam mihi potestatem istam, ut cuiuscumque imposero manus, recipiat Spiritum sanctum.

20 Petrus autem dixit ei, Pecunia tua tecum pereat, qui domini Dei existimaris pecuniis acquiri.

21 Non est tibi pars neque sortis in hoc negotio : cor enim tuum non est rectum in Dei conspectu.

22 Resipisce igitur ab ista malitia tua, & deprecare Deum, forte remittetur tibi machinatio cordis tui.

23 Video enim te in felle amarissimo, & connexu iniquitatis positum.

24 Respondens autem Simon dixit, Deprecamini vos pro me apud Dominum, ne quid superueniat mihi *istorum* quæ dixistis.

25 Illi igitur attestati sermonem Dei, reversi sunt Hierosolymam & multis vicis Samaritanos evangelizaverunt.

26 Angelus autem Domini quutus est Philippo, dicens, Surge & vade meridiem versus, ad urbem quæ Hierosolymis descendit Gazam ; quæ est deserta.

27 Is igitur surgens profectus est : & ecce quidam Æthiops nuchus, dynastes Candaces reginæ Æthiopum, qui præerat universæ illius gaza, venerat Hierosolymam adoraturus :

28 Et revertebatur sedens in currum suo, legebatque Esaiam prophetam.

29 Dixit autem Spiritus Philippo, Accede, & proximè adhaere currui isti.

30 Accurrens igitur Philippus
divit eum legentem Esaiam pro-
phetam : & dixit, Nempe intelli-
gitur quæ legis?

31 At ille ait, Quinam enim
sciam, nisi mihi quispiam dux
fuerit? Et precatus est Phi-
lippum ut ascenderet, sederetque
eum.

32 Locis autem scripturæ quem
legebat hic erat, Ut ovis ad ma-
tionem ductus est; & ut agnus
pram suo tonfore mutus, ita non
aperuit os suum.

33 In ipsius depreffione judi-
cium ejus sublatum est : seculum
autem ejus quis enarrabit? quo-
iam tollitur à terra vita ejus.

34 Respondens autem eunuchus
philippo dixit, Orote, de quo di-
xit id propheta? de seipso, an
de alio quopiam?

35 Tum Philippus aperuit os
suum, & exorsus ab hac scriptura,
angelizavit ei Jesum.

36 Quum verò pergerent in vi-
am, venerunt ad quandam aquam :
tum ait ei eunuchus, En aquam :
quid prohibet me baptizari?

37 Dixit verò Philippus, Si cre-
des ex toto corde, licet. Respon-
dens autem ille dixit, Credo Jesum
christum esse filium illum Dei.

38 Jussitque sibi currum : ac
descenderunt ambo in illam a-
quam, Philippus simul & eunu-
chus, & ille baptizavit eum.

39 Quum autem ascendissent ex
aqua, Spiritus Domini rapuit Phi-
lippum, nec amplius vidit eum
eunuchus : perrexit igitur in via
gaudens.

40 Philippus autem inventus
est Azori : & peragrans regionem
angelizavit omnibus urbibus,
quodum veniret Cæsaream.

C A P. IX.

Pauli conversio, baptizatio, & eva-

gio è Damasco. Sanatio Aneæ
paralytici; & Tabitha defuncta
per Petrum resurrectio.

Saulus autem adhuc spirans mi-
nas ac eedem adversus disci-
pulos Domini, adiit pontificem
maximum,

2 Et petiit ab eo epistolas per-
ferendas Damascum ad synago-
gas : ut si quos invenisset hujus
sectæ, tum viros, tum mulieres,
vinc-tos adduceret Hierosoly-
mam.

3 Quum autem iter faceret, fa-
ctum est ut appropinquaret Da-
masco : & repente circumfudit
eum ut fulgur lux è caelo.

4 Et quum cecidisset in terram,
audivit vocem dicentem sibi, Saul,
Saul, quid me persequeris?

5 Dixit autem, Quis es, Domi-
ne? Dominus autem dixit, Ego
sum Jesus quem tu persequeris :
dum fueris tibi contra stimulos
calcitrare.

6 Saul vero tremens & pavens
dixit, Domine, quid me vis facere?
Tum Dominus ad eum, Surge, &
ingere urbem, & dicetur tibi
quid te oporteat facere,

7 Viri autem illi qui cum Saulo
iter faciebant, constiterunt muti,
audientes quidem ejus vocem, ne-
minem autem conspicientes,

8 Surrexit autem Saulus et t r-
ra, apertisque oculis suis, nemi-
nem videbat : manu vero ductum
eum introduxerunt Damascum.

9 Fuitque tribus diebus non
videns, & non edidit, neque bibit.

10 Erat autem quidam disci-
pulus Damasci, nomine Anania,
ad quem dixit per visionem Domi-
nus, Anania. Et ille ait, Ecce, ego
adsum, Domine.

11 Tum Dominus ad eum, Sur-
ge, & proficiscere ad vicum qui
vocatur Rectus, & quare in domo

Judæ Saulum *quemdam* nomine, Tarsensem : ecce enim orat.

12 Et vidit per visionem virum, Ananiam nomine, introeuntem, & imponentem sibi manum ut visum reciperet.

13 Respondit autem Ananias, Domine, audiui ex multis de viro isto, quod malis affecerit sanctos tuos Hierosolymis.

14 Quinetiam hoc loco habet potestatem à principibus sacerdotum vincendi omnes qui invocant nomen tuum.

15 Dixit autem ad eum Dominus, Proficiscere : nam instrumentum electum est mihi iste, ut portet nomen meum in conspectum gentium, & regum, & filiorum Israel.

16 Ego enim ei pramonstrabo quàm multa oporteat ipsum pro nomine meo pati.

17 Abiit igitur Ananias, & introivit domum illam, & impositis ipsi manibus, dixit, Saul frater, Dominus misit me (Jesús, *inquam*, qui visus est tibi in via quâ veniebas) ut visum recipias, & implearis Spiritu sancto.

18 Statim autem deciderunt ab oculis ejus quasi squamæ, & visum recepit illico : ac surgens baptizatus est.

19 Quumque cepisset cibum, corroboratus est. Fuit autem Saulus cum discipulis qui erant Damasci per dies aliquot.

20 Et statim in synagogis prædicavit Christum, *nempe* eum esse filium illum Dei.

21 Obstupescabant autem omnes qui eum audiebant, & dicebant, Nonne hic est qui perdidit Hierosolymis eos qui invocabant nomen istud, & huc idcirco venit, ut victos eos adduceret ad primarios sacerdotes?

22 Saulus autem magis sese exacerbat, & confundebat Judæos qui habitabant Damasci, collatis testimoniis demonstrans eum esse Christum illum.

23 Expletis autem multis diebus ceperunt simul Judæi consilium illum interimendi.

24 Sed intellectæ sunt Sauli insidiæ eorum : adservabant autem portas die ac nocte, ut eum interimerent.

25 Acceptum igitur eum discipuli nocte, per murum demissum sunt submissum in sporta.

26 Quum verò Saulus advenisset Hierosolymam, tentabat propius adungere discipulis : sed omnes metuebant eum, non credentes eum esse discipulum.

27 Barnabas autem acceptus eum duxit ad apostolos, & narravit eis quomodo in via vidisset Dominum, & quod loquutus esset ei, & quomodo Damasci lazarum loquutus esset in nomine Jesu.

28 Versabatur ergo cum Hierosolymis.

29 Et liberè in nomine Domini Jesu loquebatur, & disceptabat adversus Græcos : illi verò convocabantur eum interimere.

30 Quod cum cognovissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & emiserunt Tarsum.

31 Ecclesiæ igitur per totam Judæam & Galilæam & Samariam habentes pacem ædificabant, & pergentes in timore Domini, consolatione sancti Spiritus, multiplicabantur.

32 Factum est autem ut Petrus per omnes petransiens, deveneret etiam ad sanctos qui habitabant Lyddæ.

33 Reperit autem illic quendam nomine Æneam, ab

in octo decumbentem in grabato, qui erat paralyticus.

34 Et dixit ei Petrus, *Anea*, fateri te *Iesus Christus*: surge, &erne tibi ipsi. *Is* autem statim surrexit.

35 Et viderunt eum omnes qui colebant *Lyddam* & *Sarona*, qui converterunt se ad Dominum.

36 *Joppæ* verò fuit quadam discipula nomine *Tabitha*, quæ, si interpretaris, dicitur *Caprea*: Hac erat dives operum bonorum, & elemosynarum quas prætabat.

37 Factus est autem per illos dies, ut illa ex infirmitate moreretur: quem quum lavissent, posuerunt in cœnaculo.

38 Quum autem *Lydda* esset *Joppæ* Joppen, discipuli, audito Petri illic esse, duos viros miserunt ad eum, rogantes ne cunctaretur usque ad ipsos transire.

39 Exurgens igitur Petrus venit ad eos: quem, quum advenisset, duxerunt in cœnaculum: & adierunt ei omnes viduæ sistentes, ostendentes tunicas & vestimenta quæ *Dorcas* faciebat quum cum ipsis esset.

40 Ejectis autem omnibus foris, Petrus postis genibus oravit: & conversus ad corpus, dixit, *Tabitha*, surge. Illa verò aperuit oculos suos, & viso Petro resedit.

41 Datâ autem ei manu Petrus levavit eam: & vocatis sanctis ac viris, tenuit eam vivam repræsentavit.

42 Id autem innotuit per totam *Joppæ*, & multi crediderunt in Dominum.

43 Factumque est ut dies multæ maneret Petrus *Joppæ*, apud Simonem quemdam coriarium.

C A P. X.

Cornelius angeli monitu Petrum accessit: & Petrus Dei iussu accessit Cornelium: Illoque ei concilio,

venit Spiritus Dei super eum & suos.

Porro quidam erat *Cæsareæ*, nomine *Cornelius*, centurio ex legione quæ vocatur *Italica*,

2 Pius ac timens Deum, cum tota domo sua, & præstans elemosynas multis populo.

3 Qui cum assidue præcicaret Deum, vidit per visionem manifestè, quasi hora diei nonâ, angelum Dei introeuntem, & dicentem ipsi, *Corneli*.

4 At ille intentis oculis in eum, & expavescens dixit, Quid est, Domine? Dixit autem ei, Preces tuæ & elemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in Dei conspectu.

5 Nunc igitur mitte aliquos *Joppen*, & accersere *Simonem* qui cognominatur *Petrus*.

6 *Is* diversatur apud *Simonem* quemdam coriarium, cui est domus apud mare: *is* dicet tibi quid te oporteat facere.

7 Ut autem discessit angelus qui loquebatur *Cornelio*, vocavit duos ex famulis suis, & militem pium ex iis qui cum ipso erant assidui:

8 Et quum eis exposuisset omnia, misit eos *Joppen*.

9 Postridie verò illis iter facientibus, & appropinquantibus urbi, ascendit Petrus in solarium ut oraret, circa horam sextam.

10 Factum est autem ut valde esuriret, voluitque capere cibum. Parantibus igitur illis cibum, incidit in eum mentis excessus.

11 Conspectoque cœlum apertum, ac descendens ad se vas quoddam, ut linteum magnum, quatuor extremis devinctum, quod demittebatur in terram:

12 In quo erant quavis quadrupedia terræ, & feræ, & reptilia, & volucre coeli.

13 Et exstitit vox ad eum, Surge, Petre, macta, & ede.

14 Ait autem Petrus, Nequaquam, Domine: nunquam enim edi quicquam pollutum vel impurum.

15 Tum vox rursus ad eum secundo, Quæ Deus purificavit, tu ne polluito.

16 Hoc autem factum est ter: & rursus receptum est vas in celum.

17 Quum autem apud se hæsitaret, cogitans quidnam esset visum illud quod viderat, tum ecce, viri qui missi fuerant à Cornelio, percontati de domo Simonis, supervenerunt ad vestibulum.

18 Et evocato quopiam, percontati sunt an Simon, qui cognominaretur Petrus, illic diversaretur?

19 Petro verò cogitante de visione, dixit ei Spiritus, Ecce, tres viri quærunt te.

20 Surgens itaque descende, & nihil addubitans proficiscere cum eis; nam ego eos misi.

21 Descendens ergo Petrus ad viros illos qui ad ipsum missi fuerant à Cornelio, dixit, Ecce, ego sum quem quæritis: quæ causa est propter quam adestis?

22 Ipsi verò dixerunt, Cornelius centurio, vir iustus & timens Deum, & ornatus testimonio totius gentis Judæorum, divinitus admonitus est ab angelo sancto, ut accerferet te domum suam, & abs te quædam audiret.

23 Intrò vocatos igitur eos accepit hospitio. Postridie verò Petrus abiit cum eis, & quidam ex fratribus Joppensibus comitati sunt eum.

24 Et altero post die introierunt Cæsaream. Cornelius autem expectabat eos, convocatis cognatis suis & necessariis amicis,

25 Ut autem factum est ut introiret Petrus, occurrens ei Cornelius, & accidens ad ejus pedes adoravit.

26 Petrus verò erexit eum, dicens, Surge: & ego ipse habesum.

27 Et colloquens cum eo, ingressus est, invenitque multos qui convenerant:

28 Dixitque eis, Vos scitis Iudæo nefas esse propius adungere se, aut accedere ad alienigenam: sed mihi ostendit Deus, ne quicquam pollutum vel impurum hominem dicerem.

29 Quapropter etiam nihil obloquutus veni accersitus. Percussor igitur quâ ratione me accersitis?

30 Tum Cornelius ait, Nihil quartus usque ad hanc horam eram jejuns, & horâ nonâ orabam domui meæ; & ecce, quidam stans ob oculos meos, veste splendida

31 Dixitque, Corneli, exaudi sunt preces tuæ, & elemosine tuæ in memoriam venerunt in conspectu Dei.

32 Mitte ergo Joppen, & accerse Simonem qui cognominatur Petrus: hic diversatur in domo Simonis coriarii apud maris: qui quum advenerit, loquere tibi.

33 Eodem igitur momento accessit ad te: & tu benè fecisti qui veneris. Nunc ergo omnes nos in conspectu Dei adsumus, ut audiamus omnia quæ tibi imperata sunt à Deo.

34 Petrus autem ore apertum ait, Verò deprehendo Deum respicere ad personam:

35 Sed in quavis gente acceptum ei esse quemvis qui eum timeat, & operam det justitiæ.

36 Quem sermonem significavit

filii Israelis, evangelizans pacem per Jesum Christum, qui est omnipotens Dominus.

37 Vos nōstis quod gestum est in tota Judæa, initio facto à Galilæa, post baptisina quod prædicavit Joannes:

38 Ut Jesum illum à Nazareth annūxit Deus Spiritu sancto & potentia, qui obambulavit beneficiis afficiens, & sanans omnes sub diaboli potestate redactos, quoniam Deus erat cum eo.

39 Et nos sumus testes omnium quæ & in regione Judæorum & Hierosolymis fecit; quem interemerunt suspensum in ligno.

40 Hunc autem Deus suscitavit tertio die, fecitque ut is conspicuus fieret;

41 Non toti populo, sed testibus quos ipse prius designaverat, *nimirum* nobis qui comedimus ac bibimus unā cum eo, posteaquam resurrexit à mortuis.

42 Mandavit autem nobis ut prædicemus populo, & cum testificatione denunciemus eum esse qui definitus sit à Deo Judæa vivorum ac mortuorum.

43 Huic etiam omnes prophete testimonium dant, remissionem peccatorum accepturum per nomen ejus quemvis qui crediderit in eum.

44 Adhuc loquente Petro verba ista, illapsus est Spiritus sanctus in omnes qui audiebant hunc sermonem.

45 Et fideles qui erant ex circumcisione, & venerant cum Petro, obstupuerunt, quod etiam in gentes effusum esset donum Spiritus sancti:

46 Audiebant enim eos loquentes linguis, ac magnificantes Deum. Tunc respondit Petrus,

47 Num quis aquam prohibere

potest, quo minus *videlicet* baptizentur isti qui Spiritum sanctum acceperunt sicut & nos?

48 Et præcepit eos baptizari in nomen Domini. Tunc rogaverunt eum ut *ibi* permaneret ad dies aliquot.

C A P. XI.

Apologia Petri. Nomenclatura Christianorum. Agabi prophetia.

Audierunt autem apostoli & fratres qui erant in Judæa, gentes etiam recepisse sermonem Dei.

2 Quum igitur ascendisset Petrus Hierosolymam, disceptarunt adversus eum qui erant ex circumcisione.

3 Dicentes, Ad viros præputium habentes introisti, & unā edisti cum eis.

4 Exorsus autem Petrus, *omnia* exposuit ordine, dicens,

5 Ego eram in civitate Joppe orans: & visum in mentis excessu vidi, *nempe* descendens vas quoddam, ceu linteam magnum, quod quatuor extremis demittebatur è cælo, & ad me usque venit.

6 In quod quum intendissem oculos, consideravi, & vidi quadrupedia terræ, & feras, & reptilia, & volucres cæli.

7 Audivi autem vocem dicentem mihi, Surge, Petre, macta, & ede.

8 Dixi verò, Nequaquam, Domine: nam nihil commune aut impurum unquam introivit in os meum.

9 Respondit autem mihi vox secundò è cælo, Quæ Deus purificavit, tu ne polluito.

10 Idque ter factum est, & rursus omnia sursum retracta sunt in cælum,

11 Tum ecce eodem momento tres viri supervenerunt in ædes, in quibus eram, Cæsarea missi ad me.

12 Dixit verò mihi Spiritus ut irem cum eis, nihil addubitans. Venerunt autem mecum etiam sex isti fratres, & ingressi sumus, domum viri illius.

13 Qui annuntiavit nobis quomodo vidisset angelum domi suæ, qui adtutisset ac dixisset ipsi, Mente aliquos Joppen, & accersere Simonem qui cognominatur Petrus:

14 Qui tibi ea dicturus est, per quæ tu serveris & tota domus tua.

15 Quum autem cœpisssem loqui, illapsus est Spiritus sanctus in eos, quemadmodum & in nos in principio.

16 Recordatus sum verò illius dicti Domini, quum diceret, Joannes quidem baptizavit aqua, vos verò baptizabimini Spiritu sancto.

17 Postquam igitur par illud donum dedit eis Deus, ut & nobis, quum crediderunt in Dominum Jesum Christum, quis eram ego qui Deum possem inhibere?

18 His autem auditis quieverunt, & glorificaverunt Deum, dicentes, Nempe etiam gentibus Deus respicientiam dedit ad vitam.

19 Cæterum qui dispersi fuerant ex afflictione orta ob Stephanum, transierunt usque in Phœniciam, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes sermonem Dei, nisi solis Judæis.

20 Erant autem quidam Cyprii & Cyrenenses, qui ingressi Antiochiam loquuti sunt Græcis, evangelizantes Dominum Jesum.

21 Fuit autem manus Domini cum eis: multusque numerus fide ipsius habitâ conversus est ad Dominum.

22 Pervenit autem hic rumor ad aures ecclesiæ quæ erat Hierosolymis: emisit igitur Barnabam ut pergeret Antiochiam usque.

23 Qui quum audivisset & vidisset gratiam Dei, gavisus est, & hortatus est omnes ut proposito cordis permanerent cum Domino.

24 Nam erat vir bonus, & plenus Spiritu sancto & fide: & adjuncta est multa turba Domino.

25 Abiit autem Barnabas Tarsum, ut requireret Saulum: & eum inventum duxit Antiochiam.

26 Factum est ut annum totum congregarentur in ecclesiâ docerentque turbam multam: & discipuli nominarentur primum Antiochiæ Christiani.

27 Per id tempus autem descendunt Hierosolymis prophetae Antiochiam.

28 Et unus eorum surgens, nomine Agabus, significavit per Spiritum, famem magnam futuram in toto terrarum orbe: quæ etiam fuit sub Claudio Cæsare.

29 Singuli verò discipulorum prout eique supererat, decreverunt sibi ministerii causa mittere aliquos fratribus habitantibus in Judæa.

30 Quod fecerunt, mittentes ad seniores per manum Barnabæ & Sauli.

C A P. XII.

Herodes Agrippa, persecutor Jacobi & Petri, perit phthiriasi.

Cæterum per id tempus in Jerusalem rex Herodes manibus, multos accepit nonnullos ex ecclesiâ.

2 Interemit autem Jacobum fratrem Joannis gladio.

3 Et quum vidisset hoc placuisse Judæis, perrexit comprehendere etiam

etiam Petrum (erant autem dies
azymorum)

4 Quem etiam prehensum con-
fecit in carcerem, traditum qua-
tuor quaternionibus militum, ut
eum custodirent; volens eum post
pascha producere populo.

5 Petrus igitur asservabatur in
carcere: preces autem assidue
fiebant ab Deum ab ecclesia pro
ipso.

6 Quum verò proditurus esset
eum Herodes, nocte illà dormie-
bat Petrus inter duos milites,
vinculus catenis duabus, & custo-
des ante ostium observabant car-
cerem.

7 Et ecce, angelus Domini su-
pervenit, & lux splenduit in car-
cere: & pulsato latere Petri ex-
citavit eum, dicens, Surge citò.
& exciderunt ei catenæ ex mani-
bus.

8 Dixitque ei angelus, Præcin-
dere, & subliga sandalia tua. Fe-
cit autem ita. Tum ille dixit ei,
amicitor pallio tuo, & sequere me.

9 Itaque egressus Petrus seque-
batur eum, nec sciebat verum
esse quod fiebat per angelum,
sed putabat se visum *aliquid* cer-
tere.

10 Quum autem pertransivis-
set primam ac secundam custo-
diam, venerunt ad portam Fer-
ream, quæ ducit in civitatem,
cuius sua iponte aperta est eis: &
egressi progressi sunt per vicum
interius; & statim abscessit angelus
eo.

11 Tunc Petrus ad se reversus
dixit, Nunc verè scio, Dominum
misisse angelum suum, & eruisse
me à manu Herodis, & ex omni
expectatione populi Judæorum.

12 Et *re* apud se animadversâ,
venit domum Mariæ matris Jo-
annis, qui cognominabatur Mar-

cus, vbi erant multi congregati
& orantes.

13 Quum pulsasset autem Pe-
trus ostium vestibuli, prodiit pu-
ella ut subauscultaret, nomine
Rhode.

14 Quæ agnitâ voce Petri, præ
gaudio non aperuit vestibulum,
sed intrò currens annuntiavit ad-
stare Petrum ante vestibulum.

15 Illi verò dixerunt ei, Insa-
nis. Illa autem asseverabat ita
se *rem* habere. At illi dicebant,
Angelus ejus est.

16 Petrus verò *ibi* perseverabat
pullare: quum autem aperuiss-
sent, viderunt eum, & perculsi
fuerunt.

17 Ipse verò manu postulato ab
ipsis silentio, narravit eis, quo-
modo Dominus se eduxisset car-
cere, dixitque, Annunciate ita
Jacobò & fratribus. Et egres-
sus profectus est in alium locum.

18 Orto autem die, fuit tumultus
non parvus inter milites quid-
nam factum esset Petro.

19 Herodes verò, quum eum
requisivisset, & non invenisset,
quæstione de custodibus habitâ
jussit eos ad supplicium rapi; &
quum descendisset a judæa Cæ-
saream, *ibi* commoratus est.

20 Herodes autem infensò ani-
mo erat in Tyrios & Sidonios:
at illi concorditer venerunt ad
eum, & persuaso Blaſto, qui præ-
erat cubiculo regis, petebant pa-
cem; eo quòd aleretur regio ip-
sorum ex regis agro.

21 Statuto autem die, Hero-
des indutus veste regiâ, & consi-
dens pro tribunali, concionaba-
tur ad eos.

22 Populus verò acclamabat,
Vox Dei, & non hominis.

23 Illico verò percussit eum an-
gelus Domini, eo quòd non tri-
buisset

buisset gloriam Deo: & erosus à vermibus exanimatus est.

24 Sermo verò Domini crescebat ac multiplicabatur.

25 Barnabas autem & Saulus reversi sunt Hierosolymis, expleto ministerio, simul assumpto etiam Joanne qui cognominabatur Marcus.

C A P. XIII.

Paulus & Barnabas segregati Christum prædicant Judæis & gentibus. Elymas Paulo resistens excecatione punitur.

ERant autem Antiochie, in ecclesia quæ illic erat, quidam propheta & doctores, Barnabas, & Simeon qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenæus, & Manahen, qui fuerat una cum Herode tetrarcha educatus, & Saulus.

2 Illis autem dum ministerium obeuntibus Domino jejunantibus, dixit Spiritus Sanctus, *Seperate mihi Barnabam & Saulum ad opus ad quod eos advocavi.*

3 Quum ergo jejunassent, & precati imposuissent eis manus, dimiserunt eos.

4 Ipsi igitur emissi à Spiritu sancto descenderunt Seluciam; & illinc abnavigaverunt Cyprium.

5 Quumque pervenissent Salamina, annunciarunt sermonem Dei in synagogis Judæorum: habebant autem etiam Joannem sibi subservientem.

6 Peragrata verò insula Paphum usque, invenerunt quendam magum pseudopphetam Judæorum, cui nomen erat Barjesu:

7 Qui erat cum propratore Sergio Paulo, viro intelligente. Hic advocatis Barnabam & Saulo, expetivit audire sermonem Dei.

8 Obsistebat autem eis Elymas, id est, magnus (ita enim explicatur nomen ejus) studeus

avertere propratorem à fide.

9 Saulus autem (qui & Paulus) repletus spiritu Sancto, intentus in eum oculis,

10 Dixit, O plene omni dolo, & ad quod vis scelus facit, itate, fili diaboli, hostis omnis justitiæ, non cessabis pervertere vias Domini rectas?

11 Nunc igitur ecce, manus Domini adveniunt te; erisque cecus, non cernens solem ad certum tempus. Illico verò incidit in eum caligo ac tenebræ: & circumiens querebat qui sese manum prehensum ducerent.

12 Tunc proprator, quum vidisset quod factum fuerat, credidit, perculsus super doctrinam Domini.

13 Profecti verò Papho Paulus & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphylia urbem: Joannes verò abcedens ab eis reversus est Hierosolymam.

14 At ipsi progressi Pergam, venerunt Antiochiam urbem Pisidiæ & ingressi synagogam die sabbati confederunt.

15 Post lectionem autem legis & prophetarum, miserunt profecti synagogæ ad eos, dicentes Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad populum dicite.

16 Assurgens igitur Paulus manu silentio postulato, dixit, Viri Israelitæ, & qui timetis Deum audite.

17 Deus ille populi huius Israelis elegit patres nostros, & populum suum exivit, quum commoraretur in terra Ægypti, ex ea eduxit eos elato brachio.

18 Et circiter quadraginta annorum tempus mores eorum pertulit in deserto.

19 Et quum delevisset septem

gentes in terra Chanaan, forte dicitur tribuit in terram eorum.

20 Et postea annis circiter quadringentis quinquaginta dedit iudices, usque ad Samuelem prophetam.

21 Et exinde petierunt regem: deditque eis Deus Saulum filium Cis, virum ex tribu Benjamin, annis quadraginta.

22 Et amore illo, excitavit eis Davidem in regem, cui etiam testimonio dato dixit, Inveni Davidem filium Jesse, virum secundum cor meum, qui exsequetur omnes voluntates meas.

23 Hujus est semine Deus secundum promissionem excitavit Israel servatorem Jesum;

24 Quum ante predicasset Johannes coram eo jam adventante, baptismum resipiscencie toti populo Israelis.

25 Quum autem expleret Johannes cursum, dixit, Quem me respiciamini esse? non is sum ego; sed ecce, venit post me, cujus pedum solem non sum dignus qui alvum.

26 Viri fratres, filii generis Abrahami, & qui inter vos timetis Deum, vobis sermo salvis hujus est.

27 Qui enim habitabant Hierosolymis, & primores eorum, quum hunc ignorarent, tum vos prophetarum, quæ per omne scriptum leguntur, eo damnato complerunt.

28 Tum nullâ causâ mortis inventâ, petierunt à Pilato ut interiret.

29 Quum verò perfecissent opera quæ de eo scripta sunt, depositum est ligno posuerunt in monumento.

30 Deus autem suscitavit eum a mortuis.

31 Qui conspectus est per dies multos iis qui simul adscenderant cum eo à Galilæa Hierosolymam, suntque testes ejus apud populum.

32 Et nos vobis evangelizamus eam promissionem quæ patribus facta est, Deum videlicet eum implevisse filiis illorum, id est, nobis, suscitato Jesu.

33 Ut etiam in Psalmo secundo scriptum est, Filius meus es tu, ego hodie genui te.

34 Quòd autem suscitaverit eum ex mortuis, non ampliùs reversurum in sepulcrum ita dixit, Dabo vobis firmas illas Davidis benedictiones.

35 Ideo & aliàs dicit, Non sines Sanctum illum tuum sentire corruptionem.

36 Nam David quidem, postquam ætate sua inservivit Dei consilio, obdormivit, & appositus est patribus suis, sen sitque corruptionem:

37 At is quem Deus excitavit non sensit corruptionem.

38 Norum igitur sit vobis, fratres, annunciari vobis remissionem peccatorum per istam.

39 Et ab omnibus, à quibus non potuistis per legem Moïsi justificari, per hunc credentem quemvis justificari.

40 Videte ergo ne vobis superveniat quòd dictum est in prophetis,

41 Videte o contemptores, & admiramini, & disparete: quia opus operor ego diebus vestris, opus quod non credetis, si quis enarraverit vobis.

42 Egressus autem eis de synagoga Judæorum, rogant gentes ut intra proximè, sequens sabbatum exponerentur sibi hæc verba.

43 Solutoque conventu, sequenti

ti sunt multi ex Judæis & religiosis profelytis Paulum ac Barnabam : qui alloquentes eos, persuaserunt eis ut permanerent in gratia Dei.

44 Sequentē verò sabbato urbs prope tota congregata fuit ad audiendum sermonem Dei.

45 Visā autem turbā, Judæi repleti sunt invidiā : & contradicebant iis quæ à Paulo dicebantur, contradicentes ac blasphemantes.

46 Tunc loquendi libertate usi Paulus ac Barnabas dixerunt, Vobis necesse fuit primum exponi sermonem Dei : postquam autem illum repellitis, & indignos vos ipsos decernitis aternā vitā, ecce, convertimus nos ad gentes.

47 Ita enim nobis præcepit Dominus, *dicens*, Constitui te ut sis lux gentium, ut sis saluti usque ad ultimas terras.

48 Gentes autem hæc audientes gavisæ sunt, & laudibus extulerunt sermonem Domini : & crediderunt quotquot erant ordinati ad vitam æternam.

49 Perferebatur autem sermo Domini per totam illam regionem.

50 Judæi verò extimulârunt mulieres religiosas & honoratas, & primos urbis, & excitârunt persecutionem in Paulum ac Barnabam, ejeceruntque eos è finibus suis.

51 At illi excusso pulvere pedum suorum in eos, venerunt Iconium.

52 Discipuli verò replebantur gaudio & Spiritu sancto.

C A P. XIV.

Paulus & Barnabas Iconio egressi. Paulus Lystræ claudum sanat, & sibi sacrificia uros prohibet : ibidem lapidatus se recolligit, & ecclesias multas colligit.

Factum est autem Iconii, ut multi introirent synagogam Judæorum, & ita loquerentur, ut crederet Judæorum simul & Gentium magna multitudo.

2 Judæi verò qui assensu non fuerunt sermoni, incitârunt & male affectos reddiderunt animos gentium adversus fratres.

3 Multum igitur tempus ibi commorati sunt libere loquentes, fratri Domino, qui testimonium dabat sermoni gratiæ suæ, dabatque signa & prodigia ederentur per manus eorum.

4 Fissa est autem multitudo urbis : & alii quidem erant à Judæis, alii verò ab apostolis.

5 Quum autem factus esset impetus gentium ac Judæorum, cum suis primoribus, ad eos contumeliā afficiendos & lapidandos,

6 Re inter se animadversâ peremerunt in civitates Lycaonia Lystram & Derben, & circumjacentem regionem :

7 Et illic evangelizaverunt.

8 Quidam autem vir Lystricus ptus pedibus sedebat, claudus à utero matris suæ, qui nunquam ambulaverat.

9 Hic audivit Paulum loquentem : qui quum intendisset in oculos, & vidisset quod fidem haberet se liberatum iri,

10 Dixit voce magnâ, Surge pedes tuos rectus. At ille exiit & ambulavit.

11 Turba verò quum vidisset quod fecerat Paulus, sustulerunt vocem suam, Lycaonicè dicentes, Dij assimilati hominibus descenderunt ad nos.

12 Vocabantque Barnabam Iovem, Paulum verò Mercurium quoniam is præibat in loquendo.

13 Sacerdos autem Jovis vocatus ante illorum urbem, quæ

uros vittatos ad vestibula ad-
uxisset, volebat cum turba sa-
crificare.

14 Quod quum audissent apo-
stoli Barnabas & Paulus, diruptis
al iis suis insilierunt in turbam,
amantes,

15 Ac dicentes, Viri, cur ista
facitis? nos quoque sumus homi-
nes iisdem quibus vos affectioni-
bus obnoxii, annunciantes, ut à
vanis istis rebus convertatis vos ad
eum illum vivum, qui fecit cœ-
lum, & terram, & mare, & omnia
quæ in eis sunt,

16 Quique præteritis ætatibus
vit omnes gentes suis ipsarum
sibi incedere.

17 Quamquam non passus est
esse expertem testimonii, bona
tribuendo, dans nobis cœlitus
vivi sac prælituta tempora fru-
ctibus perferendis, implens cibo &
delectatione corda nostra.

18 Et hæc dicentes, vix com-
miserunt turbam, ne ipsis sacri-
ficaret.

19 Supervenerunt autem qui-
dam Judæi Antiochiæ & Iconio,
per, persuasâ turbâ, Paulum lapi-
tum traxerunt extra urbem, ex-
amantes eum mortuum esse.

20 Quum autem circumstetis-
set eum discipuli, surrexit, &
gressus est urbem; & postridie
gressus venit Derben cum Bar-
naba.

21 Quumque evangelizassent
ibi illi, & discipulos multos ad-
mixissent, reversi sunt Lystram,
Iconium, & Antiochiam;

22 Confirmantes animos disci-
polorum, hortantes ut permane-
rent in fide, & dicentes oportere
multas afflictiones nos ingredi
regnum Dei.

23 Quumque ipsis per suffragia
essent per singulas ecclesias

presbyteros, præcæque essent cum
jejuniis, commendarunt eos Do-
mino, in quem crediderant.

24 Peragrataque Pisidia, ve-
nerunt in Pamphyliam.

25 Ac Pergæ loquuti *Domini* ser-
monem, descenderunt Attaliam.

26 Et illinc enavigarunt Antio-
chiam, unde fuerant commendati
gratiæ Dei ad opus quod imple-
verant.

27 Quum autem venissent &
congregassent ecclesiam, retule-
runt quanta Deus per ipsos effe-
cisset, eumque aperuisse gentibus
ostiam fidei.

28 Et commorati sunt illic non
parvum tempus cum discipulis.

C A P. XV.

*Synodus Hierosolymitana: & Pauli
& Barnabæ separatio, & in Asi-
am ablegatio.*

Porro quidam qui descende-
rant è Judæa, docebant fra-
tres, & dicebant, Nisi circumci-
damini ritu Moïsis, non potestis
servari.

2 Orta igitur repugnantia &
disceptatione non parva Paulo ac
Barnabæ adversus illos, constitu-
tum fuit ut ascenderent Paulus &
Barnabas, & quidam alii ex il-
lis, ad apostolos ac presbyteros
Hierosolymam, super hac quæsti-
one.

3 Illi ergo deducti ab ecclesia
peragrârunt Phœnicen & Samari-
am, narrantes conversionem gen-
tium; & gaudio magno affece-
runt omnes fratres.

4 Quum autem pervenissent Hi-
erosolymam, excepti sunt ab ec-
clesia & ab apostolis ac presbye-
ris, & retulerunt quanta Deus per
ipsos effecerat.

5 Sed (*aiebant*) quidam surre-
xerunt ex hæresi Phariseorum
qui crediderunt, dicentes, Opor-

tere ipsos circumcidere : & eis mandare ut observent legem Moſis.

6 Congregati ſunt igitur apoſtoli & preſbyteri ut deſpicerent de hac re.

7 Quum autem multa diſceptatio fuiſſet, ſurgens Petrus dixit eis, Viri fratres, vos ſcitis Deum jampridem inter nos elegiſſe me, ut per os meum audirent gentes ſermonem evangelii, & crederent.

8 Et ille cordium cognitor Deus præbuit eis testimonium, dato iſtis Spiritu ſancto, ſicut & nobis.

9 Nihilque diſcrevit inter nos & illos, fide ab ipſo purificatis cordibus eorum.

10 Nunc ergo quid tentatis Deum, ad imponendam jugum cervici diſcipulorum, quod neque patres noſtri, neque nos portare valuimus?

11 Imò per gratiam Domini Jeſu Chriſti credimus nos ſervatum iri, quemadmodum & illos.

12 Tacuit autem tota illa multitudo, & audiebant Barnabam & Paulum exponentes quanta Deus edidiſſet ſigna & prodigia per ipſos inter gentes.

13 Poſtquam autem ipſi conſueverant, reſpondit Jacobus, dicens, Viri fratres, audite me.

14 Simeon expoſuit quomodo primum Deus reſpexerit gentes, ut ſumeret ex ipſis populum nomini ſuo.

15 Et huic rei conſonant verba prophetarum, ſicut ſcriptum eſt :

16 Poſt hæc erexit, & reſtaurabo tabernaculum Davidis collapsum, & ruinas ejus reſtaurabo, & rurfus erigam illud :

17 Ut requirant reliqui homines Dominum, & omnes gentes

super quas invocatum fuerit nomen meum, dicit Dominus qui facit hæc omnia.

18 Nota ſunt Deo ab omni ævo omnia opera ſua.

19 Quamobrem ego cenſeo non eſſe obturbandos eos qui ex gentibus ad Deum ſe convertunt.

20 Sed ad eos ſcribendum ut abſtineant à pollutis per ſimulacra, & ſcortatione, & ſuffocantibus rebus, & ſanguine.

21 Moſes enim ab ætatibus antiquis oppidatim habet qui ipſum prædicent, quum in ſynagogis per ſingula ſabbata legatur.

22 Tunc viſum eſt apoſtoliſ & preſbyteris cum tota eccleſia, delectos ex ſeſe viros mittere Antiochiam cum Paulo & Barnaba, nempe Judam qui cognominabatur Baſabas, & Silam, viros primarios inter fratres ;

23 Iſtis per eorum manum ſcripſis Apoſtoli & preſbyteri fratres, iſtis qui ſunt Antiochia & in Cilicia fratres, qui ſunt ex gentibus, ſalutem,

24 Quoniam quosdam de nobis egreſſos audivimus vos turbare verbis, labefactantes animas veſtras, dicentes, oportere nos circumcidi, & obſervare legem, quibus non eſſixeramus ;

25 Viſum eſt nobis concordatis delectos viros mittere ad vos cum dilectis noſtris Barnaba & Paulo,

26 Hominiſ qui expoſuerunt animas ſuas pro nomine Domini Jeſu Chriſti.

27 Miſimus ergo Judam & Silam, qui & ipſi vobis eadem verba reſerent.

28 Viſum eſt enim Spiritui ſancto ac nobis, ne quod amplius imponeremus vobis onus præter neceſſaria iſta ;

Profectio & persecutio Pauli multiplex.

DE venit autem Derben & Lystram : & ecce, discipulus quidam erat illic nomine Timotheus, filius mulieris cuiusdam Judææ fidelis, patris autem Græci.

2 Huic dabant testimonium fratres qui Lystris erant & Iconii.

3 Eum itaque voluit Paulus secum proficisci : & assumptum eum circumcidit, propter Judæos qui in illis locis erant ; sciebant enim omnes patrem ejus Græcum esse.

4 Prout autem pertransibant urbes, tradebant eis observanda placita illa quæ decreta fuerant ab apostolis & presbyteris qui Hierosolymis erant.

5 Itaque ecclesiæ confirmabantur fide : & exuberabant numero quotidie.

6 Phrygiâ autem peragratâ & Galaticâ regione, prohibiti à Spiritu sancto loqui sermonem Dei in Asia,

7 Quum venissent in Mysiam, tentabant versus Bithyniam : sed non sivit eos ire Spiritus Jesu.

8 Præteritâ igitur Mysiâ, descenderunt Troada.

9 Et visum per noctem conspectum est Paulo, Vir Macedo quidam adstabat precans eum, & dicens, Transiens in Macedoniam succurre nobis.

10 Ut autem hoc visum vidit, statim studuimus abire in Macedoniam, collatis argumentis colligentes, quod advocasset nos Dominus ut eis evangelizarem.

11 Profecti igitur Troade, rectum cursum tenuimus Samothracem, & sequente die Neapoliâ ;

29 Videlicet, ut abstineatis ab his quæ sunt immolata simulacris, sanguine, & suffocata, & scortatione : à quibus si vobis caveritis, non agetis. Valere.

30 Illi igitur dimissi venerunt Antiochiam, & congregatâ multitudine reddiderunt epistolam.

31 Quam quum legissent, ravi sunt super ea exhortatione.

32 Judæ quoque & Silas, quum essent & ipsi prophetæ, multo sermone adhortati sunt, & confirmaverunt fratres.

33 Quum autem egissent illic aliquamdiu, dimissi sunt cum pace fratribus ad apostolos.

34 Silæ tamen vitum est ibi manere.

35 Paulus autem & Barnabas immorati sunt Antiochiæ, docentes & evangelizantes, cum esset etiam multis, sermonem Domini.

36 Post aliquot autem dies dimissi Barnabæ Paulus, Reverfi inimus fratres nostros oppidatim, quibus annuntiavimus sermonem Domini, cognituri quomodo crederent.

37 Barnabæ verò consilium erat sumere secum Joannem qui vocatur Marcus.

38 Paulus autem æquum censuit, eum non simul assumere, ne abscessisset ab ipsis ex Pamphylia, nec eorum comes in illo fore fuisset.

39 Orta igitur fuit exacerbatio, alter ab altero abscesserit : & Barnabas assumpto Marco navigavit in Cyprum :

40 Paulus verò allesto Sila commendatus gratiæ Dei à fratribus.

41 Peragravitque Syriam ac Galatiam confirmans ecclesias.

42 Et

12 Et illinc Philippoſ, quæ eſt prima hujus partis Macedoniæ urbs, colonia. Commorati ſumus autem in ea urbe aliquot dies.

13 Et die ſabbati egreſſi ſumus ex urbe ad flumen, ubi ſolebat eſſe præcatio: & quum conſediſſemus, alloquuti ſumus mulieres quæ convenerant.

14 Quædam autem mulier nomine Lydia, quæ purpuram vendebat in urbe Thyatirorum, Deum colens, nos audivit: cujus Dominus adaperuit cor, ut attenderet iis quæ dicebantur à Paulo.

15 Quum igitur baptizara eſſet, & domus ejus, rogavit nos, dicens, Si judicaviſtis me fidelem eſſe Domino, ingreſſi domum meam manere. Et adegit nos.

16 Factum eſt autem proficiſcentibus nobis ad præcationem, ut ancillula quædam, habens ſpiritum Pythonis, occurreret nobis, quæ quæſtum magnum præbebat dominis ſuis vancinando.

17 Hæc ſubſequuta Paulum ac nos, clamabat, dicens, Iſti homines ſervi ſunt Dei illius altiſſimi, qui annunciant nobis viam ſalutis.

18 Hoc autem fecit ad multos dies: ſed moleſtè ſere ſ Paulus, & ſeſe convertens, ſpiritui illi dixit, Mando tibi per nomen Jeſu Chriſti ut ex eas ab ea. Exiit igitur eodem illo momento.

19 Vide res illius ancillula domini abiſſe ſpem quæſtus ſui, præheſum Paulum & Silam traxerunt in forum ad magiſtratus.

20 Et quum pertraxiſſent eos ad prætores, dixerunt, Homines iſti conurbant civitatem noſtram, quum ſint Judæi.

21 Et annunciant ritus quos non licet nobis excipere, neque uſurpare, quum ſimus Romani.

22 Unà verò iſurrexit turba adverſus eos: & prætores diripi eorum veſtibus jufferunt eos virgi cædi.

23 Et quum multas plagas ei impoſuiſſent, conjecerunt eos in carcerem, additis mandatis commentarienſi ut tutò eos aſſervaret.

24 Qui tali accepto mandato conjecit eos in intimum carcerem, & pedes eorum adſtraxit numella.

25 Mediâ autem nocte orante Paulus & Silas hymnos canebant Deo: & qui vincti erant exaudiebant eos.

26 Repente verò terramotus magnus exſtitit, ita ut quateretur fundamenta carceris: & illæ apertæ ſunt omnes fores, & omnia vincula laxata.

27 Expergefactus autem commentarienſis, quum videret foras carceris aperta, ſtricto gladio rat ſeiſum interempturus, exiit mans viſtos effugiſſe.

28 Clamavit verò Paulus vocem magnam dicens, Ne quid feceris tibi ipſi mali: omnes enim hic ſumus.

29 Is autem petito lumine inſepit, & tremefactus accidit Paulum & Silam ad pedes.

30 Et producti ipſis foras, ait Domini, quid me oportet facere ut ſerver?

31 At illi dixerunt, Crede Dominum Jeſum Chriſtum, & ſervaberis tu, ac domus tua.

32 Et loquuti ſunt ei ſermo Domini, & omnibus qui erant cum ipſis.

33 Ipſe verò illis aſſumptis ipſâ horâ noctis, lavit eorum pedes: & baptizatus eſt ipſe, omnes domeſtici illius illico.

34 Et ipſus deductis domum am appoſuit menſam; & exultabat quòd cum univerſa domo ſua didiſſet Deo.

35 Die autem exorto, pratores miserunt viatores qui dicerent, Dimitte homines illos.

36 Annuntiavit autem commentariensis hos sermones Paulo; miserunt, inquit, praefecti ut dimittamini: nunc igitur egressi ite in pace.

37 Paulus autem dixit eis, Cæcos nos publicè, inficiâ causâ, quum simus Romani, conjecerunt in carcerem; & nunc clam nos occidunt? non profectò: sed veniant ipsi, & nos educant.

38 Penenciârunt autem pratoribus viatores verba ista: metuebantque audito eos Romanos esse.

39 Et venientes precati sunt eos, & eductos rogârunt ut egrederentur ex urbe.

40 Egressi autem carcere introierunt ad Lydiam: & visis fratribus consolati sunt eos, & egressi sunt ex urbe.

C A P. XVI.

Paulus prædicat Thessalonica & Athenis.

Tinere autem factò per Amphipolim & Apolloniam, venerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga quædam Iudæorum.

2 Paulus verò, sicut consueverat, introivit ad eos, & per sabara tria disseruit cum eis ex Scripturis,

3 Explicans & ob oculos ponens oportuisse Christum pati, & resurgere ex mortuis; & hunc Iesum, Quem ego, inquit, annuncio vobis, esse Christum illum.

4 Nonnulli igitur eorum assensum sunt, & confociati sunt Paulo & Silæ, & religiosorum Græcorum multitudo magna, & ex mulieribus primariis non paucæ.

5 Sed invidiâ commoti Iudæi qui sermoni non assentiebantur, assumptis quibuscumque circumfor-

neis viris improbis, ac turbâ coactâ, fecerunt ut civitas tumultuaretur; & adorti domum Jasonis, studebant eos adducere ad populum.

6 Et quum non invenissent eos, traxerunt Jasonem & quosdam fratres ad civitatis magistratus vociferando, Isti qui orbis terrarum statum subverterunt, etiam hic adfuerunt:

7 Quos excepit Jason: qui omnes contra edicta Cætaris faciunt, regem alium dicentes esse, nempe Iesum.

8 Commoverunt autem turbam & civitatis magistratus hæc audientes.

9 Qui tamen quum satis accepissent ab Jasonem & reliquis, dimiserunt eos.

10 Fratres verò statim per noctem Paulum simul & Silam emisserunt Berœam; qui quum advenissent, ierunt in synagogam Iudæorum.

11 Iis autem Iudæis qui erant Thessalonicæ fuerunt isti generosiores, ut qui receperint sermonem cum omni aâcritate, quotidie examinantes Scripturas, an hæc ita se haberent.

12 Multi igitur crediderunt ex eis, & Græcarum mulierum honoratarum & virorum non pauci.

13 Ut autem cognoverunt Thessalonicenses Iudæi, Berœam quoque annunciatum esse à Paulo sermonem Dei, venerunt etiam illuc, concitantes turbam.

14 Sed tunc statim Paulum emiserunt fratres, ut iret velut ad mare: Silas autem & Timotheus remanserunt illic.

15 Qui verò Paulum suscepant tato loco constituendum, deduxerunt cum Athenas usque: & accepto præcepto ad Silam ac Timotheum,

Timotheum, ut quam citissime ad ipsum venirent, abierunt.

16 Paulo vero Athenis illos expectante, irritabatur spiritus ejus in ipso, quum conspiceret urbem idolis refertam.

17 Iusserebat igitur in synagoga cum Judæis & religionis; & in foro quotidie cum quibusvis obviis.

18 Quidam autem ex Epicureis & Stoicis philosophis conflictabantur cum eo: & quidam dicebant, Quid vult parrulus iste dicere? alii vero, Peregrinorum deorum videtur annunciator esse: quoniam Jeum & resurrectionem ipsis annuntiabat.

19 Et prehensum eum duxerunt in Areopagum, dicentes, Possumusne scire quæ sit ista nova, de qua tu loqueris, doctrina?

20 Peregrina enim quædam infers aures nostras: volumus ergo scire quidnam ista sibi velint.

21 (Ceterum Athenienses omnes & inquilini peregrini nulli alii rei vacabant, nisi ad dicendum aut audiendum aliquid novi)

22 Quum autem constitisset Paulus in medio Areopago, dixit, Viri Athenienses, omnino conspicio vos quasi religiosiores.

23 Pertrahens enim & contemplans sacra vestra, inveni etiam aram, cui inscriptum erat, Ignoto Deo. Quem ergo ignorantes colitis, hunc ego vobis annuncio.

24 Deus ille qui fecit mundum & omnia quæ in eo sunt, quum sit cæli & terræ Dominus, in manibus factis templis non habitat:

25 Nec manibus hominum oliter, alicujus rei egens, quum ipse det omnibus vitam, & habitum, & omnia:

26 Fecitque ex uno sanguine totam gentem hominum, ut habita-

ret super universa superficie terræ, definitis præstitutis temporibus, & positis terminis habitationis eorum.

27 Ut quærent Dominum, si forte palpando eum invenirent: quamquam professio non longe abest ab unoquoque nostrum:

28 In ipso enim vivimus, & movemur, & sumus: sicut & quidam vestratum poetarum dixerunt, Nam hujus progenies etiam sumus.

29 Progenies ergo Dei quum simus, non debemus existimare auro aut argento aut lapidi, sculpturæ artificii, & excogitationis hominum, numen esse simile.

30 Deus igitur, temporibus istis ignorantia connivendo dissimulatis, nunc mandat omnibus ubique hominibus ut resipiscant:

31 Eò quod statuit diem quum iuste judicaturus est orbem terrarum per eum virum quem definit fide *ipsius rei* palam facta omnibus illo ex mortuis suscitato.

32 Quum audissent autem resurrectionem mortuorum, alii quidem sannis eum excipiebant, alii vero dicebant, Audiemus te rursum de hac re.

33 Et ita Paulus exivit e medio eorum.

34 Quidam vero ei sese adjunxerunt & crediderunt: in quibus fuit & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis.

C A P. XVIII.

Paulus visitat multas ecclesias. Ab Agrippa & Festo peritius informatur in fide Christi.

Postea Paulus quum discessisset Athenis, venit Corinthum.

2 Et reperto quodam Judæo nomine Aquila, Pontico natione, qui nuper venerat ex Italia, & Priscilla

Priscilla uxore ejus (eo quod ediffisset Claudius, ut omnes Judæi Roma excederent) venit ad eos:

3 Et quia ejusdem erat artificii, mansit apud eos, & operabatur: erat enim ars illorum conficere tabernacula.

4 Disserabat autem in synagoga omnibus sabbatis, & in suam sententiam adducebat tum Judæos tum Græcos.

5 Ut autem advenerunt à Macedonia Silas & Timotheus, contrungebatur spiritu Paulus, attestans Judæis Jesum esse Christum.

6 Ipsi autem obfistentibus ac blasphemantibus, excussis vestibus dixit eis, Sanguis vester esto super caput vestrum: mundus est ab hoc tempore ad gentes provociscar.

7 Et digressus illinc introiit domum cujusdam nomine Justii, cujus domus erat in finibus synagoge.

8 Crispus autem præfectus synagoge credidit Domino cum tota domo sua: multi quoque Corinthiorum audientes credebant & baptizantur.

9 Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo, Ne metue, sed loquere, & ne tacearis;

10 Nam ego sum tecum, & ne te invadet ut malè te accipiat: moniam populus est mihi multus in hac urbe.

11 Commoratus est itaque illic annis & sex mensibus, docens ad eos sermonem Dei.

12 Quum autem Gallio esset præconsul Achaïæ, insurrexerunt inordinatè Judæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal,

13 Dicentes, Iste persuadet hominibus colere Deum contra legem.

14 Paulo verò os aperturo, dixit Gallio Judæis, Si quid injusti factum esset, aut facinus malum, O Judæi, quatenus ferret ratio vos sufferrem.

15 Sin verò quæstio est de sermone & nominibus, & lege vestrate, ipsi videritis: judex enim ego istarum rerum esse nolo.

16 Et abegit eos à tribunali.

17 Prehentum autem omnes Græci Sosthenem præfectum synagoge cædebant ante tribunal: neque quicquam eorum Gallioni curæ erat.

18 Paulus verò quum adhuc illic permanisset dies multos, vale dicto fratribus, enavigavit in Syriam, & cum eo Priscilla & Aquila, quum totondisset caput Cenchreis: habebat enim votum.

19 Devenit autem Ephesum, & eos ibi dereliquit: ipse verò ingressus synagogam, disseruit cum Judæis.

20 Rogantibus autem ipsis ut diutius apud ipsos maneret, non annuit.

21 Sed valedixit eis, dicens, Operteret omnino me diem festum qui instat agere Hierosolymis: sed iterum revertar ad vos, Deo volente. Et profectus est Epheso.

22 Quumque descendisset Cæsaream, ascendissetque Hierosolymam, & salutasset ecclesiam, descendit Antiochiam.

23 Et quum egisset illic aliquamdiu, abiit, pertransiens ordine Galaticam regionem & Phrygiam, confirmans omnes discipulos.

24 Judæus autem quidam, Apollos nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, pervenit Ephesum, potens in Scripturis.

25 Hic erat initiatus viâ Domini; & fervens spiritu, loquebatur

batur & docebat diligenter ea quæ sunt homini, sciens tantum baptisma Joanni.

26 Cœpitque liberè loqui in synagoga: quem auditum Aquila & Priscilla assumpserunt, & penitus ei exposuerunt viam Dei.

27 Quum autem vellet transire in Achaïam, fratres eum adhortati, scripserunt discipulis ut exciperent eum: qui quum advenisset, multum contulit iis qui crediderant per gratiam.

28 Magnâ enim contentione Judæos magis ac magis redarguebat publicè, ostendens per Scripturas Jesum esse Christum illum.

C A P. XIX.

L'bris magicis Ephesi combustis, & idololatria reprobata, excitantur turbae; quæ tamen sedantur.

Factum est autem interim dum Apollos esset Corinthi, ut Paulus, peragratis superioribus partibus, venisset Ephesum: ubi quum discipulos quosdam invenisset,

2 Dixit eis, Num Spiritum sanctum accepistis? posteaquam credidistis? Illi verò dixerunt ei, Imo si ne Spiritus sanctus, ne audivimus quidem.

3 Tunc dixit eis, In quid ergo baptizati estis? Ipsi verò dixerunt, In Joannis baptismi.

4 Dixit autem Paulus, Joannes quidem baptizavit baptismi reformationis, dicens populo ut in eum qui venturus erat post ipsum crederent, hoc est, in Christum Jesum.

5 Qui verò illum audierunt baptizati sunt in nomen Domini Jesu.

6 Et quum imposuisset eis manus Paulus, venit Spiritus sanctus in eos, & loquebantur linguis, & prophetabant.

7 Erant autem omnes isti viri circiter duodecim.

8 Ipse porro ingressus synagogam liberè loquebatur, ad tremantes differens & suadens quæ ad regnum Dei pertinent.

9 Quum autem quidam indurentur, & non assentirentur sermoni, malè loquentes de via illa Dei in conspectu multitudinis, abscedens ab illis separavit discipulos, quotidie differens in schola Tyranni cuiusdam.

10 Hoc autem factum est per biennium: ita ut omnes qui habitabant in Asia, tum Judæi tum Græci, audierint sermonem Domini Jesu.

11 Virtutesque non vulgares debat Deus per manus Pauli.

12 Ita ut etiam ad infirmos deferrentur à corpore ejus fiduciæ seu semicinctia, & discederent eis morbi, & spiritus improbi à eis exirent.

13 Aggressi sunt verò quidam ex circulatoribus Judæis exortari nominare super eos qui habebant spiritus malos nomen Domini Jesu, dicentes, Adjuramus vos per Jesum quem Paulus prædicat.

14 Erant autem quidam filii Scevæ Judæi primarii sacerdotum septem, qui hoc faciebant.

15 Respondens verò spiritus probus dixit, Jesum novi, & Paulum scio: vos autem qui estis?

16 Et insiliit in eos homo quo erat spiritus ille improbus, superatis illis invaluit contra eos ita nudi & vulnerati effugeret ex domo illa.

17 Id verò innotuit omnibus tum Judæis tum Græcis qui habitabant Ephesi: & incidit mentes eos omnes, & magnificabatur nomen Domini Jesu.

18 Et multi eorum qui crediderant, veniebant confitentes & indicantes facta sua.

19 Multi verò ex iis qui curiosa exercuerant, comportatos libros exusserunt in omnium conspectu: quorum supputatis pretiis, repperunt denariorum quinquaginta millia.

20 Ita fortiter crescebat sermo Domini & invalescebat.

21 His autem impletis, induxit in animum Paulus peragrata Macedonia & Achaia prohiberi Hierosolymam, dicens, Postquam illic fuero, oportet me Romam etiam videre.

22 Missi verò in Macedoniam duobus ex iis qui ministrabant ei, videlicet Timotheo & Erasto, ipse substituit ad tempus in Achaia.

23 Ortus est autem illo tempore tumultus non parvus super via Dei.

24 Nam quidam, nomine Demetrius, signator argenti, qui faciebat templa Dianæ argentea, praebebat artificibus non parvum quantum.

25 Quibus ille congregatis, & istiusmodi rerum opificibus, dixit Viri, scitis ex hoc questu nostras esse copias:

26 Et spectatis & auditis Paulum istum non solum Ephesiam, sed prope totius Asiae multam turbam persuadendo avertisse, de cetero deo, illos non esse qui manibus fiant.

27 Non solum autem periculum est, ne istud quod nobis est peculiare, nobis probrosum evadat, sed etiam ne magnæ deæ Dianæ templum pro nihilo reutetur, futurumque sit ut etiam destruat majestas ejus, quam Asia tota & orbis terrarum co-

28 His autem auditis, pleni ex-candescentiâ, clamaverunt, dicentes, Magna est Diana Ephesiorum.

29 Et impleta est civitas tota confusione: & irruerunt concorder in theatrum, correpto Gaio & Aristarcho Macedonibus, focis peregrinationis Pauli.

30 Paulo verò volente prodire ad populum, non siverunt eum prodire discipuli.

31 Sed & quidam ex Asiarchis, quom essent ei amici, nuntiis ad eum missis, rogârunt ne se daret in theatrum.

32 Alii igitur aliud clamabant: erat enim concio conturbata, & plerique nesciebant cujus rei causa convenissent.

33 Ex turba verò quidam produxerunt Alexandrum, propellentibus eum Judæis. Alexander autem manu silentio postulato, volebat defensione uti apud populum.

34 Quem ut agnoverunt Judæum esse, vox exiit una ab omnibus profecta, quasi ad horas duas clamantibus, Magna est Diana Ephesiorum.

35 Tum scriba, quum sedasset theatrum, dixit, Viri Ephesi, quidnam est hominum qui nesciat Ephesiorum urbem æditam esse magnæ deæ Dianæ, & à Jove delapsi simulacri?

36 Quum igitur istis non possit contradici, oportet vos sedatos esse, nec quicquam preceps facere.

37 Adduxistis enim homines istos neque sacrilegos, neque contumeliosos in deam vestram.

38 Quod si Demetrius, & qui cum eo sunt artifices, negotium habent cum aliquo, agitur forum, & proconsules adsunt; alii alios postulanto.

39 Siquid autem de rebus aliis requiritis, in legitima concione explicabitur.

40 Nam periculum est ne postulemur seditionis propter diem hodiernum, quum nulla subsit causa, ob quam possumus reddere rationem concursus istius. Et quum hæc dixisset, dimisit concionem.

C A P. XX.

Paulus excitat Eutychum; presbyteros Ephesinos vocat Myletum; ibique habet concionem valedictionem.

Postquam verò cessavit tumultus, quum advocasset Paulus discipulos, & complexus esset, ablit profecturus in Macedoniam.

2 Quum autem illas partes peragrasset, & hortatus illos fuisset multo sermone, venit in Græciam.

3 Et ibi peractis mensibus tribus, quum ei in Syriam navigaturo factæ fuissent à Judæis insidiæ, censuit per Macedoniam reverti.

4 Comitabatur autem eum usque in Asiam, Sopater Beroensis: ex Thessalonicensibus verò Aristarchus, & secundus, & Gaius Derbeus, & Timotheus:

5 Asiani verò Tychicus, & Trophimus, quum prævissent, expectarunt nos Troade.

6 Nos verò enavigavimus Philippis post dies azymorum, & venimus ad eos Troadem intra dies quinque: ubi commorati sumus dies septem.

7 Primo autem die hebdomadis, congregatis discipulis ad frangendum panem, Paulus disserabat cum eis abiturus postmodum, produxitque sermonem usque in mediam noctem.

8 Erant verò lucernæ multæ in cenaculo ubi erant congregati.

9 Sedens autem quidam adole-

scens nomine Eutychus in fenestra, obrutus somno profundo, quum diutius disseret Paulus, præ somno deturbatus decidit ex tertia contignatione deorsum, & sublatu est mortuus.

10 Quum descendisset autem Paulus, prolapsus est in eum; & simul cum complexus dixit, Ne tumultuamini: anima enim ejus in ipso est.

11 Quum igitur ascendisset, fragissetque panem, & cibum stansisset, diu colloquutus usque ad diluculum, ita *d. num* profectus est.

12 Adduxerunt autem puerum viventem, & solamen acceperunt non mediocrem.

13 Nos verò progressi ad navem, profecti sumus Assum, illinc recepturi Paulum: sic enim edixerat, pedibus ipse iter facturum.

14 Ut autem conjunxit sese nobiscum apud Assum, recepto eo, devenimus Mitylenen.

15 Et quum illinc enavigassemus, sequenti die pervenimus à regione Chii; postmodum verò apulimus Samum: & quum die versati essemus apud Trogyllum, sequenti die venimus Miletum.

16 Deceverat enim Paulus præternavigare Ephesum, ne ipsi contingeret tempus terere in Asia: festinabat enim, ut si fieri posset, die pentecostes esset Hierosolymis.

17 Missis autem Miletum nunciis Ephesum, accersivit presbyteros ecclesiæ.

18 Qui cum ad ipsum venissent, dixit eis, Vos scitis quomodo à primo die quo ingressus sum Asiam, vobiscum per id omne tempus fuerim.

19 Serviens Domino cum omni animi submissione, & multis le-

crym-

lacrymis ac tentationibus, quæ mihi
evenerunt ab Judæorum infidiis :

20 Ut nihil subterfugerim eo-
rum quæ vobis conducerent, quo-
modo ea vobis annuntiarem, &
locerem vos publicè & domatim ;

21 Attendens Judæis simul &
Græcis conversionem ad Deum,
& fidem quæ est in omnium no-
strum Jesum Christum.

22 Et nunc ecce, ego victus
spiritu proficiscor Hierosolymam,
ignorans quæ in eo mihi occur-
rent :

23 Nisi quod Spiritus sanctus
opidatim etiam atque etiam atte-
statur, dicens vincula & afflictio-
nes me manere.

24 Sed nullius rei habeo ratio-
nem, neque vita mea mihi ipsi
cara est, ut consummem cursum
meum cum gaudio, & ministeri-
um quod accepi a Domino Jesu,
ad attestandum evangelium ge-
neris mei.

25 Et nunc ecce, ego scio non
amplius viros faciem meam ul-
tis ex vobis omnibus, per quos
transivi præcans regnum Dei.

26 Ideo testor vobis hodierno
die, me purum esse à sanguine
conscientiæ.

27 Non enim subterfugi quo-
modo annuntiarem vobis cuncta
Dei consilium.

28 Attendite igitur *animum* ad
vos ipsos, & totum gregem in quo
Spiritus ille sanctus constituit
episcopos, ad pascendam ecclesi-
am Dei, quam suo illo proprio
sanguine acquiritiv.

29 Ego enim illud scio, lupos
in vestras non parcentes gregi in-
gressuros esse in vos post disces-
sum meum ;

30 Et ex vobis ipsis exorturos
qui loquantur perversa, ut disci-
pulos post se abstrahant.

31 Ideo vigilate, memores me
per triennium nocte & die non
cessasse cum lacrymis admonere
unumquemque.

32 Et nunc quoque, fratres,
commendo vos Deo & sermoni
gratiæ ipsius ; qui *quidem Deus*
potest vobis superstruere, & dare vo-
bis quod hereditatem jure possi-
deatis cum sanctificatis omnibus.

33 Argentum vel aurum, aut ve-
stem nullius concupivi.

34 Imò ipsi vobis, usibus meis
& iis qui mecum sunt manusistas
mini rasse.

35 In omnibus ostendi vobis o-
portere sic laborando suscipere
infirmos, & meminisse verborum
Domini Jesu, ipsum *videlicet* dix-
isse, Beatum est dare potius
quàm accipere.

36 Et quum hæc dixisset, po-
nitis genibus suis, oravit cum illis
omnibus.

37 Magnus autem fletus omni-
um ortus est : & ruentes in col-
lum Pauli deosculabantur eum ;

38 Cruciatum maximè ob sermo-
nem quem dixerat, ipsos non
esse amplius faciem ejus conspe-
cturos : & deduxerunt eum ad
navim.

C A P. XXI.

*Agabus prophetat : & Paulus Hi-
erosolymis capitur.*

U T autem profecti sumus a-
vulsi ab eis, recto cursu veni-
mus Coum, & sequenti die Rho-
dum, & illinc Patara.

2 Et nacti navem trajicientem
in Phœniciam, ea consensâ pro-
vecti sumus.

3 Quum autem cœpisset nobis
apparere Cyprus, & eam ad sini-
stram reliquissemus, navigavimus
in Syriam, & devecti sumus Ty-
rum : illic enim navis erat suum
onus expositura.

4 Permanfi-

4 Permansimus autem ibidem dies septem, inventis discipulis, qui Paulo dicebant per Spiritum, ne ascenderet Hierosolymam.

5 Sed peractis illis diebus abimus, omnibus deducenibus nos, cum uxoribus & liberis, extra urbem usque : & positis genibus in littore oravimus.

6 Et alii alios complexi condescendimus navim : illi autem reversi sunt domum suam.

7 Nos verò navigatione perfectâ devenimus Tyro Ptolemaïda ; & salutatis fratribus, mansimus diem unum apud eos.

8 Postridie verò egressi Paulus & nos qui cum eo eramus, venimus Cæsaream : & ingressi domum Philippi evangelistæ (qui erat unus ex illis septem) mansimus apud eum.

9 Huic autem erant quatuor filie virgine, prophetantes.

10 Et quum *illic* permanissemus dies complures, descendit ex Judæa quidam propheta nomine Agabus ;

11 Qui quum venisset ad nos, & sumpsisset zonam Pauli, vindictis sibi manibus ac pedibus, dixit, Hæc dicit Spiritus sanctus, Virum cujus est hæc zona ita vincient Hierosolymis Judæi, tradentque in manus gentium.

12 Ut verò ista audivimus, rogabamus & nos & ejus loci incolæ, ne ascenderet Hierosolymam.

13 Sed respondit Paulus, Quid facitis, stentes & emollientes cor meum ? Nam ego non solum vinciri, sed & mori paratus sum Hierosolymis pro nomine Domini Jesu.

14 Quum igitur non assentiretur, acquievimus, dicentes, Fiat Domini voluntas.

15 Porro post dies istos collectis sarcinis adscendimus Hierosolymam.

16 Venerunt autem simul etiam *aliqui* ex discipulis Cæsareæ nobiscum, adducen tes apud quem diversaremur, Mnasonem quendam Cyprium, antiquum discipulum.

17 Quum igitur pervenissemus Hierosolymam, libenter exceperunt nos fratres.

18 Sequenti verò die introiit Paulus nobiscum ad Jacobum, & omnes presbyteri adfuerunt ;

19 Quos complexus, exposuit ordine singula quæ Deus fecerat inter gentes per ipsius ministerium.

20 At illi, *his* auditis, glorificaverunt Dominum, & dixerunt ei, Vides, frater, quot sint millia Judæorum qui crediderunt : suntque omnes accensi legis.

21 Audierunt autem de te et aliorum sermone, te defectionem à Mose docere omnes qui inter gentes sunt Judæos, & dicere eos non debere circumcidere filios, neque *secundum* ritus ambulare, 22 Quid est ergo ? omnino oportet convenire multitudinem audient enim te venisse.

23 Hoc igitur fac quod tibi dicimus ; Sunt nobis viri quatuor qui voto sese obstrinxerunt :

24 His assumptis, sanctificati cum eis, & adde ad eorum sumptus, ut radant capita, & rōm omnes nihil esse eorum quæ de te auditione acceperunt ; sed quoque ita incedere ut legem observes.

25 De iis autem qui crediderunt ex gentibus, nos scripsimus & decrevimus, ne quid hujusmodi observent, nisi ut caveant

is quæ sunt immolata simulacris, & à sanguine, & rebus suffocatis, & scortatione.

26 Tum Paulus, assumptis viris illis, sequente die cum eis sanctificatus ingressus est in templum, denunciâns expletionem Hierum sanctificationis, usquedum oblata fuit pro unoquoque eorum oblatio.

27 Quum autem septem illi dies jam essent finiendi, qui ex Asia advenerant Judæi ipsum conpiciati in templo, concitârunt totam turbam, & injecerunt manus in eum,

28 Clamantes, Viri Israelitæ, succurte: hic ille homo est, qui adversus populum & legem & hominem hunc omnes ubique docet; &que aded Græcos introduxit in templum, & polluit sanctum locum istum.

29 (Viderant enim antea Trophimum Ephesum in urbe cum eo, quem existimabant fuisse à Paulo introductum in templum)

30 Commota est igitur urbs tota, & factus est concursus populi: & prehensum Paulum trahabant è templo: statimque clausæ sunt fores.

31 Studentibus autem ipsis eum perficere, pervenit rumor ad tribunum cohortis, totam Hierosolimam conturbatam esse:

32 Qui eo ipso momento, accepit milites ac centurionibus, deerat ad illos. At illi, quum viderent tribunum & milites, cessant cedere Paulum.

33 Tunc appropinquans tribunus apprehendit eum, & jussit ligari catenis duabus: & pertractatus est quoniam esset, & ad fecisset.

34 Alii autem aliud vociferantur in turba: & quum non

posset certum rescire propter tumultum, jussit eum duci in castra.

35 Quum igitur pervenisset ad gradus, evenit ut portaretur à militibus propter violentiam turbæ.

36 Sequebatur enim multitudo populi clamans, Tolle ipsum.

37 Et quum futurum esset ut introduceretur in castra Paulus, dicit tribuno, Licetne mihi aliquid tibi dicere? Qui dixit, Græcè nōsti?

38 Nonne tu es Ægyptius ille, qui ante hos dies commovisti & eduxisti in desertum quatuor milia sicariorum?

39 Dixit autem Paulus, Ego quidem sum Judæus Tarsensis, urbis in Cilicia non obscuræ civis; ceterum rogo te, permitte mihi ut alloquar populum.

40 Quum igitur ille permisisset, Paulus stans in gradibus, manu silentium postulavit à plebe, & magno silentio facto, loquutus est lingua Hebræâ, dicens,

C A P. XXII.

Apologia Pauli, ejusque fructus.

Viri fratres & patres, audite meam, quâ nunc apud vos utor, defensionem.

2 Quum audissent autem eum Hebræâ linguâ ipsos alloqui, magis præbuerunt se quietos; ipse verò dixit eis,

3 Ego quidem sum Judæus, natus Tarsi, quæ urbs est Ciliciæ, nutritus verò in hac ipsa urbe apud pedes Gamalielis; eruditus ad exquisitam formam patris legis, zelo Dei accensus, sicut & vos omnes estis hodie;

4 Qui hanc sectam sum persecutus usque ad mortem, vinciens ac tradens in carceres tum viros tum mulieres:

5 Ut & pontifex maximus mihi testis est, & totus seniorum ordo; à quibus etiam acceptis ad fratres epistolis, Damascum proficiscabar, adducturus etiam eos qui illic essent vinctos Hierosolymam, ut punirentur.

6 Evenit autem mihi iter facienti, & appropinquanti Damasco circiter meridiem, ut repentè è caelo circumfunderit me lux multa tanquam fulgur.

7 Cecidique in solum, & audiui vocem dicentem mihi, Saul, Saul, quid me persequeris?

8 Ego verò respondi, Quis es, Domine? Dixitque mihi, Ego sum Jesus Nazareus, quem tu persequeris.

9 Porro qui mecum erant lucem quidem conspexerunt, & expavescati sunt, vocem autem non audierunt ejus qui loquebatur mecum.

10 Dixi verò, Quid faciam, Domine? Dominus autem dixit mihi, Surge, ac proficiscere Damascum: & illic tibi dicitur de omnibus quæ constitutum est tibi ut facias.

11 Quum verò non viderem præ gloria lucis illius, manu deductus ab iis qui mecum erant, veni Damascum.

12 Ananias autem quidam, vir pius secundum legem, testimonio ornatus omnium illic habitantium Judæorum,

13 Veniens ad me, & adstans, dixit mihi, Saul frater, recipe visum. Et ego eodem illo momento visu recepto illum vidi.

14 Ipse autem dixit, Deus patrum nostrorum designavit te qui cognosceres ipsius voluntatem, & videres Justum illum, & audires vocem ex ore ipsius.

15 Nam eris ei testis apud

omnes homines *ecce* quæ videri tibi & audisti.

16 Et nunc quid cunctaris? Surge, baptizator, & abluitor à peccatis tuis, invocato nomine Domini.

17 Evenit autem mihi reverso Hierosolymam, quum orarem in templo, ut raperer extra me,

18 Et viderem eum dicentem mihi, Festina, & exi citò Hierosolymis, quoniam non excipient testimonium tuum de me.

19 Et ego dixi, Domine, ipsi sciunt me pertraxisse in carcerem, & verberibus affecisse per singulas synagogas eos qui credebant in te.

20 Et quum effunderetur sanguis Stephani martyris tui, ego quoque adstabam, & unum assentiebar cædi ipsius, & custodiebam pallia eorum qui interiebant eum.

21 Tum is dixit mihi, Prohibere: nam ego te longè à gentes emittam.

22 Audiebant autem eum hunc usque sermonem: tum sustulerunt vocem suam, dicentes, Tolle è terra hominem istum: non enim convenit ei vivere.

23 Clamantibus autem eis, projecit pallia, & pulverem, jactantibus in aërem,

24 Jussit tribunus eum duci in castra, dixitque ut in eum flagrum inquireretur: ut resciret propter quod crimen sic clamarent adversus eum.

25 Quum autem eum distendissent laqueis cadendum, dixit adstans centurioni Paulus, Num hominem Romanum, & quidem indictum scis, licet vobis flagellare?

26 Hoc autem quum audisset centurio, adiit tribunum, & annunciat

annunciavit ei, dicens, Vide quid cœorum, alteram verò Pharisœorum, clamavit in confesso, Viri fratres, ego Phariseus sum, filius Pharisæi : de spe & resurrectione mortuorum ego in iudicium vocor.

27 Accedens autem tribunus, dixit ei, Dic mihi, num tu Romanus es ? At ille dixit, Etiam.

28 Et respondit tribunus, Ego multa summâ civitatem istam acquisi. Paulus autem ait, Ego verò etiam natus sum civis.

29 Statim igitur abscefferunt ab eo qui erant in eum inquisituri : sed & tribunus quoque tenuit, cognito eum Romanum esse, quoniam eum vinxerat.

30 Postridie vero volens certum scire, nempe cuius rei accusaretur à Judæis, solvit eum è vinculis, & iussit primarios sacerdotes venire, totumque ipsorum confesum : ac deductum Paulum statuit coram eis.

C A P. XXIII.

Paulus iussu Anania percutitur ; consolatur à Deo & è conjuratorum manu Casaream mittitur.

Intentis autem in confesum oculis Paulus ait, Viri fratres, ego omni conscientia bonâ servivi Deo ad hunc usque diem.

2 Ananias autem pontifex maximus imperavit iis qui ipsi adstant, ut os eius caderent.

3 Tum Paulus dixit ei, Futurum est ut percutiat te Deus, paries dealbate : & tu sedes iudicans me secundum legem, & legem transgrediens jubes me credi ?

4 Tum qui adstant dixerunt, Pontifici illi Dei maximo convicaris ?

5 Dixit autem Paulus, Nesciam, fratres, pontificem esse maximum : scriptum est enim, Principi populi tui non maledices.

6 Quum verò rôisset Paulus unam quidem partem esse Saddu-

7 Quum autem hoc esset loquutus, orta est seditio inter Pharisæos ac Sadducæos ; & fissa est multitudo.

8 Nam Sadducæi quidem dicunt non esse resurrectionem, neque angelum, neque spiritum ; Pharisæi autem utrumque profitentur.

9 Ortus est igitur clamor magnus : & quum surrexissent scribæ ex partibus Pharisæorum, depugnabant, dicentes, Nihil mali invenimus in homine isto : quod si spiritus loquutus est ei, seu angelus, ne repugnemus Deo.

10 Magna autem orta seditione, veritus tribunus ne Paulus ab ipsis discerneretur, iussit militum manum descendere, & eum raptum è medio ipsorum ducere in castra.

11 Sequenti verò nocte superveniens ei Dominus, dixit, Confide, Paule : ut enim constanter attestatus es de me Hierosolymis, sic te oportet etiam Romæ testari.

12 Orto autem die, quidam ex Judæis factâ coitione devoverunt sese, dicentes neque esuros se, neque bibituros, usque quo interemissent Paulum.

13 Erant verò plures quàm quadraginta viri, qui hanc conjurationem fecerant ;

14 Qui adierunt primarios sacerdotes & seniores, & dixerunt, Devotione devovimus nosiplos, nihil gustaturos usquequò interemerimus Paulum.

15 Nunc ergo vos comparete apud tribunalum ex confessus voluntate,

luntate, ut eum cras ad vos deducat, veluti exquisitiùs percognituros de iis qui ad eum *spectant*: nos verò, priusquam appropinquet, parati sumus ipsum interimere.

16 Quum autem filius sororis Pauli audisset insidias, venit, & ingressus in castra annuntiavit eas Paulo.

17 Paulus autem, advocato quodam ex centurionibus, ait, Adolescentem hunc abduc ad tribunal: habet enim quod annunciet ei.

18 Ille igitur assumptum eum, duxit ad tribunal, & dixit, Vincit ille Paulus advocatum me rogavit ut hunc adolescentem ducerem ad te, qui aliquid habet quod tibi loquatur.

19 Tribunus verò, prehensâ eius manu, quum secessisset seorsum, percontatus est, Quid est quod habes mihi annunciandum?

20 Ille autem dixit, Judæi confisterunt te rogare, ut cras Paulum deducas in confessum, quasi aliquid exquisitiùs percontaturi sint de eo.

21 Tu verò ne ipsis assentitor, insidiantur enim ei ex istis viri plures, quadraginta, qui seiplos devoverunt, neque esuros neque bibituros uique quo interemerint eum: & nunc parati sunt, expectantes quid à te renunciatur.

22 Tribunus igitur dimisit adolescentem, quum ei mandasset ut nulli efflueret quod hæc ipsi indicasset.

23 Et advocatis duobus quibusdam ex centurionibus, dixit eis, Parate milites ducentos, qui proficiantur Cæsaream usque, & equites septuaginta, & stipatores ducentos, à tertia hora noctis:

24 Et ut iumenta præberent, ut impositum Paulum saluum perducerent ad Felicem præsidem:

25 Scriptâ epistolâ quæ hanc summam contineret;

26 Claudius Lysias præstantissimo prædidi Felici salutem.

27 Virum hunc comprehensum à Judæis, quum jam futurum esset ut ab eis interimeretur, superveniens cum militum manu erui, edoctus Romanum esse.

28 Et volens rescire criminibus eum postulare, deduxi eum in ipsorum confessum.

29 Quem comperi accusari de quaestionibus legis ipsorum, nullius verò criminis rem quod sit dignum morte aut vinculis.

30 Indicatis autem mihi insidiis adversus hunc virum eventuris à Judæis, eo ipso momento misi eum ad te, & mandavi quoque accusatoribus, ut quæ habent adversus eum dicant apud te. Vale.

31 Milites igitur, sicut ipsi edixerat, receptum Paulum duxerunt nocte Antipatrida.

32 Postero autem die reversi sunt in castra, relictis equitibus qui cum eo proficiscerentur.

33 Qui cum venissent Cæsaream, & reddidissent epistolam prædidi, stiterunt coram eo etiam Paulum.

34 Quum legisset autem litteras præses, & interrogasset ex qua provincia esset, ac cognovisset eum se ex Cilicia,

35 Audiam te, inquit, quum accusatores quoque tui adfuerint. Iussitque in prætorio Herodum ipsum custodiri.

C A P. XXIV.

Paulus agit causam suam, & conacionatur eam Felice.

Quinque autem post cetera descendit pontifex maximus Ananias

Ananias cum senioribus, & Tertullo quodam oratore: qui comperuerunt coram præfide contra Paulum.

2 Citato igitur eo, cœpit accusare Tertullus, dicens,

3 Multa *nis* pace potiri per te, & ea quæ rectè & feliciter in hac gente: providentia tua gesta sunt, & ubique agnoscimus, præstantissime Felix, cum omni gratiarum actione.

4 Ne verò te diu ius interpellem, precor te ut audias nos pauca pro tua æquitate.

5 Comperimus enim virum turbe esse pestem, & qui moveat seditionem omnibus Judæis per totam terrarum, & principem hæresis Nazaræorum:

6 Qui templum quoque tentavit profanare: in quem etiam prehensum voluimus secundum legem nostram iudicium ferre.

7 Sed interveniens tribunus Lyllas, cum magna vi abduxit eum manibus nostris:

8 Iussit ipsius accusatoribus ad te venire; ex quo poteris ipse, inquisitione habitâ, de omnibus his cognoscere, de quibus nos cum accusamus.

9 Conenserunt autem etiam Judæi, aientes hæc ita se habere.

10 Respondit autem Paulus, quum innuisset ei præses ut loqueretur, Quia te à multis annis scio genti præfuisse scio, eo acriore animo quæ ad me attulerint pro mei defensione dicam.

11 Quum tu possis certior fieri, non plures *exactis* esse dies quàm duodecim, ex quo ascendi Hierosolymam adoraturus.

12 Neque verò me in templo viderunt cum aliquo differente, aut coitionem turbæ facientem, neque, in synagogis, neque in urbe:

13 Neque probare possunt ea, de quibus nunc me accusant.

14 Hoc verò tibi fateor, me secundum viam istam, quam hæresim dicunt, ita colere patrum Deum, ut qui credam omnibus quæ in lege & in prophetis scripta sunt:

15 Et spem habeam in Deo, fore, quam etiam ii ipsi expectant, resurrectionem mortuorum, tum iustorum tum iniustorum.

16 Interea verò ipse *me* exerceo ad conscientiam habendam sine offensa apud Deum & apud homines semper.

17 Pluribus autem annis interjectis, veni eleemosynas præstiturus genti meæ, & oblationes.

18 Inter quæ invenerunt me sanctificatum in templo, non *tamen* cum turba, neque cum tumultu, quidam ex Asia Judæi:

19 Quos oportuit apud te adesse & accusare, si quid haberent adversum me.

20 Aut hi ipsi dicant si quod compererunt in me injustè factum, quum ego starem in confesso.

21 Nisi de hac una voce, quâ clamavi, quum inter eos starem, De resurrectione mortuorum ego in iudicium vocor hodie à vobis.

22 Auditis autem his, Felix ampliavit eos, Postquam exquisitus pernovero quæ ad viam istam pertinent, inquit, quum tribunus Lyllas descenderit, pernoscam vestrum negotium.

23 Edicens etiam centurioni ut servaretur Paulus, ac laxaretur, & ne quis prohiberetur ex ipsius familiaribus ei ministrare, aut eum adire.

24 Aliquot autem post diebus, quum advenisset Felix cum Dra

silla uxore sua, quæ erât Judæa, accersivit Paulum, & audiuit eum de fide quæ est in Christum.

25 Differentem autem ipso de justitia, & continentia, & judicio futuro, expavescens Felix, respondit, Ut nunc se res habent, abi: opportunitatem autem post nactus accersam te.

26 Simul & illud sperans, fore ut pecunia ipsi daretur à Paulo, ut eum *vinculis* extolleret: quamobrem etiam crebrius eum accersens, colloquebatur cum eo.

27 Biennio autem completo accepit successorem Felix Porcium Festum: & volens gratiam inire à Judæis Felix, reliquit Paulum vincum.

C A P. XXV.

Paulus agit causam suam coram Festo.

Festus ergo ingressus provinciam, triduo post ascendit Cæsareâ Hierosolymam.

2 Comparuerunt autem coram eo pontifex maximus & primarii ex Judæis contra Paulum, & eum precari sunt,

3 Petentes gratiam adversus eum, ut accerseret eum Hierosolymam: factis insidiis, ut eum in via interimerent.

4 Festus autem respondit ut aservaretur Paulus Cæsareæ: se vero citò illuc profecturum.

5 Qui ergo inter vos, inquit, istud poterunt, unà descendant, & siquid est in hoc viro improbo, accusent eum.

6 Commoratus autem apud eos dies non plures quam decem, quum descendisset Cæsaream, postero die sedit in tribunali, jussitque Paulum adduci.

7 Qui cum adfuisset, circumsteterant eum qui Hierosolymis descenderant Judæi, multas & graves criminationes adferentes

adversus Paulum, quas nequibant demonstrare:

8 Quum ipse pro sui defensione diceret, Neque in legem Judæorum, neque in templum, neque in Cæsarem quicquam peccavi.

9 Sed Festus volens gratiam inire à Judæis, respondens Paulo dixit, Vis Hierosol. man. ascendere, & illic de his judicari a pud me?

10 Dixit aut. m Paulus, Ad tribunal Cæsaris sto, ubi me oportet judicari: Judæos nulla in re injuriæ affeci, sicut & tu pulcrè agnovisti.

11 Nam si injuriâ quemquam affeci, & aliquid dignum morte feci, non recuso mori: sin verò nihil est ex his, de quibus isti me accusant, nullus me potest condemnare: Cæsarem appello.

12 Tunc Festus cum concilio colloquutus respondit, Cæsarem appellasti? ad Cæsarem proficisceris.

13 Diebus autem aliquot exstis, Agrippa rex & Bernice renerunt Cæsaream salutaturi Festum.

14 Et quum dies complures illic essent commorati, Festus repositus quæ ad Paulum spectabant, dicens, Vir quidam est relictus à Felice in vinculis:

15 De quo, quum essem Hierosolymis, comparuerunt principes sacerdotum & seniores Judæorum, petentes damnationem adversus eum.

16 Quibus respondi, non est Romani morem, quempiam exitium concedere, priusquam qui accusatur in conspectu habeat accusatores, & locum defensionis accipiat super criminatione.

17 Quum ergo hoc convenisset absque ulla dilatione, consequenter die sedens in tribunali jussi adduci hemipnem.

18 Cujus accusatores quum adstarent, nullum crimen objiebant eorum quæ ego suspicabar.

19 Sed quæstiones quasdam de sua superstitione habebant adversus eum, & de quodam Jesu defuncto, quem aiebat Paulus vivere.

20 Incertus autem ego super ejusmodi inquisitione, dixi num vellet proficisci Hierosolymam, & illic judicari super istis.

21 Quum verò Paulus appellasset ut asservaretur Augusti cognitioni, jussi eum asservari quousque mitterem eum ad Cæsarem.

22 Agrippa verò dixit Festo, Velim & ipse hominem audire. At ille, Cras, inquit, eum audies.

23 Postero igitur die quum venisset Agrippa & Bernice cum multa ostentatione, & introissent auditorium cum tribunis & gentilibus ejus urbis civibus, jubente Festo, adductus est Paulus.

24 Tum Festus, Agrippa rex, inquit, & omnes qui simul adessis nobiscum, videtis istum, de quo omnis multitudo judæorum interpellavit me & Hierosolymis, & hic, vociferando non oportere ipsum vivere amplius.

25 Ego verò quum comperissem eum nihil dignum morte fecisse, & is ipse appellasset Augustum, decrevi eum mittere.

26 De quo quid certi scribam domino non habeo: quapropter eum ad vos produxi, & maxime ad te, rex Agrippa, ut habitâ quæstione, habeam quod scribam.

27 Nam præter rationem mihi videtur, quum mittam vincum, non etiam crimina in eum collata significare.

C A P. XXVI.

Paulus disserit parhæticæ coram Agrippa; & innocens judicatur.

Agrippa verò Paulo dixit; Permittitur tibi pro tempore dicere. Tunc Paulus extentâ manu, hac defensione usus est.

2 Super omnibus de quibus postulor à Judæis, rex Agrippa, beatum me duco quòd sim hodie defensione apud te usus:

3 Maxime quòd te gnarum esse sciam omnium qui apud Judæos sunt rituum & quæstionum. Ideo rogo te ut me patiente animo audias.

4 Vitam itaque meam adsum à juventute, quaque à principio fuit in gente mea Hierosolymis, sciunt omnes Judæi;

5 Ut qui antea noverint, me jam inde à majoribus (si velint testari) secundum exquisitissimam illam heresin nostri religiosi cultus vixisse Pharisæum.

6 Nunc verò ob spem promissionis factæ patribus nostris à Deo, sto in judicium vocatus:

7 Ad quam *promissionem* duodecim tribus nostræ, Deum nocte & die assidue colentes, sperant se adventuras: de qua spe postulor, rex Agrippa, à Judæis.

8 Quid? incredibile judicatur apud vos, quòd Deus mortuos suscitaret?

9 E quidem statueram apud me adversus nomen illius Jesu Nazareni multa oportere *me* contraria facere:

10 Quod etiam fieri Hierosolymis; & multos sanctorum ego carceribus inclusi, à principibus sacerdotum potestate accepta: & quum *ab eis* interimerentur, tuli suffragium:

11 Ac per omnes synagogas sæpe ipsos puniens, coegi ad blasphemandum: supra modum furens adversus eos, persequutus sum *ipsos* etiam in exteris usque civitatibus.

12 Inter quæ etiam proficiens Damascum cum autoritate & procuratore à principibus sacerdotum,

13 Die medio, rex, in via vidi cœlitus lucem, quæ splendorem solis superans, circumfudit me suo fulgore: & eos qui mecum iter faciebant,

14 Quum autem omnes nos decidissemus in terram, audiui vocem alloquentem me, ac dicentem Hebraicâ lingua, Saul, Saul, quid me persequeris? durum est tibi contra stimulos calcitrare.

15 Ego autem dixi, Quis es, Domine? At ille dixit, Ego sum Jesus ille quem tu persequeris.

16 Sed exurge, & sta in pedes tuos: idcirco enim apparui tibi, ut designarem te ministrum ac testem tum eorum quæ vidisti, tum eorum in quibus apparebo tibi;

17 Eruens te ex hoc populo & gentibus, ad quos nunc te mitto,

18 Ut aperias oculos eorum, & convertas eos à tenebris ad lucem, & à potestate Satane ad Deum, ut remissionem peccatorum & sortem inter sanctificatos accipiant per fidem quæ est in me.

19 Unde, rex Agrippa, non fui rebellis cœlesti apparitioni.

20 Sed iis qui sunt Damasci primum, & Hierosolymis, & in omni regione Judææ, deinde & gentibus annunciaui ut resipiscerent, & converterent se ad Deum, opera facientes convenientia resipiscentiæ.

21 Horum causâ Judæi me in templo comprehensum tentarunt manibus suis interficere.

22 Sed auxilium quod est à Deo nactus, perstiti in hunc usque diem, testificans ista tum parvis tum magnis, nec quicquam dicens extra ea quæ pro-

phetæ ac Moses futura prædixerunt:

23 Nempe, Christum fuisse passurum, ac primum ex resurrectione mortuorum lucem annunciatum huic populo & gentibus.

24 Hæc autem ipso pro sui defensione excipiente, Festus magnâ voce ait, Insanis, Paule, multæ literæ te ad insaniam adigant.

25 Tum ille, Non inanio, inquit, præstantissime Feste, sed vera ac sanæ mentis verba loquor.

26 Scit enim ista rex, apud quem etiam liberè loquor; nam eum latere quicquam horum mihi non persuadeo: neque enim idem angulo gestum est.

27 Credis, rex Agrippa, propheris? scio te credere.

28 Agrippa verò dixit Paulo, Propemodum persuades mihi tuam Christianus.

29 Paulus autem dixit, Optarim à Deo, ut & propemodum & admodum, non tu modo, sed omnes etiam qui me audiunt hodie, facti essetis tales qualis ego sum, exceptis istis vinculis.

30 Et quum hæc dixisset, curavit rex, ac præses, & Bernice, & qui considerant cum eis.

31 Et quum secessissent, loquebantur alii ad alios, dicentes, Certè nihil morte aut vinculis dignum facit homo iste.

32 Agrippa verò Festo dixit, Dimitti poterat homo iste, si appellasset Cæsarem.

C A P. XXVII.

Pauli navigatio, naufragium, incolumitas.

UT autem decretum fuit ut eos enavigaremus in Italiam, tradiderunt tum Paulum quosdam alios viatos cohorti, nomine Julio, cohorte Augustæ.

2 Conscenso igitur navigio Amytteno, navigaturi secundam Afiae regiones provehi sumus, & nobiscum erat Aristarchus Macedo Thetolonicensis.

3 Altera autem die provehi sumus Sidonem: & Julius humaniter tractato Paulo, permisit ut ad amicos profectus ab illis curaretur.

4 Illinc verò provehi sublegimus Cyprum, quod venti essent adversi.

5 Et pelagus quod est secundum Ciliciam & Samphyliam emensis, devenimus Myra urbem Lyciae.

6 Et illic nactus centurio nautem Alexandrinam navigantem in Italiam, imposuit nos in eam.

7 Quumque multis diebus tarde navigaremus, vique in locum pervenissemus secundum Cnidum, non permittente nobis vento, sublegimus Cretam secundum Salmo-

8 Et illam vix præterlegentes, pervenimus in locum quemdam quem vocant Pulchros portus, cui propinqua erat civitas Lasæa.

9 Multo autem tempore peracta, & quum jam esset periculosa navigatio, quod jam etiam esuriam præterivisset, admonebat eos Paulus,

10 Dicens eis, Viri, video cum injuria multoque damno, non solum oneris & navis, sed etiam capitum nostrorum, futuram navigationem.

11 Centurio autem gubernatori & nauclero potius assentiebatur, quam iis quæ à Paulo dicebantur.

12 Et quum appositus portus non esset ad hybernandum, plebsque coeperunt consilium solvendi illinc, experturus si quomodo possent Phœnica devenire, & illic hybernare, qui portus est

Cretæ spectans ad Africam & Corum.

13 Quum autem aspirasset Notus, visi quod sibi proposuerant obtinuisse, quum solvissent, propius præterlegerunt Cretam.

14 Verum haud multo post impexit in eam ventus turbulentus qui vocatur Euroclydon.

15 Quumq; abreptum esset navigium, nec posset obviti vento, dato *ventis navigio*, ferebamur.

16 Et quum infra parvam quandam insulam, quæ Iauda vocatur, cursu delati essemus, vix valuimus scaphæ compotes fieri.

17 Quâ subductâ, adjumentis utebantur succinctâ navi: metuentesque ne in syrtin exciderent demissis velis ita ferebantur.

18 Quum autem vehementi tempestate jactaremur, sequenti die jacturam fecerunt:

19 Ac tertio die ipsi nostris manibus armamenta navis abjecimus.

20 Quum autem neque sol neque sidera apparerent ad complures dies, & tempestas non parva incumberet, ablata in posterum spes omnis erat salutis nostræ.

21 Et quum multa jam fuisset inedia, tunc stans Paulus in medio ipsorum dixit, Oportebat quidam, ô viri, mihi obediendo non provehi à Cretæ, & vitare injuriam hanc & damnum.

22 Sed nunc adhortor vos ut bono animo sitis: amissio enim nulla erit cujusquam ex vobis, sed tantum navis.

23 Adstitit enim mihi hæc no- & angelus Dei, cujus sum ego, & cui etiam servio.

24 Dicens, Ne metue, Paule, oportet te Cæsari sisti: & ecce, gratificatus est tibi Deus omnes qui tecum navigant.

25 Prop-

25 Propterea bono animo estote, viri : credo enim Deo, ita fore quemadmodum loquutus est mihi.

26 In insulam autem quamdam excidere nos oportet,

27 Caterum quum quartadecima nox advenisset, & jactaremur in Adria, nautæ circa medium noctis suspicati sunt appropinquare sibi aliquam regionem.

28 Et demissa bolide invenerunt passus viginti : & paululum inde progressi, rursum demissâ bolide invenerunt passus quindecim.

29 Et metuentes ne quo modo in aspera loca exciderent, jactis è puppi anchoris quatuor, optabant diem oriri.

30 Quum verò nautæ staderent fugere è navi, & dimississent scapham in mare, sub prætextu velut à prora anchoras extenfuri,

31 Dixit Paulus centurioni & militibus, Nisi isti in navi manserint, vos servari non potestis.

32 Tunc absciderunt milites funes scaphæ, & siverunt eam excidere.

33 Inerim autem dum oriretur dies, hortabatur Paulus omnes ut caperent cibum, dicens, Dies hic est decimusquartus, ex quo exspectantes jejuni permanetis, nullo cibo sumpto,

34 Ideo vos hortor ut sumatis cibum : hoc enim ad salutem vestram spectat : nullius enim vestrum capillus ex capite cadet.

35 Et quum hæc dixisset, & accepisset panem, gratias egit Deo in conspectu omnium : & quum fregisset, cepit edere.

36 Omnes verò quum jam animum recepissent, sumpserunt & ipsi cibum.

37 Eramus autem universa capita in navigio ducenta septuaginta sex.

38 Caterum satiati cibo, alle-

vabant navim projicientes frumentum in mare.

39 Quum autem dies ortus esset, terram illam non agnoscabant : finum vero quemdam animadvertenter habentem litus, in quem decreverant, si possent, extrudere navim.

40 Anchoris igitur undique præcisæ, permiserunt eam mari, simul laxatis vinculis gubernaculorum : & sublato artemone ad ventum flatum, tendebant ad litus.

41 Sed quum incidissent in locum bimarem, impegerunt navem : ac prora quidem infixæ manebat immota, puppis verò solvebatur præ undarum violentia.

42 Militum autem consilium erat, ut vinctos interimerent, ne quis quum enataisset, effugeret.

43 Sed centurio volens conservare Paulum, prohibuit eos hac voluntate ; jussitque ut qui possent natate, abjicerent se ipsos, & in terram evaderent :

44 Reliqui verò partim in tabulis, partim quibusdam navis fragmentis : & ita factum est ut omnes salvi evaderent in terram.

C A P. XXVIII.

Paulus multis in itinere mirabilis editis, tandem venit Romanum, & per biennium ibidem evangelium docet.

ET quum salvi evassissent, tunc cognoverunt insulam illam vocari Melitam.

2 Barbari verò præstabant nobis non vulgarem humanitatem : accensa enim pyra acceperunt nos omnes, propter imbrem urgentem, & propter frigus.

3 Quum autem converrisset Paulus con nihil sarmentorum, & imposuisset in pyram, vipera è calbore prodiens arripuit ejus manum.

4 Ut verò barbari viderunt quod

dentem bestiam e manu ejus, alii a iis dicebant, Omnino homicida est homo iste, quem, postquam salvus evasit e mari, ultio non sinit vivere.

5 At ille excussa bestia in ignem, nihil mali passus est.

6 Illi vero expectabant dum intumesceret, aut concideret repente mortuus : sed quum multum tempus expectassent, & viderent nihil incommodi illi accidere, mutati dicebant eum esse Deum.

7 Caterum circa locum illum erant prædia primario insule illius, nomine Publio, quis nos exceptos triduo per amice hospitio excepit.

8 Factum est autem ut pater Publii febribus ac dysenteria detentus decumberet : ad quem Paulus ingressus, & precatus, impoluit ei manibus, sanavit eum.

9 Hoc igitur facto, reliqui etiam qui infirmitatibus tenebantur in illa insula, accedebant, & sanabantur.

10 Qui etiam multis honoribus nos honorarunt, & quum proveremus, impoluerunt quæ usui nobis erant.

11 Tribus itaque post mensibus proVecti sumus navi Alexandrina, quæ in ea insula hyemaverat, cui erat insigne Castor & Pollux.

12 Et deVecti Syracusas, illuc mansimus triduum.

13 Unde circumlegentes deVectimus Rhodium : & altero post die quum supervenisset Austro, secundo die venimus Puteolos.

14 Ubi reperitis fratribus, rogati sumus ut permaneremus apud vos diebus septem : & ita contemnimus Romam.

15 Unde quum audissent fratres de rebus nostris, prodierunt no-

bis in occursum usque ad Appii Forum & tres Tabernas : quos quum vidisset Paulus, gratis actis Deo, sumpsit fiduciam.

16 Quum verò venissemus Romam, centurio tradidit victos præfecto exercituum : sed permissum est Paulo ut habitaret seorsum, cum milite qui ipsum custodiret.

17 Factum est autem ut tertio post die convocaret Paulus Judæorum primos : qui ubi convenissent, dixit eis, Ego, viri fratres, quum nihil fecerim adversus populum aut ritus patrios, victus traditus sum Hierosolymis in manus Romanorum ;

18 Qui quæstione de me habitâ, volebant me dimittere, quod nulla sit in me causa mortis.

19 Sed contradicentibus Judæis, coactus sum appellare Cæsarem : non tamen quasi habeam de quo gentem meam accusem.

20 Ob hanc igitur causam vos advocavi, quos viderem & alloquerer : nam propter spem Israel circumdatus sum hac catena.

21 Illi verò dixerunt ei, Nos neque literas accepimus de te ex Judæa, neque adveniens quisquam fratrum annuntiavit aut loquutus est aliquid de te mali.

22 Æquum autem censemus ex te audire quæ sentias : nam de ista hæresi notum est nobis ubique ei contradici.

23 Quum igitur constituisent ei diem, venerunt ad eum in hospitium complures : quibus cum attentione exponebat regnum Dei, suadens eis quæ de Jesu Christo sunt, ex lege Moysi & prophetis, à mane usque ad vespæram.

24 Et alii quidem assentiebantur iis quæ dicebantur, quidam verò non credebant.

25 Quum

25 Quum autem inter se discordes essent, digressi sunt, postquam Paulus hoc verbum dixisset, Benè sanè Spiritus sanctus loquutus est per Esaiam prophetam patribus nostris,

26 Dicens, Vade ad populum istum, & dic, Auditum audietis, & non intelligetis; & videntes videbitis & non cerneretis.

27 Crassum enim factum est cor populi huius, & auribus graviter audierunt, & oculis suis conniverunt: ne cernant oculis; & auribus audiant, & corde in-

telligant, & convertant sese, & sanem eos.

28 Notum ergo sit vobis, missam esse gentibus hanc Dei salutem, & ipsos audituros.

29 Quum ergo hæc dixisset, exierunt Judæi, multam habentes inter se altercationem.

30 Mansit autem Paulus biennium totum in proprio conducto; & excipiebat omnes qui ad ipsum ingrediebantur;

31 Prædicans regnum Dei, ac docens quæ sunt de Domino Jesu Christo cum omni dicendi libertate, nemine prohibente.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD ROMANOS.

C A P. I.

Apostolatus sui munus professus, causam describit oppressam & inhibita veritatis.

PAULUS servus Jesu Christi, ex Dei vocatione apostolus, separatus ad prædicandum evangelium Dei.

2 (Quod antè promiserat per prophetas suos in Scripturis sanctis.)

3 De filio suo (facto ex semine Davidis, secundum carnem:

4 Declarato filio Dei potenter secundum Spiritum sanctificationis, per resurrectionem ex mortuis) nempe Jesu Christo Domino nostro.

5 (Per quem accepimus gratiam & apostolatam ad obedientiam fidei inter omnes gentes, pro ipsius nomine.

6 Inter quos estis etiam vos, vocati a Jesu Christo)

7 Omnibus qui Romæ estis, dilectis Dei, vocatis sanctis; gratia

sit vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

8 Primum quidem gratias ago Deo meo per Jesum Christum pro omnibus vobis, quod fides vestra annuntiatur in toto mundo.

9 Testis enim mihi est Deus quem colo spiritu meo in evangelio filii ipsius, me perpetuam mentionem facere vestri:

10 Semper in precibus me rogans, ut, si quo modo tandem aliquando prosperam iter mihi detur ex voluntate Dei, veniam ad vos.

11 Expeto enim videre vos, ut aliquod impentiar vobis donum spirituale, ut vos stabiliamini:

12 Hoc est, ad communem exhortationem percipiendam apud vos, per mutuam fidem, vestram simul & meam.

13 Nolim autem vos ignorare fratres, me sæpe proposuisse venire ad vos (sed prohibitus sum)

usque adhuc) ut fructum aliquem haberem inter vos quoque, sicut & inter reliquas gentes.

14 Et Græcis & Barbaris, tum sapientibus tum insipientibus, debitor sum.

15 Itaque quicquid in me fitum est, promptum est ad vobis quoque qui Romæ estis evangelizandum.

16 Non enim me pudet evangelii Christi: potentia siquidem est Dei ad salutem cuivis credenti, Judæo primùm, tum etiam Græco.

17 Justitia enim Dei per illud revelatur ex fide in fidem: sicut scriptum est, Justus autem ex fide vivit.

18 Patet enim ira Dei à cælo adversus omnem impietatem & injustitiam hominum, ut qui veritatem in justè detineant:

19 Quoniam id quod de Deo cognosci potest manifestum est in ipsis; Deus enim eis manifestum fecit.

20 Ipsius enim invisibilia jam inde à condito mundo ex iis quæ fecit mente perpensâ pervidentur, æterna videlicet ejus tum potentia tum divinitas; ad hoc ut sint inexcusabiles.

21 Propterea quòd quum Deum cõnorint, tamen ut Deum non glorificaverunt, neque gratias ei egerunt: sed vani facti sunt in ratiocinationibus suis, & obtenebratum est cor eorum intelligentiâ carens.

22 Quum se dicitent sapientes, stulti facti sunt.

23 Mutârunt enim gloriam incorruptibilis Dei in efformatam imaginem corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & reptilium.

24 Quamobrem etiam tradidit

eos Deus cupiditatibus cordium ipsorum ad impuritatem, ut scõdarent corpora sua inter se:

25 Ut qui Dei veritatem transmutarint in falsitatem, & coluerint res conditas, ac servierint eis, præterito Conditor, qui est benedictus in secula. Amen.

26 Propterea, inquam, tradidit eos Deus scõdis affectibus: nam & scõminæ illorum transmutârunt naturalem usum in eum qui est præter naturam.

27 Similiterque etiam masculi, relicto naturali usu scõminæ, exarserunt sua libidine alius in alium, masculi in masculis scõda perpetrantes, & compensationem (quam oportuit) erroris sui in sese recipientes.

28 Et sicut non vîsum est eis Deum in notitia retinere: ita tradidit eos Deus in mentem omnis judicii expertem, ut facerent quæ minimè conveniunt:

29 Oppleti omni injustitiâ, malitiâ, scortatione, improbitate, avaritiâ: pleni invidiâ, cæde, contentione, dolo, malignitate:

30 Susurriones, obloquentes, Dei osiores, injuriosi, superbi, gloriosi, inventores malorum, parentibus non obedientes,

31 Desipientes, scõdisfragi, charitatis expertes, implacabiles, immisericordes:

32 Qui Dei jure agnito (nempe eos qui talia faciunt dignos esse morte) tamen non solum ea faciunt, sed etiam facientibus consentiunt ultro.

C A P. II.

Judæos & gentes ex aquo sub condemnationem peccati concludit.

Quapropter inexcusabilis es, O homo, quisquis alium damnas: nam hoc ipso quod damnes alterum, teipsum condemnas: eadem

dem enim facis tu qui alium damnas.

2 Scimus verò iudicium Dei esse secundum veritatem adversus eos qui talia faciunt.

3 Cogitas autem hoc, O homo, qui damnas eos qui talia faciunt, & facis ea, fore ut effugas iudicium Dei?

4 An divitiarum benignitatis ejus & tolerantie ac iræ cohibita contemnis, ignorans benignitatem Dei ad resipiscientiam te deducere?

5 Sed pro duritia tua & corde quod resipiscere nescit, ipse tibi thesaurum recondis iram in diem iræ & revelationis iusti iudicii Dei,

6 Qui reddet unicuique secundum opera ipsius:

7 His quidem qui per tolerantiam quærunt boni operis gloriam, & honorem, & incorruptibilitatem, vitam æternam:

8 Rixosis verò & veritati quidem non assentientibus, obsequentibus autem iniustitiæ, eris exardescencia & ira.

9 Afflictio, inquam, erit & angustia in omnem animam hominis perpetrantis malum, tum Judæi imprimis, tum etiam Græci.

10 Gloria verò, & honor, & pax erit cuivis rectè facienti bonum, cum Judæo imprimis, tum & Græco.

11 Non enim est personarum acceptio apud Deum.

12 Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege quoque peribunt: & quicumque in lege peccaverunt, per legem damnabuntur,

13 (Non enim qui audiunt legem iusti sunt apud Deum; sed qui legem præstant iustificabuntur.

14 Nam quum gentes quæ le-

gem non habent, naturâ quæ legibus sunt faciant, isti legem non habentes, sibi iusti sunt lex:

15 Ut qui ostendant opus legis scriptum in cordibus suis, una testimonium reddente ipsorum conscientia, & cogitationibus sese mutuo accusantibus, aut etiam defendentibus)

16 In die quo iudicabit Dominus de rebus occultis hominum ex evangelio meo, per Jesum Christum.

17 Ecce, tu cognominaris Judæus, & acquiescis in lege, & gloriaris in Deo.

18 Et nosti ejus voluntatem, & exploras quæ discrepant, instructus ex legis auditu.

19 Confidisque te viâ ducem esse cæcis, lucem eorum qui sunt in tenebris,

20 Eruditorem desipientium magistrum infantium, quod habebas informationem cognitionis veritatis in lege.

21 Qui igitur doces alium, ipsum non doces? qui prædicas non furandum, furaris?

22 Qui dicis non mœchandam mœcharis? qui abominaris idolum sacrilegium admittis?

23 Qui de lege gloriaris, per legis transgressionem Deum attas contumeliâ?

24 Nam Dei nomen proprie vos blasphematur inter gentes sicut scriptum est.

25 Nam circumcisio quidem prodest, si legem exsequaris, quod si transgressor legis fueris, circumcisio tua facta est præputium.

26 Itaque si præputium legis observaverit, nonne præputium illius pro circumcisione reputabitur?

27 Et quod est ex natura præ-
utium, legem præstans, damna-
te te qui per literam & circum-
fessionem transgressor es legis?

28 Non enim qui est in propa-
ulo *Judeus*, *Judeus est*; nec ea
est in propatulo *circumcisio*, *id*
est, in carne, *circumcisio est*:

29 Sed qui in occulto *Judeus*
, & *circumcisio cordis*, *id est*, in
ritu, non litera: cujus *Judei*
non est ex hominibus, sed ex
co.

C A P. III.

rogativam Judæorum concedens,
probat tamen eos inde non justi-
fici a i, sed tantum ex fide, quem-
admodum & gentes.

Ua est igitur præstantia Ju-
dei? aut quæ utilitas cir-
cuncisionis?

2 Multa per omnem modum.
marium enim *illud est*, quod
credita sunt eloquia Dei.

3 Quid tum enim si infidi fue-
rit quidam? num ipsorum infi-
ditas fidem Dei inanem reddet?

4 Absit: imo esto Deus verax,
his autem homo mendax: sic-
scriptum est, Ut iustificeris
sermonibus tuis, & vincas
quando tu judicas.

5 Quod si injustitia nostra Dei
gloriam commendat, quid dice-
re? num injustus Deus qui in-
ferre poenam? (humano more lo-
quor)

6 Absit: alioquin quomodo ju-
stus erit Deus mundi?

7 Etenim si veritas Dei per me-
commendacium exundavit in glo-
riam ipsius, cur amplius ego ut
peccator condemnor?

8 Ac non (sicut de nobis malè
dicuntur, & sicut quidam aiunt
dicere) faciamus mala ut ve-
niat bona? quorum damnatio
certa est.

9 Quid igitur? præcellimus?
nullo modo: nam antè criminati
sumus & Judæos & Græcos om-
nes esse sub peccato;

10 Sicut scriptum est, Non est
justus, ne unus quidem:

11 Non est qui intelligat, non
est qui exquirat Deum.

12 Omnes deflexerunt, simul
inutiles facti sunt: non est qui
faciat quod bonum est, non est
usque ad unum.

13 Sepulchrum apertum gut-
tur eorum; linguis suis ad dolum
usi sunt; venenum aspidum sub
labiis eorum:

14 Quorum os diris & amaru-
lencia plenum est.

15 Veloces pedes eorum ad ef-
fundendum sanguinem:

16 Contritio & miseria in viis
eorum.

17 Et viam pacis non cogno-
verunt.

18 Non est timor Dei coram
oculis eorum.

19 Scimus autem, quæcunque
lex dicit, iis qui in lege sunt di-
cere; ut omne os obstruatur, &
obnoxius fiat totus mundus con-
demnationi Dei.

20 Propterea ex operibus le-
gis nulla caro iustificabitur in
conspectu ejus: per legem enim
est cognitio peccati.

21 Nunc verò absque lege ju-
stitia Dei manifesta facta est, com-
probata testimonio legis ac pro-
phetarum.

22 Justitia inquam, Dei per
fidem Jesu Christi in omnes &
super omnes qui credant; non
enim est distinctio:

23 Omnes enim peccaverunt,
ac deficientur gloria Dei:

24 Ut qui iustificentur gratia,
id est, ejus gratiæ, per redemptio-
nem factam in Jesu Christo:

25 Quem præstituit Deus *ut esset* placentum per fidem in sanguine ipsius, ad demonstrationem justitiæ suæ, propter dissimulationem peccatorum quæ antecesserunt, Deo *illa* tolerante :

26 Ad demonstrationem justitiæ suæ, præsentis tempore ; ut sit ipse justus, & justificans eum qui est ex fide Jesu.

27 Ubi igitur gloriatio ? exclamata est. Per quam legem ? operum ? non : sed per legem fidei.

28 Colligimus igitur, fide justificari hominem absque operibus legis.

29 An Judæorum Deus solus ? an non & gentium ? certe & gentium.

30 Siquidem Deus unus est qui justificabit circumcissionem ex fide, & præputium per fidem.

31 Legem igitur inutilem reddimus per fidem ? absit : imo legem stabilimus.

C A P. IV.

Justificatio per fidem exemplis & dictis Scripturæ confirmatur.

Quid igitur dicemus Abrahamum patrem illum nostrum nactum esse secundum carnem ?

2 Nam si Abrahamus ex operibus justificatus fuit, habet quod gloriatur, at non apud Deum.

3 Quid enim Scriptura dicit ? Credidit autem Abrahamus Deo, & imputatum est ei ad justitiam.

4 Atqui ei qui operatur merces non imputatur ex gratia, sed est ex debito.

5 Ei verò qui non operatur, sed credit in eum qui justificat impium, imputatur fides sua ad justitiam.

6 Sicut enim David declarat beatum eum hominem, cui Deus imputat justitiam absque operibus, dicens,

7 Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum obiecta sunt peccata.

8 Beatus vir cui non imputabit Dominus peccatum.

9 Ista igitur beatitudinis declaratio in circumcissionem *solus*, an & in præputium *cadit* ? dicimus enim imputatum fuisse Abrahamo fidem ad justitiam.

10 Quomodo ergo imputata est ? quum esset in circumcissione, an quum esset in præputio ? Non in circumcissione, sed in præputio.

11 Et signum accepit circumcissionis, sigillum justitiæ fidei receptæ in præputio, ut esset pater omnium credentium in præputio imputata etiam ipsis justitia ;

12 Et pater circumcissionis is, *delicet* qui non solum sunt ex circumcissione, sed qui etiam incedunt per vestigia fidei patris nostri Abrahami, quæ fuit in præputio.

13 Non enim per legem promissio *cessit* Abrahamo, aut semini ejus, ut heres esset mundi, sed per justitiam fidei.

14 Etenim si ii qui ex lege sunt hæredes sunt, vana facta est fides, & inanis reddita est promissio.

15 Nam lex iram efficit : ibi enim non est lex, ibi nec transgressio est.

16 Propterea ex fide est hereditas, ut sit per gratiam, ut firmetur promissio toti semini : id est non solum ei quod est ex lege verum etiam ei quod est ex fide Abrahami, qui est pater omnium nostrum,

17 (Sicut scriptum est, Pater multarum gentium constituitur coram eo cui credidit, Deo *licet*, vivificante mortuos, & vivificante quæ non sunt tanquam

18 Qui Abrahamus contra

sub spe credidit, fore ut ipse fieret pater multarum gentium, secundum id quod ei dictum fuerat, Ita erit semen tuum.

19 Ac minimè infirmus fide, non consideravit suum ipsius corpus am mortuum, quam centum annis natus esset annos, nec emortuum uterum Saræ.

20 Ad hanc promissionem autem Dei non addubitavit incredulitate: sed corroboratus fuit fide, tributâ gloriâ Deo;

21 Ac plenè persuasum habens, quod promiserat posse et amovere.

22 Quapropter etiam hoc imputatum fuerat ei ad iustitiam.

23 Non scriptum est autem propter eum solum, quod hoc imputatum fuerat ei;

24 Sed etiam propter nos, qui salutatum est ut imputetur, nimirum qui credunt in eum qui suscitavit Jesum Dominum nostrum à mortuis,

25 Traditum morti propter offensas nostras, & suscitatum ad nostri justificationem.

C A P. V.

Actus Justificationis; & collatio Adami primi & secundi.

Justificari igitur ex fide, pacem habemus erga Deum apud Dominum nostrum Jesum Christum:

2 Per quem etiam fide adducti sumus in hanc gratiam per quam amamus, & gloriamur sub spe gloriæ Dei.

3 Neque id solum, sed etiam gloriamur de afflictionibus, scientes quod afflictio tolerantiam efficiat,

4 Tolerantia verò experientiam, experientia autem spem.

5 Porro spes non pudefacit, eo quod charitas Dei effusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis,

6 Christus enim, cum nullis adhuc viribus essemus, præstito tempore pro impiis mortuus est.

7 Enimvero vix pro iusto quicquam moriatur (nam pro bono viro forsitan aliquis etiam mori sustineat)

8 Commendat autem suam erga nos charitatem Deus, eo quod quum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus sit.

9 Iustificati igitur nunc ejus sanguine, servabimur in loco magis per eum ab ira illa.

10 Nam si quum inimici essemus, reconciliati fuimus Deo per mortem filii ejus, multò magis reconciliati servabimur per vitam ipsius.

11 Neque id solum, verum etiam gloriamur de Deo per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem nunc reconciliationem recepimus.

12 Propterea sicut per unum hominem peccatum in mundum introiit, ac per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pervasit, in quo omnes peccarunt.

13 Nam usque ad legem peccatum erat in mundo: peccatum verò esse non putatur non existente lege.

14 Regnavit autem mors ab Adam usque ad Moysen, in eos etiam qui non peccaverunt ad similitudinem transgressionis Adami, qui est typus illius qui erat futurus.

15 At non ut offensâ, ita etiam est quod Deus gratificatur: nam si illius unius offensâ multi mortui sunt, multo magis gratia Dei & donatio per gratiam, quæ est unius illius hominis Jesu Christi, in multos exundavit.

16 Neque ut illud quod introiit per unum qui peccavit, ita est beneficium: nam reatus quidem

est ex una *offensa* ad condemnationem; quod autem gratificatur *Deus*, est ex multis *offensis* ad justificationem.

17 Etenim si per unam offensam mors regnavit per unum, multò magis illi qui exundantiam illam gratiæ & doni justitiæ recipiunt, in vita regnabunt per unum Jesum Christum.

18 Nonne igitur sicut per unam offensam *reatus venit* in omnes homines ad condemnationem, ita per unam justificationem *beneficium redundavit* in omnes homines ad justificationem vitæ.

19 Sicut enim per contumaciam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita per unius obedientiam iusti constituentur multi.

20 Lex verò prætereā introiit, ut amplificaretur *offensa illa*: sed ubi amplificatum est peccatum, *ibi superabundavit gratia*.

21 Ut quemadmodum regnaverat peccatum ad mortem, ita etiam gratia regnaret per justitiam ad vitam æternam, per Jesum Christum Dominum nostrum.

C A P. VI.

Qualis redditur qui coaluit cum secundo Adamo, & in ejus mortem implantatus est.

Quid igitur dicemus? perma-
nebis in peccato, ut gra-
tia auctior fiat?

2 Absit: qui mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in eo?

3 An ignoratis, nos quotquot baptizati sumus in Christum Jesum, in mortem ejus esse baptizatos?

4 Consepulti sumus igitur ei per baptismum in mortem, ut sicut suscitatus est Christus ex mortuis in gloriam Patris, ita & nos novâ vitâ ambulemus,

5 Nam si cum eo plantati coaluimus assimilatione mortis ejus, nimirum etiam resurrectionis *assimilatione cum eo coalescemus*.

6 Illud scientes, veterem illum nostrum hominem cum eo crucifixum esse, ut aboleatur corpus peccati, ne nos amplius serviamus peccato.

7 Etenim qui mortuus est, liberatus est à peccato.

8 Quòd si commortui sumus Christo, credimus fore ut etiam ipsi convivamus:

9 Ut qui sciamus Christum suscitatum ex mortuis, non amplius mori: mortem, *inquam*, ei non amplius dominari.

10 Nam quòd mortuus est, peccato mortuus est semel: quòd autem vivit, vivit Deo.

11 Ita etiam vos colligite, non tum mortuos esse peccato, tum verò vivere Deo per Christum Jesum Dominum nostrum.

12 Ne regnato igitur peccatum in mortali vestro corpore, ut auscultetis ei in cupiditatibus corporis.

13 Neque sistite membra vestra arma injustitiæ peccato: sed sistite vos Deo, ut ex mortuis vivatis & membra vestra arma justitiæ Deo.

14 Peccatum enim vobis non dominabitur: non enim estis sub lege, sed sub gratia.

15 Quid igitur? peccabimus quòd non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit.

16 An nescitis quòd cui sistitis vos servos ad obediendum, ei servi estis cui auscultatis, scilicet peccati ad mortem, sive obedientiæ ad justitiam?

17 Gratia autem habetor Deo quòd fuistis *quidem* servi peccati, sed ex corde auscultastis ei formam doctrinæ

doctrinæ in quam estis traditi.

18 Et liberati à peccato, servi facti estis injustitiæ.

19 Hominum more loquor, propter infirmitatem carnis vestræ. Nempe sicut stitistis membra vestra serva impuritatis & iniquitatis, ad patrândam iniquitatem: ita nunc sistite membra vestra serva justitiæ ad sanctimoniam.

20 Quum enim servi eratis peccati, liberi eratis justitiæ.

21 Quem igitur fructum habebatis tunc ex iis de quibus nunc erubescitis? nam finis illorum mors est.

22 Nunc verò liberati à peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctimoniam, finem autem vitam æternam.

23 Nam stipendia peccati mors: donum autem Dei est vita æterna in Christo Jesu Domino nostro.

C A P. VII.

Exemplo monstratur quomodo à lege liberemur: ejus erga nos usus, & mentis repugnantia cum lege membrorum declaratur.

A N ignoratis, fratres (peritos enim legis alloquor) legem tanisper dominari homini, quoad ipse vixerit?

2 Nam viro subjecta mulier, viventi viro devincta est per legem: quòd si mortuus fuerit vir, liberata est à lege viri.

3 Proinde, vivente viro, mœcha vocabitur, si fiat alterius viri: sin autem mortuus fuerit vir ejus, libera est à lege illa, ut non sit mœcha, si fiat alterius viri.

4 Itaque, fratres mei, vos quoque mortificati estis lege in corpore Christi; ut essetis alterius, ejus videlicet qui ex mortuis suscitatus est, ut fructum feramus Deo.

5 Quum enim essemus in carne, affectus peccatorum per legem expressi vigeant in membris no-

stris, ad fructum ferendum mortis.

6 Nunc autem liberati sumus à lege, mortui eo in quò detinebamur, ut serviamus in novitate spiritus, ac non in vetustate literæ.

7 Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? Absit. Imò peccatum non cognovi nisi per legem: nam ipsam quoque cupiditatem non nossem esse peccatum, nisi lex dixisset, Non concupisces.

8 Sed peccatum occasione per illud præceptum sumptâ effecit in me totam cupiditatem.

9 Nam absque lege peccatum quidem erat mortuum: ego verò vivus eram absque lege quondam: præcepti autem illius adventu peccatum quidem revixit, ego verò mortuus sum.

10 Et inventum est illud præceptum quod erat ad vitam, mihi eedere ad mortem.

11 Nam peccatum occasione per illud præceptum sumptâ seduxit me, & per illud occidit.

12 Itaque lex ipsa quidem sancta, & præceptum illud sanctum, ac justum, & bonum.

13 Ergo quod bonum est, mihi factum est mors? Absit: imò peccatum mihi factum est mors, ut manifestum fiat quod peccatum mihi per id quod bonum est efficiat mortem; id est, ut peccatum fieret admodum peccans per illud præceptum.

14 Scimus enim legem esse spiritualement: at ego carnalis sum, venditus ut subjicerer peccato.

15 Quod enim perpetro, non agnosco: non enim quod volo, hoc ago, sed quod odi, hoc facio.

16 Quòd si id facio quod nolo, consensio legi quod bona sit.

17 Nunc itaque non ampliùs ego id perpetro, sed peccatum quod in me habitat id perpetrat.

18 Novi

18 Novi enim non habitare in me (id est, in carne mea) bonum : nam velle adest mihi, sed ut quod bonum est efficiam, non assequor.

19 Non enim facio bonum quod volo : sed malum quod nolo, hoc ago.

20 Quod si id facio ego quod ego nolo, non amplius ego id perpetro, sed peccatum quod in me habitat *ia p. rpetrat.*

21 Invenio igitur volenti mihi facere bonum hanc legem *impossibilem esse*, quod mihi malum adiaceat.

22 Delector enim lege Dei quod ad interiorem hominem :

23 Sed cerno aliam legem in membris meis belligerentem adversus legem mentis meae, & captivum reddentem me legi peccati quae est in membris meis.

24 Aerumnosus est o homo : quis me eripiet ex isto corpore mortis ?

25 Gratias ago Deo per Jesum Christum Dominum nostrum. Nempe igitur ipse ego mente quidem servio legi Dei, carne vero legi peccati.

C A P. VIII.

Immunitas, spes, & confidentia eorum qui à lege membrorum liberati secundum legem mentis & spiritum vivunt.

NULLA igitur nunc est condemnatio iis qui sunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem ambulant, sed secundum Spiritum.

2 Nam ex Spiritu vitae qui est in Christo Jesu liberavit me à lege peccati & mortis.

3 Nam quae legis erat : impotentia, quam viribus esset destituta in carne, Deus suo ipsius filio misso in forma consimili carni peccato obnoxiae, idque pro peccato, condemnavit peccatum in carne :

4 Ut jus illud legis completur in nobis, qui non secundum carnem ambulamur, sed secundum Spiritum.

5 Nam qui secundum carnem sunt, quae carnis sunt sapient ; qui verò sunt secundum Spiritum, quae Spiritus sunt.

6 Nam quod sapit caro mors est ; quod autem sapit Spiritus, vita & pax :

7 Quoniam quod sapit caro inimicitia est adversus Deum : legi enim Dei non subicitur ; nam ne potest quidem.

8 Ergo qui in carne sunt Deo placere non possunt.

9 Vos autem non estis in carne, sed in Spiritu, siquidem Spiritus Dei habitat in vobis : quod si quis Spiritum Christi non habet, is non est ejus.

10 Porro si Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum, Spiritus autem vita est propter justiciam.

11 Sed si Spiritus ejus qui suscitavit Jesum ex mortuis habitat in vobis, is qui excitavit Christum ex mortuis, vivificabit etiam mortalia corpora vestra per inhabitantem ipsius Spiritum in vobis.

12 Nempe igitur, fratres, debiles sumus non carni, ut secundum carnem vivamus, sed Spiritui.

13 Nam si secundum carnem vixeritis, futurum est ut moriamini : sed si Spiritu actiones corporis mortificetis, vivetis.

14 Quotquot enim Spiritu Deo aguntur, ii sunt filii Dei.

15 Non enim accepistis spiritum servitutis rursum ad metum, sed accepistis Spiritum adoptionis per quem clamamus Abba, id est Pater.

16 Et ipse Spiritus testatur unicuique cum spiritu nostro, nos esse filios Dei.

17 Quod si filii, etiam hæredes : hæredes quidam Dei, cohæredes autem Christi : si modo cum eo partemur, ut & cum eo glorificemur.

18 Reor enim minimè pares esse præsentis temporis perfectiones, gloriæ in nobis revelandæ.

19 Etenim mundus hic conditus quasi exerto capite observans expectat revelationem filiorum Dei.

20 Nam vanitati mundus hic conditus subiectus est, non sua sponte, sed propter eum qui subiecit eum istæ vanitati :

21 Sub spe quod & ipse conditus mundus liberabitur ex servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.

22 Scimus enim totum mundum conditum una suspirare, & una parturire ad hoc usque tempus.

23 Neque verò ille solum, sed & ipsi qui primitias Spiritus habemus, nos ipsi inquam, apud nos ipsos suspiramus, adoptionem expectantes, id est, redemptionem corporis nostri.

24 Nam spe servari sumus. Spes autem si cernatur, non est spes : quod enim quis cernit, cur speret ?

25 Si verò quod non cernimus speramus, nempe per tolerantiam expectamus.

26 Itidem autem & Spiritus ur̃a sublevat infirmitates nostras : quid enim oremus ut oportet, non novimus : sed ipse Spiritus intercedit pro nobis suspiriis inenarrabilibus.

27 Qui verò scrutatur corda, novit quid sapiat Spiritus : quia secundum Deum intercedit pro sanctis.

28 Novimus autem, iis qui diligunt Deum omnia simul adiuvando esse ad bonum, iis videlicet qui ex præstituto ipsius vocati sunt.

29 Nam quos præcivit, etiam prædestinavit conformandos imagini filii sui, ut is sit primogenitus inter multos fratres :

30 Quos verò prædestinavit, eos etiam vocavit : & quos vocavit, eos etiam iustificavit : quos autem iustificavit, eos etiam glorificavit.

31 Quid igitur dicemus ad hæc ? si Deus pro nobis, quis contra nos ?

32 Is quidem qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non etiam cum eo nobis omnia gratificabitur ?

33 Quis intentabit crimina adversus electos Dei ? Deus is est qui iustificat.

34 Quis est qui condemnet ? Christus is est qui mortuus est, imò verò qui etiam suscitatus est ; qui etiam est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.

35 Quis nos separabat à charitate Christi ? num afflictio, num angustia, num persecutio, num fames, nam nuditas, num periculum, num gladius ?

36 (Sicut scriptum est, Tui causa occidimur totum diem ; reputati sumus velut oves destinatæ maculationi.)

37 Imò in his omnibus ampliùs quàm victores sumus per eum qui dilexit nos.

38 Nam mihi persuasum est, neque mortum, neque vitam, neque angelos, neque principatus, neque potestates, neque præsentia, neque futura,

39 Neque sublimitatem, neque profunditatem, neque ullam rem aliam conditam posse nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro.

CAP. IX.

Filii carnis à filiis promissionis distinguuntur, & promissionis fundamentum unde petendum docetur.

Veritatem dico per Christum, non mentior, attestante mihi simul conscientia mea per Spiritum sanctum :

2 Magnam mihi tristitiam esse, & sine intermissione cruciatum cordi meo.

3 Optarim enim ego ipse anathema esse *separatum* à Christo, pro fratribus meis, cognatis, *inquam*, meis secundum carnem :

4 Qui sunt Israelitæ: quorum est adoptio, & gloria, & pacta, & legis constitutio, & cultus, & promissiones:

5 Quorum *sunt* patres, & ex quibus est Christus, quod ad carnem attinet, qui est supra omnes Deus benedictus in secula. Amen.

6 Fieri verò Non potest ut ex-ciderit sermo Dei: non enim omnes qui *sunt* ex patre Israele, *sunt* Israel;

7 Neque quia *sunt* semen Abrahami, ideo omnes *sunt* filii: sed in Isaac vocabitur tibi semen.

8 Hoc est, non qui filii carnis, si filii Dei: sed qui *sunt* filii promissionis reputantur in semine.

9 Promissionis enim sermo hic est, Hoc ipso tempore veniam, & erit Saræ filius.

10 Neque hic solum, sed & Rebecca, quum ex uno concepisset, *nempe* ex Isaac patre nostro, *hac experta est*.

11 Nondum enim natis *pueris*, quum nihil fecissent boni vel mali, ut præstitutum Dei quod est secundum *ipsius* electionem, *id est*, non ex operibus, sed ex vocante, *fir-mum* maneret.

12 Dictum est ei, Major serviet minori.

13 Sicut scriptum est, Jacobum dilexi, Esayum autem odio habui.

14 Quid igitur dicemus? Num injustitia est apud Deum? Absit.

15 Nam Moysi dicit, Miserebor, *cujus* misertus fuero, & commiseror quem commiseratus fuero.

16 Nempe igitur *electio* non est ejus qui velit, neque ejus qui corrat, sed ejus qui miseretur, *nempe* Dei.

17 Dicit enim Scriptura Pharaoni, Ad hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te potentiam meam, & ut annuncietur nomen meum in tota terra.

18 Itaque *cujus* vult miseretur, quem autem vult indurat.

19 Dices ergo mihi, Quid adhuc succenset? nam ejus voluntati quis obstitit?

20 Imò verò, ô homo, tu quis es qui ex adverso respondas Deo? num dicit figmentum fictori, Cur me tale fecisti?

21 Annon habet potestatem fagus in lutum ut ex eadem massa faciat aliud quidem vas ad decus, aliud verò ad dedecus?

22 Quid si verò volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, pertulit multa cum iræ cohibitione vasa iræ, comparata ad interitum;

23 Et ut notas faceret divitiarum gloriæ suæ erga vasa misericordiarum, quæ præparavit ad gloriam?

24 Quos etiam vocavit, *nimirum* nos, non solum ex Judæis, verum etiam ex gentibus.

25 Ut etiam apud Oseam dicit, Vocabo populum, qui meus non erat, populum meum, & eam quæ dilecta non erat, dilectam.

26 Et erit, in loco ubi dictum fuerat eis, Non populus meus vos, illic vocabuntur filii viventis Dei.

27 Esaias autem clamat

Israël, Etiam si fuerit numerus filiorum Israelis ut arena maris, reliquiae servabuntur.

28 Rem enim conficiet & concidet cum iustitia: quoniam rem conciliam peraget Dominus in terra.

29 Et sicut prius dixit Esaias, Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen, facti fuissetis ut Sodoma, & Gomorrhæ similes facti fuissetis.

30 Quid igitur dicemus? nempe gentes quæ non sectabantur iustitiam, apprehendisse iustitiam, iustitiam autem eam quæ est ex fide;

31 Israëllem verò conseruando legem iustitiæ, ad legem iustitiæ non pervenisse.

32 Quare? Quia non ex fide, sed velut ex operibus legis: impleverunt enim ad lapidem ad quem impingitur.

33 Quemadmodum scriptum est, Ecce, statuo in Sion lapidem ad quem impingetur, & petram offendiculi: & quisquis credit in eum, non pudebit.

C A P. X.

Iustitia fidei cum iustitia legis confertur, cuius dicitur ad omnes promulgatio facta.

Carissimi, propensa quidem est voluntas cordis mei, & deprecatio ad Deum super Israël ad salutem.

Testor enim de ipsis eos zelum dei habere, sed non ex notitia.

3 Nam ignorantes Dei iustitiam, & propriam iustitiam studenter constituere, iustitiæ Dei non erant subjecti.

4 Nam finis legis est Christus, iustitiam cuius credenti.

5 Moses enim describit iustitiam quæ est ex lege his verbis, Quod præstiterit ea, vivet per illa.

At quæ ex fide est iustitia ita

dicit, Ne dixeris in corde tuo, Quis ascendet in cælum? hoc est, Christum ex alto reducere:

7 Aut, Quis descendet in abyssum, hoc est, Christum ex mortuis reducere:

8 Sed quid dicit? Prope te verbum est in ore tuo & in corde tuo. Hoc est verbum illud fidei quod prædicamus.

9 Nempe, Si professus fueris ore tuo Dominum Jesum, & credideris in corde tuo quod Deus eum suscitavit ex mortuis, servaberis.

10 Nam corde creditur ad iustitiam, fit autem ore confessio ad salutem.

11 Dicit enim Scriptura, Quisquis credit in eum, non pudebit.

12 Non enim est distinctio vel Iudei vel Græci: nam idem est Dominus omnium, dives in quovis à quibus invocatur.

13 Quisquis enim invocaverit nomen Domini servabitur.

14 Quomodo igitur invocabunt eum, in quem non crediderunt? quomodo autem credent ei de quo non audierunt? quomodo autem audient absque prædicante?

15 Quomodo autem prædicabunt nisi missi fuerint? sicut scriptum est, Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona!

16 Sed non omnes auscultaunt evangelio; Esaias enim dicit, Domine, quis credidi sermoni nostro?

17 Ergo fides ex auditu est, auditus autem per verbum Dei.

18 Sed (inquam ego) an non audierunt? imo verò in omnem terram exivit sonus eorum, & ad ultima orbis terrarum verba eorum.

19 Sed (inquam ego) num Israël non cognovit Deum? Primus Moses dicit, Ego ad emulationem provocabo vos per gentem quæ

non

non est gens; per gentem intelligentiæ expertem ad iram vos provocabo.

20 Esaias autem utitur audaciâ dicitque, Inventus sum ab iis qui me non quærebant: manifestus factus sum iis qui de me non interrogabant.

21 Adversus Israelem autem dicit, Toto die expandi manus meas ad populum contumacem & contradicentem.

C A P. XI.

Judeorum ejectio quemodo intelligenda, & quem usum eiga nos habere debeat.

NUM igitur (inquam ego) abjecit Deus populum illum suum? Absit: nam & ego Israelita sum, ex semine Abrahami, tribûs Benjaminis.

2 Non abjecit Deus populum illum suum quem præcognovit. An nescitis de Elia quid dicit Scriptura? quomodo interpeilet Deum adversus Israelem, dicens,

3 Domine prophetas tuos occiderunt, & altaria tua suffoderunt; & ego relictus sum solus, & petunt animam meam.

4 Sed quid dicit ei divinum responsum? Fecit ut remanserint mihi septem millia virorum qui non flexerunt genu *imagini* Baalis.

5 *Ita* igitur & hoc tempore reservatio secundum electionem gratiam facta est.

6 Quod si per gratiam, non jam ex operibus; alioquin gratia jam non est gratia: sin ex operibus, jam non est gratia; alioquin opus jam non est opus.

7 Quid igitur? quod requirit Israel, hoc non est adeptus: sed electi assequuti sunt, reliqui verò occalluerunt,

8 (Sicut scriptum est, Dedit eis Deus spiritum soporis; oculos ut

non cernant, & aures ut non audiant) usque ad hodiernum diem.

9 Et David dicit, Fiat mentis eorum in laqueum, & tendiculum, & offendiculum, & talionem ipsorum.

10 Obtenebrentur oculi eorum ut non cernant; & tergum eorum semper incurva.

11 Num igitur (inquam ego) impegerunt ut caderent? Absit: sed per eorum offensam salus est gentibus, ut eos ad æmulationem provocaret.

12 Quod si eorum offensam est pulentia mundi, & diminutio eorum opulencia gentium; quanto magis plenitudo ipsorum?

13 Nam (quod vobis dico gentibus, quatenus ego quidem sum apostolus gentium) ministerium meum illustro.

14 Ut experiar si quo modo æmulationem provocem contra guineos meos, & servem aliquem ex ipsis.

15 Nam si abjectio eorum reconciliatio mundi, quæ est sumptio, nisi vita ex mortuis.

16 Quod si primitiæ sapientie sancta etiam massa: & si massa sancta est, etiam rami.

17 Quod si nonnulli rami fracti sunt, tu verò quum esset alter, insitus es pro ipsis, & princeps radicis ac pinguedinis factus es;

18 Ne gloriari adversus ramos quod si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te.

19 Dices igitur, defracti sumus mi ut ego insererer.

20 Benè: per incredulitatem fracti sunt, tu verò per fidem ne effector animo, sed meritis.

21 Nam si Deus naturalibus mis non pepercit, vide ne tibi que non parcat.

22 Vide igitur benignitatem

præcitatam severitatem Dei : in eos
quidem qui ceciderunt præcitatam
severitatem : in te verò benigni-
tatem, si permaneris in benigni-
tate ; alioquin & tu excideris
23 Sed & illi, si non perman-
eant in invidie itate, inferentur :
volens enim est Deus rursus eos
conferere.

24 Etenim si tu ex naturali ex-
pectatus es oleastro, & præter natu-
ræ institus es in veram oleam :
quanto magis illi qui naturales sunt
inferentur propriæ oleæ ?

25 Non im enim vos ignorare,
patres, mysterium hoc (ut ne-
scitis apud vosmetipsos sapientes)
condemnationem ex parte Israeli e-
venisse, tantisper dum plenitudo
gentium introierit,

26 Et ita totus Israel servabi-
t : sicut scriptum est, Veniet ex
Sion ille liberator, & avertet im-
punitates à Jacob.

27 Et hoc est illis à me pactum,
num abstulero peccata ipsorum.

28 Itaque quod ad evangelium
concernet, sunt inimici propter vos :
quod ad electionem autem, di-
ci propter patres.

29 Nam dona illa, & illa vo-
luntatis Dei ejusmodi sunt, ut eo-
rum ipsam pœnitere non possit.

30 Sicut enim & vos quondam
inobedientes fuistis Deo, nunc
obtemperantes estis misericordiam conse-
crati per istorum contumaciam :

31 Sic & isti nunc inobedien-
tes fuerunt, ut per vestram mise-
ricordiam & ipsi misericordiam
consequantur.

32 Conclusit enim Deus omnes
in inobedientiam, ut omni-
um illorum miseretur.

33 O profundas divitias tam-
en tam cognitionis Dei !
inimicabilis sunt ejus judi-
cia & ejus viæ impervestigabiles !

34 Quis enim cognovit mentem

Domini ? aut quis ei fuit à consilio ?

35 Aut quis prior dedit ei, &
reddetur ei ?

36 Nam ex eo, & per eum,
& in ipsum sunt omnia : ipsi sit
gloria in secula. Amen.

C A P. XII.

*Parænesis ad cultum Dei gratum,
ad dilectionem mutuam, & ini-
micorum.*

Adhortor igitur vos, fratres, per
miserationes Dei, ut sistatis
corpora vestra hostiam vivam, sanctam,
placeat tem Deo, rationalem
illum cultum vestrum.

2 Et ne vos configurate seculo
istius : sed transformate vos per re-
novationem mentis vestræ, ad hoc
ut probetis quæ sit voluntas Dei
bona illa, placens ac perfecta.

3 Enimvero per gratiam quæ
mihi data est, edico cuivis ver-
santi inter vos, ne supra modum
sapiat ultra quam oportet sapere :
sed sapiat ad sobrietatem, prout
cuique Deus partitus est mensu-
ram fidei.

4 Quemadmodum enim in uno
corpore membra multa habemus,
membra verò omnia eandem non
habent actionem :

5 Ita multi unum corpus sumus
in Christo, singulatum autem alii
aliorum membra.

6 Habentes autem diversa dona
pro gratia quæ nobis data est, sive
prophetiam, prophætemus pro pro-
portionem fidei :

7 Sive ministerium, versemur
in ministrando : tum is qui do-
cet, in docendo :

8 Tum qui exhortatur, in ex-
hortatione : qui distribuit, cum
simplicitate : qui præst, cum di-
ligentia : qui miseretur, cum hila-
ritate.

9 Charitas esto minimè simulata.
Estote abhorrentes à malo, agglu-
tinati bono ;

T 10 Fra-

10 Fraternali charitate alii ad alios amandos propensi; honore alii aliis praeuntes;

11 Studio minime ignavi; spiritu ferventes; Domino servientes;

12 Spe gaudentes; in afflictione subsistentes; in oratione perdurantes;

13 Usibus sanctorum communicantes; hospitalitatem sectantes.

14 Benedicite iis qui vos infestantur; benedicite, *inquam*, & ne imprecamini.

15 Gaudete cum gaudentibus, & flete cum fentibus;

16 Itidem alii in alios affecti; non elate de vobis sit sentientes, sed humilibus obsecundantes. Ne estote prudente, apud vosmet ipsos

17 Nemini malum pro malo vicissim reddentes; procurantes honesta in omnium hominum conspectu:

18 Si fieri potest, quantum in vobis est, cum omnibus hominibus in pace viventes:

19 Non ipsi vosmet ulciscentes, dilecti, sed date locum irae: scriptum est enim, *Meum est ulcisci*; ego rependam, dicit Dominus.

20 Itaque si estur inimicus tuus, ciba eum: si sitis, da ei potum: hoc enim si feceris, carbones ignis coacervabis in caput ejus.

21 Ne vincitor à malo, sed vince bono malum.

C A P. XIII.

Magistratui obedientiam, & omni homini officia dilectionis exhibendi.

OMnis anima potestatibus supereminentibus subiecta esto: non enim est potestas nisi à Deo: & quæ sunt potestates, sunt à Deo ordinatæ.

2 Itaque quisquis obstitit potestati, Dei ordinationi obstitit; qui autem obstitunt, ipsi sibi condemnationem asseunt.

3 Nam magistratus non sunt metui bonis operibus, sed malis. Vis autem non metuere potestatem? quod bonum est facito, & laudem ab ipso obtinebis.

4 Dei enim minister est tuo bono. Quod si feceris quod malum est, metue: non enim frustra gladium gerit: nam Dei minister est, vindex ad iram ei qui quod malum est fecerit.

5 Quapropter necesse est sibi non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.

6 Propter hoc enim etiam tributa solvitis, siquidem ministri Dei sunt in hoc ipsum incumbentes.

7 Reddite igitur omnibus quod debetur; cui tributum d. betur tributum; cui vectigal, vectigal; cui timor, timorem; cui honorem.

8 Nemini quicquam debetur nisi hoc, ut alii alios diligamus: nam qui diligit alterum legem implevit.

9 Siquidem illud, Non moechaberis, Non occides, Non furaberis, Non falsum testimonium dices, Non concupisces, & si quod aliud est præceptum, in hoc summone summatim comprehenditur, nempe, Diliges proximum tuum sicut teipsum.

10 Charitas proximum non afficit malo: itaque charitas est completio legis.

11 Idque perspectâ opportunitate, quod videlicet tempus ipsi nostri à somno expergescendum nunc enim propius nos est talis, quam quum credidimus.

12 Nox processit, dies autem propinquat: abiciamus igitur opera tenebrarum, & induamus habitum qui luci conveniat.

13 Ut interdiu, composcimus: non in comessatione.

is & ebrietatibus, non cubis ac lasciviis, non lite & vidia:

14 Sed induimini Domino Jesu Christo, & carnis curam ne habete ad extendas cupiditates.

C A P. XIV.

Graves non offendendos: sed libertatem nostram ad edificationem esse diligentem.

Um vero qui fide est infirmus assumite, non tamen ad alterationes disceptationum.

2 Alius quidem credit edi licere quidvis: alius autem fide infirmus edit olera.

3 Qui edit, non edentem ne pro nihilo habeto: & qui non lit, edentem ne condemnato: deus enim eum adsumpsit.

4 Tu quis es qui condemnas eum famulum? proprio Domino perstat aut cadit: stabiliet autem; potest enim Deus in stabilire.

5 Alius quidem aestimat diem & noctem; alius autem peraeque aestimat quemvis diem. Unusquisque in animo suo plenè certus esto.

6 Qui curat diem, Domino curat; & qui non curat diem, Domino non curat. Qui edit, Domino edit; gratias enim agit Deo: & qui non edit, Domino non edit, & gratias agit Deo:

7 Nullas enim nostrum sibiipsi vit, & nullas sibiipsi moritur.

8 Nam sive vivimus, Domino vivimus; sive morimur, Domino morimur; sive igitur vivamus, sive moriamur, Domini sumus.

9 Ad hoc enim Christus & mortuus est, & resurrexit, & resurrexit, ut & mortuis & viventibus dominetur.

10 Tu verò cur condemnas fra-

trem tuum? aut etiam tu cur pro nihilo habes fratrem tuum? Omnes enim sistemur apud tribunal Christi.

11 Scriptum est enim, Vivo ego, dicit Dominus, certè mihi sese flectet omne genu, & omnis lingua palam agnoscat Deum.

12 Nempe ergo unusquisque nostrum de seipso rationem reddet Deo.

13 Ne amplius igitur alii a'ios judicemus: sed hic potius adhibete iudicium, ut ne fratri proponatis quidpiam ad quod impingat vel offendat.

14 Novi, & persuasum habeo per Dominum Jesum, nihil esse impurum per se: sed ei qui reputat aliquid esse impurum, id ei impurum esse.

15 Verùm si propter escam frater tuus tristitiâ afficitur, non iam secundum charitatem ambulas. Ne escâ tuâ illum perditio pro quo Christus mortuus est.

16 Ne vestrum igitur bonum blasphemator.

17 Non enim est regnum Dei esca & potus, sed iustitia, & pax, & gaudium per Spiritum sanctum.

18 Nam qui per hæc servit Christo, placet Deo, & probatus est hominibus.

19 Nempe igitur quæ ad pacem faciunt se'itemur, & quæ ad mutuam ædificationem.

20 Ne cibi cau a destrue opus Dei. Omnia quidem munda: sed malum est homini qui edens impingit.

21 Bonum est non edere carnes, neque bibere vinum, neque quicquam facere, in quo frater tuus impingit, vel offenditur, vel infirmus est.

22 Tu fidem habes: apud te metipsum habe in conspectu Dei.

Beatus qui non condemnat seipsum in eo quod approbat.

23 Qui verò dubitat, si egerit, condemnatus est, quoniam non edit ex fide: quicquid verò ex fide non est, peccatum est.

C A P. XV.

Exemplo Christi jubentur fratres robur suum conferre ad confirmandos infirmos.

Debemus autem nos, qui firmi sumus, infirmitates imbecillorum portare, ac non indulgere nobi ipsis.

2 Itaque unusquisque nostrum proximo placeat in bonum, id est, ad eius ædificationem.

3 Etenim Christus non placuit sibi ipsi; sed, sicut scriptum est, Convicia eorum qui conviciantur tibi, inciderunt in me.

4 Nam quæ ante scripta sunt, ad nostram doctrinam ante scripta sunt; ut per tolerantiam & consolationem Scripturarum spem habeamus.

5 Deus autem auctor tolerantie & consolationis det vobis ut itidem alii in alios affecti sitis, secundum Christum Jesum:

6 Ut concorditer uno ore glorificetis Deum ac Patrem Domini nostri Jesu Christi.

7 Propterea assumite alii alios, sicut & Christus assumpsit nos in gloriam Dei.

8 Illud autem dico, Jesum Christum ministrum fuisse circumcisionis, pro Dei veritate, ut confirmaret promissiones patrum:

9 Et ut gentes pro misericordia glorificent Deum: sicut scriptum est, Propterea celebrabo te inter gentes, & nomini tuo psallam.

10 Et rursum dicite, Hæc estis gentes cum populo eius:

11 Et rursum, Laudate Domi-

num omnes gentes, & collaudate eum omnes populi.

12 Et rursum Ezechiel dicit, Erig radix Jesse, & qui exurgat ad imperandum gentibus, in ipso gentes sperabunt.

13 Utinam verò Deus spei impleat vos omni gaudio & pace credendo, ut spe exundetis per virtutem Spiritus sancti.

14 Persuasum autem habeo & ipse ego de vobis, fratres mei, quod ipsi per vos pleni sitis bonitate, impleri omni cognitione, & qui possitis etiam vos mutuo adnoscere.

15 Audaculè verò scripsi vobis, fratres, aliquatenus, veluti commonefaciens vos, propter gratiam quæ data est mihi à Deo,

16 Ad hoc ut sim minister Jesu Christi apud gentes, operans evangelio Dei, ut oblatio gentium fiat accepta, sanctificata per Spiritum sanctum.

17 Habeo igitur quod glorier per Christum Jesum, in iis quæ ad Deum pertinent.

18 Non enim sustinuerim quicquam loqui quod non effecerit Christus per me, adducens ad obedientiam gentibus, verbis & factis.

19 Virtute signorum ac prodigiorum, virtute Spiritus Dei adeo ut ab Hierosolyma & circumiacentibus regionibus, usque ad Illyricum impleverim prædicandi evangelii Christi munus.

20 Ita porro convendens evangelizare, non ubi nominatus esset Christus, ut ne super alienum fundamentum ædificarem:

21 Sed sicut scriptum est, Quibus non est annunciatum de eo videbunt; & qui non audierunt intelligunt.

22 Quapropter etiam sæpe in-

hibitus sum venire ad vos.

23 Nunc verò, quum non amplius habeam locum in his regionibus, summum autem desiderium habeam veniendi ad vos a multis annis,

24 Quando proficiscar in Hispaniam, veniam ad vos: spero enim fore, ut *isthac* præteriens conspiciam vos, & à vobis deducar illic; si tamen vestra consuetudine prius ex parte expletus fuero.

25 Nunc autem proficiscor Hierosolimam, ministrans sanctis.

26 Libuit enim Macedoniae & Achaiae conferre aliquid in pauperes sanctos qui sunt Hierosolymis

27 Libuit enim *eis*, inquam, & contributores eorum sunt: nam si spiritualia ipsorum bona gentibus communicata sunt, debent etiam in carnalibus eis ministerio adesse.

28 Hoc igitur ubi perfecero, & contributores contignavero hunc fructum, mibo istac in Hispaniam.

29 Scio verò me, quum veniam ad vos, cum plena benedictione angeli Christi venturum.

30 Precor autem vos, fratres, per Dominum nostrum Jesum Christum, & per charitatem Spiritus, ut mecum ceteris *v. stris* prociis apud Deum precibus;

31 Ut liberer à contumacibus Iudae, utque ministerium hoc meum erga Hierusalem acceptum sanctis.

32 Ut cum gaudio veniam ad vos per voluntatem Dei, unaque obliuiscens refocilletur.

33 Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen.

C A P. XVI.

Salutat complures, & monet ut caveant sibi à dissidiorum auctoribus.

Commendo autem vobis Phœben sororem nostram, quæ est ministra ecclesiæ Cenchreensis;

2 Ut eam excipiat in Domino convenienter sanctis, & assistis ei, quacunque in re ipsi usus fuerit vobis: nam hæc tum multis hospitium præbuit, tum mihi etiam ipsi.

3 Salutate Priscam & Aquilam, adiutores meos in Christo Jesu:

4 Qui pro anima mea suam ipsorum cervicem supponuerunt: quibus non ego solus gratias ago, sed etiam omnes ecclesiæ gentium)

5 Item ecclesiam quæ in domo eorum est. Salutate Epnetum mihi dilectum, primitias Achaiae in Christo.

6 Salutare Mariam, quæ multum laboravit erga nos.

7 Salutare Andronicum & Juniam, cognatos meos, & concipivos meos, qui sunt insignes inter apostolos, qui etiam ante me fuerunt in Christo.

8 Salutate Ampliam dilectum mihi in Domino.

9 Salutate Urtanum, adiutorem nostrum in Christo, & Stachyn mihi dilectum.

10 Salutare Apellem, probatum in Christo: salutare eos qui sunt ex Aristobuli familiaribus.

11 Salutare Herodionem cognatum meum: salutare eos qui sunt ex Narcissi familiaribus, eos, inquam, qui sunt in Domino.

12 Salutate Tryphenam & Tryphosam, quæ laborant in Domino: salutare Persida mihi dilectam, quæ multum laboravit in Domino.

13 Salutate Rufum electum in Domino, & matrem ejus ac meam,

14 Salutate Afyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermem, & qui cum iis sunt fratres.

15 Salutate Philologum, & Juliam, Nereum, & sororem ejus, & Olympam, & qui cum iis sunt omnes sanctos.

16 Salutate alii alios osculo sancto. Salutant vos ecclesie Christi.

17 Precor autem vos, fratres, ut observetis diffidiorum & offendiculorum auctores, contra doctrinam quam vos didicistis; & declinetis ab eis.

18 Nam qui ejusmodi sunt, Domino nostro Jesu Christo non servant, sed suo ventri: & per blandiloquentiam & assentationem corda hominum minimè malorum seducunt.

19 Vestra enim obedientia ad omnes pervenit. Gaudeo igitur quod ad vos attinet: sed volo vos sapientes quidem esse in rebus bonis, simplices verò in malis.

20 Porro Deus pacis conteret Satanam sub pedes vestros citò.

Gratia Domini nostri Jesu Christi sit vobiscum. Amen.

21 Salutat vos Timotheus adjutor meus, & Lucius, & Jason, & Sosipater, cognati mei.

22 Salutat vos in Domino ego Tertius, qui descripsi epistolam.

23 Salutat vos Gaius hospes meus & ecclesie totius; salutat vos Erastus procurator urbis, & Quartus frater.

24 Gratia Domini nostri Jesu Christi sit cum omnibus vobis. Amen.

25 Ei verò qui potest vos stabilire, secundum evangelium meum & præconium Jesu Christi ex revelatione mysterii quod a temporibus secularibus tacitum fuit;

26 Nunc verò factum est manifestum, & per scripturas propheticas, ex imperio æterni Dei, ad obedientiam fidei, omnibus gentibus notificatum;

27 Soli, inquam, sapienti Deo gloria per Jesum Christum in secula. Amen. Ad Romanos scriptum fuit Corintho, per Phœbeniam Cenchreenis ecclesie.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD CORINTHIOS.

C A P. I.

Ad diffidia repimenda, animos à mundi sapientia ad crucem Christi revocat.

PAulus vocatione apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Sosithenes frater,

2 Ecclesie Dei quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Jesu, vocatis sanctis, cum omnibus qui invocant nomen Domini nostri

Jesu Christi, quovis loco, Dominus inquam, tum ipsorum, tum nostrorum.

3 Gratia vobis & pax à Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo semper de vobis, ob gratiam Dei quæ data est vobis in Christo Jesu:

5 Quòd in omnibus ditati sitis in ipso, omni loquendi facultate, & omni cognitione;

6 Prout testimonium Christi confirmatum fuit in vobis.

7 Adeò ut nullo dono deficiamini, exspectantes dum reveletur Dominus noster Iesus Christus.

8 Qui Deus etiam confirmabit vos usque ad finem inculpatis, in diem Domini nostri Iesu Christi.

9 Fidelis est Deus, per quem vocati estis in communionem filii ipsius Iesu Christi Domini nostri.

10 Precor autem vos, fratres, per nomen Domini nostri Iesu Christi, ut idem loquamini omnes, & non sint inter vos dissidia, sed sitis imitatie eadem mente, & eadem sententia.

11 Declaratum est enim mihi de vobis, fratres mei, à domesticis Chloes, quod lites sint inter vos.

12 Hoc autem dico, singulos vestrum dicere, Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollò, ego verò Cephe, at ego Christi.

13 Num dispersitus est Christus? num Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomen Pauli baptizati fuistis?

14 Grarias ago Deo meo, quòd neminem vestrum baptizaverim, nisi Crispum & Gaium:

15 Ut ne quis dicat me in meum nomen baptizasse.

16 Baptizavi autem etiam Stephanæ familiam: cæterum haud scio num quem alium baptizaverim.

17 Non enim misit me Christus baptizari, sed ut evangelizem: non tamen cum dicendi gratia, ne inanis reddatur crux Iesu.

18 Nam sermo ille de cruce ille idem qui pererunt stultitia est; sed qui servantur, id est, non perierunt, potentia Dei est.

19 Scriptum est enim, Abolebo sapientiam sapientum, & intelligentiam intelligentium tollam è medio.

20 Ubi sapiens? ubi Scriba? ubi disquisitor sæculi illius? nonne intatnavit Deus sapientiam mundi huius?

21 Nam postquam in Dei sapientia mundus non cognovit Deum per istam sapientiam, libuit Deo per stultitiam prædicationis servare credentes.

22 Quandoquidem & Judæi signum petunt, & Græci sapientiam quarunt.

23 Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem offendiculum, Græcis verò stultitiam:

24 Ipsi autem vocatis, tum Judæis, tum Græcis, Christum Dei potentiam ac Dei sapientiam.

25 Nam stultitia Dei sapientior est quam homines; & infirmitas Dei validior est quam homines.

26 Cernitis enim vocationem vestram, fratres; vos videlicet non esse multos sapientes secundum carnem, non multos potentes, non multos nobiles.

27 Verùm quæ stulta sunt mundo elegit Deus, ut pudefaciat sapientes: & quæ sunt infirma mundi elegit Deus, ut pudefaciat valida:

28 Et quæ ignobilia sunt in mundo, & pro nihilo habita, elegit Deus; & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt aboleat:

29 Ut ne gloriatur ulla caro in eius conspectu.

30 Sed ex ipso vos estis in Christo Iesu, qui factus est nobis sapientia à Deo: iustitiaque, & sanctificatio, & redemptio.

31 Ut fiat sicut scriptum est, Qui

Qui gloriatur, in Domino gloria-
tor.

C A P. II.

*Mysteria Christi crucifixi non ser-
monis elegantia, sed spiritus evi-
dentiâ predicari, qui a non ani-
malibus, sed spiritualibus suscep-
tibi. ia.*

EGO igitur quum venirem ad
vos, fratres, veni non cum
eminentia orationis aut sapientiæ,
annuncians vobis testimonium
Dei.

2 Non enim statui quicquam
scire inter vos, nisi Iesum Chri-
stum, eumque crucifixum.

3 Sed fui ego cum infirmitate,
& timore, ac tremore multo apud
vos.

4 Neque oratio mea & preconii-
um meum *versatum est* in persua-
soriis humanæ sapientiæ verbis,
sed in demonstratione spirituali &
potente.

5 Ne fides vestra consistat in
sapientia hominum, sed in poten-
tia Dei.

6 Sapientiam verò loquimur in-
ter adultos; sapientiam autem non
seculi huius, neque principum se-
culi huius qui abolentur:

7 Sed loquimur sapientiam Dei
*latentem in mysterio, id est occul-
tam illam quam præfinierat Deus
ante secula ad gloriam nostram:*

8 Quam nemo principum seculi
huius cognovit: nam si cognovis-
sent, nequaquam Dominum gloriæ
crucifixissent.

9 Sed *predicamus, sicut scriptum
est, quæ oculus non vidit, nec au-
ris audivit, nec in mentem homi-
nis venerunt, quæ paravit Deus iis
à quibus ipse diligitur.*

10 Nobis autem Deus *ea rete-
xit per spiritum suum: Spiritus
enim omnia scrutatur, etiam pro-
funditates Dei.*

11 Quis enim hominum novit
ea quæ sunt hominis, nisi spiritus
hominis qui est in eo? ita etiam
ea quæ sunt Dei nemo novit nisi
spiritus Dei.

12 Nos verò non spiritum mun-
di accepimus, sed spiritum qui est
ex Deo; ut sciamus quæ Deus est
nobis gratificatus:

13 Quæ etiam loquimur, non
sermonibus quos docet humana sa-
pientia, sed quos docet Spiritus
sanctus, spiritualia cum iis quæ
ipsa spiritualia sunt conferentes.

14 Animalis autem homo non
est capax eorum quæ sunt Spiritus
Dei; sunt enim ei stultitia, nec
potest ea cognoscere, quia spiritua-
liter dijudicantur.

15 At spiritualis dijudicat qui-
dem omnia, ipse verò à nemine
dijudicatur.

16 Quis enim novit mentem
Domini, qui instructurus sit eum?
nos autem mentem Christi habemus.

C A P. III.

*Gloriantes in ministris remittuntur
ad Christum totius ædificii fun-
damentum; cui superædificanda
non humana & carnalia, sed
quæ probam sustinere possint.*

EGO porro, fratres, non potui
loqui vobis ut spiritualibus,
sed *loquutus sum ut carnalibus, id
est, ut infantibus in Christo.*

2 Latetis potius vos alui, & non
esca: nondum enim poteratis
ferre; imo ne tunc quidem adhuc
potebatis.

3 Nam adhuc carnales estis,
quum enim inter vos sint invidia
& contentio, & dissidia, nonne car-
nales estis, & secundum homines
ambulatis?

4 Etenim quum dicit aliquis
Ego quidem sum Pauli, alter vero
Ego sum Apollo; nonne carnales
estis?

5 Quis igitur est Paulus, quis autem Apollos, nisi ministri per quos credidistis, & ut cuique Dominus dedit.

6 Ego plantavi, Apollos rigavit : sed Deus dedit crescendi vim.

7 Itaque nequē is qui plantat est aliquid, neue qui rigat ; sed Deus, qui dat crescendi vim.

8 Is verò qui plantat & is qui rigat unum sunt : unusquisque però suam mercedem accipiet secundum suum laborem.

9 Etenim Dei sumus administrati : Dei arvom, Dei adificium estis.

10 Secundum gratiam Dei quæ data est mihi, ut peritus architectus fundamentum statui ; alius autem superædificat. Porro quisne videat quomodo superædificet.

11 Nam fundamentum aliud nemo potest statuere præter id quod positum est, quod est Jesus Christus.

12 Quòd si quis superædificet per fundamentum hoc aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, fornum, stipulam :

13 Cuiusque opus manifestum erit ; dies enim id declarabit : tunc enim per ignem revelabitur : & cuiusque opus qualis sit, ignis probabit.

14 Si cuius opus manserit quod superædificaverit, mercedem accipiet.

15 Si cuius opus exustum fuerit, damnum faciet : ipse verò servabitur ; ita tamen ut per ignem.

16 An nescitis vos esse templum Dei, & Spiritum Dei habitare in vobis ?

17 Si quis templum Dei violat, nocet perdet Deus : nam templum Dei sanctum est, quod estis vos.

18 Nullus seipsum seducat : si quis scire videtur esse sapiens inter vos in hoc seculo, stultus fiat ut fiat sapiens.

19 Sapientia enim mundi huius stultitia est apud Deum : scriptum enim est, Caput sapientes in veritatem ipsorum :

20 Et rursus, Dominus novit disceptationes sapientum esse vanas.

21 Itaque nullus gloriatur in hominibus : omnia namque vestra sunt :

22 Et Paulus, & Apollos, & Cephas, & mundus, & vita, & mors, & presentia, & futura ; omnia, inquam, vestra sunt :

23 Vos autem Christi ; Christus verò Dei.

C A P. IV.

Imago fidelis dispensatoris in Paulo, cujus exemplum imitandum pr. ponitur.

Sic de nobis reputet homo ut de ministris Christi, & dispensatoribus mysteriorum Dei.

2 Quòd reliquum est autem, illud requiritur in dispensatoribus, ut quis fidus inveniat.

3 Mihi verò pro minimo est quòd à vobis didicer, aut ab humano iudicio : imo nec ipse me didicero.

4 Nullius enim rei mihi conscius sum : sed non per hoc iustificatus sum ; Dominus autem is est qui me iudicat.

5 Proinde ne ante præstitutum tempus quicquam sciam, id est, usque dum venerit Dominus, qui & illustraturus est res tenebris occultatas, & manifesta faciet consilia cordium : ac tunc laus erit unicuique à Deo.

6 Hec autem, fratres, figurà quadam trans tuli ad meipsum & Apolo, propter vos ; ut in nobis dei cari

discatis supra id quod scriptum est sint viae meae in Christo, sicut ubi non sapere; ut ne alius pro alio que in omnibus ecclesiis doceo. in semini adversus alium.

7 Quis enim te ab aliis discer- non sum venturus ad vos, inflati nit? quid autem habes quod non sunt quidam.

receperis? quod si etiam accepi- 19 Sed veniam citò ad vos, si stis, quid gloriaris quasi non ac- Dominus voluerit, & cognoscam ceperis? non verba istorum inflatorum,

8 Jam saturati estis, jam ditati sed *spiritualem* potentiam. estis, absque nobis regnum adepti 20 Non enim in verbis *scitum* estis: atque utinam sane regnum *est* regnum Dei, sed in *Spiritu* adepti sitis, ut & nos vobis con- potentia. regnemus.

9 Deus enim, puto, nos ultimos 21 Quid vultis? cum virga ve- apostolos spectandos proposuit, ut niam ad vos, an cum charitate, & spiritu lenitatis? mori addictos: nam spectaculum facti sumus mundo, & angelis, & hominibus.

10 Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo; nos infirmi, vos autem validi; vos gloriosi, nos ignominiosi.

11 Ad hoc usque tempus & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cadimur, & incertis sedibus erramus.

12 Et laboramus, operantes propriis manibus: convictis affecti benè precamur: si qui nos persequantur, sufferimus.

13 Infamati precamur: tanquam purgamenta mundi facti sumus, & *tanquam* omnium ramentum nunc usque.

14 Non ut vos pudore suffundam hæc scribo. sed ut filios meos dilectos admoneo.

15 Nam etsi decem millia paedagogorum habeatis in Christo, at non multos patres *habetis*: in Christo enim Jesu per evangelium ego vos genui.

16 Precor vos igitur, imitatores mei estote.

17 Propterea misi vobis Timotheum, qui est filius meus dilectus & fidelis in Domino, qui vobis in memoriam revocabit quæ sacrificatum est, nempe Christus

18 Cæterum perinde quasi ego non sum venturus ad vos, inflati

19 Sed veniam citò ad vos, si Dominus voluerit, & cognoscam non verba istorum inflatorum,

20 Non enim in verbis *scitum* est regnum Dei, sed in *Spiritu* potentia.

21 Quid vultis? cum virga veniam ad vos, an cum charitate, & spiritu lenitatis?

C A P. V.

Incestum jubet excommunicari, & sine fermento vitiorum pascha celebrare.

Ommino auditur esse inter vos scortatio, & ejusmodi scortatio quæ ne inter gentes quidem nominatur, adeò ut quis uxorem patris habeat.

2 Et vos inflati estis, ac non potius luxistis, ut tolleretur medio vestri qui facinus hoc patravit.

3 Enimvero ego ut absens corpore, præsens autem spiritu, jam ut præsens judicavi, ut is qui hoc ita perpetravit,

4 Vobis & meo spiritu in nomine Domini nostri Jesu Christi congregatis, cum potestate Domini nostri Jesu Christi;

5 Ejusmodi, *inquam*, homo tradatur Satanæ ad exitium carnis, spiritus salvus sit die illo Domini Jesu.

6 Non est bona gloriatio vestra an nescitis paululo fermenti tam massam fermentari?

7 Expurgate igitur vetus fermentum, ut estis fermenti expertes; enim pascha nostrum pro nobis sacrificatum est, nempe Christus

8 Itaque festum agitemus, non fermento veteri, nec fermento malitiæ & nequitiae; sed non fermentatis panibus sinceritatis & veritatis.

9 Scripsi vobis in epistola, ne commisceamini cum scortatoribus.

10 At non omnino cum scortatoribus mundi huius, aut avaris, aut apacibus, aut idololatriis; alioquin debetis scilicet è mundo exire.

11 Nunc autem scripsi vobis ne commisceamini, id est, si quis cum frater nominetur, sit scortator, aut alieni avidus, aut idololatra, aut conviciator, aut ebrius, aut rapax, cum ejusmodi, *inquam* eda is quidem.

12 Quid enim mea interest etiam de extraneis judicare; nonne illis qui inter vos sunt vos judicatis?

13 De extraneis verò Deus judicat. Tollite igitur illum in pro-
mex vobis ipsis.

C A P. VI.

intentiones forenses, & templi spiritualis profanationes redarguntur.

Utinam aliquis vestrum, negotium habens adversus alterum, scio experiri sub injustis, ac sub sanctis?

2 An ignoratis sanctos mundum scaturus? quòd si per vos judicatur mundus, indigni estis ministeriis iudicis?

3 An ignoratis fore ut angelos scemus? nedum ut quæ ad vitam usum pertinent non judicemus?

4 Itaque si judicia habeatis de quæ ad huius vitæ usum pertinent, eos qui nullo loco habentur de lesia, eos, *inquam*, in subse-
collocare.

5 ad pudorem vobis incutien-
loquor. Itane non est inter

vos sapiens, ne unus quidem, qui possit decernere inter fratres suos?

6 Sed frater cum fratre iudicio experitur, idque sub infidelibus.

7 Jam igitur omnino defectus in vobis est, quòd judicia habeatis inter vosmetipsos: quare non potius injuriam patimini? cur non potius damnum accipitis?

8 At vos in iuriâ afficitis, & fraudatis, idque fratres.

9 An ignoratis injustos non esse Dei hereditatem possessuros? Ne eratis: neque scortatores, neque idololatrae, neque mæchi, neque molles, neque qui concumbunt cum masculis,

10 Neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque convivatores, neque rapaces regni Dei hereditatem possidebunt.

11 Et hæc eratis quidam: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini Jesu, & per spiritum Dei nostri.

12 Omnia mihi licent; at non omnia conducunt: omnia mihi licent, at ego non redigam sub ullius rei potestatem.

13 Esca ventri destinata sunt, & venter escis. Deus autem & hunc & eas abolebit. Corpus verò non scortationi, sed Domino, & Dominus corpori.

14 Deus autem & Dominum suscitavit, & nos suscitabit potentia sua.

15 An ignoratis corpora vestra esse membra Christi? Num igitur sublata membra Christi faciam scorti membra? Absit.

16 An ignoratis eum qui agglutinatur scorto, unum esse corpus cum scorto? Erunt enim, inquit, qui duo erant, caruna.

17 Qui verò agglutinatur Domino, unus cum eo spiritus est.

18 Fugite

18 Fugite fornicationem. *omne* peccatum quod fecerit homo, extra corpus est : sed qui fornicatur, in proprium corpus peccat.

19 An ignoratis corpus vestrum esse templum Spiritus sancti, qui est in vobis, quem habetis a Deo, neque vos esse vestri juris?

20 Nam empi estis pretio : glorificate igitur Deum in corpore vestro, & in spiritu vestro, quæ sunt Dei.

C A P. VII.

Quæsitis Corinthiorum de conjugio, de vocatione temporalis, & virginitate, respondetur.

Cæterum de quibus mihi scripsistis, bonum fuerit viro mulierem non attingere.

2 Sed propter fornicationes suam quisque uxorem habeto, & proprium quæque virum habeto.

3 Uxori vir debitam benevolentiam reddito : similiter autem & uxor viro.

4 Uxor proprium corpus non habet in potestate, sed vir : similiter autem & vir proprium corpus non habet in potestate, sed uxor.

5 Ne fraudate alter alterum, nisi siquid ex consensu ad tempus, ut vacetis jejuniis & precibus : & rursus simul convenite, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.

6 Hoc autem dico ex concessione, non ex imperio.

7 Nam velim omnes homines esse ut & ipse sum : sed unusquisque proprium donum habet ex Deo ; alius quidem ita, alius autem ita.

8 Dico autem celibibus & viduis, bonum eis est si sic manserint ut & ego *maneo*.

9 Quod si se non continent, ma-

trimonium contrahant : nam melius est matrimonium contrahere quam uri.

10 Iis autem qui matrimonio juncti sunt mando, non ego, sed Dominus. Uxor a viro ne sese ipsa separato.

11 Quod si separavit, maneat cælebs, aut viro reconciliator : & vir uxorem ne dimittito.

12 Reliquis autem ego dico, non Dominus. Si quis uxorem habeat infidelem, quæ consentiat ad habitandum cum eo, ne eam dimittito.

13 Et uxor quæ habet virum infidelem, qui consentiat ad habitandum cum ea, ne eum dimittito.

14 Maritus enim infidelis sanctificatus est in uxore, & uxor infidelis sanctificata est in viro : alioqui certe liberi vestri impuri essent ; nunc autem sancti sunt.

15 At si infidelis sese separat a servo : non esto servus subiectus frater aut soror in habitatione *rebus* : sed ad pacem vocavit nos Deus.

16 Ecquidem enim noster, uxor an virum sis servatura ? aut eam quid nostri, vir, an uxorem servaturus ?

17 Sed ut unicuique *donum* paratus est Deus, ut unumquemque vocavit Dominus, ita ambulet & ita in ecclesiis omnibus constituo.

18 Circumcisis aliis vocatus est ? ne attrahat *præputium* : si præputio aliquis vocatus est, circumcidatur.

19 Circumcisio nihil est, præputium nihil est, sed observatio præceptorum Dei.

20 Unusquisque in qua vocatus fuit, in ea maneat.

21 Servus vocatus es ? ne

21 Servus vocatus es? ne sit tibi curæ: sed si potes etiam liber fieri, potius eo utere.

22 Etenim qui in Domino vocatus est servus, libertus Domini est: similiter & qui liber vocatus est, servus est Christi.

23 Pretio empti estis; ne estote servi hominum.

24 Unusquisque in quo vocatus fuit, fratres, in hoc maneat apud Deum.

25 De virginibus autem impetum Domini non habeo: sed sententiam in hac re meam dico, cui Dominus per misericordiam dederit fidum esse.

26 Existimo igitur hoc bonum esse propter instantem necessitatem; bonum, inquam, esse homini ita esse.

27 Alligatus ex uxore? ne timeas dissolutionem: solutus es uxore? ne quære uxorem.

28 Quod si etiam duxeris uxorem, non peccasti: & si nuprit virgo, non peccavit: sed dissolutionem in carne habituri sunt si sunt huiusmodi. Ego verò vobis parco.

29 Hoc autem aio, fratres, sociam opportunum tempus est gustum in posterum; ut & qui debent uxores, sint ut non habentes;

30 Et qui sicut, ut non sicut; qui gaudent, ut non gaudentes; qui emunt, ut non obtinentes;

31 Et qui utantur hoc mundo, non abutentes: praterit enim ordo huius mundi.

32 Velim autem vos absque solitudine esse. Qui celebs est, solutus est de iis quæ sunt Domini, quomodo placiturus sit Domino.

33 At qui duxit uxorem, sollicitus est de iis quæ sunt mundi, quomodo placiturus sit uxori.

34 Discretæ sunt, ea quæ est uxor & ea quæ est virgo: quæ est celebs, sollicita est de iis quæ sunt Domini, ut sit sancta cum corpore tum spiritu; quæ verò nupta est, sollicita est de iis quæ sunt mundi, quomodo placitura sit viro.

35 Hoc autem dico vestro commodo: non ut laqueum vobis injiciam, sed ut decenter & aptè adhærescatis Domino, absque ulla distractione.

36 Cæterum si quis sese existimat indecorum in virginem suam committere, si florem ætatis excedat, & ita debet fieri; quod vult faciat, non peccat; jungantur matrimonio.

37 Qui verò stabilis perstat in corde, nec adigitur necessitate, sed in potestate habet propriam voluntatem, & hoc decrevit in corde suo, ut servet suam virginem; bene facit.

38 Itaque qui dat nuptum, bene facit: qui vero non dat nuptum, melius facit.

39 Uxor alligata est lege quamdiu vivit vir ipsius: quod si obdormierit vir ipsius, libera est ad cui velit nubendum; tantum in Domino.

40 Sed beator est, si ita maneat, secundum meam sententiam: videor autem mihi & ego Spiritum Dei habere.

C A P. VIII.

Cognitionem charitate frenandam docetur.

Cæterum de iis quæ idolis immolantur, scimus nos omnes cognitione esse præditos. Cognitio inflat, charitas verò ædificat.

2 Quod si quis sibi videtur aliquid scire, nondum quidquam novit, sicut oportet nosse.

3 Sed si quis diligit Deum, hic cognitus fuit ab eo.

4 De esu igitur eorum quæ idolis immolantur, scimus idolum nihil esse in mundo, & nullum esse Deum alium nisi unum.

5 Nam etiam sunt qui dicuntur dii, & in cælo, & in terra (sicut sunt dii multi, & domini multi)

6 Nobis tamen unus est Deus, Pater ille à quo omnia, & nos in ipso; & unus Dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.

7 Sed non in omnibus est ea cognitio: nonnulli enim cum conscientia idoli usque ad hoc tempus, ut idoli immolatum edunt: & conscientia eorum, infirma quum sit, inquinatur.

8 Caterum esca nos non commendat Deo: neque enim si edamus, amplius habemus; neque si non edamus, minus habemus.

9 Sed videte ne quo modo facultas illa vestra impingendi causa sit infirmis.

10 Etenim si quis viderit te illâ cognitione præditum in idoleo accumbere, nonne conscientia ipsius qui infirmus est, instruetur ad edendum ea quæ sunt idolis sacrata?

11 Et tuâ illâ cognitione frater infirmus, propter quem Christus est mortuus, peribit?

12 Ita autem peccantes in fratres, & vulnerantes ipsorum conscientiam infirmam, in Christum peccatis.

13 Quapropter si esca offenculo est fratri meo, non edam carnes in æternum, ne sim offenculo fratri meo.

C A P. IX.

Apostoli exemplum, quomodo libertas per charitatem sit coercenda, & corpus domandum ad usum salutis abstinendum.

NONne sum apostolus? nonne sum liber? nonne Iesum Christum Dominum illum nostrum vidi? nonne opus meum vos estis in Domino?

2 Si aliis non sum apostolus, at certe vobis sum: nam signum apostolatus mei vos estis in Domino.

3 Mea defensio apud eos qui in me inquirunt, hæc est,

4 Annon habemus facultatem edendi ac bibendi?

5 Annon habemus facultatem sororem, uxorem circumducendi, ut & reliqui apostoli, & fratres Domini, & Cephas?

6 An solus ego & Barnabas non habemus facultatem non operandi?

7 Quis militat propriis superdis unquam? quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? aut quis pascit gregem, & de lacte gregis non edit?

8 Num secundum hominem hæc dico? nonne etiam lex hæc dicit?

9 Nam in Moysi lege scriptum est, Non obligabis os bovi trituranti. Num boves curæ sunt Deo?

10 An hoc propter nos omnino dicit? propter nos enim hæc scriptum est: nam sub spe debet qui arat, arare; & qui triturat sub spe, spei suæ particeps esse.

11 Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nobis vestra carnalia mestuerimus?

12 Si alii sui in vos juris participes sunt, an non potius nos? atque non uti sumus jure isto: sed omnia regimus, ne interrompamus evangelium Christi.

13 An nescitis eos qui sacrificiis operantur ea quæ ex sacrificio sunt edere; & qui altari assident, altari participare?

14 Ita etiam Dominus constituit iis qui evangelium annunciant, ut ex evangelio vivant.

15 Ego tamen nullo istorum sum usus. Neque verò hæc scripsi, ut ita fiat in me: nam bonum est mihi mori potius, quam ut gloriationem meam aliquis inane reddat.

16 Etenim si evangelizem, non est quod glorier; necessitas enim mihi incumbit: vix autem mihi est nisi evangelizem.

17 Nam si volens hoc faciam, mercedem habeo; si invitatus, dispensatio credita est mihi.

18 Quæ igitur mihi est merces? ut quum evangelizem, gratuitum constituam evangelium Christi, ut ne abutar facultate mea in evangelio.

19 Nam quamvis liber sim ab omnibus, omnibus meipsum servum feci, ut plures lucrificerem.

20 Et factus sum Judæis ut Judæus, ut Judæus lucrificerem; iis qui sub lege sunt, ut si *essem* sub lege, ut eos qui sub lege sunt lucrificerem.

21 Ex legibus ut ex lex (non tam ex lex Deo, sed sublex Christo) ut lucrificerem ex legibus:

22 Factus sum infirmis ut infirmus, ut infirmos lucrificerem: omnibus factus sum omnia, ut omnino aliquos servarem.

23 Hoc autem facio propter evangelium, ut una particeps ejus sim.

24 An ignora is, eos qui studio currunt, omnes quidem currere, sed unum accipere præmium? ut currere ut comprehendatis.

25 Porro quisquis certat, in omnibus est continens. Illi qui enim ita juce ut corruptibilem coronam accipiant sunt continentes; ipsi autem, ut incorruptam.

26 Ego igitur ita curro, ut non in incertum: ita pugilem ago, ut non aerem cædens.

27 Sed contundo corpus meum, & in servitutem redigo: ne quo modo, quum aliis prædicarim, ipse rejectaneus sim.

C A P. X.

Historia sacra mysterium explicatur; & docetur abstinendum esse à mensa demoniorum, ut participetur de mensa Domini.

NOLIM autem vos ignorare, fratres, patres nostros omnes sub illa nube fuisse, & omnes per mare transivisse.

2 Et omnes in Moysen baptizatos esse nube & mari:

3 Et omnes eandem escam spirituales edisse.

4 Et omnes eundem potum spirituales bibisse: bibebant enim ex se quente spiritali petra; petra verò illa erat Christus.

5 Sed plerosque istorum non habuit gratos Deus; prostrati sunt enim in deserto.

6 Hæc autem typi nostri fuerunt, ut ne concupiscamus res malas, sicut illi concupiverant.

7 Ne igitur idololatræ estote, sicut quidam eorum, ut sciri tum est, Sedit populus ad edendum ac bibendum, & surrexerunt ad ludendum.

8 Neque scortemur, sicut quidam eorum scortati sunt, & ceciderunt uno die viginti tria millia.

9 Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentarunt, & a serpentibus perierunt.

10 Neque murmurate, sicut quidam eorum murmurarunt, & perierunt à disperse.

11 Hæc autem omnia typicè evenerunt eis: scri. ta verò sunt ad nostri admonitionem in quos fines seculorum devenerunt.

U 2

12 Itaque

12 Itaque qui *sibi* videtur stare, videat ne cadat.

13 Tentatio vos non cepit nisi humana: fidelis autem est Deus, qui non sinet vos tentari supra id quod potestis, sed una cum tentatione prestabit etiam exitum, ut possitis eam sustinere.

14 Quapropter, dilecti mihi, fugite ab idololatria.

15 Ut intelligentibus loquor: iudicate vos quod aio.

16 Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communio sanguinis Christi est? panis quem frangimus, nonne communio corpori Christi est?

17 Quoniam unus est panis, unum corpus nos illi multi sumus: nam omnes ex uno illo pane participamus.

18 Cernite Israellem qui est secundum carnem: nonne qui edunt victimas consortes sunt altaris?

19 Quid ergo dico? idolum aliquid esse? aut quod idolis immolatum est, aliquid esse.

20 In id illud dico, quae immolant gentes, demoniis immolant, & non Deo: nolim autem vos consortes demoniorum esse?

21 Non potestis poculum Domini bibere, & poculum demoniorum: non potestis mensa Domini participes esse, & mensa demoniorum.

22 An provocamus ad emulationem Dominum? num validiores eos sumus?

23 Omnia mihi licent, at non omnia conferunt: omnia mihi licent, sed non omnia edificant.

24 Nemo quod suum est querat, sed quisque quod alterius est.

25 Quicquid in macello venditur, edite, nihil discriminantes propter conscientiam:

26 Domini enim est terra & plenitudo eius.

27 Quod si quis infidelium vocat, & vultis ire, quicquid apponitur vobis, edite, nihil interrogantes propter conscientiam.

28 At si quis vobis dixerit, Hoc idolis mactatum est, ne edite, propter illum qui indicavit, & propter conscientiam: Domini enim est terra & plenitudo eius.

29 Conscientiam autem dico non tuam, sed illius alterius: cui enim libertas mea damnatur a alia conscientia?

30 Et si ego per gratiam cibum participo, cur *ob id* impius iudicor pro quo ego gratias ago?

31 Sive igitur editis, sive bibitis, sive quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.

32 Estote sine offendiculo & deis, & Gracis, & ecclesiae Dei.

33 Sicut & ego per omnia vobis placeo, non quaerens meam ipsius utilitatem, sed multorum, ut serventur.

C A P. XI.

Virum debere aperire, mulierem velare caput. Corrupta carnis vestis ad primam institutionem reformatur.

Imitatores mei estote, sicut ego Christi.

2 Laudo verò vos, fratres, quia omnia mea meministis, & tradidi vobis, traditiones retinetis.

3 Velim autem vos nosse Christum esse omnis viri caput: sicut autem mulieris, virum; sicut verò Christi Deum.

4 Omnis vir orans aut prophetans operto capite, dedecoratur suum.

5 Omnis verò mulier orans aut prophetans non operto capite, decoratur caput suum: nam sicut ecclesia ac idem est ac si rasa esset.

6 Nam si non operitur mulier

etiam tondeatur: quod si turpe cenam preoccupat in edendo: & mulieri tonderi aut radi, velle hic quidem essent, ille vero ebrius e.t.

7 Vir enim non debet operire caput, quum *is* imago sit & gloria Dei: at mulier gloria viri est.

8 Non enim est vir ex muliere, sed mulier ex viro.

9 Neque enim conditus est vir propter mulierem, sed mulier propter virum.

10 Propter hoc debet mulier potestatem habere in capite, propter angelos.

11 Attamen neque vir abique muliere, neque mulier abique viro in Domino.

12 Sicut enim mulier ex viro *est*, ita & vir per mulierem: omnia verò ex Deo.

13 Apud vos ipsos judicare, nam decorum est mulierem non oportam Deum orare?

14 Anne natura quidem ipsa hoc vos docet, quod viro quidem comatum esse dedecori sit?

15 Contra, mulieri comatum esse decori sit? nam coma pro velamine data est ei.

16 Quod si quis videtur contumeliosus esse, non e usmodi consuetudinem non habemus, neque celestis Dei.

17 Hoc verò *ita* mando, ut vos non laudem, quod *videlicet* non cum emolumento, sed cum detrimento convenitis.

18 Primum enim, quum convenitis in ecclesia, audio dissidia inter vos esse: & aliquam partem credo.

19 Oportet enim etiam hereses inter vos esse, ut qui probi sunt, manifesti fiant inter vos.

20 Quum igitur convenitis eodem loci, *hoc* non est Dominicam cenam edere.

21 Nam unusquisque propriam

22 Enimvero num domos non habetis ad edendum & bibendum? aut ecclesiam Dei contemnitis, & pudescitis inopes? Quid vobis dicam laudabo vos? in hoc non laudo.

23 Ego enim accepi a Domino quod & tradid vobis, Dominum Jesum *videlicet* ea nocte quā proditus est accepisse panem,

24 Et gratis actis fregisse, ac dixisse, Accipite, edite: hoc meum est corpus quod pro vobis frangitur: hoc facite ad mei commemorationem.

25 Idem & poculum, postquam cenasset, dicendo, Hoc poculum est novum illud pactum per meum sanguinem: hoc facite quotiescunque biberitis ad mei commemorationem.

26 Quotiescunque enim ederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annuntiatis, usquequā venerit.

27 Ita que quisquis ediderit panem hunc, vel biberit poculum Domini indignè, damnas erit corporis & sanguinis Domini.

28 Exploret autem quisque se ipsum, & ita de pane illo edat, & de poculo illo bibat.

29 Nam qui edit & bibit indignè, damnationem sibi ipsi edit & bibit, non discernens corpus Domini.

30 Propterea inter vos multi sunt infirmi & valetudinarii, & dormiunt multi.

31 Etenim si nos ipsos dijudicemus, non judicemur.

32 Sed dum judicamur, a Domino erudimur, ne cum mundo condemnemur.

33 Ita que, fratres mei, quum

convenitis ad edendum, alius alium expectate.

34 Quod si quis esurit, domi edat; ne ad condemnationem convenia is. Reliqua verò quum venero ordinarò.

C A P. XII.

Dona Dei varia, & ipsorum usus.

Pro de spiritualibus donis, fratres, nolim vos in eorum ignorantia versari.

2 Scitis vos gentes fuisse, ad idola illa muta, prout abripiébamini, abreptos.

3 Quapropter notum vobis facio, nullum per Spiritum Dei loquentem in dicere Jesum anathema; & neminem posse dicere Jesum Dominum, nisi per Spiritum sanctum.

4 Distinctiones autem donorum sunt, sed idem spiritus.

5 Et distinctiones ministeriorum sunt, sed idem Dominus.

6 Et distinctiones actionum sunt, sed idem est Deus agens ea omnia in omnibus.

7 Unique verò datur declaratio Spiritu ad utilitatem.

8 Nam huic quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ; alii verò se modo cognitionis per eundem Spiritum;

9 Alteri verò fides per eundem Spiritum; alii verò donum sanationum per eundem Spiritum; alii verò operatio virtutum; alii verò prophetia; alii verò discretio spirituum;

10 Alteri verò genera linguarum; alii verò interpretatio linguarum;

11 Sed omnia hæc agit unus ille & idem Spiritus, distribuens privatim illa singulis sicut vult.

12 Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia verò illa membra corporis, quod

unicum est, multa sunt, sed unum sunt corpus; ita & Christus.

13 Etenim per unum Spiritum nos omnes in unum corpus baptizati sumus, & Judei, & Græci, & servi, & liberi: & omnes potati sumus in unum Spiritum.

14 Etenim corpus non est unum membrum, sed multa.

15 Si dicat pes, Quia non sum manus, non sum ex corpore num propterea non est ex corpore?

16 Et si dicat auris, Quia non sum oculus, non sum ex corpore? num propterea non est ex corpore?

17 Si totum corpus oculus, ubi auditus? si totum auditus, ubi odoratus?

18 Nunc autem Deus constituit membra, singula sigillatim in corpore, sicut voluit.

19 Quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus?

20 Nunc verò multa quidem membra sunt, unum verò corpus.

21 Non potest autem oculus cedere manui, Te mihi non opus est; aut rursus caput pedibus. Non est mihi vobis opus.

22 Imò multò potius, quæ videntur membra corporis infirmisima esse, necessaria sunt:

23 Et quæ putamus membra corporis minimè esse honesta, honorem ampliorem circumspicimus: & quæ sunt in nobis decora, copiosorem decorem habent.

24 Nam quæ sunt in nobis decora, his decore non est opus: Deus contemperavit corpus, elegerat ampliorem tributo honore.

25 Ut ne sit dissidium in corpore, sed membra inter se solent

26 Itaque siue patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: siue honoré afficitur unum membrum, congratulantur omnia membra.

27 Vos autem estis corpus Christi, & membra particulatim.

28 Et alios quidem constituit Deus in ecclesia, primum apostolos, deinde prophetas, tertio doctores; deinde constituit potestates, deinde dona sanationum, operationes, gubernationes, generalia.

29 Num omnes apostoli? num omnes prophetae? num omnes doctores?

30 Num omnes edunt virtutes? num omnes donum habent sanationum? num omnes linguis loquuntur? num omnes interpretantur?

31 Sed affectate dona potiora: porro iter ad excellentiam vos indicabo.

C A P. XIII.

negativa & speculum charitatis.

linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum æs resonans, aut cymbalum tinniens.

Et si habeam prophetiam, & sciam omnia mysteria, omnem cognitionem, & si habeam totam fidem, adeo ut montes trans-

eam, charitatem autem non habeam, nihil sum.

Et si infirmam alendis egenis omnia quæ mihi suppetunt, & si fam corpus meum ut comburam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest.

Charitas iram cohibet, benivola est, non invidet, charitas non agit perperam, non in-

Non agit indecore, non quæ-

rit quæ sua sunt, non exacerbatur, non cogitat malum,

6 Non gaudet in iustitiâ, gratulatur autem veritati:

7 Omnia tegit, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

8 Charitas nunquam excidit: sed & prophetiæ evanescent, & linguæ cessabunt, & cognitio evanescet.

9 Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus.

10 Postquam autem advenerit quod perfectum est, tunc quod est aliquatenus, ut inutile tollitur.

11 Quum essem infans, ut infans loquebar, ut infans sapiebam, ut infans ratiocinabar; postquam autem factus sum vir, ut inutilia sustuli quæ infantis erant

12 Cernimus enim nunc per speculum & per ænigma, tunc autem coram cernemus: nunc novi aliquatenus, tunc verò amplius cognoscam prout amplius doctus fuero.

13 Nunc verò manet fides, spes, charitas, tria hæc: maxima autem harum charitas.

C A P. XIV.

Politia ecclesiæ.

Affectate charitatem, ambite spiritualia: magis tamen ut prophetetis.

2 Nam qui loquitur linguâ, non hominibus loquitur, sed Deo: nullus enim audit, spiritu verò loquitur mysteria.

3 Qui autem prophetat, hominibus loquitur ædificationem, & exhortationem, & consolationem.

4 Qui loquitur linguâ seipsum ædificat: qui verò prophetat, ecclesiam ædificat.

5 Velim autem omnes vos loqui linguis, magis tamen ut prophetetis:

phetetis: major enim est qui prophetat quam qui loquitur linguis, excepto si interpretetur, ut ecclesia ædificationem accipiat.

6 Quod si nunc, fratres, veniam ad vos linguis loquens, quid vos juvabo, nisi vobis loquar aut ex revelatione, aut ex cognitione, vel prophetando, vel docendo?

7 Atqui animæ expertia quæ sonum edunt, & tibia, & cithara, nisi distinctionem sonis dederint, quomodo cognoscetur quod tibia canitur aut citharâ?

8 Etenim si incertum sonum tuba dederit, quis apparabitur ad bellum?

9 Ita & vos, nisi per linguam edideritis benè significantem sermonem, quomodo cognoscetur quod dicitur? eritis enim in aërem loquentes.

10 Tot, si casus tulerit, generavocum sunt in mundo, & nihil est mutum.

11 Nisi igitur sciero vim vocis, ero ei qui loquitur barbarus, & qui loquitur apud me barbarus fuerit.

12 Ita & vos, quandoquidem spiritus affectatis, ad ædificationem ecclesiæ quarite, ut exaudietis.

13 Quapropter qui loquitur linguis, oret ut interpretetur.

14 Nam si orem linguâ, spiritus meus orat; sed intelligentia mea est infructuosa.

15 Quid est igitur? orabo spiritum, sed orabo etiam intelligentia: psallam spiritu, sed psallam etiam intelligentiâ.

16 Quandoquidem si benedixeris spiritu, is qui implet locum idiotæ quomodo dicturus est Amen ad tuam gratiarum actionem? nam quid dicas nescit.

17 Nam tu quidem benè gratias

agis, sed alius non ædificatur.

18 Gratias ago Deo meo, quod magis quam vos omnes linguis loquar.

19 Sed in ecclesia malim quæque verba ex intelligentia mea loqui, ut & alios voce instituam, quæ decem millia verborum linguis loquar.

20 Fratres, ne estote pueri per sententiam: sed malitiâ infantes, per sententiam verò adulti estote.

21 In lege scriptum est, Propter ea per diversæ linguæ sermones & alia labra loquar populo huic; & ita quoque me non audient, dicit Dominus.

22 Linguæ igitur sunt signum non iis qui credunt, sed infidelibus: prophetia verò non infidelibus, sed credentibus.

23 Itaque si eodem loci conerit tota ecclesia, & omnes linguis loquantur, ingrediantur tamen idiotæ vel infideles, non dicent vos furere?

24 Sed si omnes prophetent, grediatur autem infidelis quisque aut idiota, arguitur ab omnibus, & judicatur ab omnibus.

25 Et ita quæ occulta sunt in corde manifesta fiunt: aut ita procidens in faciem adorabit Deum, annuncians Deum vobis esse.

26 Quid igitur est, fratres, quoties convenitis, quisque solum canticum habet, doctrinam habet, linguam habet, revelationem habet, interpretationem habet? Omnia ad ædificationem fiant.

27 Et si linguâ quis loquatur per binos, aut ad plures, ternos, & vicissim; unus autem interpretetur.

28 Quod si non sit interpret, in ecclesia qui loquitur linguis sibi ipsi verò loquatur & Deus

Cap. 14, 15. AD CORINTHIOS I. 237

29 Prophetæ autem duo aut tres loquantur, & alii dijudicent.

30 Quod si quid alii revelatum fuerit assidenti, priortaceat.

31 Potestis enim omnes sigillatim prophetare, ut omnes discant, & omnes consolationem accipiant.

32 Et spiritus prophetarum prophetis subiciuntur.

33 Non enim est exagitationis amor Deus, sed pacis, ut in omnibus ecclesiis sanctorum.

34 Mulieres vestre in convenciis si eant: necenim permissum est eis ut loquantur, sed oportet ut obdite sint, sicut & lex dicit.

35 Quod si quid discere volunt, omni suis viros interrogent: nam preceptum est mulieribus in ecclesia quasi.

36 An à vobis sermo Dei profectus est? an ad vos solos devenit?

37 Si quis sibi videatur propheta esse aut spiritualis, agnoscat quæ scribo vobis esse Domini prædicta.

38 Qui verò ignarus est, ignarus esto.

39 Itaque, fratres, ambire prosequendi donum, & loqui linguis prohibere.

40 Omnia decenter & ordine facite.

C A P. XV.

confirmatio resurrectionis, & quomodo corpore futura sit.

Alterum notum facio vobis, fratres, evangelium quod evangelizavi vobis, quod & accepistis, in quo etiam statis;

Per quod etiam, si retineris sermone vobis evangelizaveris, servamini; nisi si frustra fecistis.

Tradidi enim vobis imprimis & accepistis, Christum videlicet mortuum esse pro peccatis

nostris, secundum scripturas;

4 Et sepultum fuisse, & suscitatum tertio die, secundum scripturas.

5 Et visum fuisse Cephe, deinde duodecim illis.

6 Postea visus est amplius quàm quingentis fratribus semel: ex quibus plerique manent usque adhuc, quidam autem obdormierunt.

7 Postea visus est Jacobo, deinde apostolis omnibus.

8 Ultimo verò omnium, velut abortivo, visus est etiam mihi.

9 Ego enim sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus. Propterea quod persecutus sum ecclesiam Dei.

10 Sed gratia Dei sum id quod sum: & gratia ejus quæ in me colatur est non fuit inanis, sed amplius quàm illi omnes laboravi: non ego tamen, sed gratia Dei quæ mecum est.

11 Et ego igitur & illi ita prædicamus, & ita credidistis.

12 Quod si Christus prædicatur ex mortuis suscitatus esse, quomodo dicunt quidam inter vos, non esse resurrectionem mortuorum?

13 Nam si resurrectio mortuorum non est, Christus quoque non est suscitatus.

14 Quod si Christus non est suscitatus, vanum videlicet est præconium nostrum, vana autem est etiam fides vestra.

15 Invenimur autem etiam falsi testes Dei: quoniam de Deo testificati sumus, eum suscitasse Christum, quem tamen non suscitavit, si videlicet mortui non suscitantur.

16 Nam si mortui non suscitantur, Christus quoque non est suscitatus.

17 Quod si Christus non est suscitatus

citatus, inanis est fides vestra; adhuc estis in peccatis vestris,

18 Nempe & qui obdormierunt in Christo, perierunt.

19 Si in hac solum vita speramus in Christum, miserissimi omnium hominum sumus.

20 Nunc autem Christus suscitatus est ex mortuis, & primitiæ eorum qui obdormierunt factus est.

21 Quia enim per hominem mori, per hominem quoque resurrectio mortuorum.

22 Sicut enim in Adamo omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.

23 Unusquisque autem suo ordine: primitiæ Christus, postea qui sunt Christi, in adventu ipsius.

24 Deinde erit finis, quum tradiderit regnum Deo ac Patri; quum ut inane sustulerit omne imperium, & omnem auctoritatem & potestatem.

25 Nam oportet eum regnare usquequò omnes inimicos supposuerit pedibus ejus.

26 Ultimus autem hostis aboletur mors.

27 Nam omnia subjecit sub pedes ejus. Quum autem dicit omnia esse ei subiecta, palam est hæc dici, excepto eo qui subjecit ei omnia.

28 Postquam verò subiecta fuerint ei omnia, tunc & ipse Filius subjiçietur ei qui subjecit ipsi omnia; ut Deus sit omnia in omnibus.

29 Alioqui quid facient qui ablutione utuntur super mortuis? si omnino mortui non suscitantur, cur ablutione utuntur super mortuis?

30 Cur etiam nos periclitamur omni momento?

31 Diebus singulis morior per

glorificationem vestram, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro.

32 Si secundum hominem adversus bestias pugnavi Ephesus, quæ mihi utilitas si mortui non suscitantur? Edamus & bibamus cras enim morimur.

33 Ne errate: Mores bonæ commercia corrumpunt mala.

34 Evigilate iustè, & ne peccate: quidam enim Deum non norunt: ad pudorem vobis incensandum loquor.

35 At dicit aliquis, Quomodo suscitantur mortui? quali auctore corpore prodeunt.

36 Desipiens, quod tu seris, non vivificit, nisi mortuum fuerit:

37 Et quod seris, non corporiturnum seris, sed nudum granum, si casus tulerit, tritici, alicujus ex reliquis *seminibus*.

38 Sed Deus ei dat corpus voluit, & singulis seminibus suum corpus.

39 Non omnis caro eadem est: sed alia quidem caro hominum, alia autem caro pecorum, alia autem piscium, alia volucrum.

40 Et sunt corpora cælestia, sunt: corpora terrestria: sed alia quidem cælestium decor, alia verò terrestrium.

41 Alius decor solis, & alius decor lunæ, & alius decor stellarum: stella enim stellæ prædecore.

42 Ita eris & resurrectio mortuorum; seritur corpus cum corruptione, suscitatur cum incorruptione:

43 Seritur sædum, suscitatur cum gloria: seritur, omnium rium expers, suscitatur perfectum: seritur corpus animale, suscitatur corpus spirituale.

44 Est corpus animale, & est corpus spirituale.

45 Ita etiam scriptum est, Factus est prior homo Adamus animal vivens: posterior autem Adamus factus est spiritus vivificus.

46 At spirituale non est prius; animal, deinde spirituale.

47 Primus homo est terra pulveris; secundus homo ipse Dominus est celo.

48 Qualis pulvereus ille, tales pulverei sunt: & qualis ille celestis, tales & qui celestes est.

49 Et sicut gessimus imaginem terreni, geremus etiam imaginem celestis.

50 Hoc autem dico, fratres, quia caro & sanguis non possunt regni hereditatem consequi: neque corruptio hereditatem incorruptitatis consequetur.

51 Ecce, mysterium vobis dico, in omnes quidem obdormimus, sed omnes mutabimur, momento, & jactu oculi, ad ultimam

52 Canet enim tuba, & mortui stabuntur incorrupti, & nos mutabimur.

53 Oportet enim corruptibile induere incorruptibilitatem, mortale istud induere immortalitatem.

54 Postquam autem hoc corruptibile induerit incorruptibilitatem, & mortale istud induerit immortalitatem, tunc fiet illud scriptum est, Absorpta est

55 ad victoriam

56 Ubi tua, o mors, victoria: aculeus, o sepulchrum, aculeus?

57 Aculeus vero in ortis est peccati: vis autem peccati lex.

58 Deo autem habetor gratia, qui vobis victoriam per Dominum Jesum Christum.

58 Itaque, fratres mei electi, stabiles estote, immoti, eminentes in opere Domini semper, quum sciatis laborem vestrum non esse inanem in Domino.

C A P. XVI.

Facta exhortatione ad eleemosynam, epistola commendat: Timothei & salutationis clauditur.

Porro de collecta in sanctos, quemadmodum ordinavi ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite.

2 Primo uoque die hebdomadi, unusquisque vestrum apud se ponat, recordans ut thesaurum quod pro Dei benignitate licuerit: ne, quum venero, tunc collectæ fiat.

3 Postquam autem accessero, quoscunque probaveritis, hos mitam cum epistolis ut perferant Hierosolymam beneficentiam vestram.

4 Quod si res digna fuerit ut & ipse proficiscar, mecum profici-scentur.

5 Veniam autem ad vos quum Macedoniam transiero (Macedoniam enim pertransibo)

6 Apud vos autem forsitan permanebo, aut etiam hybernabo: ut vos me prosequamini quocunque proficiscar.

7 Nolo enim vos nunc in transcurso videre: sed spero temporis aliquantum mansurum me apud vos, si Dominus permiserit.

8 Permanebo autem Ephesi usque ad pentecosten.

9 Nam ostium mihi apertum est magnum & operosum, ac adversarii multi.

10 Quod si venerit Timotheus, videre ut sine metu sit apud vos: opus enim Domini operatur, ut & ego.

11 Ne quis igitur illum pro nihilo

hilo habeat ; sed prosequimini ei, quoniam isti defectum vestrum cum pace, ut veniat ad me : exspecto enim eum cum fratribus.

12 Porro de Apollo fratre, multum precatus sum eum ut iret ad vos cum fratribus : sed omnino non fuit ei voluntas nunc eundi : venturus est autem quum tempus opportunum habuerit.

13 Vigilate, perstete in fide, viriliter agite, estote fortes.

14 Omnia vestra cum charitate fiant.

15 Precor autem vos, fratres, nostis familiam Stephane esse primitias Achaiae, & sese in ministerium sanctis addixisse ;

16 Ut & vos sub ieiamini talibus, & omnibus operam suam conferentibus & laborantibus.

17 Gaudeo verò de adventu Stephane & Fortunati & Achai-

ci, quoniam isti defectum vestrum ac vestrum. Agnoscite igitur eos qui tales sunt.

18 Refocillarunt enim spiritum meum ac vestrum. Agnoscite igitur eos qui tales sunt.

19 Salutant vos ecclesiae Asiae salutant vos in Domino multum Aquila & Priscilla, cum ecclesiis quae est domi ipsorum.

20 Salutant vos fratres omnes. Salutate alii alios osculo sancto.

21 Salutatio manu mea Pauli.

22 Si quis non amat Dominum Jesum Christum, esto anathema maranatha.

23 Gratia Domini Jesu Christi sit vobiscum.

24 Charitas mea cum omnibus vobis in Christo Jesu. Amen.

Ad Corinthios prior missa Philippis per Stephanum, Fortunatum, & Achaicum, Timotheum.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD CORINTHIOS II.

C A P. I.

Paulus gaudet consolationem in afflictionibus perceptam in afflictos refundere ; & excusa se quod ad Corinthios non venerit

Paulus apostolus Jesu Christi per Dei voluntatem, & Timotheus frater, ecclesiae Dei quae est Corinthi, una cum sanctis omnibus qui sunt in tota Achaia.

2 Gratia sit vobis & pax à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Beneficentis est Deus ac pater Domini nostri Jesu Christi, pater, inquam, ille miserationum, & Deus omnis consolationis ;

4 Consolans nos in omni af-

flictione nostra, ut possimus quavis afflictione positi consolari ea ipsa consolatione qua nos ipse consolatur Deus.

5 Nam sicut exundant per passionem Christi in nobis, ita Christum exundat etiam consolatio nostra.

6 Sive autem affligimur, vestra consolatione ac saltemur ; sive consolationem percipimus, consolationem percipimus pro vestra consolatione, quae in vobis per tolerantiam carum per passionum quas & nos patimur, & spes nostra firmatur de vobis ;

7 Ut qui sciamus vos sicut

Confortes estis perpeffionum, & a etiam confortes fore confoiationum.

8 Non enim volumus vos ignorare, fratres, de afflictione noftra, quæ nobis evenit in Afia, nos fupra modum gravatos fuiffe fupra vires, adeo ut prorfus animi penderemus, etiam quod ad vitam.

9 Sed ipfi apud nos decretum mortis habuimus, ne confideremus in nobis ipsis, fed in Deo fufcitante mortuos;

10 Quique ex tanta morte nos eripuit & eripit: in quo fperamus nos adhuc etiam ereptum iri:

11 Unâ conferentibus subsidia-riam operam etiam vobis per deprecationem pro nobis; ut donum ex multis perfonis in nos collatum per multos celebretur gratiarum actione pro nobis.

12 Nam gloriatio noftra hæc eft, teftimonium videlicet confcientiæ noftræ, quod cum fimplicitate & finceritate Dei, non cum fipientia carnali, fed cum gratia Dei, verfati fumus in mundo, plurimum autem apud vos.

13 Non enim alia fcribimus vobis, quam quæ legitis aut etiam nofcitis: fpero autem vos etiam extremum agnitu-ros:

14 Sicur & aliquatenus agnovi-ſtis, nos gloriationem veſtram eſſe quemadmodum & vos noſtra, in diem Domini Jeſu.

15 Ita quæ hæc fiducia prius vobis ad vos venire, ut fecundam etiam haberetis:

16 Et per vos tranſire in Macedonia, & rurfum è Macedonia ire ad vos, & à vobis deduci in Iudeam.

17 Hoc igitur quum delibera-ſſet, numnam levitate ſum uſus? quæ delibero, ſecundum carnem delibero, ut ſit apud me Eſti- & Non?

18 Imo fidelis Deus novis ſermonem noſtrum apud vos non fuiſſe etiam & Non.

19 Nam Dei filius Jeſus Chriſtus, qui inter vos per nos prædicatus eſt, id eſt, per me & Sylvanum ac Timotheum, non fuit etiam & Non, fed etiam fuit in ipſo.

20 Quotquot enim ſunt promiſſiones Dei, in ipſo ſunt etiam, & in ipſo ſunt Amen, ad Dei gloriam per nos.

21 Porro, qui nos confirmat vobiſcum in Chriſtum, & qui unxit nos, Deus eſt;

22 Qui etiam obſignavit nos, indiditque arrhabonem Spiritûs cordibus noſtris.

23 Ego verò teſtem Deum invoco in meam animam, me idcirco nondum veniſſe Corinthum, quod vobis parcam.

24 Non quod dominemur veſtræ fidei, fed quod adminiſtri ſimus gaudii veſtri: nam fide ſtatis.

C A P. II.

Prioris ſcripti apologia. Reſipienti jam incefſuſo jubet veniam dari.

Hoc autem apud me ſtatui rurfus cum triſtitia non venire ad vos.

2 Nam ſi ego contriſto vos, quis eſt igitur qui exhilaret me, niſi is ipſe, qui contriſtatus fuerit ex me?

3 Et hoc ipſum vobis ſcripſi, ne quum venero, triſtitiam capiam ex iis de quibus oportebat me gaudere, confuſus de vobis omnibus, meum gaudium omnium veſtrum gaudium eſſe.

4 Nam ex multa afflictione & anxietate cordis ſcripſi vobis per multas lacrymas; non ut triſtitia afficeremini, fed ut cognofceretis caritatem quam habeo ſummam erga vos.

x

ſ Quod

5 Quòd si quis tristitiam attulit, non mihi tristitiam attulit, sed quadamtenus, ne illum aggravem, vobis omnibus.

6 Sufficit illiusmodi hominī ista increpatio à pluribus illis profecta.

7 Ut è contrario potius vos ei condonetis, *cumque* consolemini, ne quo modo redundante tristitiā absorbeat *vir* huiusmodi.

8 Quapropter precor vos ut ratam faciatis in illum charitatem.

9 Nam in hunc finem etiam scripsi, ut cognoscerem probationem vestri, *id est*, an ad omnia obediētes sitis.

10 Cui verò quidpiam condonatis, & ego condono: nam & ego, si quid condonavi, cui condonavi, propter vos *id feci*, in conspectu Christi, ut ne superemur à Sarrana:

11 Non enim illius machinatione ignoramus.

12 Porro quum venissem Troadem ad *predicandum* evangelium Christi, etiam si ostium mihi apertum erat per Dominum, non fuit remissio spiritui meo, eò quòd non invenissem Titum fratrem meum.

13 sed quum illis vale dixissem, abii in Macedoniam.

14 Deo *habitor* autem gratia, qui facit ut semper triumphemus in Christo, & odorem cognitionis sui manifestum facit per nos quovis in loco.

15 Nam Christi bona fragrantia sumus Deo, & in iis qui servatur, & in iis qui pereunt:

16 His quidem odor mortis ad mortem, illis verò odor vitæ ad vitam. Sed ad hæc quis idoneus?

17 Non enim, ut plerique, cauponamur sermonem Dei; sed ut ex sinceritate, sed ut ex Deo, in

conspectu Dei, de Christo loquamur.

C A P. III.

Commendatur minister spiritus ministro literæ, cum ille aperit, pronunciet quod h:c sub velo tenebat.

INCIPIMUS rursus nosiplos commendare? aut num egemus ut nonnulli, commendatitius epistolis apud vos, aut commendatitius à vobis?

2 Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quæ te ligitur & legitur ab omnibus hominibus:

3 Dum manifestum sit vos epistolam Christi subministrare à nobis, in scriptam non attrahere sed spiritu Dei vivi; non in tabulis lapideis, sed in carneis tabulis cordis.

4 Fiduciam autem huiusmodi habemus per Christum ad Deum:

5 Non quòd idonei sumus nosipso ad cogitandum quidquam velut ex nobisipsis; sed quòd idonei sumus, *id ex Deo est*;

6 Qui etiam fecit ut idonei semus ministri novi pæcti, non teræ, sed spiritus: nam litera occidit, spiritus autem vivificat.

7 Quòd si mortis minister in literis positum, & informatum in lapidibus, fuit gloriosius ad:ò ut non possent intentis oculis intueri filii Israel in facie Moysi, propter gloriam illam faciei ejus, quæ *nunc* ut inutilis relinquitur:

8 Qui non potius minister spiritus erit gloriosum?

9 Nam si ministerium carnationis fuit gloriosum, magis ministerium iustitiæ datur gloria.

10 Etenim quòd gloriosius

ne glorificatum quidem fuit in parte, *id est*, supereminentius illius gloriæ respectu.

11 Nam si quod *nunc* ut inutile tollitur, fuit gloriosum, multò magis est gloriosum id quod manet.

12 Itaque quum hujusmodi rem habeamus, multà in laudando evidentià utimur.

13 Nec sumus sicut Moses, qui ponebat velamen faciei suæ, ne oculos defigerent filii Israelis in finem ejus, quod *nunc* ut inutile tollitur.

14 Itaque occalluerunt mentes eorum. Nam usque ad diem hunc, in lectione veteris testamenti manet non resectum velamen illud, quod in Christo inutile non in tantum tollitur.

15 Sed ad hunc usque diem legitur Moses, velamen in facie eorum impositum est.

16 Quando verò sese convertit ad Dominum, tolletur velamen illud.

17 Dominus verò Spiritus ille est, ubi autem Spiritus ille Dominus, illic libertas.

18 Nos autem omnes detectà faciemus, ut gloriam Domini, quasi in speculo, intransientes in eandem imaginem transformamur, ex gloria in gloria, sicut à Domino Spiritu.

C A P. IV.

1 *Item omnibus conscientis non durat per apostolos illuxisse : confusores ejus subiectos cruci ; majori tamen consolatione quam luce fruturos.*

2 Propterea quum ministerium hoc habeamus, prout miseriam consequuti sumus, segnes sumus.

3 Sed abrenunciavimus pudenter, non cum calliditate, neque fallantes servantes, neque falsantes servantes Dei, sed declaratione ve-

ritatis commendantes nosipsum apud omnem conscientiam hominum, in conspectu Dei.

3 Quòd si opertum est evangelium nostrum, iis qui pereunt opertum est :

4 In quibus deus hujus seculi excæcavit mentes, *nempe* in infidelibus, ne irradiet eos illustratio Evangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei.

5 Non enim nosipsum prædicamus, sed Christum Jesum esse Dominum ; nos autem servos vestros propter Jesum.

6 Quoniam Deus, qui dixit ut è tenebris lux splenderet, *is est* qui splenduit in cordibus nostris : ad præbendam lucem notitiæ gloriæ Dei in facie Jesu Christi.

7 Habemus autem thesaurum hunc in testaceis vasculis, ut hæc hujus potentie supereminentia sit Dei, & non ex nobis :

8 Dum in omnibus affligimur, at non coarctamur : hæsimus, at non prorsus hæremus :

9 Persecutionem patimur, sed in ea non deferimur : deicimur, at non perimur :

10 Quolibet tempore mortificationem Domini Jesu in corpore circumferentes, ut etiam vita illa Jesu in corpore nostro manifesta fiat.

11 Semper enim nos, qui vivimus, morti tradimur propter Jesum, ut etiam vita Jesu manifesta fiat in carne nostra mortali.

12 Itaque mors quidem in nobis agit, vita verò in vobis.

13 Et quoniam habemus eundem spiritum fidei, secundum illud quod scriptum est, Credidi, & ideo loquutus sum : nos quoque credimus, quamobrem etiam loquimur :

14 Scientes fore ut qui suscita-

vit Dominum Jesum, nos quoque per Jesum suscitetur, & sistat vobiscum.

15 Nam hæc omnia propter vos sunt, ut gratia illa amplificata, pluribus gratias agentibus, exundet in gloriam Dei.

16 Propterea non segnescimus: sed etiam si externus homo noster corrumpitur, internus tamen renovatur indes.

17 Illico enim præteriens levitas afflictionis nostræ excellenter excellentis gloriæ pondus æterni conficit nobis:

18 Dum non spectamus ea quæ cernuntur, sed ea quæ non cernuntur: nam quæ cernuntur, temporaria sunt, at quæ non cernuntur, æterna.

CAP. V.

Pergrinantes in tabernaculo corporis abesse à Christo; per apostolos autem vocari ad Christum, qui in spiritu & novitate vitæ est cognoscendus.

SCimus enim nos, si terrestris huius domus nostræ tabernaculum dissolutum fuerit, ædificium ex Deo habituros, domicilium videlicet non manu factum, æternum in cælis.

2 In hoc etenim suspiramus, expectantes domicilio nostro, quod è cælo est, superindui.

3 Siquidem etiam induti, non nudi reperiemur.

4 Item, qui sumus in hoc tabernaculo, suspiramus gravati: in quo constituti non cupimus eo exiri, sed superindui, ut absorbeatur mortalitas à vitâ.

5 Porro Deus is est, qui nos ad hoc ipsam condidit, qui etiam dedit nobis antihabonem Spiritus.

6 Confidenti igitur animo sumus semper, & scimus nos dum

adsumus in corpore, peregrè abesse à Domino:

7 (Per fidem enim ambulamus, non per aspectum)

8 Confidenti autem animo sumus: sed gratum est nobis potius abesse è corpore, & a leste apud Dominum.

9 Quapropter etiam contendimus, ut hic præsentemur, & hinc abescentes, ipsi placeamus.

10 Omnes enim nos manifestos fieri oportet coram tribunali Christi, ut unusquisque reportet quod in corpore fecerit, congruenter id quod fecerit, sive bonum, sive malum.

11 Sciens igitur terrorem iudicii Domini, homines ad fidem adducimus, Deo autem manifesti sumus: & spero nos etiam confidentis vestris manifestos esse.

12 Non enim iterum nosipsum commendamus vobis, sed vobis occasionem præbemus gloriarum de nobis: ut habeatis quod dicatis adversus eos, qui in facie gloriæ captant, at non corde.

13 Nam siue insanimus, Deo insanimus; siue sanæ mente sumus, vobis sanæ mente sumus.

14 Charitas enim illa Christi confringit nos:

15 Ut qui hoc statuerimus unus pro omnibus mortuus sumus, nempe istos omnes fuisse mortuos, & illum pro omnibus mortuum esse, ut qui vivunt, per hac non sibi vivant, sed etiam pro ipsis mortuus est & cruciatus est.

16 Itaque nos posthac non carnem novimus secundum carnem, quod si etiam novimus Christum secundum carnem, nunc tamen non amplius novimus.

17 Si quis igitur est in Christo nova res condita est: vetera

Cap. 6, 7. AD CORINTHIOS II. 245

erierunt; ecce nova facta sunt omnia.

18 Hæc autem omnia sunt ex Deo, qui reconciliavit nos sibi per Jesum Christum, deditque nobis ministerium reconciliationis.

19 Nempe quia Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non imputando eis offensas eorum: sed utque in nobis sermonem illius reconciliationis.

20 Itaque nomine Christi legatione fungimur, & velut Deo vos rogante per nos, oramus Christi nomine, reconciliamini Deo.

21 Fecit enim ut qui non novit peccatum, pro nobis peccatum esset, ut nos efficeremur justitia Dei.

C A P. VI.

Ministerium cruci & virtute insignis commendatur: & ab infidelium commercio dissuadetur.

Id est ut operam nostram ei accommodantes, hortamur ne contra gratiam Dei receptoritis.

(Dicit enim Deus, Præstito tempore accepto exaudi vi te, & die salutis succurri tibi: ecce est præstitutum illud tempus acceptum, ecce nunc dies sal-

Nullam ulla in re præbentes arguendi causam, ne vituperemini ministerium:

Sed in omnibus nos approbet, ut Dei ministri, tolerantiam in afflictionibus, in necessitatibus, in angustiis,

In verberibus, in carceribus, in agitationibus, in laboribus, vigiliis, in jejuniis,

Cum castitate, cum noxia, sine cohibitione, cum benignitate, cum spiritu sancto, cum veritate minime simulata,

Per sermonem veritatis, per

virtutem Dei, per arma justitiæ à dextris ac sinistris,

8 Per gloriam & dedecus, per convitia & laudes: ut impostores, & tamen veraces;

9 Ut ignoti, & tamen noti; ut morientes, & ecce vivimus; ut qui castigamur, nec tamen morte afficimur;

10 Ut tristes, semper tamen gaudentes; ut pauperes, sed multos ditantes; ut nihil habentes, sed omnia obtinentes.

11 Os nostrum apertum est erga vos, Corinthii, cor nostrum dilatatum est.

12 Non habitatis angustie in nobis: sed angustii estis in visceribus vestris.

13 Loquor autem ut filiis de pari compensatione. Dilatamini & vos.

14 Ne impari jugo copulamini cum infidelibus: quod enim confortium justitiæ cum legis transgressione? & quæ communio lucis cum tenebris?

15 Et quæ concordia Christo cum Belial? aut quæ portio fideli cum infideli?

16 Et quæ consensio templo Dei cum simulacris? nam vos templum estis Dei viventis: sicut dixit Deus, Habitabo in eis & inambulabo; & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus.

17 Quapropter exite è medio eorum, & separamini, dicit Dominus, & impurum ne attingite, tum ego excipiam vos:

18 Et ero vobis pro patre, & vos eritis mihi pro filiis ac filiabus, dicit Dominus omnipotens.

C A P. VII.

Se ex amore fecisse quod contristavit ipsos, nec panitere; quoniam tristitia eorum secundum Deum fuit, & in bonum cessit.

HAs igitur promissiones quam habeamus, dilecti, purificemus nos ab omni inquinamento carnis ac spiritus, ad finem perducentes sanctam inuicem in timore Dei.

2 Recipite nos: neminem injuriā affectimus, neminem corripimus, neminem quæstui habuimus.

3 Ad condemnationem *vestri* *la* non dico: nam antè dixi vos in cordibus nostris esse, ad commoriendum & convivendum.

4 Multa est mihi loquendi libertas apud vos, multa mihi gloriatio de vobis: impletus sum consolatione: vehementer superabundo gaudio in omni afflictione nostra.

5 Etenim quum venissemus in Macedoniam, nullam habuit remissionem caro nostra, sed in omnibus fuimus afflicti: foris fuerunt pugnae, intus metus:

6 Sed qui consolatur abjectos, consolatus est nos, *nampe* Deus, adventu Titi.

7 Non solum autem adventu illius, sed etiam consolatione quam ille accepit ex vobis, quum renunciaret nobis vestrum vehemens desiderium, vestrum luctum, vestrum super me ardorem: adeo ut magis gavissus fuero.

8 Nam etiamsi vos contristavi per epistolam; non me poenitet, etiamsi poenituerit (video enim epistolam illam, tametsi ad tempus, vos contristasse)

9 Nunc gaudio, non quod contristati fueritis, sed quod contristati fueritis ad resipiscentiam: nam contristati fuistis secundum Deum, ut nulla in re damno affecti fueritis ex nobis

10 Nam quæ secundum Deum est tristitia, ea resipiscentiam efficit ad salutem, cujus nunquam

pœniteat: at mundi tristitia mortem efficit.

11 Ecce enim istud ipsum, quod secundum Deum contristati fuistis, quantum in vobis effectus studium? imò defensionem, imò indignationem, imò timorem, imò vehementer desiderium, imò zelum, imò vindicationem? per omnia testatum fecistis vos esse puros in hoc negotio.

12 Itaque etsi scripsi vobis, non scripsi vobis ejus respectu qui injuriā fecerat, nec ejus respectu qui injuriā affectus fuerat; sed ut apud vos manifestum fieret studiū illud nostrum pro vobis, in conspectu Dei.

13 Propterea consolationem accipimus ex consolati ne vestri sed quàm plurimum gavisi fuimus ob gaudium Titi, quod refecit ut sit spiritus ejus ab omnibus vobis:

14 Et quod si quid apud eum vobis gloriatus sum, non fui per defactus, sed ut omnia verè loquuti sumus vobis, ita & gloriati rostra, quæ usus eram apud Titum, vera comperta sit.

15 Et viscera ejus eò amplius erga vos *affecta* sint, memoriâ preteritis omnium vestrum obedientiam, & ut cum timore actumore ipsum acceperitis.

16 Gaudeo igitur quod penitus confidam de vobis.

C A P. VIII.

Macedonum & Christi exemplo eleemosynas exhortatio.

Porro notam facimus vobis, fratres, gratiam Dei præsens ecclesiis Macedonum:

2 *Nampe* in multa explorata afflictionis exundans gaudium forum: & profundam eorum perturbationem exundasse in copiosa benignitatem in forum.

3 Nam pro viribus (testo:) atque supra vires voluntarii fuerunt:

4 Multis cum precibus nos deprecantes, ut hanc beneficentiam & societatem hujus ministerii sanctorum causâ subeundi in nos recipereamus.

5 Ac non prout sperabamus, ita fecerunt, sed semetipsos dediderunt primum Domino, deinde & nobis per Dei voluntatem:

6 Ut adhortaremur Titum, ut sicut ante cepit, ita etiam absolvat apud vos hanc quoque beneficentiam.

7 Itaque sicut omnibus abundatis, nempe fide, & sermone, & cognitione, & omni studio, & vestra in nos charitate, videte ut hac quoque gratiâ abundetis.

8 Non ex imperio dico, sed vestrorum studio, vestræ quoque electionis sinceritatem reddens exploratam.

9 Nôltis enim beneficentiam Domini nostri Jesu Christi, eum scilicet propter vos pauperem factum esse, quum esset dives, ut vos eius paupertate discereretis.

10 Et sententiam in ea re meam dico: nam hoc vobis conducit, non solum facere, sed etiam ille antè cepistis anno superiore.

11 At nunc etiam illud ipsum gerere, absoluite: ut sicut adfuit emptum illud velle, ita etiam sit ipsum perficere ex eo quod debetis.

12 Etenim si prius adsit promissus animus, aliquis accepta est eo quod habet, non pro eo quod non habet.

13 Non enim dico ut aliis sit reus, vobis autem afflictio: ut pari conditione quod vobis est, etiam illis deest;

14 Ut & quod illis superest, suppleat quod vobis deest, ut fiat æqualitas.

15 Sicut scriptum est, Qui multum collegit, plus non habuit: & qui paululum, minus non habuit.

16 Gratia verò habetur Deo, qui cordi Titi indidit idem studium pro vobis:

17 Quod tum exhortationem illam gratam habuit, tum verò quod majore studio ultro ad vos iter suscepit.

18 Misimus autem unâ cum eo fratrem illum cujus laus est in evangelio per omnes ecclesias.

19 (Nec id solum, sed etiam suffragiis delectus est ab ecclesiis socius peregrinationis nostræ, cum hac beneficentia quæ administratur à nobis, ad ipsius Domini gloriam, & comprobandum promptum animum vestrum)

20 Vitantes hoc, ne quis nos vituperet in hac ubertate quæ administratur à nobis:

21 Ut qui procuremus honesta non solum in conspectu Domini, sed etiam in conspectu hominum.

22 Misimus autem cum eis fratrem nostrum, quem sæpe in multis probavimus studiosum, nunc autem multò studiosiorem, ob multam meam fiduciam in vobis.

23 Sive de Tito quæritur, socius meus est, & apud vos adjutor: sive de fratribus nostris, legati sunt ecclesiarum, & gloria Christi.

24 Itaque demonstrationem charitatis vestræ, & nostræ de vobis gloriationis, edite in eos, in conspectu ecclesiarum.

C A P. IX.

Continuatur exhortatio ad liberalitatem elemosynariam.

Nam de ministerio quod sanctis exhibetis, supervacuum.

neum est mihi scribere vobis.

2 Novi enim promptum animum vestrum, quem de vobis iactato apud Macedones, Achaiam videlicet paratam esse ab anno superiore: & ex vobis *ortus* zelus provocavit complures.

3 Misi autem hos fratres, ne gloriatio nostra de vobis inanis fiat hac in parte: ut (sicut dicebam) parati sitis.

4 Nequo modo, si mecum venerint Macedones, & invenerint vos imparatos, nos pudeamus (ut ne vos dicam) in praesente ista gloriatione.

5 Itaque necessarium duxi adhortari hos, fratres, ut priores viderent ad vos, & prius absolverent antea denunciata beneficentiam vestram, ut ea sit parata ita ut beneficentia, & non ut extortum aliquid.

6 Hoc autem dico, Qui ferit parvè, parvè etiam metet: & qui ferit benignè, benignè etiam metet.

7 Quisque sicut praeparat corde, ita agat: non ex tristitia aut ex necessitate: nam hilarem datorem diligit Deus.

8 Potens est autem Deus efficere ut omnis gratia in vos exundet: ut in omnibus omni tempore omne quod sufficiat habentes, exundetis ad omne opus bonum.

9 Sicut scriptum est, Dispersit, dedit pauperibus: iustitia ejus manet in seculum.

10 Qui autem suppeditat semen ferenti, & panem ad escam suppeditet, ut multiplicet sementem vestram, & augeat fructus iustitiae vestrae:

11 Vobis omni modo ditatis ad omnem benignitatem, quae per nos efficit ut gratiae agantur Deo.

12 Nam ministerium functionis istius non solum supplebit quae

sanctis desunt, sed etiam exundet per multas gratiarum actiones apud Deum *exhibitas*, per approbationem istius ministerii.

13 Deum glorificando de vestra testata submissione evangelio Christi, deque benigna in se & in omnes communicatione,

14 Et per ipsorum deprecationem pro vobis propenso vos amore diligentium, propter excellentem gratiam Dei in vobis.

15 Gratia autem habetor Deo super inenarrabili suo dono.

C A P. X.

Arma & armatura Christianorum.

Ceterum precor vos per lenitatem illam & aequitatem Christi, ego ipse Paulus, qui coram quidem summisso animo sum inter vos, absens vero sum erga vos confidens:

2 Hoc autem deprecor, ne praesens confidenter agam fiducia, quasi existimor audax fuisse in quosdam, qui de nobis existimant, quasi secundum carnem ambulemus.

3 Nam in carne, non tamen secundum carnem ambulantes, militamus:

4 Arma enim militiae nostrae carnalia sunt, sed divinitus valida ad destructionem munitionum:

5 Ratiocinationes evertendo omnemque sublimitatem quae se extollit adversus cognitionem Dei & in captivitatem redigendo omnem cogitationem ad obedientiam Christo:

6 Et paratum habendo quo vobis dicemus omnem contumaciam postquam impleta fuerit vestra obedientia.

7 Quae ob oculos sunt aspicienda si quis apud se confidit se Christum esse, hoc vicissim reputet ex se quemadmodum ipse Christi

ita & nos Christi esse.

8 Nam si amplius etiam quipiam gloriatur de potestate nostra, quam dedit Dominus nobis ad ædificationem, ac non ad destructionem vestri, non pudeamus :

9 Ne videar ceu perterrefacere vos per epistolas.

10 Nam epistolæ quidem (inquiunt) graves sunt & validæ : sed præsentia corporis infirma est, & sermo est nihil.

11 Hoc reputet qui istiusmodi est, quales sumus sermone per epistolas quum absumus, tales etiam nos fore re ipsa quum aderimus.

12 Non enim nos audemus nos adungere vel conjungere cum quibusdam qui se ipsos commendant : sed non intelligunt quod si sese metiuntur se ipsis, & sibi se se comparant.

13 At nos non gloriabimur de quæ mensuræ nostræ non sunt, sed secundum modum nobis ad regulam admensum, id est, ejus quam distribuit nobis Deus mente, gloriabimur nos pervenisse ad vos etiam usque.

14 Non enim quasi non pervenimus usque ad vos extendimus nos ipsos, ultra quàm deceat : sed usque ad vos etiam pervenimus in evangelio Christi :

15 Nequaquam de iis quæ mensuræ nostræ non sunt gloriantes, sed de alienis laboribus : sed sperantes, fore ut augefcente fide in vobis amplificemur in attributa nobis nostra mensura, ad laudantiam usque :

16 Ut in iis regionibus quæ vos sunt, evangelizem : non in alteri attributa mensura, de paratis gloriemur.

17 Ceterum qui gloriatur in minimo gloriatur.

18 Non enim qui seipsum commendat, is probandus est, sed is quem Dominus commendat.

C A P XI.

Instituit sui cum pseudo-apostolis comparationem, & excusat se illius.

UTinam sufferetis paulisper insipientiam meam : imo etiam sufferite me.

2 Affecto enim vos Dei æmulatione. Aptavi enim vos, quos uni viro, ut virginem puram, sistam, nempe Christo :

3 Sed metuo ne quomodo, sicut serpens ille Evam seduxit calliditate sua, ita corruptæ cogitationes vestræ degenerent à simplicitate quæ est in Christo :

4 Enimverò si veniens quispiam alium Jesum prædicet, quem non prædicavimus, aut si spiritum alterum accipiat, quem non acceperatis, aut evangelium aliud quod non receperatis, benè illum toleraveritis.

5 Puto enim me nihilo inferiore fuisse summis apostolis.

6 Quod si rudis sum sermone, non tamen sum rudis cognitione : sed omnino manifesti facti sumus in omnibus apud vos.

7 Num peccavi quum ipse me submitterem, ut vos eveheremini ? id est, quod gratuito evangelium Dei evangelizavi vobis ?

8 Alias ecclesias spoliavi, accepto ab eis stipendio, ut vobis intervirem : & cum apud vos essem & egerem, non oborpu cum cuiusquam incommodo.

9 Quod enim mihi deerat, suppleverunt fratres quum venissent è Macedonia : & in omnibus me conservavi vobis minimè onerosum, & præstabo.

10 Est veritas Christi in me, quod

quodd hæc gloriatio non obstruetur in me in regionibus Achaiaæ.

11 Quapropter? *an* quod non diligam vos? Deus novit.

12 Sed quod facio, etiam faciam: ut amputem occasionem iis qui exoptant occasionem, ut in eo de quo gloriantur, inveniantur quales & nos.

13 Nam istiusmodi pseudo-apostoli, operarii dolosi sunt, transfigurantes se in apostolos Christi.

14 Neque id mirum: ipse enim Satanas se transfigurat in Angelum lucis.

15 Non magnum est igitur si etiam ejus ministri transfigurant se tanquam *sint* ministri iustitiæ, quorum finis erit secundum opera ipsorum.

16 Rursum dico, ne quis me putet desipientem esse: alioquin vel ut desipientem recipite me, ut paululum quiddam & ego glorier.

17 Quod dico, non dico secundum Dominum, sed ut desipiens, in fundamento hujus gloriationis.

18 Quandoquidem multi gloriantur secundum carnem, & ego gloriabor.

19 Libenter enim suffertis desipientes, quod sitis sapientes.

20 Suffertis enim si quis vos in servitutem adigit, si quis exedit, si quis *stipendium* accipit, si quis attollit sese, si quis vos in faciem cadit.

21 Contumeliæ respectu dico, sicuti quod nos infirmi fuimus: Imò in quocunque audaciâ uti velit aliquis (ut desipiens loquor) audaciâ & ego uti velim.

22 Hebræi sunt? *sum* & ego: Israelitæ sunt? *sum* & ego: semen Abrahami sunt? *sum* & ego:

23 Ministri Christi sunt? (desipiens loquor) superior sum ego: in laboribus amplius: in plagis supra illos: in carceribus amplius: in mortibus sæpe.

24 A Judæis quinquies accepi quadragenas plagas unâ minùs.

25 Ter virgis cæsus fui: semel fui lapidatus: ter naufragium feci; noctem ac diem in profundo egi.

26 In itineribus sæpe fui, in periculis fluminum, periculis latronum, periculis à *meis* gentilibus, periculis à gentibus, periculis in civitatibus, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis inter malos fratres.

27 In labore & ærumna, in vigiliis sæpe, in fame & siti, & in jejuniis sæpe, in frigore & nuditate.

28 Absque iis quæ extrinsecus eveniunt, urget agmen illud in me quotidie confurgens, *id est*, sollicitudo de omnibus ecclesiis.

29 Quis infirmus est, quin ego sim infirmus? quis offendiculus afficitur, quin ego urar?

30 Si gloriari oporteat, de iis quæ infirmitatis meæ sunt gloriabor.

31 Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, benedictus in seculo, novit me non mentiri.

32 Damasci, ethnarcha nomine Aretæ regis, prædio tenebat Damascenorum urbem, cupiens me apprehendere:

33 Sed per fenestram in corinthum dimissus fui per mœnia, ejus manus effugi.

C A P. XII.

Raptus Pauli. Stimulus carnis. Gloriatio in infirmitatibus passionibus.

GLoriari sanè non convenit hi: veniam enim ad appellationes & revelationes Domini.

2 Novi hominem in Christo ante annos quatuordecim (an in corpore, nescio; an extra corpus, nescio: Deus novit) raptum in tertium usque cælum

3 Et novi ejusmodi hominem (an in corpore, an extra corpus nescio: Deus novit)

4 Raptum fuisse in paradysum, & audisse ineffabilia verba, quæ non liceat homini.

5 Super ejusmodi homine gloriabor: de meipso verò non gloriabor, nisi in infirmitatibus meis.

6 Si enim voluero gloriari, non ero desipiens; veritatem enim dicam; sed parcè loquor, ne quis de me reputet supra id quod cernit de me, aut quod audit ex me.

7 Et ne supereminentiâ revelationum supra modum efferrer, datus est mihi furculus in iuxus carni, semper angelus Satan, ut me comprehens cedat, ne supra modum effar.

8 Super hoc ter Dominum roavi, ut abscederet a me.

9 Sed dixit mihi, sufficit tibi gratia mea; nam potentia mea in infirmitatibus consummatur.

10 Libentissimè igitur gloriabor potentia infirmitatibus meis, ut tantum in tabernaculo inhabitet in potentia Christi.

11 Propterea acquiesco in infirmitatibus, in injuriis, in neccitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo: quum infirmus sum, tunc potens sum.

12 Fui desipiens in gloriando: me coegistis: nam ego debui à vobis commendari: nulla enim in re inferior fui summis hominibus, etiam si nihil sum.

13 Indicia quidem apostoli essent apud vos cum omni tolerantia, per signa, & prodigia, & virtutes.

13 Nam quid est in quo fueritis inferiores reliquis Ecclesiis, nisi quòd ego ipse non obtorpei cum vestro incommodo? condonate mihi hanc injuriam.

14 Ecce tertio paratus sum venire ad vos, nec cum vestro incommodo obtorpescam: non enim quero quæ vestra sunt, sed vos: non enim debent filii parentibus, sed parentes filiis thesauros recondere.

15 Ego verò libentissimè sumptum impendam, & expendar pro animabus vestris: etiam si plurimum vos diligens, minus diligar.

16 Sed esto, ego vos non gravavi? sed quòd sum callidus, dolo vos cepi.

17 Num per quemquam eorum quos misi ad vos, quæstui vos habui?

18 Precatus sum Titum, & cum eo misi fratrem: num aliqua in re vos quæstui habuit Titus? nonne eodem spiritu ambulavimus? nonne iisdem vestigiis?

19 Rursum putatis quòd nos vobis excusemus? in conspectu Dei, in Christo loquimur: omnia autem hæc, dilecti, pro vestri edificatione.

20 Nam metuo ne quo modo, quum venero, non quales velim reperiam vos, & ego reperiar vobis qualem nolitis: ne quo modo sint lites, amulationes, exarscentiæ, rixæ, obreccationes, fursurri, tumores, tumulationes.

21 Ne me, postquam iterum venero, deprimat Deus meus apud vos, & lugeam multos eorum qui antè peccarunt, nec resipuerunt super impuritate & scortatione & lascivia quam patrârunt.

C A P. XIII.

A sui ipsorum examine probat apostolatus sui iurem & auctoritatem, quâ possident.

TERTIÒ jam venio ad vos. Ex ore duorum testium aut trium firmum erit omne verbum.

2 Prædixi, & secundo prædico ut præsens, & absens nunc scribo iis qui antè peccarunt, & reliquis omnibus, fore ut, si denuò venero, non parcam.

3 Quandoquidem experimentum queritis in me loquentis Christi, qui erga vos non infirmus, sed potens est in vobis.

4 Nam etsi crucifixus fuit ex infirmitate, vivit tamen ex potentia Dei: nam & infirmi sumus in eo, sed vivi erimus cum eo, ex potentia Dei apud vos.

5 Vos ipsos tentate an sitis in fide; vos ipsos explore: annon agnoscitis vosmetipsos, videlicet Jesum Christum in vobis esse? nisi rejectanei estis.

6 At spero fore ut cognoscatis nos non esse rejectaneos.

7 Opto autem à Deo, nequid mali faciatis: non ut nos probi

appareamus, sed ut quod bonum est faciatis, nos verò velut rejectanei simus.

8 Non enim possumus quicquam adversus veritatem, sed pro veritate.

9 Gaudentes enim cum nos infirmi sumus, vos autem validi estis: hoc autem etiam optamus vestri videlicet connexum.

10 Propterea hæc absens scribo ne præsens præcisâ severitate utar ex auctoritate quam dedit mihi Dominus ad ædificationem, ac non ad destructionem.

11 Quod reliquum est, fratres gaudere, compingimini, consolatione fruimini, idem sapite, in pace agite: & Deus charitatis ac pacis erit vobiscum.

12 Salutate alii alios osculo sancto. Salutant vos sancti omnes.

13 Gratia Domini Jesu Christi, & charitas Dei, & communicatio Spiritus sancti sit cum omnibus vobis. Amen.

Ad Corinthios secunda fuit scripta Philippis urbe Macedoniæ per Titum & Lucam.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA

AD GALATAS.

C A P. I.

Galatæ mutabiles. Evangelii auctoritas. Chronicum Pauli.

PAULUS apostolus (non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum, ac Deum Patrem, qui suscitavit eum ex mortuis)

2 Quique mecum sunt omnes fratres, ecclesiis Galatiæ;

3 Gratia vobis & pax à Deo

Patre, & Domino nostro Jesu Christo;

4 Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eximeret nos ex præsentī seculo malo, secundum voluntatem Dei & Patris nostri;

5 Cui sit gloria in secula seculorum. Amen.

6 Miror vos ita citò, deſerentes qui vocavit vos in gratiam

6i, transferri in aliud evangelium :

7 Quod non est aliud : sed nonnulli vos turbant, & volunt invertere evangelium Christi.

8 Sed etiam si nos, aut angelus è cælo evangelizet vobis præter id quod vobis evangelizavimus, anathema esto.

9 Ut antè diximus, etiam nunc iterum dico, Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis, anathema esto.

10 Nunc enim virum homines in Deum ad audendum suadeo, ut quæro hominibus placere? Numvero si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.

11 Notum autem vobis facio, fratres, evangelium illud quod à me evangelizatum, non esse secundum hominem.

12 Neque enim ego ab homine id accepi, neque edoctus sum, sed illud per revelationem Jesu Christi.

13 Audistis enim quomodo verbum sim olim in Judaismo, me delictis supra modum persecutum esse ecclesiam Dei, & eam habuisse ;

14 Et profecisse in Judaismo super multos coevos meos in gentem, summè affectans traditionem à patribus meis profectam.

15 Quando verò libuit Deo, sepe averat me ab utero matris, & vocavit per gratiam in,

16 Revelare filium suum in me, evangelizarem ipsum inter gentes, non statim præterea concum carne & sanguine ;

17 Neque redii Hierosolymam ad eos qui ante me fuerunt apostoli : sed abii in Arabiam, & venio reversus sum Damascum.

18 Deinde tribus post annis redii Hierosolymam, ut viserem Petrum : & permansi apud eum dies quindecim.

19 Alium autem ex apostolis non vidi quenquam, nisi Jacobum fratrem Domini.

20 In iis porro quæ scribo vobis, ecce in conspectu Dei testor me non mentiri.

21 Deinde veni in regiones Syriæ & Ciliciæ.

22 Eram autem ignotus facie ecclesiis Judææ, quæ erant in Christo.

23 Sed solum audierant qui dicerent, Qui persequabatur nos aliquando, nunc evangelizat fidem quam olim vastabat :

24 Et glorificabant Deum de me.

C A P. II.

Christicum Pauli continuatur, & justificatio evangelica asseritur. Paulus apostolus Gentium, ut Petrus Judæorum.

DEinde interjectis annis quatuordecim rursus ascendi Hierosolymam unà cum Barnaba, assumpto simul & Tito.

2 Ascendi autem ex revelatione, & exposui eis evangelium, quod prædico inter Gentes : sed privatim iis qui sunt in pretio, ne quo modo frustra currem aut cucurrissem.

3 Sed neque Titus, qui mecum erat, quamvis esset Græcus, coactus fuit circumcidi :

4 Nempe propter irreputios falsos fratres, qui fuerant clam ingressi ad explorandum libertatem nostram, quam habemus in Christo Jesu, ut nos in servitutem adigerent.

5 Quibus ne ad momentum quidem nos subjiciendo cessimus : ut veritas evangelii permaneret apud vos.

6 Ab iis autem qui existiman-

tur esse aliquid, quales olim fuerint, nihil mea refert: personam hominis Deus non accipit. Nam qui sunt in pretio, nihil mecum praterea contulerunt.

7 Imò è contrario, quum vidissent mihi concreditum fuisse evangelium præputii, sicut Petro circumcisionis;

8 (Nam qui efficax fuit per Petrum ad apostolatam circumcisionis, efficax fuerat per me apud gentes)

9 Quumque cognovissent gratiam mihi datam, Iacobus, & Cephas, & Joannes, qui existimantur esse columnæ, dexteræ societatis dederunt mihi & Barnabæ: ut nos apud Gentes, ipsi verò apud circumcisos, *apostolatu fungeremur.*

10 Solum *monuerunt* ut pauperum meminissimus: quod & ipsum studui facere.

11 Quum autem venisset Petrus Antiochiam, in osei obtinere, quòd condemnandus esset.

12 Nam antequam venissent quidam à Jacobo, unà cum gentibus edebat: quum autem venissent, subterfugiebat, ac separabat sese ab eis, metuens eos qui erant ex circumcisione.

13 Ac simulabant unà cum eo reliqui etiam Judæi, adeo ut Barnabas quoque simul abduceretur eorum simulatione.

14 Sed quum vidissem eos non recto pede incedere, ut veritati evangelii congruebat, dixi Petro coram omnibus, i tu, quum sis Judæus gentiliter vivis, ac non Judæicè, cur gentes cogis Judaizare?

15 Nos naturà Judæi, & non ex gentibus peccatores:

16 Scientes non justificari hominem ex operibus legis, sed per

fidem Jesu Christi: etiam nos in Christum Jesum credidimus, ut justificaremur ex fide Christi, & non ex operibus legis: propterea quòd non justificabitur ex operibus legis ulla caro.

17 Quod si, dum quærimus justificari per Christum, invenimur & ipsi peccatores, nam Christus peccati minister est? absit.

18 Nam si quæ destruxi, ea rursus ædifico, transgressorem me ipsum constituo.

19 Ego enim per legem legi mortuus sum, ut Deo viverem.

20 Unà cum Christo crucifixus sum. Vivo autem, non amplius ego, sed vivit in me Christus: & vitam quam nunc vivo in carne, vivo per fidem illam Filii Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.

21 Irritam non facio gratiam Dei: nam si per legem est justificatio, igitur Christus sine causa mortuus est.

C A P. III.

Doctrina de justificatione gratuita continuatur: & usus legis ostenditur.

O Amentes Galatæ, quis vos fascinauit ne obsequeremini veritati: quibus ob oculos Jesus Christus prius fuerat depictus, nunc vos crucifixus?

2 Hoc solum velim discere a vobis, Ex operibus legis spiritum accepistis, an ex fide per auditum percepta?

3 Adeo amentes estis? quum spiritu inceperitis, nunc carnis persequimini?

4 Tam multa passi estis frustra? si modò etiam frustra.

5 Qui igitur subministrat vobis spiritum, & efficit virtutes in vobis, ex operibus legis, an ex fide per auditum percepta si bministrat?

6 Sicut Abrahamus credidit Deo, & imputatum est ei ad justitiam :

7 Ita nōstis, nempe eos qui ex fide sunt, esse filios Abrahami.

8 Quum praevidisset autem Scriptura Deum ex fide justificaturum gentes, id ante evangelizavit Abrahamo, Benedicentur, inquam, in te omnes gentes.

9 Itaque qui ex fide sunt, benedicuntur cum fideli illo Abrahamo.

10 Nam quotquot ex operibus legis sunt, sub execratione sunt. Scriptum est enim, Execrabilis est quisquis non manserit in omnibus quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea.

11 Nullum autem per legem justificari apud Deum, manifestum est: quoniam justus ex fide vivet.

12 Lex autem non est ex fide: sed quisquis ea fecerit, vivet per ea.

13 At Christus nos redemit ab execratione legis, dum pro nobis factus est execratio. Scriptum est enim, Execrabilis est quisquis pendit in ligno.

14 Ut in gentibus benedictio Abrahami existeret in Christo Jesu, ut promissum illum spiritum acciperemus per fidem.

15 Fratres, humana loquor, & rationem ratam factam, humanum licet, nullus irratam facit, ut aliqui ei superaddit.

16 Abrahamo verò dictæ sunt promissiones, & semini ejus. Non solum, Et seminibus, ut de multis; sed et de uno, Et semini tuo; id est Christus.

17 Hoc autem dico, passionem Deo, prius ratam habitam, reponentem in Christum, lex quæ per annos quadriagentos & tri-

ginta extitit, non reddit inutilem, ad abolendam promissionem.

18 Nam si ex lege est hereditas, non jam est ex promissione: atqui Abrahamo per promissionem gratificatus est Deus hereditatem.

19 Quid igitur? lex transgressionum gratia adjecta est, usque quò venisset semen illud cui facta est promissio: lex, inquam, ordinata per angelo, per manum internuncii.

20 Internuncius autem unius non est: Deus verò unus est.

21 Nam igitur lex addita est adversus promissiones Dei? absit: nam si data fuisset lex quæ posset vivificare, verè ex lege esset justitia.

22 Sed conclusit illa Scriptura omnia sub peccatum, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus.

23 Antequam autem venisset fides, sub legis praesidio custodiebamur, conclusi in eam fidem quæ futurum erat ut revelaretur.

24 Itaque lex pedagogus noster fuit in Christum respiciens, ut ex fide justificaremur.

25 At postquam venit fides, non amplius sub pedagogo sumus.

26 Omnes enim filii Dei estis, per fidem in Christo Jesu.

27 Nam quicumque in Christum baptizati fuistis, Christo fuistis induti.

28 Non est Judæus neque Græcus, non est servus neque liber, non est masculus ac femina: omnes enim vos unus estis in Christo Jesu.

29 Quòd si vos estis Christi, nempe Abrahami semen estis, & secundum promissionem hæredes.

C A P. IV.

Status hominis sub lege & evangelio; sive sub peccato & gratia.

Hoc

Hoc autem dico, Quamdiu hæres infans est, nihil differt à servo, quamvis sit dominus omnium :

2 Sed sub tutoribus & curatoribus est usque ad tempus quod pater prastituerit.

3 Ita & nos, quum essemus infantes sub elementis mundi eramus in servitutem redacti ;

4 At postquam venit plenum tempus, emisit Deus filium suum factum ex muliere, factum legi subiectum ;

5 Ut eos qui legi erant subiecti redimeret, ut adoptionem acciperemus.

6 Quoniam autem estis filii, emisit Deus spiritum filii sui in corda vestra, clamantem Abba, id est, pater.

7 Itaque non amplius es servus, sed filius : quod si filius, etiam hæres Dei per Christum.

8 Imò tum quidem ignorantes Deum, serviebatis iis qui naturam non sunt dii.

9 At nunc, quum cognoscatis Deum, imò potius cogniti sitis à Deo, quomodo convertitis vos retrorsum ad infirma & egena elementa, quibus ad superiora regressi servire vultis ?

10 Dies observati, & menses, & prastituta tempora, & annos.

11 Memo de vobis, ne frustra fatigatus sim apud vos.

12 Estote quasi ego ; nam & ego sum quasi vos : fratres, deprecor vos ; nulla in re me affecistis injuria.

13 Nô tis autem me per infirmitatem carnis vobis prius evangelizasse :

14 Et explorationem mei, quæ fiebat in carne mea, non pro nihilo habuistis ; neque resquistis :

sed me ut angelum Dei, ut Christum Jesum, excepistis.

15 Quæ igitur erat beatitudo vestra prædicatio ? testimonium enim reddo vobis, vos, si fieri potuisset, oculos vestros effossum duros, mihi fuisse.

16 Itaque *num* inimicus factus sum vobi, dum vobis vera loquor ?

17 Ambiunt vos non bene imò excludere nos volunt, ut ambiatis.

18 Præclarum est autem vehementer amare in re bona semper & non solum dum præsens sit apud vos.

19 Filioli mei, quos iterum parturio, utquequo formetur Christus in vobis.

20 Velim autem nunc adesse apud vos, & mutare vocem meam, quoniam hæsito in vobis.

21 Dicite mihi qui sub lege vultis esse, legem non audistis ?

22 Scriptum est enim, Abraham duos filios habuisse ; unum ex ancilla, & unum ex libera.

23 Sed is qui ex ancilla natus est, secundum carnem natus est, qui verò ex libera, per promissionem.

24 Per quæ aliud figuratum est. Nam hæc sunt duo illa pacta : nunc quidem quod est Agar monte Sinâ, generans *prolem* servitutem.

25 Istud enim Agar est Sams in Arabia : eadem autem serie respondet ei Hierosolyma nunc est, servitque cum filiis suis.

26 Illa verò quæ sursum est Hierusalem, libera est, quæ est mater omnium nostrum.

27 Scriptum est enim, Laetamini steriles quæ non paritis, & clama quæ non paritis : quoniam plures sunt liberi de-

quàm eius quæ habet virum.
28 Nos igitur, fratres, secundum Isaacum promissionis filii sumus.

29 Sed quemadmodum tunc is qui secundum carnem genitus fuerat, persequabatur eum qui natus erat secundum Spiritum: ita nunc fit.

30 Sed quid dicit Scriptura? *Et ecce ancillam & filium ejus: nequaquam enim heres erit filius ancillæ cum filio liberæ.*

31 Nempe, fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberæ.

C A P. V.

Libertas Christiana. Lucta carnis & Spiritus, & utriusque fructus.

Nam libertate igitur quâ Christus nos liberavit perstare, & ne recedentes implicamini servitutis vobis.

2. Ecce, ego Paulus dico vobis, si circumcidamini, Christum nihil vobis profuturum.

3. Testor enim rursum omni homini qui circumciditur, eum esse vitorem totius legis servandæ.

4. Inanes facti estis separati à Christo, quicumque per legem implicamini; & à gratia excidistis.

5. Nos enim Spiritu ex fide in Christum iustitiæ expectamus.

6. Nam in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet, neque preputium, sed fides per charitatem efficax.

7. Currebatis benè; quis vos erripit, ut non obsequeremini legi?

8. Hæc persuasio non est profecta deo qui vocat vos.

9. Paulum fermenti totam massam fermentat.

10. Ego confido de vobis in Domino, vos nihil aliud esse senturos; lex.

sed qui turbat vos, auferet condemnationem, quicumque fuerit.

11. Ego autem, fratres, si circumcisionem etiam prædico, quid adhuc persecutionem patior? nempe inane redditum fuerit ostendiculum crucis.

12. Utinam etiam abscindantur qui vos inquietant.

13. Vos enim ad libertatem vocati estis, fratres: tantum ne libertatem arripite in datam carni occasionem, sed ex charitate servare alii aliis.

14. Nam tota lex uno dicto completur, isto videlicet, Diliges proximum tuum ut teipsum.

15. Quod si alii alios mordetis & exeditis, videre ne vicissim alii ab aliis consumamini.

16. Hoc autem dico, Spiritu ambulate, & quod concupiscit caro ne perficite.

17. Nam caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem; hæc autem inter se opposita sunt, ut non quæcunque volueritis, eadem faciatis.

18. Quod si Spiritu ducimini, non estis sub lege.

19. Porro manifesta sunt opera carnis: quæ sunt, adulterium, fornicatio, impuritas, lascivia,

20. Idololatria, veneficium, inimicitia, lites, emulationes, ex-candescentie, rixæ, dissidia, hæreses,

21. Invidia, cades, ebrietates, comestiones, & his similia; quæ prædico vobis, prout etiam prædixi, eos videlicet qui talia agunt, regni Dei non fore hæredes.

22. At fructus Spiritus est charitas, gaudium, pax, iræ cohibitio, benignitas, bonitas, fides, lenitas, continentia:

23. Adversus ejusmodi non est lex.

24 Qui enim sunt Christi, carnem crucifixerunt cum affectibus & cupiditatibus.

25 Si vivimus Spiritu, Spiritu etiam incedamus.

26 Ne simus inanis gloriæ cupidi, alii alios provocantes, alii aliis invidentes.

C A P. VI.

Dilectione mutua, cruce Christi, & novâ creaturâ facerni filios Dei.

Ratres, etiam si preoccupied fuerit homo in aliqua offensa, vos spirituales reconcinnate huiusmodi homini cum spiritu lenitatis: considerans unusquisque semetipsum, & ne tu tenteris.

2 Alii aliorum onera portate; & ita complete legem Christi.

3 Nam si quis tibi videtur aliquid, quum nihil sit, hunc suus ipsius animus seducit.

4 Opus autem suum probatum reddat unusquisque: & tunc in semetipso solo gloriationem habebit, & non in alio.

5 Nam unusquisque suum onus portabit.

6 Communicet autem qui instituitur in sermone, cum eo qui se instituit, omnia bona:

7 Ne errate; Deus non irridetur: quicquid enim seminaverit homo, hoc & metet.

8 Nam qui seminat carni suæ, ex carne metet interitum: qui verò seminat spiritui, ex spiritu metet vitam æternam.

9 Porro ne benefaciendo segnes simus: Præstituto enim tempore suo metemus, si non frangamus animo.

10 Nempe igitur dum tempus opportunum habemus, simus benevoli erga omnes, maxime vero erga domesticos fidei.

11 Videtis quam longis literis vobis scripserim meâ manu.

12 Quicumque volunt speciem apparere in carne, ii cogunt se circumcidi, tantum ne ob crucem Christi persecutionem patiantur.

13 Nam ne ipsi quidem qui circumciduntur, legem servant sed volunt vos circumcidi, ut e vestra carne glorientur.

14 A me verò absit gloria nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mundus crucifixus est, & ego mundo.

15 Nam in Christo Jesus neque circumcisio quicquam valet, ne præputium, sed nova creatura.

16 Et quicumque secundum hanc regulam incedent, pax super eos & misericordia, & indulgentia per Israellem Dei.

17 De cætero, ne quis molestias præberet; ego enim stigmata Domini Jesu in corpore meo porto.

18 Gratia Domini nostri Jesu Christi sit cum spiritu vestro, amen.

Ad Galatas missa fuit Roma

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD EPHESIOS.

C A P. I.

De electionis & adoptionis mysteriis differens, à Deo eorum revelationem Ephesii contemneretur.

Paulus apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, scilicet qui sunt Ephesi, & fidelibus Christo Jesu;

2 Gratia sit vobis & pax à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Benedictus esto Deus & pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nobis omni benedictione spiritali, in cœlis in Christo.

4 Sicut elegit nos in ipso ante factum mundi fundamentum, ut simus sancti & inculpati in conspectu ejus cum charitate.

5 Qui prædeltinavit nos quos adoptaret in filios per Jesum Christum in se, pro benevolento affectu voluntatis suæ.

6 Ad laudem gloriose suæ gratiæ, quæ nos gratis sibi acceptos effecit in illo dilecto.

7 In quo habemus redemptionem per sanguinem ipsius, remissionem, *inquam*, lapsuum ex divite ipsius gratia;

8 Quæ exundavit in nos omni sapientia & prudentia:

9 Postquam autem notum fecit vobis mysterium voluntatis suæ, secundum gratiam suam benevolentiam quam præstituerat in se,

10 *Nempe* ut in plena tempore illorum præstitutorum dispensatione summam recolligeret omnia illa in Christo, tum in cœlis sunt, tum quæ in terra:

11 In ipso, *inquam*, in quo etiam sortem adsciri sumus, quum essemus prædestinati secundum præstatum ejus qui agit omnia ex consilio voluntatis suæ.

12 Ut nos simus laudi gloriæ ipsius, qui priores speravimus in Christo.

13 In quo sperastis & vos, audientes sermone illo veritatis illius, id est, evangelio salutis vestræ: per quod etiam postea quam credidistis, obsignati estis spiritu illo promissionis sancto:

14 Qui est arrhabo hereditatis nostræ, ad obtinendam redemptionem, ad laudem gloriæ ipsius.

15 Propterea etiam ego, audirâ eâ quæ in vobis est fide in Domino Jesum, & charitate in omnes sanctes.

16 Non cesso gratias agere pro vobis, mentionem vestri faciens in precibus meis:

17 Ut Deus Domini nostri Jesu Christi, pater in se gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ & revelationis, per agnitionem ipsius;

18 Illuminatis oculis mentis vestræ: ad sciendum quæ sit spes illa vocationis ipsius, & quæ opes gloriæ hereditatis ipsius in sanctis:

19 Et quæ sit supereminens illa magnitudo potentiæ ipsius in nobis qui credimus, pro efficacitate roboris virium ipsius,

20 Quod exeruit in Christo, quum suscitavit eum ex mortuis, & collocavit ad dexteram suam in cœlis,

21 Longè supra omne imperium ac potestatem, & potentiam, & denominationem, & omne nomen quod nominatur non solum in hoc seculo, verum etiam in futuro:

22 Et omnia subjecit ejus pedibus, eumque constituit caput super omnia *ipsi* ecclesiæ,

23 Quæ est corpus ipsius, & complementum ejus qui omnia implet in omnibus.

C A P. II.

Status hominis extra Christum & in Christo.

ET vos una vivificavit, quum essetis mortui in lapsibus & peccatis:

2 In quibus o' im ambulastis, ut est vita mundi hujus, secundum principem

principem cui potestas est aëris,
& spiritus nunc agentis in homi-
nibus contumacibus;

3 Inter quos & nos omnes con-
versati sumus olim in cupiditati-
bus carnis nostrae, facientes quæ
carni ac cogitationibus libeant, e-
ramusque naturæ filii iræ, ut etiam
reliqui.

4 Sed Deus, ut qui dives sit mi-
sericordia, propter multam chari-
tatem suam quæ dilexit nos,

5 Etiam nos, quum in offensis
mortui essemus, unâ vivificavit
cum Christo, *cujus* gratia estis ser-
vari;

6 Unâque sciscitavit, unâque col-
locavit in cœlis in Christo Jesu:

7 Ut ostenderet in sæculis su-
pervenientibus, supereminentes il-
las opes suæ gratiæ, pro sua erga
nos benignitate in Christo Jesu:

8 Gratiâ enim estis servati per
fidem (& hoc non est ex vobis,
sed Dei donum est)

9 Non ex operibus, ut ne quis
gloretur.

10 Nam ipse sumus opus,
conditi in Christo Jesu ad opera
bona, quæ preparavit Deus ut in
eis ambulemus.

11 Propterea mementote vos
quondam gentes in carne, qui di-
cebamini præputium ab ea quæ
vocatur circumcisio manibus in
carne facta:

12 Vos, *inquam*, illo tempore
fuisse absque Christo, ab alienatis à
civili statu Israelis, & extraneos
quod ad pastorum promissiones
attinet, spem non habentes, &
absque Deo in mundo:

13 At nunc in Christo Jesu, vos
qui olim eratis longinqui, pro-
pinqui facti estis, per sanguinem
Christi.

14 Ipse enim est pax nostra, qui
utraque fecit unum, & interge-

rini parietis septum solvit:

15 Inimicitias, *id est*, lege præ-
ceptorum, quæ in ritibus *positæ*
est, per carnem suam abolitis; ut
ex duobus illis conderet in semet-
ipso unum novum hominem, fa-
ciens pacem;

16 Et utroque in uno corpore
reconciliaret Deo per crucem, per
emptis inimiciis per eam.

17 Et veniens evangelizavit
pacem vobis, *tum* qui longe, *tum*
qui prope eratis.

18 Quoniam utrique per ipsum
habemus aditum per unum opus
ad patrem.

19 Nempe igitur non amplius
estis peregrini & inquilini, sed
concives sanctorum, ac domestici
Dei:

20 Superstructi super funda-
mentum apostolorum ac propheta-
rum, existente imo angulari
lapide ipso Jesu Christo;

21 In quo totum ædificium con-
gruenter coagmentatum, crescit
sit templum sanctum Domino;

22 In quo & vos unâ ædifica-
mini, ut sitis Domicilium Dei per
Spiritus.

C A P. III.

*Ex suo inter Gentes ministerio, ut
potentia Christi in se ipse ante
vult observari, eamque Epistolæ
quoque commendatur.*

HUjus rei gratiâ ego Paulus
vinculus Christi Jesu prædicavi
vobis gentibus:

2 Si modo audistis dispensationem
gratiæ Dei datæ mihi erga
vos;

3 Deum videlicet per revelati-
onem notum mihi fecisse myste-
rium illud, (sicut ante scriptum pa-
cis):

4 Ex quo perfectio potestis per-
pendere quæ sit mea intelligentia
in mysterio Christi)

5 Quod aliis ætatibus non innotuit filiis hominum, ut nunc revelatum fuit sanctis ejus apostolis & prophetis per Spiritum.

6 Gentes videlicet esse cohæredes & concorpores, confortesque promissionis ejus in Christo per evangelium:

7 Cujus factus sum minister ex dono gratiæ Dei, quod datum est mihi secundum efficacem illam vim potentiæ ipsius.

8 Mihi inquam, longè minimo omnium sanctorum, data est hæc gratia evangelizandi inter gentes imperveigabiles illas opes Christi;

9 Et in lucem proferendi omnibus quæ sit communio mysterii quod erat absconditum à seculis in Deo, qui omnia hæc condidit per Jesum Christum;

10 Ut nota nunc fiat per ecclesiam imperiis ac potestatibus quæ in cælis sunt, multiformis illa sapientia Dei:

11 Secundum præstitutum æternum quod constituit in Christo Jesu Domino nostro:

12 In quo habemus loquendi libertatem, & aditum cum fiducia, per fidem ipsius.

13 Quapropter peto ne segnes sitis ob afflictiones meas pro vobis, quæ est gloria vestra.

14 Hujus rei gratiâ recto genio mea ad patrem Domini nostri Jesu Christi.

15 Ex quo tota familia in cælis in terra nominatur,

16 Ut det vobis, pro divite sua gratiâ, ut fortiter corroboremini Spiritum suum in interiore homine,

17 Et inhabitet Christus per fidem in cordibus vestris:

18 Ut in charitate radicati & fundati, valeatis assequi cum om-

nibus sanctis, quæ sit illa latitudo, & longitudo, & profunditas, & sublimitas.

19 Et nosse charitatem illam Christi omni notitiâ supereminentiorum, ut impleamini ad omnem usque plenitudinem illam Dei.

20 Ei verò qui summa cum exuberantia potest omnia facere supra ea quæ petimus, aut cogitamus, pro illa vi agente in nobis,

21 Et sit, inquam, gloria in ecclesia per Christum Jesum in omnes ætates seculi seculorum. Amen.

CAP. IV.

Un o, communio, & hierarchia ecclesiæ membrorumque, & præcepta ad sanctimoniam spectantia.

PREcor itaque vos ego vinculus ille in Domino, ut ambuletis ita ut convenit vocationi quâ vocati estis;

2 Cum omni animi submissione & lenitate, cum iræ cohibitione, sufferentes alii alios per charitatem:

3 Studentes conservare unitatem Spiritus per connexum pacis.

4 Unum est corpus, & unus Spiritus, sicut & vocati estis in unam spem vocationis vestræ.

5 Unus Dominus, una fides, unum baptisma.

6 Unus Deus & pater omnium, qui est super omnes, & per omnes, & in omnibus vobis.

7 Sed unicuique nostrum data est gratia pro mensura doni Christi.

8 Quapropter dicit, Quum ascendisset in sublime, captivam duxit captivitatem, & dedit dona hominibus.

9 Caterum illud Ascendit, quid est nisi quod etiam descendend-

rat prius in infimas partes terræ?

10 Qui descenderat, ipse est qui etiam adscendit longè supra omnes cælos, ut impleret omnia.

11 Idcirco dedit alios quidem apostolos, alios verò prophetas, alios autem evangelistas, alios autem pastores & doctores:

12 Ad compactionem sanctorum, ad opus ministerii, ad ædificationem corporis Christi:

13 Donec perveniamus nos omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum adultum, ad mensuram plenæ staturæ Christi:

14 Ut ne simus amplius pueri, qui fluctuemus & circumferamur quovis vento doctrinæ, in hominum alea, per veteratoriam ad artificiose fallendum versutiam:

15 Sed sincerè nos gerentes in charitate, prorsus adolescamus in eum qui est caput, nempe Christus:

16 Ex quo totum corpus congruenter coagmentatum, & compactum per omnes suppeditatas commissuras, ex vi intus agente, pro mensura uniuscuiusque membri, incrementum capit corpori conveniens ad sui ipsius constructionem per charitatem.

17 Hoc itaque dico, & obtestor per Domium, ne amplius ambuletis, sicut reliquæ gentes ambulantes, in vanitate mentis suæ.

18 Tenebris obicuratam mentem habentes, & alienati à vita Dei propter ignorantiam quæ est in ipsis, per obdurationem cordis ipsorum:

19 Qui posteaquam dedoluerunt, sese dediderunt lasciviæ & certatim patranda impuritatem omnem.

20 Vos autem non ita didicistis Christum.

21 Si modo de eo audivistis, per eum edocui estis (sicut veritas in Jesu)

22 Deponere, quod ad priusnam conversationem attinet, viderem illum hominem, qui seducibus cupiditatibus se corrumpit:

23 Renovari verò spiritu mentis vestræ;

24 Et induere novum illum hominem, qui secundum Deum conditus est ad iustitiam & sanctorum unionem veram.

25 Quapropter deposito mendacio, loquimini veritatem quæque proximo suo: nam sumus alii aliorum membra.

26 Irascimini, & ne peccati sol ne occidat super exacerbationem vestram:

27 Neque date locum diabolo.

28 Qui furabatur, non amplius furetur; sed potius laboret, operando manibus quod bonum, ut habeat quod impertiat, si opus fuerit.

29 Nullus sermo putris ex vestro egreditor: sed si quis commodus ad ædificationis usum, ut gratiam auditoribus adferat.

30 Et ne tristate spiritum illius sanctum Dei, per quem obfigeratis in diem redemptionis.

31 Omnis amaritudo, & exprobratio, & ira, & clamor, & maledicentia tollatur ex vobis cum omni malitia.

32 Sed estote alii in alios benigni, misericordes, condonantes vobis mutuo offensas, sicut & Deus in Christo condonavit vobis.

C A P. V.

Imitandus Deus in charitate, virtutum æconomicarum pro Conjugium Christo & ecclesie propriatum.

ap. 5.

4. Estote igitur imitatores Dei, ut filii dilecti :

2. Et ambulate in charitate, sicut & Christus dilexit nos, & traxit semetipsum pro nobis oblationem ac victimam Deo, in odorem bonæ fragrantie.

3. Ac ratio erò & omnis imitatio, aut avaritia ne nominat quidem inter vos, sicut decet sanctos :

Et obscenitas, & stultiloquium, & caritas, quæ non conveniunt ; potius gratiarum actio.

5. Nam hoc rōstis, nullam scortationem, aut impurum, aut avarum, qui est idololatra, habere habitationem in regno Christi & Dei.

6. Nemo vos seducat inanibus sermonibus : propter hæc venit Dei in homines contumaces.

Ne igitur estote confortes eorum.

7. Eratis enim o'im tenebræ, & nunc autem lux in Domino : ut lucis incedite.

(Nam fructus Spiritus sitis in omni bonitate, & iustitia, & veritate)

8. Explorantes quid placeat Domino.

9. Et ne participate opera illa, quæ sunt opera tenebrarum, sed potius etiam arguite.

10. Nam quæ occulte sunt ab hominibus, turpe est vel dicere.

11. Sed omnia illa, dum à luce videntur, manifesta sunt : lux enim illud est quod omnia facit manifesta.

12. Quapropter dicit, Excitate vos inter vos, & resurgite à mortuis, ut accipiat vobis Christus.

13. Videte igitur quomodo ambuletis, non ut insipientes, sed ut sapientes,

14. Retinentes opportunitatem, quia dies mali sunt.

17. Propterea re esto e desipientes, sed intelligentes quæ sit voluntas Domini.

18. Et ne inebriamini vino, in quo luxur est, sed implemini Spiritu :

19. Loquentes inter vos mutuo psalmis, & hymnis, & canticis, & spiritualibus, canentes ac psallentes in corde vestro, Domino ;

20. Gratias agentes semper de omnibus, in nomine Domini nostri Jesu Christi, Deo & Patri ;

21. Subjicientes vos alii aliis cum timore Dei.

22. Uxores, propriis viris subjicite vos, ut Domino :

23. Quoniam vir est caput uxoris, ut & Christus est caput ecclesiæ : & is est qui salutem dat corpori.

24. Itaque sicut ecclesia sese subjicit Christo, ita & uxores suis viris subjiciunt in omnibus.

25. Viri, diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam, & semetipsum exposuit pro ea ;

26. Ut eam sanctificaret, ab eo purificatam lavacro aquæ per verbum ;

27. Ut filteret eam sibi gloriosam, id est, ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut quicquam ejusmodi, sed ut sit sancta & inculpata.

28. Ita debent viri diligere suas uxores ut sua ipsorum corpora. Qui diligit suam uxorem, seipsum diligit.

29. Nullus enim unquam suam ipsius carnem odio habuit : imò, emittit ac fovet eam, sicut & Dominus ecclesiam.

30. Quoniam membra sumus corporis ejus, ex carne ejus, & ex ossibus ejus.

31. Propterea derelinquet homo patrem suum, ac matrem, & agglutina-

glutinabitur uxori suæ, & qui duo erant fient una caro.

32 Myſterium hoc magnum eſt: loquor autem de Chriſto & eccleſia.

33 Itaque & vos ſinguli, ſuam quique uxorem ita diligito ut ſeipſum: uxor autem *video* ut timeat virum.

C A P. VI.

Præceptum æconomica continuatur; & panoplia ſæcra graphicè deſcribitur.

Liberi, auſcultate in Domino parentibus veſtris, id enim eſt juſtum.

2 Honora patrem tuum & matrem (quod eſt præceptum primum cum promiſſione)

3 Ut bene tibi ſit, & ſis longævus terra.

4 Et vos patres, ne provocate ad iram liberos veſtros, ſed enutrite eos in diſciplina & admonitione Domini.

5 Servi, auſcultate dominis ſecundum carnem, cum timore ac tremore, cum ſimplicitate cordis veſtri, ut Chriſto:

6 Non ad oculum ſervientes ut qui hominibus placere ſtudent; ſed ut ſervi Chriſti, facientes ex animo quæ vult Deus:

7 Cum benevolentia ſervientes, ut Domino, & non hominibus.

8 Scientes ſingulos, quicquid fecerint boni, hoc reportaturos à Domino, ſive ſervus fuerit, ſive liber.

9 Et vos domini, eadem facite erga illos, remiſſis minis; ſcientes veſtrum etiam ipſorum Dominum eſſe in cœlis, nec perſonæ acceptionem eſſe apud Deum.

10 Quod reliquum eſt, fratres mei, corroboramini in Domino, & robore virium ipſius,

11 Induite univerſam illam armaturam Dei, ut poſſitis ſtare adverſus artes diaboli.

12 Quoniam non eſt nobis luſtra adverſus ſanguinem & carnem ſed adverſus imperiâ, adverſus poteſtates, adverſus mundi principes, *id eſt*, tenebrarum ſeculi huius, adverſus ſpirituales improbitates *quæ ſunt* in ſublîmi.

13 Propterea aſſumite univerſam illam armaturam Dei, ut poſſitis obſiſtere tempore adverſi & omnibus confectis ſtare.

14 State igitur, lumbis circumcinctis veritates, & induti thorace juſtiæ.

15 Calceatis pedibus præparationis evangelii pacis:

16 Supra omnia aſſumpto ſcelto fidei, quo poſſitis omnia jaculi Mali iſtius ignita extinguere.

17 Galeam etiam ſalutis recipite, & gladium Spiritûs, *hæc eſt*, verbum Dei:

18 Omni prece & deprecatione orantes omni tempore per Spiritum, & illi iuſi rei excubantes cum omni perſeverantia & ſupplicatione pro omnibus ſanctis.

19 Et pro me, ut mihi deſerfermo ad apertionem oris mei cum libertate, ut notum faciam myſterium evangelii.

20 Cujus cauſâ legatione ſægor catenatus, ut, *inquam*, de coluberè loquar, ut oportet me loqui.

21 Ut autem ſciatis & vos meas, & quid agam, omnia vobis nota faciet Tychicus, charus frater & fidus miniſter in Domino;

22 Quem miſi ad vos etiam ipſum, ut cognoscatis res noſtras & conſoletur corda veſtra.

23 Pax ſit vobis fratribus, charitas cum fide à Deo Patre à Domino Jeſu Chriſto.

24 Gratia sit cum omnibus diligenti-
bus Dominum nostrum Jesum Christum ad incorruptibilitatem.

Amen.

Scripta fuit Româ ad Ephesios per Tychicum.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA
AD PHILIPPENSES.

C A P. I.

Philippensibus progressum charitatis & cognitionis precatur; fructum vinculorum suorum & dissolutionis suae desiderium notat; adque unitatem & patientiam hortatur.

Paulus & Timotheus servi Jesu Christi, omnibus sanctis in Christo Jesu qui sunt Philippis, una cum episcopis ac diaconis;

2 Gratia vobis & pax à Deo patre nostro & Domino Jesu Christo

3 Gratias ago Deo meo cum mihi memoria vestri;

4 Semper in omni deprecatione mea pro omnibus vobis cum gaudio deprecans,

5 Super vestri in evangelio communionem, à primo die usque hoc tempus;

6 persuasum habens hoc ipsum fore ut qui incepit in vobis bonum, perficiat usque ad hunc Jesu Christi:

7 Sicut justum est, ut ego id etiam de omnibus vobis, propterea quod animo teneam, vos in vinculis meis, & in defensione & confirmatione evangelii, *inquam*, omnes mecum fuisse participes.

8 Testis enim mihi est Deus, antequam expetam vos omnes visceribus Jesu Christi.

9 Et hoc oro, ut charitas vestra magis ac magis exundet in

cognitione & in omni sensu;

10 Ut exploretis quæ discrepant; ut sitis sinceri, & inoffenso cursu pergatis ad diem usque Christi:

11 Repleti fructibus iustitiæ, qui sunt per Jesum Christum ad gloriam & laudem Dei.

12 Velim autem vos scire, fratres, quæ mihi *acciderunt*, magis ad profectum evangelii evenisse;

13 Adeo ut vincula mea in Christo celebra sint in toto prætorio, ac reliquis omnibus:

14 Et plerique ex fratribus in Domino freti vinculis meis, amplius audeant sine metu Sermone loqui.

15 Ac nonnulli quidem per invidiam & contentionem, nonnulli verò etiam bono affectu Christum prædicant.

16 Alii quidem, *inquam*, per contentionem Christum non castè annunciant, quòd existiment sese afflictionem adicere vinculis meis:

17 Alii verò ex charitate, scientes me ad defensionem evangelii constitutum esse.

18 Quid igitur? attamen quovis modo, sive in speciem, sive sincere, Christus annuncietur; & de hoc gaudeo, atque etiam gaudebo.

19 Novi enim fore, ut hoc mihi cedat in salutem per vestram deprecationem, & supplicationem spiritus Jesu Christi.

20 Secundum intentam expectationem & spem meam, quod nulla in re pudeam, sed cum omni dicendi libertate, ut semper, ita nunc quoque magnificabitur Christus in corpore meo, seu per vitam, seu per mortem :

21 Mihi enim est Christus & in vita & in morte lucrum.

22 An verò vivere in carne mihi operæ pretium sit, & quid eligam, ignoro.

23 Constrictus enim utrinque teneor, desiderio tendens ad dimissionem, ut & cum Christo sim ; est enim id valde multò melius :

24 Sed permanere in carne, magis necessarium est propter vos.

25 Et hoc confusus novi, me mansurum esse & permanurum cum vobis omnibus ad vestrum profectum, & gaudium fidei

26 Ut exundet gloriatio vestra in Christo Jesu de me, meà rursus apud vos præsentia.

27 Tantum ut convenit evangelio Christi, vos gerite, ut sive postquam venero & videro vos, sive absens audiam de rebus vestris, & vos perstare in uno Spiritu, uno animo concertantes per fidem evangelii ;

28 Nec ulla in re territos ab iis qui se opponunt : quod illis quidem est exitii indicium, vobis autem salutis, idque à Deo.

29 Quia gratis datum est vobis in Christi negotio, non solum in eum credere, sed etiam pro eo pati :

30 Item certamen sustinendo quale vidistis in me, & nunc auditis de me.

C A P. II.

Exemplum Christi ad humilitatem hortatur : Timotheum se missurum promittit, & moram Epaphroditum excusat.

SI qua igitur consolatio est in Christo, si quod solatium charitatis, si qua communio spiritus si quæ viscera ac miserationes,

2 Explete meum gaudium, ut idem sapiatis, eandem charitatem habentes, unanimes, & sententis uni ;

3 Nihil gerentes per contentiones ; nem aut per inanem gloriam, sed ex animi submissione alii alios exultantes sibi præcellere.

4 Ne sua quisque spectate, sed unusquisque etiam quæ sunt aliorum.

5 Itaque is sit affectus in vobis qui fuit & in Christo Jesu.

6 Qui quum esset in forma Dei, non duxit esse rapinam per rem esse cum Deo :

7 Sed ipse sese inanimavit, formam servi accepta, similis hominibus factus ;

8 Et habitu inventus ut homo ipse se submitit, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis :

9 Quapropter etiam Deus summum in summam extulit sublimitatem, ac donavit ei nomen quod est supra omne nomen :

10 Ut ad nomen Jesu omni genu se flectat, coelestium, terrestrium, & subterraneorum,

11 Omnisque lingua profitetur Jesum Christum esse Dominum, ad gloriam Dei patris, quoque

12 Proinde, dilecti mihi, prout semper auscultastis, non ut modum præsentia mea solum, sed multò magis in absentia me cum timore & tremore vestri ipsorum salutem conficite.

13 Deus enim is est qui est in vobis & ipsum velle, & ipsum agere, pro gratuita sua benivolentia.

14 Omnia facite absque muratione

14 In murationibus ac disceptationibus:

15 Ut sitis inculpati & simplices, Dei, *inquam*, illi inculpati in medio gentis prave ac perverse: inter quos *homines* splendetis ut faces in mundo.

16 Sermonem vite pratendentes; ut gloriari possim in die: quia nulli me non frustra cucurrisse, nec frustra laborasse.

17 Quinetiam si pro libramento offerar super sacrificio & ministerio fidei vestre, gaudeo & gratulor omnibus vobis.

18 Idem autem & vos gaudete, & gratulamini mihi.

19 Spero autem in Domino Jesu me Timotheum cito missurum vobis, ut & ego bono sim animo,ognito statu vestro.

20 Neminem enim habeo paritimo pradium, qui sincerè de vobis vestris futurus sit sollicitus.

21 Nam omnes quæ sua ipsorum sunt querunt, non quæ Christi Jesu.

22 Experimentum autem ejus sitis, quod *videt* cet. tanquam cum alio, mecum servieris Deo evangelio.

23 Hunc igitur spero me missurum, simulatque video rerum earum statum.

24 Confido autem in Domino, quoque cito venturum ad vos.

25 Sed necessariam duxi, Epaphroditum fratrem & adiutorem & comensilem meum, vestram legatum, quique mihi subministravit quibus mihi opuserat, vos mittere.

26 Quoniam expetebat omnes: & gravissimè angebatur, propterea quod audissetis cum infirmum fuisse.

27 Et certè infirmus fuit, proxi-

mè mortem: sed Deus misertus est ejus; nec ejus solum, sed & mei, ne tristitiam haberem super tristitiam.

28 Eo studiosius itaque ipsum misi, ut eo rursus viso, gaudeatis, & ego eo minùs doleam.

29 Excipite igitur eum in Domino cum omni gaudio: & tales in honore habete.

30 Nam propter opus Christi accedit ad mortem usque, non habità vite ratione, ut suppleret defectum vestri erga me ministerii.

C A P. III.

Præsentia Christi omnia contemnit, ad sui imitamen hortatur, & deslet inimi os crucis.

Q UOD reliquum est, fratres mei, gaudete in Domino. Eadem scribere vobis, me quidem haud piger, vobis autem tutum est.

2 Cavete canes, cavete malos operarios, cavete concisionem.

3 Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu colimus Deum & gloriamur in Christo Jesu, nec confidimus in carne:

4 Quamquam ego habeo, etiam in carne, de quo confidam. Si quisquam alius videtur habere in carne de quo conficiat, ego maxime habeo:

5 Circumcisus octavo die, ex gente Israelis, tribu Benjaminis, Hebræus ex Hebræis, religione Phariæus;

6 Quod ad æmulationem attinere, persequens ecclesiam; quod ad justiciam quæ est in lege, irreprehensus:

7 Sed quæ mihi erant iura, ea duxi propter Christum damnum esse.

8 Quinetiam certè duco omnia damnum esse propter eminentiam

si qua virtus, & si qua laus est, hæc reputate.

9 Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me, hæc, *inquam*, facite; & Deus pacis erit vobiscum.

10 Gavius sum autem in Domino magnopere, quod jam tandem reviviscitis in vestra pro me cura: qua de re tamen solliciti eratis, sed destituebamini oportunitate.

11 Non quod penuriâ laboremur: nam ego didici, in quibus sum, iis ipsis contentus esse.

12 Novi autem deprimi, novi etiam abundare: ubique & in omnibus iniuriatus sum, & ad familitatem & ad esuritionem, *id est*, tum ad exundantiam, tum ad penuriam.

13 Omnia valeo per eum qui me corroborat, *nempe* Christum.

14 Attamen bene fecistis quod una participes fuistis meæ afflictionis.

15 Nôtis autem & vos, Philippienses, quum initio evangelii promiscuerem à Macedoniâ, nullam mihi ecclesiam communicasse in ratione dari & accepti, nisi vos solos:

16 Nam etiam Thessalonicæ *quum essem*, semel & iterum quod mihi opus erat mihi misistis.

17 Non quod requiram donum: sed requiro fructum illum exuberantem, qui in rationes vestras inducatur.

18 Acepi autem omnia, & abundo: expleus sum, *inquam*, acceptis ab Epaphrodito, quæ à vobis *missa sunt*, odorem bonæ fragrantiae, hostiam Deo acceptam ac placentem.

19 Deus autem meus supplebit quicquid opus fuerit vobis, secundum divitias suas gloriose, in Christo Jesu.

20 Deo autem & Patri nostro sit gloria in secula seculorum. Amen.

21 Salutate omnes sanctos in Christo Jesu. Salutant vos qui mecum sunt fratres.

22 Salutant vos omnes sancti, maximè verò qui sunt ex Cæsaris domo.

23 Gratia Domini nostri Jesu Christi sit cum omnibus vobis. Amen.

Scripta est Romæ per Epaphroditum.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA

AD COLOSSENSES.

CAP. I.

Colossensibus bene precatur, iisque prædicat Christum, imaginem Dei, caput ecclesiæ, & absconditum olim mysterium.

Aulus apostolus Jesu Christi per Dei voluntatem, & Timotheus

2 Iis qui sunt Colossis, sanctis

ac fidelibus fratribus in Christo Jesu; Gratia sit vobis & pax à Deo Patre nostro & Domino Jesu Christo.

3 Gratias agimus Deo & Patri Domini nostri Jesu Christi, semper pro vobis orantes:

4 Audiat fide vestra in Christo

Jesu, & charitate in omnes sanctos:

5 Propter spem sepositam vobis in cœlis: quam prius audistis per sermonem veritatis, *id est*, evangelii;

6 Quod pervenit ad vos sicut & in totum mundum, & fructum profert, sicut apud vos quoque: ex quo die verò audivistis & cognovistis Dei gratiam.

7 Sicut & didicistis ex Epaphra dilecto nostro, qui est noster pro vobis minister Christi:

8 Qui & declaravit nobis veritatem per Spiritum charitatem:

9 Propterea & nos, ex quo die *id* audivimus, non desinimus pro vobis orare; & petete ut impleamini agnitione voluntatis ejus cum omni sapientia, & intelligentia spirituali;

10 Ut ambulatis sicut Domino convenit, cui per omnia placeatis, omnis operis boni fructum proferentes, & crescentes in agnitione Dei;

11 Omni potentiâ potentes facti secundum gloriosam robor ipsius, ad omnem tolerantiam & animi lenitatem cum gaudio:

12 Gratias agentes Patri, qui idoneos nos fecit ad participandam sortem sanctorum in luce:

13 Qui, *inquam*, eripuit nos ex potestate tenebrarum, ac transtulit in regnum Filii sui dilecti;

14 In quo habemus redemptionem per sanguinem ipsius, *id est*, remissionem peccatorum.

15 Qui est imago Dei invisibilis & primogenitus omnis rei condite:

16 Nam per eum condita sunt omnia quæ in cœlis sunt, & quæ in terrâ, visibilia, & invisibilia; sive throni, sive dominia, sive imperia, sive potestates; omnia, *inquam*, per eum, & ejus respectu condita sunt:

17 Estque ipse ante omnia, & omnia per eum consistunt.

18 Estque caput corporis, *id est*, ecclesia, eique *etiam* principum & primogenitus ex mortuis, ut inter omnes primas teneat:

19 Quoniam libuit *atri* ut omnis plenitudo in eo inhabitaret:

20 Et ut pace per sanguinem crucis ejus facerem, per eum reconciliaret omnia sibi; per eum, *inquam*, tum quæ in terrâ, tum quæ in cœlis.

21 Itaque vos quum essetis quondam abalienati, & hostes, mente operibus malis *intentis*, nunc sanè reconciliavistis.

22 In corpore illo carnis suæ, per mortem: ut listat vos sanctos, & inculpatores, & irreprehensos in conspectu suo:

23 Siquidem permanetis in fide fundati & stabiles, nec dimovimini a spe evangelii quod audistis *evangelii, inquam*, prædicati omni creaturæ quæ sub cælo est, cujus factus sum ego Paulus minister.

24 Qui nunc gaudeo de his qui patior pro vobis, & reliquias afflictionum Christi vicissim experior in carne mea, pro corpore ipsius, quod est ecclesia.

25 Cuius ecclesie factus sum minister ex dispensatione Dei, quæ data est mihi erga vos, ad implendum Dei sermonem:

26 *Nampe* mysterium illud quod absconditum fuit a sæculis & generationibus, nunc autem factum est manifestum sanctis ejus,

27 Quibus voluit Deus nos facere quæ sint illæ divitiæ gloriæ hujus mysterii inter Gentes, quod est Christus inter vos, spes gloriæ.

28 Quem nos annunciamus, et monentes quosvis, & quosvis

dientes omni sapientiâ, ut quosvis
fistamus perfectos in Christo Je-
su.

29 Ad quod etiam enitor, de-
certans secundum vim i lam effi-
cacem ipsius agentem in me po-
tenter.

C A P. II.

*Vanitatibus damnat quicquid extra
Christum est: non natum de cir-
cumcisione, ciborum abstinentia,
& Angelorum cultu legitur,
unde constitutus liberatus qui cum
Christo mortui sunt.*

VELIM enim vos scire quantum
certamen sustineam pro vo-
bis & iis qui sunt Laodiceæ, &
quorum non viderunt faciem
meam in carne:

2 Ut consolationem accipiant
eorum corda, ipsis charitate com-
patis, & omni opulentia plenè
superiore intelligentiæ, ad cog-
nitionem mysterii Dei ac Patris
& Christi:

3 In quo sunt omnes thesauri
sapientiæ ac notitiæ absconditi.

4 Hoc autem ideo dico, ut ne
quis vos falsò ratiocinando fallat
vanitatis probabilitate.

5 Et si enim corpore absum, spi-
ritus tamen sum vobiscum, gau-
dens & cernens vestrum ordinem,
soliditatem vestræ in Christum
fidei.

6 Sicut igitur accepistis Chri-
stum Jesum Dominum, ita in eo
ambulate.

7 Radicati & superstructi in
fide, ac confirmati fide, sicut edo-
cistis, exundantes ea cum
operum actione.

8 Videte ne quis sit qui vos de-
cedat per philosophiam &
vanam seductionem secundum
additionem hominum, secundum
elementa mundi, & non secun-
dum Christum.

9 Nam in eo inhabitat omnis
plenitudo Deitatis corporaliter:

10 Et estis in eo completi, qui
est caput omnis imperii ac pote-
statis:

11 In quo etiam circumcisi e-
stis circumcisione quæ sit sine ma-
nibus, corpore peccatorum carnis
exuto per circumcisionem Chri-
sti.

12 Et conscripti per bap-
tismum, per quem etiam cum eo
suscitati estis per fidem efficacis
illius virtutis Dei, qui suscitavit
eum ex mortuis:

13 Vosque mortuos in offensis
& præputio carnis vestræ, cum
eo vivificavit; vobis condonatis
omnibus offensis:

14 Ac deletò quod adversus
nos erat rituum chirographo:
quod, inquam, erat nobis iubecon-
trarium, ipse verò cruci affixum
è medio sustulit;

15 Et expoliata imperia ac po-
restates traduxit palam, trium-
phatis illis per eam.

16 Nequis igitur vos damnet
ob cibum vel potum, aut respectu
festi, aut novilunii, aut Sabba-
thorum:

17 Quæ sunt umbra rerum fu-
turarum; ac corpus est Christi.

18 Nemo adve sum vos restor-
is partes sibi ultro sumat, in sub-
mitione animi, & religioso cul-
tu Angelorum; pedem inferens
in ea quæ non vidit, & temerè
inflatu carnisturæ intelligentia:

19 Neque retinens caput, ex
quo totum corpus per commissu-
ras & connexus suppeditarum &
compactum augefcit Dei aug-
mento.

20 Itaque si mortui cum Chri-
sto, liberi estis ab elementis mun-
di, quid ut viventes in mundo,
riibus oneramini?

21 Ne ederis, aiunt isti, neque gustaris, neque attigeris:

22 Quæ omnia ipso usu corrumpuntur, præscripta ex præceptis & doctrinis hominum:

23 Quæ rationem quidem habent sapientiæ in cultu voluntario, & submiffione animi, & in eò quod corpori non parcant; nec tamen ulius sunt pretii, quum ad ea si essent quibus farcitur caro.

C A P. III.

Jubet exuere veterem hominem cum suis affectibus, & novum induere cum suis virtutibus: instituitque ac nomiam Christianam.

ITaque si resurrexistis cum Christo, superna quærite, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens.

2 Superna curate, non terrena.

3 Nam mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo:

4 Postquam autem Christus, vita illa nostra, manifestus factus fuerit, tum & vos cum eo patefietis gloriosi.

5 Mortificate igitur membra vestra terrena, scortationem, impuritatem, mollietatem, cupiditatem malam, & avaritiam, quæ est idololatria;

6 Ob quæ venit ira Dei super homines contumaces:

7 Quibus in vitiis & vos ambulastis quondam, quum in iis viveretis:

8 At nunc deponite etiam vos hæc omnia, iram, excandescentiam, malitiam, maledicentiam, verborum obscenitatem ab ore vestro.

9 Ne mentimini aliis adversus alium, quum exati sitis in veterem hominem cum factis ipsis,

10 Et induti sitis novo illo

qui renovatur in agnitionem congruentem imagini ejus qui ipsum condidit:

11 Ubi non est Græcus & Judæus, circumcisio & præputium, Barbarus & Scythæ, servus & liber: sed omnia & in omnibus est Christus.

12 Induimini igitur, ut electi Dei, sancti, & dilecti, visceribus mi erationum, benignitate, animi submiffione, lenitate, iræ cohibitione.

13 Sufferentes alii alios, & condonantes vobis mutuo, si quis adversus aliquem habuerit querelam: sicut & Christus condonavit vobis, ita & vos.

14 Super hæc autem omnia induimini charitate, quæ est nexus perfectionis.

15 Et pax Dei sit gubernatrix in cordibus vestris, ad quam etiam vocati estis in unum corpus, & grati etote.

16 Sermo Christi inhabitet vobis copiose cum omni sapientia, docendo & admonendo mutuo psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus, cum gratiam canendo in vestro corde Domino.

17 Et quicquid feceritis serventes, aut tacto, in nomine Domini Jesu ad faciem, gratias agentes & Patri per eum.

18 Uxores, subijcite vos propriis viris, ut convenit in Domino.

19 Vni, diligite uxores, sicut etote adversus eas amarulentis.

20 Filii, auscultate parentibus in omnibus: hoc enim placet Domino.

21 Patres, ne irritate liberos; ne despondeant animis.

22 Servi, auscultate per os domini secundum carnem, obsequiis ad oculum exhibitis

qui hominibus placere fludent,
sed cum simplicitate cordis, ti-
mentes Deum.

23 Et quicquid feceritis, ex a-
nimo præstare, tanquam Domino,
& non hominibus.

24 Scientes vos à Domino re-
cepturos mercedem hereditatis:
Nam Domino Christo servitis.

25 Qui verò injuriam intulerit,
referet injuriam quam intulerit:
non est personarum acceptio.

C A P. IV.

*Ad generales exhortationes redit,
commendationesque & salutatio-
nes subiungit.*

Domini, jus & æquum servis
præstare: ut qui sciatis
vos quoque habere Dominum in
celi.

2 In precibus perdoratis, invi-
santes iis eum gratiarum acti-
onem.

3 Orantes si nunc etiam pro no-
bis, ut Deus aperiat nobis ostium
monis, ut loquamur mysterium
Christi, propter quod etiam sum
sanctus:

4 Ut, *inquam*, illud manifestum
cum gratiam, sicut oportet me loqui.

5 Sapienter ambulate erga
mutuos, opportunitatem redi-
eritis servantes.

6 Sermo vester semper cum
gratia sit, sale conditus, ut sciatis
omodo oporteat vos unicuique
respondere.

7 Re meas omnes vobis notas
est Tychicus, dilectus frater,
fidus minister, ac servus in
Domino:

8 Quem misi ad vos ob hoc
ut cognoscat res vestras,

& corda vestra confoletur;

9 Cum Onesimo fido & dilecto
fratre, qui est ex vobis. Omnia
igitur vobis nota facient quæ hic
aguntur.

10 Salutat vos Ari^{us} archis me-
us in captivitate socius, & Marcus
consobrinus Barnabæ, de quo ac-
cepistis præcepta: si venerit ad
vos, excipite eum.

11 Et Iesus qui vocatur Justus;
quis sunt ex circumcisione: hi soli
sunt mihi adiutores in regno Dei,
& fuere mihi socii.

12 Salutat vos Epaphras, qui
ex vobis est, servus Christi, sem-
per precibus certans pro vobis,
ut steteri, perfecti & completi in
omni voluntate Dei.

13 Hoc enim de eo testor,
eum multo vestri studio ardere,
& eorum qui sunt Laodiceæ, &
eorum qui Hierapoli.

14 Salutat vos Lucas medicus
ille dilectus, & Demas.

15 Salutate fratres qui sunt
Laodiceæ, & Nympham, & ec-
clesiam quæ in domo illius est.

16 Et quum perfecta fuerit ap-
ud vos epistola, facite ut etiam
in Laodicensem ecclesiam reciretur,
& ut scriptam Laodicea vos quo-
que legatis.

17 Et dicite Archippo, Vide
ut ministerium quod accepisti in
Domino, impleas.

18 Salutatio meâ manu Pauli.
Memores estote vinculorum me-
orum. Gratia sit vobiscum. A-
men.

Scripta est ad Colossenses Ro-
mâ per Tychicum & One-
simum.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA
AD THESSALONICENSES PRIOR.

C A P. I.

*Theſſalonicenſes Pauli, imò Domini
i; ſuis imitatores effecti, idea ſunt
bonorum Chriſtianorum.*

PAULUS & SILVANUS & TIMOTHEUS, eccleſiæ Theſſalonicenſium, quæ eſt in Deo Patre, & Domino Jeſu Chriſto; Gratia ſit vobis & pax à Deo patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

2 Gratias agimus Deo ſemper de omnibus vobis mentionem veſtri facientes in precibus noſtris:

3 Indeſinenter commemorantes efficacem veſtram fidem, & laborioſam charitatem, & patientem illam expectationem in Domino noſtro Jeſu Chriſto coram Deo & Patre noſtro.

4 Scientes, fratres dilecti à Deo, electionem veſtram.

5 Quoniam evangelium noſtrum conſtitit apud vos non ſermone ſolum, ſed etiam potentia, & Spiritu ſancto, & certioratione: ſicut noſtris quales fuerimus inter vos, veſtri cauſa.

6 Et vos imitatores noſtri facti fuiſtiſ & Domini, recepto ſermone cum afflictione multa, cum gaudio Spiritus ſancti:

7 Adeò ut fueritis exemplaria omnibus credentibus in Macedonia & Achaia.

8 A vobis enim non ſolum perſonuit ſermo Domini in Macedonia & Achaia, verum etiam in omnem locum fides veſtra quæ eſt in Deum dimanavit, ut neceſſe non habeamus quicquam loqui.

9 Si quidem ipſi de nobis annunciant qualem ingreſſum habu-

erimus ad vos, & quomodo converteritis vos ad Deum, reſiſtiſ idolis, ut ſerviretis Deo vivo & vero;

10 Et expectaretis Filium ejus è coelis, quem ſuſcitavit à mortuis, nemine Jeſum nos eruente ab ira illa ventura.

C A P. II.

Speculum boni paſtoris & audientis.

NAM ipſi noſtris, fratres, ingreſſum noſtrum ad vos non fuiſſe vanum:

2 Imò etiam multa priùs paſtoris & contumeliis affecti Philippis ſicut noſtris, libertate loquendi ſumus in Deo noſtro, ad annuncandam apud vos evangelium Dei cum multo certamine.

3 Exhortatio enim noſtra fuit ex impoſtura, neque ex puritate, neque cum dolo:

4 Sed ſicut probati fuimus Deo quibus crederetur evangelium, ita loquimur, non ut hominibus placentes, ſed Deo exultanti corda noſtra.

5 Nec enim unquam ſermone aſſentatorio uſi ſumus, ſicut neque avaritiæ cauſa quicquam petivimus; Deus teſtis eſt.

6 Neque ex hominibus querentes gloriam, nec à vobis, ab aliis, quum poſſemus oneri eſſe ut apoſtoli Chriſti.

7 Sed fuimus manſueti in domino veſtri, ut ſi nutrix ſoveret filios ſuos:

8 Et ita cupidi veſtri, gratia nobis erat impertiri vobis, non ſolum evangelium Dei, ſed etiam

nostras ipsorum animas, quod chari nobis essetis.

9 Meministis enim, fratres, laboris nostri ac ærumnæ: nocte enim ac die operando, ne cui vestrum oneri essemus, prædicavimus apud vos evangelium Dei.

10 Vos testes estis & Deus, quomodo sanctè & iustè & incultatè vobis, qui creditis, nos gesserimus.

11 Sicut nostis quomodo unumquemque vestrum, tanquam pater liberos suos, hortabamur & consolabamur,

12 Et obrestabamur ut ambularetis sicut convenit, Deo vocante vos ad suum regnum ac gloriam.

13 Propterea etiam nos gratiagimus Deo sine intermissione, quod acceptum de Deo sermonem audistis ex nobis, exceperitis non ut sermonem hominum, sed sicut est verè) ut Dei sermonem, qui etiam agit in vobis qui creditis.

14 Vos enim, fratres, imitatos facti estis ecclesiarum Dei que in iudæa in Christo Jesu, qui per eam eadem passi sitis & vos a prius tribulibus, prout & ipsi a iudæis:

15 Qui etiam Dominum Jesum proprios prophetas occiderunt, nos exegerunt; neque Deo placuit, & omnibus hominibus adiciantur.

16 Prohibentes nos gentibus locum ut servantur, ut semper committant peccata sua: occupavit eos ira ad extremum usque.

17 Nos vero, fratres, orati temporis momentum, conati sumus videre faciem vestram, multo desiderio.

18 Ideo volumus venire ad vos

(ego quidem Paulus) semel atque iterum, sed impedit nos Satanæ.

19 Nam quæ est nostra spes, aut gaudium, aut corona de qua gloriamur? annon & vos in conspectu Domini nostri Jesu Christi in ejus adventu?

20 Vos enim estis gloria nostra & gaudium.

C A P. III.

Informatus à Timotheo de eorum fide & dilectione, desiderat ipsos videre, & precatur ijs progressum.

Quam brevis nos non amplius continentes, libuit nobis ut soli Athenis derelinqueremur.

2 Misimusque Timotheum fratrem nostrum, ac ministrum Dei & adiutorem nostrum in evangelio Christi, ad vos stabilendos & exhortandos super fide vestra:

3 Ut nemo commoveatur ob afflictione istas, ipsi enim nostis ad id nos esse constitutos.

4 Etenim quum apud vos essemus, prædicebamur vobis fore ut affligeremur, quod & evenit, & nostis.

5 Quamobrem & ego non amplius me continens, misi eum ut cognoscerem fidem vestram: veritus ne quo modo tentasset vos tentator ille, & inanis redditus esset labor noster.

6 Nuper autem quum venisset Timotheus ad nos à vobis, & latum nuncium nobis attulisset de fide & charitate vestra, quod bonam nostri memoriam retineatis, semper expectantes nos videre, sicut nos quoque vos;

7 Propterea consolationem accepimus, fratres, ex vobis in omni afflictione & necessitate nostra, per vestram fidem.

8 Nunc enim vivimus, si vos peristatis in Domino.

9 Quam

9 Quam enim gratiarum actionem possumus Deo rependere de vobis, super omni gaudio quo gaudemus propter vos coram Deo nostro;

10 Nocte ac die magis ac magis rogantes, ut videamus vestram faciem, & quæ defunt fidei vestræ suppleamus?

11 Ipse verò Deus & pater noster, & Dominus noster Jesus Christus dirigat viam nostram ad vos.

12 Pax autem Dominus ut auctiores sitis & exundetis mutua inter vos charitate, & in omnes, quemadmodum & nos in vos:

13 Ut corda vestra inculcata stabiliat in sanctimonia coram Deo & patre nostro, in adventum Domini nostri Jesu Christi cum omnibus sanctis suis.

C A P. IV.

Sanctimoniam & amorem fraternum sectandam. Propriis manibus operandum. Resurrectionem iustorum solatio habendam.

Quod reliquum est igitur, fratres, rogamus vos & precamur per Dominum Jesum, ut sicut accepistis à nobis quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, magis excellatis.

2 Nôstis enim quæ mandata dederimus vobis per Dominum Jesum.

3 Nam hæc est voluntas Dei, nempe sanctificatio vestri, id est, ut abstineatis a fornicatione:

4 Ut sciat vestrum unusquisque suum vas possidere in sanctificatione & honore.

5 Non in morbo cupiditatis, sicut Gentes quæ non novērunt Deum:

6 Et ut ne quis opprimat & habeat quæstui in negotio fratrem suum; nam vindex est Dominus omnium istorum, sicut & antè diximus vobis, & asseveranter testificati sumus.

7 Non enim vocavit nos Deus ad impuritatem, sed ad sanctificationem.

8 Proinde qui hæc aspernatur non aspernatur hominem, sed Deum, qui etiam dedit nobis Spiritum suum sanctum.

Ceterum de fraterno amore non necesse habetis ut scribam vobis: ipsi namque divinitus docti estis ut diligatis alii alios.

10 Nam & facitis hoc erga cunctos fratres qui sunt in tota Macedonia: precamur autem vos, fratres, ut potius excellatis;

11 Et ambitiosè contendat quieti esse, & res vestras agere, operari propriis manibus vestris sicut vobis mandavimus:

12 Ut vos geratis decenter extraneos, & nullius indigeatis,

13 Nolim autem nos in ignorantia velari, fratres, quod eos attinet qui obdormierunt, ne contristemini, sicut ut reliqui spem non habent.

14 Nam si credimus Jesum mortuum esse & resurrexisse, etiam Deus eos qui obdormierunt in Jesu adducet cum eo.

15 Hoc enim vobis dicimus verbis Domini, fore ut nos qui reliqui erimus in adventu Domini, non præveniamus eos qui obdormierint.

16 Nam ipse Dominus cum hortationis clamore, cum voce Archangeli, & cum Dei tuba descendet e cælo; & qui mortui fuerint in Christo, resurgent primo;

17 Deinde nos vivi, qui restabimus, rapiemur simul cum illis in nubes, in occursum Domini aera; & ita semper cum Domino erimus.

18 Itaque consolamini alii istis sermonibus,

CAP. V.

Modus legitima preparationis ad novissimum diem.

Porro de temporibus & opportunitatibus, fratres, non est necesse ut vobis scribatur.

2 Ipsi enim penitus scitis diem illam Domini, ut sic nocte venit, ita venturum esse.

3 Quum enim dicent, Pax est & securitas, tunc repentinum eis erit exitium, sicuti dolor parietis mulieri gravidae, & nequam effugient.

4 At vos, fratres, non estis in tenebris, ut dies ille vos, tanquam fur, deprehendat.

5 Omnes vos filii lucis estis, ac filii diei; non sumus filii noctis, neque tenebrarum.

6 Nempe igitur ne dormiamus et reliqui, sed vigilemus & sobrii sumus.

7 Nam qui dormiunt, noctu dormiunt: & qui inebriantur, noctu sunt ebrii.

8 At nos qui sumus diei, sobrii sumus, induti thorace fidei & charitatis, & pro galea, spe salutis:

9 Nam non constituit nos Deus iram, sed ad salutem obtinendam per Dominum nostrum Jesum Christum:

10 Qui mortuus est pro nobis, sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum eo vivamus.

11 Quapropter adhortamini invicem, & edificare singuli fratres, sicut & facitis.

12 Rogamus autem vos, fratres, agnoscatis eos qui laborant in vobis, & presunt vobis in Domino, & admonent vos;

13 Et eos supra modum charos ducatis, propter opus ipsorum. Pacem colite inter vos mutuò.

14 Precamur autem vos, fratres, admonete inordinatos, consolamini eos qui pusillo animo sunt, sublevate infirmos, iram cohibete erga omnes.

15 Videte ne quis malum pro malo cuipiam reddat, sed beneficentiam semper sectamini, tum inter vos mutuò, tum erga omnes.

16 Semper gaudete.

17 Sine intermissione orate.

18 In omnibus gratias agite: hæc enim est voluntas Dei per Christum Jesum erga vos.

19 Spiritum ne extinguite.

20 Prophetias ne pro nihilo habete.

21 Omnia explore: quod bonum fuerit retinete.

22 Ab omni specie mali abstinete.

23 Ipse autem Deus pacis sanctificet vos totos: & integer vester spiritus & anima & corpus inculpatè in adventum Domini nostri Jesu Christi conserventur.

24 Fidelis est qui vocavit vos, qui etiam id efficiet.

25 Fratres, orate pro nobis.

26 Salutate fratres omnes cum osculo sancto.

27 Adjuro vos per Dominum, ut recitetur hæc epistola omnibus sanctis fratribus.

28 Gratia Domini nostri Jesu Christi sit vobiscum. Amen.

Ad Thessalonicenses prima scripta fuit Athenis.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA
AD THESSALONICENSES II.

C A P. I.

*Afflictiones piorum in adventu
Christi compensandas.*

PAulus & Silvanus & Timotheus ecclesiae Thessalonicensium, quae est in Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

2 Gratia sit vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Gratias agere debemus Deo semper de vobis, fratres, ut par est, quod vehementer angelicat fides vestra, & abundet mutua uniuscuiusque omnium vestrum charitas:

4 Adeò ut nos ipsi de vobis gloriamur apud ecclesias Dei, id est, super tolerantia vestra & fide in omnibus persecutionibus vestris & afflictionibus quas suffertis:

5 Quae res indicium est iusti iudicii Dei, ut digni habeamini regno Dei, pro quo etiam ista patimini:

6 Siquidem iustum est apud Deum vicissim reddere iis qui affligunt vos, afflictionem:

7 Vobis verò qui affligimini, relaxationem nobiscum, in revelatione Domini Jesu de coelo, cum angelis suis potentibus,

8 Cum igne flammante, infligens ultionem iis qui Deum nesciunt, neque auscultiat evangelio Domini nostri Jesu Christi.

9 Qui poenam pendunt aeterni exitii, expulsi à facie Domini & gloria virium ipsius:

10 Quum venerit ut glorificetur in sanctis suis, & admirandus fiat in credentibus omnibus (quòd fides habita fuerit testimonio no-

stro apud vos) in die illo.

11 Cujus etiam rei gratia oramus semper pro vobis, ut vos dignetur ista vocatione Deus nostrae & compleat omnem suae bonitatis & gratuitam benevolentiam, & opus fidei potenter:

12 Ut glorificetur nomen Domini nostri Jesu Christi in vobis & vos in eo, ex gratia Dei nostri & Domini Jesu Christi.

C A P. II.

Vaticinium de Antichristi natali, progressu, & revelatione, ab ipso.

ROgamus autem vos, fratres, ne per adventum Domini nostri Jesu Christi, & nostri ad eum congregationem,

2 Ne citò à mente dimoveamini, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermone, neque per epistolam, quam per nos scripsimus, quasi sit dies ille Christi.

3 Ne quis vos seducat ullo modo: Non enim adventet dies ista, quin venerit defectio prima, & revelatus fuerit homo ille periculi, filius, inquam, ille perditionis,

4 Sese opponens ille & exaltans supra quicquid dicitur Dei aut numen: adeò ut in templo Dei tanquam Deus sedeat, perferens se esse Deum.

5 Annon meministis me, adhuc essem apud vos, hoc vobis fuisse vobis?

6 Nunc verò quid enim rebus vestris, ut is suo praestituto tempore reveletur.

7 Jam enim peragitur mysterium,

in impietatis hujus : tantum qui
non obstat, *obstabit* usquedum è
medio sublatus fuerit ;

8 Et tunc revelabitur sceleratus
ille, quem Dominus absorbet spi-
ritu oris sui, & illustri adventu
sua abolabit :

9 *Ilum, inquam*, cujus adven-
sus noster est ex illa vi efficaci Satanæ,
bonitatem omni potentia, & signis, ac
prodigiis mendacibus ;

10 Et cum omni seductione
injustitiarum in iis qui pereunt : prop-
ter in vobis ea quod amorem veritatis non
deceperunt, ut salvi fierent.

11 Ideo igitur mittet eis Deus
gratiam erroris, ut credant
falsam doctrinam :

12 Ut damnentur omnes qui
non crediderint veritati, sed ac-
ciderint in injustitia.

13 Nos autem debemus gratias
agere Deo semper de vobis, fra-
tres dilecti à Domino, quod ele-
git vos Deus ab initio ad salu-
tationem, non per sanctificationem Spiritus,
per semper eandem habitam veritatem :

14 Quia vocavit vos per evan-
gelium nostrum, ad acquirendam
gloriam Domini nostri Jesu Christi.
15 Nempe igitur, fratres, per-
petetis doctrinam, & retinere traditam doctri-
nam, quam edocui estis & per
sermonem illius, & per epistolam no-
stram.

16 Iste verò Dominus noster
Jesu Christi, qui deus ac filius
est, qui dilexit nos, & dedit
ut in gloriam eternam & spem
gloriæ, per gratiam,

17 Consoletur vestra corda &
consolatus est vos in omni sermone &
vos, hoc est bono.

C A P. III.

1 *Deum reverentiam esse : & à vita inor-
dinata & otiosa cavendum.*

2 Quod reliquum est, orate, fra-
tres, pro nobis, ut sermo

Domini currat & glorificetur, sic-
ut & apud vos :

2 Et ut eripiamur à protervis
ac sceleratis hominibus : non enim
omnium est fides.

3 Sed fidelis est Dominus, qui
stabiliet vos & custodiet ab illo
improbo.

4 Confidimus autem in Domi-
no de vobis, vos, quæ manda-
mus vobis, & facere & facturos
esse.

5 Dominus verò dirigat vestra
corda ad Dei charitatem & Chri-
sti patientem expectationem.

6 Denunciamus autem vobis,
fratres, in nomine Domini nostri
Jesu Christi, ut subducatis vos ab
omni fratre qui inordinatè ambu-
lat, & non ex tradita doctrina
quam accepit à nobis.

7 Nam ipsi scitis quomodo o-
porteat nos imitari : quoniam non
inordinatè nos gessimus inter vos.

8 Neque gratis panem edimus
acceptum à quoquam : sed cum
labore & ærumna nocte dieque
operantes, ne cui vestrum oneri
essemus.

9 Non quod nobis *id* non li-
ceat : sed ut nosmetipsos pro ex-
emplari præbeamus vobis ad nos
imitandos.

10 Etenim quum essemus apud
vos, hoc demandabamus vobis :
quod si quis nolit operari, etiam
non edito.

11 Audivimus enim quosdam
ambulare inter vos inordinatè,
nihil agentes, sed inaniter sata-
gentes.

12 Iis autem qui sunt istius-
modi mandamus, & precamur per
Dominum nostrum Jesum Chri-
stum, ut cum quiete operantes
suo pane vescantur.

13 Vos autem, fratres, ne seg-
nescite in benefaciendo.

14 Quod si quis non auscultat nostro per epistolam sermoni, hunc notare; & ne commercium habere cum eo, ut erubescat.

15 Neque ut inimicum ducite, sed admonete ut fratrem.

16 Ipse autem Dominus pacis semper det vobis pacem omni modo. Dominus sit cum omnibus vobis.

17 Salutatio mea manu Pauli lo: ita scribo.

18 Gratia Domini nostri Jesu Christi sit cum omnibus vobis. Amen.

Ad Thessalonicenses secundam missa fuit Athenis.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD TIMOTHEUM I.

C A P. I.

Ad quid precipue doctore attendendum. Quibus ponatur lex.

Ad quid Christus venerit, & quomodo militandum.

Paulus apostolus Jesu Christi ex imperio Dei servatoris nostri, & Domini Jesu Christi, spei nostræ,

2 Timotheo germano filio in fide; Gratia sit tibi, misericordia, & pax à Deo patre nostro, & Christo Jesu Domino nostro.

3 Sicut te sum precatus ut permaneres Ephesi, quum proficiscerer in Macedoniam, vide, ut denuncies quibusdam ne diversam doctrinam doceant;

4 Nec attendant *animum* fabulis & genealogiis nunquam finendis, quæ potius quæstiones præbeat, quàm adificationem Dei quæ est per fidem.

5 Porro, suis mandati est charitas ex mundo corde, & conscientia bona, & fide minimè simulata.

6 A quibus nonnulli ut à scopo aberrantes, diverterunt ad vaniloqueniam:

7 Volentes esse legis doctores,

quum non intelligant quæ loquantur, nec ea de quibusasserant.

8 Scimus autem bonam esse legem, si quis ea legitime utatur.

9 Hoc sciens, nempe legem iusto positam non esse, sed sceleratis & subijci nesciis, impiis & peccatoribus, nefariis & profanis, parricidis & matricidis, homicidis,

10 Scortatoribus, masculorum concubitoribus, plagiaris, mendacibus, perjuris, & si quid aliud est quod sanæ doctrinæ sit oppositum:

11 Quæ est secundum gloriosum evangelium beati Dei, quod concredidit mihi.

12 Gratiam igitur illi habeo qui corroboravit me, id est, Christo Jesu Domino nostro, quod me fidum duxerit, ut qui me in ministerio constitueret:

13 Qui prius eram blasphemus & persecutor & contumeliosus sed mei misertus est. Nam ignorans id faciebam, nempe fidei

14 Superabundavit autem gratia illa Domini nostri cum

15 Certus est hic sermo, & di-
nus modis omnibus qui recipi-
at, Christum Jesum venisse in
mundum ut peccatores servaret,
eorum primus sum ego.

16 Verum ideo misertus est
mei, ut in me primò ostenderet
seus Christus omnem clementiam,
et essem exemplar credituris in
eum ad vitam æternam.

17 Regi autem æterno, incor-
ruptibili, invisibili, soli sapienti
eo honor sit & gloria in secula
seculorum. Amen.

18 Hoc mandatum commendo
tibi, fili Timothee, nempe ut se-
cundum prægressas de te prophe-
tias, milites per eas bonam illam
fidei vitam;

19 Retinens fidem & bonam
scientiam; quæ expulsa, non
illi in fragium fidei fecerunt.

20 Ex quibus est Hymenæus &
Alexander: quos tradidi Satanae
castigati discerent non blasphe-
mare.

C A P. II.

pro omnibus & quomodo præ-
dicandum. Ad mulieres instru-
tio.

1 Exhortor igitur ante omnia ut
sint deprecationes, preces,
interpellationes, gratiarum actio-
nes pro quibusvis hominibus;

2 Pro regibus & quibusvis in e-
mentia constitutis: ut tran-
quilla ac quietam vitam degamus
in omni pietate & veneratione.
3 Nam hoc bonum est & acce-
ptum in conspectu servatoris no-
stri Dei;

4 Qui quosvis homines vult
salvari, & ad agnitionem verita-
tis venire.

5 Unus enim est Deus, unus e-
ius mediator Dei & hominum,
Christus Jesus;

6 Qui sese ipse dedit redem-
ptionis pretium pro quibusvis,
Christus, inquam, testis nonium il-
lud præstituræ suis temporibus
destinatum.

7 Cujus constitutus sum ego
præco & apostolus (veritatem dico
per Christum, non mentior) do-
ctor, inquam, Gentium cum fide
ac veritate.

8 Volo igitur viros orare in
quovis loco, peras manus attoller-
tes absque ira & dissipatione.

9 Itidem & mulieres amictu
honesto, cum verecundia & mo-
destia, ornare sese, non cincinnis,
vel auro, vel margaritis, vel pre-
tioso vestitu;

10 Sed (quod decet mulieres
pietatem in Deum respondentem) o-
peribus bonis.

11 Mulier cum silentio discito
cum omni submissione.

12 Mulieri enim docere non
permitto, neque auctoritatem u-
surpare in virum, sed mando ut sit
in silentio.

13 Adamus enim prior forma-
tus est, deinde Eva.

14 Et Adamus non fuit sedu-
ctus; sed mulier seducta, causa
transgressionis fuit.

15 Servalitur tamen liberos
gignendo, si manserit in fide ac
charitate, & sanctificatione cum
modestia.

C A P. III.

Idea Episcop, Presbyteri, & Dia-
coni, & quid ecclesia, quæve
myte in pietatis.

1 Certus est hic sermo, Si quis e-
piscopatum desiderat, præcla-
ram opus desiderat.

2 Oportet igitur episcopum ir-
reprehensum esse, unius uxoris
virum, vigilantem, temperantem,
compositum, hospitalem, aptum
ad docendum;

3 Non vinosum, non percussorem, non turpem quæstum facientem: sed æquum, alienum à pugnis, alienum ab avaritia:

4 *Qui suæ domui bene præsit, qui liberos habeat subditos cum omni honestate.*

5 (Nam si quis propriæ domui præesse nescit, quomodo ecclesiam Dei curabit?)

6 Non novitium, ne inflatus in criminationem incidat diaboli.

7 Oportet autem eum etiam bonum habere testimonium ab extraneis, ne in probum incidat & laqueum diaboli.

8 Diaconos item venerandos, non bilingues, non multo vino addictos, non turpem quæstum facientes.

9 Tenentes mysterium fidei in munda conscientia.

10 Atque hi etiam explorentur prius, deinde ministrent, si sint inculpati.

11 Uxores item eorum oportet esse venerandas, non calumniatrices, sobrias, fidas in omnibus.

12 Diaconi sint unius uxoris mariti, qui liberis bene præsent, & propriis domibus.

13 Nam qui bene ministraverint, gradum sibi bonum acquirunt, & multam loquendi libertatem per fidem quæ est in Christo Jesu.

14 Hæc tibi scribo, sperans fore ut mox ad te veniam:

15 Quod si tardavero, ut notis quomodo oporteat in domo Dei versari, quæ est ecclesia Dei vivi; columna & stabilimentum veritatis.

16 Et sine dubio magnum est pietatis mysterium; Deus conspicuus factus est in carne, iustificatus est in spiritu, conspectus

est ab angelis, predicatus est Gentibus, fides illi habitata est in mundo, sursum receptus est in gloriam.

CAP. IV.

Predicit ultimum tempus hypocrisis & heterodoxiam, suadetque studium pietatis & sanctarum Literarum.

Spiritus autem disertè dicit, fore ut posterioribus præstitis temporibus descendant quidam à fide, attentis spiritibusceptoribus, ac doctrinis dæmoniorum.

2 Per hypocrisin falsiloquorum, quorum conscientia cauterio resecta est:

3 Prohibentium contrahere matrimonium, jubentium, abstinere à cibis quos Deus condidit ad participandum cum gratiarum actione, fidelibus, & iis qui non runt veritatem.

4 Nam quicquid condidit Deus bonum est: nec quicquam reiciendum est, si cum gratiarum actione sumatur:

5 Sanctificatur enim per verbum Dei & preces.

6 Hoc si subjeceris fratribus bonus eris minister Jesu Christo innutritus in sermonibus fidei, præclaræ doctrinæ, quam affectatus es.

7 Cateram profanas & aniles fabulas avertere; sed exerce te sum ad pietatem.

8 Nam corporalis exercitatio ad pauca utilis est: at pietas omnia utilis est, ut quæ promissionem habeat vitæ præsentis & futuræ.

9 Certus est hic sermo, & omnibus modis dignus qui recipitur.

10 Nam ideo etiam satimur, & conviciis afficimur,

speremus in Deo vivo, qui est conservator omnium hominum, maximè vero fidelium.

11 Hæc denuncia & doce.

12 Nemo tuam juventutem contemnat, sed esto exemplar fidelium in sermone, in conversatione, in charitate, in spiritu, in fide, in castitate.

13 Interim dum venio, intencus esto lectioni, exhortationi, doctrinæ.

14 Ne negligis donum quod in te est, quod datum est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.

15 Hæc meditare, in his esto; ut tuus profectus manifestus sit inter omnes.

16 Intentus esto tibi ipsi & doctrinæ, & permane in istis: id enim si feceris, & te ipsum servabis, & eos qui te audierint.

C A P. V

De modo quomque decenter exhortandi. De viduis. De presbyteris, & impositione manuum.

SEniorem ne increpato, sed hortare ut patrem; juniores, ut fratres.

2 Mulieres natu grandiores, ut matres; juniores, ut sorores, cum omni castitate.

3 Viduas honora quæ verè viduæ sunt.

4 Quòd si qua vidua liberos aut nepotes habet, discant prius in propriam domum pietatem exercere, & vicem rependere parentibus; hoc enim est honestum & acceptum in conspectu Dei.

5 Porro quæ verè vidua est ac sola relicta, sperat in Deo & permanet in deprecationibus & precibus nocte & die.

6 At quæ lascivit, ea vivens mortua est.

7 Hæc igitur denunciato, ut sint irreprehensæ.

8 Quòd si quis suis & maxime domesticis non providet, fidem abnegavit, & est infideli deterior.

9 Vidua allegator non minor annis sexaginta, quæ fuerit unius viri uxor.

10 In operibus bonis bono testimonio ornata; si liberos educavit, si fuit hospitalis, si sanctorum pedes lavit, si afflictis subvenit, si omne bonum opus est assidue sectata.

11 Porro juniores viduas rejice: postquam enim lascivierunt adversus Christum, nubere volunt;

12 Damndæ, quòd primam fidem irritam fecerint.

13 Simul autem etiam otiosæ esse discant, circumeantes domos: imò non solum otiosæ, sed etiam nugaces, & curiosæ, garrientes quæ non oportet.

14 Velim igitur juniores nubere, liberos gignere, domum administrare, nullam occasionem dare adversario ad conviciandum.

15 Jam enim nonnullæ deflexerunt, sequutæ Satanam.

16 Quòd si quis fidelis, aut si qua fidelis habet viduas, eis suppeditato quantum sufficit, & non onerator ecclesia, ut his quæ verè viduæ sunt subveniat.

17 Qui benè præsent presbyteri, duplici honore digni habeantur; maxime qui laborant in sermone & doctrina.

18 Dicit enim Scriptura, Bovi trituranti non obligabis os: & Dignus est operarius mercede sua.

19 Adversus presbyterum accusationem ne recipito, nisi suo duobus aut tribus testibus.

20 Eo qui peccant, in conspectu omnium argue, ut & reliqui metuant.

21 Obtestor in conspectu Dei, & Domini Jesu Christi, & electorum angelorum, ut hæc observes sine præjudicio, nihil faciens in alteram partem inclinando.

22 Manus citò ne cui imposito, neque communicato peccatis alienis. Temetipsum castum conserva.

23 Ne amplius esto abstemius; sed vino pauculo utere, propter stomachum tuum, & crebras tuas infirmitates.

24 Quorundam hominum peccata antè manifesta sunt, præeuntia damnationis: quosdam verò subsequuntur.

25 Idem & bona opera antè manifesta sunt: & ea quæ secus habent, occultari non possunt.

CAP. VI.

Officium servi, pietatis & abstinentiæ & avaritiæ mala indicantur.

Quicumque sub iugo sunt servi, suos dominos omni honore dignos ducant, ne Dei nomen & doctrina blasphemetur.

2 Qui verò fideles habent dominos, ne eos contemnant quod fratres sint: sed eò magis inserviant, quòd fideles sint ac dilecti, qui beneficentiam illam idem capessunt. Hæc doce & exhortare.

3 Si quis diversam docet doctrinam, neque accedit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei quæ secundum pietatem est doctrina,

4 Is inflatus est, nihil sciens, sed insaniens circa quæstiones ac pugnas de verbis: ex quibus nascitur invidia, lis, maledicentiæ, suspensiones malæ,

5 Perversæ excitationes ho-

minum mente corruptorum, & qui privati sunt veritate, & quæstui habent pietatem: abscede ab eis qui ejusmodi sunt.

6 Est autem quæstus magnus pietas cum animo sua sorte contento.

7 Nihil enim intulimus in mundum, vide icer nec efferre quicquam possumus:

8 Sed habentes alimenta, & quibus tegamur, hæc nobis satis erunt.

9 Qui verò volunt discere, incidunt in tentationem & laqueum, & cupiditates multas amentes & damnatas, quæ demergunt homines in exitium & perniciem.

10 Siquidem radix omnium malorum est amor pecuniæ; quam quidam dum appetunt, aberrant a fide, & seipsos undiqueque transfixerunt doloribus multis.

11 Tu verò, ô homo Dei, ista fuge: sectare autem justitiam, pietatem, fidem, charitatem, tolerantiam, lenitatem.

12 Decerta præclarum illud certamen fidei: apprehende vitam æternam, ad quam & vocatus es, & professus præclaram illam professionem in conspectu multorum testium.

13 Mando tibi coram Deo, qui vivificat omnia, & Jesu Christo, qui testatam fecit coram Pontio Pilato præclaram illam professionem,

14 Ut observes hanc præceptionem, incontaminatus & irreprehensus, usque ad illastrem illum adventum Domini nostri Jesu Christi;

15 Quem præstitutis temporibus suis ostendet ille beatus & solus Princeps, Rex ille regum, & Dominus dominorum:

16 Q

16 Qui solus habet immortalitatem, lucem habitans inaccessam, quem vidit nemo hominum, neque videre potest: cui honor & robor aeternum. Amen.

17 Iis qui divites sunt in hoc seculo, denuncia ne efferantur animo, neque spem ponant in divitiis incertis, sed in illo Deo vivo, qui præbet nobis omnia copiosè ad fruendum:

18 Ut sint benefici, ut divites sint operibus bonis, faciles ad impetendum, facili convictus,

19 Congerentes sibi pro thesauro fundamentum bonum in posterum, ut apprehendant æternam illam vitam.

20 Timothee, depositum custodi, & avertere profanos illos de rebus inanibus clamores & oppositiones falsò nominatæ novitiæ:

21 Quam nonnulli præseferentes, circa fidem aberrarunt à scopo. Gratia sit tecum. Amen.

Ad Timotheum prima missa fuit Laodicea, quæ est metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA

AD TIMOTHEUM II.

C A P. I.

Tenem exsuscitandum. Hypotypofa sanctorum verborum servanda, & strenuitas in officio adhibenda.

Paulus apostolus Jesu Christi, per voluntatem Dei, secundum promissionem vitæ quæ est in Christo Jesu,

2 Timotheo dilecto filio sit gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & Christo Jesu Domino nostro.

3 Gratiam habeo Deo, quem colo à majoribus cum munda conscientia, prout continuam tui memoriam teneo in deprecationibus meis nocte ac die;

4 Expetens te videre, memoriarum lacrymarum, ut gaudio replear;

5 Memoriam repetens eam quæ in te est minimè simulatam fidem, quæ habitavit prius in avia tua Loide, & matre tua Eunice; persuasus sum autem quod in te quoque.

6 Quam ob causam in memoriam revoco tibi ut exsuscites donum Dei quod est in te per impositionem manuum mearum.

7 Non enim dedit nobis Deus spiritum formidinis, sed roboris, & charitatis, & sanitatis animi.

8 Ne igitur te pudeat te timonii Domini nostri, neque te pudeat mei, qui tunc victus ipsius; sed esto particeps afflictionum evangelii ex potentia Dei;

9 Qui servavit nos, & vocavit vocatione sanctæ; non ex operibus nostris, sed ex suo proposito, & gratia, quæ data quidem est nobis in Christo Jesu ante tempora seculorum;

10 Sed facta nunc est manifesta per illustrem illum adventum servatoris nostri Jesu Christi, qui & mortem abolivit, & vitam ac incorruptibilitatem in lucem produxit per evangelium;

11 Cujus causa constitutus sum ego præco & apostolus ac doctor Gentium.

12 Quam

12 Quam ob causam & hæc patior ; sed non pudeſco : novi enim cui crediderim, & mihi perſuaſum eſt eum poſſe depositum meum in illum diem cuſtodire.

13 Expresſam formam teneto ſanctorum ſermonum, quos à me audiſti, cum fide & charitate quæ eſt in Chriſto Jeſu.

14 Præclarum illud depositum cuſtodi per Spiritum ſanctum qui inhabitat in nobis.

15 Nôſti hoc, quòd ſe averte- rint à me omnes qui ſunt in Aſia ; ex quibus eſt Phygellus & Hermogenes.

16 Præſtet miſericordiam Dominus Onesiſphori familiæ : quoniam ſepe me recreavit, & cate- nam meam non erubuit.

17 Imò quum eſſet Romæ, ſtu- dioſiſſimè quæſiviſti me, & invenit.

18 Det ei Dominus ut inveniat miſericordiam apud Dominum in die illo : quàm multa etiam Ephe- ſi ſubminiſtrârunt, tu optime nôſti.

C A P. II.

Sumptâ à militibus & agricola ſi- militudine ad tolerantiam ex- hortatur, & monet Timotheum, ut poſthabitis clamoribus leniter & maſue è azar.

TU igitur, fili mi, corrobora- tor per gratiam quæ eſt in Chriſto Jeſu :

2 Et quæ audiſti à me inter multos teſtes, hæc committe fidis hominibus, qui ſint idonei ad ali- cſ quoque docendos.

3 Tu igitur tolerans eſto affli- ctionum ut bonus miles Jeſu Chri- ſti.

4 Nemo qui militat implicatur hujus vitæ negotiis, ut ei placeat à quo deleſtus eſt miles.

5 Quòd ſi certet etiam aliquis, non coronatur niſi legitimè certa- verit.

6 Agricola oportet priùs la- borando fructus percipere.

7 Perpende quæ dico. Det igitur tibi Dominus intelligentiam in omnibus.

8 Memento Jeſum Chriſtum ſuſcitatum fuiſſe ex mortuis, ſac- tum ex ſemine Davidis, ſecun- dum evangelium meum :

9 In quo vexor uſque ad vin- cula ut facinoroſus : ſed ſermo Dei non eſt vincus.

10 Ideo omnia tolero propter electos, ut & ipſi ſalutem confe- quantur quæ eſt in Chriſto Jeſu, cum gloria æterna.

11 Certus eſt hic ſermo : nam ſi cum eo mortui ſumus, cum eo etiam vivemus ;

12 Si ſubſtiterimus, etiam con- regnabimus ; ſi abnegamus, & ille abnegabit nos ;

13 Si inſidi ſumus, ille tamen fidus manet, negare ſeipſum non poteſt.

14 Hæc ſuggere, obteſtans in conſpectu Domini re de verbis pugnent, quòd nullam adfert uſi- litatem, imò auditores ſubvertit.

15 Stude teipſum probatum ſu- ſtere Deo, operarium qui non erubeſcat, & qui rectè ſermonem veritatis ſecet.

16 Proſanos autem illos de re- bus inanibus clamores cohæ- ad majorem enim procedunt im- pietatem.

17 Et ſermo eorum depaſce- ut gangræna : ex quibus eſt Hy- menæus & Philetus ;

18 Qui circa veritatem abet- rârunt à ſcopo, dicentes reſur- rectionem jam eſſe factam : ſed ſubvertunt quorundam fidem.

19 Solidum tamen fundamen- tum Dei ſtat, habens ſigillum hoc, Novit Dominus eos qui ſe- ſui : & Abſcedat ab injuſtiſ- quilibet

quisquis nominat nomen Christi.

20 Ceterum in magna domo non tantum sunt vasa aurea & argentea, sed etiam lignea ac testacea: & alia quidem ad decus, alia verò ad dedecus.

21 Si quis igitur sese ab his expurgarit, erit vas ad decus, sanctificatum, & accomodum usibus Domini, & ad omne opus bonum comparatum.

22 Juveniles autem cupiditates fuge: sed sectare iustitiam, fidem, charitatem, pacem, cum iis qui invocant Christum ex mundo corde.

23 Stoltas autem & ineruditas illas quæstiones averfare, sciens eas gignere pugnas.

24 Servum autem Domini non oportet pugnare, sed mansuerum esse erga omnes, aptum ad docendum, tolerantem malos;

25 Cum lenitate erudiantem eos qui contrario animo sunt affecti, *expecturum* num aliquando daturus sit eis Deus resipiscentiam ad agnitionem veritatis;

26 Et sanitate mentis receptâ *masuri* ex diaboli laqueo, ab eo captivi facti ad ipsius libitum.

C A P. III.

Prophecia de novissimo tempore.

Auctor usque S. Literarum.

Illud autem scito, fore ut extremis diebus intuent tempora molesta.

2 Erunt enim homines sui amantes, avari, gloriosi, superbi, maledici, parentibus non obsecrantes, ingrati, & profani,

3 Charitatis expertes, implacabiles, calumniatores, intemperantes, immixtes, minimè amantes bonorum,

4 Proditores, præcipientes, inflames, voluptatum amantes potius quam amantes Dei.

5 Habentes formam pietatis, sed qui vim ejus abnegarint: istos igitur averfare.

6 Ex his enim sunt isti qui irrepunt in familias, & captivas ducunt mulierculas, cumulas peccatis, actas cupiditatibus variis;

7 Semper discentes, sed quæ nunquam ad cognitionem veritatis venire possint.

8 Quemadmodum autem Janes & Jambres obstitērunt Moysi, ita & hi obstant veritati, homines mente corrupti, rejectanei circa fidem.

9 Sed non precedent amplius: nam amentia istorum evidens erit omnibus, ut illorum fuit.

10 Tu verò assequutus es doctrinam meam, vitæ meæ rationem propositum, fidem, iræ cohibitionem, charitatem, tolerantiam,

11 Persecutiones, perpeffiones, quæ mihi acciderunt Antiochiæ, Iconii, Lystris: quas persequutiones sustinuerim; sed ex omnibus eripuit me Dominus.

12 Sed & omnes qui volunt pie vivere in Christo Jesu, persequutionem patientur.

13 Improbi autem homines & impostores procedent in pejus; tum seducentes, tum seducti.

14 At tu maneto in iis quæ didicisti, & quæ tibi concredita sunt, sciens à quo didiceris:

15 Te quæ à puero sacras literas novisse, quæ te possunt sapientem reddere ad salutem per fidem quæ est in Christo Jesu.

16 Tota Scriptura divinitus est inspirata, & utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad disciplinam in iustitia:

17 Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum perfectè instructus.

C A P. IV.

Officium Pastoris Ecclesie. Cantus Pauli cygnem: multa passus & derelictus ab omnibus liberatur à Domino.

Obtector te igitur ego in conspectu Dei & Domini Jesu Christi, qui judicaturus est vivos & mortuos, in illustri illo suo adventu & regno suo;

2 Prædica sermonem illum, instat tempestivè, intempestivè: argue, objurga, exhortare cum omni lenitate & doctrina.

3 Nam erit tempus quum sanam doctrinam non sufferent; sed auribus prurientes, ipsi sibi secundum suas illas peculiare cupiditates coacervabunt doctores.

4 Et à veritate quidem aures avertent, ad fabulas verò divergent.

5 At tu vigila in omnibus, tolerans esto afflictionum, opus perage Evangelistæ, ministerii tui plenam fidem facito.

6 Nam ego jam labor, & præstitutum tempus meæ dimissionis instat.

7 Certamen illud præclarum decertavi, cursum peregi, fidem servavi.

8 Quod reliquum est, reposita est mihi iustitiæ corona, quam reddet mihi Dominus in illo die, iustus ille iudex: non solum autem mihi, sed & omnibus qui expetiverint illustrem illum ipsius adventum.

9 Stude mox ad me venire:

10 Nam Demas me deseruit, amore inductus præsentis seculi, & profectus est Thessalonicam; Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam.

11 Lucas mecum est solus.

Marcum assumptum adduc tecum: est enim mihi perutilis ad ministerium.

12 Porro Tychicum misi Ephesum.

13 Penulam quam reliqui Troade apud Carpum, adfer quum venies, & libros, maxime membranas.

14 Alexander faber ærarii multa mala mihi exhibuit: reddat ei Dominus secundum factum ipsius.

15 Quem & tu cave: vehementer enim obstitit sermonibus nostris.

16 In prima mea defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me deseruerunt: utinam ne hoc illi imputetur.

17 Sed Dominus mihi adfuit & corroboravit me: ut per me certioraretur præconium quod audirent omnes Gentes, & ereptum fui ex ore leonis.

18 Et eripiet me Dominus à omni opere malo, servabitque me in regno suo cœlesti; cui gloria sæcula seculorum. Amen.

19 Saluta Priscam & Aquilam & Onesphori familiam,

20 Erastus mansit Corinthi Trophimum autem reliqui Mileti infirmum.

21 Stude venire ante hyemem Salutat te Eubulus & Pudens Linus & Claudia, & fratres omnes.

22 Dominus Jesus Christus cum spiritu tuo: Gratia sit vobis cum. Amen.

Scripta est Romæ secunda Timotheum, qui primus Ephesi ordinatus fuit Episcopus quum Paulus iterum sistetur Casari Neroni.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA

AD TITUM.

CAP. I.

Quales Episcopos & Presbyteros ordinare debeat, & de quibus Cretenſis monendi.

Paulus ſervus Dei, apoſtolus autem Jeſu Chriſti ſecundum fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis quæ eſt ſecundum pietatem;

2 Ad ſpem vitæ æternæ quam promiſerat Deus ille mentiri neſcius ante tempora ſeculorum; maniſeſtum autem fecit præſtitutis temporibus ſuis:

3 Videlicet ſermonem illum ſuum per præconium quod concreditum eſt mihi ex imperio Servatoris noſtri Dei: Tito germano alio in communi fide.

4 Gratia ſit tibi, miſericordia, & pax à Deo Patre, & Domino Jeſu Chriſto Servatore noſtro.

5 Hujus rei gratiâ dereliqui te in Creta, ut quæ deſunt corrigas, & conſtituas oppidatim præſbyteros, ſicut ego tibi ordinavi.

6 Si quis eſt inculpatus, unius uxoris vir, liberos habens fideles, qui non ſint obnoxii crimini luxu, aut ſubjici neſcii.

7 Oportet enim episcopum inculpatum eſſe, tanquam Dei diſpenſatorem, non ſibi pertinaciter ſacientem, non iracundum, non inuſum, non percuſſorem, non arripem quaſtum facientem;

8 Sed hoſpitalem, bonorum amantem, temperantem, juſtum, continentem;

9 Tenacem fidelis illius ſermonis qui ad doctrinam facit, ut poſſit & exhortari doctrinâ ſanâ, & contradicentes convincere.

10 Sunt enim multi ſubjici ne-

ſcii, & vaniloqui, & mentium ſeductores, maxime qui ſunt ex circumciſione.

11 Quibus oportet os obturare: qui totas domos ſubvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratiâ.

12 Dixit quidam ex ipsis proprius ipſorum propheta, Cretenſes ſemper mendaces, malæ ſeræ, ventres pigri.

13 Teſtimonium hoc eſt firmum: quam ob cauſam eos redarguito præciſe, ut ſaniſint in fide;

14 Non attenti judaicis fabulis, & præceptis hominum averſantium veritatem.

15 Omnia quidem munda mundis: pollutis autem & incredulis nihil eſt mundum, ſed polluta eſt eorum & mens & conſcientia.

16 Deum profitentur ſe ſcire, ſed factis negant, quum ſint abominandi, & contumaces, & ad omne opus bonum rejectanei.

CAP. II.

Jubetur Titus verbis & exemplo ad obedientiam gratia qua illuxit omnibus, omnes & ſingulos exhortari.

At tu loquere quæ decent ſanam doctrinam:

2 Ut ſenes ſobrii ſint, venerandi, temperantes, ſani fide, charitate, tolerantia.

3 Anus itidem, ut ſint habitu qui ſanctimoniam deceat, non calumniatrices, non vino multo addictæ, honeſtatis magiſtræ;

4 Ut ſapere doceant adoleſcentulas, ut ſint maritorum ac liberorum amantes,

5 Temperantes, caſtæ, domi-

B b

ma-

manentes, bonæ, quæ sese sub-
jiciant suis viris : ne sermo Dei
blasphemetur.

6 Adolescentulos itidem adhor-
tare ut sint temperantes :

7 Per omnia seipsum præbens
exemplar bonorum operum, in do-
ctrina integritatem, gravitatem,

8 Sermonem sanum, qui dam-
nari non possit ; ut qui se ex ad-
verso *opponit*, erubescat, nihil ha-
bens quod de vobis dicat mali.

9 Servos *hortare* ut suis dominis
se subiciant, in omnibus ut eis
placeant, non responsatores ;

10 Nihil interverientes, sed
omnem bonam fidem ostenden-
tes, ut doctrinam Servatoris no-
stri Dei ornent in omnibus.

11 Illuxit enim gratia illa Dei
salutifera quibusvis hominibus,

12 Fruens nos ut abnegatâ
impietate & mundanis cupiditati-
bus, temperanter & justè & piè
vivamus in præsentis sæculo.

13 Expectantes beatam illam
spem & illustrem illum adventum
gloriæ magni illius Dei, ac Serva-
toris, nempe Jesu Christi ;

14 Qui dedit semetipsum pro
nobis, ut redimeret nos ab omni
iniquitate, & purificaret sibi ipsi
populum peculiarem, accensum
studio bonorum operum.

15 Hæc loquere & exhortare,
& argue cum omni imperio : ne-
mo te despiciat.

C A P. III.

*Benignitati Dominica & bonis ope-
ribus, non questionibus aut ac-
cusationibus studendum.*

Iphis suggere ut sese subjiciant
principatibus ac potestatibus,
ut obtemperent, ut ad omne opus
bonum sint parati :

2 Ne cui maledicant, ut sint
à pugnis alieni, æqui, omnem ex-
hibentes lenitatem erga quosvis
homines.

3 Nam eramus quondam & nos
amantes, rebelles, errantes, servi-
entes cupiditatibus ac voluptati-
bus variis, in malitia & invidia
degentes, odiosi, alii alios odio
protequente :

4 Sed postquam benignitas &
erga homines amor apparuit Ser-
vatoris nostri Dei,

5 Non ex operibus justis quæ
fecerimus nos, sed ex sua miseri-
cordia servavit nos per lavandum
regenerationis, & renovationis
Spiritus sancti :

6 Quem effudit super nos co-
piose per Jesum Christum Serva-
torem nostrum :

7 Ut justificati illius gratiâ ha-
redes efficeremur secundum spem
vitæ æternæ.

8 Certus est hic sermo, & hæc
volo te asseverare, ut qui credi-
derunt Deo, curent benè agendo
præire.

9 Hæc illa sunt bona, & homi-
nibus utilia : stultas autem que-
stiones & genealogias & contem-
tiones, ac pugnas legales cohibere
sunt enim inutiles & vanæ.

10 Hæreticum hominem pos-
tulat unam & alteram admonitionem
repelle :

11 Ut cui nōris eversum est
eum qui sit ejusmodi, & peccare
ut qui flopte judicio sit conden-
natus.

12 Quum misero Artemana-
re, aut Tychicum, stude veni-
ad me Nicopolin : nam illic de-
crevi hyemare.

13 Zenam legis interpretem
& Apollo studiosè deducendos
rato, nequid illis desit.

14 Discant autem etiam nos
benè agendo præire ad necessa-
rios usus, ut non sint fructus
perites.

15 Salutant te qui mecum

omnes. Saluta eos qui diligunt nos in fide, Gratia Dei sit cum omnibus vobis. Amen.

Ad Titum, qui primus Cretenſium eccleſiæ ordinatus fuit Epifcopus, ſcripta ex Nicopoli Macedoniæ.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA
AD PHILEMONEM.

C A P. I.

Inſcientia Chriſtiana commendatur Philemoni.

Paulus vincſus Chriſti Jeſu, & Timo- heus frater, Philemoni dilecto & adjutori noſtro,

2 Et Apphia dilectæ, & Archippo commilitoni noſtro, & eccleſiæ quæ domi tuæ eſt;

3 Gratia ſit vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

4 Gratias ago Deo meo, ſemper mentionem tui faciens in precibus meis,

5 Quòd audiam tuam charitatem, ac fidem quam habes erga Dominum Jeſum & erga omnes ſanctos:

6 Ut communicatio fidei tuæ efficax fiat, agnitione omnis ejus boni quod eſt in vobis per Chriſtum Jeſum.

7 Gaudium enim habemus multum, & conſolationem ſuper charitate tua, quòd viſcera ſanctorum ſocillata ſunt per te, frater.

8 Quapropter quamvis multam Chriſto libertatem habeam præſtandi tibi quod convenit;

9 Tam n propter charitatem ſolus precor, quum talis ſim, ut ſepe Paulus ſenex, nunc autem Paulus vincſus Jeſu Chriſti.

10 Precor autem pro filio meo Onem genui in vinculis meis, Oſtimo;

11 Quondam tibi inutili, nunc

verò tibi & mihi perutili.

12 Quem remiſi: tu autem eum, id eſt, viſcera mea, accipe.

13 Quem ego cupiebam apud me retinere, ut pro te miniſtraret mihi in vinculis evangelii:

14 Sed abſque tua ſententia nihil volui facere, ut non velut ex neceſſitate ſit beneficium tuum, ſed ſponte collatum.

15 Utiſque enim propterea ſeparatus fui abſte ad tempus, ut eum à me perpetuum recipias:

16 Non jam ut ſervum, ſed ampliùs quam ſervum, fratrem videlicet dilectum, maximè mihi, quanto autem magis tibi & in carne & in Domino?

17 Itaque ſi me ſocium habes, excipe eum tanquam me.

18 Quòd ſi quâ te injuriâ affecit, aut debitor tibi eſt, hoc mihi imputato.

19 Ego Paulus ſcripſi meâ manu, ego rependam: ut ne dicam tibi quod te ipſum etiam mihi inſuper debeas.

20 Etiam, frater, hunc ego fructum abs te conſequar in Domino: reſocilla mea viſcera in Domino.

21 Scripſi tibi, conſiliuſ fore ut tu me audias, ut qui nôrim te ſupra id etiam quod dico facturum eſſe.

22 Simul autem etiam para mihi hoſpitiuſ: ſpero enim me per preces veſtras donatum iri vobis.

23 Salutat te, Epaphras (meus in captivitate propter Christum Jesum socius)

24 Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, adjutores mei.

25 Gratia Domini nostri Jesu Christi sit cum spiritu vestro. Amen.

Ad Philemonem missa fuit Roma per Onesimum servum,

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD HEBRÆOS.

C A P. I.

Ut doctrinam Christi commendet, probat eum supra prophetas & supra angelos esse.

Multis vicibus multisque modis olim Deus loquutus patribus in prophetis, ultimis diebus hisce loquutus est nobis in Filio;

2 Quem constituit heredem omnium, per quem etiam mundum condidit;

3 Qui cum sit effulgentia gloriæ, & character personæ illius, sustineatque omnia verbo illo suo potente. purificatione peccatorum nostrorum per seipsum facta, sedit ad dexteram maiestatis illius locis excelssimis;

4 Tanto præstantior factus angelis, quanto excellentius præ illis sortitus est nomen.

5 Nam cui dixit unquam angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Ac rursus, Ego ero ei pater, & ipse erit mihi filius?

6 Rursus autem quom inducit primogenitum in orbem terrarum dicit, Et adorent eum omnes angeli Dei.

7 Et de angelis quidem dicit, Qui angelos suos facit ventos, & administratos suos ignis flammam.

8 Ad Filium autem, Thronus tuus, Deus, in seculum seculi: virga recta virga regni tui.

9 Diluxisti iustitiam, & odisti transgressionem: propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis, ultra conforres tuo.

10 Et, Tu in initio, Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli:

11 Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes ut vestimenta veterascent;

12 Ac velut amictum circumvolves eos, & mutabuntur: tu autem idem es, & anni tui non deficient.

13 Ad quem autem angelorum dixit unquam, Sede ad dexteram meam usquedum posuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

14 Nonne omnes sunt ministrii munere fungentes spiritus, ministerii causa emittuntur propter heredes salutis futuros?

C A P. II.

Concludit Christi de Deo obedientiam deberi, eumque nobis salutem factum, ut nostrum fieret.

Propterea oportet nos eo amplius attendere ea quæ audimus, ne quando perfluamus.

2 Etenim si per angelos dictus sermo fuit firmus, omnisque transgressio & contumacia iustam mercedis retributionem retulit;

3 Quomodo nos effugerimus tantam neglexerimus salutem

quæ quum primùm enarrari cœpit per ipsum Dominum, ab iis qui ipsum audierant fuit nobis confirmata :

4 Testimonium illis præbente Deo & signis & prodigiis, variisque virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus pro sua voluntate.

5 Non enim angelis subiecit mundum illum futurum, de quo loquimur.

6 Testatus est autem quidam angelus, dicens, Quid est homo, ut memor sis ejus? aut filius hominis, ut eum respicias?

7 Fecisti eum paulisper inferior angelis; gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum.

8 Omnia subiecisti sub pedibus ejus. Enimvero per hoc quod ei subiecit omnia, nihil omisit quod non sit ei subiectum. At nunc nondum videmus ei omnia esse subiecta.

9 Sed Jesum illum cernimus gloria & honore coronatum, qui paulisper fuit inferior angelis factus, propter mortis perpersionem; ut beneficio Dei pro omniis mortem gustaret.

10 Decēbat enim ut ipse propter quem sunt hæc omnia, & per quem sunt hæc omnia, multos filios in gloriam adducendo, principem salutis ipsorum per perpersiones consummare.

11 Nam & qui sanctificat, & qui sanctificatur, ex uno sunt omnes. Quam ob causam non dubescit eos vocare fratres,

12 Dicens, Annuntiabo nomen meum fratribus meis, in medio ecclesie tibi hymnos canam.

13 Et rursus, Ego fretus ero solo: Et iterum, Ecce ego & ceteri quos mihi dedit Deus.

14 Quoniam igitur pueri participes sunt carnis & sanguinis,

ipse quoque consimiliter participes factus est eorumdem, ut per mortem aboleret eum penes quem est mortis robor, hoc est, diabolum :

15 Et liberos redderet quotquot metu mortis per omnem vitam damnates erant servitutis.

16 Non enim unique angelos assumpsit, sed semen Abrahami assumpsit.

17 Unde debuit per omnia fratribus similis fieri, ut misericors esset & fidelis pontifex in iis quæ apud Deum agenda ferent, ad expiandum peccata populi.

18 Nam ex eo quod perpessus fuit, quum tentatus est, potest iis qui tentantur succurrere.

C A P. III.

Cellio Mosis & Christi. Inde exhortatio ex Davidis testimonio, & dehortatio ab exemplo induratum in deserto.

Unde fratres sancti, vocationis cœlestis confortes, considerate apostolum & Pontificem professionis nostræ Christum Jesum,

2 Fidelem ei qui ipsum constituit: ut & Moses fidelis fuit in tota domo ipsius.

3 Tanto namque ampliore gloria præ Mose hic dignus est habitus, quanto majorem habet honorem is qui construxit domum, quam domus ipsa.

4 Omnis enim domus apparatus à quopiam: qui verò construxit hæc omnia, est Deus.

5 Et Moses quidem fidus fuit in tota domo ipsius, ut famulus, ad testificanda quæ post erant dicenda :

6 At Christus ut filius domini suæ præest: cujus domus sumus nos, si modo loquendi libertatem & spem illam, de qua gloriamur, ad finem usque firmam retineamus.

7 Quapropter, sicut dicit Spiritus ille sanctus, Hodie si vocem ejus audiveritis,

8 Ne obdurate corda vestra, sicut in exacerbatione illa, in die tentationis illius in deserto;

9 Ubi tentaverunt me patres vestri, exploraverunt me, & viderunt opera mea per annos quadraginta,

10 Quapropter insensus fui isti genti; & dixi, Semper errant corde, neque cognoverunt vias meas.

11 Itaque juravi in ira mea, Si introibunt in requiem meam.

12 Videte, fratres, ne quando sit in ullo vestrum cor malum incredulum, desciscendo à Deo vivo;

13 Sed exhortamini alii alios quotidie, quod appellatur dies hodiernus: ne quis ex vobis induretur seductione peccati.

14 Christi enim consortes facti sumus, si modo principium illud, quo sustentamur, firmum retineamus ad finem usque:

15 *Interim* dum dicitur, Hodie si vocem ejus audieritis, ne obdurate corda vestra, ut in illa exacerbatione.

16 Nam quidam quum audissent exacerbaverunt *Dominum*: non omnes tamen ii qui exierant ex Aegypto per Moysen.

17 Quibus autem insensus fuit quadraginta annis? nonne ii qui peccaverunt, quorum artus conciderunt in deserto?

18 Quibus autem juravit non ingressuros in requiem suam, nisi ii qui non obedierunt?

19 Et videmus non potuisse ingredi propter incredulitatem.

C A P. IV.

Collatio sabbathi ceremonialis & spiritualis: & vis verbi Dei penetrantissima.

Metuemus igitur ne quando derelicta promissione introeundi in requiem eius, videatur aliquis ex vobis illa fuisse per tarditatem exclusus.

2 Etenim nobis evangelizatum est, sicut & ilis: at non profuit illis auditus sermo, ut qui fide contemperatus non fuerit apud illos qui audierant.

3 Introimus enim in requiem nos qui credimus, sicut dicitur. Itaque juravi in ira mea, si ingressuri sint in requiem meam, quamvis operibus à jacto mundo fundamento factis.

4 Ita enim dixit quodam loco de septimo die, Et requiescit Deus die septimo ab omnibus operibus suis.

5 Et hic rursum, Si introibunt in requiem meam.

6 Quia igitur reliquum est, aliqui introeant in eam, & quibus prius evangelizatum fuit non introierunt propter contumaciam.

7 Rursum quandam praefinitum est, Hodie apud Davidem dicitur tanto post tempore (prout dictum est) hodie si vocem ejus audieritis, ne obdurate corda vestra.

8 Nam si Jesus eos in requiem collocasset, nequaquam de posthac die loquutus fuisset.

9 Itaque reliquus est alioquin sabbatismus populo Dei.

10 Nam qui ingressus est in requiem ipsius, requievit & ab operibus suis, quemadmodum à suis Deus.

11 Studeamus igitur ingredi in illam requiem, ne quis in id incidat contumaciae exemplum.

12 Vivus enim est sermo & efficax, & penetrantior quoque gladio ancipiti, & pertingit usque ad divisionem animae simul ac spiritus, compagumque & membrorum.

larum; & dijudicat cogitationes & conceptus cordis.

13 Nec est ulla res creata non manifesta in conspectu ipsius: imò omnia sunt nuda & intimè patentia oculis ejus quo cum nobis est negotium.

14 Habentes igitur Pontificem magnum qui transiit cœlos, Jesum Filium Dei, retineamus hanc professionem.

15 Non enim habemus Pontificem qui non possit affici sensu infirmitatum nostrarum, sed tentum in omnibus similiter, abique tamen peccato.

16 Accedamus igitur cum loquendi ubertate ad thronum gratiæ; ut consequamur misericordiam, & gratiam inveniamus ad opportunum auxilium.

C A P. V.

Collatio Sacerdotii Christi cum Levitico & Melchisedeciano.

Nam omnis pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis quæ apud Deum agendum sunt: ut offerat dona & victimas pro peccatis.

2 Qui quantum satis est possit miserari vicem ignorantium & errantium: quod & ipse circumdatus sit infirmitate:

3 Et propter hanc debeat, sicut pro populo, ita & pro seipso offerre victimam pro peccatis.

4 Neque sibi ipsi quisquam subit hunc honorem, sed qui vocatur a Deo, sicut & Aaron.

5 Ita & Christus non ipse sibi hunc honorem tribuit ut fieret pontifex, sed is qui dixit ei, Filius Deus es tu, ego hodie genuite.

6 Sicut & in alio Psalmo dicit, Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedeci.

7 Qui in diebus carnis suæ, deprecationibus & supplicationibus

oblatis cum clamore valido & lacrymis apud eum qui poterat ipsum servare à morte, & exauditis precibus liberatus ex metu,

8 Quamvis filius esset, tamen ex iis quæ passus est didicit obedientiam;

9 Et consummatus factus est auctor salutis æternæ omnibus ei auscultantibus;

10 Cognominatus à Deo Pontifex secundum ordinem Melchisedeci.

11 De quo multa nobis sunt dicenda, eaque difficilia explicatu: quandoquidem segnes facti estis auribus.

12 Vos enim quos oportuit pro temporis ratione doctores esse, rursum opus est doceri quæ sint elementa initiis eloquiorum Dei: factique estis ii quibus lacte sit opus, & non solido cibo.

13 Enimvero cui cum lacte res est, is rudis est sermonis justitiæ (infans enim est)

14 Sed adultorum est solidus cibus, eorum videlicet qui propter habitum sensus habent exercitatos ad discretionem boni ac mali.

C A P. VI.

Prætergressis rudimentis fidei ad ipsam perfectionem tendendum esse: ubi deficientium miseria & persistentium fruenda spei certitudo asseritur.

Quapropter omisso qui in Christo rudis inchoat sermone, ad perfectionem feramur: non jacentes rursum fundamentum resipiscentiæ ab operibus mortuis, & fidei in Deum,

2 Baptismatum doctrinæ, ac manuum impositionis, & resurrectionis mortuorum, & judicii æterni.

3 Atque id faciemus, si quidem permiserit Deus.

4. Nam.

4 Nam fieri non potest ut qui semel fuerint illuminati, gustaverintque donum illud cœleste, & participes facti fuerint Spiritûs sancti;

5 Gustaverintque bonum Dei verbum, ac virtutes futuri seculi;

6 Si prolabantur, denuo renoventur ad resipiscentiam, ut qui rursus cruciantur sibi Filium Dei, & ignominia exponant.

7 Nam terra quæ imbrem sapiûs in se venientem combiberit, & progenuerit herbam ac modicam iis per quos excolitur, particeps sit benedictionis à Deo:

8 At quæ profert spinas & tribulos, re cœtanea est, & maledictioni proxima; cuius exitus tendit ad exustionem.

9 Sed nobis persuasimus de vobis, dilecti, quæ meliora sunt, & salutari adhærentia, etiam si ita loquamur.

10 Non enim iniustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, & laboriosæ charitatis quam ostendistis erga ipsius nomen: ut qui ministraveritis sanctis, & ministraretis.

11 Cupimus autem ut unusquisque vestrum idem studium ad finem usque ostendat, ad certam spei persuasionem:

12 Ut ne sitis segnes, sed imitatores eorum qui per fidem & patientem animum hæreditario jure obtinent promissionem.

13 Deus enim pollicitus Abrahamo, quum non posset per quemquam majorem jurare, juravit per seipsum.

14 Dicen, Certè benedicens benedicam tibi, & multiplicans multiplicabo te.

15 Atque ita patiente animâ fretus, nactus est promissum.

16 Nam homines quidem per

eum jurant qui sit major: atque iisdem omnis controversiæ terminus est iusjurandum ad confirmationem adhibitum.

17 Qua in re Deus volens ex abundanti hæredibus promissionis ostendere immutabilitatem consilii sui, fideiussit iurejurando:

18 Ut per duas res immutabiles, in quibus fieri non potest ut mentitus sit Deus, validam consolationem habeamus nos, qui cursum eo corripuimus, ut spem propositam retineamus;

19 Quam velut animæ anchoram habemus tutam ac firmam, & ingredientem usque in ea quæ sunt intra velum.

20 Quo præcursor pro nobis ingressus est Jesus, factus secundum ordinem Melchisedeci pontifex in æternum.

C A P. VII.

Melchisedeci historia & allegorica typica.

Nam hic Melchisedecus reerat Salem, sacerdos Dei altissimi, qui occurrit Abrahamo revertenti à cæde regum, & benedixit ei:

2 (Cui & decimas ex omnibus in peritus est Abrahamus) quod primum quidem ex interpretatione dicitur rex justitiæ, deinde verò etiam rex Salem, quod rex pacis;

3 Sine patre, sine matre, sine genere; nec initium dierum, nec finem vitæ habens, sed æternitatis alio Dei, manet sacerdos in perpetuum.

4 Spectate verò quantus fuerit, cui Abrahamus etiam patriarcha decimas spoliorum dedit.

5 Et ii quidem qui sunt ex Levi, sacerdotium accipient præceptum habent decimarum accipiendarum.

capientiarum à populo secundum legem, hoc est, à fratribus suis, licet egressi ex lumbis Abrahami.

6 Is verò cuius genus ad illos non refertur, decimas accepit ab Abrahamo, & habenti promissiones benedixit.

7 Porro sine ulla controversia id quod minus est, ab eo quod majus est benedicitur.

8 Atque hic quidem homines qui moriuntur, decimas accipiunt: illic autem is de quo testamentum est quod vivat.

9 Et (ut ita loquar) in Abrahamo decimatus est etiam ipse Levi, qui decimas solet accipere.

10 Nam is adhuc in lumbis patris erat, quum occurreret Abrahamo Melchisedecus.

11 Porro si consummatio per Leviticum sacerdotium erat (nam sub hoc sancita lex est populo) quid amplius erat opus alium exoriri Sacerdotem secundum ordinem Melchisedeci, nec secundum ordinem Aaronis dici?

12 Mutato enim hoc sacerdotio, necessario quoque legis mutatio fit.

13 Nam is de quo hæc dicuntur, ad aliam tribum pertinet, de qua nullus attendit altari.

14 Palam est enim è Juda exortum esse Dominum nostrum, cui tribui nihil de sacerdotio locutus est Moyses.

15 Idque eò amplius manifestum est, quod ad similitudinem Melchisedeci exoritur Sacerdos novus;

16 Qui non ex lege, cuius præceptum sit carnale, factus est sacerdos, sed ex vi indissolubilis vitæ.

17 Testificatur enim ad hunc modum, Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedeci.

18 Fit enim irritum præcedens præceptum, propter ipsius infirmitatem & inutilitatem.

19 Nihil enim consummavit lex, sed superintrodacta spes potior, per quem appropinquamus Deo.

20 Etiam quatenus non absque iurejurando *superintrodacta est*:

21 Nam illi quidem absque iurejurando Sacerdotes facti sunt: hic verò cum iurejurando, per eum qui dixit ei, Juravit Dominus, & non poenitebit eum, Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedeci.

22 Tanto melioris pacti sponsor factus est Jesus.

23 Et illi quidem plures facti sunt sacerdotes, quod mors prohiberet eos permanere:

24 Atque, propterea quod in æternum manet, perpetuum habet sacerdotium.

25 Unde & servare perfectè potest eos qui per ipsam accedunt ad Deum, semper vivens ut interloqueretur pro eis.

26 Talis enim nos decebat Pontifex, sanctus, ab omni malo alienus, sine labe, separatus peccatoribus, & sublimior cælis factus:

27 Cui non sit quotidie necesse, quemadmodum illis pontificibus prius pro peccatis propriis victimas offerre, deinde *pro peccatis populi*. Hoc enim fecit semel, quum semetipsum obtulit.

28 Lex enim homines constituit pontifices infirmitate laborantes: at sermo iurisjurandi poli legem concepti, Filium constituit in æternum consummatum.

C A P. VIII.

Recapitulatio doctrinae de sacerdotio Christi.

Æterum eorum quæ dicimus hæc summa est, Talem nos habere

bere Pontificem, qui confedit ad dexteram throni maiestatis illius in caelis;

2 Sanctuarii minister, ac veri illius tabernaculi quod fixit Dominus, & non homo.

3 Omnis enim pontifex ad offerenda dona & victimas constituitur: unde necesse fuit hunc quoque habere quod offerret.

4 Nam si esset in terra, ne sacerdos quidem esset, manentibus illis sacerdotibus qui secundum legem offerunt dona.

5 Ut qui exemplari & umbræ deserviant rerum celestium, sicut divinitus dictum est Mosi, quum esset absoluturus tabernaculum, Vide enim, inquit, ut facias omnia ad exemplar quod ostensum est tibi in monte.

6 At nunc *noster ille Pontifex* eo præstantius ministerium sortitus est, quo etiam præstantioris est patris mediator, quod præstantioribus promissis sancitum est.

7 Nam si prius in hoc tale fuisset, ut nihil in eo posset requiri, haudquaquam fuisset secundo quaesitus locus.

8 Nam inculpans eos inquit, Ecce dies venient, dicit Dominus, quum peragam cum domo Israelis, & cum domo Judæ pactum novum.

9 Non secundum pactum quod feci cum patribus ipsorum, quo die prehendi manum ipsorum ut educerem eos ex Aegypto: nam ipsi non persisterunt in illo meo pacto, & ego despexi eos, dicit Dominus.

10 Quamobrem hoc est pactum quod paciscar domui Israelis post dies illos, dicit Dominus, Indam leges meas menti eorum, & cordi eorum inscribam: & ero ipsis Deus, & ipsi erunt mihi populus.

11 Neque docebunt singuli

proximum suum, & singuli fratrem suum, dicentes, Cognosce Dominum: nam omnes cognoscent me, ab eo qui pusillus fuit inter eos, ad eum usque qui magnus fuerit inter eos.

12 Ero enim propitius iniquitatibus eorum, & peccatorum ipsorum non recordabor amplius.

13 Dum novum dicit, antiquavit prius: porro quod antiquavit ac senescit, prope est ut evanescat.

C A P. IX.

Collatio duæ legis tabernaculi, veteris & novi.

HAbuit igitur prius pactum etiam ritus cultus, & sanctuarium mundanum.

2 Tabernaculum enim apparatus fuit: prius quidem in quo erat candelabrum, & mensa, & propositi panes, quod Sancta vocant.

3 Post secundum autem velum erat tabernaculum, quod vocant Sancta sanctorum:

4 Aureum habens thuribulum, & arcam pacti undique circumtectam auro: in qua urna aurea habens manna, & virga illa Aaron quæ germinavit, & tabula illæ pacti.

5 Super hanc autem Cherubim gloriosi obumbrantes propitiatorum: de quibus non est nunc dicendum singulatim.

6 His verò sic constructis, prius quidem tabernaculum quod vis tempore ingrediuntur sacerdotes cultus obeuntes:

7 In secundum autem semper quorannis solus pontifex, non alius, quæ sanguine, quem offert pro seipso & pro populi erratis:

8 Hoc declarante Spiritu sancto nondum factam fuisse manifestam ad sacrarium viam, priore tabernaculo adhuc consistente.

9 Quod erat exemplar pro tempore illo tunc præsentem, quo dona sacrificiaque offeruntur, quæ non possunt in conscientia consummare cultorem,

10 In cibis duntaxat & potio- nibus, & diversis ablutionibus, ac cibus carnalibus, usque ad præ- titutum tempus directionis im- posita.

11 Adveniens autem Christus pontifex futurorum bonorum per majus & perfectius tabernacu- lum non manufactum, id est, non hujus conditionis,

12 Neque per sanguinem hircorum & vitulorum, sed per proprium sanguinem, ingressus est semel in sacrarium, æternam redemptionem nactus.

13 Nam si sanguis taurorum hircorum, & cinis juvenæ tergens inquinatos, sanctificat carnis puritatem;

14 Quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum æternum seipsum obtulit inculpatum Deo, emendabit conscientiam vestram à mortuis operibus, ad colendum Deum vivum?

15 Itaque ob id novi pæcti mediator est, ut morte ad redempti- onem earum transgressionum in- cedente quæ fuerant sub priore pæcto, qui vocati erant promissam æternam hæreditatem acci- dent.

16 Nam ubi testamentum est, necesse est ut intercedat necesse est testa- mentis.

17 Testamentum enim in mor- tuo ratum est; quandoquidem offerendum valet quum vivit testator.

18 Unde ne prius quidem illud sanguine dedicatum fuit.

19 Quum enim Moyses omnia mandata secundum legem reci- peret toti populo, sumpto sangui-

ne vitulorum & hircorum, cum aqua & lana coccina & hyssopo, simul & ipsum librum & totum populum aspersit

20 Dicens, Hic est sanguis ille hujus pæcti, quod mandavit vobis Deus.

21 Insuper autem & taberna- culum, & omnia vasa illius mini- sterii sanguine similiter aspersit.

22 Et omnia terè secundum legem sanguine purificantur, & absque sanguinis effusione non fit remissio.

23 Itaque necesse fuit exem- plaria quidem eorum quæ sunt in cælis, hinc rebus purificari, ipsa verò cælestia potioribus quam hæc sint victimis.

24 Non enim in manufactum sacrarium ingressus est Christus, quod sit exemplar vero sacrario respondens: sed in ipsum cælum, ut compareat apud faciem Dei pro nobis.

25 Neque sæpe ut offerat se- metipsum, sicut pontifex ingredi- tur in sacrarium quotannis cum sanguine alieno:

26 (Alioquin oportuisset eum sæpe passum fuisse à jacto mundi fundamento) sed nunc semel in consummatione seculorum, ad peccatum per immolationem sui ipsius è medio tollendum, factus est manifestus.

27 Et sicut illud statutum est hominibus ut semel moriantur, postea verò judicium;

28 Ita & Christus semel obla- tus, ut in seipso attolleret multo- rum peccata, secundo absque pec- cato conspicietur iis qui ipsum ex- spectant, ad salutem.

C A P. X.

Collatio sacrificiorum ad bestiam Christi, indeque exhortatio ad gratiam Christi in sanctificati- one,

*one, fide, & tolerantia ample-
ctendam.*

Lex enim umbram obtinens futurorum bonorum, non ipsam expressam formam rerum, iis hostiis, quas singulis annis easdem continenter offerunt, nunquam potest accedentes confirmare :

2 Alioqui desissent offerri, propterea quod cultore, semel purificati, nullorum peccatorum amplius essent sibi consci.

3 At in istis fit repetita mentio peccatorum quotannis.

4 Non enim potest sanguis taurorum & hircorum auferre peccata.

5 Quapropter ingrediens mundum, dicit, Sacrificium & oblationem noluit, corpus autem adaptasti mihi.

6 Holocausta & hostiam pro peccato non approbasti.

7 Tunc dixi, Ecce adsum (in capite libri scriptum est de me) ut faciam, Deus, voluntatem tuam.

8 Quum superius dixisset, Sacrificium, & oblationem, & holocausta, & hostiam pro peccato noluit, neque approbasti (quæ juxta legem offeruntur)

9 Tunc dixit, Ecce adsum, ut faciam, Deus, voluntatem tuam. Aufert prius, ut posterius statuatur.

10 Quâ voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel factam.

11 Omnis igitur sacerdos astat quotidie sacro ministerio defungens, & easdem sæpius offerens hostias, quæ nunquam possint auferre peccata :

12 Hic verò unâ pro peccatis oblata in perpetuum victimâ consedit ad dexteram Dei ;

13 Quod reliquum est expectans, donec inimici ipsius sta-

tuantur scabellum pedum ejus.

14 Unicâ enim oblatione consummavit in perpetuum eos qui sanctificantur.

15 Testificatur autem hoc nobis & ipse Spiritus sanctus : nam posteaquam prius dixit,

16 Hoc est pactum quod pangam cum eis post dies illos, dicit Dominus, Indam leges meas cordibus eorum, & eorum mentibus eas inscribam ;

17 Et peccatorum atque transgressionum ipsorum non recordabor amplius.

18 Porro ubi est horum remissio, non est amplius oblatio pro peccato.

19 Quum igitur, fratres, habemus libertatem ingrediendi sacramentum per sanguinem Jesu,

20 Eâ viâ quam dedicavit nobis recentem & vivam, per velum hoc est, per carnem suam ;

21 Quumque habemus sacramentum magnum, præfectum domui Dei :

22 Accedamus cum vero conscientia per certioratam fidem, aspersio purgatis cordibus à conscientia :

23 Et abluto corpore aqua mundâ, retineamus professionem spei non vacillantem (fidelis enim est qui promissit)

24 Et observemus alii alios, nos acuamus ad charitatem bona opera :

25 Non deserentes aggregationem nostri mutuam, sicut est quibusdam, sed adhortantes alios : idque eò magis, quod videtis illum diem appropinquare.

26 Nam si ultro peccaveritis post acceptam cognitionem veritatis, non adhuc pro peccatis liqua est hostia :

27 Sed horrenda quadam

spectatio iudicii, & ignis fervor, qui devoraturus est adversarios.

28 Qui a perperatus fuerit Moysi legem, absque misericordia ex duorum aut trium testimonio moritur :

29 Quanto (putatis) acerbior supplicio dignus censetur qui Filium Dei conculcavit, & sanguinem fœderis, per quem fuerat sanctificatus, profanum duxerit, & Spiritum gratiæ contumelia affecerit ?

30 Novimus enim eum qui dixit, Mea est vindictio, ego rependam, dicit Dominus : Et rursum, Dominus judicabit populum suum.

31 Horrendum est incidere in manus Dei vivi.

32 Revocate verò in memoriam superiores dies, quibus postquam illustrati fuistis, ingens certamen afflictionum sustinuitis :

33 Partim quidem dum & cum convitiis & cum afflictionibus in theatrum estis producti : partim verò dum loci facti estis eorum qui sic agitantur.

34 Nam & de vinculis meis mecum deluistis, & direptionem eorum quæ vobis suppetebant cum audio excepistis, ut qui sciretis eas habere apud vos potiore substantiam in cœlis, & quæ permaneat.

35 Ne igitur abjicite liberam illam professionem vestram, quæ magnam habet præmii retributionem.

36 Nam tolerantia vobis est opus, ut voluntati Dei obsequi oportetis promissionem illam.

37 Adhuc enim pusillum quantumcunque, & qui venturus est, veniet, neque tardabit.

38 Justus autem ex fide vivet : si quis se subdixerit, non probat animus meus,

39 At nos non si sumus qui nos subducamus ad exitium, sed qui credamus ad animæ salutem.

C A P. XI.

Fides quid ; & ejus energia variis exemplis firmata.

Est autem fides illud quo subsistunt quæ sperantur, & quæ demonstrant quæ non cernuntur.

2 Ob eam enim testimonio fuerunt ornati majores.

3 Per fidem intelligimus compactum fuisse mundum verbo Dei, ut quæ cernimus non sint ex apparentibus facta.

4 Abel, per fidem, majoris pretii sacrificium obtulit Deo quàm Cain : per quam testimonio fuit ornatus, quod esset justus, testimonium perhibente Deo de donis ejus : & mortuus adhuc per hanc loquitur.

5 Per fidem Enochus fuit translatus, ne videret mortem : nec fuit inventus, propterea quod translaterat eum Deus : priusquam enim transferretur, testimonium obtinuerat quod gratus fuerit Deo.

6 Atqui fieri non potest ut absque fide quisquam Deo sit gratus : nam qui accedit ad Deum, hanc credere oportet esse. *Daum*, & præmia largiri iis qui ipsum requirunt.

7 Per fidem divinitus admonitus Noë de iis quæ nondum cernebantur, veritus construxit arcam ad servandam domum suam : per quam arcam condemnavit mundum, & ejus quæ ex fide est justitiæ factus est hæres.

8 Per fidem vocatus Abrahamus auscultavit Deo, abeundo in locum quem accepturus erat in hæreditatem, & exiit nesciens quod esset venturus.

9 Per fidem commoratus est in terra promissa ut aliena, commo-

ratos in tabernaculis cum Isaac & Jacob, coheredibus ejusdem promissionis.

10 Exspectabat enim civitatem illam habentem fundamenta, cujus artifex & conditor est Deus.

11 Per fidem & ipsa Sara vim ad concipiendum semen accepit, ac præter præstitutum tempus ætatis peperit, quod fidelem esse duxerit eum qui promiserat.

12 Quapropter & ex uno, eoque jam emortuo, nati sunt *posteri*, quanta est astrorum cœli multitudo, & quasi arena illa innumeralis quæ est ad oram maris.

13 Secundum fidem mortui sunt isti omnes, non adepti promissa, sed eminens ea conspicati, postquam *ipsis* fuissent persuasa, & ea amplexi fuissent, ac sese professi peregrinos & advenas esse in terra.

14 Nam qui hæc dicunt, palam ostendunt se patriam requirere.

15 Quod si illius memores fuissent, ex qua exierant habere poterant tempus ad revertendum:

16 Atqui potius expetunt, hoc est, cœlestem: qua propter Deum non pudet eorum, *id est*, cognominari Deuseorum; paraverat enim eis urbem.

17 Abrahamus quum tentaretur, obtulit Isaacum per fidem; unigenitum, inquam, illum obtulit, is qui promissiones exceperat;

18 Ad quem dictum fuerat, In Isaac vocabitur tibi semen.

19 Ratiocinatus Deum potentia præditum esse etiam suscitandi ex mortuis, unde etiam illum similitudine quâdam recepit.

20 Per fidem de futuris benedixit Isaac Jacobo & Esauo.

21 Per fidem Jacobus moriens singulis filiis Josephi benedixit: regna, operam dederunt jubili-

& adoravit super extremo baculo suo.

22 Per fidem Josephus obiens de egressionem filiorum Israelis meminit; deque ossibus sui præcepit.

23 Per fidem Moses quum natus esset, occultatus est mensibus tres à parentibus suis, quod viderent venustum esse puerulum; & non metuerunt edictum regis.

24 Per fidem Moses jam grandis renuit vocari filius filie Pharaonis,

25 Potius eligens simul malis vexari cum populo Dei, quam temporariam retinere peccati fructificationem:

26 Majores ducens divitias probum Christi, quam Ægyptiorum thesauros. Intuebatur enim in præmii retributionem.

27 Per fidem dereliquit Ægyptum, non metuens excandescen-
tiam regis: nam ut qui videret eum qui est invisibilis, ita fortis animo fuit.

28 Per fidem peregit pascha & effusionem illam sanguinis, ne qui perimebat primogenita, ipsa tangeret.

29 Per fidem transgressi sunt rubrum mare veluti per terram, cujus *maris* facto periculo Ægyptii absorpti sunt.

30 Per fidem mœnia Jericho conciderunt, circumdata ad dies septem.

31 Per fidem Rahab meretrix illa non periit una cum his qui non obederunt, quum pacifice ex-
pisset hospitio exploratores.

32 Et quid præterea loquor? deficiet enim me tempus narrationem de Gedeone, de Baraco, de Sampson, & Jephthæ, & David & Samuele, ac prophetis;

33 Qui per fidem debellantes regna, operam dederunt jubili-

Cap.
asse
stru
24
geru
tun
valio
rum
3
surre
rò di
bera
tion
26
gella
cula
37
tent
sunt,
capri
malè
38
dus,
tibus
terra
39
per fi
prom
40
tius q
que n
A Sa
ind
affl
E
mus
d e
Pro
no
abje
ad no
per to
radiu
2 I
contu
sibi p
cem, i
extra
3

assequuti sunt promissiones, obstruxerunt ora leonum,
 14 Exstinxerunt vim ignis, effugerunt acies gladii, corroborati sunt ex infirmitate, effecti sunt validi in bello, exercitus exterorum in fugam verterunt :

35 Mulieres acceperunt ex resurrectione mortuos suos : alii vero distenti sunt, non acceptati liberatione, ut potiozem resurrectionem consequerentur :

36 Alii rursus ludibria & flagella sunt experti, insuper & vincula & carcerem :

37 Lapidati sunt, dissecti sunt, tentati sunt, gladio cæli mortui sunt, oberraverunt cum ovillis & caprinis pellibus, destituti, afflicti, male habiti :

38 Quibus indignus erat mundus, in desertis errantes, & montibus ac speluncis, & cavernis terræ.

39 Atque omnes hi testimonio per fidem ornati, non obtinuerunt promissum illud :

40 Quoniam Deus de nobis potius quiddam providerat, ne absque nobis consummarentur.

CAP. XII.

A Sanctarum & Christi exemplo inducit ad tolerandas viriute affliciones, revocat à peccatu, & ex N. v. Testamenti super Veni excellentia deterret ab inobedientia.

Proinde nos quoque quum tanta nos circumteter testium nubes, obiecto omni pondere, & peccato ad nos circumcingendos proclivi, per tolerantiam propositum nobis gradium decurramus.

2 Intuentes in fidei ducem ac consummatorem Jesum, qui pro nobi propositum gaudium sustinuit crucem, ignominia contempta, & ad dextram throni Dei consedit.

3 Etenim reputate quis ille sit

qui talem sustinuit à peccatoribus adversus sese contradictionem, ne vestris animabus fracti fatiscatis.

4 Nondum ad sanguinem usque restitistis, adversus peccatum decertando.

5 Et obliiti estis adhortationis quæ vobis tanquam filiis loquitur, Fili mi, ne parvi facito castigationem Domini, neque animo frangitor, quum ab eo argueris :

6 Quem enim diligit Dominus, castigat : flagellat autem quemcunque filium agnoscit.

7 Si castigationem sustinetis, Deus sese vobis exhibet ut filiis : quis enim est filius, quem non castiget pater ?

8 Quod si estis absque castigatione, cuius participes sunt omnes, nempe supposititi estis, non filii.

9 Deinde patres quidem carnis nostræ castigatores habuimus, & reveriti sumus : annon multò magis subjiciemur Patri spirituum, & vivemus ?

10 Nam illi ad paucos dies, prout ipsis videbatur, nos castigabant : hic autem ad commodum nostrum, ut participes simus sanctimonie ipsius.

11 Omnis autem castigatio in præsens quidem non videtur esse gaudii, sed tristitiæ : at postea fructum tranquillum justitiæ reddit illis, qui per eam fuerint exercitati.

12 Quapropter manus remissas & genua soluta firmigite ;

13 Et rectas orbite, facite pedibus vestris, ne quod claudum est deflectat de via, sed ut sanetur potius.

14 Pacem sequamini cum omnibus & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Dominum :

15 Prospicientes ne quis deficiat à gratia Dei ; ne qua radix amara suppullulans obturber, & per hanc polluantur multi.

16 Ne

16 Ne quis sit scortator, aut profanus, velut Esau, qui unico edulio vendidit suum jus primogeniti.

17 Scitis enim eum etiam proflea, quum veller hæreditario jure benedictionem affiq̃ui, reprobata fuisse; non enim reperit poenitentiae locum, quamvis cum lacrymis benedictionem illam exquisisset.

18 Non enim accessistis ad contræstabilem montem & ardentem ignem, ac turbinem, & caliginem, & procellam,

19 Tubæque sonitum, & vocem verborum, quam qui audierant, cum excusatione petierunt ne amplius sibi fieret sermo;

20 (Non enim ferebant quod interdiceretur, si vel bestia tetigerit montem, lapidabitur, aut sagittâ configetur:

21 Et Moses, adeo horrendum erat visum quod apparebat, dixit, Expavescatus sum ac tremebundus)

22 Sed accessistis ad montem Sion, & civitatem Dei vivi, Hierusalem coelestem, & myriadas Angelorum,

23 Conventum universalem & concio-em primogenitorum qui conscripti sunt in cœlis, & judicem universorum Deum, & spiritus iustorum consummatorem,

24 Et ad novi pacti mediatorem Jesum, & sanguinem aspersio- nis, potiora loquentem quàm loquatur Abel.

25 Videte ne aversemini eum qui loquitur. Nam si illi non effugerunt, qui recusarunt divinitus loquentem in terra; multò magis nos qui eum de cœlis est aver- saremur:

26 Cujus vox tunc concussit terram: nunc autem denuncavit, dicens, Adhuc semel ego concu-

tiam non solum tertiam, sed etiam cœlum.

27 Porro illud, Adhuc semel, declarat instabilem rerum, ut puta factitiarum, amotionem, ut inaneant quæ sunt stabilia.

28 Quæpropter regnum affluentes quod concuti non potest, teneamus gratiam per quam ir- colamus Deum, ut ei grati simus, cum verecundia & reverentia.

29 Etenim Deus noster consumens ignis est.

C A P. XIII.

Præcepta pietatis varia continuantur.

ERaternus amor maneto.

2 Hospitalitatis ne estote im- memores: per hanc enim quidam inficii exceperunt Angelos hospiti- o.

3 Memores estote vincitorum, tanquàm una cum illis vincti; eorum qui malis premuntur, ac si ipsi quoque corpore afflicti essetis.

4 Honorabile est inter quosvis conjugium, & cubile impollutum: scortatores autem & adulteros damnabit Deus.

5 Sint mores vestri alieni ab avaritia: estote contenti præse- tibus: dixit enim ipse, Neque quam te omittam, neque unquam te deferam:

6 Adeo ut confidenti animo dicamus, Dominus est mihi auxiliator, nec metuum quid faciat mihi homo.

7 Memores estote ductorum vestrorum, qui loquuti sunt vobis sermo-em Dei: quorum imitami- fidem, contemplantes quis fuerit exitus conversationis ipsorum.

8 Jesus Christus heri & hodie idem est, & in secula.

9 Doctrinis variis & peregrinis ne circumferimini; bonum est gratiâ constabili cor, non

bis, unde nullam perceperunt utilitatem qui in ipsis ambularunt.

10 Habemus altare, ex quo non habent jus edendi qui tabernaculo deserviunt.

11 Quorum enim animalium sanguis infertur pro peccato in sacrarium per pontificem, eorum corpora exuruntur extra castra.

12 Quapropter & Jesus, ut sanctificaret populum per proprium sanguinem, passus est extra portam.

13 Exeamus igitur ad eum extra castra, probrum ejus portantes.

14 Non enim habemus hic stabilem civitatem, sed futuram illam inquirimus.

15 Per ipsum igitur assidue offeramus Deo sacrificium laudis, id est, fructum labiorum celebrantium nomen ejus.

16 Beneficentia verò & communicationis ne obliviscimini: talibus enim victimis delectatur Deus.

17 Obedite duكتورibus vestris, & obsecundate: excubant enim ipsi pro animabus vestris tanquam rationem reddiuri; ut cum gaudio hoc faciant, & non suspirantes: id enim est vobis inutile.

18 Orate pro nobis: confidimus

enim nos bonam conscientiam habere, ut qui in omnibus cupimus bene versari.

19 Amplius autem precor vos ut id faciatis, ut eo citius restituatur vobis.

20 Deus verò pacis, qui magnum illum ovium, per sanguinem pacti æterni, pastorem, Dominum nostrum Jesum, ex mortuis reduxit,

21 Compingat vos ad omne opus bonum, ad præstandam ipsius voluntatem, efficiens in vobis quod gratum sit in conspectu suo, per Jesum Christum; cui sit gloria in secula seculorum. Amen.

22 Precor autem vos, fratres, sufferte sermonem exhortationis hujus: nam paucis de hoc scripsi vobis

23 Scitote fratrem nostrum Timotheum solum esse, cum quo (si mox venerit) videbo vos.

24 Salutate omnes duكتورes vestros, & omnes sanctos. Salutant vos Itali.

25 Gratia sit cum omnibus vobis. Amen.

Ad Hebræos scripta est ex Italia per Timotheum.

JACOBI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA.

C A P. I.

De exploratione & oratione fidei. De tentationis origine. De insistito verbo, & vero ejus audire.

Jacobus Dei ac Domini Jesu Christi servus, duodecim tribus dispersis, salutem:

2 Summo gaudio ducite, fratres mei, quoties in tentationes varias incideritis:

3 Nam scientes, explorationem

fidei vestrae efficere tolerantiam.

4 Ceterum tolerantia opus integrum habeto, ut sitis integri & toti, in nullo de ceteris.

5 Quod si cui vestrum deest sapientia, petito à Deo qui dat eam omnibus benignè, nec exprobrat; & dabitur ei.

6 Sed postulet cum fide, nihil ambigens: nam qui ambigit, similis

milis est fluctui maris qui ventis agitur & jactatur.

7 Non enim existimet homo ille se quicquam accepturum a Domino:

8 *ut qui sit vir animo duplici, & inquietus in omnibus viis suis.*

9 Porro, frater, qui est h milis conditioni, gloriatur in sublimitate sua.

10 Qui verò dives est, in submissione sui: quoniam veluti flos herbæ præteribit.

11 Nam *ut* exortus est sol cum aestu, arefecit herbam, & flos illius decidit, & spectabilis decor ipsius periit: ita & dives in suis gressibus marcescet.

12 Beatus est vir qui sustinet tentationem: quoniam probus compertus, accipiet coronam vitæ, quam promisit Dominus illis à quibus ipse diligitur.

13 Nemo quum tentatur, dicat, **A Deo tentor**: nam Deus tentari malis non potest, nec quemquam tentat.

14 Sed unusquisque tentatur, dum à propria cupiditate abstrahitur & inelcatur.

15 Deinde cupiditas, posteaquam concepit, parit peccatum: peccatum verò peractum gignit mortem.

16 Ne errate, fratres mei dilecti.

17 Omnis donatio bona, & omne integrum donum est supernè, descendens a Patre luminum, apud quem non inest timentatio, aut conversionis obumbratio.

18 *h* quia voluit, progenit nos sermone veritatis, ut eitemus primitiæ quædam eorum quæ creavit.

19 Itaque, fratres mei dilecti, sit omnis homo celer ad audiendum, tardus ad loquendum, tardus ad iram.

20 Nam ira viri iustitiam Dei non e sequitur.

21 Quapropter abjectis omnibus tordibus & excremento malitiæ, cum lenitate excipite infinitum illum sermonem, qui potest servare animas vestras.

22 Effectores verò estote sermonis, nec auditores solum, falsè ratiocinando fallentes vosmetipsos.

23 Nam si quis est auditor sermonis, & non effector, is similis est viro consideranti faciem suam nativam in speculo;

24 Nam simul atque consideravit seipsum, abiit, & statim oblitus est qualis esset.

25 At is qui introsperit in perfectam illam legem libertatis, & permanserit *in ea*, qui non fuerit auditor oblivisus, sed actor operis, is, *inquam*, beator erit in opere suo.

26 Si quis videtur religiosus esse inter vos, non frænans linguam suam, sed suum ipsius cor seducens, hujus vanus est cultus religiosus.

27 Religiosus autem cultus mundus & incontaminatus apud Deum & Patrem, hic est, invienire orphanos & viduas in afflictione ipsorum, & immaculatam se conservare à mundo.

C A P. II.

Trospolestia damnatur. Lex regum commendatur. Fides historica præcipitur, & operosa commendatur.

Fratres mei, ne cum acceptance personarum habete fidem Domini nostri Jesu Christi gloriofam.

2 Nam si quis in cæterum vestrum ingrediatur, aureum gestans annulum veste splendide, ingreditur autem & pauper, cum da veste,

3 Et respexeritis ad eum qui vestrem gerit splendendam, & dixeritis ei, Tu sede hic pulchrè; pauperò verò dicatis, Tu sta illic, aut sede hic subter scabellum meum :

4 Nonne discrimen feceritis apud vos, & facti fueritis iudices malè disceptantes ?

5 Audite, fratres mei dilecti, nonne Deus elegit pauperes mundi hujus, ut fierent divites eade, & heredes regni quod promisit iis qui ipsam diligunt ?

6 At vos contumelià affecistis pauperem. Nonne divites per tyrannidein opprimunt vos, & trahunt vos ad tribunalia ?

7 Nonne blasphemant præclarum istud nomen, à quo estis cognominari ?

8 Quòd si legem regiam præstatis secundum Scripturam, Dilige proximum tuum ut teipsum, benè faciti :

9 Si verò personam respicitis, peccatum committitis, & redargimini à lege veluti transgressores.

10 Quisquis enim totam legem servaverit, implegerit autem in uno, damnas factus est omnium.

11 Nam qui dixit, Ne mœche-
ris, dixit etiam, Ne occidas.
Quod si non fueris mœchatus,
occideris autem, factus es trans-
gressor legis,

12 Ita loquimini & ita facite, ut per legem libertatis judicemini.

13 Nam damnatio absque misericordia est ei qui non præstet ei misericordiam : & gloriatur misericordia adversus damnationem.

14 Quæ utilitas, fratres mei, si fidem dicat aliquis habere se, opera verò non habeat ? num potest fides illa eum servare ?

15 Quòd si frater aut soror nudi fuerint, & delituri quotidiano victu,

16 Dicat autem eis aliquis vestrum, Abite cum pace, calefeci e, & saturamini ; non tamen dederitis eis quæ sunt apta corpori, quæ erit utilitas ?

17 Ita quoque fides, si opera non habeat, mortua est per se.

18 Quinimo dicet aliquis, Tu fidem habes, & ego opera habeo ; ostende mihi fidem tuam ex operibus tuis, & ego ostendam tibi ex operibus meis fidem meam.

19 Tu credis Deum unum esse ; benè facis : dæmonia quoque istud credunt, & horrescunt.

20 Vis verò nōsse, homo vane, fidem quæ est absque operibus mortuam esse ?

21 Abrahamus pater ille noster, nonne ex operibus justificatus est, quum obtulisset Isaacum filium suum super altare ?

22 Vides fidem administram fuisse operum ipsius, & ex operibus fidem ad finem perductam fuisse ?

23 Itaque impleta est Scriptura quæ dicit, Credidit autem Abrahamus Deo, & imputatum est ei ad iustitiam, & amicus Dei vocatus est.

24 Videtis igitur ex operibus iusti cari hominem, & non ex fide tantum.

25 Similiter autem etiam Rahab illa meretrix, annon ex operibus justificata est, quum accepisset nuncios illos, & alià vià emitisset ?

26 Nam sicut corpus absque spiritu mortuum est, ita & fides illa quæ est absque operibus mortua est.

C A P. III.

Commoda & incommoda lingua,
istiusque usus & abusus ; recte
sapientia

sapientia terrena & celestis.

NE estote multi doctores, fratres mei, scientes fore ut gravius iudicium auferamus.

2 In multis enim impingimus omnes. Si quis in sermone non impingit, hic perfectus est vir, ut qui possit freno moderari totum enim corpus.

3 Ecce, equis freno in ora immittimus, ut obediant nobis, & totum corpus eorum circumagimus.

4 Ecce, naves quoque, quum tantæ sint, & à ventis sævis agitentur, circumaguntur à minimo gubernaculo, quocunque impulsus gubernatoris voluerit:

5 Ita & lingua pusillum membrum est, & sese effert magnifice: Ecce, exiguus ignis quantam materiam incendit!

6 Et lingua flamma est, & mundus iniquitatis: ita, *inquam*, lingua constituta est inter membra nostra, maculans totum corpus, inflammans rotam genituræ nostræ, & inflammata a gehenna.

7 Omnis enim natura & ferarum & volucrum, serpentiumque & marinorum, domatur & domita est à natura humana:

8 Linguam autem nullus hominum domare potest: malum est quod coecere non possis: plena est veneno mortifero.

9 Per ipsam benedicimus Deo & Patri, & per ipsam execramur homines ad similitudinem Dei factos.

10 Ex eodem ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri.

11 Num fons ex eodem foramine fundit dulcem & amarum aquam?

12 Num potest, fratres mei, ficus olea edere, aut vitis ficus?

ita neque falsa dulcem aquam potest edere.

13 Quis sapiens & scientiæ præditus est inter vos? demonstret ex bona conversatione opera sua, cum lenitate sapientiæ.

14 Quod si invidiam amaram habetis, & irritationem in corde vestro, ne gloriamini, & ne mendace estote adversus veritatem.

15 Non est enim ista sapientiæ supernè descendens, sed terrena, animalis, demoniaca.

16 Ubi enim invidia est & rixa, ibi inquieta vita, & omne opus pravum.

17 Quæ autem supernè est sapientiæ, primùm quidem casta est, deinde pacifica, æqua, obsequens, plena misericordiæ, & fructuum bonorum, absque disceptatione, & minimè simulata.

18 Fructus autem iustitiæ scribitur cum pace iis qui dant operam paci.

C A P. IV.

Origo litium & pugnarum unde. Exhortatio ad an mi submissionem, purificationem, & sui ipsius cognitionem.

UNde bella & pugne inter vos? nonne hinc, *nimirum* ex voluptatibus vestris quæ militat in membris vestris?

2 Concupiscitis, & non habetis: invidetis & affectatis, nec potestis nancisci: pugnat & belatis, nec obtinetis, propterea quod non petitis.

3 Petitis, & non accipitis, quod malè petatis, ut in voluptatibus vestras infumatis.

4 Adulteri & adulteræ, nescitis amicitiam mundi inimicitiam esse adversus Deum? Quicumque ergo voluerit amicus esse mundi, inimicus Dei constituitur.

5 An putatis Scripturam inani

ter dicere, Ad invidiam fertur spiritus qui sedem posuit in nobis?

6 Sed maiorem offert gratiam; quia dicit, Deus superbis obstitit, submissis autem dat gratiam.

7 Subjicite igitur vos Deo; obstitite diabolo, & fugiet à vobis.

8 Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis: purificate manus, vos peccatores, & expiate corda, duplices animo.

9 sensu ærumnæ tangimini, & lugeate, & flete: risus vester in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem.

10 Submitte vos in conspectu Domini, & extollet vos.

11 Ne alii aliis obloquimini, fratres: qui obloquitur fratri, qui que damnat fratrem suum, obloquitur legi, & damnat legem: quod si damnas legem, non es observator legis, sed iudex.

12 Unus est legislator qui potest servare & perdere: tu quis es qui damnas alium?

13 Age nunc qui dicitis, Hodie vel cras proficiscemur in illam urbem, & agemus ibi annum unum, & mercabimur, & lucrabimur;

14 Qui ignoratis quid futurum sit postero die: quæ est enim vita vestra? vapor enim est ad exiguum tempus apparens, & deinde disprens.

15 Pro eo quod dicere debuitis, Si Dominus voluerit, & vivamus, faciemus hoc aut illud.

16 Nunc autem gloriamini de constantis vestris. Omnis eiusmodi gloriatio mala est.

17 Igitur qui noverit rectè facere, nec facit, is peccato tenetur.

C A P. V.

Terris divites: hortatur ad patientiam, sermonis simplicitatem, orationis vehementiam, & peccatorum confessionem.

A Ge nunc divites, fete, ejulantes super ærumnis vestris superventuris.

2 Divitiæ vestræ putrefactæ sunt, vestimenta vestra sunt à tineis vorata:

3 Aurum & argenum vestrum æruginè viscatum est & ærugo eorum testabitur adversum vos, & exedet carnes vestras velut ignis: thesaurum recondidistis in ultimos dies.

4 Ecce, merces operariorum qui messuerant regiones vestras, per vos interventa, clamat: & vociferationes eorum qui messuerunt, in aures Domini Sabaoth introierunt.

5 In luxu vixistis super terram, & lascivistis: enutristis corda vestra ut in die epuli.

6 Condemnavistis, occidistis iustum: non obstitit vobis.

7 Patientem igitur animo estote, fratres, usque ad Domini adventum. Ecce, agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter animo eum expectans, dum recipiat pluviam matuticam & serotinam.

8 Patientem animo estote & vos, & stabilite corda vestra, quoniam adventus Domini appropinquat:

9 Ne suspirate alius adversus alium, fratres: ut ne condemnemini: ecce, iudex ante fores stat.

10 Sumite, fratres mei, pro exemplari venerationis ac patientis animi, prophetas, qui loquuti sunt in nomine Domini.

11 Ecce, beatos predicamus eos qui adversa sustinent: tolerantiam Job audistis: & finem Domini vidistis: nam abundat in misericordia Dominus, & est miserator.

12 Ante omnia verò, fratres mei, ne jurate, neque per cælum, neque

neque per terram, neque aliud ul-
lum iurandum : sit autem ve-
strum, Est est ; & Non, non : ne
in condemnationem incidatis.

13 Ager est animo aliquis in-
ter vos ? oret : bono animo est
aliquis ? psallat.

14 Infirmatur aliquis inter
vos ? accersat presbyter : s eccle-
siae, & orent pro eo, ungentes
eum oleo in nomine Domini :

15 Et oratio fidei servabit la-
borantem, erigetque eum Domi-
nus ; quod si peccata commiserit,
remittentur ei.

16 Confitemini alii aliis offen-
sas, & precamini alii pro aliis, ut

sanemini : multum enim valet de-
precatio iusti efficax.

17 Elias homo erat iisdem qui-
bus nos affectionibus obnoxius, &
ardentissime oravit ne plueret, &
non pluit super terram annos tres
& sex menses :

18 Et rursum oravit, & cre-
lum dedit pluviam, & terra pro-
duxit fructum suum.

19 Fratres, si quis inter vos
aberravit a veritate, & converte-
rit eum quispiam,

20 Sciat eum qui averterit pec-
catorem ab errore viae suae serva-
turum animam a morte, & operum
multitudinem peccatorum.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA I.

C A P. I.

*Gratias agit Deo de vocatione ad
fidem, cujus probam, obiectum,
& mercedem indicat, de qua
prophetae vaticinati sunt. Ex-
hortatur ut renunciantes mundo
& priori vita se Deo confor-
ment.*

Petrus Apostolus Jesu Christi,
advenis dispersionis per Pon-
tum, Galatiam, Cappadociam,
Asiam, & Bithyniam,

2 Electis ex præcognitione Dei
Patri ad sanctificationem Spiri-
tus, per obedientiam & adspersionem
sanguinis Jesu Christi ; gratia
vobis & pax multiplicetur.

3 Benedictus esto Deus & Pater
Domini nostri Jesu Christi, qui ex
multa sua misericordia regnavit
nos in spem vivam per resurrectionem
Jesu Christi ex mortuis ;

4 Id est, ad hæreditatem quæ
nec corrumpi potest, nec contami-

nari, nec marcescere, vobis in
cælis servatam ;

5 Qui virtutis Dei præsidio co-
flodimini per fidem, ad salutem
paratam revelari præstituto tem-
pore ultimo.

6 Quia in re exsultatis, ad ex-
guum tempus nunc (si oportet)
in variis tentationibus tristitia
facti :

7 Ut exploratio fidei vestra
multo pretiosior exploratione aut
quod perit, & tamen per ignem
exploratur, inveniat vobis
laudi, & honori, & gloriæ, quæ
revelabitur Jesus Christus :

8 Quem quum non videretis
diligitis : in quem nunc eum
videntes, tamen credentes, ex-
sultatis gaudio ineffabili & glo-
rioso :

9 Reportantes mercedem fidei
vestræ, salutem animarum.

10 De qua salute exquisieretis

& quam scrutati sunt prophetae, qui de *ventura* in vos gratia prophetarunt;

11 Scrutantes in quem aut qualem temporis articulum prænunciavit ille, qui in ipsis *erat* Spiritus Christi, declararet *eventuras* Christo perpassiones, & gloriam illas consequuturam.

12 Quibus revelatum est, eos non sibi, sed nobis ea administrare, quæ nunc annunciata sunt vobis per eos qui vobis evangelizarunt per emissum à cælo Spiritum sanctum, in quæ cupiunt Angeli introspicere.

13 Quapropter succincti lumbis mentis vestrae, sobrii, ad finem usque sperate in eam quæ vobis desertur gratiam, quam revelabitur Iesus Christus.

14 Ut filii obedientes, qui vos non configuretis pristinis quæ in ignorantia vestra *viguerint* cupiditatibus:

15 Sed sicut is qui vos vocavit sanctus est, ipsi quoque sancti in omni conversatione reddamini.

16 Propterea quod scriptum est, sancti estote, nam ego sanctus sum:

17 Et, si patre non cognominatis, qui citra personarum respectum iudicat ex cuiusque opere, eum timore versamini commorationis vestrae tempore.

18 Ut qui sciatis vos non corruptilibus *rebus*, argento vel auro, fuisse redemptos ex vana illa vestra conversatione, à patris tradita;

19 Sed pretioso sanguine, ut ex agni inculpati & incontaminati, *nempe* Christi:

20 Præcogniti quidem ante jam mundi fundamenta, manifesti facti ultimis temporibus propter vos;

21 Per eum credentes in Deum, qui suscitavit eum ex mortuis, & gloriam ei dedit, ut fides ac spes vestra in Deo esset.

22 Qui *igitur* animas vestras purificastis, auscultando veritat per Spiritum, ad amorem fraternum minimè simulatum, ex mundo corde alii alios diligite intensè:

23 Regeniti non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, *id est*, per sermonem Dei vivi, & manentis in æternum.

24 Nam omnis caro *est* ut gramen, & omnis gloria hominis ut flos graminis: exaruit gramen, & flos ejus decidit:

25 Sed verbum Domini manet in æternum: hoc autem est verbum illud quod evangelizatum est vobis.

C A P. II.

Exhortatur ad succrescentiam in Christo, & superadificandum lapidi angulari: item ut à concupiscentiis mundi abstineatur, superioribus obtemperetur, & afflictiones ad imitationem Christi ferantur.

Proinde deposita omni malitia, & omni dolo, & simulationibus, & invidentiis, & omnibus obreptationibus,

2 Ut modo geniti infantes, lac illud sermonis sincerum expetite, ut per illud augeatis:

3 Si quidem gustastis quod bonus sit Dominus:

4 Ad quem accedentes, qui est lapis vivus, ab hominibus quidem reprobatus, apud Deum verò electus ac pretiosus;

5 Ipsi quoque, veluti vivi lapides adificati, fiat domus spiritualis, sacerdotium sanctum, ad offerendum spirituales hostias, acceptas Deo per Iesum Christum.

6 Quapropter etiam continetur

in Scriptura, Ecce statuo in Sion lapidem in imo angulo, electum, pretiosum; in quem qui credit, nequaquam pudebit.

7 Vobis igitur est honori qui creditis: non assentientibus autem *sermoni*, lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est caput anguli, & lapis ad quem impingitur, & petra offendiculi:

8 *Nempe* iis qui impingunt ad sermonem, non assentientes, ad quod etiam constituti fuerant.

9 Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus quem *sibi Deus* ut proprium vendicat: ut virtutes prædicetis illius qui vos vocavit è tenebris in admirabilem suam lucem:

10 Qui quondam *eratis* non populus, nunc *estis* populus Dei: qui non consequuti misericordiam, nunc *estis* misericordiam consequuti.

11 Dilecti, precor ut tanquam inquilini, & advenæ, abstinatis à carnis cupiditatibus, quæ militant adversus animam, conversationem vestram habentes honestam inter Gentes:

12 Ut pro eo quod obloquuntur vobis ut facinorosis, ex bonis operibus *quæ spectant* glorificent Deum die visitationis.

13 Proinde subiecti estote cuius humanæ ordinationi propter Dominum: sive regi, ut supereminenti:

14 Sive præsidibus, ut qui per eum mittantur tum ad ultionem facinorosorum, tum ad laudem bene agentium.

15 Quoniam ita est voluntas Dei, ut bene agendo os obstruat is desipientium hominum ignorantie.

16 Ut liberi, ac non veluti ma-

litie velamen habentes libertatem, sed ut servi Dei.

17 Omnes honorate. Fratemitatem diligite. Deum time. Regem honorate.

18 Servi, subditi estote cum omni timore dominis, non solum bonis & æquis, sed etiam pravis.

19 Hoc enim cedit gratiæ, si quis propter conscientiam Dei subfert molestias injuste afflictus.

20 Quæ enim est gloria, si peccantes & colaphis cæsi, subsistitis? sed si bene agentes, & tamen afflictis subsistatis, hoc cedit vobis gratiæ: pud Deum:

21 Nam ad hoc etiam vocati estis, quoniam & Christus passus est pro nobis, relinquens nobis exemplar, ut subsequeremini vestigia ipsius;

22 Qui non peccavit, nec inventus fuit dolum in ore ipsius;

23 Qui conviciis affectus, non vicissim conviciabatur; quum malis afficeretur, non minabatur sed committebat *causam suam* qui iuste iudicat:

24 Qui peccata nostra ipse sursum tulit in corpore suo super lignum illud, ut peccatis mortis iustitiæ viveremus: cuius viliis bus sanati estis.

25 Nam *eratis* velut oves errantes: sed nunc convertistis vobis ad pastorem & curatorem animarum vestrarum.

C A P. III.

Instructio ad mulieres, & innere ad omnes de colenda caritate, de patienter toleranda carne afflictione, ut spiritus servetur.

Similiter uxores sese subdiciant suis viris: ut etiam si qui assentiuntur sermoni, per

rum conversationem absque Sermonem lucrifiant;

2 Ubi spectarint cum timore *conjunctam* castam conversationem vestiam.

3 Quarum ornatus non sit externus ille in nodis capillorum, & circumposito auro, vel palliorum amictu:

4 Sed occultus ille cordis homo, situs in incorruptione lenis ac quieti spiritus, qui est in conspectu Dei preiosus.

5 Ita enim olim & sanctæ illæ mulieres, quæ sperabant in Deum, ornabant sese, subiectæ suis viris:

6 Sicut Sara obedivit Abrahamo, dominum eum vocans: cujus factæ estis filiæ, dum benè agitis, & nequaquam ullâ terremini consternatione.

7 Viri similiter simul habitent, secundum Dei notitiam, vali muliebri ut infirmiori tribuentes honorem, utpote quum unâ etiam hæredes sitis gratiæ vitæ, ne interrumpantur preces vestræ.

8 Denique omnes *estote* concordēs, mutuo molestiarum sensu affecti, fraternâ præditi charitate, ad intimam misericordiam proni, carissimi:

9 Non reddentes malum pro malo, aut convicium pro convicio, sed contra, benedicentes: ut qui sciatis vos ad hoc vocatos esse, ut benedictionem hæreditario jure obrineatis.

10 Qui enim vult vitam diligere, & videre dies bonos, desistere faciat linguam suam à malo, & abia sua ne loquantur dolum:

11 Declinet à malo, & faciat quod bonum est, quærat pacem, & persequatur eam.

12 Nam oculi Domini sunt inveniendi in justos, & aures ejus ad deprecationem eorum: vultus vero Domini adversum eos qui faciunt mala.

13 Et quis est qui malè accipiat vos, si bonarum rerum æmulatores fueritis?

14 Sed & si quid perpetiamini propter justitiam, beati tamen estis: ceterum metu eorum ne metuite, neque turbemini:

15 Sed Dominum Deum sanctificate in cordibus vestris. *Estote* autem semper parati ad respondendum cuilibet petenti rationem ejus spei quæ in vobis est, cum mansuetudine & timore, conscientiam bonam habentes:

16 Ut pro eo quod obloquuntur vobis tanquam facinorosis, pudefiant qui infesti sunt vestræ bonæ in Christo conversationi.

17 Melius enim est ut benè agentes, si ita velit Dei voluntas, malis afficiamini, quam malè agentes:

18 Nam & Christus semel pro peccatis passus fuit, justus pro injustis; ut nos ad Deum adduceret, morte quidem affectus carne, vivificatus autem spiritu.

19 Per quem etiam spiritibus qui sunt in carcere profectus prædicavit.

20 Qui olim non obedierunt, quum semel expectabat ille Dei patiens animus, in diebus Noë, quum construeretur arca, in qua paucæ (id est, octo) animæ servatæ sunt in aqua.

21 Cui rei nunc respondens exemplar baptismi nos quoque servat (non quo carnis sordes abjiciuntur, sed stipulatio bonæ conscientiæ apud Deum) per resurrectionem Jesu Christi,

22 Qui est ad dexteram Dei, profectus in cælum, subiectis ipsi angelis & potestatibus ac virtutibus.

CAP. IV.

Cum Christo mortuos hortatur, ut præterita derelinquant peccata, &

D d

in nequitia vite ambulantes gaudeant se confiteri afflictionum Christi factos, tanquam qui gloria ipsius consortes etiam sunt.

QUUM igitur Christus passus sit pro nobis carne, vos quoque eadem cogitatione armamini, *nimpe* quod qui passus est in carne, destitit à peccato;

2 Ut non amplius cupiditatibus hominum, sed voluntati Dei, quod in carne reliquum est temporis, vivat.

3 Sufficit enim vobis præterito vite tempore, quæ libent Genti-
bus perpetrâsse, incedendo in lasciviis, cupiditatibus, vinolentiis, comestationibus, comotationibus, & nefariis simulacrorum cultibus.

4 Quamobrem illi, non concurrentibus vobis ad eandem luxûs profusionem, peregrinari sibi videntur, blasphemantes:

5 Qui reddituri sunt rationem ei qui paratus est ad iudicandum vivos & mortuos.

6 Nam idcirco mortuis quoque evangelizatum fuit, ut damnerentur quidem secundum homines, *id est*; carne, viverent autem secundum Deum, *id est*, Spiritu.

7 Omnium autem finis imminet. Estote igitur temperantes & sobrii ad preces.

8 Ante omnia verò charitatem alii in alios intensam habentes: nam charitas operiet multitudinem peccatorum.

9 Hospitales estote alii erga alios, absque murmurationibus.

10 Ut quisque accepit donum, ita alius in alium illud subministrans, ut boni dispensatores variae Dei gratiæ.

11 Si quis loquitur, loquatur et eloquia Dei: si quis ministrat,

ministret tanquam ex viribusque asuppeditat Deus: ut in omnibus glorificetur Deus per Jesum Christum, cui est gloria & robur in secula seculorum. Amen.

12 Dilecti, ne tanquam peregrini exploratione illi pericoremur, quæ sit in vobis ad veri experimentum, percellimi, ut si peregrinum aliquid vobis accideret.

13 Inò in eo quod confortestis afflictorum Christi, gaudeat: ut & cum revelabitur gloria ipsius, gaudeatis exultantes.

14 Si convitiis afficiimini in nomine Christi, beati estis: quoniam & ille gloriæ & ille Dei Spiritus super vos requiescit: qui quod ad illos quidem attinet, blasphematur; quod ad vos autem, glorificatur.

15 Ne enim quisquam vestrum malo afficiatur ut homicida, aut for, aut maleficus, aut alienarum rerum rerum inspector:

16 Sed si ut Christianus, ne pudeat, inò glorificet Deum hoc respectu.

17 Nam tempus est ut incipiat iudicium à domo Dei: quod si primum incipit à nobis, quis erit finis eorum qui non assentionem Evangelio Dei?

18 Et, si iustus vix servatur, impius & peccator ubi comparabit?

19 Itaque qui malis afficiuntur ex voluntate Dei, tanquam fidei conditori commendent animas suas benè agendo.

C A P. V.

Officia pastorum & auditorum in ecclesia.

PRESBYTEROS qui inter vos sunt, precor ego unà presbyter, et testis afflictionum Christi, atque idem gloriæ consorti, quæ futurum est ut reveletur;

2 Pascite Dei gregem qui penes vos est, ilius inspectioni vacantes non coactè, sed libenter: non turpiter affectantes lucrum, sed prompto animo.

3 Neque ut dominantes cleris, sed ut qui sitis exemplaria gregis:

4 Et quum manifestus factus fuerit ille pastorem princeps, reportabitis amarantinam illam gloriæ coronam.

5 Similiter, juniores, subiecti estote senioribus, & omnes vicissim subijcimini. Submissione animi estote intus ornati: nam Deus superbis obstitit, submissis autem dat gratiam.

6 Submitte vos igitur robustæ manui Dei, ut vos opportuno tempore extollat.

7 Omni sollicitudine vestrâ in eum coniectâ: nam illi cura est de vobis.

8 Sobrii estote, vigilate: nam adversarius ille vester diabolus, ut

leo rugiens, obambulat querens quem absorbeat.

9 Cui obstitite firmi per fidem, ut qui noveritis eandem afflictionem à vestra quæ in mundo est fraternitate peragi.

10 Caterum Deus omnis gratiæ auctor, qui vocavit vos ad æternam suam gloriam in Christo Jesu, paulisper afflictos, is, inquam, perficiat vos, stabiliat, roboret, fundet.

11 Ipsi gloria & robur in secula seculorum. Amen.

12 Per Sylvanum vobis fidum fratrem paucis, ut puto, scripsi, adhortans vos, & testificans hanc esse veram gratiam Dei, in qua statis.

13 Salutat vos ea quæ est in Babylone vobiscum electa ecclesia, & Marcus filius meus.

14 Salutate alii alios charitatis osculo. Pax vobis omnibus qui estis in Christo Jesu. Amen.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA

CATHOLICA POSTERIOR.

CAP. I.

Proposita spei excellentiâ ad introitum in regnum Dei hortatur, & brevi moriturus, doctrinam Christi ex voce patris & prophetarum scriptis confirmat.

Imon Petrus servus & apostolus Jesu Christi, æquè pretiosam dem nobiscum sortis per justitiam Dei nostri & Servatoris Jesu Christi;

2 Gratia vobis & pax multiplicetur in agnitione Dei, & Jesu Domini nostri:

3 Prout divina vis ipsius omnia vobis donavit quæ ad vitam & æternam pertinent, per agnitionem

illius qui vocavit nos ad gloriam ac virtutem.

4 Ex eo quod maxima illa nobis ac pretiosa promissa donavit, ut per hæc efficeremini divinæ consortes naturæ, elapsi ex corruptione quæ est in mundo per cupiditatem.

5 Ad hoc ipsum verò vobis, omni præterea collato studio, adicite fidei vestræ virtutem, virtuti verò notitiam;

6 Notitiæ verò continentiam; continentie verò tolerantiam; tolerantie verò pietatem;

7 Pietati verò fraternum amorem; fraterno verò amoris charitatem.

Ed 2

8 Hec

8 Hæc enim si vobis adfint, & abundant, non inerte vos nec infructuosos efficiant in Domini nostri Jesu Christi agnitione.

9 Nam qui hæc non adfint, incircus est, nihil procul cerens, oblitus sese a veteribus peccatis suis fuisse purificatum.

10 Quapropter, fratres, potius studete vocationem & electionem vestram firmam efficere: hæc enim si feceritis, nunquam impingetis.

11 Ita enim amplè subministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri & Servatoris Jesu Christi.

12 Quapropter non negligam vos de his temper commonefacere, quamvis peritos & stabilitos in præfente veritate.

13 Justum autem ducō, quamdiu sum in hoc tabernaculo, expurgare vos per submonitionem:

14 Quoniam sciam, citò futurum ut deponam tabernaculum meum, sicut Dominus noster Jesus Christus declaravit mihi.

15 Sed & studebo ut subinde vos possitis post exitum meum horum mentionem facere.

16 Non enim arte compositas fabulas sequuti, notam vobis fecimus Domini nostri Jesu Christi potentiam & adventum: sed ut qui oculis nostris aspeximus illius majestatem.

17 Acceperat enim à Deo Patre honorem & gloriam, voce ad eum delatâ. In hujusmodi a magnifica illa gloria, Hic est Filius ille meus, dilectus ille, in quo acquiesco.

18 Et hæc vocem nos audivimus ex ore delatam, quoniam effemus una cum eo in monte illo sancto.

19 Et habemus firmissimum illum sermonem propheticum: quem bene facitis quod attenditis, velut lucernam splendens in obscuro loco, usquequædam dies illuxerit, & lucifer exoriatur in cordibus vestris.

20 Si illud primum noveritis, nullam prophetiam Scripturæ esse propriæ explanationis.

21 Non enim libitu hominis alata est olim prophetia, sed actâ Spiritu sancto loquuti sunt sancti Dei homines.

C A P. II.

Vaticinium de falso doctorum multitudine, indole, artibus, & pæna.

Fuerunt autem etiam pseudopphetæ in populo: ut etiam inter vos erunt falsi doctores, qui sibi introducent hereses exitiales, etiam Dominum qui illos meratus est a negantes, accercentes sibiipsis celerem perniciem.

2 Et multi sequentur eorum exitia: per quos via veritatis blasphemabitur.

3 Et per avaritiam fratris sermonibus vos negotiabuntur, quibus damnatio jam olim non otatur, & quorum exitium non dormitat.

4 Nam si Deus angelis qui peccaverunt non peperit, sed in tantarum detrusos catenis caliginis tradidit, damnationi servatos:

5 Et præfco mundo non peperit, sed octavum Noe, justitiæ præconem custodivit, diluvio in mundum impiorum inducto:

6 Et civitates Sodomorum & Gomorharum in cinerem redactas, subversore damnavit, constituensque ut essent exemplar impietatis vesteris:

7 Et justum Lot, lasciviarum nefandarum conversatione fatigatum eripuit;

8 (Iustus enim ille, quum haberet inter eos, indies animam iustam sceleratis illorum factis, & vilendo & audiendo excruciebar)

9 Novit Dominus pios è tentatione eripere, injustos autem in diem iudicii pœnas dantes sevare.

10 Maxime verò eos qui carnem sequentes, in cupiditate pollutionis incedunt, & dominatum contemnunt, qui, inquam, ut sunt audaces, & sibi pertinaciter placentes, non horrent dignitates probis incesse.

11 Quum ipsi angeli, qui sunt viribus ac potentiâ majores, non ferant adversus eas apud Dominum maledictionis iudicium.

12 At isti, veluti animanti rationis expertia, quæ naturali impetu sentiuntur, facta ad eum finem ut ea tanta intereant, ea vituperantes quæ ignorant, sui ipsorum corruptionis interibunt:

13 Reporta uri mercedem injustitiam, ut qui voluptatem ducant diurnum luxum, labes ac maculæ, seductionibus suis sese oblectantes, vobiscum convivando:

14 Oculos habentes plenos adulterii, & qui à peccando cessare nesciunt, inescantes animas inabiles, cor habentes ad avaritiam excitatum, execrandi homines:

15 Qui derelictâ rectâ viâ aberraverunt, sequuti viam Balaam filii Isidor, qui mercedem iniquitatis amavit.

16 Sed redargutionem suæ transgressionis habuit: nam subjugis lingua muta, humanâ voce loquuta, exhibuit prophetæ dementiam.

17 Isti sunt fontes aquæ carentes, nebula à turbine agitata: quibus caligo tenebrarum in æternum asservata est:

18 Nam quæ prætumida vani-

tas ipsis distavit loquendo, eos inescant per carnis cupiditates lascivas, qui vere effugerunt ab iis qui in errore versantur:

19 Libertatem eis pollicendo, quum ipsi servi sint corruptelæ: siquidem à quo quis superatus est, huic etiam in servitutem est addictus.

20 Nam si postquam pollutiones mundi per agnitionem Domini & Servatoris Jesu Christi effugerint, his rursus implicati superentur, facta est ultima eorum conditio deterior priore.

21 Melius enim fuisset eis non cognovisse viam iustitiæ, quàm cognitâ illâ regredi à sancto præcepto sibi tradito.

22 Sed accidit ei, quod vero pro verbo dici solet, Canis reversus est ad suum ipsius vomitum; &, Sus lota, ad volutabrum cœni.

C A P. III.

Adventus Christi ad iudicium.

Mundi transiuerit. Iudicium Epicureorum hac de re.

Preparatio ad illum diem.

Hæc jam alteras vobis literas scribo, dilecti, quibus sinceram mentem vestram per submersionem expurgabo:

2 Ut memores siri, verborum quæ prædicta sunt à sanctis prophetis, & precepti illius nostri, qui sumus apostoli Domini & Servatoris.

3 Illud primum scientes, venturos extremis diebus irriteros, in suis ipsorum cupiditatibus incedentes.

4 Et dicentes, Ubi est pollicitatio adventus ejus: nam ex quo die Patres obdormierunt, omnia ita permanet ab initio creationis.

5 Illud enim volentes ipsos flagit, cœlos jam olim existisse per-

De idemonem, & terram ex aqua
& in aqua consistentem.

6 Quam obrem is qui tunc erat
mundus, aqua inundatus perit.

7 Qui verò nunc *sunt* cæli ac
terra, eodem sermone reconditi,
asservantur igni in diem damna-
tionis & exitii impiorum homi-
num.

8 Unam autem hoc ne vos fu-
giat, dilecti, unum diem apud
Dominum *perinde esse* ut mille
annos & mille annos ut diem
unum.

9 Non tardat Dominus promif-
sionem (ut nonnulli tarditatem
hanc esse ducunt) sed patiente est
animo erga nos, nolens illos pe-
rire, sed omnes ad resipiscentiam
tendere.

10 Veniet autem sicut fur in
nocte dies ille Domini, quo cæli
cum stridore prateribunt, ele-
menta verò æstuantia solventur,
terraque, & que in ea sunt ope-
ra exurentur.

11 Quum igitur hæc omnia dis-
solvenda sint, quales oportet esse
vos in sanctis conversationibus &
pietatis officiis,

12 Expectantes & properantes

ad adventum diei Dei, in quo
cæli conflagrantes solventur, &
elementa æstuantia liquefcent.

13 Sed cælos novos ac terram
novam secundum promissum eius
expectamus, in quibus iustitia
inhabitat.

14 Quapropter, dilecti, quum
hæc expectetis, studete ut in-
contaminati & inculpati ab eo
inveniamini cum pace:

15 Dominique nostri tarditatem
ad iram, salutem ducite, sicut &
dilectus frater noster Paulus pro
sibi data sapientia scripsit vobis:

16 Ut in omnibus serè epistolis
loquens de istis, in quibus cum
nonnulla difficilia intellectu, que
indocti parumque stabiles detor-
quent, ut & reliquas scripturas
suo ipsorum exitio.

17 Vos igitur, dilecti, *ipsorum*
præscii quum sitis, cavete ne il-
lorum nefariorum errore cum illis
abducti, excidatis à propria sta-
bilitate.

18 Sed crescite in gratia & no-
titia Domini nostri & Servatoris
Jesu Christi: cui gloria & nomen
& ad tempus sempiternum. Amen.

JOANNIS APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA I.

C A P. I.

*Verbi annuntiatio apostolica. Com-
munió cum Christo. Sanguis
Christi autem et sanguis. Con-
fessio peccatoris.*

Q uod erat à principio, quod
audivimus, quod vidimus
oculis nostris, quod spectavimus,
& manus nostræ contrectârunt de
sermone illo vitæ:

2 (Nam vita illa conspicua facta
est: & illam vidimus, & testifi-
câmur, & annunciamus vobis vitam
illam æternam, quæ erat apud Pa-
trem, & conspicua facta est nobis.)

3 Quod, *inquam*, vidimus,
audivimus, id annunciamus vobis
ut & vos communionem habeatis
nobiscum, & communió nobiscum
sit cum Patre & cum Filio &

Jesu Christo. ^{sup} 6 Qui dicit se in eo habitare, 4 Et hæc scribimus vobis, ut debet, prout ille ambulavit, ita gaudium vestrum sit plenum. & ipse ambulare.

5 Hic est igitur nuncius ille 7 Fratres, non scribo vobis novum præceptum, sed præceptum verum, quod videlicet habuistis jam inde à principio. Verus hoc præceptum, sermo ille est quem audivistis jam inde à principio.

6 Si dixerimus nos communionem habere cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, nec sincerè agimus. 8 E contrario præceptum novum scribo vobi, id quod verum est in ipso & in vobis: quo tenebræ prætereunt, & vera illa lux jam lucet.

7 Quod si in luce ambulamus, sicut ipse est in luce, communionem habemus cum eo mutuat, & sanguis Jesu Christi Filii ejus purificat nos ab omni peccato.

8 Si dixerimus nos peccatum non habere, nos ipsos fallimus, & veritas in nobis non est.

9 Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & justus, ut remittat nobis peccata, & mundet nos ab omni iniquitate.

10 Si dixerimus nos non peccasse, mendacem facimus eum, & sermo ejus non est in nobis.

C A P. II.

Christi meritum Catholicum. Vita Christiana. Unctio Spiritus. Doctrina Antichristi.

Filii mei, hæc scribo vobis ut ne peccetis. Quod si quis peccarit, advocatum apud Patrem habemus, Jesum Christum justum;

2 Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris; nec pro nostris solum, sed etiam pro totius mundi peccatis:

3 Et per hoc scimus quod ipsum novimus, si præcepta ipsius observemus.

4 Qui dicit, Novi eum, & præcepta ejus non observat, mendax est, & in eo veritas non est:

5 Qui autem observat sermonem ejus, verè in hoc charitas Dei adimpleta est: per hoc sciimus nos in ipso esse.

9 Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc.

10 Qui diligit fratrem suum, in luce manet, & offendiculum in eo non est:

11 Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quo eat, quia tenebræ oculos ipsius obæcarunt.

12 Scribo vobis, filii, quoniam remissa sunt vobis peccata propter nomen ejus.

13 Scribo vobis, patres, quoniam nōstis eum qui à principio est. Scribo vobis, adolescentes, quoniam improbum illum vicistis.

14 Scribo vobis, pueruli, quoniam nōstis Patrem. Scripsi vobis, patres, quoniam nōstis eum qui est à principio. Scripsi vobis, adolescentes, quia validi estis, & verbum Dei habitat in vobis, & improbum illum vicistis.

15 Ne diligite mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo.

16 Quoniam quicquid est in mundo, cupiditas carnis, & libido oculorum, & fastus vite, non est ex Patre, sed ex mundo est.

17 Porro mundus præterit, & cupiditas

cupiditas ipsius: qui verò præstat voluntatem Dei, manet in æternum.

18 Pueruli, ultimum tempus adest: & sicut audivistis antichristum venturum, etiam nunc antichristi multi ceperunt esse: unde scimus ultimum tempus adesse.

19 Et nobis egressi sunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum: sed egressi sunt ex nobis, ut manifestum fieret non omnes esse ex nobis.

20 At vos unctionem habetis à Sancto illo profectam, & nōtis omnia.

21 Non scripsi vobis idcirco quod veritatem nesciatis, sed quoniam eam scitis, & nullum mendacium esse ex veritate.

22 Quis est mendax, nisi qui negat Jesum esse Christum illum? hic est antichristus, qui ne, at Patrem, & Filium.

23 Quisquis negat Filium, nec Patrem habet: qui agnoscit Filium, etiam Patrem habet.

24 Quod igitur audivistis à principio, in vobis maneat: si in vobis manserit quod audivistis à principio, vos quoque in Filio & Patre manebitis.

25 Hæc autem illa est promissio quam ipse pollicitus est nobis, nempe vita illa æterna.

26 Hæc scripsi vobis de iis qui seducunt vos.

27 Sed unctio quam vos accepistis ab eo, manet in vobis: nec necesse habetis ut quisquam doceat vos: verum sicut eadem unctio docet vos de omnibus, quæ & verax est, & non mendax, & sicut docuit vos, manebitis in eo.

28 Nunc igitur, filioli, manete in eo: ut quum manifestus fuerit, habeamus loquendi libertatem, ne,

que pudeamus coram eo in ipsius adventu.

29 Si scitis eum iustum esse, nōtis, quicumque exercet iustitiam ex ipso natum esse.

C A P. III.

Gratia adoptionis. Charitas filiorum Dei symbolum. Christi dilectio erga nos. Præces conscientia indemnis placent.

Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, nempe ut filii Dei vocemur: propterea mundus non novit nos, quia non novit eum.

2 Dilecti, nunc filii Dei sumus, sed nondum manifestum factum est quid erimus: scimus autem fore, ut quum ipse factus fuerit manifestus, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicut est.

3 Et quisquis habet hanc spem in eo sitam, castum se conservat, sicut & ille castus est.

4 Quisquis dat operam peccato, etiam legem transgreditur: nam peccatum est legis transgressio.

5 Et scitis illum patrefactum esse ut peccata nostra tolleret, & peccatum in eo non esse.

6 Quisquis in eo manet, non peccat: quisquis peccat, non vidit eum, neque novit eum.

7 Filioli, nemo vos seducat: qui exercet iustitiam, iustus est, sicut ille iustus est.

8 Qui dat operam peccato, ex diabolo est: quoniam à principio diabolus peccat. Ad hoc manifestus factus est Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.

9 Quisquis natus est ex Deo, peccato non dat operam: quoniam semen ipsius in eo manet: nec potest peccare, eo quod ex Deo natus est.

10 Per hoc manifesti sunt filii Dei & filii diaboli: quisquis dat operam iustitiæ, non est ex Deo.

Deo, & qui non diligit fratrem suum.

11 Quoniam hæc est denuncia- tio quam audivistis à principio, ut diligamus alii alios.

12 Non sicut Cain, qui ex illo improbo erat, & occidit fratrem suum. Cujus autem rei gratia occidit eum? quia opera ejus mala erant, fratris autem ejus justa.

13 Ne miramini, fratres mei, si odit vos mundus.

14 Nos scimus nos translatos esse ex morte à vitam, quia diligimus fratres. Qui non diligit fratrem, manet in morte.

15 Quicquid odit fratrem suum, homicida est; & nõtis nullum homicidam habere vitam æternam in se manentem.

16 Per hoc novimus charitatem Dei, quod ille animam suam pro nobis deposuit: nos igitur debemus pro fratribus animas deponere.

17 Qui verò habuerit mundanum, & m, & viderit fratrem suum cui aliquid sit opus, & clauferit viscera sua coram eo, quomodo charitas Dei manet in eo?

18 Filii mei, ne diligamus verbo, neque lingua solum, sed facto & veritate.

19 Et per hoc cognoscimus nos ex veritate esse, & coram ipso securi reddemus corda nostra.

20 Nam si nos condemnet cor nostrum, nempe potentior est Deus corde nostro, & novit omnia.

21 Dilecti, si cor nostrum nos non condemnet, libertatem loquendi habemus apud Deum.

22 Et quicquid petierimus accipimus ab eo, quoniam precepta ejus observamus, & quæ in conspectu placent facimus.

23 Hoc est igitur ejus preceptum, ut credamus nomini Filii ejus Jesu Christi, & diligamus alii alios, sicut præcepit nobis.

24 Nam qui observat ejus precepta, in eo habitat, & ipse in eo: & per hoc novimus eum habitare in nobis, nempe ex Spiritu quem nobis dedit.

C A P. IV.

Spiritus sunt probandi. Nota vera & falsa doctrina. Character piorum & impiorum.

Dilecti, ne cuius spiritus credite, sed probate spiritui an ex Deo sint, nam multi pseudoprophetae venerunt in mundum.

2 Ex hoc cognoscite Dei Spiritum: quicumque spiritus profiteretur Jesum Christum in carnem venisse, ex Deo est.

3 At quicumque spiritus non profitetur Jesum Christum in carnem venisse, ex Deo non est: sed hic est ille spiritus antichristi, quem audistis venturum fuisse, & qui iam nunc in mundo est.

4 Vos ex Deo estis, filii, & vicistis eos, quoniam potentior est qui in vobis, quam qui in mundo est.

5 Ipsi è mundo sunt, ideo mundana loquuntur, & mundus eos audit.

6 Nos ex Deo sumus: qui novit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos: ex hoc cognoscimus spiritum veritatis & spiritum erroris.

7 Dilecti, diligamus alii alios: nam charitas ex Deo est: quisquis diligit, ex Deo natus est, & novit Deum.

8 Qui non diligit, non novit Deum: nam Deus est charitas.

9 Per hoc manifesta facta est charitas Dei in nos, quod Filium illum suum unigenitum misit Deus.

Deus in mundum, ut vivamus per eum.

10 In hoc est charitas; non quod nos dilexerimus Deum, sed quod ipse dilexerit nos, & miserit Filium suum ut esset propitiatio pro peccatis nostris.

11 Dilexi, si Deus nos ita dilexit, debemus & nos alii alios diligere.

12 Deum nemo conspexit unquam: si diligamus alii alios, Deus in nobis habitat, & charitas ejus adimpleta est in nobis.

13 Per hoc cognoscimus nos in eo habitare & ipsum in nobis, quod de Spiritu suo dedit nobis.

14 Nos vero spectavimus & testamur Patrem misisse Filium qui esset Servator mundi.

15 Si quis professus fuerit Jesum esse Filium Dei, Deus in eo habitat, & ipse in Deo.

16 Et nos cognovimus & credidimus charitatem quam habet Deus erga nos, Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

17 Per hoc adimpletur charitas nobiscum, & fiduciam habeamus in die iudicii, quod qualis ille est, tale & nos sumus in mundo.

18 Metus non est in charitate: integra charitas foras eiecit metum: quoniam metus cruciatum habet qui autem metuit, non est confirmatus in charitate.

19 Nos diligimus eum, quoniam ipse prior dilexit nos.

20 Si quis dixerit, Diligo Deum, & fratrem suum oserit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem vidit, Deum quem non vidit quomodo potest diligere?

21 Et hoc praeceptum habemus ab eo, ut qui diligit Deum, diligat etiam fratrem suum,

CAP. V.

Characteres regentorum. Tres te-

stes in celo, totidem in terra. Peccatum irremissibile & remissibile.

Quisquis credit Jesum esse Christum illum, ex Deo genitus est; & quisquis diligit eum qui genuit, diligit etiam eum qui ex eo genitus est.

2 Per hoc cognoscimus nos diligere filios Dei, quum Deum diligimus, & precepta ejus observamus.

3 Hæc est enim charitas Dei, ut præcepta ejus observemus: & præcepta ejus gravia non sunt.

4 Quoniam quicquid natum est ex Deo vincit mundum: & hæc est victoria quæ vicit mundum, nempe fides nostra.

5 Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit Jesum esse Filium Dei?

6 Hic ille est, qui venit per aquam & sanguinem, nempe Jesus Christus: non per aquam solum, sed per aquam & sanguinem: & Spiritus est qui testificatur Spiritum veritatem esse.

7 Nam tres sunt qui testificantur in celo, Pater, Verbo, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum sunt.

8 Et tres sunt qui testificantur in terra, Spiritus, & aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt.

9 Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maius est: nam hoc est testimonium Dei quod testificatus est de Filio suo.

10 Qui credit in Filium Dei habet testimonium in seipso: qui non credit Deo, mendacem esse fecit; quia non credidit testimonio quod testificatus est Deus de Filio suo.

11 Est autem hoc testimonium, nempe quod vitam æternam

no is Deus : & hæc vita in Filio
ejus est.

12 Qui habet Filium, habet vi-
tam : qui non habet Filium Dei,
vitam non habet.

13 Hæc scripsi vobis qui credi-
tis in nomen Filii Dei, ut sciatis
vos vitam æternam habere, & ut
creatis in nomen Filii Dei.

14 Ecce hæc est fiducia quam
apud Deum habemus, ipsum, &
quid petierimus secundum volun-
tatem ejus, nos audire.

15 Quod si scimus eum audire
nos, quicquid petierimus, scimus
nos habere petitiones quas ab eo
petimus.

16 Si quis viderit fratrem suum
peccare peccato *quod non est ad*
mortem, peter, & dabit ei vitam :
peccantibus *dico non ad mortem.*

*Est peccatum ad mortem ; non
pro illo dico ut roget.*

17 Omnis injustitia peccatum
est : sed est peccatum *quod non est*
ad mortem.

18 Scimus quod quisquis natus
est ex Deo, non peccat : sed *quod*
qui genitus est ex Deo, conservat
seipsum, & improbus ille non
attingit eum.

19 Scimus nos ex Deo esse, &
mundum totum in illo improbo
jacere.

20 Sed scimus Filium Dei ve-
nisse, & dedisse nobis mentem ut
cognoscamus verum illam : & fu-
mus in vero illo, *id est*, in ejus
Filio Jesu Christo. Hic est verus
ille Deus, & vita illa æterna.

21 Filiioli, cavete vobis ab ido-
lis. Amen.

JOANNIS APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA II.

C A P. I.

*caritati in vita, & sinceritati in
doctrina, studendum.*

RESBYTER electæ dominæ, &
liberis ejus, quos ego verè di-
co, nec ego solus, sed & omnes
narrant veritatem,

2 Propter veritatem quæ ma-
net in nobis, & nobiscum erit
æternum.

3 Sit vobiscum gratia, miseri-
cordia, pax à Deo Patre, & à
domino Jesu Christo Filio Patris,
in veritate & charitate.

4 Gavius sum valde quòd in-
venim ex filiis tuis qui sincere
ambulant, sicut præceptum acce-
perunt à Patre.

5 Et nunc rogo te, domina, non
præceptum novum scribens ti-
bi, sed quod habuimus à princi-
pio ut diligamus alii alios.

6 Hæc autem est charitas, ut
ambulemus secundum præcepta
ipsius. Hoc est præceptum illud,
sicut audistis à principio, ut in eo
ambuletis.

7 Nam multi impostores ingres-
si sunt in mundum, qui non pro-
fiteantur Jesum Christum venisse in
carne. Hic ille est impostor &
antichristus.

8 Respiciete vos ipsos, ne per-
damus quæ egimus, sed ut mer-
cedem plenam recipiamus.

9 Quisquis transgreditur, nec
permanet in doctrina Christi, De-
um non habet : qui manet in do-
ctrina Christi, hic & Patrem &
Filium habet.

10 Si quis venit ad vos, &
hanc doctrinam non adfert, ne
recipite eum domum, nec Ave ei
dicite.

11 Qui enim dicit ei Ave, communicat operibus ejus malis.

12 Quum multa haberem vobis scribenda, nolui per chartam & atramentum: sed spero me ventu-

rum ad vos, & presentem presentibus loquuturum; ut gaudium nostrum sit completum.

13 Salutant te filii sororis tue electæ. Amen.

JOANNIS APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA III.

CAP. I.

Gaius hospitalitatis speculum. Diotrophes, mago falsum doctorum.

Presbyter Gaius dilecto, quem ego vere diligo.

2 Dilecte, in primis opto ut prosperè agas & valeas, sicut prosperè agit anima tua.

3 Gavissus sum enim valde quum venirent fratres, & testimonio suo commendarent sinceritatem tuam, prout tu sincerè ambulas.

4 Majus istis gaudium non habeo, quum videlicet audio filios meos sincere ambulare.

5 Dilecte, fideliter agis quicquid facis erga fratres & erga peregrinos.

6 Qui testimonio suo commendarunt charitatem tuam in conspectu ecclesiæ: quos rectè facies si prosequutus fueris, ut Deo convenit.

7 Nam pro nomine ejus excesserunt ex Gentibus, nihil accipientes.

8 Nos ergo debemus recipere hujusmodi, ut unà operam impendamus veritati.

9 Scripsi ecclesiæ: sed qui permatum inter eos ambit Diotrophes, non recipit nos.

10 Propterea, si venero, memoriam renovo ipsius facinororum quæ facit, sermonibus malis garruens in nos: quique etiam hi non contentus, neque ipse recipere fratres, & qui volunt recipere prohibet, & ex ecclesia ejicit.

11 Dilecte, ne imitare quod malum est, sed quod bonum est. Quod bene agit ex Deo est; qui autem malè agit, non vidit Deum.

12 Demeterio testimonium redditum est ab omnibus, & ab ipsa veritate: sed & nos testimonium perhibemus: & nostris testimonium nostrum firmum esse.

13 Multa possem scribere, sed nolo per atramentum & calamus tibi scribere.

14 Spero autem fore ut statim te videam, & tunc præsens presentibus loquamur.

15 Pax tibi. Salutant te amici Saluta amicos nominatim.

JUDÆ APOSTOLI EPISTOLA

CATHOLICA.

CAP. I.

Exhortatur apostolus ad perseverantiam fidei, contraque pseudopphetas præmonet, eorum doctrinam, conversationem, & exitium indicans.

Judas Jesu Christi servus, frater autem Jacobi, vocatis, à Deo Patre sanctificatis, & Jesu Christo asservatis :

2 Misericordia vobis, & pax, & charitas multiplicetur.

3 Dilecti, quum omne studium adhibeam ut scribam ad vos de communi salute, necesse habui vobis scribere, ad vos hortandos, ut decertetis pro fide quæ semel tradita est sanctis.

4 Nam subreperunt quidam homines jam olim præscripti ad hanc damnationem, impii, qui Dei nostri gratiam transferunt ad lasciviam, & solum illum herum Deum, ac Dominum nostrum Jesum Christum negant.

5 Volo autem vobis in memoriam revocare istud, ut qui semel hoc scitis, Dominum, quum populum ex Ægypto liberasset, rursus eos qui non credebant perdidisse.

6 Et angelos qui non conserarunt suam originem, sed reliquerunt suum domicilium, judicio magni illius diei vinculis æternis sub caligine reservasse.

7 Sicut Sodoma, & Gomorrha, & his finitimæ civitates simili modo atque illæ scortatæ, & carnem alteram sedatæ, propositæ sunt exemplo, ignis æterni poenam sustinentes.

8 Similiter tamen & isti sopiti carnem quidem polluant, domicilium verò aspernantur, & dignitates vituperant.

nitates vituperant.

9 At Michael archangelus ille, quum adversus diabolum altercans, disceptaret de corpore Moïsis, non ausus est illi impingere notam maledicti, sed dixit, Increpet te Dominus.

10 At isti, quæcunque non novunt, vituperant : quæcunque verò naturaliter, ut animantia rationis expertia, sciunt, in iis sese corrumpunt.

11 Væ ipsis : nam viam Cain ingressi sunt, & deceptione mercedis, quæ deceptus fuit Balaam, effusi sunt, & contradictione Core perierunt.

12 Hi sunt in agapis vestris maculæ, dum vobiscum convivantur, secutæ seipsos pascentes, nubes aquæ carentes, ventis circumactæ, arbores emaridæ, infrugifera, bis emortuæ, eradicatæ :

13 Undæ maris efferatæ, despumantes suâ ipsorum dedecora ; stellæ erraticæ, quibus caligo tenebrarum in æternum servata est.

14 Prophetavit autem etiam de istis septimus ab Adamo Enochus, dicens, Ecce, venit Dominus cum sanctis millibus suis,

15 Ut ferat judicium adversus omnes, & redarguat quicumque ex ipsis sunt impii, de factis omnibus quæ impiè patrâint, deque omnibus duris quæ loquuti fuerint adversus ipsum peccatores impii.

16 Hi sunt murmuratores, queruli, in cupiditatibus suis incendentes : & quorum os loquitur prætumida, admirantes personas utilitatis gratia.

17 Vos autem, dilecti, memores estote verborum illorum quæ prædicta

dicta fuerunt ab apostolis Domini
nolli Jesu Christi;

18 Quod videlicet dixerunt vo-
bis, in extremo tempore futuros
irrisores, qui in impiis suis cupidi-
tatibus incederent.

19 Hi sunt qui seipso segregant,
animales, Spiritum non habentes.

20 Vos autem, dilecti, sanctissi-
mæ vestræ fidei superstruentes vos
ipso, per Spiritum sanctum orantes,

21 Vos ipso in charitate Dei
conservate, expectantes miseri-
cordiam Domini nostri Jesu Chri-
sti in vitam æternam.

22 Et alios quidem, habito de-
lectu, commiseramini:

23 Alios vero metu servate, ex
flamma rapientes: odio habentes
vel eam tunicam quæ a carnis con-
tactu sit maculata.

24 Cæterum ei qui potest vos
custodire à lapsu immunes, & sta-
tuere in conspectu gloriæ suæ in-
culpato cum exultatione,

25 *Id est*, soli sapienti Deo
Servatori nostro, gloria *esto* &
magnificentia, robur & auctori-
tas, & nunc & in omnia secula.
Amen.

APOCALYPSIS JOANNIS THEOLOGICAL

CAP. I.

*Prolegus hujus libri: in quo inti-
matio Joannis & prima visio.*

Apocalypsis Jesu Christi, quam
dedit ipsi Deus, ut indicaret
servis suis quæ oporteat fieri citò:
Is verò missam per angelum suum,
servo suo Joanni significavit:

2 Qui testificatus est sermonem
Dei, & testimonium Jesu Christi,
& quæcunque vidit.

3 Beatus qui legit, & beati qui
audiunt verba prophetiæ hujus,
& observant ea quæ in ea scripta
sunt; præstitutum enim tempus
illud prope est.

4 Joannes septem ecclesiis quæ
sunt in Asia; Gratia sit vobis &
pax à Qui est, & Qui erat, &
Qui venturus est, & à septem
spiritibus qui in conspectu throni
eius sunt:

5 Et à Jesu Christo, qui est
fidus ille testis, primogenitus ille
ex mortuis, ac princeps regum
terræ, qui dilexit nos, & lavit
nos à peccatis nostris per sangui-
nem suum;

6 Et qui fecit nos reges & sa-
cerdotes Deo & Patri suo; ei sit
gloria & robor in secula seculo-
rum. Amen.

7 Ecce, venit cum nubibus, &
videbit eum omnis oculus, etiam
qui eum transfixerunt: & plan-
gent coram eo omnes tribus ter-
ræ: etiam, Amen.

8 Ego sum A & Ω, *id est*, prin-
cipium & finis, dicit Dominus,
id est, Qui est, & Qui erat, &
Qui venturus est, ille, *inquam*,
omnipotens.

9 Ego Joannes, qui & frater
vester sum, & socius in afflictione,
& in regno & patiente expecta-
tione Jesu Christi, eram in insula
quæ vocatur Patmos, propter ser-
monem Dei, & testimonium Jesu
Christi:

10 Fui autem Spiritu correptus
die Dominico, & audiavi à tergo
vocem magnam tanquam tubæ,

11 Dicentis, Ego sum Alpha &
Omega, primus ille & ultimus:
& Quod cernis scribe in libro
& mitte septem ecclesiis quæ sunt

in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardibus, & Philadelphię, & Laodiceæ.

12 Converti me igitur ut cernerem vocem quæ loquuta erat mecum. Conversus autem vidi septem candelabra aurea.

13 Et in medio septem candelabrorum aureorum *quendam* similem Filio hominis, indutum talaribus, & præinctum ad mamillas zona aurea :

14 Caput autem ejus & capilli erant candidi ut lana alba, tanquam nix : & oculi ejus ut flamma ignis.

15 Pedes autem ejus similes chalcolibano, veluti in fornace ardentes : & vox illius tanquam vox aquarum multarum.

16 Habebat autem in dextra sua stellas septem : & ex ore ejus anceps romphæa acuta prodibat ; & facies ejus qualis sol in suo vigore lucet.

17 Quam autem vidissem eum, cecidi ad pedes ejus veluti mortuus : tum imposuit mihi dextram suam, dicens mihi, Ne metue ; ego sum primus ille & ultimus ille.

18 Et qui vivo, sed fui mortuus, & ecce vivo in secula seculorum, Amen : & habeo claves inferorum & mortis.

19 Scribe quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ post hæc sunt futura.

20 Myſterium septem stellarum quæ vidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea. Septem illæ stellæ, angeli sunt septem ecclesiarum : & candelabra illa septem quæ vidisti, septem ecclesie sunt.

C A P. II.

Præfatus hujus libri incipit : & quatuor epistolæ exarantur ad totidem episcopos.

Angelo Ephesinæ ecclesiæ scribe, Hæc dicit qui tenet sep-

tem illas stellas in dextra sua, qui ambulat inter septem illa candelabra aurea ;

2 Novi opera tua, & laborem tuum, & tolerantiam tuam, & quod non possis ferre malos : & explorastis eos qui se dicunt apostolos esse, & non sunt, & comperisti eos *esse* mendaces.

3 Et onere pressus fuisti, & toleras : & propter nomen meum laborasti, & non es defatigatus.

4 Sed habeo *aliquid* adversum te, quod charitatem tuam primam omiseris.

5 Memor esto itaque unde excideris, & respice, & priora opera facito : sin minus, veniam adversum te citò, & movebo candelabrum tuum à loco suo, nisi resipueris.

6 Sed hoc habes, quod odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.

7 Qui habet aurem, audiat quod Spiritus dicat ecclesiis ; Victori dabo edere ex arbore illa vitæ, quæ est in medio paradisi Dei.

8 Angelo verò Smyrnæorum ecclesiæ scribe, Hæc dicit primus ille & ultimus ille, qui fuit mortuus, & vivit ;

9 Novi opera tua & afflictionem & pauperiem (sed dives es) & blasphemiam eorum qui se dicunt Judæos esse, & non sunt, sed synagoga Satanæ.

10 Nihil eorum meum quæ passurus es : ecce, futurum est ut conjiciat diabolus aliquos ex vobis in carcerem, ut exploremini : & habebitis afflictionem dierum decem : esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.

11 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis ; Qui vice it, nequaquam lædetur à morte secunda.

12 Angelo verò Pergamentis ecclesiæ

ecclesiae scribe, Hæc dicit, qui habet gladium illud accipitem, acutum illum,

13 Novi opera tua & ubi habites, *nempe* ubi thronus est Satanae, & *qua* retineas nomen meum, neque negasti fidem meam, etiam iis diebus quibus Antipas martyr ille meus fidelis occisus est apud vos, ubi Satanas habitat.

14 Sed habeo adversum te paucula, quod habeas istuc qui teneant doctrinam Balaam, qui docebat Balacum obicere offendiculum coram filiis Israelis, ut egerent ex iis quæ simulacris erant immolata, & *ut* fornicarentur.

15 Ita habes etiam tu qui teneant doctrinam Nicolaitarum; quod odi.

16 Resipisce: sin minus, veniam adversum te cito, & pugnabo cum illis gladio oris mei.

17 Qui habet aurem audiat quid Spiritus dicat ecclesiis; Ei qui vicerit, tribuam ut edat ex Manna illo occulto: & dabo illi calciculum album, & in calculo nomen novum scriptum, quod nemo novit nisi qui accipit.

18 Angelo verò Thyatirensis ecclesiae scribe, Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis, & cujus pedes sunt similes chalcilibano;

19 Novi opera tua, & charitatem, & submirationem, & fidem, & tolerantiam tuam & opera tua, & ultima plura prioribus.

20 Sed habeo adversus te paucula: quod permitti mulierem Jezabel, quæ se dicit prophetissam, docere & seducere servos meos, ut fornicentur, & edant ex iis quæ simulacris immolantur.

21 Et dedi illi tempus ut resipisceret à fornicatione sua: sed non resipuit.

22 Ecce, ego abjiciam eam in lectum, & eos qui adulterium committant cum ea, in afflictionem magnam, nisi resipuerint ab operibus suis.

23 Et filios ejus occidam morte: & cognoscent omnes ecclesie me esse scrutatorem renum & cordium: & dabo unicuique vestrum secundum opera vestra.

24 Vobis autem dico & reliquis Thyatirensibus, quicumque non tenetis doctrinam hanc, & qui non approbavistis profunditates Satanae, ut aiunt, non imponam vobis aliud onus.

25 Tamen id quod habetis, retinete quousque veniam.

26 Nam si quis vicerit, & observaverit ad finem usque opera mea, dabo ei potestatem in Gentes.

27 Et reget eas virga ferrea: & tanquam vasa fictilia conterentur, sicut & ego accepi à Patre meo.

28 Et dabo ei stellam matutinam.

29 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis.

C A P. III.

Tres epistola exarantur ad totidem episcopos.

Angelo autem ecclesiae quæ est in Sardibus scribe, Hæc dicit qui habet septem illos Spiritus Dei, & septem illas stellas; Non opera tua, *nempe* quod dicaris vivere, sed mortuus sis.

2 Esto vigilans, & stabili res liqua moribunda: non enim veni opera tua plena in conspectu Dei.

3 Memento igitur quæ acceperis & audieris; & observa illa & resipisce. Quod si non vigileris, veniam adversum te tanquam fur, neque intelliges quod hora veniam adversum te.

4 Habes tamen aliqua capitula in litteris tuis, quæ non inquit

runt vestimenta sua, ideoque ambulabunt mecum albari : digni enim sunt.

5 Qui vicerit amicietur vestimentis albis : neque unquam delebo nomen ejus ex libro vitæ, sed agnoscam nomen ejus in conspectu Patris mei, & in conspectu angelorum ejus.

6 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis.

7 Angelo verò Philadelphiensis ecclesiæ scribe, Hæc dicit Sanctus & verax ille, qui habet clavem Davidis, qui aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit :

8 Novi opera tua : ecce, proposui in tuo conspectu ostium apertum, nec quiquam potest illud claudere : quia nonnullam habes virtutem, & observasti sermonem meum, neque abnegasti nomen meum.

9 Ecce, præbebo eos qui sunt ex synagoga Satane, *id est*, eorum qui dicunt se Judæos esse, nec sunt, sed mentiuntur ; ecce, *inquam*, faciam ut ipsi veniant & adorent ante pedes tuos, & sciant quod ego dilexi te :

10 Quoniam observasti sermonem tolerantie meæ, ego quoque te servabo ex tempore tentationis, quod venturum est in orbem universum, ad explorandos incolas terræ.

11 Ecce, venio citò, retine quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.

12 Qui vicerit, faciam ut is sit columna in templo Dei mei : nec foras egredietur amplius ; & inscribam ei nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei, *id est*, novæ Hierusalem, quæ descendit è cælo à Deo meo, & nomen meum novum.

13 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis.

14 Angelo verò Laodicensium ecclesiæ scribe, Hæc dicit Amen, testis ille fidelis & verax, principum opificii Dei ;

15 Novi opera tua, *nempe* te neque frigidum esse, neque fervidum : utinam frigidus esises aut fervidus.

16 Itaque quoniam tepidus es, nec frigidus nec fervidus, futurum est ut te evomam ex ore meo.

17 Nam dicis, dives sum, & ditatus sum, & nulla re mihi est opus : neque nosti te esse ærumnosum, miserabilem, & pauperem, & cæcum, & nudum.

18 Consilium do tibi ut emas à me aurum igni exploratum, ut dives fias ; & vestimenta alba, ut induaris, nec manifesta fiat pudenda nuditas tua : & collurio inungas oculos tuos, ut videas.

19 Ego, quoscunque amo, arguo & castigo : serve igitur & respice.

20 Ecce, sto ad ostium, & pulso : si quis audierit vocem meam, & aperuerit ostium, ingrediar ad eum, & coenabo cum eo, & ipse mecum.

21 Qui vicerit, tribuam ei ut sedeat mecum in throno meo, ut & ego vici, & sedeo cum Patre meo in throno ejus.

22 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis.

C A P. IV.

Rex, caput, & *id est* *capitulum* ecclesiæ describitur à palatio, throno, assessoribus, &c.

Postea vidi, & ecce, ostium erat apertum in cælo : & vox prima quæ audiveram tanquam tubæ loquentis mecum dicebat, Adscende huc, & ostendam tibi quæ oporteat fieri post hæc.

2 Scitum igitur mihi correptus spiritu : & ecce thronus positus

erat in cælo, & *quidam* throno infidebat.

3 Is autem qui sedebat, aspectu similis erat lapidi jaspidi & sardio: & in circuitu throni erat iris aspectu similis smaragdo.

4 Et in circuitu throni erant throni viginti quatuor, & super eos thronos vidi viginti quatuor seniores sedentes, amictos vestibus albis, & habentes impositas capitibus suis coronas aureas.

5 Prodebant autem ex illo throno fulgura, & tonitrua, & voces: & septem lampades igneæ ardentes ante thronum, quæ sunt septem spiritus Dei.

6 Erat etiam ante thronum mare vitreum simile crystallo: & inter thronum & quæ thronum ambiabant, quatuor animalia plena oculis ante & retro.

7 Animal autem primum erat simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem velut homo, & quartum animal simile aquilæ volanti.

8 Et quatuor animalia singula per se habebant alas feras in circuitu, & intus plena erant oculis, die ac nocte sine intermissione dicentia, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus ille omnipotens, Erat, & Est, & Veniurus est.

9 Et cum tribuebant illa animalia gloriam, & honorem, & gratiarum actionem ei qui throno infidebat, illi, *inquam*, viventi in secula seculorum,

10 Procidabant viginti quatuor illi seniores in conspectu illius insidentis throno, & adorabant illum viventem in secula seculorum, & abiciebant coronas suas ante thronum, dicentes,

11 Dignus es, Domine, qui acci-

pias gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu condidisti omnia, & per voluntatem tuam sunt, & creata sunt.

C A P. V.

Liber regiminis & providentia Christi clausus.

DEinde vidi ad dextram ejus qui infidebat throno librum scriptum intus & à tergo, obsignatum sigillis septem.

2 Et vidi angelum validum, prædicantem voce magna, Quis est dignus qui aperiat librum, & solvat ejus sigilla?

3 Nemo autem poterat neque in cælo, neque in terra, neque subter terram, aperire librum, neque eum inspicere.

4 Flebam igitur ego multum, quod nemo dignus inventus esset qui aperiret & legeret librum, nec qui eum inspiceret.

5 Tum unus ex senioribus illis dicit mihi, Ne flecto: ecce, vidi te ille ex tribu Juda, stirps illa Davidis, ut aperiat librum, & solvat septem ejus sigilla:

6 Ascepsi igitur, & ecce inter thronum & quatuor illa animalia & inter seniores illos Agnus stans tanquam mactatus, habens cornua septem, & oculos septem, quæ sunt septem illi Spiritus Dei emissi in omnem terram.

7 Is venit & accepit librum ex dextra illius throno insidentis.

8 Quumque accepisset librum, quatuor illa animalia & viginti quatuor illi seniores prociderunt in conspectu agni, habentes singuli citharas & phylas aureas plenas suffragium, quæ sunt precationes sanctorum.

9 Et cecinerunt canticum novum, dicentes, Dignus es qui accipias librum, & aperias ejus sigilla; quoniam mactatus es, &

redemisti

redemisti nos Deo per sanguinem tuum, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione :

10 Et fecisti nos Deo nostro reges & sacerdotes ; & regnabimus in terra.

11 Tum aspexi, & audiui in circuitu throni & animalium & seniorum illorum vocem angelorum multorum, & erat eorum numerus milies centena millia, & decies centena millia :

12 Dicentes voce magnâ, Dignus est Agnus ille mactatus qui accipiat potestatem, & divitias, & sapientiam, & vires, & honorem, & gloriam, & benedictionem.

13 Sed & res omnes conditas, quæ in cælo sunt, & quæ in terra, & sub terra, & in mari, & quæ in eis sunt omnia, audiui dicentes ; Ei qui insidet throno & Agno, benedictio, & honor, & gloria, & robur, in secula seculorum.

14 Quatuor autem animalia illa dicebant, Amen : & viginti quatuor illi seniores prosiderunt in facies suas, & adorarunt eum qui vivit in secula seculorum.

C A P. VI.

Liber clausus aperitur ab Agno.

Sex sigillis ordine apertis : judicia

Dei executioni mandantur.

Postea vidi, quum aperuisset Agnus primum ex sigillis, & audiui unum ex quatuor illis animalibus dicens, tanquam voce tonitruï. Veni, & aspice,

2 Aspexi igitur, & ecce *aderat* equus albus : & qui insidebat ei habebat arcum, & data est ei corona, & prodiit vincens & ut vinceret.

3 Quumque aperuisset sigillum secundum, audiui secundum animal dicens, Veni, & aspice,

4 Et prodiit alius equus rufus : & sedenti in eo datum est ut tolleraret pacem de terra, ut alii alios

mactent : datusque est ei gladius magnus.

5 Et quum aperuisset sigillum tertium, audiui tertium animal dicens, Veni, & aspice. Aspexi igitur, & ecce equus niger *aderat* : & qui insidebat ei, habebat stateram in manu sua.

6 Et audiui vocem inter illa quatuor animalia dicentem, Chœnix tritici denario, & tres Chœnices hordei denario : & vinum & oleum ne leseris.

7 Quumque aperuisset sigillum quartum, audiui vocem quarti animalis dicentem, Veni, & aspice.

8 Tum vidi, & ecce *aderat* equus pallidus, & ejus qui insidebat ei nomen erat Mors : & infernus sequebatur eam : dataque est eis in quadrantem terræ potestas trucidandi gladio, & fame, & morte, & per terrestres feras.

9 Quum vero aperuisset sigillum quintum, vidi sub altari animas eorum qui mactati fuerant propter verbum Dei, & propter testimonium quod tuebantur.

10 Clamabant autem voce magna, dicentes, Uiquequo, Domine, qui sanctus es & verax, non iudicas, & sanguinem nostrum vindicar, eum re, oscendo ab iis qui habitant in terra ?

11 Tum datæ sunt singulis stolæ albæ, & dictum est eis ut requiescerent adhuc paululum temporis, usque equo compleantur etiam conservi eorum & fratres eorum, qui occidendi sunt, nec & ipsi.

12 Deinde aspexi quum aperuisset sigillum sextum, & ecce terræ motus magnus factus est : & sol factus est niger ut saccus cilicinu, & luna tota facta est ut sanguis.

13 Et stellæ cœli ceciderunt in terram, sicut ficus abiecit grossos suos, quum vento magno concutitur.

14 Et

14 Et cælum abscessit sicut liber qui convolvitur, & omnes montes & insule à suis locis emotæ sunt :

15 Et reges terræ, & optimates, & divites, & tribuni, & potentes, omneque tum servi tum ingenui occultarunt se in speluncis & in petris montium ;

16 Et dixerunt montibus & petris, Cadite in nos, occultate nos à conspectu ejus qui insidet throno, & ab ira Agni :

17 Nam venit dies ille magnus iræ illius : & quis poterit stare ?

C A P. VII.

Quatuor angeli, qui præsentant 4 cardinibus mundi. Angelus custos magni sigilli quo obsignantur 144000 electi homines ; multitudo & hymnus sanctorum in celo.

Postea vidi quatuor angelos insistentes quatuor angulis terræ, retinentes quatuor ventos terræ, ne flaret ventus super terram, neque super mare, neque in ullam arborem.

2 Et vidi alium angelum ascendentem ab ortu solis habentem sigillum Dei vivi : qui acclamavit voce magnâ quatuor illis angelis quibus datum est lædere terram & mare,

3 Dicens, Ne lædite terram, neque mare, neque arbores, quousque obsignaverimus servos Dei nostri in frontibus suis.

4 Et audiivi numerum obsignatorum ; centum quadraginta quatuor millia erant obsignata ex omnibus tribubus filiorum Israel.

5 Ex tribu Judæ, duodecies mille obsignata : ex tribu Ruben, duodecies mille obsignata : ex tribu Gad, duodecies mille obsignata :

6 Ex tribu Aseris, duodecies

mille obsignata : ex tribu Nephthali, duodecies mille obsignata : ex tribu Manassis, duodecies mille obsignata :

7 Ex tribu Simeonis, duodecies mille obsignata : ex tribu Levi, duodecies mille obsignata : ex tribu Issacharis, duodecies mille obsignata :

8 Ex tribu Zabulon, duodecies mille obsignata : ex tribu Josephi, duodecies mille obsignata : ex tribu Benjaminis, duodecies mille obsignata.

9 Postea vidi, & ecce, aderat turba multa, quam numerare nemo possit, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis : stabantque ante thronum & in conspectu Agni, amicti stolis albis : & palmæ in manibus eorum.

10 Et clamabant voce magnâ, dicentes, Salus à Deo nostro est, insidenti throno, & Agno.

11 Omnes autem angel stabant in circuitu throni, & seniorum, & quatuor animalium illorum, & procubuerunt ante thronum in facies suas, & adorârunt Deum,

12 Dicentes, Amen : benedictio, & gloria, & sapientia, & gratiarum actio, & honor, & potestas, & vires Deo nostro in secula seculorum, Amen.

13 Tum me compellavit unus ex illis senioribus, dicens mihi, Isti qui amicti sunt stolis albis quinam sunt, & unde venerunt ?

14 Et dixi ei, Domine, tu nosti. Et dixi mihi, Hi sunt qui venerunt ex afflictione magna, & laverunt stolas suas, ac dealbârunt in sanguine Agni.

15 Ideo sunt ante thronum Dei, & colunt eum die ac nocte in templo ejus : & qui insidet throno no proteget eos umbraculo.

16 Nos

16 Non esurient amplius, neque sitient amplius, nec in eos cadet fol, neque ullus æstus.

17 Quoniam Agnus qui in medio throni est, pascet eos, & via dux erit ipsis ad vivos fontes aquarum: & absterforus est Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.

C A P. VIII.

Epistasis hujus libri hic incipit. Nam aperto septimo sigillo, septem angeli cum tubis procedunt: & primis quatuor e angelibus magna oritur confusio.

Porro quum aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cælo fermè per semihoram.

2 Et vidi septem illos angelos qui astant in conspectu Dei, quibus datae sunt septem tubæ.

3 Tum alius angelus venit, & stetit apud aram habens thuribulum aureum: & dati sunt ei suffitus multi, ut offerret cum precibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum.

4 Ascendit autem fumus suffituum cum precibus sanctorum, & manu angeli ad conspectum Dei.

5 Deinde accepit angelus thuribulum, & implevit illud ex igne altaris, abjecitque in terram: & facta sunt tonitrua, & voces, & fulgura, & terramotus.

6 Et septem angeli qui habebant septem tubas præparaverunt se ut clangerent.

7. Primus igitur angelus clauxit, & facta est grando & ignis, misto sanguine, projectæque sunt in terram; & tertia pars arborum exusta est, & omne gramen viride exustum.

8 Deinde secundus angelus clauxit, & quasi mons magnus igne ardens projectus est in mare: facta-

quæ est tertia pars maris, sanguis.

9 Et mortua est tertia pars creaturarum quæ erant in mari, animalia dico, & tertia pars navium periiit.

10 Tum angelus tertius clauxit, & cecidit à cælo stella magna, ardens velut lampas ceciditque in tertiam partem fluminum; & in fontes aquarum.

11 Nomen autem stellæ dicitur Absinthium: versa est igitur tertia pars aquarum in absinthium: & multi homines mortui sunt ex aquis, quod amaræ factæ essent.

12 Deinde quartus angelus clauxit, & percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunæ, & tertia pars stellarum: ita ut obscuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis similiter.

13 Et vidi, & audiui unum angelum volantem per medium cæli, dicentem voce magnâ, Væ, væ, væ incolis terræ à reliquis sonis tubæ trium illorum angelorum, qui clangent.

C A P. IX.

Quinto & sexto angelis clagentibus aliæ subeunt calamitates.

Tum quintus angelus clauxit, & vidi stellam à cælo cecidisse in terram, & data est ei à angelo clavis putei abyssi.

2 Aperuit igitur puteum abyssi: & ascendit fumus ex puteo ut fumus fornacis magnæ: & obscurata est sol & aer à fumo putei.

3 Ex fumo autem exierunt locustæ in terram: dataque est illis potestas qualem habent potestatem terrestres scorpionum.

4 Sed ipsis est dictum ne læderent gramen terræ, neque viride quicquam, neque ullam arborem, sed tantum homines qui non haberent

berent signum Dei in frontibus suis.

5 Datum autem est eis, non ut occidant eos, sed ut torqueantur menses quinque, *sicque* tormentum eorum ut tormentum scorpionum quum percuisset hominem.

6 Itaque per eos dies homines quærent mortem, & non inveniunt eam: & cupient mori, & fugiet mors ab eis:

7 Figuræ verò locustarum similes erant equis paratis ad prælium: erantque impositæ capitibus earum tanquam coronæ similes auro, & facies earum ut facies hominum.

8 Et habebant capillos ut capillos mulierum: & dentes earum ut leonum erant;

9 Habebant etiam loricas ut loricas ferreas: & sonitus alarum ipsarum ut sonitus curruum, equis multis currentibus ad bellum.

10 Sed & habebant caudas similes scorpionum: erantque aculei in caudis earum: & earum potestas erat nocere hominibus menses quinque.

11 Habebant autem sibi impositum regem, angelum abyssi, cui nomen Hebraicè Abaddon, Græce verò Apollyon, *id est, perdens.*

12 Væ unum abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ postea.

13 Tum sextus angelus clauit, & audiui vocem quandam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est in conspectu Dei,

14 Dicentem sexto angelo qui habebat tubam: Solve quatuor illos angelos vinctos ad magnum illud flumen Euphratem.

15 Soluti sunt igitur quatuor illi angeli, parati ad horam, & diem, & mensem, & annum, ut occidant tertiam partem hominum:

16 Eratque numerus equestri exercitûs bis millies centena millia: nam audiui numerum eorum.

17 Itemque vidi equos per visionem, & qui ipsis infidebant habentes thoraces igneos, & hyacinthinos, & sulphureos: erant autem capita equorum ut capita leonum: & ex ore ipsorum prodibat ignis, & fumus, & sulphur.

18 Ab histribus occisa est tertia pars hominum, *nempe* ab igne, & fumo, & sulphure, quæ prodibant ex ore ipsorum.

19 Potestas enim eorum in ore eorum est, & in caudis eorum: nam eorum caudæ similes sunt serpentibus, habentes capita per quæ lædunt.

20 Porro reliqui homines qui occisi non sunt his plagis, non resipuerunt ab operibus manuum suarum, ut ne adorarent dæmonia, & simulacra aurea, & argentea, & area, & lapidea & lignea, quæ neque cernere possunt, neque audire, neque ambulare:

21 Neque resipuerunt à cadibus suis, neque à veneficiis suis, neque à scortatione sua, neque à fartis suis.

C A P. X.

Alius apparet angelus nube amictus, & libellum tenens, quem Joanni devorandum tradit.

Tum vidi alium angelum validum descendantem de caelo, amictum nube, supra cuius caput erat iris; facies autem ejus erat ut sol, & pedes ejus ut columnæ igneæ,

2 Habebatque in manu sua libellum apertum: & imposuit pedem suum dextrum mari; sinistrum autem super terram.

3 Clamavitque voce magna, sicut leo rugit: & quum clamasset, loquuta

loquuta sunt septem tonitrua voces suas.

4 Et quum loquuta fuissent septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram : sed audiui vocem de cælo dicentem mihi, Obligna quæ loquuta sunt septem tonitrua, & ne ea scribas.

5 Et angelus, quem vidi stantem super mare & super terram, sustulit manum tuam ad cælum,

6 Et iuravit per eum qui vivit in secula seculorum, qui condidit cælum & ea quæ sunt in eo, & terram & ea quæ in ea sunt, & mare & ea quæ in eo sunt, tempus non fore amplius :

7 Sed in diebus vocis septimi angeli, quum clanger, consummatum iri mysterium Dei, sicut annuntiavit servis suis prophetis.

8 Et vox quam audiveram è cælo, rursum loquuta est mecum, & dixit, Abi, & accipe libellum illum apertum *qui est* in manu angeli stantis super mare & super terram.

9 Abi igitur ad angelum, dicens ei, Da mihi libellum. Et dixit mihi, Accipe & devora eum : & amaritudinem adferet ventri tuo, sed in ore tuo erit dulcis tanquam mel.

10 Accepi igitur libellum è manu angeli, & devoravi eum : eratque in ore meo dulcis tanquam mel : sed quum devorasssem eum amaranit venter meus.

11 Tunc dixit mihi, Oportet te iterum prophetare coram populis, & gentibus, & linguis, & regibus multis.

C A P. XI.

Duo testes cælitus missi devorantur a bestia, quorum tamen cadavera postea vitam recipiunt. Subsequitur clanger septimi angeli.

Datus est autem mihi calamus similis virgæ, astititque angelus, dicens, Surge & merite templum Dei & altare, & eos qui adorant in eo.

2 Sed atrium quod extra templum est excludere, & ne meriaris illud : nam datum est Gentibus, & urbem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus.

3 Sed dabo illam duobus illis testibus meis, qui prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis.

4 Hi sunt duæ illæ oleæ, & duo candelabra in conspectu Dei terræ posita.

5 Quod si quis velit eos lædere, ignis prodit ex ore ipsorum & devorat inimicos eorum : nam si quis velit eos lædere, ita oportet eum occidi.

6 Hi habent potestatem claudendi cælum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum : & potestatem habent super aquas, convertendi eas in sanguinem : & percuriendi terram omni plaga quotiesconque voluerint.

7 Porro postquam peregerint suum testimonium, bestia illa ascendens ex abyssu geret adversus eos bellum, & vincet eos, & occidet eos.

8 Et cadavera eorum jacebunt in plateis urbis illius magnæ, quæ vocatur spiritaliter Sodoma & Ægyptus, ubi & Dominus noster crucifixus est.

9 Et cernent homines ex tribubus, & populis, & linguis, & gentibus cadavera eorum per tres dies & dimidium, & cadavera eorum non finent poni in monumentis.

10 Et incolæ terræ gaudebunt super illis, & hilares erunt, & munera mittent alii aliis, quoniam

am

am hi duo prophetae torserint terrae incolae.

11 Sed post dies tres & dimidium spiritus vitae à Deo prodicens ingreditur in illos, stabuntque erecti in pedes suos, & metus magnus cadet in eos qui ipsos spectarint.

12 Deinde audierunt vocem magnum de caelo dicentem ipsi, Ascendite huc. Ascenderuntque in caelum per nubem: & contempserunt illos inimici eorum.

13 Factus est in illa hora tremor magnus, & decima pars Urbis cecidit, & occisi sunt in tremore capita hominum sexcenti mille, & reliqui territi sunt, & cederunt gloriam Deo caeli.

14 Vase secundum abijt, & ecce vas tertium veniet cito.

15 Septimus igitur angelus clauxit, & factae sunt voces magnae in caelo, dicentes, Facta sunt regna mundi, Domini nostri, & Christi ejus, qui regnabit in secula seculorum.

16 Tum viginti quatuor illi seniores, qui in conspectu Dei sedent in thronis suis, prociderunt in facies suas, & adorarunt Deum,

17 Dicentes, Gratias agimus tibi, Domine Deus omnipotens, Qui es, Qui eras, & Qui venturus es, quod adeptus sis potentiam tuam magnam, & regnum in aeternis.

18 Et iratae sunt Gentes, & advenit ira tua, & praestitutum tempus mortuorum, ut iudicentur, & des mercedem servis tuis prophetis & sanctis, & timen- tibus nomen tuum, parvis & magnis: & perdas eos qui perdunt terram.

19 Tunc apertum est templum Dei in caelo, & visa est arca pacti

ipsum in ejus templo: & facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua, & tremor, & grando magna.

C A P. XII.

Mulieris parturientis signum apparet, ejus partui insidiatur Draco; qui à Michaele devictus, & in terram dejectus, adhuc insequitur mulierem.

Viduum est autem signum magnum in caelo: mulier amicta sole, sub cuius pedibus erat luna, & in capite corona ste-larum duodecim.

2 Et gravida clamabat parturiens, & distorquebatur ad pariendum.

3 Et visum est aliud signum in caelo: nam ecce, affuit draco magnus rufus, habens capita septem, & cornua decem, & in capitibus suis diademata septem.

4 Cujus cauda trahebat tertiam partem stellarum caeli, quas abiecit in terram: stetit autem is draco ante mulierem parturiam ut quum peperisset, filium ejus devoraret.

5 Peperit autem filium masculinum recturum omnes Gentes virga ferrea: & raptus est Filius ejus ad Deum & thronum ejus.

6 Mulier verò fugit in solitudinem, ubi habet locum paratum à Deo, ut illic alerent eam diebus mille ducentis sexaginta.

7 Et factum est praelium in caelo: Michael & angeli ejus praeliati sunt cum dracone, & draco pugnavit & angeli ejus:

8 Sed hi non praevaluerunt, neque locus eorum amplius inventus est in caelo.

9 Et projectus est draco ille magnus, serpens ille antiquus qui vocatur diabolus & Satanas, qui seducit totum terrarum orbem: projectus, inquam, est in terram.

& angelis ejus cum eo projecti sunt.

10 Et audiivi vocem magnam dicentem in cœlo, Nunc facta est salus, & potentia, & regnum Dei nostri, & potestas Christi ejus : quia dejectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat eos in conspectu Dei nostri die ac nocte.

11 Sed ipsi vicerunt eum per sanguinem Agni, & per sermonem testimonii sui : & animæ suæ prodigi fuerunt usque ad mortem.

12 Propterea hilares estote, cœli, & qui habitatis in eis. Væ incolis terræ & maris : nam descendit diabolus ad vos, exca- descentiæ magnæ plenus, ut qui sciat se exiguum tempus habere.

13 Quam igitur vidisset draco se projectum esse in terram, persequutus est mulierem quæ pepererat masculum.

14 Sed data sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret à conspectu serpentis in desertum, in locum suum, ubi aleretur per tempus, & tempora, & dimidium temporis.

15 Ejecit autem serpens ex ore suo post mulierem, aquam tanquam flumen, ut eam faceret rap- pi flumine :

16 Sed succurrit terra mulieri, aperuitque terra os suum, & absorpsit flumen quod ejecerat dra- co ex ore suo.

17 Iratus est igitur draco ad- versus mulierem : & abiit ut ge- reret bellum cum reliquis ex ejus semine observantibus præcepta Dei, & habentibus testimonium JESU Christi.

18 Stetique super arenam ma- ris.

C A P. XIII.

Bestia illa multiceps, quæ mari-

nam mundi partem in idolola- triam seducit : & ab alia con- firmatur.

TUM vidi bestiam à mari a- scendentem quæ habebat ca- pita septem & cornua decem, & imposita cornibus ejus decem dia- demata, & impositum capitibus ejus nomen blasphemiarum.

2 Eratque hæc bestia quam vi- di, similis pardo, & pedes ejus ut pedes ursi, & os ejus ut os leonis : dedit autem ei draco virtutem suam, & thronum suum, & po- testatem magnam.

3 Et vidi unum ex capitibus ejus quasi lethalter casum : sed ipsius plaga lethalis curata est : & admirans universa terra sequuta est bestiam.

4 Et adorârunt draconem qui dedit potestatem bestię : & ado- rârent bestiam, dicentes, Quis similis bestię ? quis poterit pug- nare cum ea ?

5 Datumque est ei os loquens magna & blasphemias : & data est ei potestas agendi menses qua- draginta duos.

6 Aperuit igitur os suum ad blasphemiam adversus Deum, ut conviciis afficeret nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in cœlo habitant.

7 Sed & datum est ei bel- lum gerere cum sanctis, & eos vincere : & data est ei potestas in omnem tribum, & linguam, & gentem.

8 Itaque adorabunt eam omnes incolæ terræ, quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ Ag- ni illius mactati jam inde à jacto mundi fundamento.

9 Si quis habet aurem, audiat.

10 Si quis in captivitatem agit, in captivitatem abit : si quis gla- dio occiderit, oportet eum gla- dio

dio occidi: hic est tolerantia & fides Sanctorum.

11 Deinde vidi aliam bestiam ascendentem à terra, habentem cornua duo similia Agni, sed loquebatur ut draco.

12 Ea verò potestatem prioris bestiae omnem exercet in conspectu ejus, & facit ut terra & ipsius incolae adorent bestiam illam primam, cujus curata fuerat plaga lethalis.

13 Editeque signa magna, adeo ut etiam ignem faciat è caelo descendere in terram in conspectu hominum.

14 Et seducit incolas terrae, propter signa quae datum est ei ut faciat in conspectu bestiae, dicens incolis terrae ut faciant imaginem bestiae quae gladio vulnerata fuit, sed revixit.

15 Datumque est ei ut animaret imaginem bestiae, ut etiam loquatur imago bestiae: & faciat ut quicumque non adoraverint imaginem bestiae occidantur.

16 Sed & facit ut omnes, parvi & magni, divites & pauperes, liberi & servi accipiant characterem in manu sua dextra, aut in frontibus suis:

17 Et ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habeat characterem aut nomen bestiae, aut numerum nominis ejus.

18 Hic sapientia est. Qui intelligentiam praeclatus est, computet numerum bestiae: numerus enim hominis est: & numerus ejus, sexcenta sexaginta sex.

C A P. XIV.

Hic insipit lata catastrophe hujus libri. Nam agnus tandem prodit in aciem, canticum novum auditur, & quinque angeli suo officio non desunt.

Tunc vidi, & ecce aderat Agnus stans super montem Si-

on, & cum eo centum quadraginta quatuor millia habentia nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis.

2 Et audiivi vocem è caelo tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam tonum tonitruum magni: & vocem audiivi cithararum pulsantium citharas suas:

3 Et qui caneabant quasi canticum novum ante thronum, & in conspectu quatuor illorum animalium, & illorum seniorum: neque quisquam poterat discere canticum istud, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, id videlicet qui empti sunt è terra:

4 Hi sunt qui cum mulieribus non sunt inquirati: virgines enim sunt: hi sequuntur Agnum quocumque ierit: hi empti sunt ex hominibus, primitiae Deo & Agno sacrae.

5 Et in quorum ore non est inventus dolus: sunt enim inculpati ante thronum Dei.

6 Deinde vidi alium angelum volantem per medium caeli, habentem evangelium aeternum, ut evangelizaret incolis terrae, & omni genti, & tribui, & linguae, & populo:

7 Dicentem magnam voce, Timete Deum, & ei tribuite gloriam; nam venit hora iudicii ejus: & adorare eum qui fecit caelum, & terram, & mare, & fontes aquarum.

8 Et alius angelus sequutus est dicens, Cecidit Babylon, urbs illa magna, quia vinum excaescentiae scortationis suae potandum praeiit omnibus gentibus.

9 Et tertius angelus sequutus est illos, dicens voce magna, Si quis adoraverit bestiam & imaginem ejus, & acceperit charac-

terem

acutam, & vindemiam botros vinearum terrarum: nam maturae sunt eius uvae.

10 Bibet hic quoque ex vino excandescientiae Dei, ex mero, inquam, infuso in poculum excandescientiae ipsius, & torquetur igne & sulphure in conspectu angelorum sanctorum, & in conspectu Agni.

11 Et fumus tormenti ipsorum ascendet in secula seculorum: nec habebunt requiem die nec nocte qui adorant bestiam & imaginem eius, & si quis acceperit characterem nominis eius.

12 Hic tolerantia sanctorum est: hic qui observant praecepta Dei, & fidem Jesu.

13 Tunc audiui vocem ex caelo, dicentem mihi, Scribe, Beati ab hoc tempore mortui sunt, qui Domini causam moriuntur. Etiam, dicit Spiritus: ut requiescant a laboribus suis: & opera eorum sequuntur eos.

14 Aspexi autem, & ecce aderat nubes candida: & nubi insidebat quidam similis homini, habens impositam capiti suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.

15 Et alius angelus prodiiit ex templo, clamans voce magna ad eum qui insidebat nubi, Mitte falcem tuam, & mete: quia venit tibi tempus metendi: nam aruit messis terrarum.

16 Misit igitur is qui insidebat nubi falcem suam in terram, & demessa est terra.

17 Tum alius angelus prodiiit ex templo quod est in caelo, habens & ipse falcem acutam.

18 Et alius angelus prodiiit ab altari, habens potestatem in ignem, & clamavit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam, dicens, Mitte falcem tuam

acutam, & vindemiam botros vinearum terrarum: nam maturae sunt eius uvae.

19 Misit igitur angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiavit vineam terrarum, & misit in mare illum lacum excandescientiae Dei.

20 Et calcatus est lacus extra civitatem: exivitque sanguis lacu usque ad frenos equorum per stadia mille sexcenta.

C A P. XV.

Calix ira Dei excipitur septem phialis à totidem angelis.

Deinde vidi aliud signum in caelo magnum & admirabile, angelos illos septem habentes plagas septem ultimas, quoniam per illas erat excandescencia Dei consummata.

2 Et vidi tanquam mare vitreum mixtum igni: & eos qui victoriam reportabant ex bestia illa & imagine ejus & charactere ejus, ex numero nominis ejus, stantes apud mare vitreum, & habentes citharas Dei:

3 Qui etiam cantabant canticum Moysis servi Dei, & canticum Agni, dicentes, Magna & mirabilia sunt opera tua, Domine Deus omnipotens; Justae & verae sunt viae tuae, rex sanctorum.

4 Quis non timebit te, Domine, & glorificabit nomen tuum? Nam solus sanctus es. Nam omnes gentes venient & adorabunt in conspectu tuo: nam jura tua manifesta facta sunt.

5 Et post haec aspexi, & ecce apertum est templum tabernaculi testimonii in caelo.

6 Et prodierunt ex templo septem illi angeli, habentes septem plagas, induti lino mundo, & splendido, & praecincti circa pettora zonis aureis.

F f 2

7 Et

7 Et unum ex quatuor animalibus dedit septem angelis phialas aureas, plenas excandescentiæ Dei viventis in secula seculorum.

8 Et impletum est templum fumo *prodeunte* à majestate Dei, & à virtute ejus: nec quisquam poterat ingredi in templum, donec consummata essent septem plagæ septem angelorum.

C A P. XVI.

Septem phialæ nutu Dei effunduntur.

Tunc audiivi vocem magnam è templo, dicentem septem illis angelis, *Ite, effundite septem phialas excandescentiæ Dei in terram.*

2 Abiit igitur primus angelus, & effudit phialam suam in terram: factumque est ulcus malum ac noxium adversus homines qui habebant characterem bestię, & eos qui adorabant imaginem ejus.

3 Deinde secundus angelus effudit phialam suam in mare: factumque est *illud* quasi cruor cada-veris, & quodcunque animal vivebat in mari, mortuum est.

4 Tum tertius angelus effudit phialam suam in flumina, & in fontes aquarum: & factæ sunt sanguis.

5 Et audiivi angelum aquarum dicentem, Justus es, Domine, Qui es, & Qui eras, & Qui eris, quòd hæc iudicaris.

6 Quoniam sanguinem sanctorum & pro hereticis effuderunt, & sanguinem eis dediti ad bibendum: digni enim sunt.

7 Et audiivi alium è sanctuario dicentem, Etiam, Domine Deus omnipotens, vera sunt & iusta iudicia tua.

8 Postea quartus angelus effu-

dit phialam suam in solum, & datum est ei aestu affligere homines per igrem.

9 Et aestuaverunt homines aestu magno, & blasphemârunt nomen Dei habentis auctoritatem in hæc plagas: neque resipuerunt ut tribuerent ei gloriam.

10 Tum quintus angelus effudit phialam suam super thronum bestię illius, & factum est regnum ejus tenebrosum: & mandebant linguas suas præ dolore:

11 Et blasphemârunt Deum cœli præ doloribus suis & ulceribus suis, nec resipuerunt ab operibus suis.

12 Tum sextus angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum, *nempe* Euphratem; & exsiccata est aqua ejus, ut pararetur via regnum ab ortu solis *adventantium.*

13 Et vidi ex ore draconis & ex ore illius bestię, & ex ore pseudo-prophetæ illius tres impuros spiritus similes ranis *prodeuntes.*

14 Sunt enim spiritus demoniorum edentes signa, quique abeunt ad reges terræ & totius mundi, ut congregent eos ad prælium magnum illius diei Dei omnipotentis.

15 (Ecce venio ut fur. Beatus qui vigilat & servat vestimenta sua, ne nudus ambulet, & cernatur pudenda ipsius.)

16 Congregavit igitur eos in locum, qui vocatur Hebraice Armageddon:

17 Tum septimus angelus effudit phialam suam in aerem: & prodit vox magna è templo cœli à throno, dicens; Fuit.

18 Factique sunt sonitus, & fulgura, & tonitrua: & terræ motus factus est magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerunt.

fuerunt super terram, terræmotus, inquam, adeo magnus.

19 Et dirupta est urbs illa magna in tres partes, & civitates Gentium ceciderunt, & Babylon illa magna venit in memoriam in Dei conspectum, ut præberet ei poculum excandescentiæ iræ suæ.

20 Et omnis insula fugit, & montes non sunt inventi.

21 Et grando magna quasi talenti pondo descendit e cælo in homines: & blasphemarunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna fuit ejus plaga vehementer.

C A P. XVII.

Judicium magna meretricis, cujus ornatus, calix, & anatome describitur.

Tum venit unus ex septem angelis qui habebant septem phialas, & qui loquutus est mecum dicens mihi, Heus tu, ostendam tibi damnationem meretricis illius magnæ, sedentis super aquas multas:

2 Cum qua scortati sunt reges terræ, & cujus scortationis vino inebriati sunt incolæ terræ.

3 Quumque me per spiritum in desertum abspostasset, vidi mulierem insidentem bestię coccinæ, plenæ nominibus blasphemiarum, habenti capita septem, & cornua decem.

4 Erat autem mulier illa amictus purpuræ & cocco & inaurata auro & lapidibus pretiosis & margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominationibus & immunditiâ scortationis suæ:

5 Et in fronte sua nomen scriptum, Mysterium, Babylon illa magna, mater illa scortationum & abominationum terræ.

6 Et vidi mulierem illam ebriam sanguine sanctorum & sanguine martyrum Jesu: & miratus sum, quum viderem illam, admiratione magnâ.

7 Tunc dixit mihi angelus, Quare miraris? ego dicam tibi mysterium mulieris, & bestię quæ portat eam, quæ habet capita septem & cornua decem.

8 Bestia quam vidisti, fuit, & non est: & a censura est ex abyssis, & in exitium abitura: & mirabuntur incolæ terræ (quorum nomina scripta non sunt in libro vitæ a jacto mundi fundamento) cernentes bestiam quæ erat, & non est, & tamen est.

9 Hic est mens quæ habet sapientiam. Septem capitæ epiem montes sunt, super quos mulier sedet.

10 Et reges septem sunt: quinque ceciderunt, unus est, & alius nondum venit: & quum venerit, oportet illum ad exiguum tempus manere.

11 Bestia autem quæ erat, & non est, is octavus, est, & e septem illis est, & in exitium abit.

12 Decem autem cornua quæ vidisti, decem reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed auctoritatem tanquam reges ad unam horam accipient cum bestia.

13 Hi sunt unius sententiæ, & vires ac auctoritatem suam bestiis tradent.

14 Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet eos: quoniam Dominus dominorum est, & Rex regum, & qui cum eo sunt vocati, & electi, & fideles.

15 Deinde dixit mihi, Aquas quas vidisti, ubi meretrix sedet, populi sunt, & urbes, & gentes, & linguæ.

16 Et decem cornua quæ vi-

disti in bestia, hi o'io profecti ei tormentum & luctum: quia in corde suo dicit, Sedeo regina, nec sum vidua, nec luctum videbo.

17 Deus enim dedit in corda eorum ut extequantur quod ipsi visum est, & ut consentiant, dentque regnum suum bestie, donec consummentur verba Dei.

18 Et mulier quam vidisti, est urbs illa magna quæ habet regnum super reges terræ.

C A P. XVIII.

Ruina Babylonis figuratur.

ET post hæc vidi angelum descendentem è cælo, habentem auctoritatem magnam; & terra illuminata fuit ipsius gloria.

2 Exclamavit autem vehementer voce magnâ dicens, Cecidit, cecidit Babylon illa magna, & facta est domicilium demoniorum, & custodia omnis spiritûs impuri, custodia omnis volucris immundæ & exosæ:

3 Quia ex vino excandescentiæ scortationis ejus biberunt omnes gentes, & reges terræ cum ea scortati sunt, & mercatores terræ opibus luxûs ejus ditati sunt.

4 Et audiivi aliam vocem è cælo dicentem, Exite ex ea popule mi, ne participes sitis peccatorum ejus, & ex plagis ejus accipiat.

5 Nam accumulata peccata ejus pertigerunt usque in cælum & recordatus est Deus scelerum ejus.

6 Reddite ei sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate ei duplum secundum opera ejus: in poculo quod propinavit, propinate ei duplum.

7 Quantum sibi gloriæ attribuit & luxuriata est, tantum date

8 Ideo una die venient ejus plagæ, mors, & luctus, & fame, & igne exuretur, quia validus est Dominus Deus, qui damnabit eam.

9 Tum flebunt eam & plangent super ea reges terræ, quæ cum illa scortati & luxuriati sunt, quom viderint fumum incendii ejus:

10 Procul stantes propter terrorem tormenti ipsius, & dicentes, Vah, vah, Magna illa urbs Babylon, urbs illa valida, una hora venit judicium tuum.

11 Sed & mercatores terræ flebunt & lugebunt super ea: quoniam merces eorum nemo emit amplius:

12 Merces auri, & argenti, & lapidis pretiosi, & margaritarum, & byssi, & purpure, & fericæ, & cocci, & omne lignum thyinum, & omne vas eburneum, & omne vas ex ligno pretiosissimo, & ære, & ferro, & marmore,

13 Et cinamomum, & suffitum, & unguentum, & thus, & vinum & oleum, & similam, & triticum, & jumenta, & oves, & equos, & rhedas, & mancipia, & animas hominum.

14 Et fructus desiderati ab anima tua abierunt à te: & omnia pingua & præclara abierunt à te: nec amplius ea invenies.

15 Harum, *inquam*, rerum mercatores ab ea divites facti procul stabunt, propter terrorem tormenti ipsius, flentes ac lugentes,

16 Et dicentes, Vah, vah, civitas illa magna, quæ amicta erat bysso & purpura & cocco, & decorata erat auro & lapidibus pretiosis

tiosis & margaritis, quinam una hora vastatae sunt tanta divitiarum?

17 Sed & omnes gubernatores, & omnis in navibus versantium turba, & nautae, & quotquot ex mari quæstium faciunt, procul stabunt,

18 Et clamabunt videntes fumum incendii ejus, & dicent, Quæ similis erat urbi illi magnæ?

19 Et injecto capitibus pulvere clamabunt hentes ac lugentes, & dicentes, Vah, vah, quod urbs illa magna, in qua omnes qui habebant naves in mari divites facti sunt ex ipsius copiis, una hora desolata est.

20 Exsulta super ea; coelum, & sancti, apostoli & prophetæ, quoniam nostras de illa pœnas Deus sumpsit.

21 Tum sustulit quidam angelus validus lapidem instar molæ magnæ, & projecit in mare, dicens, Ita cum impetu projicietur Babylon urbs illa magna: nec amplius invenietur.

22 Et vox citharædorum & musicorum, & tibia ac tubæ canentium non auditur in te amplius: nec ullus artifex cujuscunque artis invenietur in te amplius: & sonitus molæ non audietur in te amplius:

23 Et lux lucernæ non lucebit in te amplius: & vox sponsi & sponsæ non audietur amplius in te: nam mercatores tui erant optimates terræ, & beneficiis tuis seductæ sunt omnes gentes.

24 Sed in ea sanguis prophetarum & sanctorum inventus est, & omnium qui martiri sunt in terra:

C A P. XIX.

Cautes exultant ob judicium Babylonice meretricis, & canunt cœlesti Halleluja.

Post hæc audiivi vocem magnam turbæ multæ in cœlo dicentis, Halleluja: salus, & gloria, & honor, & virtus, Domino Deo nostro;

2 Quia vera & iusta sunt iudicia ejus, & meretricem illam magnam, quæ corripit terram fornicatione suâ, damnavit, & vindicavit sanguinem servorum suorum ex manu ejus.

3 Dei de, secundo dixerunt, Hallelujah: & fumus ejus ascendit in secula seculorum.

4 Et prociderunt viginti quatuor illi seniores, & quatuor illa animalia, & adoraverunt Deum insidentem throno, dicentes; Amen. Halleluja.

5 Tum vox è throno prodit, dicens; Laudate Deum nostrum, omnes servi ejus, & qui timeris eum parvi & magni.

6 Et audiivi tanquam sonitum turbæ multæ, & tanquam sonitum aquarum multarum, & tanquam sonitum tonitruorum vehementium, dicentium; Halleluja: quoniam, regnum inivit Dominus Deus ille noster omnipotens.

7 Gaudeamus, & exsilemus & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & uxor ejus paravit se.

8 Et datum est ei ut amiciatur bysso mundâ & splendidâ: byssus enim justificationes sunt sanctorum.

9 Tum dixit mihi, Scribe, Beati qui ad coenam nuptiarum Agni vocati sunt. Et dixi mihi, Hæc verba Dei vera sunt.

10 Et procidi ante pedes ejus ut adorarem eum: sed dixit mihi, Vide ne feceris: conservus tuus sum & fratrum tuorum qui habent testimonium Jesu. Deum adora:

adora : testimonium enim Jesu est Spiritus prophetiæ.

11 Deinde vidi cælum apertum, & ecce *adfuit* equus albus : & qui infidebat ei, vocabatur Fidelis & Verax, & qui iustè iudicat & pugnat.

12 Oculi autem ejus *erant* tanquam flamma ignis : & in capite ejus diademata multa : habebatque nomen scriptum quod nemo novit nisi ipse.

13 Et amictus erat veste tinctâ sanguine : vocaturque nomen ejus Sermo ille Dei.

14 Exercitus autem qui sunt in cælo, sequebantur eum equis albis, vestiti bysso albâ & mundâ.

15 Et ex ore ejus prodibat gladius acutus, ut eo percuteret gentes : ipse enim reget eas virgâ ferreâ : & is est qui calcabit lacum vini exandescentiæ & iræ Dei omnipotentis.

16 Habebatque in vestimento & in femore suo nomen scriptum, Rex regum, & Dominus dominantium.

17 Tunc vidi quendam angelum stantem in sole, qui clamavit voce magnâ, dicens omnibus avibus quæ volabant per medium cæli, Adeste, & congregamini ad cœnam magni Dei :

18 Ut edatis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes potentum, & carnes equorum, & eorum qui ipsis insident, & carnes omnium liberorum ac servorum, parvorum ac magnorum.

19 Deinde vidi bestiam illam, & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad gerendum bellum cum eo qui infidebat equo, & cum ipsius exercitu.

20 Et comprehensa est bestia, & cum ea pseudopropheta ille qui ediderat signa in ejus conspe-

ctu, quibus seduxit eos qui acceperant characterem bestię, & qui adoraverant imaginem ejus : & vivi coniecti sunt ambo in stagnum ignis ardens sulphure :

21 Et reliqui occisi sunt gladio ejus qui infidebat equo, prodeunte ex ore ipsius : & omnes aves saturatæ sunt carnibus eorum.

C A P. XX.

Felicitas ecclesiæ in his terris per mille annos.

Deinde vidi angelum descendentem e cælo, habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua.

2 Qui apprehendit draconem, serpentem, *inquam*, illum antiquum, qui est diabolus, & Satanæ, & vinxit eum *ad* annos mille.

3 Conjecitque eum in abyssum, quam occlusit & obliçnavit super eum, ut non seduceret amplius gentes, donec consummarentur anni mille : nam postea oportet eum solvi *ad* exiguum tempus

4 Deinde vidi thronos, & sederunt super eos, & judicium datum est eis : & animas eorum, qui securi percussi sunt propter testimonium Jesu, & propter sermonem Dei, quique non adorant bestiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt characterem ejus in frontibus suis, aut in manibus suis : viventeque & regnante cum Christo mille illos annos.

5 Reliqui verò ex mortuis non reviviscunt, donec consummati fuerint illi anni mille. Hæc est resurrectio prima.

6 Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima : in hos enim secunda mors non habet potestatem : sed erunt sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt

nabunt cum eo mille annis.

7 Postquam verò consummati fuerint anni mille, solvetur Sarnas è carcere suo.

8 Et exibat ut seducet gentes qui sunt in quatuor angulis terræ, Gogum & Magogum, ut congreget eos ad prælum, quorum numerus est sicut arena maris.

9 Ascenderunt igitur super latitudinem terræ, & circumiverunt castra sanctorum, & urbem illam dilectam: sed descendit ignis à Deo è cæle, qui devoravit eos.

10 Et diabolus qui seducebat eos, coniectus est in stagnum ignis & sulphuris, ubi erat & bestia illa & ille pseudopropheta, & torquentur die ac nocte in secula seculorum.

11 Tum vidi thronum magnum candidum, & quendam ei insidentem, à cuius conspectu fugit terra & cælum, quorum locus non est inventus.

12 Et vidi mortuos parvos & magnos stantes in conspectu Dei, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est liber vitæ: iudicatique sunt mortui ex iis quæ scripta erant in libris, secundum ope a ipsorum.

13 Et reddidit mare mortuos quos habebat: Mors quoque & inferus reddiderunt mortuos quos habebant: & iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum.

14 Inferus autem ac Mors coniecti sunt in stagnum ignis, quæ est mors secunda.

15 Et qui non inventus est in libro vitæ scriptus, coniectus est in stagnum ignis.

C A P. XXI.

Cælum novum & terra nova.

Deinde vidi cælum novum & terram novam; primam e-

nim cælum & prima terra abierrat: & mare non amplius existabat.

2 Et ego Joannes vidi sanctam illam civitatem Hierusalem novam, descendentem a Deo è cælo, paratam, ut sponsam ornatam viro suo.

3 Et audiui vocem magnam è cælo dicentem; Ecce tabernaculum Dei est cum hominibus, & habitabit cum eis: & ipsi, populi ejus erunt, & ipse Deus cum eis erit, Deus ipsorum.

4 Et absterfus est Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: & mors amplius non existabit; neque luctus, neque clamor, neque labor existabit amplius: quia præcedentia abierunt.

5 Et dixit is qui insidebat throno, Ecce, nova facio omnia. Et dixit mihi, Scribe: nam hæc verba vera sunt & fidelia.

6 Et dixit mihi, Fuerunt: ego sum A & Ω, initium & finis. Ego sitienti dabo ex fonte aquæ vivæ gratis.

7 Victor hæreditario jure obtinebit omnia: & ero ei Deus, & ipse erit mihi Filius.

8 Formidolosus autem, & incredulus & execrabilibus, & homicidis, & scortatoribus, & veneticis, & idololâtris, & omnibus mendacibus portio a signata est in stagno ubi ardet ignis & sulphur, quod est mors secunda.

9 Tum venit ad me unus ex septem illis angelis qui habuerant septem illas phialas plenas septem plagis ultimis: & loquutus est mecum dicens; Veni, ostendam tibi sponsam uxorem Agni.

10 Et asportavit me per spiritum in montem magnum & sublimem, & ostendit mihi civitatem illam magnam, sanctam, in-

quam,

quam, illam Hierusalem è cœlo descendentem à Deo :

11 Habentem gloriam Dei : & cujus lumen erat simile lapidi pretiosissimo, tanquam lapidi jaspidi instar chrystalli splendenti.

12 Habebat præterea murum magnum & sublimem, habentem portas duodecim, & in portis angelis duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israel.

13 Ab Oriente erant portæ tres : Ab Aquilone, portæ tres : ab Austro, portæ tres : ab Occasu, portæ tres :

14 Et murus ubi bis habebat fundamenta duodecim, in quibus erant duodecim nomina apostolorum.

15 Porro is qui loquebatur mecum habebat calamum aureum, ut metiretur civitatem, & portas ejus, & murum ejus.

16 Urbs ipsa verò quadrangularis sita est, cujus longitudo tanta est quanta & latitudo, mensusque est civitatem illo calamo. ad stadiorum duodecim millia : suntque longitudo, & latitudo, & altitudo ejus æquales.

17 Et mensus est murum ejus ; centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura hominis quæ est angeli.

18 Erat autem structura muri ejus ex jaspide, ipsa vero civitas aurum purum, & similis vitro puro.

19 Et fundamenta muri urbis omni lapide pretioso ornata : fundamentum primum erat jaspis : secundum, saphirus : tertium, chalcodonius : quartum, smaragdus :

20 Quintum sardonius : sextum, sardius : septimum, chrysolithus : octavum, beryllus : nonum, to-

pazius : decimum, chrysoprasus : undecimum, hyacinthus : duodecimum, amethystus.

21 Duodecim autem portæ, duodecim margaritæ sunt, & singulæ portæ ex singulis margaritis sunt ; & platea civitatis aurum purum tanquam vitrum perlucidum.

22 Nec templum vidi in ea : Dominus enim Deus omnipotens, templum illius est, & Agnus

23 Neque civitas ista eget sole vel lunâ, ut luceant in ea : nam gloria Dei illustrat eam, & lucerna ejus est Agnus.

24 Et gentes quæ servatæ fuerint ambulabunt ad lucem ejus : & reges terræ gloriam suam & honorem ad eam adferent.

25 Nec portæ ejus claudentur interdium : nox enim non erit illi.

26 Et auferetur gloria & honor Gentium ad eam.

27 Non intrabit eam quicquam quod inquinat, aut abominandum quippiam patrat, vel mendacium loquitur : sed qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

C A P. XXII.

Paradisi cœlestis descriptio, & hujus libri epilogus.

Deinde ostendit mihi purum fluvium aquæ vitæ, splendidum tanquam crystallum, procedentem ex throno Dei & Agni.

2 In media verò platea ipsius, & ex utraque parte fluminis, erat arbor vitæ ferens fructus duodecim, per menses singulos edens fructum suum, & folia sua ad sanationem Gentium

3 Nec ullum adversus quemquam anathema erit amplius : sed sedes Dei & Agni in ea erit, & servi ejus colent eum.

4 Et videbunt faciem ejus : & nomen

nomen ejus in frontibus ipsorum
erit.

5 Et nox illic non erit, neque opus est eis lumine lucernæ, neque lumine solis: quoniam Dominus Deus illustrat eos: & regnabunt in secula seculorum.

6 Tum dixit mihi, Hæc verba fida sunt & vera: & Dominus Deus ille sanctorum prophetarum misit angelum suum ut indicet servis suis quæ oportet fieri citò.

7 Ecce venio citò: beatus qui observat verba prophetiæ libri hujus.

8 Ego vero Joannes *isum* qui hæc audiui & vidi. Et quum audissem & vidissem, procidi ut adorarem ante pedes angeli qui mihi hæc ostendebat.

9 *Is* verò dixit mihi, Vide ne feceris: conservus enim tuus sum, & fratrum tuorum prophetarum, & eorum qui observant verba libri hujus. Deum adora.

10 Deinde dixit mihi, Ne oblinaveris verba prophetiæ libri hujus: præstitutum enim illud tempus prope est.

11 Qui i. justè agit, injustè agat adhuc: & qui sordidus est, sordescat adhuc: & qui iustus est, iustificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur adhuc.

12 Et ecce, venio citò: & merces mea mecum est, ut reddam unicuique prout opus ipsius erit.

13 Ego sum Alpha & Omega: principium & finis: primus & ultimus.

14 Beati qui præstant ejus præcepta: ut sit eis jus in arbore vite, & per portas ingrediantur in civitatem.

15 Foris autem *erunt* canes, & venefici, & scortatores, & homicidæ, & idololatræ, & quisquis amat ac committit mendacium.

16 Ego Jesus misi angelum meum, ut hæc vobis testificaretur in ecclesiis. Ego sum stirps & progenies illa Davidis, stella illa splendida & matutina.

17 Et Spiritus & sponsa dicunt, Veni. Et qui audit, dicat, Veni: & qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis.

18 Enimvero una testor cuius audienti verba prophetiæ libri hujus: si quis adjecerit ad hæc, imponet ei Deus plagas scriptas in libro isto:

19 Et si quis abstrulerit *aliquid* ex verbis libri prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus è libro vitæ, & ex urbe illa sancta, & ex iis quæ scripta sunt in libro isto.

20 Dicit qui testatur ista: etiam venio citò. Amen. Veni igitur, Domine Jesu.

21 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

SOLI DEO HONOR
ET GLORIA.

ET GLORIA
SOLI DEO HONOR

